

Kárpát-medencei ÉLETMESÉK

Kárpát-medencei ÉLETMESÉK

Szülők, nagyszülők, dédszülők igaz élettörténete

avagy

Amikor kicsi voltam/ amikor kicsi voltál

Mosolyvirág

Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete

Debrecen, 2023.

ISSN 2939-5666

Bevezetés

„Aki nem hiszi, járjon utána!” - szól a mesebeli varázs mondat, pedig ha hiszitek, ha nem - már 15 év telt el azóta, hogy a Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete megalkotta az „életmese” szót, és a hozzá tartozó tartalmat. Ez a szó, ami idővel fogalommá vált, magában hordozza az élet, a megtörtént valóság, a szülők, dédszülők, családtagok emlékét, a régmúlt idők meséjét is. A Kárpát-medencéből pályázatunkra beérkezett írásokból a zsűri minden évben kötetbe válogatja a legjobbkat. Eddig már sok ezer családi történet jelent meg az alkotók és az olvasók nagy örömeire. Minden évnek megvan a saját arculata. A vissza-visszatérő történelmi eseményeken túl pl. néprajzi érdekességekkel is találkozhattunk. Idén a háború kapcsán a megbékélés, megbocsátás témája sokakat foglalkoztatott.

Olyan időszakot élünk, amikor senki sem tudja megmondani, hogy mikor lesz újra béke a közelünkben, mikor lélegezhetünk fel az járványok múltával, mikor érezzük már megélhetésünk biztonságát. Gondjainkat-bajainkat másképp dolgozzuk fel, és sok esetben egyedül már nem könnyen megy.

A sok-sok életmese tanít, gyógyít, útbaigazít. Reményt és hitet meríthetünk mások sorsából, emberségük példájából.

A ma nemzedéke hatalmas kihívásokkal néz szembe nap, mint nap. A 21. század gyermekei olyan felgyorsult és impulzus gazdag világba születnek, aminek a tempóját akarva akaratlan bírniuk kell. Erre ösztönzi őket a mindennapok taposómalma, az iskolai elvárások, az önmagukban kitűzött életcélok megvalósítása. Gyermekeink sokféle világnézettel, normatívákkal találkoznak. Meggyőződésünk szerint a családi értékrend meghatározó, és a meséknek is nagy ereje van.

A napokban utazás közben egy kislányt és nagymamáját figyeltem meg a buszon. A kislány azzal szórakoztatta a nagymamáját, hogy a televízióban látott filmet mesélt el. S bár a nagymama nagyon figyelt, mégsem sikerült ugyanazt „látnia”. Nem, mert pl. nem értette azoknak a modern technológiai eszközöknek a nevét sem, melyek szerepeltek unokája történetében. Majd szépen lassan egy régi szép történetet kezdett el mesélni a gyerekeknek. A környezetükben mindenki tátott szájjal, csendben hallgatta. Ez a varázslatos néhány perc minden jelenlévőt ellopott kicsit a buszról, és elrepített a magas hegyek tündérei világába. Elnéztem utastársaim arcát, s talán egyetlen olyat sem láttam, akinek ne csillogott volna a szeme, vagy ne ült volna ki egy halovány mosoly az arcára.

Sajnos nem tudtam megvárni a végét, de még ma is azon gondolkodom, hogy talán kár volt ott leszállnom a buszról...

Történeteink olvasásakor kívánjuk mindenkinek, érezze át ezt az élményt, és ragadjon tollat, vesse papírra saját családi történetét, mert az Életmese írói pályázat folytatódik, amíg világ a világ, s még két nap.

Beke Margit
egyesületi elnök

Radnainé Filep Ildikó
egyesületi elnökhelyettes

Zsúri

Vagyas Zsuzsanna okleveles magyar, ének-zene szakos tanár. A Kárpát-medencei Magyartanárok Kulturális Egyesületének tagja. A Debreceni Vörösmarty Mihály Általános Iskola és AMI-ban tanít alsó és felső tagozatos gyerekeket. Szabadidejében szívesen foglalkozik a magyarság történetével, a népköltéssel, népzéssel, nyaranta ismert és kevésbé ismert erdélyi tájak felfedezésével.

Dr. Huszti László - művésztanár. Rajz, művészettörténet, művészetismeret, mozgókép- és médiaismeret, dráma szakos végzettséggel tanított a debreceni Szent József Gimnázium és Kollégiumban, valamint a DE Zeneművészeti karán. Több önálló és csoportos kiállításon vett részt, emellett könyveket is illusztrált.

Kricsfalussy Istvánné - Ibolya népművelő-könyvtáros. 2012-ig a Debreceni Városi Könyvtár Központi Olvasótermének vezetője. Több mint negyven, könyvtárban ledolgozott év után jelenleg a Méliusz Juhász Péter Könyvtár nyugdíjasa.

A születésnap kivánság

Igaz történet alapján

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás tengeren is túl, ahol még a kurta farkú kismalac sem túr, Sióagárdon, az én drága testvérkém szeretett volna egy ebet.

Sok-sok évig kérte a szüleinket, de nekik nem tetszett a kutyaötlet. Próbálkoztam én is, hátha majd rám hallgatnak, míg egyszer csak megtört a jég anyukánk szívében, s csoda történt. Azt mondta: - Ám legyen.

Hosszas keresgélés vette kezdetét, bújtuk az internetet, a könyveket, míg végül a vizsla mellett döntöttünk.

Születésnapjára a testvérem kapott egy tortát, aminek a tetején kiskutyák képe volt. Mikor elfújta a gyertyát, azt kívánta, hogy legyen egy kutyusa.

Hetekig keresgélünk, míg végül rátaláltunk egy tenyésztőre itt a közelben. Beültünk az autóba és elkocsikáztunk Tabra. Amikor kiszálltunk és besétáltunk, láttuk, hogy a nagy kutyák nincsenek megkötve. Anyukám gyorsan felkapott, a kutyák ránk ugráltak, én nagyon megijedtem. A bácsi megfogta a nagy kutyákat és kiengedte a kicsinyeket. Elsőként egy olyan kölyök dugta ki az orrát az ólból, akinek a két füle között egy kis narancssárga folt díszelgett. A duci kis csöppségen lehetett látni, hogy fél. Egyszerűen elbűvölő volt, ahogy a csillogó szemével ránk nézett, és bukdácsolt felénk. Még azt is megengedte, hogy a tesóm felvegye. A legjámborabb kutya a világon – ez a mondat járta át mindegyikünk szívét. Azonnal eldöntöttük, hogy őt szeretnénk.

Számláltuk vissza a napokat, s elkezdtünk készülődni az új családtag érkezésére. Anyukám varrt neki fekhelyet, vettünk itatótálkát, etetőtálkát, nyakörvet, pórázt. De a legnehezebb feladat ezután következett. Ki kellett találnunk a nevét. Viccesebbnél viccesebb ötletek jutottak eszünkbe, úgy mint Kesztyű, Tücsök, Csipesz. De ami mindegyikünknek tetszett, az a Masni volt.

Néhány hét múlva elérkezett a nagy nap. Vidáman és izgatottan pattantunk be a furgonba. Amikor megérkeztünk és beléptünk a kapun, Masni boldogan szaladt felénk. A járdánál azonban megtorpant. Mintha csak tudta volna, hogy itt és most valami sorsfordító dolog fog történni.

Mikor hazaértünk körbe szaglászta az udvart, megjelölte a területét, de ez nem tartott sokáig, mert olyan éhes volt, hogy odaszaladt a tányérjához és mohón falni kezdett. Közben annyira közel ment a tálhoz, hogy az itatótálkájába belelépett, felrúgta, mi pedig csurom vizesek lettünk.

Az izgalmak után, a házba betérve kezünkbe került az oltási könyve. Amikor kinyitottuk, meglepődve láttuk, hogy Masni épp aznap született, amikor a

testvérem elfújta a születésnap tortán a gyertyákat és azt kívánta, bárcsak lenne egy kutyusa.

Azóta is együtt ünnepelnek évről-évre és ezen a napon mindig felidézzük az első együtt töltött pillanatok izgalmát.

Acsádi Kamilla

Szerinted Bence vagy Dani?

A nagy névválasztás

Apuci Bencének akart engem elnevezni.

Anyuci pedig Daninak.

Ezen sokat veszekedtek mindketten.

Kb. kettő hónap múlva úgy neveztek végül el, hogy Dániel.

A magzatvíz

Anyukám pocijában úgy lubickoltam, mint egy bálna.

Szerintem Anyukámnak az volt a legjobb élménye.

Valószínűleg nekem is, mert én is szeretek lubickolni.

Az első úszás

Anyucim az óvodából, amikor visszaértem, mindig elvitt úszni. Első nap először még csak mártóztam, utána Anyukám belelökött a vízbe. Először a lebegést tanultuk meg a víz felett. A lebegés tök jó móka volt, viszont mindig belement a szemembe a víz. Kb. három hónap múlva teljesen hibátlan lett az úszásom.

Erre mondják azt, hogy jó munkához idő kell.

Amúgy kérdeznétek, hogy miért nem írtam le a többi úszó napot? Mert benne van a címében, hogy első. :-)

Az óvoda

Bementem az óvodába, és sírtam, mert nem akartam megtudni, hogy milyen az óvoda. Őszintén szólva nem is volt annyira rossz, mint gondoltam. Sőt, kifejezetten jó volt.

Az első osztály. A covid

Elsőben dúlt a covid vírus, s otthon kellett írni, verset tanulni, olvasni, rá kellett csatlakozni a számítógépre. Onnan érkeztek meg a feladatok.

Sajnos, mi nem nagyon tudtunk rácsatlakozni a wifire, így a munka döcögősen ment. Sokszor egyáltalán nem ment.

A csuklótörés

A tesóimmal fogócskáztunk, és azt játszottuk, hogy be van kötve a szemünk. Úgy kellett megfogni egymást. Egyszer én voltam a fogó, és felmásztam az egyik emeletes ágyra kötött szemmel. Ez még ment is, igaz azt sem tudtam, hol vagyok, és össze-vissza ugráltam. Végül le is estem. A csuklómra zuhantam, és sajnos eltört. Pont az óvodai nyári szünetben...

Második osztály. Újból a covid

A második osztály elején meg közepén minden jól ment, szépen tanultunk, olvastunk, számoltunk, felmérőket írtunk, de sajnos a végén újból bekövetkezett a covid, és otthon kellett maradnunk. Rácsatlakoztunk a számítógépre, legalábbis akinek ment, mert nekünk megint nem ment. Szóval, sajnos így volt, pedig szerintem a suliban sokkal könnyebb tanulni.

Az agyrázkódás

Amikor még nagyon kicsi voltam, akkor egyszer egy játszótéren egy óriási kavicsban felbuktam. A zsebemben volt a kezem. Agyrázkódásom lett.

No, az elejére visszatérve, egyelőre a Bence név jobban illene rám, hiszen „minden kemencébe belebújok”, de a Dani is mókás név. Nekem az is megfelel. A játék a fontos – azt pedig nagyon szeretem.

Ajtai Dániel

Rózsa és Viola

A kora nyár illata járta át a kertet. A meleg föld finoman simult a gereblye alá a virágoskert ágyásaiban. A darazsak vidáman duruzsoltak a néni fülébe. Ez másnak talán idegesítő lett volna, de ő nem bánta, legalább nem volt egyedül.

Úgy tartják, senkinek sincs errefelé ilyen gondozott, szép kertje. Már napok óta munkálkodott, mert az eső után már száradt annyit a föld, hogy tudjon dolgozni. Minden gyomot eltüntetett. A macskái körülötte lábatlankodtak, majd a frissen megművelt földön találtak nyugalmat. Süttették a hasukat, még doromboltak is. A járókelők már ügyet sem vetettek a tiszta, rendes portára, ha az útjuk a Nefelejcs utca 4. felé vezetett. Megszokták a látványt. De Viola néni sem törődött a kerten kívüli világgal. Azonban, sokszor előfordult, hogy az iskolából hazafelé jövő gyerekek bekukucskáltak a kerítésen, hogy megcsodálják a szép virágokat.

Odahaza már nem valószínű, hogy efféle látványban lehet részük, ezért vonzotta őket a szeretettel nevelt virágözön.

A locsolókannát rendszerint az eresz alatt hagyta tele vízzel, mert a pillangókat, madarakat is itatni kell. Mindenre gondolt. A szomszéd gyakran mondogatta, hogy nem való már Viola néninek ez a nehéz fizikai munka, hisz nem mai csirke... Meg egyedül, hogy bír ennyit dolgozni?! De a néni csak legyintett és válaszként csak ennyit mormogott a tapintatlan szomszédnak: - Nem vagyok én egyedül, segít a Jóisten. Aztán napokig úgy intézte, hogy ne is találkozzanak.

A rózsalugas a kert végében volt, de azt az utcáról nem lehetett látni. Olyan volt ez a hely, mint egy nagy titok. A futórózsa fehér és rózsaszín virágai szinte összeborultak a boldogságtól, minden tavasszal. A milliónyi sziromcsoda így hálálta meg a sok törődést, illatozott, csillogott-villogott. Minden nap leült ide a néni, ide a rózsák alatti hintaágyra. Pihentette a fáradt tagjait. Őt is elvarázsolta ez a hely. Néha lökött egyet-egyét a lábával a hintán és álmodozott. Kitisztultak a fiatal kori emlékei és nosztalgizott a régi, szép időkről mindaddig, míg eszébe nem jutott, hogy bent a konyhában feltette főni a húslevest, majd szaladt, hogy lecsendesítse a zubogó ételt.

Igazából egészségügyben szeretett volna dolgozni, de nem ment az a fránya kémia. Amúgy ezt már nem is bánta, mert kárpótolta az élet. A nagy, igazi szerelemmel, a másik iskolában, ahová végül is felvették. A kertgondozás meg, a be nem teljesült álm miatt alakult ki az idők során, mert muszáj volt valakikért, valamiért felelősséggel lenni. A család már rég a saját életét éli, nem sok idő marad manapság a rohanó világban az idős szülőkre, ő meg sosem volt tolakodó.

Vasárnap volt. Aranynap játszott az ablaküvegen. Az újjászületést minden szívdobbanásban érezni lehetett. Valahogy benne volt a levegőben. Ez így természetes, mindig, amikor a tavasz ideér, valami elkezdődik és valami véget ér.

A kislány békésen aludt. Rózsarcát befedte az álom, mint Csipkerózsikának. Ez a nap róla szól majd, bár, ezt ő még nem is sejtette. A vendégeket délre várták a szülők. Nagy volt a sürgés-forgás. Sütés-főzés, ajándékok leltározása, takarítás, terítés. Az anyuka azt akarta, hogy minden tökéletes legyen, hisz csak egyszer 8 éves a drága csillag. De így volt ez korábban is minden évben, akkor is amikor 7-6-5-4-3-2-1 éves lett. Ugyanis öt évig nem kopogtatott a golya, bármennyire is szerették volna. Így tehát érthető, hogy azóta, mióta megszületett, minden érte van, még nap is miatta kel fel az égen.

Már akkor eldőlt, hogy Rózsa lesz a neve, amikor még akkora volt az édesanyja pocakjában, mint egy alma, de már tudták, hogy kislány lesz. Még szerencse, hogy nem tévedtek az orvosok, mert olyan is van. Akkor pedig mi lett volna az előre csodásan megalkotott babaszobával, kelengyével?! Csupa rózsaszín-fehér volt minden. Bár a papa szerint ez enyhe túlzás volt és korai is, de mit értenek ehhez a

férfiak... Pont ilyen fekete hajú, smaragd zöld szemű kislányt képzeltek. Hangzott el azóta is százszor.

Rózsa vidám, kedves, szerény, mosolygós kislány volt. Nem igazán értette még a nagy felhajtást, ami körülötte történt. Nem is várta el, hogy elhalmozzák mindenféle ajándékkal. Nagyon jól elvult a dédínél a mesekertben: órákig beszélgetett a katicákkal, megcsodált egy csíkos kavicsot, kiszabadította a legyet a pókhálóból, versenyt futott a lepkékkel vagy éppen a sok száz szorgoskodó hangya útját követte a szemével. Eső után a járdára tévedt csigákat visszadobálta a fübe, nehogy valaki rájuk lépjen. Szóval, jó szíve volt. A dédi természetét örökölte. Talán, amikor nevetett is rá hasonlított, de ezt nem minden családtag látta így.

Már majdnem délután négy volt, amikor befordultam a Nefelejcs utcába. Kicsit éles kanyart sikerül kanyarítani az autómmal. Az ülés alól egy régi, kedvenc könyvem csúszott elő. Meg is álltam, hogy a kezembe vehessem, de rég keresem már! Gyorsan bele is lapoztam örömben. A 20. oldalon egy régi szép emléket találtam, amit már 15 éve tettem bele. Egy rózsaszín rózsát préseltem a lapok közé. A színe már itt-ott megfakult, de nekem mégis a legszebb rózsza volt, amit valaha találtam, mert talán ez a virág másnak semmit sem jelentett volna, de nekem, nekem nagyon is sokat, mert ez a rózsza abból a rózsalugasból való volt. A könyv első lapján, az ő írásával, a Bibliából: „A szeretet soha el nem múlik. Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három közül pedig a legnagyobb a szeretet.” 1Kor. 13,8:13

Milyen igaz! ... és én még halkán hozzátettem, hogy „Csak az hal meg, akit elfelejtenek...”

Aztán a temetőbe mentem, a fehér-rózsaszín rózsákkal betéríttem a szürke, néma követ. A darazsak duruzsoltak a szirmok között ezrivel, míg ott időztem. Más talán zavart volna a zajongásuk, de én nem bántam, legalább nem éreztem magam egyedül. Tulajdonképpen egészségügyben akartam dolgozni, csak nem ment az a fránya kémia.

A kertészeti áruda csak pár száz méterre volt. Arra vezetett az utam. Gondoltam, veszek két futórózsa tövet, egy fehérét és egy rózsaszínt. Úgy döntöttem, hogy még aznap elültetem. Remélem, tetszik majd az unokáknak, amikor jövő tavasszal virágba borulnak. Bár, csak ritkán járnak erre, én meg nem vagyok tolakodó...

Áfra Piroska

Az anyám

Öt éve már, hogy itt hagyott bennünket. Pünkösöd hétfőjén érte jöttek az angyalok. Kívánhat-e szebb halált magának az ember, lehetne-e gyönyörűbb alkalom, mint a szentlélek eljövételének napján? Vele együtt kihalt az a korosztály, az a szokás, amit az ő világában én is átéltem. Nem szerencsés, és nem is a valóságot takarja, amikor azt mondjuk: szokás. Mert a hit nem lehet szokás dolga, azt nem megszokja az ember, hanem benne él, együtt fekszik és kel vele. Sokat jártunk anyámmal templomba, a római katolikusba. Nem volt magas tornya, a többi templomhoz képest, olyannak tűnt, mint egy rendes ház. Talán ezért nevezték Isten házának, mert méreteiben is közelebb állt az emberekhez. Emlékeim szerint, a templomban mindig hűvös volt vagy hideg.

Az anyám nemcsak a római katolikus liturgiával volt tisztában, hanem ismert minden református éneket is, mivel ugyanúgy eljár az istentiszteletekre. Az ágya melletti kis asztalkáján ott volt a Biblia, az imádságos könyv, az énekes füzetek. Felnőttként tanult meg írni-olvasni. Nem járt iskolába, mert gyerekkorában a család mindig oda költözött, ahol a megélhetéshez valami kis munka adódott. Kilencen voltak testvérek. A gyakori lakóhely változtatás miatt, talán idő sem volt valami elfogadható hajlékot építeni, portáról nem is beszélhetünk. Rögtönzött paticsfalú ház, komfortban alig különbözött az egyetlen tehenük részére földbe mélyített és csutkával körberakott óljától. Már felnőttként láttam, ahogy nevének leírását gyakorolja az általunk valamikor hátrahagyott kockás irka megmaradt üres lapjain.

Akkoriban a karácsony és a húsvét ünnepeit felemelő dolog volt megélni. Szegényes volt az éték, de méltóságban gazdag. A felszeletelt mákos kalácsban mindig csak egy hatos látszott, mert nem jutott bele több mák, kalácsból meg sok kellett, sok éhes száj várta, hogy kiszüljön. A húsvétok tiszták voltak, a házak falait szép fehérre meszelték. Szégyen volt, ha húsvét tisztességére meszeletlen maradt valakinek a háza eleje, és meg is szólta érte a falu. Mert mindenki olyan ember ott, amilyennek a falu tartotta. Nem is volt annyi rossz ember, mint manapság.

A közösség maga tartott rendet, szabott erkölcsi normákat, tanított meg arra, hogy mi az, ami elfogadható, amit egy közösség életében normálisnak tartunk ma is. Talán a paragrafusok helyett elég lenne elővenni újra Szent István tízparancsolatát, ha csak azt betartanánk, jobb lenne a világ. A modern világfelfogás szerint a város emberének érthetetlen életforma ez. De a mai falvak is elvárosiasodtak, eltávolodtak egymástól az emberek.

A rokonságon kívül nem nagyon járnak egybe és talán még az különbözteti meg a városi embertől őket, hogy tudja a szomszédja nevét. Az a szép élhető emberi élet és közösség mára már velük együtt kiveszett.

Ifjú KISZ tagként a szocialista ideológiára és a materialista világszemléletre igyekeztek áttéríteni, engem is sikerült megfertőzni és egy alkalommal, az anyámmal beszélgettünk Isten létezéséről. A hallott érveket hoztam fel: hogy még nem látta senki, pedig itt van közöttünk.

Az anyám erre csak annyit mondott:

- Fiam, hinni kell valamiben!

Elpirultam és akkora ütést éreztem itt belül, hogy azóta is fáj, ha rá gondolok. Újra és újra feltör bennem a szégyenérzet, amit úgy vélem, hogy sohasem lehet jóvátenni.

Három éves koromban kerültünk Nyírbogdányba, és valójában ezt tartom a szülőfalumnak. Nincsenek emlékeim arról a helyről, ahol megszülettem. Csak elmondásból tudom: a Bököny melletti Erdődy tanyán.

Az új otthonom, úri lak volt régen, amit a tanács utalt ki, de nekem kastélynak tűnt, igaz három család lakta, aprajával nagyjával együtt tizenötven. Majd később, pár év múlva ki kellett költözni, mert a tiszteletes úrék költöztek be. A szomszédságában lévő magtárt vettük birtokba, ami két óriási helyiségből állt. Nem is volt az baj, hogy nagyok voltak, az akkor már szobának nevezhető helyiségek, mert még ablakokat is építettek be, hanem amikor az első kemény tél beköszöntött szegény csikós spór csak szenvedett, izzott, de felfűteni nem tudta. Addig adott meleget, amíg égett benne a tűz. Bizony sokszor befagyott a lavórban a víz, mire felkeltünk. Mi sohasem fáztunk, mert az anyám libatollból akkora dunnákat varrt, mint egy kisebb hegy. Egy ágyon hárman, a kisebb mindig lábtól aludt, de a takaró nagy volt, és főleg meleg.

Aztán az apám vidékre ment dolgozni, és csak hétvégeken járt haza. Az anyámra maradt minden teendő a hat gyerekekkel együtt. Persze ahogy növekedtünk, egyre többet tudtunk segíteni. Mindig volt jószág a ház körül, tyúk, csirke, libakacsa. Mindig kuncogott az ólban egy-két kismalac.

Nem is tudom, hogy az anyám mikor is aludhatott igazán mélyen. Álmodott-e valaha? Éjszaka, bármelyikünk szólt, hogy „Anyu, szomjas vagyok!”; mint aki ébren van egész éjszaka és csak arra vár, hogy ki fog megszólalni; már ugrott le az ágyról.

Hajnalban elment kapálni, mert a kapa volt a mindene, muszájból, mert nem jókedvéből tette. Nem volt számára más kereseti lehetőség, amivel életben tudta tartani a családot. A maga ura volt, akkor dolgozott, amikor kedve tartotta, vagyis megállás nélkül. Már hajnalban bedagasztotta a kenyeret, hogy mire hazaér megkeljen. Késő délután már lángolt a kemencében a venyige vagy csutka, kóró, gally, mindegy volt, csak valami égjen. Ez idő alatt még átdolgozta és szakajtó kosarakba rakta, ami mindig kockás konyharuhával volt bélelve. A fa szivonót végig húzta a kemencében a téglákon, és ha az szikrákat vetett, akkor elég forrónak bizonyult a kenyérsütéshez.

Besötétedett mire az első kenyér kikerült az asztalra. Mindig sült maradék tésztából lángost, megkaprozva. Nem cseréltük volna el egy csirkecombért sem. Pedig azt is nagyon szerettük, de csak hétvégén lehetett hús a tányéron. Talán még csirkéből jutott volna, egyedül az idő, ami beleszólt, mert a kenyérsütést mosás követte. Nem is tudom mi volt az-az erő, akarás, ami az idejét beosztotta. Ennyi ereje, hogy lehetett egy embernek?

Sohasem hallottam a szájából, hogy: „Fáradt vagyok”. Magas, derék asszony, és még arra is volt ideje, hogy ölbe vegyen bennünket.

Télen vágunk disznót, húsvétkor már csak a zsírjából maradt a bödönben, és a füstölt szalonna, ami a padláson sorakozott felaggatva. Amikor az is elfogyott, – mert nagyon szerettük a sült szalonnát kakastaréjra megsütve – a kenyérhéjával szórakoztunk, amit ugyanúgy bevagdaltunk, mint a szalonnát, és eljásztottuk, hogy kakastaréjt eszünk egy másik darab kenyérhéjjal.

Ami felfogható föld létezett a határban, azt az anyám mind művelés alá vette, és csak kapált és kapált. Sokszor voltunk együtt a földeken. Akadt olyan harmados föld, amiben a vadrepce nagyobbra nőtt, mint a tengeri. Kérdeztem is az anyámtól kapálás közben, ahogy a gazban keresgeltük a kukoricát:

- Anyu, érdemes ezt megkapálni? – mire ő:
- Jó lesz az fiam, kell a jószágnak a tengeri. Majd megnő az, ha a Jóisten is úgy akarja.

És valójában szép kukorica termett azon a földön. Ősszel nagy boldogság járt át bennünket, amikor a tengerik a különböző helyekről hazakerültek, és az udvaron alig lehetett eljárni a csomójától.

Az a kép elevenen él bennem, amikor a dinnyéseknél kapált napszámba. Reggel hat órától, este hatig. Mindig hosszú ruhában járt, az elmaradhatatlan kötény előtte, ami általában kék alapon, apró fehér mintákkal díszített vagy hasonló árnyalatú. Nekem úgy tűnt, mintha ugyanabban a kötényben élte volna le az élete nagy részét. Nem tűnt fáradtnak, ahogy hazaért, inkább meggyötörtnek látszott. Meztelen lábainak ujjai között, az izzadságtól rátapadt por sötétlett. Kapáláskor nem hordott lábbelít, de amúgy sem telt volna rá.

Az üveg kancsóban víz díszelgett az asztalon. Le sem ült, a kancsó vizet egymás után bepoharazta. Aznap nem vitt magával ivóvizet. Volt ott esőszkunyhó, de nem lakta senki, vizet sem talált. Egyedül dolgozott a dinnyeföldön. A határból, ami több kilométerre lehetett a falutól, hova is mehetett volna, mindenütt homokhegy, még egy kanális sem tátongott a közelben. Mert akkoriban, ha maradt víz az árokban, és netán folyt is, lehetett inni belőle.

Csak állt, ahogy megérkezett. Mi meg körbefogtuk, mint kotlót a kiscsirkék. Éhesek is voltunk már. A kezei inkább hasonlítottak egy dolgos férfikézre, napbarnított és kérges. A nőiességét szinte teljesen elveszítette, a fejkendő, amit mindig viselt; hol világosat, amin virágminták voltak; hol sötétet, ami legalább tíz

évet öregített rajta. Csak az anya élt benne, szép bogárfekete hosszú hajával, amit esténként kifésült. Kis maradék kenyeret vett ki a zsebéből – madárlátta kenyér –, a legkisebbik testvéremnek odaadta. A köténye másik zsebéből egy gyűrött ötven forintos került elő, a napszám, amit az aznapi munkájáért kapott. S szólt halkán:

- Siess Pistikém, Jani bácsiéktól hozzá két liter tejet!

Mire visszaértem, már meg is gyúrta a tésztát laskára, gyorsan tejbe levest készített. Nagyon szerettük.

Aztán mi, gyerekek felnőttünk, szétszéledtünk a világba. Ahogy kiürült a családi fészek, az anyám három állami gondozott gyereket vett magához: két kisfiút és egy kislányt. Hat-hét évesek lehettek. Az okát sohasem kérdeztem, de aki hat gyermeket felnevelt, talán hiányoztak számára a gyerekek, és ilyen módon próbálta pótolni.

Amit az anyámtól örököltem, az a humorérzéke. Úgy meg tudott felelni bárkinek, hogy egy diplomásnak is dicsőségére vált volna. Abban az időben, a faluból az asszonyok almát jártak válogatni az almatárolóba.

A nyírségi almát, aminek az íze semmihez sem hasonlítható. Tíz alma közül is megmondtam, hogy melyik az, ami itt termett. A krumpli után ez számított az egyik legfontosabb éteknél, az apám minden ősszel hozott vagy hús ládával, ami tavaszig kitartott. Almáskertek között nőttünk fel. Ezt az egy gyümölcsöt ismertük, tudtuk, hogy van körte és őszibarack, de azokból ritkán kaptunk. Különlegesen finom ízükre emlékszem, olyankor lassan ettük, hogy sokáig tartson. Csak akinek a szőlőskertjében termett, az evett ilyen gyümölcsöt.

Az én anyám volt a válogató asszonyok között a hangulatfelelős. Hazafelé jövet, hol a derekuk körül a ruha alatt, zsebekbe, pulóverekbe bújatták az almát, s igyekeztek a buszra felcsempészni, mivel ki volt adva, hogy almát nem lehet elvinni. A tárolóban ehetett az ember annyit, amennyit akart, de elvinni tilos volt. Az én anyukám, a tiltással mit sem törődve, – vagy úgy gondolta ez rá nem vonatkozik –, két színültig megrakott szatyorral igyekezett a buszhoz. A kardigánnal vagy valami ruha félével takarta be. Az autóbusznál, ami hazavitte őket a faluba, minden alkalommal az agronómus ellenőrizte a rendet. Jól ismerte az anyámat, és azt is tudta, hogy három állami gondozott gyereket nevel. Amikor meglátta a két megrakott szatyrot, nem tett semmit, csak megkérdezte:

- Juliska néni, aztán szeretik a gyerekek az almát?

- Nagyon szeretik, agronómus szaktárs, mondom is nekik, egyétek, van még a tárolóban!

Az agronómus elnevette magát és intett az anyámnak, hogy felszállhat, még segített is, mert a két szatyor lehetett vagy tizenöt kiló.

Egymást követték a napok, az évek sok dologgal, imádsággal. Elveszítette huszonhárom évesen nagyobbik fiát, amit sohasem sikerült feldolgoznia. Talán a

mai napig fogja-szorítja, úgy érzem, már soha nem engedi el. Megértem, hiszen már újra találkoztak.

Majd elvesztette élete párját hatvankét év közös küzdelem után.

A küzdelmes időszakot pihenés követte, de inkább már csak fekvésnek nevezném. Nyolcvannyolcadik éves volt, amikor már a felkelés is nehézkesen ment. Még a betegágyán is, ha nem fájt semmije, a humora nem hagyta el soha. Egy alkalommal a háziorvos, injekció beadása előtt megkérdezte:

- Allergiás tetszik lenni valamire? – Mire az anyám:

- Igen doktor úr, az áremelésekre nagyon allergiás vagyok!

Vele töltöttem az utolsó hónapjait. Hétvégén utaztam csak haza. Sokszor éjszaka, ha mindketten fent voltunk, vagy éppen szüksége volt valamire, nehezen aludtunk vissza. Olyankor kérdezgettem a gyerekkoráról, régen hogy éltek. Lelkesen mesélt. Egyszer azt mondja:

- Tudod, ha majd meghalok, először szétnézek a másvilágon, és ha ott is kapálni kell, visszajövök és elmondom nektek, hogy oda ne gyertek!

A könnyem is folyt, olyan jót neveltünk rajta. Aztán ismét péntek jött, pünkösöd, elköszöntem tőle, és mondtam, hogy kedden jövök! De nem várt meg... Pünkösöd hétfőjén a Teremtő magához szólította. Az is lehet, hogy nem akarta, hogy ott legyek mellette, és lássam, amikor itt hagy engem.

Gyarlók vagyunk, mi gyermekek, önzők. Gyávák hogy elfogadjuk az élet rendjét, amit a sors kiszabott. Görcsösen szorítjuk, nem akarjuk elengedni, akit nagyon szeretünk. Ráadásul, ha az édesanyánk. Mi csak itt fogjuk lent, míg a Jó Isten szólítja fentről, jó hogy ketté nem szakad az ártatlan. De aztán az Úr igazságot tett. Nekünk itt maradt a teste, a lelkéért eljöttek a pünkösdi angyalok.

B. Orosz István

Alkonyat a havason

Hetek, olykor hónapok, talán évek is eltelnek, amíg olyan napra virradunk, mint az a csodálatosnak ígérkező, és – amint később kiderült – ígérését derekasan betartó augusztusi nap, amikor nagytatámmal látogatóba mentünk. Már előző este alig tudtam elaludni az izgatottságtól. Immár ötödikes voltam, elég nagy tehát ahhoz, hogy nagytatám engem is magával vigyen a Csiki havasok egyik távoli bérceén kialakított hegyi szállásra, ahol egyik rokonunk a teheneit őrizte. A hajnali ébredés ezúttal nem okozott nekem gondot, és egy óra múlva már hegyen-völgyön át kigyózott velünk a vonat, mélyen húzódó patakok és egyre magasabb és magasabb bércek között. És nagytatám mesélt... Mesélt a háború azon időszakáról, amikor éppen itt, ezen a vidéken, lényegében szülőfaluja határában

teljesített szolgálatot. Megmutatta a hegyoldalt, ahol – vasárnap kivételével – naponta erőnléti gyakorlatot tartottak. Mesélte, hogy mindig elsőnek ért fel a csúcsra, melyet parancsnokai megjelöltek a bakák számára, hiszen jól ismerte a vidéket és a terepviszonyok is megszokottak voltak számára. Bajtársai, akik máshonnan érkeztek a csapathoz, esetleg lankásabb tájakról vagy sík vidékről származtak, sokkal nehezebb helyzetben voltak. Majd, amikor a frontvonal már a közelben volt, következtek a harcok, életre-halálra. Az országhatárt védték, mely ott húzódott néhány kilométerre a laktanyától és nagy tata szülőfalujától. Hála istennek a borzalmakat túlélte és rövidesen családot alapított. Gyökereim... Akkor úgy tűnt valami réges-régi történetet hallok tőle, most már tudom, hogy alig harminc év választott el minket az elmesélt, embert próbáló eseményektől.

Közben vonatunk megérkezett arra az állomásra, ahonnan a legkönnyebben megközelíthettük úti célunkat. A gyalogút, melynek sem hosszát, sem nehézségi fokát nem tudtam felmérni, még izgalmasabbnak ígérkezett. Éhes voltam és szomjas, így hát megehettem az első szendvicset, és arra is megtanított nagy tata, hogy miről ismerem fel a forrást, amelyből ihatok, és miként azt, amelyet jobb, ha elkerülök. Mielőtt az igazi nagy kaptatóhoz érkeztünk volna, elhagyott, omladozó ház tűnt fel a patak túlsó partján. Nagy tata ennek a történetét is ismerte. Egy magányos nő élt itt – mesélte – egyedül volt télen, nyáron. A szomszéd faluból származott és több éven át egy távoli nagyvárosban lakott. Néhány év elteltével azonban hazaköltözött, ide, a havasok sűrűjébe, mert megelégedte a város lelketlen zajját, és az egymáshoz közel lakó, de mégis távol élő emberek társadalmát. Csodálattal és kissé megborzadva hallgattam a magányos nő történetét, és alig tudtam visszafojtani könnyeim, amikor nagy tatám azzal zárta elbeszélését, hogy egy rendkívül kegyetlen tél alkalmával, a magányos asszony medvetámadás áldozata lett. Tovább haladtunk, csendben. Azért is szótlanul, mert a hallottakat meg kellett emésztennem, de azért is, mert most már elérkeztünk az igazán meredek emelkedőhöz és be kellett osztanunk minden lélegzetvételünket. De még az emelkedő előtt kutyák támadtak ránk. Falkában rohantak felénk. Félttem, közelebb húzódtam nagy tatámhoz... és éreztem, hogy ő nem fél. Figyeljük őket, de nem rettegünk tőlük – mondta, – nem próbálunk elszaladni és nem is állunk meg. Hozzájuk szólunk és folytatjuk utunkat az eddigi ritmusunkban. És a kutyák valóban elcsendesedtek az ő szavára. Megálltak néhány méterre tőlünk, majd azt a távolságot tartva, követték minket, mindaddig, amíg az általuk őrzött terület elhagytuk. Nagy tata most már igazán hős volt a szememben.

A csúcs közelében, egy széltől védett kis hajlásban feltűnt az eszténa, ahol rokonunk a teheneit őrizte, a sajtot és az ordát készítette, és ahol a mindennapi munkája mellett, nagy örömmel fogadta a ritkán erre tévedő látogatókat. Megérkeztünk. A legnagyobb unokám – mutatott be engem nagy tata, és András bácsi nem sajnálta irányomba a dicséző szavakat, amiért ilyen ügyesen elkísértem

nagytatát erre a hosszú útra, és azért is, hogy ezen a meredek hegyoldalon nyafogás és pihenés nélkül kijöttem. Amíg ők a nagyok dolgairól beszélgettek bent, a csikó kályha mellett, addig én kimehettem a kis faház elé és rácsodálkozhattam a tájra, mely aztán évekig elkísért engem, amikor csodás vidékekről, ősrengetegről, titokzatos tájakról olvastam vagy álmodtam. Újra megéheztünk, és András bácsi valami mennyei eledelt készített számunkra, melegítés volt a neve. A lehető legegyszerűbb összetevőkből állt, de máig nem tudok elképzelni ennél finomabbat, jobbat, egyszerűbbet, táplálóbbat. Vaj, juhtúró, tojás, tejföl, és az esztina mellett sarjadzó szapora hagymaszár került a serpenyőbe, és még a királyok is megnyalták volna mind a tíz ujjukat, ha lehetőségük lett volna egy ilyen ebéd elköltéséhez. Puliszkával mártottuk ki tányérjainkat. Kis pihenő után a gazda munkája után kellett nézzen – megnézem merre járnak a tehenek, mondta. Mivel éppen az imént láttam a végeérhetetlen hegyoldalak, meredek lejtők, tisztások és erdők sokaságát, úgy gondoltam, András bácsi talán órákig lesz távol. Annál nagyobb volt a meglepetésem, amikor pár perc múlva visszatért. A csodálkozástól megszólalni sem tudtam, és nagytatám is csak annyit kérdezett: S a tehenek? Az egyiket látom és az látja a többit – volt a válasz. Akkor még nem értettem pontosan, hogy miként lehetett ily mértékben ráhagyatkozni arra, hogy elegendő az, ha az egyiket látja, mért nem kellett, minden egyes tehenét megszámolnia, szemügyre vennie. A hazafelé vezető úton mesélte el nagytatám, hogy itt a havason, a tehenek ösztönösen nem távolodnak el egymástól nagyon messzire. Legelésznek, és eközben elegendő területet járnak be ahhoz, hogy jóllakjanak, de mindig belátható távolságon belül maradnak, még a jobb legelő csábításának ellenére is. Ekkor értettem meg, hogy tulajdonképpen vigyáznak egymásra, és veszély esetén számíthatnak is társaikra.

Hamar elrepült az idő. Indulnunk kellett. Hazafele tartva sajt és orda lapult a tarisznyában, szívemet pedig életre szóló leckék töltötték ki világról, természetről, emberekről, félelemről és bátorságról, közösségről. Az éppen lenyugvó nap fényében értünk az állomáshoz. Vonatunk patakká duzzadó csermelyek mentén haladt a nagy völgy irányába, és nemsokára elértük a várost. Otthon kipirult arccal meséltem napunkról a családnak, míg aztán elálmosodtam és nyugovóra tértem. Elalvás előtt, egy ideig még fel-felvillantak lelki szemeim előtt a nap képei, valamint szép és súlyos szavai, lelkem mélyéig hatoló hangulatai. Majd a Teremtő gondjaira bízam magamat és álmaim, miközben a tájra áradó ködön átvilágítottak a csillagok.

Mire az eszem odaérett, hogy felmérjem és felismerjem, mivel gazdagított engem azon a napon nagytatám, addigra már nem volt, akinek megköszönjem. Így hát most köszönöm meg drága nagytatám, ugye hallasz engem ott a túlvilágon?

Bács Béla János

Barátság és szeretet a szomszédságban

Anci néni és Bandi bácsi az ötvenedik életévük környékén úgy gondolták, hogy elköltöznek a település külterületén lévő kertes lakásukból. A gondolatot tett követett és vásároltak egy belváros közeli társasházban kétszobás második emeleti lakást. Az új otthon kényelmes helyet biztosított számukra. Anci néni varró és kézimunka készletének bőven volt hely. Bandi bácsinak, aki ezermester volt, a szerelésekhez szükséges apró elektromos alkatrészeit és szerszámait elhelyezték egy dolgozó sarokban. A költözés és berendezkedés után pár hónappal Bandi bácsi nyugdíjas lett, Anci néni szívbetegsége miatt otthon a háztartást vezette. Így mindketten boldogan készültek a kötelezettség nélküli közös idős évekre. Kis Trabantjukkal gyakran kirándultak, gombáztak, és nyaraltak egy-két évig. Boldogságuk nem tartott soká. Anci néni szíve rendetlenkedett a szív körüli ér beszűkült. Az értágítás másnapján mikor felébredt fél oldalára béna volt. Bandi bácsi, akit felesége és édesanyja éveken át gondolatát lesve kiszolgált, kétségbeesett.

- Mi lesz velünk, én a háztartási munkához nem értek, ráadásul még itt lesz az asszony is - panaszkolta gondját, szorongását nővér szomszédjának.
- Ne félj - mondta a nővér - amit tudok, majd segíték az ápolást illetőleg. A házimunkát pedig megtanulod.

A néni a rehabilitációs kezelés után hazakerült. Állapotát nem fogadta el, nem akart enni, inni, aludni, menni, tornázni és még sorolhatnám, hogy mit nem akart megtenni. A bácsi éjjel nappal készenlétben állt. A nővér a fürdetést, a vérvételeket, a kényelmi eszközök és a gyógyszerek beszerzését, a felfekvések kezelését vállalta. Akadály természetesen bőven akadt. A sok nehézség között talán a fürdetés okozta a legnagyobb gondot. A fürdő megközelítése már nehézséget okozott, a járásképtelen beteget a fürdőkádba betenni nem lehetett, zuhanykabin a lakásban nem volt. De a mindennapok is ezer tortúrát okoztak Bandi bácsinak, aki először a bevásárlás rejtelmével ismerkedett, majd a szakácsmesterséget gyakorolta. Lassan elboldogult a takarítással és mosással is, amiből bizony bőven akadt. A házimunka mellett a felesége legodaadóbb ápolóvá vált. Családi segítséget gyermekek hiányában nem kaptak, mivel a sors ezt megtagadta tőlük.

A szomszédban lakó nővér ígéretéhez híven rendszeresen besegített a napi munkája mellett. Hetente kétszer vagy, ahogy a szükség kívánta fürdette, naponta kezelte a felfekvéseket, ha kellett vérnyomást, vércukrot mért, vért vett vagy orvost hívott. Az első két év nagyon nehezen telt. A kezelések hatására a felfekvések meggyógyultak. Beszélgetések az állapotot stabilizálták, de Anci néni

teljes depressziója a teljesítő képességére kihatott. Folyamatos rábeszélés, tréfa és veszekedés árán a második év vége felé a sok mozgatáshoz már saját erejével is hozzájárult. Már felállt, néhány lépést a lakásban megtett. A házi orvos mágnesterápia kezelést javasolt.

- Igen ám, második emeletről, hogy megyünk le? - adódott az egyszerű kérdés.

- Majd megoldjuk valahogy - mondta a nővér.

Bandi bácsi és a szomszéd nap, mint nap a kerekesszékekkel együtt cipelte le az emeletről a beteget. Az utcai közlekedés, az emberekkel való találkozás és a terápiás kezelés, Anci néni életkedvvel töltötte fel. A napi kezelésre válogatni kellett a szép ruháiból, amelyek ugyan nagyon bőveek voltak, de nem az otthoni holmit jelentették. Előkerültek az ékszerek, a szolid smink és a nővérnek a hajcsavarást is meg kellett tanulni. A kezeléseket végeztével, bottal a lakásba már közlekedett. Elkezdett kicsit jobb étvágyal enni, és néha már nevettek is a nővérral Bandi bácsi valamilyen balul végzett tevékenységén, vagy saját maga ügyetlenségén. Egyik nap a nővér, amikor a munkából érkezett haza, Anci néni a folyosón találja.

- Alig vártam, hogy hazaérj - fogadta a nővért - Na, most mutatok Neked valami - mondta - és elindult a lépcső felé, megkapaszkodott a korlátba és négy lépcsőt megjárt.

- Milyen ügyes vagy - dicsérte a nővér - lesz ez még több is - folytatta biztatva. Ahogy teltek a napok hónapok Anci néni egyre erősebb lett, a kedve visszatért, folyamatosan gyakorolt. Egy szép napon már egyedül le tudott menni a lépcsőn. A nővér kerekesszéket szerzett és ezzel sétára indulhattak. A napsütés a madárfütty az emberekkel való találkozás a néni jobbra derítette, ami az általános állapotára is kihatott. Haza az emeletre jó pár hónapig ketten vitték fel, Bandi bácsi és valamelyik szomszéd. Anci néni a folyamatos próbálkozás és gyakorlással egyszer csak, az emeletre is feljutott. Természetesen ez egy hosszabb folyamat eredménye volt. Lassan pár lépcsőt haladt előre, kis segítséggel pedig pár hét alatt a második emeletre is felért. A siker további tettet indukált. A két család összebarátkozott az egy emeletnyi távolság már senkinek sem okozott gondot. Megköszöntötték egymást névnapon, születésnapon. A nővér és férje, ha ráért kerti partira hívta őket, az általuk szervezett kirándulásnál viszont segítettek az eszközök elhelyezésében esetleg cipelésében. Anci néni a bal kezével megtanult, gobelint készíteni.

A két házaspár a sok évnyi korkülönbség ellenére még évekig élt jó barátságban és az évek alatt még sok kalandban volt még részük. Az ápolás közben kialakult kölcsönös szeretet és segítség a nővér és családja körében mély barátsággá vált. Anci néni és Bandi bácsi egyesével távoztak a földi létből nagy úrt hagyva maguk után. Hónapokig, évig a fürdetéssel töltött órák üres céltalan időt jelentettek a nővér számára, aki én voltam. Ezermester Bandi bácsi még napjainkban is

hiányzik. Emléküket a szívünkben őrizzük és jelenlétükre emlékeztet a lakás díszhelyén elhelyezett gobelin, melyet Anci néni bénán a bal kezével nekem hímzett karácsonyra.

Bakonyiné Nyitrai Gizella

Csak az hal meg, akit elfelejtenek

Hanta, 1849. október

Délutánra járt, a falba épített ablakon át messzire látott. - „Még jó – gondolta, – hogy a tűzfal csak egysoros téglá, alatta a malomé megvan háromláb is. Itt fenn vastag falak nem gátolják az oldalirányú kilátást!” - Balra messzebb a Tapolca vékonyabban csordogált, itt a malomfejnél megduzzadt, jobbra pedig tóvá terült.

A víz, ha sokáig nézte, a Dunát, a malom pedig a komáromi erődöt idézte. – „A fránya németje. Megakasztotta az életem, pedig minden terv szerint ment. Apám tanult embernek szánt, hogy többre vigyem, mint ő. Most már végzős lennék a Református Kollégiumban, azután jogász, vagy egy hivatal várományosa a városnál, a megyénél. Tudom-e folytatni, illetve befejezni az iskolát, vagy hiábavaló volt a taníttatásomra költeni a sok pénzt? Lett volna helye annak otthon is! S ha győzünk, lenne jövő akár a honvédségben is, hiszen huszonhárom évesen honvédtiszt voltam! Hadnagy. A lehetőségek embere. Most pedig egy malom padlásán bujkálok! Hát mi vagyok én és mi lesz így belőlem? Ott az ágyúdörgésbe, itt pedig a csendbe, ebbe a tétlen, parttalan gondolkodásba pusztul bele az ember. Igazán történhetne valami, a zsákokat, amiket Franciska reggel hozott, már kijavítottam!”

A padláslépcső felől mozgást hallott. A neszezés súlyos lépésekre váltott át, majd kicsit zihálva szakadt felé a szó:

- Károly!
- Igen, Mester úr! - Előbb a molnár deresedő haja, majd széles válla és erős felsőtete bukkant elő a feljáróban.
- Megvagy fiam? Úgy látom egész jól bekvártélyoztad magad.
- Tudja Véber úr, a katona a harc mellett a kvártélyozás mestere is, hol itt, hol ott aludtunk, bár Komáromban megvolt az állandó szállásom.
- Akkor azt most visszasírod!
- Búsulok én, de nem a szállás miatt. A harcok magukkal ragadtak minket, de a vége az a bizonytalan utolsó két-három hét. . . , mi még harcoltunk volna tovább! Aztán az utolsó este már amazok is bent aludtak a városban és még velünk

akarták megünnepelni, megünnepeltetni a győzelmüket, pedig ahhoz sok közülük nem volt, a muszka nélkül hét határon túl lennének.

- Most már ne lógasd a fejed, ha így jössz akkor este, bizony mondom egy éjszakára apád miatt befogadlak, aztán reggel tovább küldelek, hogy másutt siránkozz. Az én nagyapám már itt született, de az ő apja Bajorországból pakolt fel, hogy új és jobb életet kezdjen itt. Neki is lett volna min búsulnia. Ehelyett, hogy a családjának jobb legyen, mindent előlről kezdett, no és itt a malomban mi is kemény munkához szoktunk. Úgy ám vitéz úr!
- Köszönöm, hogy akkor este befogadott Véber úr, nem vagyok én sem hálátlan sem tehetetlen. Hanem itt fenn a padláson túl sok időm van gondolkodni a múlton, és az nem tesz jót. Gyerekkorom óta keményen dolgoztunk kinn a földeken, aztán Pápán a Kollégiumban is hajnali négykor keltünk, oda kellett tegyük magunkat no, hogy a háborút most már ne is említsem! A zsákokat is szívesen javítom, de őszinte leszek, asszonyomunka az, már megbocsásson!
- No, nem azért mondtam, hiszen mikor apáddal örletni jöttetek, láttam, hogy kapkodtad le a nehéz zsákokat a szekerről! Mondtam is a feleségemnek, megállna molnár legényként is! Meg apád is dicsért nagyon, amikor nem hallottad. Komoly ember volt, Isten nyugosztalja, nem véletlenül választották meg előljárónak. Hanem elegend van-e már abból, hogy egy nyolcéves kislány hordja neked az ellátmányt? Mik a terveid?

A legény mély lélegzetet vett:

- Hát, a háború miatt a Kollégium félbemaradt, jó lenne befe... - A molnár megrázta a fejét.
- Azt most jó időre felejtse el, csak bajt hoznál a fejükre meg a tiedre is! A helytartóság követeli, hogy adják ki nekik azon diákok neveit, akik a kollégiumból katonának mentek, de Bocsor, a rektor nem adja. Azzal védekezik, hogy a diákokat a szüleikhez küldték és sorozást újonozást ők nem, hanem a helyi hatóságok végeztek, kérjék tőlük. Egyelőre tartja magát, ne nehezítsd meg a dolgát! Azt is mondják, idén a felsőbb tanodákba senki nem iratkozott be.
- Ez így van, valóban meghagyták, hogy mindenki hazamenjen! Most Dereskére sem mehetek, rájuk sem akarok bajt hozni. Idejövet is épp csak beköszöntem, hogy lássák, megvan minden tagom, ép vagyok. Meg úgy volt apámékkal az egyezés, hogy engem kitaníttanak, ezzel a juss ki van adva. Apámék halála óta a bátyám, Lajos gazdálkodik, az utolsó diákévemben gyámom volt. Tartotta az egyezséget, nem az ő hibája, hogy nem ott vagyok, ahol kellene, nem az vagyok, aminek az apám szánt.

Hallgattak. Végül a molnár szólalt meg:

- A tavaszi újonozásnál két legényem ment el, az egyik önként, lelkesen, ő Nagysallónál megnyomorodott. A másik a bátyja helyett állt be, mert annak

családja van, az a háborút nem, de a békét elvesztette, a múlt héten fogták meg, hogy jött volna vissza a malomba. Beöltöztették, most majd négy évig németül kapja a parancsot. Egy szó, mint száz, kettővel kevesebben vagyunk.

Károly várt. A molnárok nélkül nem hagyja a legényekre a munkát.

- A malmoknál írott-íratlan törvény - folytatta Véber úr, - ha megbízható molnárlegényre van szükségünk, akkor a molnárcéhtől kérünk, ők ajánlanak egy megfelelőt és mi meg is fogadjuk. Rendkívüli időket élünk, én most nem megyek be Pápára. Az asszony kedvel téged és Franciska nemcsak ételt hordani jön fel, fél órát is elül itt. Figyeli, hogy javítod a zsákokat és közben hallgatja a történeteidet, én pedig láttam már, hogy tudsz dolgozni. Itt maradsz, szükségem van a munkádra és neked is, hogy ne legyen időd a múlton gondolkodni! A malom kemény, de érdemes hely, ha megkedveled és maradsz, beletanulsz ebbe az iparba. Katonaviselt komoly fiatalember vagy, mire enyhül a német dühe és hivatalt tölthetnél be, itt már mester leszel! Én sem fiatalodok, Franciska nyolcéves, a fiam János tizenöt, mesternek készül ő is. Nem árt nekik sem, ha tanult ember van a közelükben. Mit szólsz?

Károly már maga is elgondolkodott ezen az eshetőségen, meg Franciska is felcsipegethetett egy két elejtett szót a vacsoraasztalnál, mert tegnap már inkább ő mesélt lelkesen a malomról, az ott folyó munkáról. Már ahogy ő látta gyerekfejjel.

Az emléktől elmosolyodott. A csendben lentről felhallatszott a malomkerék lapátjainak békés kelepelése, a legények nevetése. - „Molnármester? - morfondírozott - Tisztes, megbecsült foglalkozás, elismert városi polgár, a molnár céh tagja!

Ez egy jó lehetőség, ugyanakkor komoly irányváltás, de a katonáskodás is nagy kanyar volt a deákság után. A mester úr jókor jött, mintha csak a gondolataimat olvasná és a fejemben zakatoló kérdésekre válaszolna. Épp ideje lemenni innét és kezdeni valamit! Hát akkor így lesz!” - Felnézett és lassan bólintott.

- Ez most igent jelent?
- Igen, maradok! - mondta most már határozottan. A molnár kezét nyújtott, a hangja pedig érdesebbé vált.
- Holnap hajnalban kezdünk! Lent nem lesz időd búslakodni és unatkozni sem fogsz!

A padláslejáróból még nevetve visszafordult:

- Hanem arról az asszonynak való munkáról, a zsákvarrásról a feleségemnek egy szót se, mert én ugyan egyetérték veled, de ha ő ezt meghallja, akkor mehetek molnárlegényért a céhhez!

Keszi 1899 tavasza

Franciska még húzott egy utolsót a gereblyével. A hervadt virágokat és koszorúkat már elhordták és a frissen ültetett árvácskákat megöntözték.

- Itt végeztünk, most menjünk át apád sírjához - mondta.

Ugyanabban a sorban csak hat sírral kellett tovább menniük. A távolban a Badaacsony bazalttömbje magasodott, alant itt előtte, a másik halom a kereszttel. Nézte a feliratot: „Császár Károly honvéd hadnagy, élt 72 évet”

Csendben, gépiesen igazgatták a sírt, mellette Gizella is szótlanul hajoldozott. Eszébe jutottak a többiek, a kicsik. Rég volt. Hét gyerekéből négy még a gyermekágyban meghalt. Egy is sok, nemhogy négy! De akkor, fiatalon volt gyógyír, életben maradtak. Most pedig az ötödik, Krisztina felnőttként ment el és ő már nem tud újat szülni helyette. Lassan ballagtak ki a temetőből, majd ahogy beértek a faluba Gizella megszólalt:

- Édesanyám, sose gondoltam volna, hogy ketten maradunk! Tavaly apa, most Krisztina 31 évesen. Mi lesz a gyerekekkel?

- Van apjuk. Ne meresd a szemed! Aki neked az apád és a nővéred, az nekem a férjem és a lányom volt. Nem vagyok érzéketlen, de ennyi idősen az ember már számot kell vessen a tényekkel! Itt vagyok, amiben lehet, segítek, de a gyerekeknek anya kell, még pedig minél előbb! Három gyerek, a legkisebb, Erzsike még nincs két éves. Ernő alig van itthon, az uradalom nagy, egy erdész nem ülhet otthon, ahogy a feleség, úgy a gyerekek mellett sem. Meg kell keresnie a betevőt! Most ketten még besegítünk, de ha letelik a gyász, illendő időn belül férjhez mégy. A te Károlyod alig várja már, hogy magával vigyen, én meg, ötvennyolc évesen... eh!

- Addig hogyan lesz?

- Ha új asszony jön ide, és úgy számolok, ez hamar bekövetkezik, mi megyünk! Beszéltem Ernővel is, mondtam, tegyen saját belátása szerint, nem fogom ezért se elítélni, se zavarni! De nem megyünk messze, a szomszédos Diszelben kiveszünk egy házat, a gyerekek lássák néha a nagyanyjukat. Onnét foglak férjhez adni is.

Diszel 1900 nyara

Franciska a tornácon ült, nyílt a kiskapu Gizella libbent be a kosarával.

- Hoztál mindent? Jól elmaradtál!

- Igen. Csak a Kissné perelt, hogy a fűszeresnél miért nincs liszt, miért kell a malomba mennie a fájós lábával.

- Lisztet venni? Ezt, mióta apád visszaadta a malmot, én sem tudom megszokni. Nézz körül! Szemben a Tóth-malom, balra lejjebb a Csabi-malom és még tovább ugyanannyira, ami a miénk volt, a Szarvas-malom. Nem volt gond a liszt, ahogy az állatok, s a vetemény se!
- Igen, szerettem én is! Mióta az eszem tudom, a malom volt a gyerekkorom. De, hogy is kerültünk ide, hiszen Pápán születtem. Olyan jó volna többet tudni róla!
- Mindannyian onnan jöttünk - tűnődött Franciska. – Gyere, ülj ide, kész vagyunk mindennel! Mesélek róla, mert, ha már én sem leszek, kérdeznél, de nem lesz kit és bánni fogod!
- Ilyet ne is mondjon! De, erről jut eszembe, a Kissné azt is mondta, tudja, a komaasszonya Keszin lakik, hogy a Piroska várandós.
- Nahát! De ne csodálkozzunk ezen, hiszen amíg nincs saját gyereke, nem érzi magát igazán feleségnek! Addig csak a nővéred gyermekeinek a pesztonkája. Alig 20 évesen hozzáment egy nálánál húsz évvel idősebb 3 gyerekes, özvegy emberhez, kapni akar érte valamit. Ő adja a fiatalságát, meg a gondoskodást, családot, elvárhatja érte a biztonságot! Márpedig Ernőre számíthat. Na de Pápáról akartunk beszélni!
- Akkor tehát minden ott kezdődött?
- Igen, a hantai malomban laktunk Pápa külterületén. Nagyapád molnármester volt, saját házzal Pápán, tehát polgárnak számított, és mint a céh tagja, tekintélyes ember volt. A molnárok választójoggal bírtak, s ha súlyos dolgokról volt szó, akkor előfordult, hogy a városi tanácsülésen is ott ültek. Én ezekről csak utóbb tudtam, hiszen gyerek voltam, de annyit láttam, hogy tisztelik! A városi őrhadnak 14 éve tagja volt, számított a szava! Ott a malomban viszonylag távol voltunk mindentől, de aki örletni járt, az a gabonával együtt híreket is hozott. Jött a forradalom és a háború, két legényünk beállt a nemzetőrségbe, ők már nem is tértek vissza. Aztán elmúlt, ahogy elmúlt, tudod a végét! Ekkor érkezett meg apád. Hozzál vizet, kérlek, kiszáradt a szám!
- Óóó, pont most!
- Akarod, hogy folytassam?
- Már hozom is! - Két poharat, egy teli kancsót tett le tálcán az asztalra és töltött.
- Milyen volt, hogy nézett ki?
- Ismerted! Alkatra ugyanolyan volt, mert nem hízott el! Olyan volt, mint a penge, fiatal, 23 éves és a háborúból jött. Este érkezett. Bár járt nálunk korábban is, hiszen az apjával minden évben hozzánk szekerezték a búzát örletni, én nem emlékeztem rá! Nagyapád jól ismerte az apját, régi kuncsaftja volt, de ezen túlmenően is tudtak egymásról. A faluja elöljárója volt és mindketten az Eszterházy hercegnek, illetve az intézőjének számoltak el, az én apám a haszonbérlettel, az övé a falu dolgával.
- Melyik falu is volt az?

- Dereske, Pápától nyugatra fél mérföldre. Apád ott született, a családja gazdálkodott, ott járta a négy elemít. Mindenesetre apámmal ismerték egymást és az, hogy a komáromi várból ebbe a malomba jött, nem volt véletlen! Biztonságos helyre jött bujkálni a német elől. Elölük még bujkálhatott, viszont a malom padlásáról, ha csak a dolgát végeznie is, le kellett jönnie, így ottléte nyílt titok volt, de vigyáztunk. Az ételt én hordtam fel neki és sokszor ott ragadtam, mert szívesen mesélt. A harcokkal nem traktált, nem akart nekem rémálmokat, inkább a családjáról, a tanulásról mesélt, meg vidám történeteket, és persze engem is kifaggatott. Sokszor kérdeznie se kellett, mert én is kelepeltém ám, mint a malomkerék.
- Aztán hogy a két legény a háborúból nem jött vissza és apám is érezte az éveket,- még a forradalom előtt kérte a várost, előrehaladott kora miatt a katonai szolgálat alóli felmentésre, - megegyeztek a maradásáról, és hogy kitanítja az iparra. Volt mit tanulnia! A legegyszerűbbnek tűnő dolgokat is. Apám csak beletúrt a hozott gabonába és mondta, hogy kell-e áztatni, avagy sem, hogy meg ne égjen őrléskor. A napi munka mellett ismétlődő nagyobb munkákat, a malomkeréken a régi törött lapátok kicserélését, a kövek újra metszését, a vízikerek alatti malomárookban a padolást, bent a nagy fogaskerék és a kis orsókerék fogainak kicserélését és még sorolhatnám, mind meg kellett tanulni. Nagyapád mindennek mestere volt, javítani mást nem hívott, nála jobban úgyse tudta senki. De azt is el kellett lesnie tőle, hogy bánjon a legényekkel, hogy fűzze a szót, amikor több szekér várakozott az őrlésre, kit kell megkínálni egy jó kupica pálinkával, kinek elég egy jó szó, hol kell egy szemöldökráncolás, vagy egy rendreutasítás. Hiszen tudod, ahogy én ott, te itt láthattad mi a molnár dolga!
- Hát az őrlés! - nevette el magát Gizella.
- Vidáman voltunk a malomban is - mosolyodott el Franciska is - A legények a munka mellett ugratták egymást meg a szekereseiket, de ha feleséggel meg a lányaikkal jöttek, akkor őket is. Nemcsak a gabonából szerettek volna vámot venni! Engem is ugrattak, de csak Károlyommal, mert hamar észrevették, hogy kinek szántak az égiek.
- Károlyom, Károlyod ez jó! Ráadásul édesanyám is meg én is malomban nőttünk fel.
- Én ott is születtem, akkor apám már majd húsz éve bérelte a malmot. Kétszintes nagy épület volt a Tapolca patakon, a malomfej után kiterülő tó halakkal volt tele. Az udvart egyik felől a patak, másik felől a legények szállása és az istállók, harmadik oldalról pedig a malom és az annak támaszkodó molnár lakás fogta közre. Na, ez volt az én birodalmam! Minden volt benne, háziállatok, kiskert étellel teli, ami egy gyereknek kell! Apád ugyanakkor a legényszálláson hált, nem volt kivétel. Aki ott dolgozott, csak apám engedélyével távozhattott szabott

időre. Így volt ez akkor minden malomban. Szóval, meg kellett dolgoznia neki is mindenért. Végül a bátyámmal együtt lett molnármester. Mikorra letette a mestervizsgát, menthetetlenek voltunk! Apám látta hányadán állunk, s nem bánta. Azt gondolom, ez szándéka szerint is történt. Anyám - Isten nyugosztalja - feleséget nevelt, apám pedig, hogy biztos kezekben legyenek, molnármestert. A malomban aztán már nem sokáig maradtunk. A bátyám átvette a malmot, apámék beköltöztek a pápai lakásba, mi pedig elkezdtük élni az életünket. Gyerekek jöttek és sajnos mentek, de erről korábban már meséltem neked és Krisztinának.

- Miért jöttünk el Páparól?
- A molnárnak, mielőtt leteszi a mestervizsgát, másutt is ki kell próbálnia magát és apád először a nénémhez Katalinékhoz ment, tudod a férje Jutason volt molnár. Látod, igazi molnár dinasztia vagyunk! Ha a fiaink közül egy megél, átvehette volna a malmot apádtól. Végül, mivel Komáromban egyik bajtársunk egy díszeli molnár fia volt, így eljött hozzánk is tanulni, ami után tartották a kapcsolatot. Aztán hogy az orvosok már a te születésed után az erős pápai levegő helyett lágyabbat, simogatóbbat javasoltak, a Balaton felvidéket nagyon ajánlották. Itt ekkortájt öregedett ki a bérlő. Apád is, én is szívesen jöttünk és nem bántuk meg! Gyönyörű itt a Csobánc tövében és Tapolca is itt van a közelben. Ott mindent, amire szükséged van, megtalálasz!
- Még vőlegényt is! – nevetett Gizella, majd eszébe jutott a jövőbelijével történt legutóbbi beszélgetésük. - Édesanyám úgy készüljön, hogy esküvő után magunkkal visszük a fővárosba!
- Miket beszélsz? Mit töltöttél a poharadba?
- Károly kért, hogy beszéljek magával, hogy ne neki kelljen elsőként szóba hoznia, de majd jön úgyis. Van tágas lakása a Rózsa utcában, alatta asztalosműhellyel, el fogunk férni - pirulva még hozzátette - Meg a gyerekek is!

3

Napjainkban

Anyu mesélt a dédapjáról. Mindazt, amit tudhatott, hiszen a nagymamája 31 évesen meghalt, amikor az édesanyja még nem volt 2 éves. Így ezt a keveset adta át.

Császár Károlynak hívták, református volt, harcolt a szabadságharcban, tábori lelkész lehetett és a bukás után egy malom padlásán bujkált, ahova a molnár lánya hordta fel neki az ennivalót, valamint üres gabonás zsákokat, amelyek javításával ütötte el az időt. A leányt Véber Franciskának hívták, és hogy a nevét tudjuk, annak egy oka van: ő lett az ükanyánk.

A történet szép, de én ezzel a négy sorral nem értem be! Még annyit lehetett tudni, hogy egy lányuk biztosan született a fentebb említett és korán elhalt

nagymama, nekem dédanyám, a 31 évesen elhunyt Császár Krisztina. Egy millenniumi piros vászonkötésű könyv, a postamesterek könyve maradt ránk a fényképével. Ő volt Gyulakesziben a postamester, akinek születési dátuma - 1867 - elgondolkodtatott. Szülei megismerkedése után 18 évvel született tehát az a leány még kislánként járhatott a malom padlására, ezek alapján nyolc - kilenc évesre tippeltem a korát.

A mai fiatalok szerint, ami nincs fent a világhálón, az nem is létezik! De vajon fordítva mi a helyzet? Ami valaha létezett, az megtalálható-e ugyanott?

Az első találat a Veszprémi Napló cikkéhez vezetett, ahol a történelem- muzeológus a Balaton felvidékiek szabadságharcban betöltött szerepéről beszél, megemlítve Császár Károly honvédtisztet is, aki a bukás után Gyulakeszin telepedett le. Ott is van eltemetve, sírján egy vöröskő obeliszk őrzi az emlékét, a helyi iskolások pedig minden év március 15-én megkoszorúzzák a sírját.

Másutt olvasható, hogy Dereskén született, ma Pápadereske, a szülei Császár Ferenc és Fodor Zsófia, valamint egy rövid ismertető katonai pályafutásáról. Megemlíti még, hogy a pápai Református Kollégiumban tanult, évszám 1841. illetve 1847. Felesége Véber Franciska, tehát semmi kétség, ő a miénk! A nyáron egy kirándulást Gabi húgossal úgy intéztünk, hogy tiszteletünket tettük a gyulakeszi temetőben és megtaláltuk a kovácsoltvassal kerített obeliszket.

Az anyakönyvek szerint Császár Károly 1826-ban született és a dereskei elemi iskola után a pápai Református Kollégiumba 1841-ben, még édesapja Császár Ferenc íratta be. A kollégiumi szokásrend szerint a rektor megvizsgálta a tudását és az ő besorolása alapján döntött el, hogy a negyedik osztályban kezdhetett. Említést érdemel, hogy vele egyidőben, de magasabb osztályokban odajárt a nálánál 3 évvel idősebb, a jegyzékben 25-ös sorszámmal - beiratkozáskor még Petrovicsot aláíró - Petőfi Sándor, valamint a 38-as sorszámmal Jokay Móriczként aláíró Jókai Mór. A tanulói létszám abban az évben 202 fő, ami megengedi azt a feltételezést, hogy találkozhattak, láthatták egymást, de az iskola szerte ismert képzőköri kiválóságok társalgási körébe az alsós kisdíák nem valószínű, hogy bekerült.

A nyelvészeti osztályokat az 1842/43-as és 1843/44-es tanévben végezte, majd Pozsonyba az Evangélikus Líceumba ment. Az 1847/48-as tanévben visszatért a pápai Kollégiumba. Az aláírási jegyzék alapján látható, hogy a pozsonyi tanulmányok eredményeként tanulóiból már deák lesz, a főtanodai törvényeknek ír alá és ezzel a diákönkormányzat teljes jogú tagjává válik. Sajnálatos módon a szülők rubrikába már felnőttkorú bátyja, mint gondviselő neve kerül Császár Lajos személyében, mert szülei a beiratkozással szinte egyidőben - apja október 16-án, édesanyja november 7-én - meghaltak. 21 évesen tehát elárval, de a Kollégium szigorú regulája meghatározza az irányt.

Az 1847/48-as tanév azonban nemcsak a tanulásról szól! A'48. március 16-án megérkezett hírek felbolydíják a diákságot, este fáklyás felvonulás van és

ünnepi beszédek. Hamarosan megkezdődik a nemzetőrség szervezése és a folyamatos forrongás közepette képtelenség a felsőszintű tanítás, ezért május 22-én a tanévet befejezettek nyilvánítva inkább hazaküldik a diákokat.

1848. szeptemberében a nyári betakarítási munkák végeztével a délvidéki betörés fenyegető hírére a veszprémi önkéntes nemzetőrzászlóaljhoz jelentkezik, és Jellasics ellen harcol. 1849. januárjától őrmester a 70. honvédszászlóaljban a komáromi várőrségnél, ahol július 21-én Klapka György hadnaggyá nevezi ki. A komáromi vár feladásakor ő is menlevelet kap és távozik a várból. Az osztrákokban azonban a menlevél birtokában sem bízik és ezzel nincs egyedül. Ahogy kerestem a nyomát, egy 1892-es malomösszeírásban, Diszelben (későbbi lakhelyétől, Gyulakeszitől pár km-re), mint malomtulajdonost találtam meg. Ugyanakkor rábukkantam Klapka egy másik hadnagyára is, aki Diszel öregjeinek 1970-es évekbeli visszaemlékezései szerint a helyi Csabi malomban rejtőzködött. Klapka hadnagyainak egy rugóra járhatott az agyuk, vagy még a várban megvitathatták egymás között, bizhatnak-e a menlevelekben! Azokat ugyanis lista alapján állították ki a császáriak. Utóbb több forrás is beszámolt későbbi zaklatásokról. Károly tehát nem hazament, nyilván ott keresték volna először. De akkor hova? Úgy gondoltam, ha a molnár lányát Véber Franciskának hívták, akkor egy Véber malmot kell megtalálnom. Anyám bizonytalan válasza kérdésemre „Az vajon hol lehetett?” Gyanafalva, most Jennersdorf volt, amit én nem láttam megalapozottnak.

Károly lánya az anyakönyv szerint Pápán született, akkor a szülők sem lehettek máshol. Így a pápai vízimalmokat kezdtem kutatni. Különböző leírások taglalják a helyi malmok jelentőségét és rajz mutatja a bővizű Tapolca-patakon elhelyezkedésüket, név szerint. A megoldást az hozta, amikor Császár Károly és Véber Franciska 1861-es házassági anyakönyvi bejegyzésére találtam. Abban két fontos adatot láttam. Az egyik, hogy Franciska ekkor 20 éves tehát 1849-ben valóban 8 éves volt, a másik, hogy mindkettejük lakhelyeül a Hantai malom, foglalkozásként pedig molnár, illetve molnár leánya van beírva. Hanta jelenleg Pápa déli-délkeleti része Malom úttal, Malom tóval említve több helyen. Visszatértem tehát a rajzhoz és valóban Kishantai malom, Nagyhantai kallómalom és még jónéhány malom volt rajta Hanta környékén. Kutatva, hogy a világháló mit ír ezekről a malmokról, egy honlapra találtam, ahol láttam, hogy a Sávolyi malom jelenlegi tulajdonosa visszavásárolta nagyapja egykori malmát, felújította, szabadidőközpontot működtet rajta - sajnos azóta bezárt - és a honlapján a malom történetét vázlatosan ismerteti. Eszerint a malom 1908-ig Gróf Eszterházy Sándor tulajdonában volt és 1832-ből ismert bérlője és működtetője Véber Antal. Megvan tehát a malom és a legendás padlás!

Helyben vagyunk, de miért itt? Pápa környékén van vagy 20 malom, miért pont ebbe a malomba esik be a Komáromból hazatérő honvéd? Szülőfaluja Dereske

nem több onnan, mint egy magyar mérőföld. A család földműveléssel foglalkozott és megtermelték a kenyérrevalót, amiben a fiúk is segítettek a családnak. Tehát Károlynak a kollégium előtt is, és a nyári szünetekben is volt tennivalója: aratás, cséplés, zsákolás és a gabonát is el kellett szállítani a molnárhoz. A Pápa környéki malmok híresek voltak, a fél Kisalföld oda hordta a gabonát, mindenki a neki tetsző molnárhoz. Ugyanakkor az egész évi kenyérrevaló örletése bizalmi ügylet volt, ezért ok nélkül nem váltottak molnárt. A Császár család is egy helyre hordta a gabonát, ahova az apát a fia többször is elkísérte, sőt a végén beteg apja helyett bátyjával már ő szekerezte a zsákokat a malomba, tehát a molnárral ismerték egymást. Egy ideig figyelhette a malmot nincs-e kellemetlen vendég, majd talán szürkületkor, hogy illetéktelen szemek ne lássák bekopogott a malomba. Ekkor már lehetett hallani a Világos után már augusztusban elindult kényszersorozásokról és a fáradt hadfit, régi ügyfelének elárvult fiát, a malom padlásán biztonságba helyezte. Onnantól egy fővel többre főztek, az ételfutár szerepét pedig szigorú titoktartási kötelezettséggel Franciskára bízták. A padláson az idő lassan telt és eljött a nap, amikor a hogyan továbbról dönteni kellett és megegyeztek a maradról. Az idő most már gyorsan repült, a molnárlegényből molnár, a leánykából pedig nagylány lett. 1861 őszén esküdtek meg a pápai református templomban. 1862 már Pápán találja őket, gyerekek születnek, s hálnak. Az anyakönyvi bejegyzésekből kitűnik, hogy majdnem mindegyik gyermek másutt születik, 12 év alatt 6 helyen laknak, ebből 5 pápai, de mind másutt. Mintha nem találnák a helyüket! Lehet, hogy a malom szabadabb világa jobb volt? Mindenesetre 1873-ban Gizella születésekor még Pápán élnek, aztán hosszú időre elvesztem a nyomukat, mígnem Károlyt a fentebb említett 1892-es malomösszeírásban fedezem fel újra, mint malomtulajdonost, Diszelben. A szintén Eszterházy-birtok Szarvas malmot már egy ideje bérelte. Ekkor már 66 éves volt, és lehet összefüggés a tulajdonosváltás és éveinek száma között. Most már a nyugalom évei következtek és a diszeli és keszi évek köztiszteletben teltek, amit a gyulakeszi temetőben emelt obeliszk is jelez. 1898-ban abban a kegyelemben távozik, hogy nem kell megérnie háromgyermekes lánya, Krisztina egy év múlva bekövetkező halálát. Veje, dédapám újra nőül és most már, hogy Franciska elvesztette lányát, férjét és új asszony van a háznál, az ő dolga Gyulakeszin bevégeztetett. Gizellával előbb a szomszédos Diszelben élnek, így még unokáit szeretgetheti egy rövid ideig. A következő évben lányát a tapolcai rendőrbiztos fiához, Csillag Károlyhoz férjhez adja, az esküvő után pedig lányával és új vejével együtt Budapestre költözik. Három év múlva újabb unokázós időszak kezdődik, ami az 1919. március 20-i haláláig tart.

Az internet használatának káros hatásairól rengeteget olvashatunk, most írjunk néhány szót a javára is! Az, hogy az alig ismert, vagy jórészt ismeretlen elődökre rátalálhattam, megidézhettem őket, a világhálónak is köszönhető. Előtte

számomra mintha nem is léteztek volna. Aztán hogy egyre többet tudtam meg róluk, egy idő után sorsfordító beszélgetések formájában megszólaltak. Ahogy a nyomaikat keresgéltem, időnként egészen váratlan helyekről kaptam segítséget, mintha valakik vezettek volna. Úgy tűnt nemcsak én keresem őket, hanem ők is valakit, akinek segítségével a feledés és elmúlás homályából kiléphetnek.

Balássy György

Kalandos nyári vakáció

Régebb minden másképp volt, nem volt ilyen fejlett a világ, mint napjainkban. Ezekről a régi időkről sokat mesél nekem az anyai nagyapám, Sanyi tata. Mindig szívvel – lélekkel mesél, öröm hallgatni az ő történeteit. Sokat hallottam már tőle, édesanyáméknak is mesélt gyermekkorukban. Úgy teltek el az esték, hogy ő újabb és újabb történeteket mesélt gyermekkoráról.

Nagyapám 1955. június 9-én született Marosvásárhelyen, szülei első gyermekeként. Gyermekkorát a város közelében található Koronkán töltötte, ott nevelkedett fel és ott is él nagyanyámmal együtt ma is. Szülei egyszerű falusi emberek voltak és ő is ezt az egyszerűséget hozta magával. Már gyermekként megtanulta, hogy mi az élet. Szülei mindketten munkásemberek voltak, dédnagyanyám a marosvásárhelyi zöldség kertészetben dolgozott, dédnagyapám pedig szódavíz kihordással foglalkozott. Látva nagyapám, hogy milyen nehezen lehet megkeresni a mindennapi betevő falatot, elhatározta, hogy nyári vakációban ő is pénzért fog dolgozni. Így is lett!

1964 nyara volt. Nagyapám akkor éppen kilenc éves volt, mint én most. A rokonságban volt egy házaspár, akiknek igenis jól fogott a nagyapám segítsége. Ennek a házaspárnak volt egy tehene és ezzel a tehénnel etetni járt nagyapám minden délelőtt és délután a nyári vakációban. Mindezt megfizették neki. Minden nap délig etetett, azután a gazda felesége finom ebéddel vendégelte meg. Látván a gazda, hogy nagyapám megbízható, talpraesett és a munkától sem hátrál meg, újabb feladatot bízott rá ebéd után.

A kolektívnek volt egy nagy dinnyése az úgynevezett Vácmányban. A gazda édesapja volt az egyik dinnyecsősz a három közül. Így hát, nagyapámat bízták meg hat – hét heten keresztül, hogy kivigye az öreg csősznek az ebédet. A dinnyés körülbelül öt kilométer távolságra volt a gazda házától, de nagyapám szívesen vállalta ezt a feladatot is. Tudta, hogy nem fogja megbánni! Ezért a fizetség naponta egy darab sárgadinnye volt, amit az öreg csősz a friss sarjában hűtött le nagyapámnak. Jól is esett ez neki a hosszú út után!

Egyik nap nagyapám magával vitte a hét éves lánytestvérét, Manyit. Hosszú volt az út, de az erdőn keresztül, a hűvösön észre sem vették ezt a távolságot. Átadták az öreg csósznek a finom ebédet, elfogyasztották a friss dinnyét, s ezalatt meg is pihentek. Nemsokára elindultak az erdőn keresztül hazafelé. Az erdőben volt egy gázszonda, ahol éppen fűrtak a gázosok. Mikor erre a helyre érkeztek, az ott dolgozó ember őket nagyon megijesztette, valami furcsa hangot adott ki, mintha morgott volna. Nagyapámék mind gyorsabban – gyorsabban szaladtak, hogy mielőbb kiérjenek az erdőből. Szaladás közben nagyapám lánytestvére elveszítette egyik lábáról a szandált. Sok keresgélés után megtalálták, de Manyit már ez sem vigasztalta, egész hazáig sírt. Így derült ki, hogy milyen kalandos volt a hazajövetel. Miközben mesélték a történeteket, nagyapám nagybátyja is hallotta. Na, majd ő szamon kéri az ijesztgető embert!

Bármilyen fárasztó is volt ez a nap, délután várta nagyapámat a munka. Mire visszaértek a dinnyésből, a tehenet újra a mezőre kellett hajtani legeltetni.

Így telt el ez a nyári vakáció, s majd a többi is. Megvolt a fizetség is! Ettől a pillanattól kezdve nagyapám tudta, hogy a pénzért bizony jól meg kell dolgozni és a pénzt meg kell becsülni.

Balázs Kristóf

„Láthatatlan” mókuska története

Az idős hölgy a kertben ül a fügebokor alatt családi albumot lapozgatva. A képek lassan beszélni kezdenek. Beszélnek a múlttól, a jelenről, a divatról, az emberek egymáshoz való viszonyáról, lelki állapotáról. Éppen Mókuska fotóját nézegetve jutott eszébe, hogy kiegyensúlyozott élete lelki erejének köszönhető. Élete láncszemeit pedig jó érzéssel illeszti egymásba..., tudja, hogy a galambot neki kell megfogni és megsütni, nem a csodára várni.

Mókuska egy értelmiségi családba született második gyerekként. Apja dühbe gurult, amikor megtudta, hogy lánya született. A feleségét a haláláig büntette ezért, kiabált, veszekedett vele, elmondta mindennek azt kiabálva, hogy „Nem megmondtam, hogy fiút akarok!!!”. - Mókuskát korcsnak nevezte és hat hónapos koráig még megnézni sem volt hajlandó.

Már egész kiskorában megtanulta, hogy a szüleire nem számíthat. Ha pénz kellett osztálykirándulásra a ház lakóinak vágta a gyújtóst, megtöltötte a szenes ládájukat szénnel, vagy a fiú barátaival a pályaudvaron vagonokból árut pakolt teherautóra és a barátok kiegészítették a pénzét. Kevés igaz barátja volt, a többiek elmenekültek, mert otthon a műsor az ő jelenlétükben is folytatódott. Soha egyetlen napot nem nyaralt a szüleivel, ők viszont minden évben elutaztak a

bátyjával valahová, legtöbbször külföldre. „Láthatatlan” Mókuska levetett ruhákban járt és ünnep számba ment, ha kapott egy-egy új ruhadarabot.

A nagymamája nem lakott velünk, de gyakran kiszaladt hozzá HÉV-vel jó szóért, egy kis simogatásért, ami kisimogatta lelke ráncait és karban tartotta az önérzetét. Mindig azt tanította neki, hogy mindenki tehetséges valamiben, de az élet nagy tragédiája az, ha nem találja meg mi az.

Elérkezett az érettségi ideje. Készülődött. Az érettségi reggelén a szülei biztatásul még odavetették, hogy egy gnóm korcs, ronda lábakkal, ja!!! - és hülye is, aki úgysem kell senkinek, úgyhogy el se menjen az érettségire, úgyis megbukik. Jól kibőgte magát mire nagymamája aznap reggel megérkezett és ismételten felhívta figyelmét arra, „Ha fellöknek állj fel, önsajnálattal nélkül rázd meg magad, emeld fel a fejed és menj tovább”. Vörös, bedagadt szemekkel, kipirosodott arccal átmenve a házuk előtti téren egy bogárhátú VW majdnem elütötte. A sofőr kiszállt és megkérdezte, hogy hová megy ilyen vakon??? Azt felelte, hogy érettségizni. Tudja mit kislány, elviszem, hogy oda is érjen! Beültette, elvitte a gimnáziumig, ott kitette és sok sikert kívánt neki. A sulifolyosóján összefutott az osztályfőnökével, aki behúzza a biológiai szertárba és megkérdezte mi történt???, mi a baj???, miben segíthet???, majd biztatta: „Jó tanuló vagy, biztosan sikerülni fog, bízzál magadban!!!” Aznap első vizsgája a magyar szóbeli érettségi volt. Kihúzza a tételt, elolvasta többször is, de nem tudta megmondani, hogy ki írta a Shakespeare Hamletjét, ekkor a vizsgálónök belenézett a szemébe és azt kérdezte, hogy hogy hívják? Csak ült, mint egy zombi. Kiküldte azzal, hogy sétáljon egyet, egyen egy szendvicset és ha már tudja ki írta a Shakespeare Hamletjét jöjjön vissza. Ezután a történelem következett, - az elnök hagyta, hogy $\frac{3}{4}$ órán át beszéljen egyfolytában a tételéről, kíváncsi volt, hogy ha nem szakítja félbe meddig tudja mondani. Sikeres vizsgát tett.

Továbbtanulásra nem is mert gondolni, a szülei alig várták, hogy kereső foglalkozása legyen és hazaadja a fizetése felét az eltartásáért.

A SOTE-n szorgalmasan kezdett el dolgozni. Egyszer főnöke, Skaloud tanár úr megkérdezte, hogy miért nem tanul tovább? - és mi az, ami igazán érdekelné? Az ő tanácsára adta be a felvételi papírjait. Elsőre sikerült a felvételi a BME esti vegyész képzőjére, majd végzés után Skaloud tanár úr segítségével egy szövettannal foglalkozó hisztokémiai kutató laborba ment át dolgozni. Rájött, hogy a középiskolai biológia tudása nem elég a munkájához, így munka mellett elvégezte a szövettani asszisztens képzőt is.

Közben imádott nagymamája megbetegedett. Mókuska a szomszédától tudta meg, miért nem nyit neki ajtót. Szülei betették az elfekvőbe azzal, hogy nincs idejük vele foglalkozni. Még aznap hazavitte, de amikor a szülei ezt megtudták kidobták a lakásból azzal, hogy bújjon nagyanyjába... Szót fogadott. Nyugodt, boldog életébe ekkor lépett be András. Mókuska barátnője meghívta egy

szilveszteri buliba, ahol másnap reggel András megkérte a kezét. Előtte már volt két komoly kapcsolata. Az egyik azt mondta, hogy nagyon szereti, de túl csóró, ezért nem veheti el. A másik egyetemistaként nem vitte el az egyetemi bálba, mert nem ért meg egy 50-est. Szakítás után mindkettő szerette volna újra kezdeni vele, de azt mondta, hogy nem!!! A második barátja (a barátnője bátyja) a haláláig várt arra, hogy özvegy, vagy elvált legyen. A szakítás után is gyakran találkoztak, mert mindketten ugyanahhoz a baráti körhöz tartoztak. Mókuska ragaszkodott ahhoz, hogy új barátja András menjen vissza Németországba és tegye le a hiányzó vizsgáit – megvárja, megbízhat benne!!! Élete legjobb időszakát élete legnehezebb döntésével kezdődött. Július végén visszajött és néhány hét múlva mindkét család határozott ellenkezése ellenére összeházasodtak. Boldog házasságukat több mint 52 éve tartja össze a feltétel nélküli bizalom, egy láthatatlan fonál, mely megnyúlhat, összegubancolódhat ugyan, de soha el nem szakadhat.

Nagymamája elment egy hideg decemberi napon. Aznap reggel, amikor a mentő elvitte még átkarolta Mókuska és férje nyakát, elbúcsúzott tőlük és azt mondta, hogy nagyon szerette őket és köszöni a gondoskodásukat, de sajnos itt az vége, neki most el kell mennie, örökre... Csak a halála után derült ki, hogy lakása főbérleti jogát még életében átruházta Mókuskára.

Elkezdtek rendbe hozni a tanácsi félkomfortos bérlakást. Nagymamától örökölt albérlők miatt 6 évig pereskedtek. A lakók minden tárgyalásra hoztak egy papírt a munkahelyükről, hogy jó, szorgalmas elvtársak, hű párttagok, és mindig elnapolták a megalázó eljárást. Mire a per befejeződött mind a három gyerek megszületett. Az albérlők elköltöztek. Nem sokkal ezután megvették a 3 szoba, összkomfortossá tett lakást a tanácstól baráti hitelek segítségével, csak az ajtó kilincsnek nem tartoztak. Férje festőművészi jövedelme és Mókuska fizetése nem volt elég a törlesztéshez, a három gyerekük eltartásához, így a technikus oklevelével férje is biztos jövedelmet adó állást vállalt. Évekig fizették az adósságot másod- és harmad állásokból.

Nőttek a gyerekek. A harmadik gyerekről kiderült, hogy asztmás, így már nem tudott volna neki segíteni, vigyázni rá napi 10-11 órás munka mellett, ezért estin atomtechnikát tanult a BME-n, hogy 6 órás munkahelyet kereshessen. Az egyik oktatója ajánlott neki egy álláslehetőséget, ahol vegyész képzését is használni tudná majd. A meghallgatáson őt választották. Ettől fogva mindenhol vezető akartak csinálni belőle. Belátta, hogy le kell tennie az izotóp szakvizsgát is, hogy jobban képben lehessen a diagnosztikában és jobban tudja irányítani a 16 beosztottját.

Mókuska gyerekei felnőttek és elköltöztek. Nyugdíj előtt elhatározták, hogy lakásukat vidéki házra cserélik. Sokévi próbálkozás után költöztek a Dunakanyarba egy 36 nm-es kertes nyaralóba a hegy tetejére. Mókuska innen még

2 évig járt a 65 km-re levő Budakeszire dolgozni. Újra otthont teremtettek és elkezdték bővíteni a házat.

A szülei tudomást sem vettek róla, de a gyerekeiről sem, a telefont sem emelték fel soha, a családi eseményekre elfelejtették meghívni, a kapcsolattartásuk csak a részéről volt igaz, míg egy szép napon anyja kétoldali agyembóliát nem kapott. Véletlenül tudta meg egy házbeltől. Apja betette az elfekvőbe azzal, hogy ő élni akar és nem egy roncsot kerülgetni, pedig tálcán, szalvétával vitte neki még a pohár vizet is, leste minden gondolatát, túrt, megalázkodott, állandóan láthatatlanul közlekedett és élt, hogy soha semmivel ne zavarja. A külvilágnak mutatott tökéletes család belülről korántsem volt az.

Az orvosok „megmentették”!?!? - csináltak belőle egy vegetáló lényt. Semmit nem tudott önállóan megtenni, - pelenkázni, etetni, fürdetni, mozgatni kellett, de miután beszélni sem tudott, így kommunikálni sem lehetett vele. Mókuska kapott egy motort a férjétől, hogy a távolságot lerövidíthesse és a munka utáni betegápolásból még éjfél előtt hazaérjen a dunakanyari házukba, hogy reggel 7-re a munkahelyén lehessen. Ez ment 2 évig, majd nyugdíjba ment és még 6 évig ápolta a beteg anyját és öreg apját. Anyja elhagyta a földi létet. Apja ekkor már 94 fölött volt és egy szép napon azt mondta neki, hogy kötelessége lenne odaköltözni, hogy mindig kéznél lehessen. Erre ő megkérdezte, hogy a bátyja is a gyerekek, ő miért nem jön és miért nem segít, ha nem ő, akkor az orvos felesége??? Erre azt a választ kapta, hogy azért, mert ők nem cselédek!!! Mérgében bevágta az ajtót és hazament. Mókuskának fáj, hogy az apja kérni, sértegetni, követelőzni, megalázni azt tudott, de azt mondani, hogy köszönöm, vagy hogy légy szíves azt soha. A férje még aznap felhívta apósát és másnapra egy találkozózt beszélt meg vele. Elbeszélgettek, mint férfi a férfival. Kérése az volt, hogy kérjen bocsánatot a lányától különben soha többé nem látja. Megtette - bocsánatot kért életében először! Mókuska mondta neki, hogy az elmúlt sok évtizedért egy kicsit kevésnek tartja. Bár lételeme a gondolkodás, cselekvés, az előrehaladás, de a kényelem nem egyenlő a boldogsággal. A kommunikáció lenne az alapja a boldog életnek. Tett egy javaslatot. Vasárnap főz egy jó ebédet, odahívja a gyerekeit, unokáit és akkor lehet bocsánatot kérni. Apja megtette! Nyilvánosan bocsánatot kért!!! És hogy mire volt ez jó? – hogy a tizenéves unokái tanuljanak belőle, nekik is szabad a saját szüleiktől bocsánatot kérni a követelődzések, folytonos elégedetlenségek és lázadás helyett, mert a mai világ legnagyobb betegsége a rosszindulat, a másik eltaposása. A dédnagypapa bocsánatkérése példaértékű volt, mert nemsokára a dédunokája bocsánatot kért az anyjától.

Mókuska nyugdíjasként kezdett el komolyabban foglalkozni a fotózással. 2008-ban MAFOSZ-tól fotóművészeti diplomát vehetett át, majd 10-15 éve egy pályázaton nyert digitális rajzasztal lehetővé tette, hogy alkotó módon belenyúlhasson a képeibe. Hosszú kísérletezéssel jutott el a digitális, grafikusai és

fraktál kifejezésmódig. Alkotásaival, valamint digitális grafikáival rendszeresen részt vesz egyéni és közös kiállításokon, mind hazai, mind külföldi pályázatokon. Ennek eredményeként számos ország, és magyar pályázat díjazottja lehetett. Egész életében foglalkoztatta az alkotás a legkülönbözőbb kifejezési területeken, amelyhez a mindenkori anyagi és egészségi feltételeihez igazodva igyekezett a lehető legtöbb tudást megszerezni.

Mókuska a saját örömeire alkot, ha sok-sok év múlva előveszi a képeit eszébe jussanak az emlékek, a félszeg mosolyok, vidám történetek, egy-egy kihívás, egy elejtett félmondat, egy tárgy, egy élmény, egy személy, vagy éppen egy mókás élethelyzet, hiszen azok a bizonyos „boldog szép napok” most vannak. Mindenben van valami szép, de ezt sokszor nehéz észrevenni. Carpe diem? Megragadja a mai napot, hogy legyen holnapja is. Mottója: élni, és élni hagyni. Sikerei gyakorlatilag szorgalma és kitartása eredménye.

Az elégedettsége és boldogsága nem vele született adottsága, hanem gyakorlással fejlesztett állapota. Ha padlóra került onnan kezdte el szemlélni a világot és így egészen más nézőpontot és élményt kapott. Nem akarta megváltani, csak szerette volna jobbra tenni. A Világ nem tökéletes, de kell, hogy szebbé tegyék.

A család idős tagjai mind elmentek és ő lett a „nagy öreg”. Igyekszik hasznos dolgokkal eltölteni a kevés szabadidejét, mert ami régen gyorsan ment, az ma már csak legenda számba menő mese és ott a kert, a virágok, a feldolgozásra váró gyümölcsök. Az elpusztult fák, ribizlibokrok helyett újakat kell ültetni, mert a növények is élni akarnak. Gondol az utánuk következő generációkra is, de az alkotás is élete fontos része maradt. Nagyon sokat ad neki, hiszen egyszerre önismeretet, rengeteg nevetést, kifejezésre jutást, barátságokat, kreativitást... és mennyi minden még!

Egész életében reménytelenül kereste az igazi tudást, hogy hogyan nevelje gyerekeit, termesse meg a saját élelmiszerét, főzzön, hogyan építsen, alkosson. Kereste a becsületet, az emberbe vetett hitet, a bizalmat, a munka értékét, az önzetlenséget, a segítőkészséget, az udvariasságot, egymás kölcsönös tiszteletét, az igaz szavakat, az egymás iránti szeretetet. Életében nem az számított, hogy mennyire gyorsan halad. A lényeg az volt, hogy hagyjon nyomot maga után. Akarta vagy sem, az élet megtanította küzdeni és talpra állni, újra meg újra, elfogadni és elengedni..., bocsánatot kérni, megbocsátani, örülni mások sikerének...

Nehéz élete csak megerősítette abban, hogy megbecsülje mindazokat, akik szeretettel közeledtek, közelednek felé.

Az élet gyönyörű, csak néha rosszul van csomagolva, de ha elég kitartó azt is ki tudja cserélni egy sokkal jobbra..., akár többször is. Az élet egy hosszú lánc, de a szemeket illeszteni tudni kell.

Az idős hölgy letette maga mellé az albumot a földre. Ment kaput nyitni. Megérkeztek Mókuskáék egy „hellómizú”-ra...

Bartók Andrásné Gyöngyvér

Dédi meséje

Kiskoromban imádtam a Dédi konyhájában üldögélni. A háta hajlott volt a sokévi házimunkától - nem is szerette nézni magát a tükörből, csak szemből, mert úgy nem látszott a púpja. A lábai is fájtak a rengeteg állástól, mégsem telt úgy el hét, hogy ne süttött volna valami finomat. Ő csinálta a legfinomabb dobostortát a világon. Hiába próbáltuk, azóta senkinek sem sikerült hasonlót sütni a családban.

Miközben ide-oda csoszogott a szekrények, az asztal és a sütő között, mindig mesélt. És véletlenül mindig maradt egy kis karamella vagy csokikrém, amivel titokban még ebéd előtt is teleehettem magam. Csak a Papa meg ne tudja! - mondta mindig.

Rengeteg története volt. Legjobban a Dédipapával való találkozásukról szólót szerettem, és azt hiszem, ő is azt mesélte legszívesebben.

„Akkoriban irodista voltam a jegyzőségen Magyarukéren. Most már Bedegkér, de akkor még Bedeg volt és Magyarukér, két külön falu. Ha búcsú volt Bedegen, mindig elmentünk Icával, a barátnőmmel. Gyalog, mert máshogy nem lehetett. Jó hosszú út volt, de megérte, legalább történt valami. A búcsúban Icával egymásba karolva nézelődtünk, amikor megláttunk egy katolikus papot, ahogy ott sétált reverendában a templom oldalánál. Hát nekem azonnal megdobbant a szívem! Nagyon szép szál fiatalember volt. Mondtam is a Icának, hogy hát hová tette az eszét ez a jóképű fiatalember, hogy papnak ment?!

Pár napig még a fejemben volt a dolog, de aztán szép lassan el is felejtettem. Volt akkoriban egy udvarlóm, egy bútorkereskedő, már el is voltunk jegyezve. Jómódúak voltak, de jaj, te, az olyan csúnya ember volt! A hideg is kirázott tőle! Bele se akartam gondolni, hogy hozzá kell mennem, de hát akkor még nem úgy ment, mint most.

Az egyik nap éppen a kertben sétáltam a bútorkereskedővel, amikor becsöngetett hozzánk egy fiatalember. Hétköznapi ruhában volt, hivatalnoknak nézett ki. Anyu nyitott neki ajtót. A férfi azt mondta jégkár felmérést végez. Azért küldték, hogy menjen el mindenkire a faluban, és kérdezze meg, kinek mire lenne szüksége. Igaz, hogy volt egy nagy jégverés pár nappal azelőtt, de nem szoktak felmérni utána. Anyu örült, mert a jég elverte a termést, úgy gondolta, hátha kapunk valami kártérítést. De a fiatalember alig kérdezett a jégről. Nyugtalannak tűnt, oda se figyelt Anyura, és folyton a kertet nézegette az ablakból.

Anyu mindig úgy mesélte, hogy szinte rá se nézett, mindig csak kifelé az ablakon. Nagyon furának tartotta, úgy, hogy megkérdezte:

- Fiatalember, miért nézeget kifelé az ablakon?

Mire ő azt mondta, hogy...

- Nagyon szép rózsái vannak magának!

Anyu nem értette, miért érdeklik a rózsák a fiatalembert, de még ennél is furább volt, hogy utána meg azt kérdezte:

- Úgy tudom, magának van egy lánya...

Anyu mondta, hogy van, mire ő megkérdezte, hogy otthon vagyok-e. Ezután arról kérdezett, hogy hogy mennek ott férjhez a lányok. Magyarkér evangélikus falu volt, Bedeg meg katolikus, és akkoriban nem volt szokás, hogy más vallásúval házasodjanak az emberek. Anyu ezt el is mondta neki. Erre a fiatalember megkérdezte, otthon vagyok-e. Anyu mondta, hogy otthon, de akkor már megkérdezte, mi dolga van velem.

- Megkérdezném a jégkáról őt is.

Anyu erre megmondta neki, hogy ő már mindent elmondott, ráadásul nem is érek rá, mert a vőlegényemmel sétálok a kertben. A fiatalember itt egy időre elhallgatott, aztán kibökte:

- Tudja, asszonyom, én nem a jégkár miatt jöttem, a szándékom az volt, hogy megkérjem az ön lánya kezét. Láttam a múltkor a búcsúban, és rögtön elhatároztam, hogy feleségül kérem. De ha már más megkérte, akkor nekem itt nincs dolgom. Elnézést a zavarásért!

Nem emlékszem már, hogyan, de a bútorkereskedő eltűnt. Hála Istennek, felbontottuk az eljegyzésünket! Anyunak nem volt kifogása az új kérőm ellen, kedves fiatalembernek találta.

Az ő édesanyja nem volt ennyire boldog. Özvegyasszony volt, egyedül nevelte a négy gyermekét, miután a férje meghalt az első világháborúban. A Jóisten tudja, hogy bírta a földművelést és a háztartást vinni egyedül. A legkisebb fia gyenge volt és beteges, nem bírta a nehéz fizikai munkát, de a pap és a tanító úgy látta, hogy nagyon okos gyerek, és taníttatni kezdték. Nagyon drága volt a tanítás, de az egyházi iskolákért nem kellett fizetni. És egyébként úgy gondolták, hogy jó pap lenne belőle. De ő feleséget szeretett volna, családot, gyerekeket.

Már pont a felszentelés előtt állt, szegénynek a pápához kellett fordulnia, hogy lemondhasson. Lett is belőle nagy botrány! Az egyház kiátkozta, amikor visszaadta a reverendáját, szegény katolikus édesanyja bele is betegedett a szégyenbe. Már a disznót hízlalta a felszentelésre. Nem is esküdhettünk Bedegen, csak Magyarkéren, az evangélikusok megengedték, hogy így is elvegyen.

Az esküvő után beköltöztünk Kaposvárra. Tanult ember volt, adóügyi ellenőr lett, én pedig a háztartást vezettem. De, amikor kiküldetésbe ment, mindig

elmentem vele, hogy a vonaton is együtt lehessünk. Nagyon szép életünk volt, soha le nem feküdtünk úgy, hogy harag lett volna közöttünk.”

Sok-sok éven át éltek boldog házasságban, míg a Dédipapa el nem ment. Tíz éve már Dédi sincs velünk. Azóta nem ettem dobostortát, de még ma is hallom, ahogy mondja: hová tette ez az ember az eszét?!

Dr. Bence-Kiss Krisztina

Esetem a légyölő galóccával

Előre bocsájtom, hogy nálunk felé a légyölő galóccát légygombának hívták, s most is az a neve, amit használni fogok ebben a történetben. Ötéves voltam, álmosan, összekucorodva gubbasztottam a szekéraljára szépen összehajtogatott zsákokon, még a szekér rázása sem tudta kivenni az álmat a szememből... hiába, a korai felkelés akkoriban még nem volt „kenyerem”. A felnőttek az ülésdeszkákon csendben beszélgettek, a napi teendők, aztán az azelőtti nap eseményei voltak terítéken, működött a „csepűtelefon”, s a nagymesterei, a szomszédasszonyok gondoskodtak a szenzációsnak vélt történések felkerekítésével felkelteni az érdeklődést. A napnak még csak a pírja látszott a Hargita karéja felett, de már sejtetni engedte, hogy hamarosan felkapaszkodik a csúcs fölé, hogy résztvevője legyen a pityókaásásnak, ahogy a krumpli szedést nevezik a Székelyföldön. A szeptember közepéhez képest nem volt túlságosan hideg, de azért a reggeli hűvös levegőn jólesett a vastag kiskabát, a kúrti, amit aztán dél felé vetettünk le magunkról. Akkor még nem osztottak különösebb feladatot ránk, kisebbekre, bogároztuk le s fel a mezőn, mienk volt az egész határ. A sarjú is be volt már takarítva, s a lekaszált helyen imitt-amott őszi kikericsok pompáztak, a mező utolsó virágai, amik zárták a pazar színkavalkádot, ami egész tavasztól ősziig jellemezte a hegy fennsíkján elterülő réteket. A csordanyomán, ahogy a legelő felé vezető utat nevezzük, előttünk ballagtak a tehének, bihalak (bivalyok), s a pásztor időnként nagyot csattintott az ostorával, egyrészt azért, hogy figyelmeztesse az elkóricálni vágyó egyedeket, másrészt, sürgetésként, hogy gyorsabban szedegessék a lábukat, mert a legelő sem „ehelyt” volt. Kislikatra mentünk pityókát ásni, a kedvenc mezőrészemre, ahol megvolt a kis tanyai házuk, s az igazi, falusi méretű csűr, a pajta, mert a nagy mennyiségű takarmányt télen ott fogyasztották el a teheneink, mivel a falusi portán is tele volt az odor jó illatú szénával, sarjával. Nagypám (Papó), és a többi tanya szomszédok a tél nagy részét ott töltötték, csak akkor mozdultak ki, amikor az esti, és a reggeli fejésből származó tejet előrevitték a falu felé, egy megbeszélrt pontig, hogy ott átadják valamelyik „házinak”, aki tovább gondoskodott a tej sorsáról. Szóval meneggettünk

Kislikat felé, s a nagy merengésben alig vettem észre, hogy már csak pár tíz méternyire vagyunk az ösvénytől, amin sokkal hamarabb oda lehetett érni, hát leszöktem a szekérről, s mint a kicsikó, nyargaltam be a piros cserepes házikóig. Nagy örömmel vettem tudomásul, hogy lesz játszótársam, a szomszéd föld gazdáinak lánya, Erzsike ott volt már, egy évvel idősebb, mint én, de ismertük egymást, egyrészt a mezőről, másrészt az óvodából, s így az unatkozás ki lett zárva! Mivel odahaza nem reggeliztünk, gyorsan bekaptam én is pár falatot, s iszkiri játszani. Persze, a célpont a mogyoróbokrok alja volt, mivel nagyobb része már lepotyogott a finom csonthéjasnak, s amolyan „detektívesdi” játék kezdődött a felkutatásukra. A vastag avarban, a lehullott száraz levélszőnyeg aljáról kellett előkeresni az apró gyümölcsöket, „csosztattunk”, hogy a teniszcipő talpával érzékeljük, merre bujkálnak, s rettenetesen büszkék voltunk minden zsákmányra, s raktuk a zsebünkbe, időnként magasra rúgtuk a száraz leveleket, melyek aztán sértődött, rozsdás zizegéssel szállingóztak vissza a talajra. Egyszer csak előbukkant egy csokor szép, friss légygomba... pufók, kövér kalapjuk a szép piros bevonattal, s a fehér pettyekkel, olyan kívánatosan kacérkodtak velünk, hogy nem tudtunk ellenállni, leszedtünk egyet-egyed, a legszebbeket belőlük. Néztük, forgattuk, a szánkban éreztük az Édesanyáink által készített gombatokány ízét, akárcsak a sült, juhtúróval töltött keserűgombáét, hát ellenállhatatlan vágyat éreztünk megkóstolni ezt a „finomságot” is! Nézegettük, forgattuk, aztán ahogy odahaza láttuk az elkészítés előtti mozzanatokat, a kalapról lehámoztuk a „pötyös piros ruhácskát”, s elkezdtek kóstolgatni... nem volt rossz íze... ahogy emlékszem, lassan hatvanhárom év távlatából kissé édes, illata is, mint az erdei galambgombáé, nem sokat vacakoltunk, csíkokra szaggatva megettük, ami nálunk volt, folytattuk a „mogyoróvadászatot”. Az idő teltevel álmoság vett erőt rajtunk, úgy döntöttünk, visszamegyünk a házainkba (mert az Erzsike családjának is volt), a felnőttek el voltak foglalva, nem törődtek különösebben velünk. Engem, ahogy lefeküdtem, szinte azonnal elnyomott az álom, Erzsikén viszont jelentkeztek a rosszullét tünetei: hányinger, köhögés, szülei rögtön felfigyeltek rá, s kezdték kérdezni, hogy mi baja van, elmondta, hol jártunk, mit csináltunk... közben megérkezett Nannyó, hozta az ebédet, mert a dél már a nyakunkon volt. Édesanyámék rögtön felderítő útra mentek, s meg is kapták (találták) a tetthelyet, s a „gombapiknik” maradványait. Nannyó, a falusi, hosszú évek alatt kialakult hatalmas orvoslási tudományával azonnal tejet hozatott a körülöttük tébláboló tehéntől, jó sok örölt borsot rakott a csuprokba, s megitta velünk... mondjuk, velem nehezebb dolguk volt, mert én aludtam rendületlenül, mint Andersen ólomkatonája, hát ki kellett feszíteni a szám, hogy megcsinálhassák a „beöntést”, persze óvatosan, nehogy megfulladjak... lassan kezdtem magamhoz térni, s futás ki a házikóból, mert a gomba erősen kikíváncozott belőlem, akárcsak Erzsikéből, mert egyforma „kezelést” kaptunk... mit mondhatnék... nem kívántam semmiféle

ételt, igaz Nannyó sem tanácsolta az ebédet. Szerencsénk volt, egyrészt, mert keveset ettünk, másrészt, hogy a mérgezőbb réteget, a bőrét lehámoztuk... különben a légygomba csak a légynek árt igazából, az embernek nagy mennyiséget kéne fogyasszon ahhoz, hogy komoly problémái legyenek. Azután már, csak megbízásos alapon szedtük, mert mondanom sem kell, abban az időben nem verték le az üzletek polcairól egymást a légyölő kifújós, befújós csudaszerek. Azért is a neve „légyölő” ennek az egyébként szép gombának, mert amint mondám, s a nyári reggeleken, mielőtt mentünk volna ki a mezőre, egyet-egyét ráraktak kistányérokra, meghintették cukorral, kis vizet rá, s estére, mire hazaértünk, a legyek „bedrogozva kifeküdtek”, ott, ahol épp utolérte a „szirup” hatása.

Már felnőtt emberként, családapaként sikerült „szert tennem” egy magyar nyelvű gombáskönyvre, amit szívesen nézegettek gyermekeink, s állandó kérdések kereszttüzének voltam kitéve: - „Édősapám, ez jó-e megenni, az hol terem? - szóval nem bántam a kíváncsi kérdéseket, mert a nyári szünidőket kizárólag Székelyföldön, a nagyszülőknél töltötték, s Anyósommal, Gizi mamával járták az erdőt, mezőt, gyűjtötték a teafüveket, egész télen volt igazi, természetes teánk. A nagyfiúnk erdészmérnök lett, neki egyenesen jól jött a gyermekkori „gombatudomány” elsajátítása, időnként, ha olyan helyen dolgozik, hoz egy-egy tarisznyával, szóval télen is van gombánk a mélyhűtőben, mert úgy-e, „több nap, mint kolbász!”, s ami fő, a gomba egészséges élelmiszer.

Visszatérve a Gombáskönyvre, rögtön a légyölő galócának néztem utána, s megkönnyebbülten vettem tudomásul, hogy nem véletlenül jöttek belőlük a részegség jelei: a vikingek, mielőtt csatába indultak volna, a légyölő galóca főzetét, teáját itták, hogy nőjön a bátorságuk! Szóval, megvolt a titok nyitja, a gyermekkori „gombapiknik” hatásának.

Persze, a gyermekek, meg az unokák, még most is nagyot derülnek, akárhányszor elmesélem. Megtanultuk, mert meg kellett tanulnunk, hogy melyik az ehető, szerencsére itt a Hargita fenyőerdeiben sokkal több (legalábbis az volt!) az ehető, mint a mérgező abból a sok fajtából, ami színesíti a havasi erdők, mezők palettáját! De azért megtanítottam nekik a legfontosabb székely parancsolatokat, miszerint: „A medve nem játék!”, s „Minden gombát egyszer biztosan meg lehet enni, de ez nem életbiztosítás!”

Eljárt az idő... reméltem, hogy hazatérésünk után eléri a kerek évszámot, ami a mestergerendára volt írva: 1923..., mármint a tanyai kis házban... nem érte meg a 2023-at! Nagybátyám örökösei lebontották, amivel akkor szembesültem, mikor az esztenán, sajtot, ordát vásárolva, megemlítettem a juhásznak, hogy immár jó lenne meglátogatni „esment” a kicsi házat, mert esztendeje nem láttam... szomorúan közölte: „Elek bácsi, három napja lebontották!” Fordult velem a világ... hogy milyen lélekkel tértem haza, annak csak a jó Isten, s a feleségem a

tudója... aki valami nagy bajt sejtett, rámkérdezett... aznap nem macerált... hagyott a gyászomban, mert tudta mit jelentett nekem a tanyánk!

Ha belegondolok a nevébe, már az is egy „kuriózum”, az én logikám szerint a Kislikat, a „Kisliget” -ből alakult át, a közeli Homoród-fürdő magasabb osztálybeli villatulajdonosaitól származhatott, mivel nagyon sok nyírfaliget tarkította az amúgy is színes erdősávokat. Aztán a székely „nemes egyszerűséggel” „lekislikatozta”! Nem bánom... itt a festmény előttem, amin meg van örökítve a tanyai ház... olyan lelkierő, olyan ihlet, amit csak az érthet meg, aki igazából ragaszkodik Szülőföldjéhez, akár megmaradva az „Anyá ölébe”, akár kiszakítva nyugatra, északra, keletre és délre! Végezetül álljon itt a búcsúm a tanyától:

Búcsú Kislikattól

Megyek mert mennem kell
A megfakult ösvényen,
Gyermekkorom tanyáját
Még fel kell keresnem.
Madárcák dalolnak, éppen tavaszodik,
Rügyek pattannak, a fű is sarjadzik...
De érzem, valami nyomja a lelkem,
Mintha vállamon vinném a keresztem!...
Kislikati tanyánk cserepes ki háza
Nincs ott a helyén, nemrég le lett bontva.
HIÁNYZIK! Az üresség mellett lerogyva
Sírok, sírdogálok, mert szétestek
A gyönyörű, gyermekkori emlékek.
De fel kell állnom, tovább kell mennem,
Várnak az unokák, s a három gyermekem.
Botorkálok tovább, a fakult ösvényemen,
S lassan felszívódom a szürke végtelenben.

Benedek M. Elek

Nagymamám gyermekkori álma valóra vált

Ez a történet a nagymamám életének egy részéről szól, Kaposváriné Grieger Éváról, édesanyukám édesanyjáról. Nagymamám kiskora óta egészségügyi nővér szeretett volna lenni. Kiskora óta az volt az álma, hogy segíthessen betegeken,

rászorultakon. Ez az álma valóra is vált és bizony a nyugdíjas koráig, mint szakképzett egészségügyi nővér dolgozott szülővárosában Rozsnyón.

Az alapiskolát 1964-ben, a mai zárda épületében kezdte látogatni, magyar anyanyelvű alapiskolában. Akkoriban 9 éves volt a sulis. Nagyon kiemelkedő eredményeket ért el a sport terén, futóversenyeken vett részt.

Középiskolai tanulmányait a rozsnyói Egészségügyi Középiskolán folytatta. Így már részben teljesült is az álma, hogy a jövőben „nővérke” legyen. Ez a szakközépiskola már akkoriban is 4 éves volt. A nővéri tagozatot nagyon sikeresen végezte el érettségi vizsgával.

A középiskola elvégzése után a hazai Szanatóriumban talált állást, Rozsnyó mellett Csucsomban, mint egészségügyi nővér az elfekvő osztályon. Nagy tisztelettel emlékszik vissza erre az időszakra: „Az idősök minden szolgálatunk alatt igen sok szeretettel árasztottak el bennünket. Mindig hálásak voltak azért, hogy gondosan, szeretettel törődünk róluk. Sokszor többet ért nekik mindentől, ha elbeszélgettünk velük, meghallgattuk történeteiket. Minden mosolyunk felderítette napjukat a kórházban, s legalább egy picit elfelejtették fájdalmaikat. Sajnos, nem mindig tudtunk rajtuk segíteni, ugyanis koruk s azzal összefüggő egészségügyi állapotuk miatt ez gyakran lehetetlen volt. Szomorú látvány volt, amikor távoztak az élők soraiból. Ezt eleinte nehezebben viseltem el én is, de lassan túltettem magam rajta. A Szanatórium részét egy csodálatos erdei park alkotta, ahová, ha az idő és az idősök egészségügyi állapota is megengedte kísérteltünk közösen. Csodáltuk a szép, csendes természetet, időnként az előjövő mókuszokat, szarvasokat és őzeket. Nagyon jó hatással volt az idősök lelki állapotára, s gyakran segített részben a testi felépülésükben is.” – hangzottak el nagymamám szavai.

Ebben az intézményben 5 évig dolgozott, majd a Rozsnyói kórházban a belgyógyászati osztályon helyezkedett el, ahol 4 éven át munkálkodott. Ezek után újra visszatért a Szanatóriumba, ahol odaadóan ápolta az idősöket, idült betegségben szenvedő közép korosztályt. A következő szavakkal emlékszik vissza munkálkodására: „Nincsen annál szebb munka, mint odaadóan ápolni a rászorulókat, elfekvőket, még ha sok energiát is igényel és sajnos gyakran halállal végződik...”

A rozsnyói kórház igazgatójától 48 évesen elismerést - diplomát kapott az odaadó munkájáért. Ugyanakkor, nem hagyta abba a szakmai növekedését sem, számos iskolázáson vett részt, tovább képezte magát a rozsnyói Egészségügyi Középiskolán a diplomás nővéri tagozaton, mely elvégzése után 2005-től diplomás nővér lett. Elvégezte a Szlovák Egészségügyi Egyetemen a specializációs képesítést 2010-ben, mellyel kompetenciákat kapott az idősök és belgyógyászati betegek ápolásánál 51 évesen.

Az odaadó munkájáért, mint egészségügyi nővér, a Rozsnyói polgármester is elismerést adott át neki 2010. február 6-án. Emléül egy festményt, emlékérmét és oklevelet kapott, amit nagy örömmel mutatott meg nekem is.

Amire nem szívesen emlékszik, a számítógép és a számítógépes rendszer bevezetése a nővérek munkásságába. Ezt így emlegeti: „sajnos az ápolás helyett nagyon sok időt kellett 53 éves koromtól a gép mögött töltenem, s ez a páciensek kárára volt.”

Nagyon boldog vagyok, hogy ilyen jó nagymamám van, s bízok benne, hogy még sokáig fog engem és testvérem számosnál számosabb történetekkel gazdagítani, vezetni és szeretni. Szerintem, köszönet szüleinknek, nagyszüleinknek nagyon sok mindent megtudhatunk a családunk múltjáról.

Benik Antónia

A legszebb kirándulásunk anyával, ami megváltoztatta az életünket

Kiskorunkban, én és a testvérem nagyon gyakran betegesek voltunk. Gyakran légúti gyulladás miatt kimaradoztunk az oviból. Akkoriban én négy és fél éves, a testvérem pedig két és fél éves volt. Anya egyedül nevelt bennünket, ugyanis apukánk pici korunkban elhagyott bennünket.

Édesanya, mivel gyakran hörgőgyulladást kaptunk és betegeskedtünk, egy nagyon szép, egy hónapos üdülésre vitt el bennünket az egészségügyi biztosító támogatásával. Egy hegyvidékes tájra indultunk el 2017. július elején, Stósz fürdőbe, ahol kimondottan a felső és alsó légúti betegségeket kezelik. Autóval utaztunk. Úton a fürdő felé nagyon izgultunk, hogy ugyan hol fogunk lakni, mit fogunk ott csinálni annyi napon át, és persze, hogy szerzünk-e új barátokat. Az út körülbelül egy és fél órát tartott szülővárosomtól, Rozsnyóról.

Mikor megérkeztünk Stószra, először a felvételi osztályon álltunk meg, hogy felvegyék az adatainkat, majd a doktornő pontosan meghatározta, mely kezeléseken kell majd részt vennünk. Többek között pl. masszázs, szaunázás, vízterápia, inhalálás, légzésgimnasztika, biolámpás kezelés is alkotta a hétköznapi délelőtti terápiáit.

Az üdülő családi szárnyában voltunk elszállásolva, ami körülbelül tíz perces gyalogútra volt a főépülettől, ahol a gyógyterápiák zajlottak és ahol étkeztünk. Hétköznapijaink gyorsan teltek. Délelőtti terápiák, délután rendszeresen közös séták, túrák a közeli erdőkben, ahol, ha csendesek voltunk őzeket, szarvasokat, nyulakat is láttunk. Gyakran töltöttük az időt a közeli játszótereken is, ahol sok szép élményben volt részünk, és új barátokra találtunk.

Hétvégenként, a stószai intézmény autóbusszával kirándulni jártunk, pl. Kassára, ahol az állatkertbe - és a botanikus kertbe látogattunk el, Iglóra, ahol a várat tekintettük meg, és a város történelmi nevezetességekkel teli főtéren sétáltunk. A barátaink szintén szüleik társaságában kirándultak, így nagyon jól éreztük magunkat együtt. Sokat nevtünk, és rengeteg szép élményben volt részünk. Mi, nagyon boldogok voltunk, mert anyával közösen lehattunk egy szép helyen, és nem is rövid ideig. Minden vasárnap a stószai kis templomba jártunk római-katolikus szentmisére, ahol ministráltam is.

A szobánk nagyon szép, tágas volt. Délutánonként anyával ellátogattunk Stószra, a faluba is.

Esténként séta után, és úgy nevezett geocaching-olás után, ahol pontosan kijelölt helyeken elrejtett tárgyakat kerestünk mappa segítségével két új barátunkkal és anyukájukkal. Az estéket, ezért is nagyon vártuk és örültünk nekik. Néhányszor szalonnát is sütöttünk az arra kijelölt helyen. Egyszóval, ez volt akkor

gyermekkorunk legszebb kirándulása, annak ellenére, hogy a hétköznapokon délelőtt minden percünk a kezelések miatt le volt kötve. A mai napig mindezekre az emlékekre hálás szívvel tekintek vissza.

Elalvás előtt, mint idehaza is, Stószon is anya történeteket olvasott nekünk. Egy új könyvet vittünk el akkor magunkkal a kezelésre. A címe: A mesevilág manói. Imádtam hallgatni az egyes történeteket elalvás előtt, ahogy anya olvasta. Elképzeltem a szereplőket, beleéltem magam minden történetbe. És ekkor kezdődött újból megváltozni az életünk. Mi még kicsik voltunk, így sok mindent nem értettünk. Anya a mese elolvasása után esténként telefonhívást kapott, s mi mikor kérdeztük ki az, ő csak annyit mondott, Gyuszi bácsi. Mi, a történetbe beleélve magunkat „manóbácsinak” kezdtük őt hívni. S már nem csak anyával, de velünk is beszélt telefonon a „manóbácsink”. Igen kedves volt hozzánk. Így már volt valaki, akinek elmesélhettük mindennapi élményeinket Stószról.

Lassan a kirándulásunk vége közelgett, de mi már örültünk, ugyanis hazaérkezésünkkor „manóbácsival” találkoztunk élőben is. Ettől a naptól már négyen voltunk. Közösen örültünk, kirándultunk, játszottunk, olvastunk. Majd elérkezett az idő, s a manóbácsinkat, aki gondoskodott rólunk apának kezdtük hívni. Ő lett a mi szerető, új apukánk, akinek mi fontosak voltunk, aki mindent megtett értünk, mindig óvott minket mindentől. A legszebb és legnagyobb érték, ami van, nekünk is megadatott. Végre teljes család lettünk. Anyával sokat imádkoztunk mindig a boldog jövőnkért, amit a jó Istenke meg is adott nekünk. Anya, apa és mi. Új házba költöztünk, már nem kellett drága albérletet fizetni egy nyolcemeletes tömbház lakásának bérléséért, ahol annak idején hárman laktunk anyával. Teltek az évek, lassan kisiskolás lettem, s büszkén vonultam anya és apa oldalán be az iskola kapuján, ahová elkísértek.

Majd anya és apa 2020 májusában összeházasodtak, s azóta is mondhatom, boldogan, szeretetben élünk mi négyen együtt, s bízunk benne, hogy még testvérkénk is születik, hisz a házunk elég nagy, tágas és szép. Köszönet 2017 júliusának, Stósz kirándulásunknak, imáinknak és az új mesekönyvnek a manók világából, mert megváltozott és boldog lett a mi gyermekkorunk is. Mindent, amit anya, apa ad át nekünk, mi is majd a jövőben tovább adjuk gyermekeinknek.

Benik Róbert

Dédnagyapám igazsága

HAJDU-BIHAR MEGYEI BIRÓSÁG
KATONAI TANÁCSA

KNF.I.1/1993/II. szám

A Hajdu-Bihar Megyei Bíróság Katonai Tanácsa dr. Görömbei András kérelmére az 1989. évi XXXVI. törvény 6. § /1/ bekezdése alapján a következőket

i g a z o l j a :

G ö r ö m b e i A l b e r t e t

- aki 1905. november 21-én Polgáron született, anyja Tanyi Julianna, elhunyt 1986. március 9-én -

a Debreceni Katonai Bíróság B.II.200/1957. számú, illetőleg a Legfelsőbb Bíróság 1958. május 22-én jogerőre emelkedett Katf.Kt.331/1958. számú ítéletével a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny részvétel büntette miatt 4 évi börtönbüntetésre, 5 évre a törvényben írt egyes állampolgári jogaitól való eltiltásra és vagyona 1/4 részének elkobzására ítélte.

Ezt az elítélést az 1989. évi XXXVI. törvény 1. §-ában írt rendelkezés folytán

s e m m i s m e k

kell tekinteni.

Görömbei Albert büntetését 1957. március 12-15-ig, 1957. április 2-től 5-ig, majd 1957. június 11-től 1960. április 6-ig töltötte.

Debrecen, 1994. január 13.

Dr. Kardos Sándor hb. ezredes s.k.
katonai bíró

A kiadvány hiteles;
irodavezető

Ki volt dédnagyapám, Görömbei Albert?

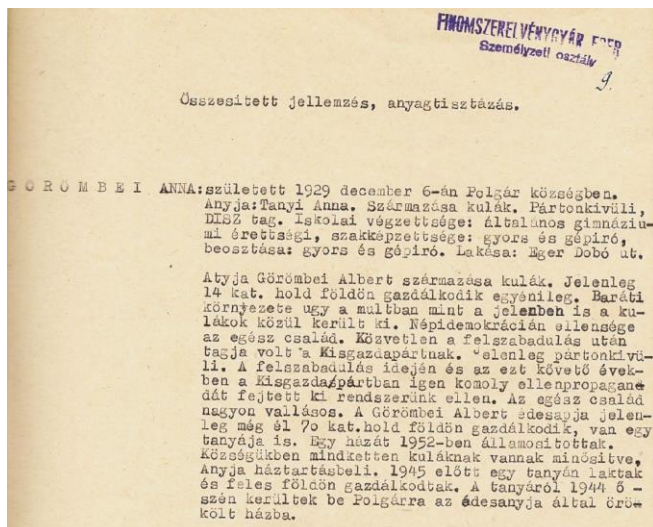

1935-ben

1985-ben

Született Polgáron, 1905. november 21-én, élt 80 évet, meghalt Polgáron, 1986. március 9-én. Nagymamám 1955-ben készült személyzeti anyagában a következő szerepel róla:

Dédnagyapám életében mindig becsületes, családszerető, szorgalmas, dolgos ember volt. Földműves őseit követve ő is mezőgazdasággal foglalkozott. Ahogy napjainkban, úgy a 2. világháború előtt is, az eredményes gazdálkodásnak becsülete volt. A 2. világháború után azonban azok, akik földtulajdonnal rendelkeztek, a nép ellenségének számítottak és családjukkal együtt rendszeres zaklatásnak voltak kitéve. A kuláknak nevezett földművesek családtagjait is hátrányos megkülönböztetés érte: lányát (nagymamámat) ugyan felvették a Debreceni Tudományegyetemre, majd közölték vele, hogy kulák származása miatt jobban teszi, ha be se iratkozik. Amint a személyi anyagban is olvasható, az ilyen családoktól tulajdonuk egy részét elvették: „államosították”.

Mi volt az 1994-es felmentő döntés háttérben?

A magyar társadalom 1956-ban fellázadt a megelőző évek igazságtalanságai ellen. Polgáron is megalakult a forradalmi bizottság, ennek dédnagyapám is tagja lett. A bizottság kísérletet tett a korábbi tulajdonviszonyok visszaállítására. Dédnagyapám javasolta az államosított épületek visszaadását. A bizottság 20 ilyen ügyről tárgyalt.

Az 1956-os forradalom leverése után a Debreceni Katonai Ügyészség vádiratot készített a bizottság tagjai ellen, és mivel „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben szerepet vittek”, a bizottság tagjainak letartóztatását javasolta.

Dédnagyapám a nehéz időszakot méltósággal viselte. A 1989-es rendszerváltozást sajnos nem élhette meg. Gyermekai kezdeményezték az 1957-es igazságtalan ítélet semmisnek nyilvánítását. Mivel dédnagyapám nem követett el bűncselekményt, a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság Katonai Tanácsa 1994. január 13-án rehabilitálta: az 1957-es ítéletet érvénytelennek mondta ki.

Berezki Péter Tas

Dudás János története

A családunk történetének kutatásakor összegyűjtöttük a rokonságnál őrzött régi képeket, köztük találtuk az 1913-ban készült fényképet ükapám, Dudás János – anyai nagyanyám apai nagyapja – családjáról:

A családi hagyományok szerint ükapámat a környéket az I. világháború után megszálló román hadsereg parancsára néhány társával együtt 1919 nyarán kivégezték.

Mivel nem tudtuk a pontos részleteket, utánanéztünk az eseménynek: valóban így történt-e, és ha igen, mi történt.

Takács Péter: Tállya. Régóta élvezett jogaitól a közösség elűtetett. című írásában a következőt találtuk 1919-ről:

„Közben a Hegyalja nagy részét román csapatok tartották megszállva. Tarcalon június 2-án kivégeztek négy falunkbeli férfit: a 35 éves Dudás Jánost, a 36 éves Pál Mihályt, az 52 éves Thököly Jánost és a 26 éves Molnár Andrást. Mind a négyen római katolikusok és földművesek voltak.”

Tovább keresve találtuk meg Serfőző László írását 2001-ből:

GYILKOS KÉRDÉS

Akik még emlékeznek, idős emberek. Talán nem is a saját emlékeikről beszélnek. Csupán felidéznek azokat a mondatokat, amelyeket szüleiktől hallottak, amelyek az elbeszélések nyomán fantáziaképeket varázsoltak tudatuk mélyére. Legyen így, vagy úgy, az események tragikus voltán mit sem változtatnak.

Alig ült el az I. világháború zaja, a sokáig dicsőségesnek titulált 133 nap egyikén négy tállyai férfi sorsa pecsételődött meg végérvényesen. Azon a délutánon – lehet, hogy vasárnap volt – öten beszélgettek a ma “Új sor”-ként ismert terület környékén. A napsugarak átvillantak az éppen levélbe fakadó eperfa ágai között, a pincék mellett cigánygyerekek hancúroztak a porban, távolabb kiéhezett kutyák marták egymást.

A férfiak a középkortól idősebb korosztályhoz tartoztak. Már nem féltek a bevonultatástól, mint azon ifjak, akik a környék hegyeiben bujkáltak. Átélték a világegés kínjait, túl nagy meglepetés nem érhetette őket. Nem felejtettek el a vasárnapi miséken imát mormolni azokért a barátokért, jó ismerősökért, akik soha nem térhettek haza a frontról, és bizony sokáig lesütötték szemüket azok előtt, akiknek valamelyik hozzátartozójuk a harcmezőn lelte halálát. Mintha ők tehetek volna róla. Holott csak szerencsájuk volt.

Ezen a délutánon is, mint oly sokszor, a háború volt beszédtemájuk. Felelevenítették a keserű élményeket, a tudat mélyéről időnként előbukkant a régen lappangó tréfa is, de a mosolyok valahogy félresikeredtek. A helyről, ahol álltak, jól belátták a Kővágó-dűlőre vezető út szürke szalagját. Először csak egy apró füstpamacs jelezte az érkező lovasokat, majd a pamacsból porfelhő lett, végül a paták ütemes kopogását is kiszűrtek a közvetlen környezet megszokott zajából. Hárman érkeztek, egyenruhában. Egy hadnagy és két közlegény. Románok.

A tiszt, miután megfékezte lovát, a beszélgetőkhöz ügetett. Valamit fennhangon mondott a szórakozó férfiaknak, közben fejével a portán álló kút felé bökött. Talán szomjas volt. A magyar fül valahogy bedugul a román szó hallatán, nem reagált egyikük sem. Ezért is érthetetlen, hogy mitől ijedt meg a tiszt kancája. Felnyerített, megfeszítette lábait, és a levegőbe dobta magát. Majd rúgkapált, a románt csak a lélekjelenléte mentette meg a zuhanástól. Persze a jelenet kárörvendő kacajt csalta a tállyaiak arcára. Egyikük különösen jól mulatott, térdét csapkodta, majd röhögve kérdezte a tisztől – Mi van román, betojtál? - Bár a lovas a mondat hangsúlyából érezte, hogy kérdést kapott, nem értette. Viszont az egyik közlegény igen. De nem mutatta. Elporoszkáltak.

Az eset még jó néhány perccig beszédtema volt, majd a szó másra terelődött. Mintegy fél óra múlva az a férfi, aki olyan jól mulatott az idegen katona attrakcióján, szedelődzködni kezdett. Indult a közeledő csorda felé, egyetlen tehene kincsnek számított a nagy nyomorúságban.

Dudás János, Molnár József, Palugh Mihály és Thökölyi János továbbra sem mozdult a rozoga kerítéstől. Élénken vitáztak valamiről. A téma annyira lekötötte őket, hogy a tizenöt fős román csapatot csak akkor vették észre, amikor azok megálltak mellettük. Közöttük volt a korábban kinevetett tiszt is. Szemének villanásaiból sejtették, hogy korábban eltávozott barátjukat keresi. Majd recsegő parancsszavak következtek és még fel sem ocsúdtak, máris megbilincseltek őket. A Községháza pincéjében töltötték az éjszakát, láncra fűzve. Persze a rokonság holtra váltan kérte az előjáróság közbenjárását, azok nem tudták a letartóztatás okát, a románok pedig nem igyekeztek megmagyarázni az esetet. A négy öreg a következő napot a Régi Posta néven ismert, Sóhalmy család tulajdonát képező épület istállójában töltötte. Rettegtek. Senki nem mondta nekik, miért vannak ott. Sejtették. Román a magyarnak a legkritikább esetben tesz jót. Az ajtó előtt fegyveres őrök sétáltak.

Rabságuk harmadik napján vonult át Tállyán a román hadtest egyik muníciós csapata. Ehhez csatlakoztatták a Tállyán tartózkodó öröket. A foglyokat szekerekhez, mások szerint lovak után kötözték. Tarcal felé vették az irányt. A Honfoglalás egyik vezérének nevét megörökítő településen hamar híre ment a románok ott-tartózkodásának, akik rabokat is vittek magukkal. Sátraikat a falu melletti legelő szélén meredező nyárfák alatt verték fel. Az égnek szökkenő lombkoronák csivitelő madaraknak adtak otthont, éneküket Tokaj felé sodorta a tavaszi szellő. Tarcal lakossága kíváncsian gyülekezett a hevenyészen összeállított tábor körül.

Nem a románokra voltak kíváncsiak, hanem a foglyokra. Kis idő elteltével egyiküket elővezették. Ma már nem tudni ki volt ő.

Felsorakozott a kivégzőegység.

A puskák dörrenésére a madarak ijedten rebbentek szét, a férfi hangtalanul rogyant össze. A sorból kilépett egy sorkatona és fegyverének szuronyával mellbe döfte a már élettelen testet. Tarcal lakossága a döbbenettől megnémulva figyelt. A második rabbal lehúzták kivégzett barátjának lábairól a cipőket. Közben csendesen sírt. Majd másodszor is dörrentek a puskák, döfött a szurony. Az időközben tömeggé duzzadt tarcaliak közül valaki elkiáltotta magát - fejezzék be! - Nem reagáltak. A madarak harmadszor is felriadtak. Utolsónak a legidősebbet, Thökölyi Jánost hagyták. Mire a fegyverek elé vezették, már nem volt magánál, idegei felmondták a szolgálatot, sokkot kapott. Nem lőtték le. A szurony a jobb füle mögött és a gyomor tájékán hatolt testébe.

A tragédiáról még azon a napon értesültek a tállyai rokonok. A kivégzettek testét pokrócokba csavarva, székéren szállították haza. Igen nagy temetés volt Tállyán.

A négy férfi neve nem található meg semmilyen emlékoszlopon, vagy táblán.

Csak emléküik maradt meg a még élő családtagok, a nem felejtő utódok szívében.

Sok tállyai katona elesett az I. és II. világháborúban. Hősök voltak. Az utókor két emlékművel tiszteleg előttük, mindkettő a római katolikus iskola épülete előtt található. Felmerül a kérdés: miért voltak ők a hősök? És miért nem voltak hősök az itthon maradt családtagok, egyáltalán a korszakban élő, a háború miatt szenvedő civil lakosok?

Mindegyikük megérdemelné, hogy valahová felvéssék nevüket. Ha máshová nem, az agy egyik rejtett zugába...

Tállya, 2001. augusztus 06.

Serfőző László

3907 Tállya Kazinczy út 20

A tállyai katolikus iskola kertjében állnak az I. és II. világháborús emlékművek az áldozatok neveivel. Ahogy Serfőző László írta, valóban nem szerepel a négy tállyai férfi neve az I. világháborús emlékművön, és egyéb emléktáblán sem. Úgy éreztük, ezt a hiányt pótolni kell. A történet valóságának ellenőrzésére a tarcali anyakönyvi hivatalból kértünk és kaptunk megerősítő igazolást:

A hatósági bizonyítványt Magyar Mária Tünde (születési helye: Abaujszántó, születési ideje: 1970.03.30.; lakcíme: 2030 Érd, Esztergályos utca 33.), kérelmező által 2019. év március hó 20. napján kelt, és AOHB-000000326-2019 számon nyilvántartásba vett kérelmére „Halál oka: Román katonai parancsnokság rendeletére kivégzés.” *céljából* az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. tv. 74. § (1) bekezdése alapján a hivatkozott anyakönyvbe bejegyzett adatok alapján / a hivatkozott anyakönyvi bejegyzés alapjául szolgáló iratok alapján adtam ki.

Az igazolt adatot tartalmazó anyakönyv azonosító adatai	
Anyakönyvi hivatal:	Tarcali Közös Önkormányzati Hivatal
Anyakönyv típusa:	Halál
Anyakönyvi bejegyzés folyószáma:	00029/1919/
Anyakönyvi bejegyzés elektronikus anyakönyvi eseményazonosítója:	HLP-007441-2019
Anyakönyvi bejegyzés évszáma:	1919

Kelt: Tarcal, 2019. március 20.

Kestélyesi Csaba
kiállító aláírása

Ezek után a családjunk úgy döntött, hogy emlékoszlopot állítunk a világháborús emlékművek mellé a négy férfi nevével. Az emlékoszlop elkészült, és a szomorú esemény 100. évfordulóján egy megemlékezés keretében, a hagyományörző katonai zenekar trombitálásának közreműködésével az emlékművet a tállyai katolikus pap felszentelte.

Bereczki Péter Tas

Boldog gyermekkor

Az anyai nagymamám sokat mesélt a gyermekkoráról. Én pedig kíváncsi érdeklődéssel hallgattam minden szavát. Nem tudnám elképzelni magam abban az életben, amiben a nagyanyám felnőtt. Mi mostani gyerekek hogyan is tudnánk alkalmazkodni? Sőt még boldog is lenni! A nagyanyám viszont boldog volt. Azt mondta gyönyörű, szép környezetben nőtt fel. Nagyanyám elbeszélése, visszaemlékező történetei alapján bemutatom az ő gyermekéveit.

1955. május 29-én megszületett 11. gyermekként. Tehát a dédszüleim 10 gyermeket neveltek fel. Miután az ötödiknek született kislány 8 hónaposan súlyos betegségben meghalt, nagymamámék egy tanyán éltek 12-en egy családban rengeteg háziállattal együtt.

- Gyönyörű házunk volt 2 nagy szobával, - meséli nagymamám - előtte hatalmas veranda, 3 részről üvegfallal, mivel a 4. falat a szoba bejárata felőli rész adta. Ez a veranda körben belülről beépített polc résszel rendelkezett, amit nagyon sok és gyönyörű virág lakott be. Itt sokat játszottam jó és rossz időben is. Ez a veranda egy csodás része az épületnek.

Több ilyen varázslatos rész volt még. A padlás, a méhház, a nagy csűr, hatalmas pajta és más részen a csodaszigetek. Na, és az ember derekánál sokkal szélesebb törzsű és égis éré árpa körtefa az ólak mögött. Annyi finom, ízletes gyümölcs volt kicsi termését meghazudtolva, de annál nagyobb ízvilággal, amit 50 év távlatából sem felejtettem el. Nem csoda, ha a disznókat kiengedtük az első útjuk a fa alatt potyogó körték elfogyasztása volt. Utána andalogtak csak tovább a legelőkhöz. Különösen egy nagyobb szél közreműködése folytán igazán gazdag, terülj asztalkám fogadta a ház körüli állatokat. Szerettem nézni, ahogy sietve betakarították a sok évet megért fa termését.

A cseresznyefasor is egy csodálatos helyszín volt. Már nem emlékszem mennyi fa sorakozott katonás sorban, de arra igen, hogy a törzsük vastagabb volt, mint a körtefáé, és a gyümölcseik az valami fenséges ízű. Volt ragadós, hólyagos, bordó, piros, fehér, nagy és még nagyobb szemű termés.

Nagyon érdekes és fontos helyszín volt még a kukoricagóré is. Itt nagyon jókat lehetett játszani, mikor már a kukorica fogyatkozott belőle. Jó bújócskázó helyek voltak még a kukoricaszár - boglyák sokasága közti rész is. Ezen kívül rengeteg játékra alkalmas színhely volt még, felsorolni is sok lenne, majd elbeszélésem közben szót ejtek róla.

Meg kell, hogy említsem az eperfákat is. Szerettem az ő terméseik különleges ízű, fenségesen finom zamatos gyümölcseit. Ezekből a fákban is volt fehér, sötét, inkább fekete, hamvas, még lila és bordó színű termés is.

Gyümölcsből gyermekkoromban hiányt nem szenvedtem. Alma, körte, szilva is sok fajta volt. Ezenkívül ribizli, egres, gesztenye és dió is sok termett. Virágoknak is igencsak sokféle pompázata gyönyörködtette az itt lakók tekintetét. Mező is volt bőven; búza, zab, rozs, cirok, kukorica és répaföldek, kerékrépa takarmányrépa és káposzta. A bekerített részeken termelte a család a konyhára szükséges zöldségeket. Fehérrépa, sárgarépa, burgonya, uborka, borsó, káposzta, cékla, tejeskukorica, saláta, sóska, kapor, vöröshagyma, fokhagyma. Ezeket azért kellett kerítéssel védeni, mert a vadak napi lopakodók voltak a termőföldeken.

A vizet a háztól 500 m-re található forrás kútból nyertük, ami azt jelentette, hogy fogtuk a vödörket, és begyalogoltunk a gyümölcsösön és réten vezető gyalogúton a kúthoz, belemerítettük a vödörket, és két kézben teli vödör vízzel ballagtunk vissza a lakásunkhoz. Ezt ahányszor csak szükséges volt vízre, megismételtük. Bizony sokat kellett menni, mert vízből rengeteg kellett. Főzéshez, mosogatáshoz és állatok itatására, virágok öntözésére és a fűszerkert vízpótlására is, ha nem volt elég csapadék.

A mosószer édesanyámék úgy állították elő, hogy a keményfa hamuját leforrázták forró esővízzel. Amikor leülepedett a hamu, a fölötte lévő kristálytisztá víz volt a lúg, a mosószer. Ezt adagolták a mosóvízhez, és lehetett mosni. Persze kézzel, mert akkor még mosógép nem volt. Villany sem volt, petróleumlámpával világítottunk. Bizony lámpavilágnál tanultam, és a többi gyermek is abban az időben.

Nagyon szerettem menni lovaskocsival az apámmal és nagyobb bátyáimmal fát szedni. Én csak kisebb ágakat hordtam a farakáshoz, de nagyon boldog voltam, mikor otthon dicsértek édesanyámék, milyen ügyesen segítettem én is.

Nagyon szerettem még a kenyérsütés napokat, az is egy nagy csoda és ünnep volt a számomra. Édesapám benyújtott a kemencébe, és mikor már megfelelő hő keletkezett, kihúzta a tüzes parazsat, és leöntötte vízzel, nehogy begyulladjon valami. Utána a kitisztított kemencébe be lehetett rakni a 12 db kenyeret és egy kis cipót, amit én kaptam meg, ha megsült. Nagyon örültem, büszke voltam, hogy van egy saját cipóm. Az íze az viszont valami csodás! Az összetartó család szeretete, az otthon melege, a boldog gyermekkor, az életöröm mind megtalálható volt az én kis cipómban. Kenyérsütés után mindig következett a langalló sütése, amihez már nem kellett annyira nagy hő, mert a langalló egy lapos kerek kenyérszta volt. És mikor megsült, fokhagymáztuk, tejfölöztük és fogyasztottuk. Fenségesen finom, ízes volt, persze ebből is 12 darab készült. A kemencében kalácsot, rétest és tócsnit is sütött az édesanyám. Azért kemencében, mert sok kellett belőle. Egyébként a kemencében sült ételek finomabbak is.

Még az ünnepekről szeretnék mesélni, mert azok valami gyönyörű csodás sejtelmes és fenségesen finom vanília illatúak voltak. A húsvét, a kikelet, a madáracsicsergős reggelek nagy életerőt, élményt adnak, mert nem lehet elfelejteni

feltámadás ünnepe után keresni a nyuszifészket, és meglelni a benne lévő piros rakott szoknyát, míg élek, nem feledem. Nem lehet másképp, csak könnyes szemmel visszaemlékezni. Húsvét után nemsokára jöttek vissza a költöző madaraink, a fecskék. Rögtön csicsergő élet költözött az istállóba a tehenek nem kis örömeire, mivel a legyek csípéseitől megszabadították őket. A gólyák egy nagy kémény tetejére költöztek évről évre vissza. Betevő falat is bőven akadt a madaraknak, mivel a baromfiak előtt mindig volt mag és darás, csalános eleség. Szívesen falatoztak még a kocák eledeléből is. A gólyák azért a mezőn is vadásztak, főleg mikor kikeltek a tojásból a folyton éhes kis fiókák.

Rengeteg élmény, megfigyelni érdemes történések tárultak a tanyavilágban élő gyerekek elé. Volt a rét és az erdő előtti részen egy pocsolyázó, a sertések abban szerettek fürödni. A rendszeresen esett csapadék folyton táplálta, és sosem száradt ki. Ez a pocsolyás rész nyújtott élőhelyet a békáknak és a gyönyörű szivárványszínű szitakötőknek. A békák sokszor koncerteztek, amit nyári estéken jó volt hallgatni. A szitakötők pedig a fáradhatatlan körtáncukkal nyugtözték le az arra járókat.

Volt még a gyermekkori élményeim között egy felejthetetlen esemény, mikor az erdő közti tisztáson adott életet a tehén egy kisbocinak. A bátyám rohant haza a szüleinkért, én pedig ottmaradtam a többi állattal egyedül vigyázni, nehogy elkóboroljanak. Megérkeztek a szüleink, betakarták a bocikát. Hazakísérték az istállóba az anyukáját, a bocikát pedig apukám az ölében vitte. Igaz nekem gondtalan gyermekkorom volt, de a szüleimnek viszont a hatvanöt éve nem kis gondot okozott a beszolgáltatások végett. Elvitték a lovainkat, a haszonállatokat: disznót, birkát, tehenet és a gabonát is. Népes családuknak ez nagy megélhetési gondot jelentett. Mi kisebb gyerekek ezt nem nagyon értettük, hirtelen nincs lovaskocsi, anyakoca, süldők, tehén, birka. Még a borjút is vitték. Szerencsére tudott az apám eldugni egy kis etetni valót a megmaradt állatok részére, amit csak igen gondos beosztással lehetett porciózni. Sok időbe és munkába került, míg újra felfejlődött az állatállomány. Persze lovaink utána már nem lehettek anyagi gondjaink miatt. Ezek a megélhetési gondok árnyalták be a családunk életét jó pár évig.

Nagymamámnak boldog, élménydús gyermekkora volt sok munkával. Tudok majd én is ennyit mesélni a leendő unokáknak?

Bertalan Ramóna

Karjaimban

Ha jól emlékszem, akkor az autóval érkező rokonokat is megelőztem. Biciklivel, fényvisszaverő mellényben és sisakkal a fejemen. Macskához hasonló, kifinomult, éjszakai látással tekertem a késői sötétségben, tempómat egyre gyorsuló fokozatra állítottam. Félttem, hogy elkésem. Félttem, hogy nem érek oda időben.

Zihálva szaladtam be a sürgősségre, levegőért és reményért kapkodva. A fehér köpenyes nővér megjelenése azonban még gyorsabbá tette az eddig is rekord mennyiséget pumpáló szívverésemet.

- Elnézést! Az édesanyámat nemrég hozta be a mentő, onkológiai beteg - habogtam remegve, válaszra várva, amikor megnyílt az orvosi rendelő ajtaja.
- Anya! - hagyta el számát e becses szó. Egy elasztikus anyaggal bélelt hordágyon fekve tolta ki őt az ápoló a folyosóra.
- Ön a legközelebbi hozzátartozója? - kérdezte kimérten, felém fordulva. Bólintottam a látványtól teljesen letaglózva.
- A sebészeti osztályra szállítják. Sajnos a tüdőrák áttétet képzett a csontokra. A medence és a forgó kapcsolódásánál törést fedeztünk fel. Műteni kellene, de véleményem szerint nincs semmi értelme! - közölte velem az egészségügyi alkalmazott az együttérzés fikarcnyi jelét sem mutatva. Fogamat összeszorítva hallgatásba burkolóztam. A dühtől ökölbe szorított kezemmel gondolatban már be is húztam egy jobb egyenest az érzéketlen senkinek.
- Hogy merészeli?! Miből gondolja, hogy érdekel bárkit is az Ön véleménye?! Tartsa meg a jó tanácsait és mélységesen szégyellje el magát! Viszontlátásra! - feleltem hatványozott undorral. Átvettem a diagnózisról szóló jelentést, és már suhantam is anyám után.

A kórház folyosója rideg és félelmetes, végtelen útvesztő, ahonnan úgy tűnik, nincs kiút, ahogy ebből a szörnyű betegségből sincs. Anyám eszeveszett jajgatása forró ólomként jutott el a hallójárataimba, szinte süketté téve a körülöttem lévő többi zajra. Minden egyes lépéssel közelebb kerülve a célállomáshoz, tudatosult bennem mindaz, amiről eddig nem akartam tudomást venni. Nagyon kevés időnk van már csak hátra, így együtt. Épp ezért nem tágitok! Ha kell, itt maradok egész éjszaka!

A sebészeti osztályra érve gyors ellátásban részesítették anyámat. Sokkal több emberséggel kezelték, mint a szomszéd épületben. Nem csupán egy haldokló nyomorékként tekintettek rá, hanem emberként, aki az életéért küzd. A recepciós pultnál is érezhető volt az empatikus hozzáállás. A papírokat pillanatok alatt elintézték, és egy ágyat is a rendelkezésemre bocsátottak. A formalitások után a 4-es szoba lett ideiglenes főhadiszállásunk, aminek elfoglalása előtt egy pár pillanatot várnom kellett. Az üveglakon keresztül, fél szemmel figyeltem, ahogy

a katétert és infúziót bekötik anyámnak. Tudtam, hogy mennyire megalázó ez neki, de szó nélkül megadta magát, nem ellenkezett. Méltósággal tűrte a beavatkozást, bizakodva állapota stabilizálásában.

Hatalmas dóziszú fájdalomcsillapítót kapott, ami annyira kiütötte, hogy végre képes volt aludni. Én, a mellette lévő ágyon kaptam szállást. Hálás voltam a kényelmetlen fekvőhelyért, de álomba szenderülni nem állt szándékomban. Anyám őrangyalaként voltam most jelen, aki varázserő híján sem meggyógyítani, sem enyhíteni szenvedéseim nem tudtam. Igyekeztem azonban magamból a lehető legtöbb pozitív energiát árasztani, és bíztam benne, hogy levegővétellel képes a szervezetébe juttatni a molekulákban megbúvó végtelen szeretetemet. Tekintetem egyre csak az arcát vizslatta. Belefeledkeztem a ráncok közt megülő emlékekbe, gyermekkorom makulátlanságába és el nem múló szépségébe. Kezem ösztönösen indult el felé, hogy végig cirógassam a kínzó fájdalomtól megfáradt arcot, de tartva attól, hogy békés pihenését megzavarom, félúton megállt a levegőben. Nagyobb értelmét láttam imára kulcsolni a kezem és mennyei Atyámat hívni segítségül. Még mindig vártam az isteni csodára!

Lassan megvirradni látszott. Anyám az éjszakát végig aludta. Mindössze kétszer pislantott fel, de miután nyugtázta otlétem, békésen visszaszenderedett. Én, a virrasztás ellenére sem éreztem fáradtságot.

- Jó reggelt! - köszöntött kisimult arccal.
- Jó reggelt neked is, anyám! - válaszoltam mosolyogva. - Örülök, hogy végre jól aludtál. Csodás látványt nyújtottál Csipkerózsika! - próbáltam egy kis humorral is megfűszerezni a köztünk zajló csevejt a vizeskancsó után nyúlva.
- Egy pohár vizet? - kérdezem cserepesre száradt ajka láttán.
- Igen, kérek! - feleli, elfogadva a frissítő italt és hagyta, hogy az eddigi, megszokott szereposztástól eltérően, most én viseljem gondját. Kötelességem törleszteni felé az évek alatt felhalmozódott adósságomat, amit áldozatos lemondásokkal érdemelt ki.
- Megemelem kicsit a fejedet, jó? Szép lassan kortyolj belőle. - Hallatszott az aggódó instrukció. Olyannyira nagyokat nyelt a folyadékból, hogy szinte hallottam lefolyni a torkán. A tenyerembe vajként simuló fejét óvatosan visszacsúsztattam a fehér, klór szagú kispárnára, amikor hirtelen megragadta a kezemet. Tőle nem várt erővel markolt szüntelenül, tekintetét a tekintetembe fúrta, szóltanul. Olvastam a pillantásában, ő pedig az enyémben. Egymás elméjébe és szívébe vésett vallomástétel volt e gyönyörűsége pillanat. Éreztem, ahogy kinyitódik bennem az oly' régóta takarékra zárt „vízvezeték”, és könnyekben törtem ki vele együtt. Keservesen zokogtunk, mindketten. Búskomor szimfóniánkba nem csupán a bánatunkat írtuk bele, hanem egymás iránti hálánkat és szeretetünket. Kezemet falatnyi kenyérként emelte a szájához, majd megcsókolta, pont úgy, ahogy gyermekkoromban tette. Én,

viszonzásképpen leheletkönnyű csókokkal itattam fel arcán végig gördülő könnyeit.

Hosszú percekekig léteztünk még így egymás szorításában, amikor nyílt az ajtó és az osztályvezető orvos lépett be rajta.

- Szép jó reggelt hölgyeim! Hogy vagyunk? - kérdezte rutinosan. - Remélem, sikerült némileg kipihennie magát a fájdalomcsillapítónak köszönhetően?
- Igen, hosszú ideje már nem aludtam ilyen jól, mint az éjjel - válaszolta anyám elégedetten.
- Bizonyára tudja, hogy ez az állapot csupán átmeneti? Műtéttel viszont orvosolható a dolog. Felkészültnek érzi magát, vagy még szüksége van időre, hogy mérlegelni tudja a döntését? - érdeklődött tapintatosan.
- Időre? Szükségem lenne bizony! De nem a kérdés megválaszolása kapcsán. Élni szeretnék még! Látni felnőni az unokáimat! Oltárhoz kísérni a fiamat! - hangzott az égbe kiáltott kívánság.

Ezt követően részletes információt kaptunk az operáció kockázatáról is, amely már nem volt annyira biztató. Túlságosan gyenge, nehezen viselné. Sőt! Nagy valószínűséggel a szíve nem bírná az altatást. Megrettentem a tények közlése közben, de anyám meg sem rezzent.

- Vállalom a kockázatot! Nincs veszíteni valóm! Ha a beavatkozással nyerek még magunknak néhány közös napot, órát, percet, már megéri! - jelentette ki sziklaszilárdan és megingathatatlanul. Csodáltam a bátorságát. Csodáltam, amiért ilyen dacosan szembenéz a halállal. Értünk!
- Bárhogyan döntesz, én támogatlak! Ne hagyd, hogy bárki befolyást gyakoroljon rád! Ne hagyd, hogy bárki le- vagy rá beszéljen! Jogod van a szabad döntéshez! Jogod van az életedhez! Ha küzdeni akarsz, én társad leszek a hősiesség csatájában, aminek kizárólagos győztese leszel! - bátorítottam fennhangon.
- Akkor harcra fel! - tört ki belőle diadalittasan az elhatározás.

Három órás operációnak néztünk elébe. Végül az éber altatás mellett döntöttünk, ezzel is növelve a túlélés esélyét. Fel s alá járkáltunk a családtagokkal várakozva a folyosón, mint a mérgezett egerek, végkifejletre várva. Reménykedtünk, hogy Istenhez címzett imáink meghallgatásra találtak és megtisztulhatunk a katarzisz örömeiben.

A műtőből kiérkező orvos látványa tetőfokára emelte a bennünk növekvő feszültséget. Lélegzetviasszafojtva vártuk az eredményt.

- Az ön édesanyja egy hős! Emberfeletti erővel küzdött az életben maradásért. Az operáció sikerült! - magyarázta felém fordulva, megváltást hozva kétségbeesésemre. Mérhetetlen boldogság és egyben büszkeség lett rajtam úrrá.
- Megcsinálta! Az én anyám! - kiáltottam megkönnyebbülve.

Eufórikus állapotban vittem haza lábadozó anyámat a pár napos kórházi gyengélkedés után. Ő maga is mintha új erőre kapott volna, tervezett, álmodozott, folyamatosan jövő időben beszélt. Zene volt fülemnek minden egyes kimondott szava, amelyet nagy nedvszívó képességű szívacsként szívtam magamba, és olyan mélyen raktároztam el lelkem eldugott sarkában, hogy sose vesszen feledésbe. Önfeledten fürdőztünk a csodában, a sors által meghosszabbított pillanatokban, míg röpke egy hét után, végül ránk nem köszöntött az a bizonyos nap. A fekete szerda! A nap, amikor anyám merészen farkasszemet nézett a halállal. Emlékszem mennyire félt, fogalma sem volt róla, hogy e földi világot elhagyva hova érkezik majd, mi vár rá odaát. Tekintetében váltakozott a riadalom és zavarodottság, amelyből tisztán kiolvashatóvá vált, hogy már nincs teljesen közöttünk. Számomra ismeretlen síkon lavírozott élet és halál között. Volt egy pillanat, amikor azt hittem félre beszél.

- Apu! Apu vár engem! Itt van értem! Hazavisz! - ismételte szüntelenül, amit már nagy is nehezen bírt elviselni. Szorosan összesimulva feküdtek egymás mellett, csupán annyi különbséggel, hogy anyám most nem a méhén belül, hanem közvetlenül mellette zsugorodott magzat pózba. A családtagok körbe ülték az aprócska szobát, belakva minden szegletét. Én, az ágy végében gubbasztottam, kezemet a lábán pihentetve, hogy érezze testem melegét. Párszor még rám pillantott, végül kimerülten álomra hajtotta a fejét. Emlékszem, többször ellenőriztem, hogy lélegzik e, hogy megemelkedik e még a mellkasa. Végül pontban 4 óra 17 perckor ért véget hősies küzdelme a kaszással szemben. Vett egy utolsó lélegzetet és minden erejét összeszedve, szakította ki magát testbe zárt bőrtönéből a végtelen lélek. Egy végső sóhaj repítette a messzeségbe, megszabadítva földi kínjaitól.
- Segítsetek! Csináljatok valamit! - kiáltottam magamból kifordulva, dacolva a megmásíthatatlannal, sikertelenül. Szólongattam, beszéltem hozzá, de nem jött válasz. Elfertőződni készülő sebeimre kisimult arcbőre, megbékélt ábrázata hozott némi gyógyírt.
- Megpihent! Már nem szenved! - eszméltem a valóságra. Ennek tudatában könnyebben engedtem el és viseltem méltósággal felnőtt kori árvaságomat. Az utolsó kegyelemdőfést tudatomban visszahangzó, anyám utolsó kívánsága adta meg. „Szeretnék itthon meghalni! Szeretnék a saját ágyamban örök álomra szenderülni.” - ismételte időről-időre, bízva Isten kegyelmében és a beteljesülésben. Véletlen volt-e mindez? Kizárt! Inkább nevezném gondviselésnek, sorsnak, az univerzumból érkező ajándéknak, isteni csodának. Kérte és megadatott, mert megérdemelte. Imádtam anyámat. Meggyőződésem, hogy fogantatásom pillanatától kezdve szerettem, és fogom halálom napjáig. Mérheterlenül fáj, hogy mindössze ilyen rövid idő adatott meg nekünk együtt, de közben megnyugvást is hozott lelkemnek az eltávozása. Nem kell tovább

néznem a szenvedését. Nem kell tovább játszanom a kőkemény szuperhőst, akinek a szeme sem rebben a szörnyűségek láttán. Végre sírhatok. Hangosan! Megtörve az eddigi könyörtelen némaságot. Már nem kell elbújniom szobám rejtekébe, ahol fájdalomból szőtt, bénító hálót fon körém a gyász.

- Kimondhatatlan szomj gyötör utánad anyám! - Tizennégy évnyi hiányát próbálva tompítani, markolom a fekete- fehér fényképet, amely megjeleníti kettőnk szimbiózisát és azt a mosolyt, ami nekem magát a világot jelentette. Nincs többé. Fizikálisan legalább is. Viszont szentül hiszem, hogy csupán a teste lett az enyészeté, valódi lénye itt él tovább bennem, bennünk.

Édesanyám emlékére...

Besnyei Júlia

Gergelicét ajándékba

A hajnali derengés az úton találta a mestert. A keleti égajlán világosodott. Látni lehetett az utat, kivehető volt a traktornyom az út porában. Bakancsa szürke volt a portól, kabátja, nadrágja kék. Azazhogy kék volt, amikor új volt, s annak már másfél esztendeje. Szeretett mindig tisztába járni, de erre csak reggel volt lehetősége. Amint megfogta a dolog végét, azon nyomban a dolog kezdett hozzá dörgölözni a mesterhez. S hol a nadrágon, hol a kabáton, inge ujján kezdtek megjelenni a foltok.

Ezermester volt, mindenhez értett. A kollektív gazdaságba, vagy T.Sz.-be csak azért kellett kijárnia, hogy segítsen az ottani embereknek, meg aztán csak itt volt lehetősége egy kis nyugdíjalapot összegyűjteni, csak úgy, pontokból. Érdekes volt ez a pontrendszer. A munkások dolgoztak, a brigádosok pedig felírták az elvégzett munkát, átszámolva pontba. Amikor jött az aratás vagy a kukoricaszedés ideje, akkor a pontokat átszámolták gabonára és aki kigyűjtött egy év alatt százhusz pontot, annak felírtak egy év öregséget a nyugdíjhoz.

A szorgosabbjának volt egy néhány pontja tavalyról, a lustábbja idén pótolta a tavalyi évet. Elég kötetlen volt a munkaprogram, de azért, ha jó volt az idő, naponta kellett menni. Hívta őket a brigádos. Nem úgy volt azonban a szabály a műhelyekben. Ott minden reggel öt órára kellett menni, tavasztól ősziig, s télen hétre. Volt kovácsműhely, asztalosműhely, gépészműhely és persze kerekműhely. Itt délután hatig folyt a munka nyáron és négyig télen. Volt mérnök is, mester is a gépészműhelybe, de azok a feladatok, amelyek egy zsírozásnál, csavarmeghúzásnál nehezebbek voltak és a traktorállomás gépészei sem tudták megoldani, azok bizony függőbe maradtak, mint a Függő oldal, amelyiknek az oldalán időtlen idők óta él három terebélyes fa. Pont az ormán, de

azok se nem nőnek, se nem száradnak ki. Éppen csak megélnék valahogy a szélfúvásban.

Egy ilyen függőben lévő feladat volt a búzaválogató gépek – gépész nyelven trierek – feladata is. Amikor a mezőgépészeti gyárban a válogató gépet kitalálták, amelynek feladata a búza megrostálása volt és négy fajtára kellett szétválassza a magot, akkor minden kitűnően működött. Egy kupa magból, ugyanis könnyen kiszórta a búzánál apróbb magokat – a repcét és konkolyt, – az első szítán fennakadt a kis búzaszem, a következőn a nagy búzaszem és a legfelsőn a búzánál nagyobb magok és a szemetek. Igen, csakhogy a mezőgépészeti gyárban senki nem próbálta ki ugyanezt egy véka maggal egyszerre, hát még négy fonott fáskosárnyi nedves búzával.

Sokszor olyan súly nehezedett a szitákra, hogy az egész gép remegett belé. Ezenkívül volt ennek a búzaválogató gépnek egy tervezési hibája. A villanymotor hajtotta forgó mozgást egy olyan kerék alakította át szitáló mozgássá, azaz előre-hátra irányúvá, amelynek a tengelyének lyuka nem a kerékközepén hanem a szélén volt. Így, ha ez a kerék körbe járt, nagy kilengéssel létrehozott egy előre hátra mozgást, melyet egy karral rávezettek a szitákra. Minden rendben ment addig, amíg a búzaszitáló lányok, asszonyok egyszerre két-három kosár búzát fel nem öntöttek a garatba. Akkor a súly miatt ez a tengely enyhén elgömbült, először csak egy-két millimétert, aztán egy fél centit, majd egy egészet. Mikor már két centi görbület volt a tengelybe, akkor beindult az egész gép vízszintes ide-oda mozgással rezegni, s ha akkor rögtön le nem állították, pár perc alatt szabályosan kettétört, elszakadt a gép dereka.

Ezen a nyáron már három gépet tettek tönkre a lányok, s a negyediket az este állították meg, éppen derék szakadás előtt, de a vízszintes repedések már rajta voltak. Tengelye alaposan elgömbülve. Ide tartott a hajnali derengésben a mester, a falu idősödő kovácsa. Három mérnök állta körül a gépet, amikor a mester megjött, mindhárman egyetértettek abban, hogy ez tervezési hiba, de hogy mi lenne a megoldás, arra nem jöttek rá. Amikor a mester belépett és meglátta a gépet egy húsz vékás búzahegyből kiállni elment a jókedve. Ott is hagyták a mérnökök az öreg kovácsot, hadd kínlódjon egyedül, tisztítsa meg a gépet, aztán majd megnézik ők is, hogyan lehet a tengelyt megegyengetni.

Bejött a brigádos és sajnálatát fejezte ki a rendetlenül otthagytott gép miatt, de a lányok csak hétre jöttek. Addig nem volt, aki kitakarítsa a gépet.

- De, ha István bácsi gondolja, szedje zsákba a magot. S el is viheti. Mit bánom én! – mondta a brigádos.

A kovácsot nem kellett biztatni. Cselekedett rögtön. Zsákokat kért kölcsön a raktárostól, s egy óra múlva tiszta volt a gép és a környéke, sőt az első fuvaros már kis kitérővel, vitte is haza a kilenc zsák búzát a kovács feleségének. Miután így kialakult a rend nekifogott a kovács. A meggömbült tengelyt a szitáló asztallal

együtt leszerelte, majd a sarokban álló hasonló gépből is ugyanezeket az alkatrészeket. Mire a mérnök urak a kávé megitták, s visszajöttek, addigra csak a kibelezett gépet láthatták, s azzal vissza is mentek Kolozsvárra.

A kovács egy fuvarossal az alkatrészeket a műhelyébe vitette, s másnapig gondolkozott és dolgozott. Rájött, hogy a tengely azért görbült meg, mert az asztal egy méter széles és annak a feszítése a ferde lyukú kerékre és a tengelyre ötven centis teherkarral rendelkezik, tehát a feszítő erő nagyon nagy. Átszerelte a másik rossz asztalról a második kereket is, csak öt centire a tengely végétől. Így a szitaasztalt már nem egy, hanem két rúd rázta és ezek a tengelyt csak öt centiről feszítették. Kiegyenesítette és megedzette a tengelyt és másnap reggelre hívta a fuvarost, visszavitték a módosított alkatrészt. Ezt beszerelték a gépbe és elindították.

Most következett a teszt. A Kolozsvárról újból megérkezett mérnök urak előre fogadtak, hogy a gép újból eltörik. A brigádos állta a fogadást, mert bízott nagyon a kovácsmester furfangjában. Tíz liter szilvapálinka volt a tét.

Beindították a gépet, s hogy kétség ne férjen a történetekhez, a kovács a maga kezével öntött a garatba gyors egymásutánban négy kosár búzát, de a gép állta a sarat. Egész nap nagy megterhelés mellett használták, de a motor meg sem melegegett. Megmelegedtek ellenben a mérnök urak, mert nem volt szilvapálinkájuk. Nagy későre került egy földműves, aki jó drágán, – ötven lejbe literét – hozott is tíz liter szilvapálinkát. Csak később tudódott ki, hogy a brigádostól, otthonról volt. Így a mérnök urak becsülete is megmaradt, de a kovács munkájához sem fért kétség. A pálinkából is jó alaposan behúztak.

A baj csak ott kezdődött, hogy a kovács a gabonát a padlásán kiterítette száradni. Egy pár napra rá felmegy a felesége a padlásra, hogy megforgassa, s hát látja, hogy valami apró bogarak vannak a búzaszemek alatt a betonon, hívja a műhelyből az urát, hadd nézze meg, hogy mi az.

- Te Szent Isten, ezek gergelicék, ettől soha nem szabadulunk meg! A gergelice kieszi a búza belét egészen, csak a héja, a korpája marad meg a magnak!
Rögtön lehordták az egész ajándék búzát a fászkamarába egy megtákol, rossz gabonásládába, s utána mindent átforgattak, a padláson. Meszelt az asszony, ládát, padlás földjét, még a gerendákat is, diófa leveleket tett a saját gabonájuk közé. Csak több napos fáradtságos munkával, szabadultak meg a padlásról a gergelicéktől. Arról szó sem lehetett, hogy a szerzett gabonából esetleg lisztet őröltettek volna, megették azt a tyúkok gergelicéستől.

Sajnos a mérnök urak, amikor a földművest egy kicsit megszorongatták, megtudták, hogy a brigádos pálinkáját vették meg jó drágán, s erre külön jegyzőkönyvbe vették a válogató gép javítását. Elővették a brigádost, hogy nem elég, hogy a kovácsnak tíz pontot adott, hanem még húsz véka gabonát is? Az őszi pontosztásnál, amikor a kovács a nyáron meggyűlt pontjai alapján meg kellett

kapja a gabona adagját, annak rendje s módja szerint, abból a húsz vékát a mérnök urak levonatták.

- S nekem mi marad kérdi a kovács nagy mérgesen a brigádostól?
- Alighanem a gergelicék István bácsi... – mondta a brigádos a mérnökök előtt, s megveregette az öreg kovács vállát. De azután az egyik este jó sötétbe, megállt az egyik fuvaros és a segédje a kovács háza előtt, s valami zsákokat kaptak le a szekérről, s vitték a kovács udvarára.
- Mi van ezekkel a zsákokkal?
- Küldi a brigádos a kilenc zsák gabonát, amit a mérnök urak levonattak. Hol a padlásfeljáró István bácsi?
- Köszönöm szépen fiúk! Oda a faskamarába vigyétek, abba a rozzant szuszékba töltsétek...

Bíró Ernő

A repülő szekér

Mint minden vasárnap, most is énekeskönyvvel a kezemben bandukoltam a templomba.

A legények, Pista, Márton, Jancsi, Gyula, Laci, Barna meg még egy páran már vártak fent a karzaton, és csintalan mosollyal súgták a fülembe: eljegyzést fog hirdetni a pap.

- No és aztán! - mondtam kicsit szomorkásan.
- Ne bánkódj már, - lökött oldalba Pista - nem hozzád való a Marcsa, Jánoskának megfelel, de megtréfáljuk biz a!

Istentisztelet után leültünk a Hangya szövetkezet lépcsőjére és tervezgettünk.

Szombaton este volt a találka. Mindenki hozott kolompot. Énekszóval, kolompolva elindultunk a menyasszonyos házhoz. Amikor odaértünk, Julcsa nénénk már várt a kapuban itókával, kaláccsal... Még most is érzem a számban a frissen sült kalácsot.

11 órakor Pista jelzett, itt az idő. Szedelőzködtünk, megköszöntük a vendéglátást, és elindultunk. Még egy jó órát vártunk, amíg tetőfokára hágott a mulatozás.

Ekkor szép csendben hátra osontunk az udvaron, és elkezdjük szétszedni a szénás szekeret. Volt ott nyihorászás, káromkodás, miközben köteleken felhúzogattuk a szekér kerekeket, oldalát, sarogiját a csúrtetőre. Ennek a tréfának jó pár cserép látta kárát, de nem bántuk. Fent a tetőn csendesen összeraktuk, kötöttük a szekeret, és a fáradtságtól, no meg a jó házi pálinka ledőlünk a szénába.

Reggel nagy kiabálásra ébredtünk. Béla bátyánk, a Marcsa apja eget rengetően ordított.

- Ellopták a szekeret, Julcsa gyere már! Gyorsan szaladj a bíróhoz, oda minden! Julcsa nénénk gyorsan kiszaladt és nagy jajveszékélésbe kezdett. Összeszaladt a falu népe, mert Julcsa nénénk hangját még a szomszéd faluban is meghallják, ha hozzá kezd. A bíró csitította, de mihaszna volt. Mink meg pukkadoztunk fent a szénában a nevetéstől.

- Jé a szekéj, feljepült a csűjje! - kiáltott fel Sejpi Jóska. Ekkor látta meg Béla bátyánk is, hogy a szekerét nem lopták el, hanem valakik felvitték a csúrtetőre.

- Ebadta legényei, hol vagytok? - kiáltott. Gyertek elő, tudom, hogy itt vagytok valahol, mert én is megcsináltam ezt a tréfát Sándorral sok évvel ezelőtt!

Így hát akarva-akaratlan előbújtunk, és nevetve újra szétszedtük a szekeret, és lehoztuk a tetőről.

Ezt a történetet Gyedo mesélte el nekem, neki pedig az Édesapja az én Dédapám.

Bodnár István

Apám katona korában

Apám Horthy Miklós katonája volt 1944-ben. A háború már a végéhez közeledett, de ők ezt akkor még nem tudták.

Egyszer négy nap szabadságot kapott és elindult hazafelé gyalog. Az út szülőfalujáig majdnem két napig tartott. Nagyanyám összecsapta a kezét, amikor tetőtől talpig poros fiát megpillantotta. Elkapta az első arra szaladó csirkét és gyorsan megfőzte apám kedvenc ételét: pörköltet csinált galuskával, éppen úgy, mint amikor elsőszülött fia bevonult.

- „Egyél, gyerek, ki tudja mikor eszel legközelebb ilyen!”

Hát most jött el a legközelebb.

Apám megette a csirkepaprikást, váltott néhány szót a szüleivel és testvéreivel, és már fordult is. Az út visszafelé sem volt rövidebb, s neki szabadságának letelte előtt jelentkeznie kellett az alakulatánál.

A Don kanyart csodával határos módon úszta meg. Már teljes menetfelszerelésben, indulásra készen sorakozott a század, amikor a parancsnok elkiáltotta magát:

- „Ért itt valaki az asztalosmunkához?”

Apám és még két társa kilépett a sorból.

- „Maguk itt maradnak!”

Így történt, hogy apám az elkövetkezendő időkben pipereasztalkát, sámlikat készített a parancsnok feleségének, a kislányainak pedig baba szobabútort kis bölcsővel.

Többször mesélt egy katonatársáról, akit állandóan egzeciroztatott az őrmestere, valósággal rászállt a szerencsétlenre. Rengeteg fekvőtámaszt csináltatott vele, egy pillanatra sem hagyta békén. Egy idő után a katona azon nyomban haptákba vágta magát, amint meglátta az őrmestert és már nyomta is a fekvőtámaszokat. A felettese egyre jobban tartott tőle, végül nagy ívben elkerülte az újoncot.

Később a komáromi Csillag Erődben teljesített szolgálatot. Gyakran emlegetett egy egészen fiatal német katonát, aki majd' az eszét veszítette félelmében, és minden bombázáskor reszketve, zokogva hívta az édesanyját. Hitler utolsó bevetésre küldött gyermek katonáinak egyike volt.

A háború vége az osztrák hegyekben érte apámékat. Egy nap elhagyták a fedezéket nyújtó erdőt, leereszkedtek a völgybe és megadták magukat az oroszoknak. Három napig nem ettek, nem ittak. Apám ekkor gyújtott rá élete első cigarettájára. Itt történt, hogy egy részeg katona a halántékához szorította a pisztolyát. Soha nem mertem belegondolni, mi lett volna, ha meghúzza a ravaszt, de szerencsére nem tette.

Az orosz katonák minden kérdésre azt felelték, hogy „Hitler kaput”, és mennek Berlinbe.

Később sorba állították a foglyokat és mindenkitől megkérdezték, milyen nemzetiségű, hová való. Amennyiben apámtól azt kérdezték volna, milyen nációhoz tartozónak mondja magát, természetesen azt felelte volna, hogy magyarnak. De nem ezt kérdezték.

- „Honnan jött, hol lakik?”

- „Okres Nové Zámky, Zemnė” – felelte apám az igazságnak megfelelően.

Faluja, Szímő a trianoni békediktátum miatt már korábban Szlovákiához tartozott.

- „Balra!” – hangzott az utasítás.

Falubeli katonatársa már nem volt ilyen szerencsés. Magyar volta az első kérdésnél kiderült. Elvitték a Szovjetunióba, s csak három év hadifogság után került haza.

Aztán nagyot fordult a világ kereke. A régi úri Magyarországot címeivel, rangjaival együtt elsöpörte a történelem vihara. Hogy mi volt benne a jó és mi a rossz, azon majd vitatkozzanak a történészek, társadalomtudósok, szociológusok. De ez tette lehetővé, hogy az én jó eszű, értelmes apám Horthy Miklós katonájából a Magyar Néphadsereg tisztjévé válhatott. A tiszt iskolát kiváló eredménnyel

végezte el és főhadnaggyá avatták. Katonái tűzbe mentek volna érte, tiszta lelkű, igazságos ember volt. A becsület és tisztesség rendszerfüggetlen.

Ötven évvel később a tatai kórház folyosóján egy hajdani katonája felismerte. Meghatottan szorongatta az egykori kiskatona kezét, aki boldogan borult a „százados elvtárs” nyakába.

Nagy idők nagy tanúi voltak ők, akik őszintén hittek egy jobb, igazságosabb és szebb világ eljövételében. Nem rajtuk múlt, hogy nem így történt. De ez a nemzedék megérdemli a főhajtást. Tisztességesen tették a dolgukat és becsülettel végezték munkájukat.

Nagyobb történelmi távlatból nézve, az utókor talán majd differenciáltabban, szelídebben ítél, és jó szándékukat nem kérdőjelezi meg.

Borka Zsuzsanna

A békesség szigete

Anyai nagyapánk, Nyilas Mártha Gábor falusi építómester volt. Azt nem tudom, hogy ehhez a XIX. század végén milyen képesítés kellett, de épített iskolákat, községházát, még templomot is. Feleségével, a módos gazdalaný Rubóczky Júliannával hat gyereket neveltek fel. A három fiúnak oklevelet, a lányoknak stafirungot adtak. Tehát viszonylag jómódban éltek a nagyapám építette nemesen egyszerű, szép falusi klasszicista jellegű házukban. A nagylány, Mária hamar férjhez ment egy jómódú, kocsigyártó iparoshoz Ungvárra. Mivel gyermektelen volt, a két kisebb húgát, Elizt és Jolánt gyakran vitte el magához, sőt az iskolájukat is részben ott végezték. Nagylány korukban is szívesen töltötték az időt nénjük vendégszerető házában, hiszen városban lehettek. Így történhetett meg egy alkalommal, hogy levelet hozott a posta a Daróci utcába. Ebben egy tisztos molnár, Elek József kéri, hogy üzleti ügyei végett Ungváron járva, egyúttal szeretné tiszteletét tenni Kövér Lajosné úrnő házában, hogy az ott tartózkodó Elizke kisasszonyt meglátogathassa. Az „üzleti ügyek” nyilván rendeződtek (vagy csak alibi volt ez a látogatásra, vélhetjük együttérzően.) Jóska bácsi a testvérével üzemeltetett egy kis malmot Laskodon, egy Nyirtass melletti kis faluban. A céget ugyan nem jegyezték a pesti tőzsdén, de tisztos megélhetést nyújtott, amire aztán a katonáskodás, meg a háború múltán meg is lehetett házasodni.

A testvérek, különösen a három lány, egész életükben szépen összetartottak, ha kellett segítették egymást. Mária néni látogatásai nekünk, gyerekeknek is mindig nagy esemény volt, amihez persze a bőséges cukros zacskók is hozzájárultak. Az Elek család később Debrecenbe költözött, majd végül 1943-ban Nyírcsádon vertek gyökeret, mint azok a szőlősorok, miket a kertjük domboldalába

telepítettek. Ekkor már négy gyereknek örölte a búzát Jóska bácsi és sütötte a kenyeret Eliz néni. Nyíraczád a Nyírség homok tengerében, a déli buckák között, egy Isten háta mögötti kis falu volt, bár azért néha mégis rátekintett az Úr. Hiszen ott élt egy áldott angyal, Eliz néni, akinek csendes szelídsége nagyban hozzájárult ahhoz, hogy emlékeimben Nyíraczád ma is úgy él, mint a békesség szigete. De jó volt a nyári vakációban az unokatestvérekkel együtt játszani, fürdeni a malom hűtővíz medencéjében, csodálni Jóska bátyám vadászsikereit a légpuskájával, meg elsajátítani tőle a nyúltenyésztés fortélyait. Év közben meg Kisvárdán folyt a vidám élet. Mert a két lány, Ági és Joli nálunk járt iskolába.

Aztán komolyabbra is fordult a kapcsolat 1944 őszén. Akkor már állandóan dörögtek az ágyúk délről és éjszakánként vörösre gyúlt az égbolt Debrecen felől, a Sztálin gyertyák meg a bombarobbanások rőt fényétől. Egyik estére fáradtan, biciklijét tolva beállított hozzánk Jóska, aki katonai parancsra menekült a front elől. Kisvárdán is megjelentek a falragaszok, hogy a levante köteles fiatalok jelentkezni tartoznak a hátsországi parancsnokságokon. Nekem is volt biciklim, meg a szomszéd barátomnak, Hyross Lacinak is, de hármasban mégis úgy döntöttünk, hogy maradunk. Szerencsénkre, mert Magyar Frici, aki elment, majd három év múlva jött haza, de keletről, a szovjet munkatáborból

Mi itthon lapítottunk a pincében, amikor a front betört a községbe. De a gyerekes kíváncsiság nem hagyott nyugodni és elől Jóska, utána meg én fellopokodtunk a lakásba. Az ablakból néztük, hogyan lövi egy magyar géppuska az utca végéről közeledő oroszokat. Aztán sürgősen lekotródtunk mi is az óvóhelyre, amikor egy orosz aknavető elkezdte lőni a környéket. Szerencsénk volt, mert négy környező ház is belövést kapott, a mi házunk csak szilánkokat. Az oroszok bevonulását is szerencsésen megúsztuk. Nálunk egy őrnagyot szállásoltak el, így védve voltunk a közkatonák „látogatásaitól”. Mi fiatalok különben minden katonával barátkoztunk. Erre a nagy bizalomra szegény Jóska aztán rá is fizetett. Amikor már csendesedett a helyzet, biciklire ült és elindult Nyírtassra nagymamát meglátogatni. Az országúton utolérte egy orosz teherautó, a katonák puskát szegeztek rá és „davaj szuda” köszöntéssel elvették a biciklijét. Akkoriban nagyon olcsó volt az emberélet, nem lehetett ellenkezni! Elvették a táskáját is, amibe édesanyám pakolt egy kis ennivalót. Az idők távlatában némileg megenyhülve, azért annyit mondok, hogy akadt volna a rablók torkán a falat!

Jóska bizony gyalog jött vissza. Arra nem emlékszem, hogy Acsádra, hogy ment haza, mert vonat még jó ideig nem járt. Jóska bácsi viszont a következő év őszén már szekéren hozta (jó száz kilométer távolságról) az ellátmányt, mert a két lány nálunk folytatta az iskolát. A liszt meg a sok más élelmiszer pedig nagy kincs volt abban a sanyarú világban! Anyám és Eliz néni testvéri szeretete így vált akkor számunkra mindennapi kenyerünké.

Acsádra eljutni később sem volt könnyű dolog. Már volt rendszeres autóbusz közlekedés, amikor egyszer a nyírábrányi vasútállomáson közölték velünk, hogy a busz elromlott. Gyalog indultunk neki a jó tíz kilométeres útnak. Mérgünket csak fokozta, amikor már Acsád alatt mégiscsak utolért bennünket a busz.

Megint csak el kellett telni jó tíz évnek, hogy már autóval mehessünk rokonlátogatóba. Számomra mindég szívet melengető érzés volt, amikor az út végén befordultunk a Malom utcába, megérkeztünk a fehér tornácos szép ház elé, a gyönyörű, zöldlombú udvarra. Az egész porta Ági és Laci öcsém keze munkáját dicséri, akik biztos, hogy nálam is sokkal jobban szeretik ezt a „békesség szigetét.” Ápolják a velük együtt öregedő szőlőtőkéket, gondozzák a lassan erdővé növe szép szál fenyőket az udvaron és fejtik az újbort az egyre fogyó hordókba a pincében. Az öreg gazda már nagyon régen elment, párja is követte, és már az ifjabb Jóska is - hisszük - velük van. De él bennünk az emlékezés, ha mosolygós fényképüket nézzük és ezt a szerető tiszteletet vegyék át tőlünk az utódaink is.

Autóval könnyebben mozogtunk, fel is kerestük a közeli guti erdőben a középkori templomromot, ami körül egykor őseink éltek mindennapjaikat, s ahol csontjaik porladnak a mindent eltakaró nyírségi homokban. Bizony sokszor levette rólunk a tekintetét az Úr, a magyar nép viharos századaiban. Miért is van, hogy mi alföldi magyarok, jószérivel csak romok mellett emlékezhetünk egykor volt virágzó életünkre, amit tatár, török, labanc, orosz csak pusztított!

Nyújtsd ki Uram kezéd onnan a dombtetőn álló kis acsádi templomból a lenti szép fehér házra és mindnyájunkra! Adj a mindennapi kenyerünk mellé egy pohár jó bort is, hogy köszönthessük a Te neveddel egymás egészségére és mindazok emlékére, akiknek egykor oly kedves volt ez a ház.

Dominus nobiscum

*Írta: Borús József
Beküldte fia: Borus Sándor*

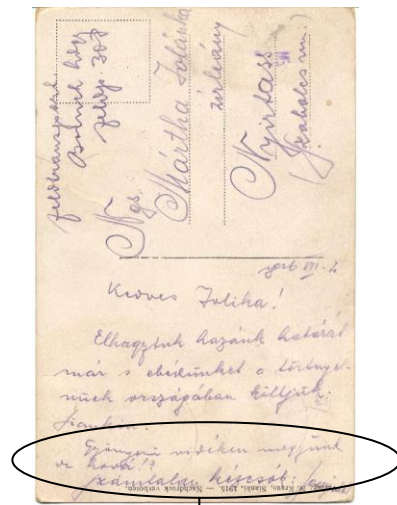
A munkácsi vár alatt

A II. Világháború kitörése Munkácson ért bennünket. Kellemes békés környezetben a rokonainknál, a Solymosi családnál töltöttük a nyár utolsó napjait, mikor a rádió bement, hogy a németek megtámadták Lengyelországot. Tíz éves gyerek voltam, Édesapám már beiratott a gimnázium első osztályába, tehát benyitottam „az ÉLET kapuján” de erről bizony nem tudtam, gondtalanul élveztem a boldog gyerekkoromat. Nyáron Sanyi bátyám, aki öt évvel volt idősebb nálam, Solymosi Sanyi unokabátyánk munkácsi cserkészcsapatával a Vereckei hágónál táorozott ott, ahol még láthatták az I. Világháború hősi halottjainak a sírdombjait.

1916 nyarán Édesapánk is járt arrafelé, a Kárpátok keleti lankáin, Szerbiából jövet és a Piave felé menet, mert öt évig csak a Monarchia csataterét járta a főhadnagy úr. Majd jó negyedszázad múltán Sanyi bátyám figyelte páncélcocsijából az oroszokat, ugyanazon a vidéken. Mozgalmas volt a XX. század első fele!

A felrobbantott uzsoki viadukt. 1916.

„Gyönyörű vidéken megyünk,
de hová!?”
Sanyi

Jakab bácsiéknak a hegyen szőlőjük volt, pincével, présházzal, egy öreg berkenyefa árnyékában. Az idősebbek az alatt mulatták az időt kártyázással. Az uzsonnát, a szardíniás körözöttet is ott készítette el Mariska néni. Máig emlékszem, hogy mennyire sajnáltam, hogy nem külön ettük meg az olajos halat, meg a vajjal kikevert túrót, mert akkor kétszer is élvezhetjük volna a finom ízeket. Mert bizony finomságokban nekünk otthon ritkábban volt részünk. Mariska néni különben is

igényes volt. Így történhetett meg, hogy egy nap, amikor Jakab bácsi zsenge tengerit hozott haza a szőlőből, az már keménynek találtatott, sőt a végén földhöz is vágatott. De arra nem emlékszem, hogy az öregúr akár csak meg is emelte volna a hangját. Fiatalkorom nagybácsijai mind nyugodt, derűs férfiak voltak. Más volt a világ, perpatvarra én nem emlékszem a gyerekkoromból, sem a kis, sem a nagycsaládból. De a nagynénimről is főként szép emlékeim vannak. Mariska néni egyszer egy hatalmas gumilabdát hozott, amit rögtön felfújtam és mentem vele játszani az udvarra. A labda egy éles kőre esett, kiszakadt, én meg bánatosan eldugtam a szekrény aljára. Mikor Édesanyám kérdezte: hol van, - eltettem - mondtam, hogy máskor is játszhatok vele. És íme, az emlékek máig is játszhatom!

A város fölötti hegyen állott Zrínyi Ilona vára. Nagyon izgatta a fantáziámat, el is vittek megnézni belülről is. Megmutatták a katonák, - mert azok őrizték a „hadi objektumot” - a sötét kazamatákat is, ahol kevésel előbb a csehek az elfogott magyar rongyos gárdistákat őrizték. Ezeket én is ismertem, mert 1938-ban Kisvárdán is volt egy csapat. Jóval később hallottam, hogy az ő hatékony közreműködésükkel állították fel az országzászlót községünkben, ami előtt aztán büszkén vertük a díszmenetet a cserkészcsapattal az ünnepi alkalmakkor.

A hazafias lelkesedés akkoriban őszintén lobogott bennünk, fiatalokban. De az idősebbek is példát mutattak, ha kellett. Ennek egyik szép példáját éppen Munkácson adták akkoriban. A város már 1938. november elején visszatért az anyaországhoz, de a hegyekben még cseh katonaság volt. Ezek egy téli napon, némi tüzérségi előkészítés után támadást indítottak a kevés számú magyar katonaság ellen.

A városban önkéntes civil magyarok álltak a katonák mellé, sikeresen vissza is verték a cseheket, sőt az egyik páncélkocsit el is fogták.

Az elfogott cseh páncélautó a magyar védőkkel

A csata magyar hősi halottait a városháza előtt ünnepélyesen búcsúztatták el. A városi színház falában az egyik gránát becsapódás helyét - emléktáblával ellátva - még én is láttam gyerekkoromban. Mikor ismét kerestem, 50 év múlva, már nyoma sem volt. Csak hat év szabadság adatott az ottani magyaroknak.

„Rendezni végre közös dolgainkat”, de szépen, békésen meg lehetne élni egymással az alföldi magyaroknak, meg a hegyvidéki ruténeknek. Szépek a Kárpátok hegyei, a hatalmas erdők, üdítő a polenai szénsavas ásványvíz, amit a forrásánál ittunk Sanyiékkel, amikor oda is kirándultunk. Ott láttam először pisztrángot is, amit Ő mutatott meg a sebes vizű hegyi patakban. Aztán láttam később lenni a Tiszán Gergelyinél a halinazekés ruszin tutajosokat, akik a hatalmas fenyőörökökből összerótt tutajokat úsztatták a folyón a hegyekből le az Alföldre. Megjöttek télen a gyapjú katrincás rutén asszonyok, akik mogyorót kínáltak, úgy, mint most a vodkát és cigarettát a piacon, de ezt már csempézik át a határon. Mert nincs ugyan szögesdrót meg boronált határsáv, ami volt 40 évig, de vajon megéri-e valaha az unokáink, hogy a Máramarosi havasokba menjenek síelni a téli vakációjukon?

*Írta: Borús József
Beküldte fia: Borus Sándor*

Papa

„Szia! Talán még emlékszel rám. Annak idején egy régi internetes oldalon találtuk meg egymást. Az apukáink unokatestvérek. A képen a kisbaba a nagypapád.” - kaptam egyszer csak egy üzenetet pár hete, - pontosan két nappal március idusa, és egyben a harminchatodik születésnapom után, - és egy régi, sárgás-barnás fényképet, a legismertebb közösségi média felületen valakitől, akivel akkor még nem voltunk ismerősök.

A képen egy gyönyörű, összefogott, barna hajú nő ül kockás blúzban, a füleiben arany (vagy ezüst) karika fülbevalóval. A jobb kezének középső ujján karikagyűrű. Szemeivel a távolba réved. A szájával nem mosolyog, de a fekete szemeiből mégis úgy tűnik: boldog. A térdén egy kerekfejű baba ül - pár hónapos lehet, tiszta fehérbe öltöztetve, a kezeivel hadonászik. Mellette egy három-négy éves forma, szőke, göndör hajú kislány áll, sötét színű ingben, hajában egy óriási fehér masnival. A tekintete cserfes.

Ahogy ezt így elolvastam, sok kérdés és sok emlék tört fel. Ő lenne a Papa? Ez a kerekfejű kisbaba? ... és ez a gyönyörű nő a dédmamám? A Papa anyukája?!

Papa 1929-ben született, a nővére 1926-ban. Ketten voltak. Papa a második gyerek. Ma 2023-at írunk. A felvétel csaknem százéves. Nem ismertem ezt a képet, és most itt van a mobilomban...ha ezt tudná, nem tudom mit szólna... meg hogy róla írok... bár biztos látja fentről. Hiszek benne. Ő is hitt. Evangélikus volt. Vasárnap délutánonként Istentiszteletre járt. És írni ő is szeretett. Itt van nálam a fiókban minden, amit írt: a családról, ameddig ő tudta visszamenőleg; a nevünk eredetéről, az ősről, a mentőápolói munkájáról - amit imádott, és sokat mesélt róla nekünk... - még a kórházi ágyán is írt, az utolsó napjaiban is.

Kislány koromban minden hétvégén mentünk hozzájuk, és mindig sakkoztunk. Ő tanított meg minket sakkozni. Már egészen korán. Olyan hét-nyolc évesen. Nagy fa sakktáblája volt, amit, ha jól emlékszem, a lengyel bolhapiacra vett. Mindig megkérdezte, hogy melyik színnel szeretnék lenni, és én mindig a feketét választottam. A kedvencem a fényesre lakkozott fekete királynő volt, aminek egy fehér gyöngy volt a feje tetején. ... és Papa mindig segített. Sokszor hagyta, hogy nyerjünk: volt, hogy megmondta, hogy a táblán hova lépünk. Míg húgom kisebb volt, és ő még nem tudott játszani, a leütött sakk bábukkal „babázott”, és mi mindig mosolyogtunk rajta, és ő mindig megsértődött, hogy miért nevetjük ki Papával.

Addig Mama kint a konyhában süttött-főzött. Jó volt. Szép volt.

Aztán minden megváltozott, amikor Mama hirtelen elment. Egy év sem telt el, hogy Papa is utána ment.

Idén húsvét vasárnap volt pontosan tizenöt éve, hogy Isten magához szólította őt, és idén húsvét vasárnap lett két és fél éves kislányunk a keresztség által Isten gyermeke. Véletlenül alakult így, de a templomban aznap többször eszembe jutott ez az egybeesés, és olyan fura érzés fogott el.

Nézem a csaknem százéves fényképet a mobilomban. Letöltöttem. Kérdések kavarnak a fejemben: milyen lehetett a család élete csaknem száz évvel ezelőtt? Papa milyen kisbaba lehetett? Jó testvérek lehettek a nővérével gyerekkorukban? Az anyukájuk, azaz az én egyik dédnagymamámnak milyen lehetett akkoriban anyának és feleségnek lenni?! Milyen lehetett gyereket nevelni?! Azt tudom, hogy a dédnagypapám lovas csendőr és lovas katona volt, sőt Olaszországot is megjárta, Gyulának hívták, csakúgy, mint Papát, és édesapámat, és harminchat évesen meghalt. Harminchat évesen... két pici gyereket hagyva maga után.

Én most töltöttem a harminchatot... ahogy így gondolkozom, rúg egyet a hasamban a baba. Kislányom pont harmadik születésnapjára vagyok kiírva vele. Kisfiú lesz. - azt mondják... Nézem a képet a mobilomban: egy hároméves-forma kislány, és egy kisfiú baba, aki a Papa. Ilyen felállás nem volt azóta a családban, mert Papának két fia született (apu és nagybátyám), apámnak két lánya (jómagam és húgom), apám öccsének egy fia. És most nálunk lesz így, kilencvennégy évvel később, mint ahogy náluk volt gyerekkorában. Egy kislány és három évre rá egy

kisfiú. Ha ezt tudná... de... biztos tudja... látja odafentről, sőt, lehet előbb tudta, mint mi... hiszek benne..., és örül, és mosolyog.

Aztán a dédire gondolok, aki kilencvennégy évvel ezelőtt már átélte ezt, amit én most fogok. Persze nyilván máshogy, más körülmények között. De vajon milyen lehetett? Milyen érzés? Jó lenne beszélgetni vele, vagy Papával, de sajnos ez már csak legfeljebb az álmaimban lehetséges.

Nézem a sárgás-barnás, csaknem százéves képet a mobilomban, a két kisgyereket és az ifjú nőt. Gondolkozom. Aztán kizökkent a jelen. Kislányom felébred a délutáni alvásból, és hív: „anya, anya, gyere, siess” - hallom a másik szobából sírásba hajló vékony kis cérnahangját. Közben a kisöcsi rúg egyet a hasamban, jelezvén, hogy már ő is itt van, még ha bent is. Tizenkilenc hetes vagyok. Szűk félév, és ő is itt lesz.

Papa, ugye látod, és örülsz? Te is szeretnéd a dédunokákat, abban biztos vagyok! ... és büszkén mondanád, hogy nálatok is így volt.

Dédi, adj erőt!

Budavári-Bókkon Andrea

Nagyapám emlékei

Nagyapám 79 éves. Egy bakonyi faluban, Szentgálon él. Mostanában sokat mesél nekem a családjunk származásáról, gyermekkoráról. Az ő emlékeiből írok le most néhányat.

A Niederkirchner család az 1700-as években telepedett le Magyarországon, Csepelen. Egymás között a népes család tagjai németül beszéltek, őrizték német hagyományait. A dédapám egy véletlen folytán került Szentgálra, majd maradt is ott családot alapítva az 1930-as évek elején. Egy Kövecses Vendel nevű szentgáli ember felment Pestre seprűt árulni, a piacon megismerkedett a dédapámmal, aki kovácmester volt. Elmesélte neki, hogy az ő falujában van egy kovácműhely, de a kovács már nem él, csak az özvegye és a hajadon lánya. Mivel amúgy is szeretett volna a családjától távol kerülni a dédapám - amelynek okát a nagyapám igazából nem tudja, de kitagadásról is suttoztak a rossz nyelvek - eljött Szentgálra háztűznézőbe. Megbeszélték előre az ismerősével, ha tetszik neki a lány, akkor ezt úgy jelzi, hogy rágyújt a pipájára. Mivel a műhely is, meg a menyecske is elnyerte a tetszését, így hamar előkerült a pipa, megkötötték az egyezséget, összeházasodtak a fiatalok. A II. világháború idején, 1944-ben született meg a nagyapám 3. gyereként. Szerencsére a családfőt nem vitték el a frontra harcolni, mivel patkolókovácsra szüksége volt a hadseregnek, később a németeknek és az oroszoknak is, ezért békén hagyták a családot. A háború

befejezése után nem telepítették ki őket, mivel magyarnak vallották magukat. Szentgál magyarok lakta település volt, így a dédapám nevét a falubeliek közül csak kevesen tudták kiejteni, helyette Nideckit mondtak. Milyen érdekes, hogy nagyapám, amikor megházasodott, egy Kövecses Mária nevű lányt vett feleségül, (ő lett a nagyanyám), akinek Kövecses Vendel-a korábbi házasságközvetítő- a nagybátyja volt.

Nagyapám úgy emlékszik vissza a gyerekkorára, hogy nem volt könnyű az életük. Napközben iskolában voltak, délután pedig sokat segítettek a szüleiknek: nagyapámnak libát vagy birkát kellett őriznie a falu szélén található tó partján, megetetni a mangalica disznókat, a kovácműhelyben az édesapjának segített felhelyezni a kerekre az abroncsot, vaspántot, ami nehéz fizikai munka volt. Azért maradt idő egy kis játékra is. A zsványozást a fiúk nagyon szerették. Ez bújócska volt igazából, de akit megtaláltak, elkaptak, azt ütötték, verték. A stemplizés ugróiskola volt, a strichezés pedig azt jelentette, hogy bizonyos távolságból pénzt kellett dobálni egy bottal húzott vonalhoz. Akinek a legközelebb került a vonalhoz a pénze, az vitte az összes gyerek pénzét.

Az 50-es években rengeteg volt az ürge a földeken, így elrendelték, hogy irtani kell őket. A termény beszolgáltatásakor a gazdáknak az ürgék levágott farkát kellett bemutatni bizonyítékként. A gyerekek szívesen segítettek az ürgék öntésében a földeken, így nagyapám is. A falu szélén, a tó partján vályogházakban cigányok éltek, akik ürgepörköltet főztek. Nagyapámat is megkínálták egyszer belőle, amikor a libákat őrizte a tóparton. Nagyon finom volt, olyan volt az íze, mint a nyúlhúsaknak.

A torokgyíkot is elkapta nagyapám, ami abban az időben sok kisgyermek halálát okozta, gyógyítani nem tudták. A nagyanyja petróleumos tollal kenegette a torkát, de nem használt semmit. Egy zsidó orvos segített rajta, aki injekciót adott be neki. A család fizetségként télire tüzelőt, hízott kacsát, libát adott a segítségért.

Természetesen a kedvenc évszaka nagyapámnak, ugyanúgy, mint nekem, a tél volt. Akkor még sok hó esett. Kimentek ilyenkor a falu határában lévő magasabb dombra, a Csinyászába szánkózni, a befagyott tavon korcsolyáztak. A német katonák a háború után egy sítalpat hagytak hátra, amellyel ügyesen megoldotta nagyapám a sielést is. Néha olyan hófúvás volt télen, hogy a hó a villanyoszlopok csúcsáig ért fel. Ilyenkor felmászta a hó tetejére, és ki tudták csavarni a villanyégőket. Ökrökkel húzatott faékekkel próbálták a felnőttek a havat eltakarítani az utakról. A házak között alagutakat ástak, amelyben a gyerekek is segítettek, utána ott közlekedtek. Karácsonykor nem volt fenyőfája a családnak, helyette bodzaágat vittek be, megfaragták, lyukakat fűrtak a szárába és fenyőágakat tűztek bele, azt díszítették fel.

Nyáron a nagymamájánál nyaralt Csepelen, aki csak svábul értett, így beszélni nem tudtak egymással. Egyik nagybátyja viszont elvitte édesapja lánytestvéreihez,

akiknek a férjeik jómódú kereskedők és kocsmárosok voltak, mivel a nagymama célja az volt, hogy minél jobban adja férjhez lányait. Miska bátyja elvitte bokszmeccsre és a piacra is nagyapámat. Kellemetlen élmény fűződik a piachoz. Ott az egyik árusnál dinnyéket árultak. Az egyik dinnyét a lábával meglökte a nagybátyja szándékosan, a dinnye elgurult. Azt várta tőle, hogy felveszi és elfut vele, de nagyapám megfogta és visszavitte az árushoz, amiért utána jól leszidta a nagybácsi. Látom, ellágyul az arca, ahogy felidézi az emlékeket, szinte érzi fején üknagymamám simogató, puha kezét, látja kedves mosolyát.

Nagyapám nagyon beteg, így próbálok vele minél több időt tölteni. Meghallgatom gyerekkori emlékeit, megismerem származása történetét, amely már az én történetem is.

Czaun Marcell

A birkanyíró dédi

Egyik szobánk falán egy faragott kép található, amely egy tölgyfát ábrázol, benne a dédszüleim faragott arcképe, a fa alatt pedig három birka és egy bárány található. Ezt a képet nagymamám ajándékozta nekünk, hogy mindig emlékezzünk a dédszüleimre.

Nagymamám sokat mesélt nekem róluk, a birkanyíró dédiről, akit sajnos én már nem ismerhettem meg, de akivel azonos időpontban születtem, szeptember 6-án. Az ő életmeséje következik:

Dédi 1921-ben született Szentgál mellett egy tanyán, ahol gyermekkorát is töltötte. Sok állatot tartottak a szülei, de ő legjobban a birkákat szerette. Legeltette őket a mezőn, édesanyja pedig megtanította őt birkát nyírni már fiatal gyermekként 1945-ben feleségül ment dédapámhoz, akinek szintén volt birkanyája, amelyet dédi kihajtott tavasztól ősziig minden nap a falun keresztül a mezőre legelni. Ebben csak egy terelő pulikutya segítette. Nagymamám és anyukám is gyerekként többször elkísérte dédit tavasszal a határba. Ilyenkor gombát szedtek, ősszel pedig csipkebogyót, vagy ahogy felénk mondják, bicskét, amelyből nagyon finom lekvár készült. Ekkor már működött a faluban egy birkanyíró csoport, akihez dédi csatlakozott, majd önállósodott, és ő is megalakította a saját brigádját, amelybe 8 asszony tartozott. A juhászok vitték hírért a csoportnak, így sokfelé meghívták birkát nyírni őket a Dunántúlon. Kaptak reggelit, ebédet, innivalót, valamint 7 Ft-ot birkánként a nyírásért. Néha 1 hétre is elmentek, ilyenkor ott aludtak szalmán a pajtában. Úgy nyírták a birkákat, hogy deszkára feltették az egyik lábukat, ennek döntötték az állatot, majd kezdődött a nyírás. Minden megnyírt állat után kaptak egy bab-vagy kukoricaszemet, amit a végén összeszámoltak. Dédi mind a két kezével tudott dolgozni, így nem fáradt el olyan

hamar. Ő volt a leggyorsabb a csoportban, és még arra is figyelt, hogy ne vágjon bele a birkanyíró ollóval az állat bőrébe. 4-5 ollója volt, amelyet gyakran kellett köszörültetni, hogy éles legyen. Ma is őrzünk egy ilyen ollót itthon. Még Németországból is hozattott, mert azzal jobban lehetett dolgozni. A birkanyírás nehéz fizikai munka volt, különösen a kezüket erőltették meg. De munka közben és után sokat nevettek, viccelődtek egymással az asszonyok, vidám volt a hangulat. Anyukám gyakran volt részese egy-egy ilyen alkalomnak.

Amikor a termelőszövetkezetek létrejöttek, be kellett lépni dédszüleimnek is, ami azt jelentette, hogy a birkákat is be kellett szolgáltatni, amit a dédapám csak erős ráhatásra tett meg. A TSZ-ben aztán csoportvezető lett, gyakran járt ki anyukám velem az aklokhoz, ahol a birkák voltak. Szerencsére később engedélyezték, hogy otthon is tartsanak birkákat. Húsvétkor Olaszországba szállították a bárányokat, a legszebbek mindig dédapám nevelései voltak. Dédi pedig a birkák tejéből túrót, sajtot és pulynát készített, amit a veszprémi piacon árult nagymamámmal. A túró és a sajt készítésekor keletkezett savót felforralták, ebből lett az édes pulyna.

1964-ben Budapesten tartották a 65.Országos Mezőgazdasági Kiállítást és Vásárt, amelyen dédi is részt vett egy birkanyíró versenyen. Ő végzett elsőként, de mivel nem a földön, hanem deszkán nyírta a birkát, ezért csak 2. helyezést kapott. A díszdobozban őrzött emlékérem nagymamám vitrinjében található.

Családomban a természet és az állatok szeretete azóta is nemzedékről nemzedékre öröklődik, bár birkákat dédi halála óta nagymamám nem tart. Viszont anyukámban már felmerült gondolatban 2-3 birka tartása, aminek én nagyon örülnék. Lehet, hogy majd én viszem tovább dédi tevékenységét?

Czaun Marcell

Születésnap

A hatodik születésnapomra készültem volna, ha ezt abban az időben számontartja valaki. 1944 végén, '45 elején nem ez volt a központi kérdés, még Anyámnak sem. Kellőképpen meg is voltam sértődve. Akkoriban, már a Kőrös és a Kálvária utca sarkán laktunk a nagyszüleimmel. Apámról semmit nem tudtunk, katona volt. Januári vagyok és '45 januárjában, a házunk pincéjében valahogy mindenki megfeledkezett az én születésnapomról. Így utólag visszagondolva, a temetésem sem lett volna szenzáció.

A Józsefvárosnak ez a szeglete nem a gazdagoknak volt kitalálva. Kisebb-nagyobb bérházak sorakoztak egymás mellett, egy-egy üres teleknyi helyet hagyva a környék fiatalságának, ahol mozgalmas banda-élet folyt. Hiszen csak egy utca innen a fűvészkert, ahol Boka és Nemecek háborúzott a vörös ingesekkel. Azt meg csak a Dugonics utca választja el a Ludovikától, ami még náluk is híresebb. De az már a felvég. A Ludovika kertet a cserkészek és a leventék birtokolták. Nekünk a Kálvária tér meg a Golgota kert maradt, a nagyobbak pedig kijártak a Népligetbe, ahol az úri gyerekeknek sötétedés után nem volt tanácsos kóborolni. Az alvégen a Baross utca szolgált amolyan határmezsgyeként, mert azon túl már valódi prolinegyedet talált, akit balsorsa oda pottyantott.

Azért nem volt ez olyan rossz hely, meg lehetett élni benne. A Ganz meg a MÁVAG sok ezer munkásnak adott egész életre szóló elfoglaltságot, és aki volt olyan szerencsés, hogy e Scylla és Caribdis között épp bőrrel áthajózott, annak ott volt még a villamos remiz, meg a Józsefvárosi pályaudvar is.

Aztán a prolit sem úgy kell elképzelni, ahogyan ma sokan gondolják. Ma már pejoratív közszóként fészkelte be magát a finnyás polgári szalonok tudatába, pedig megvolt annak a maga bája. És a szigorú hierarchiája is. Mert amikor vasárnap kimosakodtak a gyári koszból, felvették az ünneplő ruhájukat és végig sétáltak az utcán, egészen emberi arcukat mutatták e népek, és mindenki tudta mindenkiről: ki kicsoda. Persze ha úgy hozta az élet, hát nem kellett névjegyét cserélni minden pofon előtt, de még csak segédek sem kellett hozzá. A kétkezi embert talán azért is hívják így, mert a két kezével intézi el a dolgait, aztán harag nélkül megy tovább. Az írott törvényeket – ha muszáj volt – meg lehet szegni, de az íratlanokat soha. Azokat nem papírra írták, de a szívekbe, az agyakba, a zsigerekbe. Szentebb volt, mint a biblia.

Nagypámnak akkor már harminc éve volt a Kálvária utcában „úri szabósága”. Igaz, összesen egy csöpp kis üzlethelyiségből állt, nem volt több tízegynéhány négyzetméternél. Ide született, itt cseperedett fel Anyám. Sok éven át ez szolgált lakásnak is, mert hogy a belmagassága eltúrt egy priccset, ahová az üzlet végéből, egy létrán lehetett felmászni. Ott fenn két ágy, egy ruhásszekrény, egy sifonér,

meg valami nagyobb láda féle támasztotta a falat. Átellenben a bejárati ajtó felett, félkör alakú bukó-ablak nézett ki az utcára. Lent, közepén a szabásasztal terpeszkedett keresztben, aminek az egyik szélét fel kellett hajtani, hogy átjárható legyen a függönnyel elválasztott hátsó traktus felé. Az volt a konyha. A függöny csak akkor lett behúzva, ha kuncsaft jött, egyébként nagyanyám serénykedett ott a sparhelt és a stelázi között, amikor éppen nem kellett besegítenie az üzletmenetbe. Kisebb munkákat, félceléseket önállóan is el tudott végezni. Az üzlet első fertályában két szék meg egy próbababa alkotta a „szalont”, az előbbi a vendégek részére, az utóbbi a cég reklámjaként, mert azt az utcáról is jól lehetett látni. Nagy ritkán zakó is került rá, amolyan félkész, félcel teli, ujjatlan állapotban. Jobb időkben volt a nagyapámnak segédje is, egy Erdélyből származó fiú, aki nála tanulta ki a szakma csínját-bínját. (Hogy került oda? Kinek, minek volt a pereputtya?) Persze nem velük lakott, de azért elképzelni sem tudom, hogyan férhettek el annyian. Aztán volt még egy Csubi nevű galamb is, anyám gyermekkori játszótársa. Róla több fénykép készült, el kellett hinnem. Szegény nem sokkal azelőtt adta vissza lelkét a teremtőjének, amikor én kaptam. Váltottuk egymást. Talán, mert Anyámnak másik játszótársa akadt személyemben. Ha hinnék a lélekvándorlásban, azt mondanám, hogy bennem született újjá. Ami persze nem lenne igaz, ha az én „galamb lelkemre” gondolok.

Minden esetre a családi legendárium szerint ez a Csubi, igazi jó pajtás lehetett. Még az iskolába is elkísérte, hol a vállán ülve, hol fölötte röpködve. Ugyan messzire nem kellett menniük, mert a „dugó” a Dugonics utcai Elemi és Polgári Népiskola, ma is ott van az első keresztutcában. Itt végezte el Anyám a hat elemi-négy polgárit, és néhány évig én is koptattam a padjait. Nem mondhatom, hogy itt tanultam meg a betűvetést, mert azt bizony Anyámtól tanultam. Nem is lehetett másként, hiszen az ostrom alatt senki nem járt iskolába. Hogy pedig ne veszítsek évet, Ő vett a keze alá. Nem ment könnyen. Neki sem, nekem sem. Neki azért, mert kevés ideje maradt erre és mindig fáradt volt. Ekkoriban a Magyar Optikai Művekben dolgozott – leginkább két műszakban – és nem egyszer gyalog tette meg a fele utat, hogy megspórolja a villamos pénzt. Márpedig a Kálvária utca és a Csörsz utca között van néhány keresztutca, de még egy híd is. Aztán amikor a németek kiküszöbölték a város hídjait, végleg megmaradt az a villamos pénz. Ettől kezdve (nagy bánatomra) sokkal több ideje lett iskolásdit játszani velem. Az egyszeregy még csak ment volna, de, hogy a „d” betűnek melyik oldalán van a „feltartott keze” és ha a másik kezét tartja fel az már miért „b” betű, azt sehogy sem akartam felfogni. Így volt ez a „p” és a „g” betűk lábaival is. Azért amire eljuthattam a „dugóba”, már le tudtam írni a nevem és nem lettem évvesztes. De az még odébb volt.

Én nem laktam a műhelyben, mert az ostromot már a Kőrös utcában éltük meg. Egy szép, két szoba komfortos lakásunk volt, az első emeleten. Az előszoba

bejárata a lépcsőházból nyílt, de a konyhának is volt amolyan cseléd ajtaja a gangról. A magunk cselédje lévén mi ezt nem használtuk. A keskeny, hosszú előszobából jobbra a konyha, balra a speiz, a WC meg a fürdőszoba nyílt. Még fürdőkályha is volt benne, gyönyörű, magas rézhenger, fával fűtöttük. Szemben a bejárattal, a nagyszoba, és abból jobbra a kisebb. A szobák ablakai a Kőrös utcára néztek, ahol a Vadászkerthet nevű kocsmát láthatták. Az ötvenes években ide járt az aranycsapat néhány sztárja a „kiskocsis” vezérletével. Később átpártoltak az Illés utca sarkán nyílt „Csárda a Kiskocsishoz” című csehóba. A kockafejű valamelyik családtagja kapta „szeretett apánktól”, Rákosi Mátyástól.

Még az is rémlik – leginkább régi családi fényképeket nézegetve – hogy a Kőrös utca előtt szüleimmal a Kálvária utcában is laktunk, majdnem az elején, közel a Kálvária térhez. Ez egy alapjában véve földszintes ház volt, csak az utcafronton volt emelete, mert azt a háziúr lakta. Az udvarban négy vagy öt egyszoba-konyhás lakást alakítottak ki, a miénk volt az utolsó. Apám, asztalos segéd lévén a berendezést maga készítette hozzá. Víz, villany volt, fűteni a konyhában lévő sparhelttel lehetett, de csak óvatosan, mert ez szolgált asztalos műhelyként is. Persze csak úgy balkézről, hiszen nem volt mesterlevele, önállóan nem dolgozhatott. Igaz, segédként sem sokat. Ennek megint több oka volt. Egyrészt, a tüdeje miatt sokat feküdt különböző szanatóriumokban, másrészt, hogy szervezett és felettébb öntudatos munkás lévén, csak a szakszervezet által jóváhagyott órabért volt hajlandó elfogadni, amiért viszont a legtöbb helyen Őt nem fogadták el. Mire letette a mestervizsgát megjött a behívója, a mesterlevelet már csak Anyám őrizgette a fiókban.

Egyszóval itt laktunk egy darabig, pontosabban addig, amíg ki nem bombáztak minket. Szerencsénkre nem voltunk otthon, habár csak a tető szakadt be, meg a második szomszéd közfala. A szerszámok és a bútorok is megmaradtak. Ezekért aztán Anyám jó pénzt kapott és előre látóan „bespájzolt” belőle. Apám ekkor már katona volt.

Miután „földönfutók” lettünk, Nagypám és még az isten tudja kiknek a közbenjárására kaptuk a Kőrös utcai lakást.

Abban az időben a környéken szabómesterből csak egy volt, mint ahogy suszterből, fűszeresből, fodrászból is. Az iparosokat pedig megbecsülték, szavuk volt. Bezzeg kocsmárosból három is megélt, az egyik éppen a mi házunk sarkán, a Vadászkerthet szemben. A harmadik sem volt messze, a Dugonics utca sarkán. Ez utóbbi, a Hayek féle vendéglő volt a környék iparosainak törzshelye. Fájront után itt ültek össze megbeszélni a politikát, szidni az előljárást meg az adóhivatalt. Akit már elfogadott a társaság (vagyis beléphetett a belső terembe, ahol sűrű füstfelhőbe burkolóztak a kontrák, szubkontrák és fedáksárik) az már megalapozta a jövőjét, befutott embernek számított, hitele volt. Más kaszt voltak,

mester urak, és ezt büszkén vállalták is. Ha kellett, számíthattak egymásra. Gyanítom, hogy Ők is közben jártak a mi Kőrös utcai lakásunkért.

Zsidó lakás volt, a három emeletes sarokház első emeletén. A háború után Anyám megpróbálta kideríteni mi történt az Altmannékkal (így hívták Őket), de senki nem tudott mondani róluk semmit. Amit meg mondhattak volna, azt úgy is tudta mindenki. Maradtunk a szép, kétszobás polgári lakásban. Éjszakánként az ablakából lestük a város feletti légi csatákat, amikor olyan szépen világítottak a lövedékek. Később ennek a pincéjében kuporogtuk végig az utcai harcokat, az ostromot is.

Ekkor már nagyapámék velünk laktak, a kisebbik szobában. Ugyan megvolt még az üzlet is, ám valahogy nem akartak az emberek új öltönyt készíttetni, és a régieket sem hozták átalakítani, megfoltozni.

Amikor annak is eljött az ideje, újfent csak költöztünk: le a pincébe.

Mindenkinek volt lent egy kicsi rekesze, ahol a tüzelőjét tartotta. Ide ásták el a családi „kincseket” (már akinek volt) a fa meg a szén alá. Némi élelmet is (akinek még volt) mert a nagyobb, közös részben, szűken fértünk, meg hát soha nem lehetett tudni. Mi, gyerekek, még csak elvöltünk valahogy. Nem mondom, hogy nem féltünk, de csak a nagyobbak fogták fel ésszel, mi is történik felettünk? Alig hét évesen még tetszett is, hogy a nénik-bácsik ócska rongyokba csavaródnak, összekoszolják az arcukat, bebújnak a dunnák alá, és azt játsszák, hogy mindjárt meg fognak halni. Különösen, ha idegen bácsik jönnek, puskával meg karszalaggal, akkor aztán még jajgatnak is hozzá. Egyébként meg, ha elmentek és magunk voltunk házbeliék, mindjárt meggyógyultak, még veszekedni is volt kedvük, meg egymásra mutogatni, hogy a katonáknak a harctéren lenne a helyük, meg az ilyen gyáva szökevények miatt veszítjük el a hazát, meg mindent.

A bombázások szüneteiben néhányan feljártak körülnézni, híreket hozni, hol volt becsapódás, nincs-e tűz, vagy nem sündörögnek-e gyanús idegenek a házban? Valamiért anyám is mindig köztük volt, velük ment. Persze tudtuk, hogy nem mindenki jött le a pincébe. Volt, aki a vagyonkáját féltette, volt, aki az életét, a besúgóktól. Ez aszerint változott, ahogy a front alakult. Ha a németeké volt az utca, a komcsik bujkáltak jobban, ha az oroszoké, a németbarátok. Azt azonban én sem tudtam, hogy apám is ilyen bujdosó magyar lett. Nem is találkoztam vele, mert amire hetek múlva felmehettünk, Ő már nem volt a házban, rossz sorsa az oroszokhoz vezette. Valamiért bízott bennük. Bár ne tette volna. Romni Cuseradban, Románia közepén nyugszik, egy volt orosz hadifogolytábor második kerítése mellett, amin már nem jutott túl.

Lakott a harmadik emeleten egy idős hölgy a lányával, aki nem lehetett több húszévesnél és mindenki Trudi baronesznek nevezte. Halk szavú, kedves, rendes teremtések voltak. Mindkettő törekeny, madárcsontú, mosolygó szemű. A Trudi baronesz arcát valami szürke, penészszerű pöttyök tarkították és ettől még

előkelőbbnek tetszett. Valamiért kedveltek engem, gyakran felmentem hozzájuk, amikor még lehetett. Szép lakásuk volt, sok csipketerítővel, csecsebecséivel, faragott bútorokkal és egy hatalmas fekete zongorával. Lélegzetvisszafojtva hallgattam, amikor a Trudi baronesz játszott rajta. Első találkozásom volt az élőzenével. Aztán amikor azt is megengedte, hogy én is nyomogassam a szép fehér billentyűket, az már egyenesen a mennyország volt. De még ezt is tudták fokozni apró, kis teasüteményekkel. Szerettem náluk, és nagyon sajnáltam, hogy Ők soha, a legnagyobb bombázások idején sem jöttek le a pincébe. Rajtuk kívül csak a másodikon lakó Kiss bácsi maradt fenn, mert olyan beteg volt, hogy nem merték mozdítani. Nem is húzta ki a telet. Emlékszem egy este a felesége, egy hangos beszédű, örökké veszekedő, terebélyes asszonyosság, kétségbeesve szaladgált le-fel a pincében, hogy meghót az ember, most mit csináljon vele, hová temesse, hová vigye, ki fog rajta segíteni? Valaki azt tanácsolta, hogy éjszaka a sötétben tegye ki a ház elé, majd azt hiszik ott halt meg és talán elszállítják a többivel. De nem vitte rá a lelkiismeret. Végül néhányan megsajnálták és a kijárási tilalom ellenére éjszaka, szánkón kihúzták a Kálvária térre, ott elásták. Meg is jelölték a sírját, hogy majd, ha már lehet, a Kiss néni tisztességesen eltemethesse.

Aztán visszafelé jövet nagy kalandjuk volt a gyászhuszároknak. Talán a Jóisten is úgy tartotta, hogy jó tett helyébe kijár egy kis jó: a Milimári ház előtt találtak egy döglődő lovat. Még meleg volt, látszott, hogy a fején érhetne egy eltévedt lövedék. Egyikőjükénél volt bicska, azzal, meg a magukkal vitt lapáttal kikanyarítottak a puhább részből jó sok húst, meg belsőséget, és a szánkón hazahúzták. Lett is olyan halotti tor belőle, hogy még a háború után is emlegettük.

Már jó ideje laktunk a pincében, a felnőttek kezdtek belefásulni a félelembe. Naponta kisebb nagyobb veszekedések, civódások tépázták az elgyötört idegeket. Egyre gyakrabban jöttek a karszalagos testvérek is, katonaszökevényeket meg zsidókat keresni. Voltak meleg pillanatok, mint amikor a Sebőknét akarták elvinni a velem egykorú Zsuzsi lányával. Egy fiatal suhanc váltig erősködött, hogy márpedig ezek zsidók, ezek bujkálnak és majd a parancsnokságon tisztázhatják magukat. Kezét folyton a pisztolytáskáján tartotta, néha rá is csapott a nyomaték kedvéért. Sebőkné sírva lobogtatta a keresztlevelét és kérte a többieket, igazolják már őket. Néhányan elfordultak és lesütött szemmel hallgattak, de azért a többség kiállt mellettük. Sebestyén úr a ház légó-parancsnoka, egy öreg, nyugdíjas banktisztviselő beszélte le a „vitéz urat” a szándékáról. Azt hazudta neki, hogy őt egyenesen a kerületi német parancsnokság nevezte ki, mert a Shüttenberg sturnbamfűrer neki személyes jó ismerőse és teljesen megbízik benne. Mármost, ha Ő igazolja a Sebőknét, akinek a férje tavaly halt hősi halált a fronton, akkor nyugodt lehet a „testvér” mert ebben a házban nincsenek sem zsidók, sem kommunisták, sem katonaszökevények. Azt ő amúgy sem tűrné meg. Később, hogy ezek elmentek, a Sebőkné kezét akart csókolni a Sebestyén úrnak, de az nem

engedte. Azért Pálos úr a másodikról csak megjegyezte, amikor azt hitte senki nem hallja:

- Sebestyén úr ne kísértse az Istent, még bajt hoz ránk.
- Maga mit tett volna? – nézett az vissza, de nem kapott választ.

Ez a „testvér” nem jött többet, de jöttek mások, jöttek katonák, néha német egyenruhás is volt velük.

Aztán a bombázásokat lassan az utcai harcok zaja váltotta fel. Egy este pufajkás, furcsa, ferdeszemű emberek dübörögtek le és „nyemciket” kerestek. Nagy volt az ijedség, az asszonyok sírtak meg imádkoztak, az a néhány férfiember, aki még megmaradt a házban, nem tudta mit kellene tenni, hogyan kellene viselkedni. Nagyapám, aki felvidéki tót volt, megpróbált beszélni velük, de vagy az Ő tudása kopott meg az alatt a harminc év alatt, amit a Kálvária utcában töltött, vagy ezek a katonák nem értették a tót dialektust. Félre lökték és dobtáras géppisztolyukat maguk elé tartva, átkutatták a pincét. Szétdobálták a csomagokat, feltúrták az ágyneműket, benéztek minden szögletbe. Hogy nem találtak „nyemciket”, tovább álltak. Aztán reggelre megint a németeké volt az utca.

Még kétszer cserélt gazdát a házunk.

A harcok szüneteiben Sebestyén úr és két másik lakó hozták a híreket: hová lóttek be, kinek az ajtaja van betörve és hogy a harmadikon a Trudi baroneszék még megvannak, nagyobb bajuk nem esett, csak a lakásukat fosztogatták hol ezek, hol azok. Kezdt elfogyni az élelem. A nők, akik eleinte lázrzsákat festettek az arcukra és igyekeztek minél elhanyagoltabbnak, piszkosabbnak látszani, már valóban ilyenek voltak. A szakadt fejkendők, koszos nagykabátok és széttaposott bakancsok jelmezbálján bármelyikük indulhatott volna az „ilyen volt öreganyám” cím elnyeréséért. De nem csak testben, lélekben is lerongyolódtunk. Már senki nem szólt rá az Orlaynéra, amikor hangosan megjegyezte, hogy ha megint a németek kezén lesz a ház, Ő bizony nem kockáztatja az életét egy zsidó miatt. Amikor meg az oroszok jöttek be, a Sebőkné kezdett el példálózni arról, hogy mit szoktak tenni a nyilas szimpatizánsokkal.

Nekem tetszett, hogy Anyám is „jelmezen” volt, bár az arcát nem volt hajlandó bemázolni. Elég karikás volt a szeme enélkül is. Egyszer mégis kiszúrta egy orosz tiszt. Amennyire nagyapám értette, keresett valakit, aki be tud kötni egy sebesült katonát. Minden tiltakozásuk ellenére felvitték a házmesterlakásba. Anyám vagy fél óra múlva jött vissza és csak annyit mondott, hogy ellátta a sebesültet. Nagyanyám sírt és tótul átkozódott, Nagyapám, egy sámlin ült és a kezébe temette az arcát. Néhányan elfordultak, mások úgy tettek mintha nem tudnának semmiről semmit, de azért még jobban a szemükbe húzták a koszos nagykendőjüket. Felnőtt koromban gyakran furdalt a kíváncsiság, de soha nem mertem megkérdezni, hogy valójában hogyan is volt akkor? Jobb is így.

Aztán egy reggel Sebestyén úr azzal a hírrel jött le, hogy úgy néz ki, az oroszok már stabilan uralják az utcát, és aki nem fél, a saját felelősségére felmehet körülnézni.

Mindenki felment.

Az oroszok a házmester lakásban rendezkedtek el, tényleg volt ott néhány sebesült.

Pap Mari néni, a házmester kerülgette őket, egy szavukat sem értette.

Mi elég jól megúsztuk, csak a nagyszoba egyik ablaka alatt kaptunk egy belövést. A deréknyi résen kiláttunk az utcára. Az ablakokat persze nyitva hagytuk, amíg a pincében laktunk, így nem tört ki mindegyik. Nagypám azonnal nekiállt és addig ügyeskedett, amíg csak két ablakszárnyat kellett papírral beragasztania. Amennyire lehetett kitakarítottuk a lakást, a törmeléket lehordtuk a kapu alá, és az ablak alatti részre is került valami. A cserépkályha nem sérült meg, a kémény is szelelt, fűteni tudtunk. A körülményekhez képest urasan viseltük az ostromot, legfeljebb a svábbogarakkal meg a poloskákkal vívtunk külön csatát minden éjjel.

Hanem a harmadik vagy a negyedik napon beütött a krach.

Feldúlt arcú katonák járták végig a lakásokat és mindenkit letereltek az udvarra. Káromkodtak, és ha valahol nem elég gyorsan nyitották ki az ajtót, hát berúgták. Arra sem hagytak időt, hogy felöltözzünk, mindenki azt kapkodta magára, ami éppen a keze ügyébe esett. Hajnali öt óra lehetett, amikor lehajtották a népet, még a Trudi baronesszékét is a harmadikról. Szegények valami lehetetlen slafrokot tekertek magukra, a fodros hálósipkát behúzták a szemükbe, és rémülten csoszogtak a fűző nélküli bakancsaikban. Mi, az elsőről hamar lent voltunk, így végignézhattük a többiek levonulását. Ha nem lett volna hideg és a sok síró gyerek meg asszony, beillett volna egy burleszk filmbe az egész.

Az udvar kicsi volt és köves. Az első emeleten, a félkörbefutó gang sarkaiban orosz katonák álltak és géppisztolyaikat lefelé, ránk irányították. Na, ez a jelenet már nem illett volna a Stan és Panba. Vagy fél órája ácsorogtunk ott összebújva, amikor kijött a házmesterlakásból egy középkorú katona, maga előtt tuszkolva a Pap Mari nénit. Mindenki elcsendesedett, az meg üvölteni kezdett ránk, miközben potyogtak a könnyei. Döbbsenten néztük a zokogó katonát. Amikor befejezte az ordítóást, elővette a pisztolyát és a levegőbe lőtt, majd ránk fogta. Mintegy jeladásra, az emeleten álló katonák is csőre töltöttek. Jéghidegen csattogtak a závarok a fejünk felett. Azt hiszem, valamennyien nagyon közel álltunk ahhoz, hogy soha többet ne kelljen fáznunk és félnünk. Mi gyerekek artikulátlan sikoltásba kezdtünk, míg a felnőttek sápadtan imádkoztak és ki-ki összebújt az övéivel. Aztán az orosz még kettőt lőtt a levegőbe, hüppögve ordított egy utolsót, majd eltette a pisztolyát és visszament, maga után becsapva az ajtót. Az emeletről

megint fémes csattanások hallatszottak, majd a katonák ledübörögtek és bementek a házmester lakásba. Nem szóltak senkihez, csak a szemük villámlott.

Még ácsorogtunk egy darabig az udvaron, aztán hogy nem történt semmi, lassan mindenki visszasompolygott a lakásába. Csak a Pap Mari néni nem mozdult, nem mert hazamenni, Őt Sebestyén úr hívta be magához.

Másnapra kiderült, hogy mi is történt voltaképpen.

Ez az ordítós valami rajparancsnok lehetett, akinek a csapatában volt egy fiatal lány. Falubeliek voltak és talán több is volt köztük, mint ismeretség. Ez nem derült ki. Az utcai harcok alatt a lány tüdő lövést kapott, ide hozták be a házba. Igen súlyos volt az állapota, de úgy tűnt, talán nem reménytelen, ha a szanitécek időben utolérlik a frontvonalat. Pap Mari néni ápolta, amennyire tudta. Megboldogult férje vasárnapi fehér ingeit tépte fel, azzal kötözte át a sebesültet, de ennél többet nem tehetett. Hanem eszébe jutott, hogy az oroszok nagyon szeretik a teát, hát főzött egy fazékkal. Még egy kis maradék melaszt is tett bele, hátha jobban ízlik. Meg is itatta az Olgát – így hívták a lányt – nem sajnálta, két bögrével is adott Neki a jó forró csájából. El is vérzett szegény kis idő múlva, annak rendje és módja szerint. A nacsalnyik persze teljesen oda volt, ami érthető is. Hanem – talán bánatában – Ő is töltött magának a melaszos teából és furának találta az ízét. Ez lett Pap Mari néne veszte. Meg majdnem a miénk is. Szentül meg volt győződve, hogy megmérgezték az ő Olgáját és ezt nem akarta megbocsátani a háznak. Szerencsénkre az nem jutott eszébe, hogy a tüdőlövésre nem a forró tea a legjobb medicina.

Na de fő, hogy meggondolta magát. Talán rájött, hogy akkor már neki is haldokolnia kellene, vagy a sok síró gyerek látványa térítette el szándékától? Estére a front tovább ment, új katonák jöttek, Pap Mari néni is hazamehetett. Ez az eset is sokáig beszédtema volt a házban.

Azért a felszabadításunkat ennyivel még nem úsztuk meg. A front ugyan már távolabb tombolt, és attól nem kellett tartani, hogy a nyilasok visszajönnek, ám az oroszok szinte naponta váltották egymást. A nők továbbra sem merészkedtek az utcára, és akinek kifogyott a tartaléka, bizony keserves napokat élt át. Családi ékszerek és értéktárgyak cseréltek gazdát egy kis lencséért, babért vagy lisztért. Cukrot, hitlerszalonnát vagy más édességet már régen nem láttunk.

Egyik éjszaka bejött a házba egy idős zsidó ember. Valamikor jobb napokat láthatott, mert öltöny és prémgalléros nagykabát volt rajta, ha itt-ott szakadozott és pecsétes is. Sebőknéhez szállásolta el magát, mint mondta: távoli rokon. Valentinné a szomszédunk meg tudni vélte, hogy nem is Havasnak hívják, hanem Weisznek, és valami tanár féle, akinek a családját elhurcolták. Ő véletlenül maradt életben, mert öt nyelven beszél és tolmácsnak használták a németek, aztán a nagy zűrzavarban sikerült megszöknie. A Duna partot is megúsza, bujkált, de nincs hová mennie, mert a lakását telitalálat érte. Sebestyén úr csak annyit mondott erre,

hogy Ő megnézte, a papírjai rendben vannak és Havasnak hívják. A többi Őt nem érdekli. Valentinné pedig jobban tenné, ha nem lenne ennyire jól értesült, mert valaki még megkérdezheti, hogy honnan? Ezzel napirendre is tértünk az új lakótársat illetően, a többi legyen a Sebőkné gondja. Hanem azt még nem sejtthettük, hogy megfogtuk az isten lábát ezzel a soknyelvű Havas úrral. Mert továbbra is tenyerén hordott minket a gondviselés, küldött még egy embert nekünk. Egy behemót orosz, Karpov kapitányt. Hatalmas darab teremtménye volt az istennek, igazi medve. Már jóval Budán túl folyt a harc, amikor felváltva az előző társaságot, beszállásolta magát csapatával a házba. Őt katoná volt vele, a többiek szemben a Vadászkerthben helyezkedtek el. Ez a mi kapitányunk azzal kezdte a bemutatkozást, hogy végig járta az emeleteket, minden lakásba bement és Sebestyén úr kíséretében személyesen ellenőrizte a lakókat. Ahol órát talált eltette, ahol meg gyerekeket, ott széles mosollyal nyúlt a zsebébe és cukrot, csokoládét osztogatott nekik, de még a fejüket is megbúbolta. Trudi baronesz mesélte később, hogy Ők halálra rémültek tőle, de amikor a kapitány meglátta a zongorát azonnal leült mellé és játszani kezdett. Rájuk se nézett többet. Csajkovszkijt interpretált. Ugyan érezhető volt a gyakorlat hiánya, de az is kitetszett, hogy valamikor jobban mehetett neki. Jó fél órát is elidőzött. Aztán az első emeleten, Sebőkénél előkerült a Havas úr is, és a papírjaiból kiderült, hogy kiféle-miféle. Erre meg barátságosan hátra paskolta az öreget és franciára váltva – ha nem is folyékonyan – de hosszan eldiskurált vele. Még aznap este, amikor eligazította az övéit, vissza is ment egy traccspartira. Fekete kenyeret, szalonnát és bort vitt magával, mintha csak egy Moszkva melletti dácába hívták volna kvaterkázni. Bizony nagyot tévedtek, (többen utoljára életükben) akik a mi kapitányunkkal azonosították a dicsőséges felszabadítóinkat. Olyan kivétel volt Ő, aki csak erősítette a szabályt. Másnap, amikor a Sebőkné lehívta Sebestyén urat is, a mi medvének elmondta, hogy ha majd bejelentik a főváros elestét, a katonák huszonnégy órás szabad rablást kapnak. De ha Őt addig nem vezénylik tovább, megvédi a házat, haja szála sem fog görbülni senkinek. Ennek hamar, már harmadnap eljött az ideje, és a kapitány tartotta a szavát. Hetekkel később, amikor innen is, onnan is hallottuk, hogy milyen atrocitások történtek máshol, sokan hányták a keresztet magukra. Nem tudom megélte-e a háború végét a mi kapitányunk, és sikerült-e vagy egy zsákra való szép órát összegyűjtenie? Amikor tovább vonult, mi valamennyien hosszú életet kívántunk neki.

Ahogy múltak a napok, a hetek, lassan elhittük, hogy túléltek a nehezét. Nagyapám ismét dolgozott, toldozta-foltozta a hozott göncöket. Később rákaptak a katonák is, némelyik finom gyapjuszövettel állított be és bricseszt rendelt, mások csak a szakadt köpenyüket varratták meg. Még fizettek is érte. Élelemmel, cérnával, anyaggal, tüzelővel, kinek mi ragadt a kezéhez. Legtöbbjünkkel elég jól

megértette magát, de még inkább nagyanyám, aki álló nap szidta őket tótul. De ezek már nem voltak sértődősek, csak nevettek a „mámuskán”.

Májusban Anyám a Ganzban helyezkedett el, ahol később üzemi gondozónő lett. Nekem szereztek egy magán tanárt, aki befejezte, amit Ő elkezdett. Ősszel már az iskolapadot koptattam és részemről vége lett a háborúnak. Fel lettem szabadítva.

Azt csak évek múlva tudtuk meg, hogy Apám nem volt ilyen szerencsés.

Csorba János István

A legértékesebb karácsonyi ajándék!

Különös dolog történt kislány koromban egy téli napon.

Abban az időben még november közepétől március közepéig tartott a tél. Nem egyszer végig vastag hó borította a tájat, meleg takaróként szolgálva az őszi vetéseket rejtő földeknek. Karácsony előtti napokon már szépséges tisztaságot sugárzó csillogással világított az éjszakában a szűz hótakaró.

Ez fontos is volt nekünk ott, a vasúti-órházban élőknek, mert a korai sötétedéstől egész reggelig szinte nappali fényben láthattuk a határt, ha a kutyaugatás miatt felriadtunk korai álmunkból. Olyan hangosan csaholtak a kutyák, hogy kiszaladtunk az udvarra. A hótakaró hangtompítós éjszakájában a száncsengők csilingelését hallottuk meg.

Mi is arra néztünk, amerre a kutyák orra-hegye mutatott. Láttuk, hogy a messzeségben szánok siklanak fenségesen az éjszakában. Egy, kettő... sok. Mi gyermekek akkor, abban a pillanatban ott állva a hóban mezteláb', tudtuk, hogy csak a télapó lehet, aki, ha menet nem is, de visszafelé jövet nekünk is tesz valamit. Szinte egyszerre rohantunk be a konyhába, rendbe tenni a lábbelinket. Fel se tűnt nekünk, hogy édesanyánk és bátyánk kint maradtak az udvaron.

Anyám átölelve bátyánk vállát, aggódva nézett a messzeségbe, ahol egy vasúti sínpárnak kellene lennie, amin épp egy vonatnak kéne' átrobognia, s aminek a mozdonyán édesapám a fűtő. De most csak a szánkók végeláthatatlan sora látszott, amint éji vándorként suhantak az éjszakában.

Reggeli álmunkból felriadva rohantunk a lábbelinkhez, melyek úgy álltak ott az ablakban, ahogy odatettük. Fényesre suvickolva' – üresen. Anyánk még mindig az udvaron állt, mozdulatlanul.

Mi, gyerekek, meghallva Riska és Rozálka teheneink bögését, kimentünk az istállóba és megfejtünk. Most szótlanul, nem morogva, nem nyögve a sajtár súlya alatt végeztük el a reggeli tennivalókat. Leszűrve a friss tejet a köcsögökbe

öntöttük és levittük a pincébe érlelni. Valamiért mi gyerekek éreztük, hogy itt és most, ezt kell tennünk.

Mikor végeztünk, odaálltunk anyukánk mellé. Ő átölelt bennünket, úgy néztünk a messzeségbe.

Egyszer csak, megláttuk a mozgó alakokat. Mi gyerekek tudtuk, hogy csak a télapó lehet, aki kis kerülővel, kicsit késve, de most eljön hozzánk is. Nem ő volt.

Két alak, akiket a hajnali zúzmara fehérre festett. Nem is ismertük fel őket, csak mikor beértek a konyhába. Bátyánk volt, aki apánkat támogatta haza, onnan a messzi távolból, ahol kisiklott a menetrend szerinti személyvonat. Fején kötés volt, a karja is felkötve, de élt. Mi gyerekek meg csak a télapó ajándékát hiányoltuk, és haragudtunk, hogy a télapó meg se látogatta a mi kis házunkat.

Csak később értettük meg, hogy milyen kincset kaptunk azon a karácsonyi éjszakán. Azon a télen, a mi télapónk, a bátyánk volt, aki a legértékesebb ajándékot hozta haza nekünk, az Édesapánkat.

Debreczeni Dénes Istvánné / Jártó Róza

A diófa láda

A nagypapa nagy gondossággal ment ki a kertjébe, hogy a háború utáni hazatérésének emlékére elültetett egy diófát.

Mikor a diófa már szép nagy és terebélyes volt, gyakran kiültek nagymamával az árnyékába és nézték a fa felett a kék égboltot.

- „Olyan kicsiny az ember, tele rengeteg vággyal” - mondta nagymama.
- „Mi a te vágyad?”- kérdezte nagypapa.
- „Egy láda”- felelte a nagymama.
- „Egy láda?” - csodálkozott nagypapa.
- „Igen, egy ládára vágyom, ami a diófából készül majd el. A láda legyen tele leveses motívumokkal és a ládába fogunk emlékeket tenni”.
- „Milyen emlékekre gondolsz?” - faggatta tovább nagyapa.
- „A mi közös életünk emlékeire, ruhákra, képekre, újságokra”.
- „És kié lesz a láda?”
- „A kisunokánké, aki majd esetleg gyerek ruhákat is fog beletenni.”

A nagyapa egyik reggelen kivágta a diófát.

Hetekig készítette nagy aprólékossággal el a ládát a szeretett asszony számára.

Mire a láda elkészült nagymama meghalt.

Eltelt sok év azóta.

A láda most itt van mellettem. Amikor kinyitja az ember, érezni lehet a diófa illatát. Tele van képekkel, újságcikkekkel, versekkel és rajzokkal. Az egyik fakó

régi fényképen egy fiatal férfi és egy nő áll díszes esküvői ruhában, a nagyszüleim azok. A nagymamám, akit soha nem ismerhettem meg és a nagypapám, aki a ládát készítette.

Egyed-Husti Boglárka

Füge

Minden történet elkezdődik valahol és véget is valamikor. Füge története is ilyen. Sokáig nem is akartam megírni. Úgy voltam vele, hiszen senkit nem fog érdekelni. Annyi történet van, ami szerelemről, barátságról, megértésről szól. Miért pont az én Fügém története érdekelne bárkit is? Sokáig a kéziratot is ott őriztem a kredencem mélyén. Mindig hozzá írtam - aztán kiradíroztam, áthúztam, nem tetszett. Nem jött az ihlet. Katarzusra vágytam, néha egy jelre. Belső hangra, sugallatra. Semmi. Évekig semmi. Aztán egyszer minden előzmény nélkül leültem a gép elé és elkezdtem gépelni Füge történetét. Amikor a végére érek remélem, hogy az olvasónak is tetszeni fog.

Füge akkor lépett az életembe, amikor nem is számítottam rá. Mindössze 6 éves voltam amikor a karácsonyfa alatt egy nagy barna doboz volt piros szalaggal átkötve. Édesanyám erőtlen kezével átölelt és a mai napig érzem az orromba az illatát-a gyógyszerek és a kemoterápiás kezeléssel illatát-semmivel nem lehet összetéveszteni. Lassan a dobozhoz vitt és rám nézett. Ez a tiéd édesem.

Kinyitottuk a dobozt és egy kiskutya volt benne. Barna sima bőre, nagy füle, fekete pisze orra és mély szintén fekete nagy szemek. Ő volt az Én Fügém.

Anyu! Ez egy kutya - alig bírtam magammal. Egy kiskutya! Ugráltam, tapsikoltam, táncoltam. Kiskutyát kaptam karácsonyra. Szerettem volna kiskutyát ugyanis. Egy ideje mondogattam is, de nem reméltem, hogy valaha is megkapom édesapám ugyanis ellenezte. Csak a gond lenne vele volt mindig a válasza. Hiába mondtam, hogy én gondját viselném. Mindig csak legyintett, hogy kicsi vagyok hozzá. Valóban kicsi voltam, de reménykedtem, hogy talán apukám megenyhül.

Eleinte nem örült Fügének, de miután látta, hogy tényleg gondját viselem és nem neki kell kivinni sétálni, megetetni megbékélt a helyzettel. Tudta második gyermeke már úgysem lesz, így Füge nemcsak a legjobb barátom, hanem a testvérem is lett egyszerre.

Füge még ezt is túlszárnyalta. Lelki társam lett.

Mindent neki mondtam el, ő meg a nagy mindent látó szemével és a fekete orrával megértett. Amikor sírtam a nyelvvel vigasztalt, amikor bánatos voltam szomorú szemekkel a fejét a lábaim közé temette.

Anyukám miatt sírtam sokat. Tudtam haldoklik. Napról napra vékonyabb volt, alig evett, árnyéka volt önmagának. Apu előtt sosem mertem sírni. Légy férfi, tartsd magad, ne omolj össze ezek voltak a szavai. Apu sosem beszélt anyu betegségéről. Tabu témának számított, így itthon nem is kerülhetett szóba. Csak Füge tudott róla és csak a szobámba a lecke megírása után beszélhettem vele, ő viszont tudtam, amúgy se mondaná el senkinek a titkaim. Így minden titkom Füge tulajdonában volt. Ő tudott az első csókomról, majd az első szerelmemről. Később a csalódásaimról, melyet az évek alatt szereztem.

Időközben anyukám meghalt - nem szenvedett - szép csendben elaludt. Apukám és én egy ideig kijártunk hozzá a temetőbe. Gondoztuk a sírját, virágot vettünk rá, gyertyát gyújtottunk. Aztán már csak én mentem, apu eltűnt az életemből, mikor 18 éves lettem. Füge maradt velem, mint egy hűséges társ. Mindenki csak jött és ment az életemből - ő meg maradt. Elmentünk együtt hátizsákkal a Világ körüli útra. Sok helyre eljutottunk együtt közösen. Sok kalandba volt részünk. Több helyen dolgoztam, de sehol se maradtam sokáig. Aztán egy munka miatt ismét hazaköltöztem és megváltozott minden.

Egy barátom fotóművész volt és a legújabb műveiből kiállítást rendezett, melyre engem is meghívott. Ott találkoztam vele. Magával ragadó volt. Éreztem mintha ismerném őt, régről. A mosolya kedves, halk és csendes volt. A hangja bájos, nevetése üdítően hatott rám. Úgy éreztem, hogy új élet költözik belém, amikor vele vagyok, ugyanis egyre többször vele voltam. Füge is velünk volt. Imádtta Fügét. Füge is szerette őt, bár sosem mondta, de éreztem, hogy így van.

Aztán egyik nap megkértem, hogy legyen a társam életem további részének. Igent mondott rá. Így közös utunkat már hármásban folytattuk tovább. Aztán kiegészültünk egy kis taggal is. Apró kis kezei voltak, barna haja volt és édesdeden aludt. Füge pedig ébren őrizte álmát.

Aztán Füge beteg lett.

Meggyógyult, de már nem volt a régi Füge. Egész nap szinte kába volt, mint anno anyu a gyógyszerektől. Tudtam el kell őt engednem, de önző voltam és képtelen voltam rá. Tudta ő, hogy nem tudom megtenni, így végül ő maga csukta le a szemét. Mikor elment üresség és magány költözött a szívembe. Hiába volt ott az új családom, nekem Füge volt a családom.

Ezért se tudtam sokáig megírni a történetét. Mert amikor írtam, mindig felszakadtak azok az emlékképek, amiket vele együtt közösen éltem át. Aztán egyszer a kislányom, amikor már felnőtt karácsonykor a fa alá mutatott.

Nézd apuci ez a doboz a tiéd.

Remegő kézzel bontottam ki a dobozt és egy új kutya volt benne, egy új Füge.

Egyed-Husti Boglárka

Lépcsők

Anyukám emlékére

Fenn, az emeleten, az
ajtótól jobbra lévő polcon sütőformák
sorakoznak, mint fecskék a villanydróton
nyár végén. Pedig itt se nyár,
se ősz, se búcsúzás nem töri meg a
megpihent idő csöndjét.
Fenn, az emeleten távolléted kínoz, míg lenn
a vágy, hogy felvászorogjon a lelkem.

Fenn, az emeleten, a konyhában egy virág
pimaszul dacol az elmúlással,
pedig már hetek, jobban mondva hónapok teltek el
azóta, hogy utoljára gyönyörködtél bennük. A
vaníliaízű nevetések, az unokák csintalankodásának
hiánya tölti be a helyiséget. A középén terpeszkedő étkezőasztal
kettévágja a konyhát; jobbra Csipkerózsika-álom,
balra napelemes műanyag kutya bólogat, jobb kedvre
akar deríteni, de csak poros. Szintén a baloldalon
a rádió, ami ugyanúgy dalolna,
mint júliusban, ha bekapcsolnám.

Fenn, az emeleten nem vagyok otthon, kicsit
szégyellem is, hogy fellopózom, mint egy kukkoló, aki
kíváncsian leselkedik az ismeretlen ismerős
érzések után. Vendég vagyok, a múlt vendége, amikor
még minden nagyon... de leginkább vidám volt.

Néhány hónapja még csupán tizenhárom
lépcsőfok választotta el világainkat, amelyek gyakran
összefonódva művelték az életet. Ma már nem tudom
a lépcsőfokok számát.

Fenn, az emeleten a fürdőszobában,
a mosdó mellett lógó törölköző finom kezeid érintését
őrzi, de a parányi helyiség levendulás
légfrissítője már nem képes elűzni a gyász szagát.

Fenn, az emeleten, az ablakon át kifelé leskelődök,
előttem hever a világ, ahogy te láttad, s ahogy majd talán egyszer én is.
A hálószobádban a pufók Buddha szobor
mellett vigyorgó, csipkés ruhába bújt

angyal feszít, egyik karja letört, de
hiába mondtam, hogy egyik se hoz szerencsét,
te mindent megőriztél, kivéve az életedet.
A szobát belakó fekhely még hazudja, hogy történnék
rajta álmok, pedig a te ágyad már mélyen van, nem
fenn, az emeleten.

Fábián Krisztina

Juhász élet szépségei

A nagyszüleim egy nádfedeles kis tanyán éltek Tornyos határában. Messze volt a faluhoz, de én szívesen gyalogoltam odáig, mert olyan volt ez a tanya nekem, mint egy mesebeli házikó. Már az útról láttam a gémes kutat meg a vén diófát, amelyre, ha felmáztam, láttam a templom tornyát is. Tágas nagy udvarán a kapirgáló tyúkok, kacsák, libák között mentem a bejárati ajtóig, és amikor megláttak nagyon örültek nekem.

A nagybátyám is ott élt velük. Aki egy magas, sovány, bajszos juhászember volt. Nagy barna szemeiben is látni lehetett, hogy jó egészségnek örvend. Mindig jó kedve volt, amit nagyon szerettem benne! Nagyon szerette a juhokat, az volt az élete. Volt sok kisbárány is, nekem ők voltak a játszótársaim. Imádtam őket simogatni. Télen benn voltak a juhok, mert etetni kellett őket. Tavasztól késő őszig pedig minden nap legeltetni kellett őket. Hacsak tehettem én is mentem a nagybátyámmal legeltetni a juhokat. Reggel indulás előtt felhúztuk a gumicsizmát. Ő még kapcát is tekert a lábára, hogy ne fázzon a csizmában. A zsebébe tette a budlibicskáját, magára terítette a bokáig érő subáját, ami nem ázott el az esőben, mert birkabőrből készült, és gyapjú volt a belseje. A suba nyáron véd melegtől, a hidegben pedig jó meleget tart. Elmaradhatatlan volt a gamós bot, no meg a pásztortarisznya. Amit a nagymama már megrakott ennivalóval. Volt abban egy darab kemencében sült házi cipó, paprikás szalonna, főtt krumpli, hagyma meg víz és egy kis pálinka. Nekem persze belevolt csempészve szilvalekvár is. Indulás előtt hármat füttyentett a nagybátyám, és már szaladtak is a pulikutyák, Bogár, Vizsla és Bogáncs. Nagyon okos kutyák voltak, mindig jöttek velünk, terelték a nyáját. A Dülő utak mellett legeltettünk leginkább, mert a földekre nem szabadott beengedni a juhokat, csak aratás után a tarlóra. Sokat gyalogoltunk, közben beszélgettünk és jókat neveltünk. A nagybátyámat Józsefnek hívták. Ő tanított meg engem füttyülni. Hát nem ment nagyon könnyen, de amikor megtanultam füttyörésztem össze vissza, és szegény kutyák csak rohagáltak, mert azt hitték, hogy terelni kell a nyáját. Ha elfáradtunk, akkor a Jóska levette a subáját, leterítette egy fa alá, és oda leheveredett. Hamar elaludt, én meg néztem, hogy úgy horkolt, hogy még a bajusza is mozgott. De ha

véletlenül a kutyák csak vakkantottak, akkor már fel is ébredt. Sokszor, amíg aludt, csináltam a fejére pitypang koszorút, amit utána feltett az én fejemre. Amíg a birkák békésen legelésztek én mindig találtam magamnak valami elfoglaltságot. Amikor virágzott a pipacs, a búzaföldek pirosak voltak. A táj akkor szebb volt, mint bármelyik festmény. Szerettem belefeküdni a búzába, és csodálni a bárányfelhős kék eget, érezni a pipacs illatát, és gyönyörködni a kezemre szálló pöttyös katicabogárban. Hallgattam a méhek zümmögését, miközben álmokat szőttem, és azt hittem, hogy enyém az egész világ. Talán kicsit így is volt, mert a természet csodaszép, és a juhászok ennek a csodának nap, mint nap a részesei, még akkor is, ha juhásznak lenni nem könnyű feladat. Nyár elején a birkákat meg kell nyírni. Meg kell őket szabadítani a vastagra nőtt gyapjújuktól, amit birkanyíró ollóval szépen lenyírnak minden évben róluk. A gamós bot végével fogják meg a birkák hátsó lábát. Hogy le lehessen őket szépen fektetni, hogy a birkanyíró kezére essen, és hogy ne bírjon mozogni közben. A nyírás után, kicsit furesán néztek ki a juhokat, mintha meztelenek lettek volna. A lenyírt gyapjút egyenként összehajtották, zsákokba tették, bekötötték és eladták az átvevőnek. A nagymama hagyott gyapjút otthon, amit házi szappannal jól kimosott, megszáritotta, és tiszta szárazhelyre rakta. Amikor az ideje engedte, akkor tépte, vagyis téptük a gyapjút. Egészen vékonyra szedtük, hogy finom puha legyen, és csomómentes, mert csak így lehetett később felhasználni. Sok mindent lehetett belőle készíteni: finom meleg gyapjú paplant, meg párnát is, szőnyeget is. Mi sodortunk fel belőle fonalat, és a nagymama kötött belőle, finom meleg gyapjú zoknit nekünk. A juhászok a levágott gyapjú árából, és az eladott kisbárányok árából, szerényen meg tudtak élni. A birkatej is nagyon finom, és egészséges. Birka tarhót, sajtot, túrót készítettek belőle. Amikor levágtak egy birkát, nemcsak a húsát használták fel, hanem raktak el birkafaggyút is, mert az szépen ápolja a bőrt. Bőrkabátok, cipők, csizmák fényezésére használták. Régebben, a katonaságnál a katona csizmák ettől voltak szép fényesek.

Egyik tavasszal a Jóska egészsége igencsak rakoncátlankodott, és úgy döntöttek a nagyapával, hogy lehajtják a juhokat a tresnyeváci járásra. Ott több juhász is legeltetett, ezért egyenként meg kellett a birkákat jelölni, hogy nehogy összekeveredjenek. Mindegyik juhásznak más volt a jele. Lent a járáson volt víz is, ahol ihattak a juhok. A juhászok békés emberek voltak. Összetartottak, segítették egymást mindenben, hiszen tavasztól ősziig nomád élete éltek. Abban az időben minden más volt, akkor még volt emberség, és egymás iránti tisztelet. Amit tovább bírtak tartani az ennivalóból, azt vittek otthonról, vagy ha mentek hozzátartozók esetleg, akkor tőlük kaptak. Mi apukámmal tojást vittünk, amit előtte belemártottunk oltott mészbe, mert így hosszabb ideig volt tartható. Néhány napot én is ott maradhattam velük. Ami nekem egy életre szóló élmény volt. A szalmával megtöltött derékaljon aludni a nádkunyhóban. A pattogó tűz hangja az éjszakában, a sült szalonna illata, a hamuban sült krumplicsüszke illata, a tűzön sülő

kukorica kellemes illata és íze, valamint a juhászok önfeledt jókedve, kacaja és nótázása, miközben sasszemekkel figyelték juhaikat. Nekem ez feledhetetlen élményt nyújtott. A tücsökzene, és a kutyák ugatása, messzire hallatszott az éjszakában. Nem kellett félni senkitől és semmitől. A juhászélet abban az időben sem volt könnyű, de nagyon szép volt, mert a tavasz, a nyár, az ősz és a tél igazi illatában élhettek, megkoronázva annak a vizuális szépségével. Mert a juhászok szerény emberek voltak, de mégis nagyon gazdagok, mert a szívük tele volt szeretettel és jósággal. A lelkük pedig tiszta volt, mint a hó. Ők nem a pénzük miatt voltak értékesek, hanem attól a kimondhatatlan jóságtól, ami bennük lakozott. Ez nagy kincs lenne a mai rohanó világban, ha volna rá időnk legalább észrevenni. Hálás vagyok, hogy én részese lehettem ennek a gyönyörű csodának, és ha tehetném, újra élném minden percét vagy legalább néhány pillanatát, hogy még egyszer tele tudóvel magamba szívhasam a gyermekkorom tiszta illatát, fejezte be meséjét az Én mamám, miközben a szemeiből kicsordultak a könnyek. Mert tudom, hogy ez neki nagyon hiányzik, és ezt mindig bele is suttoja a szélbe.

Farkas Ármin

Egy különleges emlék

December van... Hideg, borús és néha szeles, de nekem a legkedvesebb hónap. Nemcsak a mikulás és a szülinapom miatt, hanem mert a szeretet ünnepe, a karácsony is ekkor van. Édesanyámmal már alig várjuk, hogy ünnepi díszbe öltöztessük a házat. Az évek során szebbnél szebb díszekkel gyarapodtak kincseink, mindegyik egy kedves emléket őriz. Nagy gonddal választjuk ki az angyalkák, házikók és mécsesek helyét. De van egy kincsünk, ami az összes közül a legkedvesebb anyukámnak. Mindig külön dobozba teszi, és a legszebb helyet kapja az összes dísz közül. A legszebb helyet, a karácsonyfa tetejét díszíti, mióta csak emlékszem. Mindig mondja: „Ha ez az angyalka mesélni tudna...”

- Mit mesélne anya? – kérdeztem. És az angyalka helyett anya mesél.
- A történet a II. világháború idejére nyúlik vissza, a nagymamád gyerekkorára Hegymagasra.
- Szeretnéd meghallgatni? -kérdezte anya.
- Persze! Kíváncsi vagyok! Mesélj! - kértem.
- A nagymamád még kislány volt, a Szent György - hegy lábánál egy parasztházban élt a családjával. Akkor is tél volt, de a takaros kis házat a szeretet járta át, petróleumlámpa fénye világította be a kis szobát és a

karácsonyfát, amit ezüstpapírba csomagolt dió, alma és a papír angyalka díszített. De sajnos az ünnepre a háború árnyéka vetült.

Történt ugyanis, hogy híre jött a faluban a szovjet katonák közeledtének. A családfők féltve asszonyaikat, gyermekeiket a katonák gonosz tetteitől, a hegy számos pincéjébe bújtatták el őket. Ott volt a menedék... A menedék, ahol még gyertyát gyújtani sem volt szabad, nehogy észrevegyék őket. A menedék, ahol öregasszonynak öltözött fiatal lányok és asszonyok alig várták, hogy gyermekeikkel újra haza mehessenek.

A veszély elmúltával a szőlősorok között, térdig érő hóban dédimama is elindult két lányával hazafelé. De, ami otthon fogadta őket, arra nem számítottak. Fosztogatás és rongálás tette tönkre a kis házat. Még a karácsonyfa is felborítva, letaposva hevert a szoba közepén. Csak egy dísz maradt épen. A kis angyalka túlélte az orosz bakancs okozta rongálást.

- Ez nem akármilyen örökség! – folytatta anya. Öt generációra nyúlik vissza ez a kis dísz. Ennyi időn át hordozza a karácsony szépségét, a reményt, a szeretetet és a hitet. A mi feladatunk lesz továbbra is vigyázni rá, őrizve anyáink emlékét! – zárta le anya a történetét.

Eljött a szenteste... Együtt díszítjük fel a fát, már kigyúltak az ünnepi fények, illatoznak a mézeskalácsok a fa ágain. Már csak egy valami hiányzik. Már nekem is a legszebb! Kezembe veszem az angyalkát, és óvatosan felteszem méltó helyére, a fa csúcsára.

Farkas Boglárka

A vak prímás

Elmesélte: Illés László

Négyéves sem voltam, amikor úgy fogtam a kezembe a hegedűt, hogy húrjaiból hangokat csalogattam elő. Igaz, kicsit hamiskásakat.

- Sebaj! – mondta édesapám, aki prímás volt, sőt a nagyapám is, aki foglalkozni kezdett velem. Később édesapám zeneiskolába íratott, ahol kiderült, hogy rövidlátó vagyok. Csak közelről ismertem fel a hangjegyeket, amiért a zenetanár eltanácsolt az iskolából.

A kottát nem lapoztam, de annál többet volt kezemben a hegedű. Még aprócska gyerek voltam, amikor apám bevett a bandába. Nyolcéves lehettem, vagy talán annyi sem, amikor édesapám helyet cserélt velem. Egy-két órácskára én lettem a banda prímása. Aztán egyre hosszabb időre kaptam meg ezt a lehetőséget, pár év múlva pedig véglegesen helyet cseréltünk.

Azok voltak a szép idők: itt nálunk, Osgyánban három mulató is volt. Esténként mind a háromban szólt a zene. Mindig nagy bandánk volt, héttagúnál soha nem volt kisebb.

A falunkon halad át a Kassa felé vezető főút és érint bennünket a Rimaszombatból Poltárra vezető vasútvonal, talán ezért nem csak hétvégeken, hanem hétköznapiokon is volt bőven vendég a kávéházakban. A községünket északról és nyugatról határoló településekben, mint például Fazekaszsaluzsányban, ahol cserépedényeket készítettek, sok volt a kereskedő. Pénzes kereskedők, földbirtokosok tértek be a mulatónkba megpihenni, felfrissülni, de mulattattunk tanítókat, jegyzőket, sőt csendőröket is.

Sokszor a hajnal vetett haza bennünket. Estefelé az udvaron muzsikáltunk, nótáinkba ilyenkor gyakran vedercsörgés zaja vegyült. Később a vedercipelő gazdák is betértek hozzánk egy-egy kupicára. Nem dorbézoltak, csak szerényen leültek az ivóba és hallgatták a zenét. Voltak persze, akik halkán eldúdoltak velünk egy-egy dalt, egy szép hallgatót. Mennyi kemény legényt láttam én ott sírni... Volt, amikor örömkönnyek hullottak, de volt, amikor a bánat csalta ki a könnycseppeket. A falusiaknak ingyen játszottunk, ismerős, jó barát volt valamennyi. Néha bort kértek a bandának, néha a nagybögőbe is hullott némi aprópénz.

Kávéházunk három helyiségből állt, a pénzesebbek nem álltak meg a sötétben, mentek beljebb és ott foglaltak helyet. Ha jókedvvel érkeztek – amire sokszor volt példa –, bevitték magukkal a bandát is. Ott aztán volt mulatás, gyakran még a nagybögős is széken állva muzsikált.

Aratás idején egy kicsit csendesebb volt a kávéház, mint máskor. Olyankor hosszabbak a nappalok, mi késő estig az udvaron muzsikáltunk. De a többi mulató

előtt is szólt a zene. Milyen más volt akkor a falu, mint most! Mindenkinek tudtuk a nótáját, de ismertük a gyakran átutazókat is. Ha ismerős közeledett, a banda tiszteletből annak a nótáját cifrázta. Igyekeztünk mindenkihez kedvesnek lenni, arra törekedtünk, hogy este az emberek – ha csak egy pohár italra is – a mi kávézónkba térjenek be.

Szeretett bennünket a kávéház tulajdonosa, nekünk nem kellett mondani, hogy csalogassunk be valakit. Sok törzsvendégünk volt, pedig a mi kávéházunkban a húsz éven aluliakat nem szolgálták ki. Be sem jöhettek, ha nem volt borkeresztapjuk. A dolgos, rendes gyerek könnyen talált magának borkeresztapát, ha nem, akkor nehezebb dolga volt.

A borkeresztapa egy idősebb személy volt, aki kezességet vállalt egy tizennyolc évét már betöltött fiúért. Bevitte őt a saját társaságába, ahol megtanulta a társasági szokásokat, megtanult mulatni, a tandíj mindössze egy üveg bor volt. Sokszor nem csak a borkeresztapja vigyázott rá, hanem az egész társaság.

Huszonhét évesen teljesen elveszítettem a látásomat. Idegen helyeken úgy vezettek fel a bandához, de ott már magabiztosan viselkedtem. Bár nem láttam az arcokat, mégis érzékeltem, mikor milyen volt a hangulat, tudtam, mikor milyen zenét kell játszani. Megfogadtak bennünket lakodalmakba is, mi soha nem részegedtünk le, mindig tisztességesen helytálltunk.

Az már az ötvenes évek elején volt, amikor a mulatókból kezdték kitiltani a zenét. Nagy kár volt. Valamikor a legények tánc közben tombolták ki magukat, és nem az utcán. Azután már csak hétvégeken játszhattunk, akkor is csak valamilyen házi ünnepségen.

Nem látom az arcokat, nem látok semmit, de így, világtalanul is felismerem a boldog embert... A nótájáról. De azt is, akinek bánata van. Néha magam is elkeseredek. Olyankor, akik hallják a hegedűmet, megkérdik: „Mi bajod, Laci, miért sír a hegedűd?”

Bizony van annak miért sírni, mert a keserűség egyre gyakrabban fojtogatja a torkomat. Szeretném hinni, hogy lesz még divatja a cigányzenének és a cigányzenés kávéházak újra megnyílnak. Tudom, hogy mindez csak önámítás, mégis ez ad nekem erőt a vakságomban.

Farkas Ottó

Apukám, Csunyo János története

Apukám Jólészen született 1920. január 11-én. Katonaként Nyíregyházán a 4-dik lovas huszárezrednél szolgált, ahol Vattay Antal altábornagy volt a felettese. „A repülő és harckocsik korában a magyar huszárok az elődöktől örökölt huszár szellemmel és virtussal 1941-ben Umanynál, Nyikolajevnál, illetve 1944-ben Varsó alatt még olyan vitéz haditetteket vittek véghez, melyekre feltehetően egyedül csak ők voltak képesek” – írta egyebek között róluk a NYÍREGYHÁZI HUSZÁROK HADINAPLÓJA.

Magas, vékony, jóképű, szikár férfi volt és olyan hazafi, aki ember tudott maradni a háború borzalmai között is. A hatalmas öldöklések közepette életet mentett, amiért a nagy ezüst kereszt vitézségi érem mellé a kis arany érdemkereszt vitézségi érem kitüntetésre lett javasolva. A golyózáporból kivonszolta megsebesült parancsnokát, egy másik alkalommal pedig több bajtársa életét mentette meg.

Az eset valahol Oroszországban történt. Egy csatában a számbeli túlerőben lévő ellenség a huszárokat ingoványos területre szorította. Apukámat a Vőlegény nevű lova kihúzta a mocsárból, miután száraz talajra ért, szakaszvezetőként sorra kimentette bajtársait a láp fogságából. Ezt követően felettesei napiparancsban mondtak neki köszönetet és javasolták a kis arany vitézségi érem kitüntetésre. Erről egyik bajtársától szerzett tudomást, a napiparancs felolvasásakor ő ugyanis akkor épp kint harcolt a frontvonalban. Amikor nekünk ezekről az élményeiről mesélt, testvéreimmel, Jancsival és Jenővel szájatva hallgattuk. A végén mindig megjegyezte: „*Ha a háborúban Magyarország nem lett volna vesztes ország, én most VITÉZ lennék*” –, és mi büszkék voltunk rá.

De nem csak a bajtársai életét mentette meg, sokszor ártatlan embereket is. Ukrajna területén felderítés közben civileket találtak. Sziklás részen derítették fel a terepet, amikor a közelükben idős asszonyok másztak elő valamilyen üregből. Nem sokkal utánuk egy fiatalasszony a gyermekével. Becslése szerint a lányka négy év körüli lehetett, szőke haja alól a fejéből szivárgott a vér. Talán lent a föld gyomrában meghorzsolta, vagy megütötte. Amikor megpillantotta a katonákat, riadt kék szemével apukámra nézett, aki abban a pillanatban azt kérte a Jóistentől,

ha szerencsésen hazakerül, ilyen gyönyörű, szőke hajú kislánya legyen neki is. Ugyanakkor alattvalója parancs nélkül az „*ellenségre*” emelte puskáját és meghúzta a ravaszt. Apukámnak csak annyi ideje maradt, hogy „*te marha mit csinálsz*” kiáltással, kezével rácsapott a puskacsőre és a sorozat golyói a földre fúródtak. Senki sem sérült meg.

Apukámat 1944-ben a margitszigeti kórházból, ahová katonai sebesültként került és lábadozott, elhurcolták az oroszok. Egy közelében felrobbant gránát szilánkjai okoztak komoly sérüléseket a karján; könyöktől vállig. Amikor az oroszok megszállták a kórházat, csak annyi ideje maradt, hogy a katonai kitüntetéseit egy tükör mögé rejtse. Ezek soha nem kerültek vissza hozzá. Úgy gyanította, hogy megtalálták a kórházat elfoglaló orosz katonák. Gyanúja nem volt alaptalan, mint később kiderült, a lágerben minden kitüntetéséről tudtak.

Budapestről Szegedre vitték, ott a Csillagbörtönben gyűjtötték össze az ország kórházaiából a lábadozó betegeket. Napokkal később bevagonírozták őket és elindították a szerelvényt Oroszország felé. Talán ott és akkor érezte igazán, mennyire kiszolgáltatott. A vagon alá szalmát szórtak, azon feküdtek egymáshoz bújva, mint a bárányok, a padozat sarkában pedig nyílást vágtak, ott végezhettek el a szükségüket. A kosztjuk néhány napig elfogadható volt, később moslékhoz hasonló ételeket osztottak szét közöttük, amitől hasmenést kaptak. A WC-nek nevezett padozati nyíláshoz nem fért hozzá időben mindenki, sokan bepiszkítottak. Apukám azt mondta, mivel nem volt lehetőség a szellőztetésre, a vagonban szinte kibíráhatatlan lett a bűz, és járvány kezdett terjedni közöttük. Ő túlélte a flekktífuszt és később a maláriát is.

Keserves útjuk Groznijban ért véget, ahol munkatáborba kerültek. A bolsevik párt egyeduralmára létrejött Belügyi Népbiztosság, az NKVD (Narodnij Kommiszarjat Vnutrennih Gyel) emberei kezdték meg ott a kihallgatásokat. Először csak szóban, kérdezték a foglyokat, később le is kellett írniuk a vallomásukat. Nem egyszer, háromszor. A vallomásokat végül összehasonlították, s azoknak egyezni kellett. Akinek nem egyezett az azt jelentette, nem írt igazat. Papírra kellett vetni azt is, hol harcoltak, milyen kitüntetések kaptak... Apukám úgy gondolta, az NKVD úgy is mindent tud róla, a kérdésekre őszintén válaszolt. Amikor összehasonlították a három vallomást, ugyanaz a válasz állt mind a három papíron. A kihallgatását „*harosij szodat*” megjegyzéssel fejezték be. Apukám úgy gondolta, ennek köszönhetően engedték haza korábban, mint a társait.

A lágerben anyaszült meztelenre vetkőztették, úgy vizsgálták meg őket. Apámnak a doktornő azt mondta, hiába vészelté át a flekktífuszt és a maláriát, nem lesz hosszú életű. A két betegség a szervezetében megtette károsító hatását, és nem fogja megélni az ötven évet.

Apánk hazatérte után nem mondta el, amit a doktornő „jósolt”, ezzel nem akarta egy életen át szomorítani a családját. Mindezt csak jóval az ötvenedik életévének betöltése után mesélte el. Hatvanhét évesen hunyt el.

Apukám 14 évesen lett árva, a nagybácsija vette magához, nála nevelkedett. Rozsnyón csizmadia mesterséget tanult. Tanonc évei alatt a munkájáért pénzt nem látott, de kapott érte ételt és szállást. Szakmájának köszönhetően a fogságban nem nélkülözött. A táborban nagy becsben tartották, mert az oroszok lábbelije is gyorsan kopott, azokat is ő javította.

A táborban történekről apukánk nekünk nem sokat beszélt, az egyik kiéhezett fogolytársa esetét azonban többször elmesélte.

Nagyon éhes lehetett, mert a jegygyűrűjét apukám elé tartva, szinte könyörögve kérte:

- Janikám, ez a tiéd, ha adsz nekem egy darabka kenyeret.

Apukám kicsit megdorgálta és eltetette vele a gyűrűt, mondván:

- Holnaptól kezdve eljössz hozzám minden nap és megmutatod a gyűrűdet.

Amíg nálad lesz, addig minden nap megosztom veled a levesem, és úgy is tett.

A Jóisten meghallgatta apukám kéréseit. 1946-ban szerencsésen hazakerült a fogolytáborból, megnősült és megszülettem én, a szőke, kék szemű kislány. Anyukám szerint férje, amikor először meglátott, nem tudott megszólalni. De nem is kellett, hiszen minden az arcára volt írva. Melegség volt a mosolyában és örömeiben arca úgy ragyogott, ahogy korábban soha. A férfi arcát csak az igazi belső öröm tudja úgy megragyogtatni, mint apukám arcát, amikor engem először megpillantott.

(Megjegyzés: Csunyo János huszár történetét lánya, Csunyo Zsuzsi elbeszélése alapján jegyeztem le.)

Farkas Ottó

A mennydörgés

Egyik tavaszi szünetben mikor épp mamáéknál mulattuk az időt, egyik percről a másikra beborult az ég, egy hatalmasat dörgött és villámlott. Rohantunk is be az udvarról, hogy nehogy teljesen elázzunk. Igaz, hogy szerettünk esőben „pocsolyázni”, de mikor dörgött, azt nem igazán díjazta egyikünk sem. Mama nevetve állt az ajtóban és segített minél hamarabb megszabadulni a vizes

holmijainktól. Mikor mindenki lecsurgatta magáról a vizet és megszáritkoztunk, megkérdeztük tőle, mire fel volt olyan vidám. Ekkor mesélte el nekünk a következő történetet:

Mindig nagyon szerettem nagyiéknál nyaralni, hisz ott sok olyan dolgot megengedtek, amit otthon időhiány miatt nem lehetett, na meg a helyhiány miatt is, hisz emeletes házban laktunk. Nagyiék háza nem volt nagy, de az udvar hatalmas, ahol bármit játszhattunk. A házban volt egy nagy előszoba, egy hatalmas konyha, egy hosszú spájz, ahonnan fel lehetett menni a padlásra. Volt a háló és egy tisztaszoba. Igazán sosem értettem minek, ha nem is használták semmire, mert mi is nagyiékkal a hálószobában aludtunk a nagy dunyhás ágyban. Pedig bőven lett volna ágy. Nappal, mikor esett, a konyha volt a főhadiszállásuk, mert a sparhelt jó befűtötte és így meleg volt. A nagy előszobában fonott asztal mellett két fotel állt, de mivel ajtónyitogatáskor mindig bejött a hideg és sosem volt fűtve, hát nem is használtuk. A konyhaasztal jó nagy volt és hokedlin ültük körbe egy-egy nagyobb játéknál. Sokat társasjátékoztunk és néha nagyiék is beszálltak a mindig vérré menő játszmákba. Érdekes módon nálunk álltak meg a szomszéd gyerekek is, és mi ritkábban mentünk át egy-egy szomszédhoz. Ez volt számunkra a főhadiszállás és nagyszüleink ezt el is fogadták. Mindenki imádott nálunk lenni és mivel a házak között nem volt kerítés, bárki könnyen jött-ment a portán.

Jó volt, mert nagyiéknál lehetett fára mászni, szomszédolni, lelógni a Sajóhoz (na, jó, azt csak a bátyám tette, mert ő sosem vitt magával és ennek következtében nem is tanultam meg úszni úgy, mint ő). A szomszédban jobbra is, balra is laktak lányok, így nyaranta rá kellett fanyalodnom holmi lányos játékokra. Viszont a varrás, a kötés, a horgolás tanulása az nagyon szórakoztató volt és imádtam azokat a perceket mikor elkészült egy-egy párna, vagy terítő, vagy esetleg a következő divatos sál.

Egyetlen fiús foglalatosság, amiben én is részt vehettem a fára mászás. Persze a fáramászás nem csak szórakozás volt, hiszen minden fa gyümölcsfa lévén a nekik megfelelő idejében gyümölcsöket termettek. Ezek viszont alulról, hogy a fűvet is rendbe lehessen tartani jól meg voltak nyesegetve, így csak mászással, vagy létrával lehetet a tetejüket elérni. Hát mondanom sem kell akkoriban ez nem okozott nagy gondot számomra. Mindig azon a fán lógtunk, amelyiken érett a gyümölcs. Ha szedés ideje volt, nagypapa mindig felszólt a fán csimpaszkodó kis csapatunkhoz imígyen:

- Nem hallom a fűtyülést. Tán csak nem elzavartátok a rigót és elszállt? Vagy épp lopkodja a cseresznyét és azért nem hallom?

Persze tudta ő, hogy előbb mindig a hasunk volt az első, s csak utána kezdünk immel-ámmal szedegetni a gyümölcsöt, hisz tele hassal már kinek volt kedve dolgozni, de azért sosem haragudott érte. Ő beteg lévén mindig csak a földről irányítgatta a fiatalokat, de a szobai társasjátékokban sokszor részt vett. Voltak

ugyan olyan nyarak, amikor a pesti nagyszülőknél mulattuk el az időt, de a hazaiaknál mindig jobban éreztük magunkat, hisz nagy volt az udvar, hatalmas a padlás és volt egy disznóól, aminek tetejére két kisebb ólat építettek. Ám ezek sosem láttak állatot, tehát senki nem is használta csak mi. Szerettünk benne játszani. Ez volt számunkra „a BUNKER” a titkos találkozók színhelye. A kerti munkához nem fült egyikünknek sem a foga, de bizony azért minden évben fel kellett ásnunk apával karöltve a hatalmas kertet. Hogy végül mi termett benne már sosem tudtuk, mert az a nagyfi reszortja volt, úgy, mint a főzés.

Igen, hát arról, meg tudni kell, hogy ha tehettem a főzés elől mindig valamilyen kifogással eltűntem, hogy véletlenül se kelljen répát pucolni vagy krumplit hámozni. A konyha nem az én területem ma sem. Kompenzáltam mindezt azzal, hogy tízszer elmosogattam, mint hogy egyszer is segítettem volna a főzésnél. Igazából ez alól is volt egy kivétel, amikor épp süti készült. Akkor bezzeg én voltam az első, aki a tál körül ólalkodott és alig vártam, hogy kinyalhassem a krémes tálat. Imádtam a habos-krémes tálat kitakarítani. Ezért hajlandó voltam kevergetni is a tészta alapnak valóját, vagy habot verni. A sütésről meg ne is beszéljünk. A kész sütitket nagyfi mindig a konyhaszekrény jobb oldalán lévő, alsó polcára tette, amire nem csak mi, hanem minden gyerek a környéken rájárt. Sokszor egy óra alatt, mit egy óra, tíz perc alatt elfogyott a három adag süti. Volt, hogy nagyfiéknak már nem is jutott belőle, és ilyenkor nagypapa meg is kérdezte tőlünk viccesen:

- Ha öregek leszünk, akkor ugye, majd le se szartok minket, most meg mindenünkből kieszek.

Na és mi volt erre a válaszuk?

- Dehogynem nagypapi.

Majd ártatlan válaszukon nagypapa elkezdett nevetni. Később jöttünk rá, min is nevetett akkor nagypapa, de egy biztos, sose haragudott meg, amiért nekik már nem jutott a finom sütikből.

Fazekasné Szabján Erika

Emlékek és valóságok hálójában

2019 nyarán két hetet a nagymamámnál töltöttem, egy kis faluban. Szerettem itt lenni, a lakkozott fabútorok, a virágmintás szőnyeg s a csipke függöny a múltba repítettek vissza, mintha pár évtizeddel kevesebbet írnánk. Vajon milyen volt akkor? Csend, nem hallatszik az utca zaja, mert nincs is. Nincsenek kamionok, motorosok, de még csak dudáló autók sem, így képzelem el. Ebben a faluban is ilyen volt a helyzet. Nem tudom, hányan élhetnek itt, talán 600-an. A falak, ebben

a szobában éppen rózsaszínek voltak, vajon mennyi emléket őriznek, és mit jelenthetnek édesanyám számára, aki itt nőtt fel? Végigvezettem rajtuk az ujjam hegyét, kemény, nem olyan kényelmes a tapintása, mint a gipszkartonnak, ami a szobámban van. Kiléptem a folyosóra, egy kisasztal, rajta egy régi telefonkészülék. Vörös, tekerhető számsorral. A kisasztal alsó polcán egy telefonkönyv, nem figyeltem rá, egy 12 évesnek nem nagy kaland, csak megakadt rajta a szemem, ma biztos jobban megszemlélném, vagy legalább megnézném melyik évből való. Felfutottam pár lépcsőfokon, a fordulóban megálltam, a hatalmas üvegablak áteresztette a felkelő nap sugarait, amelyek megvilágították a porszemeket, amint körülöttem lebegtek. Az ablakon keresztül gyümölcsfákat láttam. A szél mókás játékot játszott a rajtuk lógó gyönyörű vörös meggyekkel. Tovább haladtam, az emeleti folyosóról négy szoba nyílt. Beléptem az elsőbe. Ezt a szobát már évek óta nem használták, tele volt letakart bútorokkal és régi gyerekjátékokkal. Viszont a könyvespolcon a könyvek úgy sorakoztak, mintha csak tegnap kapták volna meg méltó helyüket az ajtó mellett. Az egyetlen árulkodó jel, amely arra adott bizonyítékot, hogy nem mostanában lapozgatták őket, az a porréteg volt, amely a kis szekrény fedőlapját borította. Leemeltem egy könyvet „Móricz Zsigmond: A halhatatlanságra vágyó királyfi” olvastam le a borítóról a címet, majd kinyitottam az első oldalon, ahonnan egy összehajtott papírlap esett ki. Halk koppanás jelezte találkozását a parkettával.

- Angi, gyere enni, kész a palacsinta! – hallottam a földszintről nagymamám hangját. Mindig a kedvenc ételeimet főzte, amikor nála nyaraltam.

Gondolkodás nélkül felkaptam a papírlapot, és a farmerem zsebébe gyömöszöltem. Leszaladtam a lépcsőn, megfeledkezve a régi, megsárgult szélű papírlapról.

Amikor hazajöttem a nagytól kipakoltam a ruháimat a kedvenc bőröndömből, és az egyik farmerem zsebében megtaláltam az összehajtott kis papírt. Már nem érdekelték a ruhák, de még a hön áhított lila, virágok tarkította kis bőröndöm sem. Új elfoglaltságot, valami sokkal izgalmasabbat találtam magamnak. Óvatosan kinyitottam a papírlapot. „Nini, egy levél!” –kiáltottam fel magamban. Olvasni kezdtem a sorokat...

„Szia Anyu!

Ma van a tábor második napja, azt kaptuk feladatnak, hogy írjunk haza egy levelet. Kaptunk hozzá papírt és kék tollat is, így én is írok.

Nem szeretek itt lenni anyukám! Nem tudtok értem jönni? Remélem, a táborvezető néni nem olvassa el utánam a levelet, mert neki nem mondtam semmit, meg a lányoknak se. Heten vagyunk a szobában. Az azért elég sok, szerintem. Tegnap este sírtam is, de csak csendben, szerintem senki nem hallotta. És még rosszul is főznek, tegnap kaptunk krumplit, tudod, hogy mennyire nem szeretem.

Mondjuk a mai reggeli jó volt, csak nagyon hamar felkeltettek, ami nem tetszett, és tornáztunk, meg futottunk is. Zászlórúd is van, minden reggel felhúzzuk a zászlót, este pedig le, nem értem miért nem maradhat ott fent, akkor nem kellene minden reggel felhúzni, és aludhatnék.

Mennem kell, Marika már befejezte a levélírást, és fogócskázni fogunk a lányokkal, nem akarok kimaradni.

*Sok pusztit küld:
Zita”*

Milyen tábor lehetett ez? Vajon anyu a többi napon már jobban érezte magát? Ilyen, és ehhez hasonló kérdések cikáztak a fejemben. Lefutottam a lépcsőn, ahol anyum éppen krumplit hámozott. Nem igazán gondolkodtam, megkérdeztem, ami először az eszembe jutott.

- Mióta szereted a krumplit? – Anyu felnézett a tálból.
- Nem emlékszem pontosan, de kislány koromban még nem ettem meg. – Leültem vele szembe az egyik székre, és a kezébe nyomtam az eddig markomban szorongatott levelet.
- Mi ez? – kérdezte, miközben az összehajtott papírt forgatta az ujjai közt.
- A mamánál találtam, csak elfeledkeztem róla, azt hiszem egy levél, amit még kiskorodban írtál a mamának. – Érdeklődve nyitotta szét a papírlapot, majd átfutotta a sorokat.
- Á, emlékszem erre! Az egy érdekes nyár volt – mosolygott rám –, 11-12 éves lehettem, úgy, ahogy most te. Ezt a levelet egy pionírtáborból írtam haza a szüleimnek 1988-ban, erre pontosan emlékszem, mert az az év, számomra nagyon különleges volt – kezdett bele anyu a mesélésbe. S mint én elfeledkeztem a kipakolatlan ruhákról és a lila, virágmintás bőröndömről, ő úgy feledkezett meg a krumpli hámozásról, és az aznapi ebédéről. Kíváncsibb természet voltam én annál, hogy erre felhívjam a figyelmét, csak hallgattam, ahogy gyermekkoráról mesél.

Most, hogy olvasom, még konkrétan erre a levélre is emlékszem. Első nap tényleg nem éreztem magam olyan jól, de aztán egyre jobban megszerettem. Jó, hogy a szüleim nem voltak olyanok, hogy az első ilyen levél után hazavittek volna, mert sok mindent megtanul ilyen helyeken az ember, már, csak ha az önállósulást is nézzük. Amúgy ezek ilyen szocialista táborok voltak. Aki szeretett volna ilyeneken részt venni, azt a szülei a munkahelyükön felírást kaptak a kérésre. Több éven keresztül jártam. Több helyen is voltam, Martinban, Beckovban, még Csehországban és Magyarországon is. Az volt a feltétel, hogy pionírnak kellett lenni. Tudod, kik voltak a pionírok? Magyarul úttörőknek hívták őket. Ez egy szervezet volt, hasonló, mint ma a cserkészek. Egyenruhánk is volt, kék ing, és hozzá piros sál. A kék ing zsebére kitűztük az úttörő jelvényt, amelyet ünnepélyes

avatáson adtak át nekünk. Itt esküt tettünk a szocialista hazá és a kommunista párt megvédésére, de persze ezt senki sem gondolta komolyan. Az egész a kalandokról, barátkozásokról szólt. Az a zászló felvonás reggelenként a reggeli torna része volt. Csapatokra osztottak bennünket, vigyázban álltunk, és felhúzták a pionírzászlót, mi meg tisztelegtünk. Aztán mindenki elfeledkezett róla egész estig, amikor leengedtük szintén nagy hacacaré közepette. Mai szemmel már látom, hogy ez már csak formalitás volt, és senki sem tartotta fontosnak, csak az ott lévő felnőttek sem mertek szembe szállni az ideológiával.

- De ha több éven keresztül is voltál ilyen a táborban, akkor ez miért volt annyira különleges év? – kérdeztem anyutól.

Képzeld, azon a nyáron voltunk kirándulni a családdal Bécsben, ami akkor nem volt olyan könnyű, mint ma. Kijutni Nyugat-Európába, az egy csoda volt! Tudod, nem nagyon akarták kiengedni az embereket az országból, mert attól féltek, hogy disszidálnak. Ez azt jelenti, hogy kivándorolnak egy másik országba, és nem jönnek vissza. Sokan csinálták ezt akkoriban, olyanok, akik nem értettek egyet a rendszerrel. Mert bár én még kicsi voltam akkor, de nem volt olyan jó világ az. Na, de sikerült a papának elintézni, hogy kimehessünk, egy hétre Bécsbe. Persze nekünk azt tanították idehaza, hogy ott nyomornegyedek vannak, ahol a szegény munkások nincsenek megbecsülve, és csak tengődnek. Minket meg mellbe vágott a valóság! A fények, hogy mindenki kedves, segítőkész. Tisztaság volt mindenhol, a falvak határában nem voltak szemétdombok, mert itt bizony úgy oldották meg az emberek a takarítást, hogy a felesleges dolgait kidobták a határba. Meglepett minket, hogy a boltokban a polcok roskadoztak az áruktól, mert nálunk az üzletekben az elárúsítónők sokszor két darab nápolyit tologattak a polcokon előrehátra, mert néha napokig nem volt kapható semmi, amíg meg nem kapták az új árut.

- Hát ez érdekes, és mi jut még eszedbe a gyerekkorodból? – kérdezősködtem tovább.

Hát tudod, nagyon sok szabály volt. Például csak kétszer mehettél át a határon egy évben, és ezt ellenőrizték. Persze a világ akkor is nagyon hasonlóan működött, le lehetett fizetni a határőröket. Aki ügyes volt, az bármit el tudott intézni. Ma is vannak olyan emberek, akik megtalálják a kiskapukat, és pénzzel vagy ismeretség által bármit elintéznak. Csak akkor a falusi emberek nem pénzt vittek, hanem a levágott kacsát vagy ludat. De ha nagyobb dolgot kellett elintézni, például szövetkezeti lakáshoz jutni soron kívül, akkor már borítékot kellett vinni.

- Micsoda, csak kétszer lehetett külföldre menni? Ki nem bírnam! –

Csodálkoztam el az elhangzottakon. – És ti mire használtátok ki ezt a két alkalmat?

Minden évben karácsonykor meglátogattuk a pesti rokonokat. Nyáron pedig elmentünk valahova kirándulni. Képzeld egyik évben a te dédimamádnak

szürkehályogja volt. Az egy betegség, elhomályosul a látás tőle. Itthon nem gyógyították meg a dédit, és azt hallottuk, hogy Esztergomban ezt gyógyítják, ezért nyáron oda mentünk. A dédi bent volt a kórházban, mi pedig egy sátor táborban szálltunk meg, ma campingnek mondanám. A nagyi ott főzött gázplatin, és minden nap meglátogatta a dédit a kórházban, és vitt neki valami finomságot. Persze a kórházban is főztek, ez csak kedveskedés volt a mama részéről. Tudod mit csináltunk mi többiek addig? Strandoltunk, a papa, nagynénid és én, minden nap eljártunk ott a strandra, ez volt nekünk a nyári kirándulás. Amikor hazajöttünk, és a dédi elment a szemorvosához, beírták a beteglapjába, hogy „Elutasította a Csehszlovák Szocialista Köztársaság egészségügyi ellátását”.

- Nem mondod, de hiszen ez nevetséges! – csattantam fel.
- Hát igen, de akkoriban nagyon fontos volt, hogy mindenki ugyanolyan legyen, és hogy az emberek ne nagyon lássanak a határon kívülre. Ezért volt baj, hogy a dédi Magyarországon kért orvosi ellátást, mert így már valamivel kitűnt a sorból, nem ugyanoda ment orvoshoz, mint mindenki más, vagyis különbözött a többiektől.
- Milyen jó, hogy ma már nem ilyen a világ – gondolkodtam hangosan, miután meghallgattam anyukám visszaemlékezését gyermekkorára.
- Gondolod? Ha alaposabban megvizsgálod a jelent és a múltat, akkor sem találsz átfedést?

Fekeč Angelika

Ahogy én emlékszem rád

Hideg szél fűjt, hiába köszöntött ránk a június. Örülöm kellett volna, elvégre gyereknapot ünnepeltünk, a hangulatom mégis borongós volt, akár egy esős, őszi nap. Bánat telepedett a szívemre, mert évfordulót ültünk, a Te évfordulódat. Ez volt a megfelelő időpont arra, hogy meglátogassalak, annak ellenére is, hogy a hangodat már csak álmaimban vélem hallani. Nem voltam egyedül, mégsem érdemelt figyelmet a környezetem. Nem számított az idő, vagy az emberek, akik megfordultak körülöttem. Ez egyedül rólad, és rólam szólt. Rólunk. Arról a kevés időről, amit együtt töltöttünk, a közös emlékekről. Kislányként mesét akartam írni a történetedből, nevetséges tudom, de mindig magam mellett akartalak tudni. Úgy gondoltam, így lehetséges lenne, de aztán elmentél. Ezt követően valaki tollat ragadott, valaki, aki nem én voltam, valaki, aki bátrabb volt nálam! Papírra vetette a soraidat, még ha csak egy részüket is. Azt tudnod kell, hogy évek teltek el azóta, de most már készen állok arra, hogy ápoljam az örökségedet.

Ha behunyom a szememet, ma is a kis szobában látom magunkat. A kedvenc fotelodban foglalasz helyet, s én veled szemben ülök. Cserfes, kíváncsi gyerek voltam, mégis úgy ittam a szavaidat, mint az istenek a nektárt.

- Dédi, kérlek mesélj még! – kértelek könyörögve, s te mindig eleget tettél a kívánságomnak.

- 1938 novemberében, mikor visszacsatoltak minket Magyarországhoz, s eljutott hozzánk a hír, mindnyájan örültünk. A honvédeket mindenütt örömujjongással fogadták, egyes helyeken, még díszkapukat is állították. Végre újra lobogtak a piros-fehér-zöld színű zászlók. – Így kezdődött a történeted, szinte minden alkalommal, mégsem ugyanazt mesélted el újra és újra.

A történeted Komáromig kalauzolt, ahol a magyar tömeget erővel kellett visszaszorítani. Férfiak és nők, öregek és ifjak estek térdre, miközben zokogva énekelték a Himnuszt. A város felszabadult, s azon az estén Horthy Miklós lovának a patkó csattogása volt a leggyönyörűbb hang, amit az emberek hallhattak. Az álmodott boldogság bekövetkezett. A honvédek kalapácsot ragadtak, s csakúgy zuhogtak az ütések, pillanatokkal később kidőlt a táblát tartó oszlop. Leomlott a trianoni határ! Megkezdődött a magyar területek visszacsatolás. Ekkor gyakran megemlítetted, hogy a kormányzó fehér lovon vonult be. A szemeid különösen csillogtak, s el sem tudtam képzelni, hogy miért.

- Ide hozzánk, Apácaszakállásra november 7-én érkeztek meg – hangodban csengett a büszkeség, sosem szégyellted a múltadat.

Noszalgikus mosollyal az arcodon mesélted, ahogy a falusiak kokárdákat tűztek, s napról-napra több nemzeti zászló került elő.

- Megyer felől jöttek, a megyeri úton, tudod, mind afféle iskolások, vártuk őket. Aztán feltűntek, volt nagy kiabálás: „Éljen Magyarország, éljen Horthy Miklós!” Integettünk is, azok meg visszaintegettek. Ahol ma van a futball-pálya, ott egy nagy erdő volt, azok meg oda telepedtek le. Soha nem felejtem el, hogy másnap megjött egy repülő, alacsonyan ment, a koma meg szórta ki a röpcédulákat. Akkoriban még fiatal suhanc voltam, nem érdekelt az ilyesmi.

Én magam is elmosolyodom, ha visszagondolok arra, hogy számodra milyen fontos volt ez. Elmosolyodom, mert tudom, hogy az én múltamnak is a részét képezi. Talán kislányként nem is igazán értettem, nem értettem a különös szavakat, amiket használtál, vagy a különös érzéseket, amiket mutattál felém, mikor meséltél. Mégis kérdések tucatjával halmoztalak el, s Te végig türelmes voltál, de ami a legfontosabb, a szavaid sosem fogytak el.

A történeted az első magyar március 15-e megünneplésével folytatódott. A csehszlovák uralom alatt nem nézték jó szemmel, de két évtized után ismét megadatott a lehetőség. Iskolás voltál még akkoriban, s emlékszem sorra taglaltad az akkori helyzetet. A nyolc osztályt, a két tanító nénit, illetve a csoportok felosztását. Sajnos az én emlékeim is fakultak, de még fel tudom idézni, hogy egy

osztályban tanultatok felváltva. Vártátok, hogy az új iskola elkészüljön, de ennek ellenére elsajátítottad a számolás, olvasás és írás tudományát. Tizenhárom éves voltál, 1940-ben, mikor az első március 15-ét ünnepeltétek. Nagy ünnepség volt, te magad is szerepeltél, még ha féltél is a hosszú versektől. Ahányszor elszavaltad a verset, tátott szájjal bámultalak. Mégis mindig megemlítetted, hogy máig nem tudod, hogy ki írta a verset. Egyszer tanultad meg, mégis egész életedben emlékeztél rá. Így hangzott a vers:

*„A magyar szabadság e mai öröm ünnepén
Emlékezzetek meg a szegény rab testvéreinkről,
akiknek ez a nap nem az öröm, hanem a gyász ünnepe.
A Táttra, Fáttra fenyves bércei,
kék tengerszemei, ősi vár omladékai
tövében a kincses Erdély,
aranykalászos Bánát felejthetetlen drága földjén,
idegen rabságban sínylődő magyarokhoz
küldjétek el szívetek fájó sóhajtását, testvéri üzenetét.
Futó felhők, szálló szellők, hazatérő tavaszi vándormadarak,
ti mondjátok meg nekik, hogy imádkozunk értük
s várva várjuk, kérve kérjük Istentől azt a boldog, szép ünnepet,
amikor újra egy lesz, nagy lesz, szabad lesz Magyarország.”*

Tizenhárom éves voltál, mikor megtanultad, s még hetvenhét évvel később is el tudtad szavalni. Felnéztem rád, nem volt ember, akit jobban tiszteltem volna nálad. Egyszer azt mondtad nem gondoltál a versre többet, mert a háború után visszakerültetek a szlovákokhoz, mégis bármikor elszavaltad, ha kértelek. Bevarasodott a seb, mégis minden alkalommal szivárog belőle a vér, mikor felbukkannak előttem a versed sorai. Tisztán él bennem az emlék, mikor ajkaid utoljára formálták meg ezeket a szavakat. 2016. március 15-én a templomban. Néha várom, hogy felcsendüljenek a sorok rímei, de hiába, hiszen elmentél, és így örökre elnémultál. Akkor jöttem rá igazán, hogy nem a vers volt szép, hanem az átélés, a tapasztalás, amivel elszavaltad. Azóta a sorok elvesztették minden jelentésüket, minden szépségük a semmibe veszett. Üres, egyhangú metafora halommá vált az egész, amely fekete-fehéren virít a papíromon. Azonban a történeted, itt még koránt sem ért véget, sőt szinte el sem kezdődött. Ahogy számos helyen, Apácaszakállason is folyt leveteképzés, emlékszem egy szabadidős tevékenységhez hasonlítottad, ahol közösen gyakorolhattál más fiatalokkal. A visszacsatolást követően kezdődött az oktatás, de te még fiatal voltál. 16 éves forma lehettél, mikor megkezdted a gyakorlást. Meséltél a fapuskáról, a gyakorlatokról.

- Megtanultunk mindent, amit egy katonának tudnia kellett. – mondtad egyik alkalommal, amikor képzeletben én már egy másik korban jártam. – „Vigyázz!” „Feküdj!”, meg mindenfélét...

Azt mondtad ezután az életed fordulópontjához érkezett. Jöttek a németek, és tudták, hogy leventék voltatok. Szomorú emlék volt, mikor felidézted, ahogy összeszedtek titeket, és elvittek. Gyászos hangon tettél említést arról, hogy mennyire csalódtál, mikor édesapád nem kereste fel a tekintetes urat, az Eöllös Rezsőt, s kérte meg, hogy tartson itthon téged. Elmentél, pedig apád jóban volt velük, emlegetted fel gyakran.

- A faluban sok volt az orosz, de nem emlékszem rájuk, mert mikor elmentünk leventének, még nem voltak itt, csak a németek. Azután meg nem tudtuk mi folyik ide haza, de mindezek előtt...

Mindezek előtt tanúbizonyságot tettél bátorságról és erőről. Talán a szívem egyik legkedvesebb „kalandja”, amikor még nem öltötted magadra a hadsereg vértjét, csupán egyszerű legény voltál, aki ennek ellenére sem félt cselekedni. Egy meleg júniusi napon járunk, körülbelül nyolc hónappal a bevonulásod előtt. Nemcsak neked, de a falubeliek is nagy eseményként élték meg szóban forgó napot. Akkoriban még a Kovács Zsigmondéknál szolgáltál, tizennyolc éves forma legény voltál. Ebben az időben, velem lehetél egyidős, mégis arra gondolok, mi mindent átéltél, miközben én az iskolapadban ülök. Nehéz döntéseket kellett meghoznod, és a rendszer áldozatává váltál. Változtak az idők, csak erre tudok gondolni. A változás jó, de sajnálatos, hogy közben megfeledkezünk az őseinkről. Fájdalmas a feledés, mert te is beleveszel. Beleveszel, mint ahogy azon a napon a két repülőgép veszett bele a szántóföldekbe.

Gépek jöttek, s elkezdtek géppuskázni. A herét hordtátok befele, mikor egy hatalmas csattanás rengette meg a vidéket. Senki sem tudta mi az pontosan, de sejtettétek, hogy a repülőkhöz van köze. Kíváncsi voltál, talán én is töled örököltém. Elsőnek értél a repülőgép roncsához, mely több darabba szóródott szét. A pilóta a roncsok között feküdt, könnyen megállapítható volt, hogy nem élt már. A gép eleje szinte hiányzott, egy nagy lyuk tátongott rajta, az ablaküveg sem élte meg egyben a becsapódást. A pilóta kifelé hajolva lógott. A feje valósággal ketté nyílt, és a legyek is kezdték szállni. Nem volt meglepő ez a nyári hőségben. Hamarost a katonák is megérkeztek, akik hosszas diskurálást követően eldöntötték, hogy ki kell húzni, de persze megfogni egyik sem akarta. Megjelent a falu népe is, aki tehette jött, s addig bámészkodott, míg valami mozdíthatón meg nem akadt a szeme. Így ment akkoriban, s talán így is volt rendjén. De senki sem róttá fel. A roncs egy része még égett, a katonák mégsem rángatták ki szegény embert. Ők hagyták volna benn égni, de te nem tetted. Mondtad nekik, hogy emeljék meg a vázat, te meg majd kihúzod a pilótát. Mosolyogtak, nem hitték, hogy meg tudod csinálni, pedig erős voltál. Megragadtad a hónaljánál fogva, és

kihúztad az égő roncsok alól. Megfigyelőnek sem voltál utolsó, még idősebb korodban sem tompult el ez a képességed. Szemet szűrt a jó minőségű csizmája, birgerli, a belseje meg báránybéléses volt. Errefelé nem volt szokás ilyesmit viselni, nem is nagyon engedhették meg maguknak az emberek. A pilóta jobb lábfeje azonban lemaradt, bizonyára valami roncs vághatta le, de azt oly pontossággal, mintha beretvéval tették volna. Bizonyára sérült volt, mert egyik kezét friss kötés fedte, mindemellett egy egyszínű bebújós overál félét viselt, amely kissé megsínylette a zuhanást. A roncsok között megkerült a pénztárcája, a borotvakészlete, és egy skatulya is. Számos érték volt ott, mégis a hosszúkás skatulyát vitted el, aminek elrepedt az egyik oldala. Csokoládé volt benne. Nem volt arany, sem pénz, mégis elvették tőled, még azt sem tarhattad meg.

- Gömbölyű, szeplős arca volt, a haja meg göndör, ilyen vörösös... – a semmibe merengve mondogtad ezt mindig, mintha újra ott lennél, talán ott is voltál. Életed hajnalán történt mindez, s valószínűleg örökre a tekintetedbe égett a látvány, örökre magadon, és a lelkedben hordoztad a háború sebeit. Ezt sosem érthetjük meg igazán, hiszen nem voltunk ott. Nem értjük meg, de látjuk. Letagadhatatlanul beléd égett, a részed lett, s egész életeden végigkísért, eggyé vált veled.

Aznap nemcsak egy halott volt. A roncsból messzebb esett le a másik, aki bizonyosan a géppuskát kezelte. Valami levagdalta az ujjait, ezért képtelen volt kinyitni az ernyőjét. Az amerikai gép, amivel ütközött, tovább ment Gúta felé. Az nagyon magasan ment, de még látták, hogy valaki kiugrik belőle. Nem lehetett csak úgy ott hagyni a testeket, ezért a falusiak a halottasházba vitték őket. Egy kis épület volt a régi katolikus és református temető határán. Az itteniek nem vittek oda halottakat, csak az idegeneket tették be oda. A nap végére az amerikai túlélő is előkerült. A csendőrök találták meg, valahol az alistáli határ közelében. Sosem mondtad mi lett veled, talán nem tudtad, vagy nem akartad elmondani.

Fiatal korod is már eseménydúsnak számított, pedig az igazi megpróbáltatások csak ezek után kezdődtek. Alig hagytad el szülőfalud határát, s máris csöbörböl-vödörbe kerültél. Hányattatásaitok listája hosszú, mely számot ad bolyongásról, fogságról, veszteségről, lelki erőről, de legfőképp hazaszeretetről.

1945. februárt írunk. Te is megkaptad a behívódat, így hát nem tudtál mit tenni, menned kellett. Az első utad Győrbe vezetett, de nem egyedül mentél, számos barátodat szintén behívták. De végül csak te maradtál, út közben mindenkit elszólítottak mellőled. A vonat, amely Németországig vitt benneteket, mindössze egyszer állt meg, Égerben. Emlékszem mondtad, hogy ott talákoztál magyar zsidókkal, de bővebben sosem emlegetted őket. Mindössze annyit fűztél hozzá, hogy szörnyű, amit azokkal tettek, és mindenki tudta, mégsem beszélt róla senki. Égerből Wurzenba mentetek, ahol egy színházban voltatok 2-3 hétig. Onnan oszlattak szét benneteket. Szanaszét, mindenfelé.

- Volt ott egy tiszt, aki részt vett a felesketésen. Soha nem felejttem el, hogy azt mondta: „Az apáitok és nagybátyáitok elszarták a kalapács nyelét, nektek kell helyrehozni”.

Először Falkenseere mentetek, ott még a többiekkel voltál, de onnan aztán minden más utat jártatok. Elsodort titeket egymástól az élet. Mindenki megjárta a maga poklát, mindnyájan megéltétek a szerencséteket és a vezekléseiteket is. Bizonyosan gyakran gondoltatok arra mi lehetett idehaza, mert a hírek nem igen jutottak el hozzátok. Nem volt meglepő, hiszen azt sem tudták merre jártatok éppen. Mindenki csak reménykedett, hogy egyszer majd újra feltűntök az úton, és hazatértek. Miközben rátok vártak, ti megjártatok, amit meg lehetett. Spandauba vitték titeket gyakorlatra, ahonnét egészen Pritzwaldig meneteltetek tovább, ahol az erdőben bújva vártad az ítéletet. A várost porig bombázták, miután a szakaszod oda érkezett. Halottak mindenütt. Elégett, elszenesedett testek. Gyerekek, nők, férfiak, fiatalok és öregek. A háború nem válogatott! Az égett hús szaga körbelengte a vidéket. Te ott voltál, köztük jártál, s bizonyára örök teherként cipelted magaddal, miután tovább álltál. Sajnos innen sem vezetett sehová. Az éhségtől kopogó szemmel vágta neki a nagyvilágnak. Koptattad a csizmad talpát a poros országúton, ami nyögte a súlyát a sok menekültnek: megárvult gyermekek, megözvegyült nők, csonka családok. Mindnyájan a remény utolsó szikrájában bízva vették hátukra az életüket, legalábbis, ami megmaradt belőle. Mert amit nem emésztett el a tűz, azt elvette a német! Mentetek. Isten tudja talán csak merre jártatok pontosan. Német egyenruhában masíroztatok, de nem adott biztonságot nektek. Ésszerű volt hát megválni tőle. Fehér, zsávolyból készült munkásruhára cseréltétek. Három-négy nap állandó menetelés után egy tanya istállójában húztátok meg magatokat. A kimerültségeket ejtett csapdába benneteket. Mert az éjszaka leple alatt egy repülő zuhant le a közelben, s az oroszok ellepték a környéket. Másnap már hiába menekültetek, két orosz katona állta az utakat a géppisztolyaikkal. Aznap a munkásruha mentette meg az életeteket.

- Ezután kapott el az az iszákos kozák, azt akarta, hogy muzsikáljak neki. Egy asszony segített elfutnom, de nem tudom vele mi lett.

Róttátok a kilométereket, egészen addig a táborig, ahol konzerv tolvajjá nem lettél. Az éhség vitt rá, tudom. Többen is tervezték, végül te vetemedtél rá arra, hogy megfújd a tiszték utolsó konzervjét. Persze nem tudhattad, sőt egyikőtök sem, hogy áruló jár közöttetek. Egy győri gyerek hozta rátok a tisztet, mikor már a konzervet ettétek. Pisztolyt fogott rád. Nem érdekelte, hogy napok óta éheztek. Sírva fakadtál. Bátornak tartottalak, mert magadra vállaltad, de a szememben hős voltál azért, mert beismerted a könnyeidet. Meghagyta ugyan az életed, de rendesen helyben hagyott.

1946. május 3-án estél fogságba. Elfogtak az oroszok. Egy hónapig meneteltetek a lengyelországi Graudenzbe. 12.000 embert hajtottak, de útközben

jó sokat kiszedtek közületek. Szakaszok, századok tűntek el egyik napról a másikra, azok mind másfelé mentek. Ahogy közeledtetek Lengyelországhoz, abból tudtad, hogy bizony egy darabig nem látod még az otthonod. Abban sem voltál biztos, hogy látod-e még egyáltalán. Hónapokat töltöttek el itt, de 1946 végére már itt sem volt maradásotok. Tovább küldtek benneteket Boriszovba, Fehéroroszországba. Az oroszoknál meg már annyi volt a nép, hogy azok is elkezdtek szétosztani mindenkit mindenfelé. Egyetlen barátod maradt már csak veled, a Gyuszi. Őt elküldték, te meg ott maradtál, s azok után nem is láttad őt. Azt mondtad mocskos világ volt, tele szörnyűségekkel. Akkor még nem értettem, de már tudom, hogy miért ástátok a gödröt, amibe a halottakat dobálták. Beszörták őket fehér fertőtlenítő porral, letakarták és úgy hagyták. Ma már értem a szavaid jelentését, az utalásokat, amiket tettél. Megtetted, amit meg kellett tenned azért, hogy életben maradj. Ezt senki sem róhatja fel neked. Ha famunkára hurcoltak titeket, mentél és dolgoztál. Kiástad a többi fogollyal a gödröket, ha arra utasítottak. Ha megverték, eltűrted, de sosem felejtetted! Tapostad a kilométereket, mert erre utasítottak, s végül bevagoníroztak titeket, és Minszkbe lettetek küldve. Ott is rengeteg nép volt, találkoztál néhány magyarral is, de a barátaidról hírt azóta sem hallottál. Gondoltál rájuk, és az otthonodra is, amit oly régen hagytál a hátad mögött. Nem engedted elveszni a reményt, hogy egyszer még hazatérsz, de napról-napra egyre inkább kételkedtél. Minszkben a kirakodókhoz osztottak be, ezért sorra raktátok le a repülőket, és pakoltátok meg az autókat. Élelmiszer, cement, ruhák, csizmák, ami jött, azt raktátok. Ennek eredményeként, heti egy fürdés járt ki nektek. Ez volt az első olyan megállópon, ahol lehetőségetek volt fürdeni. Innen hoztad haza a két legnagyobb becsben tartott ereklyédet. A német tiszttól vett kanalat, és szintén egy némettől vásárolt, rézből készült borotvát. Mindkettőt életed végig őrizted, és használtad.

Gondoljuk, hogy ennél már nem fordulhatott rosszabbra semmi, de valahogy mégis. Tífusz. A járvány kitört, és megtizedelte a foglyokat. Rengeteg volt a halott, annyi, hogy számba se lehetett már venni. Te is benne voltál. Különös, hogy éppen egy orosz szanitéc asszony mentette meg az életed, és azért a tiédet, mert magyar voltál. Megmentett, mert egy magyar nő segítette az Ő fiát is, még ha a gyerek később meg is halt. Megetted a faszenet, mert a nő elmondta, hogy megfogja a hasmenést. Amikor kihűlt a tűz, megetted. Sokan azt hitték elment az eszed, nem törődtek az intő szavakkal. Azokat elvitte a tífusz, te életben maradtál. Járvány ritkította a foglyokat, de senki sem törődött vele igazán. Talán még a disznók is jobbat ettek, mint ti a fogságban. Még azokkal is különbül bántak, mint veletek emberekkel.

Egyszer valamilyen mérget kellett leraknotok. Senki nem kötötte az orrotokra miért, vagy milyen céllal. Senki nem csinálta volna önként, ezért a foglyokkal, veletek végeztették a legalja munkákat. A méregtől vastag var lett az arcotokon,

csöpögött is. A járvány így is megcsappantotta a létszámot, ezért egy nő kezelt benneteket. Lila, hipermangános vízzel kente az arcotok. A var eltűnt, de hatalmas kék foltok maradtak utána. Onnantól már a szervezet feladata volt, hogy felülkerekedjen. Valakinél gyorsabban, valakinél lassabban, de volt olyan, akinek egyáltalán nem sikerült. De, mint minden alkalommal, itt sem volt egy idő után maradásotok. Dombázba küldtek titeket a szénbányákba. Egy hétnyi menet. Negyvenötösével csuktak titeket vagonokba, ahol se vécé, se víz, se étel nem volt. Csupán egy lyuk, a vagon alján. Elképzelhetetlen, hogy abban az embert próbáló bűzben utaztatok. A bűzben és a rossz levegőben, amibe néhányan bele is haltak. Ezek között a körülmények között érkeztek meg Katikba, a nagy lágerhoz, ami a szénbányához tartozott. Megkezdtek a szétosztást a kisebb lágerokba. Kirpiciskibe kerültél, s egészen 1949-ig kényszerültél ott maradni. Az egykori téglagyárban volt kialakítva három barakk, ahol aludtatok. Százan lehettetek, abból több mint a fele tizenhat, tizenhét éves forma lehetett, a maradék meg mind nővel volt. Talán Ők voltak a legnagyobb áldozatok. Büntetésből kerültek a bányába, öt teljes évre. A bűnök annyi volt, hogy német származásúak voltak. Mindnyájan a bányában robotoltatok, a Samka semnástieban, ez volt a 17-es számú. Gyakran dolgoztatok a beszakadt részeken, mert oda az oroszok nem merészkedtek, maguk helyett titeket küldtek. Pumpálták ki a vizet, akik mélyebben dolgoztak, azoknak gyakran a nyakába szakadt a víz. Sokan meghaltak, hiába volt kórház a közelben. Összenyomta őket a csille, bedarálta őket a gép, vagy betemette őket a bánya. Nem ismerhettük mindnyájukat, de ők is áldozatok voltak.

1949. szeptember 30-án mindenkinek a főlágerbe kellett mennie, Katikba. A vagonok már hosszú sorokban álltak. Néhány napnyi várakozást követően mindennel készen álltak, és október 8-10-e körül indultál el hazafelé. A vagonok ajtóit már nem voltak bezárva, tudtátok, hogy végre levethetitek a láncaitokat. Először Máramaroszigeten álltatok meg, ahol egy másik szerelvényre szállítottak át benneteket. Debrecenig robogtatok velem, de ti még nem mehettetek haza, mert nem írtatok fel se nevet, se címet, hogy utána levelezhesetek. Aki megtehetette leszállt Debrecenben, de ti, többiek Pestre indultatok. Egy hadirokkant otthonban letettek elszállásolva, és mindenkinek haza kellett írni. Mert egyetlen feltétele volt a hazamenetelnek, egy papír, amellyel igazolhattátok az állampolgárságotokat. Persze, ti erről mit sem tudtatok, hiszen mikor elindultatok, még magyarok voltatok, s a hányattatásokat követően idegenekké váltatok, akik Szlovákiához kerültek. Miskolc irányába, Bánréve felé küldtek titeket, mert ott volt a határátkelőhely akkoriban. Tizenketten indultatok meg, de egyikőtök sem az volt, akikkel az elején nekivágtál az egésznek. Útközben találkoztatok két magyar katonával, akik megkérdezték mi járatban erre, gyerekek. Hiába mondtátok, hogy a fogságból jöttetek, alig hitték el. Talán nem a fogságban kételkedtek, hanem abban, hogy volt ember, aki ilyen fiatalon mindezt túlélte. Iparkodnotok kellett,

mert a vonat már indulásra készen állt. Onnan már nem volt sok hátra. Tudtátok, hogy a legrosszabb mögöttetek van immár, s az otthon van előttetek. S minden hányattatás, verés, szörnyűség ellenére megtörtént az olyannyira remélt pillanat. Október végén, éppen egy vasárnapi napon léptél arra a földre, melyet egykor kénytelen voltál elhagyni. Reményekkel a szívedben érkeztél. A lelked háborgása alább hagyott, ahogy az ismert úton indultál hazafelé. Nem tudtál semmit az otthoniakról, ők még sem felejtettek téged. Az első perctől, mikor hátrahagytad őket, reménykedtek, hogy viszont látnak hamarosan, de hiába. Várták a hazatérőket, ám te nem érkeztél. Oda lett a reményük, reményvesztettekké váltak, és a szívük mélyén elfogadták, hogy többé nem jössz haza. De visszatértél, és örömet hoztál a szívükbe. Túlélted azt, amit mások nem, fiatalon, szinte gyerekként mentél el, s érett fiatalemberként tértél vissza.

56 hónap fogság, összesen legalább 6 137 kilométert tettél meg: vonattal, gyalog, szekéren. Hazatérve nem vártad el, hogy hősként tiszteljének, mert te magad sem hitted, hogy viszont látod még az otthonodat. De tudnod kell, hogy nekem mindig a hősöm voltál, és ezt nem veheti el tőled senki.

Végül a II. világháború is befejeződött, akik túléltek azt hitték, hogy maguk mögött hagyták már a legsötétebbet. Nem gondolták, hogy először egy magyarellenes időszakot, a hontalanság éveit kell túlélniük, amely megviselte az így is megtépzott lelkeket. Majd kénytelen voltak eltérni a kommunista ideológia egyházellenes évtizedeit.

Az emlékek a legszebb, és legveszélyesebb dolgok a világon. Elraktározzák a jót, és a rosszat. Átsegítenek a legsötétebb órákon, de képesek is, azok megteremtésére. Kétoldalú játszma ez, amelyet nem lehet biztosra megnyerni, de elveszteni sem. Nem e világi szabályok szerint működik. Megőrzi a veszteséget, a boldogságot, a kétségbeesést. Ha visszatérek a jelenbe, és a sírodra pillantok, fájdalom mar a szívembe, de elfogadom. Most már képes vagyok elfogadni, hogy elmentél.

Mert, még gyermek voltam, mikor először mesélted el a történeted. Sok dolgot nem értettem, nem láttam tisztán. Több generációs szakadék húzódott közöttünk, és tudom, nem tisztem eldönteni, hogy kinek mennyi idő jár, de bánom, hogy nekünk nem volt elég. Mert, ha egy kicsivel tovább maradtál volna, talán még ma is tisztán emlékeznék, és nem volna annyira fájdalmas. De most, ha behunyom a szemem, már nem tudom felidézni az arcodat, fakulnak az emlékképek. A körvonalak elmosódnak, a vonásaid belevesznek a nagy fehérségbe. Felejték, és talán nem emlékszem már mindenre. Azt viszont biztosra tudom, hogy nagyon szeretted, és nem feledhetem a mosolyodat sem. A mosolyt, mely generációkat ívelt át, a mosolyt, melyet titkon minden ember arcán keresek, de máig nem leltem meg. Gyerek voltam, de a vészjósló jelek nem kerülték el a figyelmemet, melyek lassan beépültek a mindennapokba. Elfelejtetted a nevünket, és a fény kialudt a

szemedben. Azt mondogattad egyedül maradtál, így sorsszerű volt, hogy végül téged is távozásra szólítottak. Sorsszerű volt, valósággal elrendeltetett.

Ferenczi Anna Dominika

A bonchidai hercegnő

E történetet mikor olvasod, én már nem leszek melletted. Sokat gondolkodtam vén és elgyengült éveim alatt, hogy hogyan zárjam le becsületesen ezt a parány emberi életet, amit majdnem egy évszázadig magamnak tudhattam. Minden ember megérzi utolsó napjai közeledtét és mégha a halál hirtelen is csapna le, a levegőben lehet érezni a változást amikor valakinek készülöben van az elmenetele. Mikor ezeket a szavakat írom én is érzem, hogy az órák már egyre sebesebben ketyeg. Életem a búcsúhoz közeleg, de eldöntöttem, hogy a pontot én teszem ki a végére. Nem hagyom önmagam történetét testemmel együtt sírba vinni és a jövőmet ezen a földön a múltam elmesélésével fogom biztosítani. E történet az életem végére kitett pont, az a pár szó, mik elhozták nekem a lelki békét és megtartják azt, aki voltam: egy olyan ember, mint te.

Nem vagyok tapasztalt író, de azért ki fogom hozni magamból a legtöbbet. Legalábbis megpróbálok mindent leírni, ami közelebbé hozhatja a történetet hozzád, kit nagy valószínűséggel nem ismerek. Hogy ne zavarodj össze, gondoltam lelövöm történetem poénját és elárulom neked, hogy nincs semmilyen hercegnő Bonchidán. Mégis róla fogok mesélni, első nagy szerelmemről, kit hatévesen ismertem meg. Történetünk főszereplője lehetnék én is, te is, de talán még olyan ember is, aki életének keserű ízével mindenkit megkínál és mélabús, gyakran mogorva természetével védőfalként tartja magától távol az embereket. Hiszen mindannyiunkat megérintett már a szerelem vándorló szele, az a bódító érzés, amely képes felvenni a harcot a rációval szemben, megfélemlíteni a sorsot és egy új szint hozni az ember életébe: azt, amely által megadatik, hogy szívünk legapróbb zugait is megoszthassuk valakivel, kinek lelke apró töredékei eljutnak hozzánk és a miénket fogják ékesíteni. Ez a szerelem viszont a képzelet és ábránd rügye volt, a valóság ellensége, ami elvezetett ahhoz, hogy kikerüljek egy bódult állapotból vissza a Földre. Naiv gondolataim pedig egy igazán emlékezetes történettel áldottak meg engem.

Hatévesnek lenni a huszadik század elején Bonchidán maga volt a Paradicsom. Később persze megmutatkozott előttem a valóság, de ameddig képzeletem biztonságában tudtam magam az életem nem is lehetett volna tökéletesebb. A családomban én voltam a hetedik gyermek, egyben az utolsó. Édesapám húsz évvel idősebb volt anyámnál, ezért mire én megszülettem ő már a hatvanat lépte

túl. Hamar el is kellett búcsúznom tőle, mert még ha a háborúba nem is vett részt, egészsége hamar utolérte. Igen becsületes ember volt, mindannyiunkra vigyázott és eltartott rendesen. Édesanyámhoz ugyan erős érzelmek nem fűzték, pusztán érdek volt házasságuk, de egy rossz szót sem mondott soha egyik sem a másiktól. Mondhatni életünk elég csendes vizeken folyt, habár zsenge koromnak köszönhetően és a késői terhesség végett családom és közöttem nagy korkülönbség volt: a sorban ugyanis előttem lévő legfiatalabbik testvér 18 éves volt születésemkor.

Családomról sokat lehetne mesélni, de habár én nagyon szerettem mindannyiukat és különleges kötelék fűz hozzájuk, egy átlagos embernek nem tűnne ki a sorból egyikük sem. Apám, mire megtanultam volna beszélni, már nem volt velünk, ezért akkor már 20 éves bátyám tartott el engem és édesanyámat, a többiek pedig addigra saját családjaik melegét táplálták. Márton testvérem, kit én csak Májnak szólítottam, nem akart megnősülni, ezért nagyon jó ürügynek tartotta az én gondozásom szerepét, anyám viszont ezt nem hagyta annyiban és minden alkalmat kihasználta arra, hogy fia jövőjét, ahogy azt mindegyik gyerekével tette, percről percre megtervezze. Legidősebb bátyám kovács volt, gyerekei nagyobbak voltak nálam, de még így is tiszteletben tartották csecsemő nagybátyjukat. A másik bátyám, Sándor, anyánk szeme fénye volt. Kijutott Kolozsvárra és pincérként dolgozott, ami akkoriban igen becsületes szakmának számított. Az egész falu róla beszélt, családukat az ő nevével ismerték fel. Sosem láttam őt. Két év múlva három bátyám az első világháború áldozata lett.

Nővéreimmel való szoros kapcsolatomban a háború idején alakult ki, amikor a politika özvegyen hagyta mindhármukat. Anyám sokat nem beszélt róluk, ők sem látogattak meg minket, mintha folyton tartották volna a távolságot velünk szemben. Utólag persze kiderült mi volt ennek az oka: mindkét fél haragudott egymásra. Édesanyám egyik vejevel sem volt megelégedve, a lányok pedig sokat zsörtölődtek, hogy miért kellett neki egy hetedik gyerek, amikor az unokáira kellett volna vigyáznia. Hamar felfordult a rend apám halála után. Nem is csoda, ha nem volt senki, aki összetartsa. A háború viszont mindenkinek felnyitotta a szemét az élet törékenységére, és hogy veszekedés helyett mennyire jobb inkább egymásra figyelni, összetartani.

Bátyáim halála után a föld elkezdett ingadozni anyám lábai alatt. A faluban kevés olyan család volt, ahol több, mint három embert gyászoltak, minden anyához visszatért legalább egy katona. Édesanyám nem tudta elviselni a történeteket, nagy szerencsétlenségnek tartotta. Nem kevés terhet cipelt, emellett ott voltam neki én is, egy hároméves kölyök, kinek füleit nem ütötte meg még a bánat. Legidősebb nővérem, ki szintén elvesztette férjét, gyakrabban látogatott minket így unokahúgaim társaságában éltem le gyerekkorom kezdetét.

E történet során a Halállal többet nem fogsz találkozni. Négyéves lehettem amikor nővérem, Maris, visszaköltözött hozzánk két lányával, Mariskával és Csengével. Anyám úgy gondolta, hogy több pénzt spórolhatnának meg, ha együtt élnek és így Marisnak sikerült elmennie dolgozni. Napjaim nagy részét a két unokahúgommal töltöttem és mivel én voltam az egyedüli fiú kénytelen voltam elviselni hercegnős meséiket és babás játékaikat. Hamar megszoktam társaságukat és testvéreimként tekintettem rájuk. Megtanultam befogni a hajukat, puliszkát főzni és gyakran énekeltünk is együtt. Édesanyám persze rossz szemmel nézte mindezt, hiszen egyedüli fiának nagy jövőt tervezett és kétségei voltak afelől, hogy milyen férfi válhat majd belőlem. Lehet, hogy butaságnak hangzik mindez, de ennek a mesének az értékeit a maga korában kell keresni, amelyben a hagyományok és a sztereotípiák még a fénykorukat élték.

A következő két évben javulni kezdett az anyám és lánya közötti kapcsolat. Maris sokat törődött velem, hamar megszerettük egymást, emellett pedig próbáltam segíteni neki amennyit aprócska kezeim bírtak. Ebben az időszakban vitt ki nővérem először a piacra. Hozta lányait is, kik szaporán szedték lábaikat a háta mögött. Abroszokat, terítékeket árultunk, miket anyám, testvére és lányaik hímeztek. Ez a családi üzlet igen bevált számunkra, kolozsváriak is gyakran megfordultak nálunk. Egy ilyen vásár alkalmával figyeltem fel először a kastélyra, hol, mint kiderült, a hercegnőm lakott. Játékos természetemnek köszönhetően sosem fordítottam nagy figyelmet erre a csodás építményre, mi több bátran merem állítani, hogy négyéves koromig észre sem vettem. A vásár idején sokszor üres volt a tér, nem voltak érdeklődők és ilyenkor több órán keresztül ültünk csendben egymás mellett. Eleinte még beszélgettünk, Maris olvasott nekünk valamit, de sokáig nem bírtunk semmit és hamar eluralkodott rajtunk a csönd. Egyszer, mikor az unalom végtelennek tűnt, felpillantottam és egy óriási házat láttam magam előtt. Nagy kapuk, lovak, gyönyörű ablakok és a felhőket karcoló tornyok.

- Mit nézel úgy, Béluska! Ez egy kastély, te butus! - mondta Csenge, a kisebbik. Akkoriban hétéves volt, de sosem felejtette hangsúlyozni a közöttünk levő korkülönbséget. Sokban hasonlított testvéremhez, habár nővérét, Mariskát próbálta utánozni bárhová is mentek kettesben.
- Na, de milyen kastély, okoska? - lépett közbe nővére, aki gyakran próbálta Csenge büszkeségét lefokozni és megmutatni neki, hogy közelről sem tud annyit, mint amennyit hisz.
- Hogyhogy milyen, hát a miénk!
- Nekünk van ilyenünk? - lepődtem meg.
- Ne beszélj hülyeségeket, Bélus! Ez a Bánffy kastély!
- Attól még lehet a miénk!
- Fejezd be, Csenge! Biztos van tulajdonosa, ha nem, akkor pedig az államé. Nem tudom, de nem is számít, mert semmi közünk hozzá - mondta Mariska.

Hát igen, elég nyers leányka volt fiatal kora ellenére, állítólag már négyévesen nem hitt a Mikulásban. Tízéves korára pedig érett könyveket olvasott, amiket anyja mindig kivett a kezéből és gyermekkorra kihasználására biztatta, de Mariska nem tágított és a család műveltjének tartotta magát. Habár sokat panaszkodott húga büszkeségéről, önbecsülése talán a legnagyobb volt az egész faluban. Amúgy őt is Marisnak szólítottuk, mint a nővéremet, de ez a történet már így is túl bonyolult a szereplők szintjén ahhoz, hogy a narrátor kispórolja a neveket belőle.

- Na várjunk csak..., ha ez egy kastély, akkor kell legyen egy herceg is! - ugrott fel Csenge a földről. Miután születése óta a nővérem tündérmesékkel rejtette el gyerekei elől az éppen tomboló háborút, kislányától igazán természetes és logikus volt ezt a gondolatot hallani elsöre a Bánffy kastélyról. Mondatára viszont akarva akaratlanul is, de felcsillant a szemem. Azokat a meséket ugyanis, amelyekről unokahúgaim áradoztak nap mint nap, én is ugyanúgy ismertem és amit megjegyeztem mind azokból az értelmetlen szerelmi történetekből, hogy ahol van egy herceg, ott hercegnő is kell legyen. Na persze egyből elszállt az agyam más vidékekre, lovagok földjére, ahol a királykisasszonyt kimentti a bátor fiatal a sárkány karmai közül, de Mariska hamar visszahúzott Bonchidára.

- Te bolond vagy! Már, hogy legyenek hercegnők itt minálunk? Nameg szerintem már nincsenek sehol sem...

- Te ezt meg honnan veszed?

- Azt mondta Anya, hogy ma már elnökök vezetik az országokat.

- Ez milyen hülyeség... de akkor a hercegnőket ki fogja megmenteni?

- Nem tudom, gondolom, meg kell tanulják megmenteni saját magukat.

Így ültünk mi azon a délelőtt a fűben, a Bánffy kastély előtt. Hat merengő szempár nézett a semmibe, amikor nővérem értünk jött. Megkérdezte, hogy árultunk-e valamit, jött ide valaki, majd hazavitt. Ettünk mind az öten, majd csendes pihenőt tartottunk. Mint minden gyerek, én is utáltam aludni délben és megbeszéltem a lányokkal, hogy kérdezzük meg Marist, hogy mi a helyzet a várral. Engem jelöltek ki, hogy tegyem fel a kérdést, én meg kicsit szégyellve, de odaléptem nővéremhez és megkértem, meséljen kicsit Bonchidáról.

- Na, hát miért érdekel hirtelen titeket az a kastély?

- Mert egy kastély, és a kastélyokba vannak hercegek és királyok és lovagok...

- És hercegnők. - szóltam közbe én. Az ember sokat felejt, főleg zsenge, gyermekévei maradnak hátra emlékezetében, de én még mindig magam előtt látom testvérem kacér mosolyát és lágy tekintetét, amikor kimondtam ezt a két szót. Pár perc kínos csend következett, nekem égett az arcom, már megbántam mindent és inkább mentem volna lefeküdni. A hátam mögött a lányok velem ellentétben nagy izgalommal várták a választ. Nem is hallották szerintem mit

mondtam, kipirult orcáim sem tűntek fel nekik, csak álltak nagy, kigúvadt szemekkel anyjuk előtt és várták, hogy ő kimondja végre, hogy a mese az valóság.

- Hogyne lennének! - mondta Maris, amire aztán mind a hármunk szája tátva maradt. Ezt a választ akartuk, de ahogy megkaptuk már nem is tudtuk mit kezdjünk vele. Abban a pillanatban szerintem nővérem is észrevette, hogy az őt bámuló órási szemek magyarázatot várnak.
- Jaj, hát nem hiszem el, hogy nem tudtátok kik élnek a kastélyban! Na jó, elmondom nektek, de egy szót se senkinek! - Nem érttem miért kell titokban tartasuk mindezt, de pár évre rá, amikor Marissal egyszer és utoljára el tudtam beszélgetni, minden megváltozott a szememben. Talán nem is annyira könnyű mesemondónak lenni.

Azon a délután nővérem sötétedésig mesélt nekünk, mindent, ami fejében megfordult összeszedte és addig gyúrta, csavarta a szavait ameddig teljesen megbabonázott minket. Egy idő után már nem is tudtam követni a szálakat, de nem is számított, mert a magam kis világában már az én kis mesémet szőttem. A gyermekkor igen érdekes fordulatot vett számomra azon a napon. Nem hinném, hogy bárki is gondolhatta volna, mennyire messze voltam képes elkalandozni.

Hamar összerosódott a valóság a mesével. Este ugyan hamar elaludtam, reggel mintha a levegő is megváltozott volna. Erősnek éreztem magam, magasabbnak és bátrabbnak, mint egykor. Megéltem a magam reformját, ha úgy tetszik. Hatévesen ugyan, de egy igazi lovagként keltem fel minden nap. Röhöghetsz rajtam, de ez az igazság. Nem játszódtam a többi fiúval, még az unokahúgaimat is kerültem, minden energiám a kreativitásomban volt és tápláltam elhízott mesémet még több fantáziával. Egy ideig, azaz két napig, megpróbáltam fenntartani egy rendszert, hogy mikor kalandozhatok. Először úgy terveztem ebéd és vacsora után fogok „elutazni”, de utána ez a rend összerosódott elmém akaratával és elvesztettem az irányítást gondolataim felett. Már mindenhol megtaláltam a hercegnőt, a lovagokat, a sárkányt és mesevilággá változtattam Bonchidát.

Életem ezen időszakát a nosztalgiával tudom a legjobban példázni. Az ember egyszer eléri azt a kort, amikor először nehezdednek rá emlékei, amikor beüt az a kényszerült gondolat, hogy a fiatalkor elmúlt és közelebb van a halál, mint a születés. Ilyenkor az idő mintha felgyorsulna és fegyverként használná emlékeinket. Ezt a belső vívódást hívom én nosztalgiának, egy hirtelen lecsapó héjának, ami lehet valamikor barát, de ha támad, csak az emberen múlik mennyi ideig engedi önmagát csonkítani. Mondhatni, mentális aszkézis. Ehhez az érzéshez, a nosztalgia betegítő átkához hasonlított az az év, amikor gyermekkorom pompáját éltem. Mindenre emlékszem, tisztábbak nem is lehetnek előttem az akkor megélt képek és történetek, mintha alig telt volna el pár nap azóta. Magamnak teremtettem emlékeket, megalkottam múltam és formáltam jövőm. Szerettem

önmagam hazugságában élni és habár az ébredés árát megfizettem becsületesen, egy percet sem bánok, amit távol a valóságtól töltöttem. Mindenkinek szüksége van erre, elveszni az álmaiban, hogy aztán felébredjen és megvalósíthassa őket. Talán mindezek az ábrándozások, mikbe gyerekeként belebolondultunk, életünk előszobái voltak és lehet, hogy a mese még sincs olyan messze a valóságtól, mint ahogy azt a sors mutatja.

Álmodozásom minden nap boldogabbá tett, de napról napra eltávolított családomtól. Nem mentem ki az utcára a többi gyerekkel játszani és inkább unokahúgaim társaságában töltöttem el a napot. Édesanyám aggódó pillantásokat vetett valahányszor az ágyamban talált, ahogy tekintetem a falnak szegeztem és mosolygok. Rossz jelnek tekintette viselkedésem, de persze ezt nem merte nekem elmondani. Én viszont hallottam, ahogy minden este nővéremnek panaszkodik és önmagát hibáztatja az én természetem miatt:

- Marisom, hát nem látod mit teremtettem? Semmire sem vagyok jó a férjem nélkül! Ha ő itt lenne, biztos kicsi Béluska nem lenne ennyire nyámnyila!

Hiába, egy fiú mellé férfi kell, mi nem tudunk minden feladatot teljesíteni, minden kérdésére válaszolni! - mondta.

Roszul esett mit gondol rólam, de igaza volt. Apám nélkül semmi sem volt ugyanaz és ezt mindenki megérezte. Én csak egész ritkán gondoltam rá, hiszen sok emlék nem fűz hozzá. Emlékezetem nem őrzött meg minden pillanatot vele és ezért nem is igazán tudtam, hogy milyen apa volt ő valójában. Nem voltam olyan, mint a többi fiú, de az az igazság, hogy jól éreztem magam a bőrömben. Nem tudom milyen lettem volna, ha apám mellettem van, de valahogy azt éreztem, hogy a gondolataim felett sose lett volna senkinek hatalma. Nem akartam változtatni semmin, ezért amit hallottam gyorsan magam mögött hagytam és visszabújtam az ágyba. Később tudtam csak meg, hogy édesanyám nem panaszkodni akart Marisnak, hanem inkább meggyőzni őt: házasságra akarta biztatni lányát. Agyafúrt asszony volt ő, nem mondom, de lánya nagymértékben hasonlított hozzá. Szó mi szó, Maris soha nem ment újra férjhez. Mi több, egy férfival sem láttam soha. Halála napjáig, ami igen hirtelen következett be, minden vasárnapot a férjével töltött a temetőben.

Ezen a nyáron, amikor történetem játszódik minden nap kimentem Marissal a piacra. Elhaladtunk a kastély előtt, én integetni kezdtem, de nővérem hamar továbbvitt az úton. Lassan mindenki azt hitte már, hogy megbolondultam. Nem tudom miket feltételeztek az emberek rólam, de anyám esti beszélgetéseit mindig végighallgattam és azokban a percekben sikerült elrugaszkodnom a mesétől. Anyja és lánya sokat beszélgettek a konyhában miután minket „elaltattak”, szóba esett a piac, az árulás, mi, de édesanyám sosem felejtette megemlíteni Marisnak a házasság lehetőségét, nővérem pedig hiába próbálta elterelni a témát, minden nap végighallgatta a házasság élet előnyeit. Hallgattam én is az ajtó mellett, amíg bírtam,

majd, amikor belefáradtam anyám monológiájába visszatértem a szobába. A csendben viszont megint elhagyott a valóság és elindultam gondolataim sűrű ösvényein. Szerettem a láthatatlant, azt az illúziót, ami a magam teremtménye volt. Ezáltal mindent megszerettem körülöttem és a világ hibái eltűntek a szemem elől. Ezt az érzést azóta sohasem tapasztaltam meg újra, de talán ez is a gyermekkor gyönyörei közé tartozik. Megfoghatatlan és felfoghatatlan. Egy ismeretlen, amit nem lehet kifejezni, valami, amire az ember emlékezik, de nem érzi át újra. Lehet ezért ilyen különleges és kedvelt témakör. Amit tudok viszont, hogy lovagra gondolva lovag lettem és hercegnőről álmodozva egy hercegnőt szerettem. Végül is minden fejben dől el.

Augusztusban kezdődtek a veszekedések a családban. Édesanyámnak elmondták a lányok, hogy milyen mesét is hallottak az anyjuktól és persze rólam is mindent elkotyogtak. Ennek én csak a következményeit tapasztaltam meg, anyám jól elvert és eltiltott az unokahúgaimtól. Azelőtt még sose nyúlt hozzám, még egy pofont sem kaptam. Utána pedig átköltöztetett az ő szobájába, nem akarta, hogy a lányok többet bármivel is elcsábítsák gondolataimat. Ez is nagyon rosszul esett, de ami igazán fáj, hogy az aggódó tekintetek dühvé változtak át és napokon keresztül nem enyhült anyám haragja felém és unokái felé. Maris is megkapta a magáét, de bajba nem került miatta. Számára az élet semmit sem változott.

Szökésem napját nem tudnám megmondani, sem a pontos időpontot amikor eldöntöttem, hogy kilopódzok az ablakon. Arra azonban emlékszem, hogy egy különösen szép este volt tiszta éggel, amit csillagok ezrei világítottak meg. Egyedüli cinkostársam a Hold volt, aki teljes pompájában figyelt engem. Hirtelen ébredtem fel azon az éjszaka és a sötét szobában még jobban érezni kezdtem az egyedüllét keserű ízét. Nem tudtam tovább feküdni, kibírhatatlanná vált számomra az a tehetetlenség, amibe az utóbbi napokban éltem. Fényforrást kerestem, majd felkeltem és elindultam az ablak felé. A falu aludt, senki sem volt az utcákon és a táj előttem a sötétség aranykorát élte. Ebben a nyugodtságban én nem találtam meg a békét, sőt, a magány súlyát még jobban éreztem. Nem gondolkodtam, csak kinyitottam az ablakot. Egy szülői házban, ami annyi idős volt, mint a falu, ez nem volt egy nehéz feladat. Vártam, hogy a szél megüsse az arcom, de a levegő meleg volt és kellemes. Akkor a Hold megvilágította a kastélyt és annak árnyéka vetült szemeim elé. Hamar cselekedtem, gondolataim és testem felett eluralkodott a kíváncsiság. Vajon létezik-e a királylány?

Mielőtt rájöttem volna cselekedetem veszélyére, már az utca sötétjében úsztam. Senki nem volt körülöttem, de ez nem akadályozott meg abban, hogy ne uralkodjon el rajtam a félelem. A vár árnyékát követtem, de a hangok körülöttem elvették a figyelmem. Sokat bolyongtam a faluban, követve valamit, amit végül sosem találtam meg. Hajnalodni kezdett, amikor észrevettem, hogy nem ismerem a körülöttem lévő helyet. Egy pár házat láttam a dombok és fák sűrűjében, azon

kívül pedig telkek és négyzet alakú megmunkált földek borították a tájat. Amikor láttam, hogy a kastély sehol sincs, kitisztult a fejem és az előző éjszaka története hidegzuhanyként csapódtak gondolataim közé. Pánikba estem, szemeimet könnycseppek öntötték el és Maris után kezdtem kiáltani. A Hold eltűnt.

Nem kellett sok idő, amíg egy álmos földműves meg nem hallott. Éppen dolgozni készült, nem túl nagy lendülettel fogott neki a napnak, kaszáját nehézkesen vonszolta maga után a földön.

- Na, mi van lurkó, ma te akarsz lenni a kakas? - kérdezte kicsit mogorván, kicsit ironikusan.

Talán magát akarta felvidítani, de hangja legalább megállított a sírásból. Megdörzsöltem szemeim és a hang irányába pillantottam. Amikor tekinteteink találkoztak a férfi rájött, hogy helyzetem nem valami fényes, és letérdelt mellém. Igen magas ember volt, piros bőrrel és vaskos kezekkel. Napjai nehézségei panaszkodtak szemeiben. Habár édesapám nem ismertem, valahogy így képzeltem el őt is.

- Hé, érted, amit beszélek? - kérdezte egy perc múlva.

Nem feleltem neki másodjára sem. Csak néztem az arcát, szemeibe viszont nem mertem többet belenézni. Sütött a nap a szemembe és igazán nyugodtnak éreztem magam abban a pillanatban. Megbíztam az emberben mellettem. Vele akartam maradni.

- Gyerek, jobb, ha elmondod mit keresel itt és visszamész anyádhoz, mert nekem fogalmam sincs ki vagy!

- Nem akarok visszamenni!

- Az engem nem érdekel, hol laksz?

-A Bánffy kastélyban! - hazudtam, de nem győztem meg, egyből elkezdett kacagni.

Szigorú hangja mögött csupa szív és türelem lakozott. A gyerekek meg tudják érezni a felnőttek valódi szellemét. Abban a pillanatban jobban bíztam abban az emberben, mint a családomban. Beszélgetésünk során Pistaként mutatkozott be, egyebet nem mondott magáról.

- Na, szóval, bonchidai vagy? - kérdezte, én meg a földet nézve bólintottam.

- Mit kell ezen szégyellni, lurkó? - értetlenkedett. Nem tudta milyen volt nekem otthon, mondjuk, lehet én sem tudtam még akkor milyen szerencsés vagyok.

- Lurkó, jobb, ha elmondod mihamarabb kinek a gyereke vagy és hová tartozol, mert biztos szüleid rémülten keresnek téged...

- Mondom bácsi, bonchidai vagyok, ne tessék aggódni, édesanyám biztos nem keres engem.

- Ne beszélj már annyi hülyeséget! - mondta, és elindultunk az ellenkező irányba. Úton Bonchida felé mindent elmeséltem a bácsinak, hogy értessem meg vele mekkora csalódás vagyok anyámnak. Pista úgy tett mintha figyelne, nem tudtam

eldönteni, hogy érdekl-e amit mondok vagy sem, de igazán jól esett, hogy valaki legalább meghallgatott. Sokat ballagtunk a poros úton, én meg megállás nélkül beszéltem. Meg akartam értetni kalauzommal, hogy a királylánynak szüksége van valakire, aki megmenti őt, mint a mesékben. Ő csak bólogatott valahányszor találkozott a tekintetünk, nem mert közbeszólni. Egy idő után elhallgattam én is, már nem tudtam mit mondani és egy darabig csendben folytattuk utunkat.

- Tudod lurkó, elég sokat gyalogoltál te ahhoz, hogy valaki megmondja neked, hogy az a kastély üres.
- Ez biztos nem igaz, akkor miért lenne olyan nagy?
- Én nem voltam soha ott, de itt minálunk nem élnek hercegnők és hercegek.
- Bácsi, azt akarja mondani, hogy a nővérem hazudott?
- Igen. Hány éves vagy?
- Mindjárt hét.
- Vagyis hat, rendben, akkor még elég kicsike vagy.
- Éhes vagyok.
- Szemtelennek is szemtelen vagy! Nesze, itt van egy kis kenyér, nehogy panaszkodj anyádnak, hogy nem vigyáztam rád!
- Nem fogok panaszkodni a bácsiról, szerintem nagyon kedves, amit tesz.
- Nem kedvesség, hanem kötelesség. Az ember kell segítsen társain, főleg az olyanokon, mint te.
- Miért, én milyen vagyok?
- Ártatlan.
- De bácsi, akkor segít nekem megtalálni a hercegnőt?
- Nem.
- Miért?
- Gyerekes játékokban nem veszek részt. Jobb lenne, ha te sem.
- Miért? Tudja, a nővérem azt szokta mondani, hogy ha nagyon hiszünk valamiben, az valóra fog válni!
- Szóval, ha én nagyon hiszek abban, hogy én vagyok a király, akkor király leszek?
- Igen!
- Fiam, ez nem így működik. Nem gondoltam volna, hogy ezt nekem kell elmondanom. Az életben veszélyes álmodni, hamar összerosódhat a fantázia a valósággal. Ezért nem szabad túlzásokba esni. Meg kell tanulnod elfogadni a jelent, hogy vannak olyan álmok, amik örökké álmok kell maradjanak. Érted?
- És miket szabad akkor álmodni?
- Jaj, hát bármit. Az ember képzelete végtelen, de jó, ha kordában tartjuk. Az, hogy te szeretsz álmodozni önmagában egy szép dolog, de oda kell figyelned, mi történik az életedben, érted?
- Azt hiszem igen. Akkor végül nem léteznek hercegnők?

- Szerintem léteznek, habár lehet nem hordanak gyönyörű díszes ruhákat, de találkozhatasz eggyel majd.
- Csak eggyel?
- Mi, nem elég?
- Dehogynem, de az enyém kell legyen a legszebb!
- Az lesz majd, hidd el.

Megérkeztünk Bonchidára. Ahogy beértünk a faluba a kovács már szaladt is felénk és kiabálta a nevem. Megfogta a kezem és üdvözölte Pistát. Úgy tűnt ismerik egymást. Nem időztünk sokat, a két férfi elbúcsúzott én meg utoljára belenéztem Pista szemeibe. Ő mosolygott, kezet fogott velem és hátrafordult. Nem mondott egy szót sem, de tudtam, hogy a barátom marad mindörökre.

Édesanyám a piacon futkosott körbe körbe, amikor a kovács odakiáltott neki és felemelt engem. Sírva fakadt és amikor odaszaladt hozzám az ölébe vett és jó pár percig nem is engedett el. Hamarosan a nővérem és lányai is megérkeztek és mindannyian nagy megnyugvással üdvözöltek. Hazamentünk és az asszonyok megterítették nekem, míg engem anyám jól megfürdetett.

- Mit csináltál Béluska, merre voltál?
- Sétálni.
- Hát én még egy embert sem láttam este sétálni! Mit kerestél te a mezőn?
- Semmit, ezért jöttem vissza.
- Jól van Béluska, egy szavadat sem értem, de azt ugye megígéred, hogy ilyet többet nem csinálsz?
- Megígérem.

Ebédnél unokahúgaim mindent akartak tudni apró kalandomról, én viszont többet, mint amit édesanyámnak, nem mondtam nekik. Úgy éreztem, ami történt velem az egy személyes találkozás volt, valami nagyon intim, ami senki másra nem tartozik. Ebéd után lefektettek, reggelig fel sem keltem az ágyból. Már mindenki lassan felejteni kezdte a múlt történéseit, mire felébredtem családomat beszipantotta a munka szelleme. Csemegéltem valamit a konyhában és kimentem a kertbe. Láttam, hogy a fiúk a faluból fociznak, gondoltam csatlakozom én is. Hamar megbarátkoztam velük, mondjuk ők is hallották a történetem és szerintem inkább a kíváncsiság hozta közelebb őket hozzám. Nem tudtam soha rendszeren focizni, de rengeteg más játékot játszottunk, amibe igazán jó voltam.

Az évek során sok barátom lett és sok ellenségem, de Pistát sose felejtettem el. Szavait magammal vittem mindenhová, az iskolába, a piacra és az utcára is egyaránt. Ahogy teltek az évek egyre jobban megkezdtem érteni, mit is próbált nekem mondani azon a hajnalon egy idegen. Húszévesen megkértem egy gyönyörű nő kezét, akivel átéltem életem legboldogabb perceit. Egyszerű életünk volt, de szebbet nem is kívánhattam volna. Pista ugyanabban az évben halt meg, amikor édesanyám is. A templomban egyszerre temették el őket.

Az élet egy igen érdekes játék. Mindenhol van szabályzat, játékvezető és játékos. Mindenhol vagy egy anya, egy Pista és egy olyan valaki, mint én. Amikor először megláttam a feleségem, csak tizennyolc éves voltam, majd két évet udvaroltam neki, amíg az apja valahogy áldását adta ránk. Együtt költöztünk fel Kolozsvárra és éltük át a kommunizmust, majd halála előtt sikerült elutaznunk Magyarországra egy nyáron. Elmeséltem neki egyszer ezt a történetet, nagyon élvezte, utána pedig elmondta, hogy ő is álmodozott ilyesmikről kiskorában, hercegekről és királylányokról. Sokat beszélgettünk azon az estén régi emlékeinkről, amiket csak mi éltünk át, a képzeletünkben. Újra átéltük mindazokat az álmokat, és arra jöttünk rá, hogy mindenünk megvan, amiről akkoriban csak a mesékben hallottunk. Pistának ugyancsak igaza volt.

„Boldogan éltek amíg meg nem haltak.” Talán nem hiába fejeződik be így minden gyerek mese. Talán azt sugallják ezek a hirtelen befejezések, hogy nem is a hercegnő és a herceg a lényeg. Nem a nagy küzdelem, a vagyon és a tökéletesség, a büszkeség. A boldog élet igazán sokszínű lehet, amit egy mese nehezen tudna lefedni, és ez a befejezés szabad utat ad arra, hogy mindenki a maga boldogságát keresse, ami sokféleképpen megmutatkozhat az évek során. Számomra a feleségemben mutatkozott meg és a gyerekeimben. Náluk jobbat nem is kívánhattam volna. Boldog vagyok, és azt kívánom, hogy te is az légy. Pont.

Ferenczi Noémi

Történetek apai nagyanyámról

I. MI ATYÁNK

Ahogy idősödünk - vettem észre - egyre többet gondolunk a régmúlt emlékeire. Az ember elméje az új élményekből táplálkozik, de amik régen jelentőséggel bírtak, kitörölhetetlenek az emlékezetünkben.

Sok éve már annak, hogy az égiekhez távozott Ő, apai nagyanyám Boriska, s az is mily régen volt, ami kettőnkkel történt gyermekkoromban.

Nagyszüleim hét gyereket neveltek fel, de nagyapámat sajnos nem ismerhettem. Alig nyolchónapos voltam, amikor meghalt. Nekem nem is volt nagyapám, mint sokaknak megadatott, csak nagymamáim. Anyukám édesapja hadifogságból hazafelé vesztette életét. Nem is tudtuk évtizedekig, hol nyugszik szegény, vajon mely idegen országban. Ez egy külön történet.

Apukám anyukája magához is szigorú és következetes asszony volt, s hogy 58 évesen özvegyen maradt, férfiakat meghazudtoló energiával élte mindennapjait. Főzött, sütött, a ház mögötti nagy kert mindig rendben volt, virágai pompáztak az utcafront felől, az a néhány baromfi meg a két cirmos sem szenvedett hiányt semmiben. Finom ételei megkapták általa fantasztikus ízeiket, kiváltképp formás kis töltöttkáposztái utánozhatatlanok voltak. Mindig meg tudott bennünket, unokákat kínálni és lepni valamivel. Amikor jött a húsvét, maga meszelte le háza falait, mely fehéren ragyogott virágoskertje mögül a debreceni Epreskert utcában.

Tisztelet övezte őt mind gyermekei, mind 11 unokája és a rokonság körében. Szinte szent volt, vagy én, mint még kislány annak gondoltam, hisz minden áldott vasárnap és ünnepnapokon a görögkatolikus templomba, misékre járt. Onnan látogatott el hat fia és egyetlen lánya, Irénke családjához. Nagyanyánkhhoz mi nem messze laktunk, úgy 15-20 percnyire gyalog, így hozzánk tért be a leggyakrabban. Vasárnaponként anyukám már reggel feltette lassú tűzre a húslevest. Kérdezte is jóapámat: „Kisapa! - mert így szólította – Vajon jön ma imádságos anyukád templom után?” S ha jött, természetesen jóanyám marasztalta, ebédeljen velünk.

Nálunk akkor, a 60-as években kihalóban volt a reggeli-esti imádság, így ragadhatott rá ez a jelző anyukám révén. Valóban, mikor áhítatos arccal, átszellemülve Isten ígétől megjelent az ajtónkban, mintha megállt volna velünk az idő. Viselkedésünk egy csendesebb formáját öltöttük magunkra. Magam is próbáltam kedveskedni neki, ma úgy mondanánk, bevágódni. Azt szerettem volna, hogy kényelmesen érezze magát velünk, s érkezése után rendszeresen kibontottam a hosszú fűzöt fekete magasszárú cipőjéből, hogy könnyen le tudjuk venni a lábáról. Talán azon a mindig fényesre bokszolt cipőjén tanultam meg masnit kötni, nem is a magamén. Ő ezt nagyon díjazta, mert akkor előkerült zsebéből egy-egy cukorka vagy csoki.

Ebéd közben kevés volt a beszéd, de utána szívesen hallgattam templomi élményeit, amik nekem, gyerekeknek kicsit misztikusnak, felfoghatatlan eseményeknek tűntek.

Ám kora délután egy-két órán keresztül átbeszéltük a családban, rokonságban történeteket. Ő mindenről és mindenkiről tudott. Az információk benne azért sokasodtak, mert gyakran gondolt egyet, vonatra ült, végül Hajdúdorogon, Ózdon, Tatabányán és persze legtöbbször Budapesten kötött ki. Irigyeltem határtalan ambícióját, utazgatásait, s az utazásairól beszámolóit mindig szívesen hallgattam.

Egy ilyen vasárnapi ebédnél vetette fel, hogy én is aludjak nála egy hétvégén, mint egyszer-egyszer valamelyik unoka. Nem fordult még elő, hogy szüleimtől - akár egy éjszakára - távol legyek. A következő hét szombat délutánján pizsamámat és kaucsuk babámat magamhoz véve, átmentem anyuval nagymamához a Boldogkertbe. Néhány finom intelem, búcsúpuszi után anyukám hazament. Estefelé könnyű vacsora, majd kis beszélgetést, rendet tevést követően készülődtünk a lefekvéshez. Mire nagymamám a szobába bejött, én már a dunyha alá bújtam a babámmal összeszorított szemekkel - lássa, mily jó kislány vagyok – titokban várva, hogy kapok tőle egy esti mesét, amitől szépeket fogok álmodni. Érdes ujjaival megsimogatta az arcom, s azt kérdezte: „Imádkoztál, Marikám?” Őszinte gyerek voltam. Válaszoltam, hogy nem. „Akkor imádkozzunk együtt!”

Csakhogyan én a Mi Atyánkot, Istenhez, Jézushoz szóló imádkozásokat nem tudtam. Nagyanyám elcsodálkozott, hogy 6. évenhez közel még nem tanították meg nekem a napi imákat. Azon feszengettem, hogy most engem vagy másnap a szüleimet feddi meg ezért, s elpityeredtem. Mellém kucorodott, szikár, csontos testével hozzám bújt, imára kulcsolta kezeinket, majd azt mondta: „Most pedig megtanuljuk a Mi Atyánkot!” Engedelmeskedtem. Halk mormolásunk szötte be a szoba csendjét. Ismételtgettük az ima sorait, addig-addig, míg álomba imádkoztuk magunkat.

Persze másnap, vasárnap későn ébredtem fel. Nagymama szépen bevetett ágyára pillantva éreztem, biz kicsit elaludtam. A konyha felől finom illatok csapták meg az orrom, így hát kimerészkedtem, üdvözölve, megölelve nagymamámat. Az ízletes, kolbászos tojásrántotta és citromos tea feledtették velem az előző este gyötrelmeit. Nagymama sem hozta fel a dolgot. „Igyekezünk, öltözködjünk! Biztos várnak már a szüleid s a testvéreid.” - hangzottak sürgető szavai. Tényleg igyekeztem, alig vártam, hogy anyu karjaiba szaladjak, meg azt is tudtam, ha nagymama már felvette a feketét, sietős neki a misére pontos érkezés. Segítettünk egymásnak. Míg én magas szárú fekete cipőjét fűztem, addig ő gyors mozdulatokkal két copfba fonta vékony hajamat.

Hihetetlen rövidnek tűnt az út. Nagymama ment tovább „Istenke házába”.

Én akkor úgy éreztem, nem szeretnék többet nagyanyámnál aludni. Az volt az első, hogy anyukáméknak beszámoltam a történetekről. Magam is elcsodálkoztam,

amikor szüleim kérésére hibátlanul elmondtam a Mi Atyánkot. Az Úr imája a fejembe vésődött.

Azóta se kérte senki, hogy imádkozzak, de a gyermekkor múlásával a velem történetek, nehézségek, betegségek, fájdalmak és veszteségek miatt bizony sokszor elmondtam magamban a Mi Atyánkot, a megoldásokban, sikerekben, gyógyulásokban, megbocsátásokban reménykedve.

Ez a gyerekkori ottalvós éjszaka nagymamámnál, ráébresztett arra, hogy mit jelentett azokban a nehéz időkben egy özvegyen maradt asszonynak Isten, Jézus és a vallás kötelékében élni.

Féltem őrzöm azt a kis „ÜDVÖZLÉGY MÁRIA!” imakönyvet, melyet nagyanyám ajándékozott édesapámnak, katona fiának 1944 márciusában a háborúból hazatérés hitében.

Lapozgatva azt, találtam e sorokat s értem meg egyre jobban nagyanyám Isten oltalmában élt életét.

„Rendezd el életemet s igazgass és vezess úgy, miképp minden koron tudjam, mit kelljen sz. akaratom szerint tennem és hogy úgy vigyem azt véghez, amint lelkem üdvössége kívánja.”

(Aquinoi Szent Tamás mindennapi imájából)

Földeákiné Bogdándi Mária

Alex és a három A

Az első A

Perzselő nyarunk volt, amikor, Alex a negyedik gyermekem a világra jött. Hosszú és fájdalmas vajúdás után végül megpillanthattam immár az én kis csodámat. Tökéletes volt minden egyes kis porcikája. Őt, az én két kis angyalkáim küldték nekem az égből, akiket előzőleg elveszítettem. Az időpontok már elhalványultak, de körülbelül két éves lehetett, amikor az én legkisebbem sűrűn lett beteg. Közrejátszott az a tény is, hogy bölcsődébe kezdett el járni. Emiatt persze egyfolytában küzdött az éppen aktuális betegséggel, ami miatt sorozatosan gyengült az immunrendszere. Szinte minden egyes elkapott kórságnál köhögött, levegő után kapkodott. Eljutottunk odáig, hogy ezt otthoni gyógyszereléssel már nem tudtuk kezelni. Így emiatt kétszer bent is feküdtünk a városi kórházban. Nem túl hosszas vizsgálódás után, megkapta az első diagnózist és ezáltal bekerült az életébe az a bizonyos első A, vagyis hétköznapi nyelven Asztma.

Ezek után szó szerint a szélről is óvnunk kellett, mert hamar elkapott mindenféle bacit vagy vírust. Éjszakák és nappalok teltek el úgy, hogy folyamatosan a légzését figyeltük. Ülve aludtunk, vagy nyitott ablaknál, hogy

jobban kapjon levegőt, illetve a rengeteg gyógyszer, amit ilyenkor folyamatosan szednie kellett. Ahogy múltak az évek ezek a rohamok kezdtek egyre kevésbé intenzívek lenni. Az állapota pedig javuló tendenciát mutatott. Az orvosságokat pedig elhagyhattuk.

A második A

Alex születése után, alig néhány napon már észrevettük, hogy nagyon érzékeny. Sokkal jobban igényelte a közelségemet, mint a testvérei. Amikor kivittük a levegőre sétálni, jobb esetben húsz percet kibírt nyugodtan. Másfél éves koráig ugyan úgy fejlődött, mint a többi vele egy idős gyermek. Sajnos ez a folyamat lelassult. Nem kezdett el a kortársaihoz hasonlóan beszélni, egy-egy szót mondott csak, de leginkább csak mutogatott. Éjszaka többször felébredt, nyugtalanul aludt. Abban reménykedtünk, hogy ha közösségbe kerül, akkor felzárkózik és megindul a fejlődés. Sajnálattal tapasztaltuk, hogy ez nem így történt. Sűrűn betegeskedett, emiatt nem gondoltunk semmi ijesztőre, mivel sokat hiányzott. Számtalanszor beszélgettünk a bölcsödében a gondozónőjével, a kisleányról. Mindannyian észrevettük, hogy Alex más, mint a többiek. A vele egyidős gyerekekkel nem szeretett játszani. Inkább csak a felnőttek társaságát kereste. Abszolút nem volt félelemérzete. Állandóan ki akart szaladni az úttestre. Szerencsénk volt, mert a bölcsödében egy fejlesztő pedagógus is részt vett a gyermekek életében. Egy napon a gondozónővel megbeszélve kértük, hogy nézzen rá Alexre, lát-e valamit a viselkedésében, amit mi esetleg nem veszünk észre. Pár alkalommal megfigyelte, mind a csoportban, mind pedig egy fejlesztő szobában Alexet. Összegezte a látottakat és találkozóra invitált minket. Nem volt könnyű beszélgetés. Szinte egy mázsás súly telepedett ránk, amikor kimondta, szerinte Alex autizmus gyanús. Kaptunk instrukciókat, hova vigyük kivizsgálásra. Férjemmel elvittük egy szakértői bizottsághoz, hogy felmérjék a tudását, a viselkedését. Arra a megállapításra jutottak, hogy mivel gyermekünk még fiatal, ezért nem tudták teljes bizonyossággal megmondani, mi is a probléma. Türelemre intettek minket, hátha megtörténik majd a változás. Az elmaradt kommunikációja miatt, megkésített beszédfejlesztésre kellett járnunk, ahol Alex szépen el is kezdett beszélni. Emellett otthon egy speciális fejlesztő tornát kellett vele elvégeztetni. Lassan haladtunk a fejlesztésben. Egyelőre távolinak tűnt a változás. Eljött a perc amikor el kellett búcsúzni a bölcsödétől, hiszen elérte azt a kort, hogy óvodába járhasson. Ettől kezdve az életünk pokollá vált. Alex nehezen viselte az új közösséget. A csoportban folyamatosan elbújt. Hol a szekrénybe, hol az igazgató néninél, hol az asztal alatt talált magának biztonságos helyet. A gyerekekkel abszolút nem akart játszani, a szabályokat nem követte. Folyton folyvást aggódtunk, hogy ne történjen semmi katasztrófa. Az óvónő szinte minden nap valami panasszal várt minket és

szorgalmazta, hogy vizsgáltsuk ki Alexet. Az óvoda igazgatónöje segített végül nekünk. Azt ajánlotta, hogy keressünk fel egy autizmussal foglalkozó alapítványt, ahol alaposan ki tudnák vizsgálni a kisfiúnkat. Hosszú volt a várólista és az idő is mire eljutottunk oda. Az alapítványnál Alexet több szakorvos, több szempont alapján is megvizsgálta. Nekünk szülőknek negyven oldalas kérdőívet kellett kitöltenünk. Az óvoda egy pedagógiai szakvélemény írt Alexszel kapcsolatban. Ezekkel a plusz információkkal és a vizsgálatokkal, megszületett a diagnózis, gyermekkori Autizmus. Így került be Alex életébe az a bizonyos második A.

Összetörve, rettegve és aggódva fogadtuk a hírt párommal. Ezernyi megválaszolatlan kérdés cikázott a fejemben. Vajon most mi lesz, mi fog veled történni? Férjemmel próbáltuk leküzdeni a könnyeinket. Mintha egy zárt palackból beszéltek volna, nem is értettem eleinte mit mondanak. Sokkolt a hír. Az orvosok nagyon kedvesen elmondták, hogy Alex egy jól funkcionáló autista, aki megfelelő körülmények és szakemberek segítségével fejleszhető. De tisztában kellett lennünk azzal a ténnyel is, hogy ez nem az a fajta „betegség” amit gyógyítani lehet. Ezzel együtt kell tudnia neki is, illetve nekünk is élni.

A harmadik A

Elérkezett Alex nyolcadik születésnapja. Ez a nyár is éppen olyan forró volt, mint amikor megszületett. Hosszú utat tettünk meg azóta, mióta megkaptuk az autizmus diagnózist. Elfogadtuk, hogy ő más, mint a többi gyermekünk. Napi rutint vezettünk be és minden olyan hasznos dolgot, ami az ő életét megkönnyítette Alex ekkor már speciális iskolába járt. A fejlesztések hatására sokat fejlődött. Egy igazi kis tünemény lett, aki tiszta szívű. Immáron kereste a vele egykorúak társaságát. Másképpen látja az élet mindennapjait, mint mi úgymond átlagos emberek. Szinte látom sokszor a gondolatait, amint próbálnak kitörni a kis fejéből. A fantáziája hihetetlenül gazdag. Az ő szemével nézve egy teljesen más világban érezheted magad. Egy igazán életrevaló, mozgékony, vidám és erős kisfiúvá érett. Azonban a születésnapja előtt, két nappal Alex lázasodni kezdett. Eleinte fájlalta a torkát. Elvittük orvoshoz, aki megállapította, hogy kicsit piros a toroka, de egyéb kóros elváltozást nem tapasztalt nála. Múltak a napok, kezeltük a megadott gyógyszerekkel, de Alex láza folyamatosan vissza-vissza tért. Egy hét eltelté után már megszólalt bennem egy vészcsengő. A házi orvosa nem gondolta, hogy ez komoly betegségre utalna. Kértem egy vérvizsgálatot, mert nem hagyott nyugodni a bennem lakozó aggodalom. A vérvételig, várni kellett volna még tíz napig. A láz állandósult Alex pedig gyengült és fájlalta a hátát, amikor a hőmérséklete emelkedett. Nem vártunk tovább, elvittük az orvosi ügyeletre, ott pedig kértem, hogy utaljanak be minket a helyi kórház gyermekosztályára. Ott Alex kapott a kis karjába egy branült, vettek tőle vért és kaptunk egy kórházi lakosztályt is. Másnap

vérkép eredménye kimutatta, hogy a szervezetében gyulladás van. Antibiotikum kezelést kapott, ami sajnos nem volt hatásos. Az eredményei és a dózisok is egyre magasabb értéket mutattak. Tíz nap után nem tudták már mivel kezelni, így átirányították Budapestre. Mentővel szállítottak át minket. A pesti kórházban hihetetlen kedvességgel és türelemmel fogadtak. Ennyi orvost életemben nem láttam, mint ott. Mivel még nem volt diagnózis így, a kisfiam folyamatosan kapta az antibiotikumot és a lázcsillapítót, mert a láz még mindig támadta Alex testét. A gyulladás már annyira legyengítette a kicsiny kis szervezetét, hogy már járni sem tudott és étvágya is csökkent. Elkezdtek több szempontból is vizsgálni. Sok szuvas tejfoga volt és az ínyén volt egy gyulladásos góc, ezért úgy döntöttek, hogy eltávolíttatják a romlott fogait. Altatásban végezték a beavatkozást Ezzel ki akarták zárni, annak a lehetőségét, hogy a lob esetleg a fogaiból ered. Merthogy ennek hatására sem történt meg a csoda, maradt a további vizsgálódás. Az én bátor kisfiam pedig tűrte az állandó vizsgálatokat. Egy nap Alex szeméből eltűnt az a csillogás, ami addig volt. A mosoly már nem ragyogott az arcán, nem volt min. Csak túrt csendben. Én nem voltam ilyen erős, még ma sem vagyok. Tehetetlenül feküdtem mellette. A reménytelenség sötét gondolatai marcangoltak, sugdostak, nem hagyva nyugalmat. Fojtogatott, mintha nem akart volna elereszteni, könnyeimbe akart eltemetni. A keserű eszméket nem volt könnyű legyőzni. A mosoly álarcát magamra erőltettem, mert ő nem láthatta ezt a harcot. Neki a saját harcát kellett megvívnia. A műálarcot nem egyszerű magunkon tartani, folyton folyvást, leperreg, egy áruló, aki hátba támad, nem marad mikor szükség van rá. Veled vagyok, vigyázok rád, ó mily hazug, csaló szavak, én mégis kimondtam százszor, hogy Alex lelkét megóvjam.

Rengeteg vért vettek tőle, hogy megtudják miféle kórral van dolguk. Mindemellett pedig következett egy ultrahang vizsgálat, ahol minden egyes kis szervét alaposan megvizsgálták. Ennek eredményei szerencsére jók voltak. Majd következett egy teljes felső test MR és egy altatásban végzett csontvelő vizsgálat. Az eredmények szinték nem utaltak kóros elváltozást. A kutatást végül egy speciális vérelemzés zárta le, amely meghozta a végeredményt. Egyfajta autoimmun betegséget diagnosztizáltak, amely a hát ízületeit támadta meg. Alex életébe pedig bekerült a harmadik A.

Szteroidos kezelést írtak elő neki, ami hatására, másnapra az én addigra már csontsoványra lefogyott kisfiam ismét a lábára tudott állni és a láza is eltűnt. Végre megcsillan a remény a gyógyulásra. Az örömünk azonban nem volt felhőtlen, mivel az orvosok tudatták velünk, hogy ez a fajta betegség gyógyíthatatlan. Viszont van esély arra, hogy esetlegesen a tünetei enyhülnek, vagy talán el is tűnhetnek hosszú időre. Szerencsére a szervezete jól reagált a gyógyszerre, így majdnem egy hónap után végül ráléptünk arra az útra, amely a mi kis otthonunkba vezetett. Betegsége július végén kezdődött és augusztus utolsó napjaiban

normalizálódott gyógyszerekkel. A tabletták, amiket kapott blokkolták az immunrendszerét, evégett nem járhatott közösségbe, magántanuló lett. Emellett szigorúan be kellett tartani a gyógyszerelést, a vérnyomásmérést és a kontrollvizsgálatokat. A piruláit csak fokozatosan lehetett csökkenteni. Az én kisfiam teste és arca eltorzult ezektől a szerektől. Fokozatosan csökkenthettük csak a gyógyszeradagokat. Mivel az orvosságok elhagyásával nem újult ki neki a betegség, ezért fél év múlva már teljesen elhagytuk az összeset. A teste kezdte visszanyerni régi formáját. Egy év elteltével, szeptemberben megkezdhette az iskola következő évfolyamát, immáron már a tantermében. A tanárai és az osztálytársai, nagyon örültek Alex visszatérésének. Újra beilleszkedett a társai közé és majdnem visszaszerezte régi önmagát.

A Pesten töltött időszakban, akik vizsgálták az én kincsemet, mind nagyon megszerették. Alex mindenben együttműködő volt. A mai napig is járunk vissza kontrollvizsgálatokra és mindig szívesen várják. Ebben az évben lesz Alex tíz éves. Vannak napok, amikor elfelejtjük, hogy mi is történt vele. Olyankor minden olyan, mint régen volt. De aztán jön egy fejfájás, egy hátfájás vagy egyéb más fájdalom, amely jelzi, hogy nincs minden rendben, hogy csendben megbújva, még mindig ott van a kór. De az én hős kisfiam mosolya a legigazabb a világon, a benne lakozó életerő erősebb, mint bárki másé, a bátorsága pedig, hogy legyőzi a betegségét, felér egy oroszlánéval. Engem megtanított arra, hogy soha ne adjak fel semmilyen harcot. Minden nap hálát adok, hogy ő van nekem. Kapott három nem kívánt kitüntetést az élettől és Alex ettől lett az, aki ma is, egy igazán különleges kisember.

Fürediné Szabó Krisztina

Jániskó

Kék szemű, szőke hajú, fehér bőrű gyerekként született, mindig mosolygásra álló szájjal. Az asszonyok csodájára jártak, olyan szép gyerek volt, mintha angyalka szállt volna a földre. Távozáskor nem győzték köpködni, hogy meg ne igézzék és el ne vegyék az álmát. Ilyenkor mutatta meg aztán hogy nagyon is itthon érzi magát ezen a világon. Volt, ahogy volt, amíg ölbe tartották, de amikor a bölcsőbe tették és búcsúzóul még meg is köpködték, hát nagyon haragra tudott gerjedni. Amikor kitátotta csöppnyi száját, úgy tele lett vele az egész ház, mintha egy szekérsaroglyányi gyerek sivalkodott volna. Még a harmadik szomszédban is összefutottak a kíváncsi asszonyok, a nagy zsvajra. A ház népe ilyenkor azt se tudta, ki hova ugorjon, majd eltaposták egymást a nagy igyekezetbe, ki a poharat hozta, ki a kést. Harmadik a fűtőajtót nyitotta, hogy minél hamarabb parázshoz

jussanak a szén öntéshez, mert hát Jániskót biztos már megint megigézték. Gyorsan kapták ki a bölcsebből és ölbe babusgatva csitítgatva itatták, priccolták a szenes vízzel. És láss csodát, pár pillanat múlva úgy elcsendesedett, mintha sohasem lett volna semmi baja. Kicsi szája mosolyra húzódott és dehogy is tették vissza a bölcsebe, inkább kézről kézre adták nagy örömmel, hogy nem esett nagyobb baja az igézéstől. Pár hét múlva mire észbe kaptak, hogy csak kópéság az egész, már késő volt. Jániskó addig ordibált, ha letették, hogy kéket, zöldet játszott az amúgy szép piros orcácskája. Még a keresztelés sem segített rajta, pedig szokták mondani, hogy kereszteléskor a gyerek megváltozik.

Lehet sokan megváltoztak, de Jániskó nem. Végig sírta, zajongta az egész ceremóniát, nem is a pap, hanem ő tartotta a litániát. Hiába próbálták a keresztanyak csitítani, esze ágában sem volt elhallgatni. Mikor aztán a pap a fejére öntötte a hideg vizet, olyan méltatlankodásba kezdett, mintha egyenesen a jeges Körösbe mártották volna. Ha lett volna foga biztos viczorít, de fog nélkül csak a csupasz ínyeit mutogatta a pap felé. Meglehet még a név sem tetszett, amit kapott, pedig az apja után János lett, de merthogy olyan kicsi és szép volt, mindenki Jániskónak becézte. Ám alig kezdődött el kis élete, még pólyába kötve nyútte, piszkolta a pelenkát, amikor igazán a nagy hangú sivalkodásának köszönhetette, hogy még életben maradt. Történt, hogy egy szép tavaszi napon, amikor Bolda panyó kint az udvaron töltötte vele az időt, s hogy közben valami hasznosat is tegyen, gondolta megsétáltatja egy keveset a fiadzós kocát, hiszen annak is jól esik a mozgás a meleg tavaszi napon. Amint a koca után sétálgatott, a pólyában erős fénytől álmosan pislákoló Jániskóval, hirtelen a harang félreverése, kongatása ütötte meg a fülét Bolda panyónak. Nem sokat gondolkodva, hirtelen elhatározással a pólyát Jániskóstól letette a tornác második lépcsőjére és kirohant az utcára, lássa hol a veszedelem, kinek mije ég? Mire ő kiért az emberek már kiabálva rohantak vödörrel az utca másik vége felé, ugyanis a kiabálásokból azt vette ki, hogy az utca végén lévő mezőre rakott szénaboglyák égnek. Kevés ideig azon törte a fejét mit csináljon, menjen-e tüzet oltani, de látva rohannak elegenden, meg hát nem ház ég, inkább úgy döntött visszamegy az udvarba a lépcsőre tett Jániskóhoz. Ahogy befordult a kapun a harangkongás szüneteiben, már hallotta az éktelen sivalkodást, de valahogy nem a tornác felől jött. Mikor bentebb ment, majd földbe gyökeredzett a lába, még igazán az volt a szerencséje, hogy nem esett össze ijedtében: a koca már az udvar egyik sarka felé szaladt a szájában tartva a pólyában visító, síró Jániskót. Szegény Bolda panyó ordítva, csupasz kézzel csápolódva rohant a koca után. Szerencse a nagy szerencsétlenségben, hogy közben a harang is elhallgatott, s így a koca megijedve a Bolda panyó ordibálásától, na meg a Jániskó sivalkodásától, s kiengedte a pólyát a szájából. Jániskónak a nagy ijedelmen kívül semmi baja nem esett, de élete végéig többször hallhatta, ha olyan valamit tett, ami másoknak nem tetszett, hogy – evett volna meg a koca, amikor

kicsi voltál! Akaratos egy baba volt, azt meg kell adni, mert amit akart mindig elérte. Amilyen kicsi volt, olyan nagy volt a szája. Mintha tudatosan játszott volna arra, hogy ő, a kicsi, a család kedvence. Ha baja volt, úgy tudott sírni, hogy könnye, nyála egybefolyt, kicsi álla úgy reszketett, mintha a világ legelesettebb teremtménye esedezne sajnálatért, segítségért. Persze, hogy megsajnálták: anyja, nagyanyja és nővére is úgy ugráltak körülötte, mint udvari bolond a király előtt. – Ahogy nő, úgy nő benne a huncutság is – mondogatta az apja, de az asszonyok mindig lehurrogták, mert az ő Jániskójuk a világ legszebb, angyalarcú gyereke. Pedig az apjának mégis igaza volt: ugyanis egyik este fürdetéskor, amikor Jániskó már csupaszra volt vetkőztetve, az anyja kicsit túl melegnek találta a vizet és más nem lévén a szobában, a férje kezébe adta a nyughatatlan, rugdolózó, kapálódzó gyereket, amíg ő kicsit enyhít a vízen. Igen ám, de ahogy Jániskó a kis fenekét az apja tenyerébe érezte, minden jel és figyelmeztetés nélkül egy olyat rotytyintott, hogy habár jó markos hatalmas tenyerű volt az apja, mégis tele lett a keze, s még a nadrágjára és ingére is jutott a slamasztikából. Jániskó aztán akarva, akaratlanul, mint aki jól végezte dolgát rúgkapált egy sort, az apja szemébe mosolyogva, aki úgy állt a szoba közepén, mint akit megbabonáztak. Még azt se vette észre, hogy felesége nevetve vette ki Jániskót a kezéből. Csak állt kezére és lerondított ruhájára nézve. Kis idő múlva, amikor magához tért – ugye igazam volt ezzel a gyerekkel – mondta és kiment a kúthoz, hogy letakarítsa magát. Jániskó lassan nőtt, nődögélt, mert bár jól evett és elég sokat, azért már látszott, hogy nem lesz valami magas ember. Akármilyen is lesz belőle, annyi is elég ezen a világon, mondogatták a szomszédok, rokonok. Ezt a legjobban Bolda panyó tudta, mert ő vigyázott rá hosszú napokon, amikor a család a mezőn végezte munkáját. Még csak négykézláb tudott mászkálni az udvar homokjában és néha mégis úgy eltűnt, hogy időbe került, míg az öregasszony megtalálta. Hogy nyár volt, addig mászott, csúszott keresztbe-kasba, amíg vagy kiitta vagy kipancsolta a kisrucák vizét. Ha a közelébe óvatlankodott valami gyámoltalanabb kiscsirke, az biztos élve nem került ki a kezei közül. Szóval szegény öregasszony mindamellet, hogy az otthon lévő állatokat el kellett lássa, főzzön, takarítson a többiek után, még Jániskó is ott volt a nyakán. Mondogatta is sokszor, hogy inkább menne ő is a mezőre, akárhogy is fáj a dereka, csak Jániskótól szabaduljon pár napra. Egy dolog azért kifogott rajta: egyik este, amikor betették a bölcsőbe aludni, ő szokása szerint sírva ordibált, kapálózott, lehet hevesebben, mint máskor. Az anyjának valamiért hamar ki kellett menni és magára hagyta a bölcsőben Jániskót. Hogyan történhetett, mint sikerült, de mire bejött Jániskó már a földön óbégatott, szinte megkékült arccal. A nagy jajgatásra az apja János is besietett. De tenni már ő sem tehetett semmit, igaz nem is volt mit, hisz se horzsolás, se seb nem látszott Jániskón. Csak ez kellett még, hogy a fejére essen, nem volt eddig is elég baj vele mormogott. Szerencsére az

ijedtségen túl semmi baja nem esett, de azon túl, ha bölcsöbe tették még szuszogni is alig mert, nehogy újra kiessen belőle.

Ahogy telt, múlt az idő Jániskó már odanőtt, hogy másodjára kellett hosszú inget varrni neki. Na nem azért, mert annyira kinőtte volna, hanem úgy elrongyolódott rajta, hogy már a nagyanyja, anyja szégyellték, hogy a szemük fénye szakadt hosszú ingben lófráljon az utcán. Hogy nőtt a gyerek, hát barátokat is talált magának, igaz nagyobbakat, mint ő, de azért igyekezett felnőni hozzájuk. Persze nem magasságban, inkább huncutságban próbált még túl is túltenni rajtuk. Nem hagyta, hogy ellökjék, elnyomják, odébb könyököljék, nem számított, ha több évvel is nagyobbak voltak a társai. Igaz, néha azért ő húzta a kurtát makacssága, rátartisága miatt, de akkor sem hagyott a magából. Legtöbbet Kórújj Miskával, Sukké Lacival és Párton Ferussal üzték az unalmat, vagy valamelyik eléljük vagy útjukba kerülő kutyát, macskát. Az is megtörtént, hogy egymást kergették meg, mert nem mindig és mindenben értettek egyet.

Történt egy szép nyári nap, hogy épp Jániskóéknál ütötték el az időt mind a négyen, egy-egy karéj zsiros kenyérral a kezükben, amit Bolda panyótól kaptak. Épp a kút körül lődörögtek, amikor valamin összeveszve, elkezdtek egymást lökdösni, toszogatni. Mint történt, mint nem, a nagy összevisszaságban elég az, hogy Jániskó keresztül esve a kút kávján a kútba pottyant. Hogyan történt, ki miatt, később is sokat vitatkoztak rajta, de egyikőjük sem ismerte el, hogy ő volt a tettes. Elég az, hogy a nagy ijedtségben és a hirtelen jött nagy csendben mind a hárman kővé meredtek. Csak annyit láttak, hogy volt, nincs Jániskó. Végül aztán Ferus volt az, aki beszaladt a kertbe Bolda panyó után, hogy jöjjön gyorsan, mert oda Jániskó, beesett a kútba. Futott a görbe hátú öregasszony, amilyen gyorsan csak tudta kapkodta reumás lábait. A másik két gyerek közeledni sem mert a kút felé, úgy megijedtek, meg hát onnan semmi zaj nem hallatszott, a nagy csend mintha gúzsba kötötte volna őket. Érezték, hogy valami nagy baj történt. Bolda panyó ahogy közeledett, úgy jajgatott mind hangosabban. – Jaj Jániskó, jaj drága fiam – kiabálta a szaladástól fuldokolva. Ő is úgy érezte, hogy a lehető legrosszabb történhetett az unokájával. Rémulten, reszketve dőlt a kút kávjára és nézett le a mélybe. Nézett volna ám, nem lehetett Jániskó miatt, aki ott függött karnyújtásnyira. A hosszú inge beleakadt a pocokszegbe, amiről a húst szokták lógatni a kútba, hogy a nyári melegbe meg ne romoljon. Ott függött, lógott pissenés nélkül, úgy megszeppenve, mint akinek egy szalmaszálon függ az élete. Igaz nem szalmaszálon, hanem a kendergyolcson és a szegen. Panyó, izgalomtól reszkető hangon odakiáltott a megszeppenten álló fiúkhoz, hogy jönnének segíteni. Ugrottak azok nyomban, hogyne ugrottak volna – hátha valamit jóvá tehetnek. Nagy nehezen leakasztották Jániskót a szegről és kihúzták a kútból. Volt aztán sivalkodás, ahogy földet érzett a lába alatt, nekiesett a barátainak, de úgy, mint aki a magába fojtott ijedtséget rájuk akarná dobni. Zavarta, üzte őket ki a kapun, folyton hajtogatva, hogy többet be ne

tegyék lábukat az ő házukba, meg, hogy vele aztán többet barátok nem lesznek. Mentek azok nem bánták, mondjon Jániskó amit csak akar, még a kapu alatti résen is képesek lettek volna kibújni – pedig azon még Jániskó se nagyon fért volna ki – örömben, hogy nagyobb baj nem történt. A barátságot meg nem nagyon sajnálták, hisz a kis vakarónyi, kakaskodó gyerek sokszor úgy is csak nyűg volt a nyakukon és csak baj volt vele. Így esett, hogy hamariban vége lett a nagy barátságoknak.

Gábor Ferenc

Galambleves

Ott ült a sparhelt előtt, vesszőkosárból venyigéket tördelt, majd tett belőlük a tűzre, ilyenkor a fellobbanó lángok megvilágították az arcán lévő barázdákat és még karakteresebbé tették az amúgy is kemény arcvonásait. A vastag bajusz, erős járomcsont, dús ősz szemöldök, mélyen ülő sötétbarna szempár, a keménység ellenére mégis nyugalmat, melegséget sugárzott. Az asszony a vastag, vert vályogfalba vágott ablak előtt ült és kissé orrára tolt szemüveggel, bal kezében gomba alakú stoppoló fával éppen egy sarkánál lyukas zoknit készült megvarrni. Lámpát még nem kellett gyújtani, de kint már megnyúltak az árnyékok. A kukoricagóré fa rácsai között átszúrtak a nap sugarai és derékon találták az udvar közepén lévő eperfát. Két fiatal macskakölyök, nagyokat bukfencezve birkóztak, anyjuk magát méltóságteljesen kihúzza ült és büszkén nézte csemetéit. A tyúkok még imitt amott kapirgáltak, de némelyikük már elfoglalta alvóhelyét. A fekete zsinóros szőrű puli egy kerekét vesztett talicska mellől kelt fel és szájába fogta a fülek nélküli lábosát, majd elindult vele a ház bejárata felé és az ott levő tornácnak egyik akác oszlopához neki koccantotta. A csörrenés átsurrant a küszöb alatt, az öreget még a sparhelt előtt találta. – Etetés, jelez a Samu, – szólt elmosolyodva, megpödrte a bajuszát és megtámaszkodott a térdébe úgy állt fel. A vesszőkosarat kezébe fogta, kalapját kétszer nekiütötte a combjának, majd a fejébe húzta és elindult az ajtó felé. – Azt a kis krumplihajat ne felejtse el kivinni a jószágoknak, Józsikám! - hallatszott az ablak felől az intelem. Balog József mindig a galambokkal kezdte az etetést, náluk is fejezte be. Olyankor megállt a röpde előtt és percekig csak nézte, ahogy csipegetik a szárnyasok a magokat, belekortyolnak a vizes-edényükbe, majd elhelyezkednek a röpdeben található ágacskákon. József nem tudott betelni a látványukkal, a viláért sem vált volna meg tőlük. Csak a teljes sötétségnek volt annyi ereje, hogy elhúzza a galamboktól. A vacsora már majdnem kihűlt, mikor leült az asztalhoz, az asszony megvárta az öreget, sosem

tette, hogy párja nélkül kezdjen enni. A kanalak ütemesen kopogtak, ahogy belemerültek krumplifőzelékbe.

Marci szaporázta a lépteit, mert lemaradt a többiektől, ugyanis otthon felejtette a sajátkészítésű nyilát mert, hogy is lehetne ő Robin Hood nyíl nélkül. Azért ne gondoljunk valami komoly fegyverre, egy mogyoróvessző, kissé meghajlítva, idegnek tökéletesen megtette egy spárga darab. Az öt fiú önfeledten vetette bele magát az erdő sűrűjébe, megtámadtak egy vastag korhadó félben lévő kidőlt tölgyfát, ami János herceg feltételezett vára volt. Péter felfedezte, hogy egy hatalmas odút rejt a tölgy dereka, de azonnal ki is hátrált, mert egy méhcsalád nem vette jó néven a hivatlan vendég látogatását. Szerencsére megúszta a fiú csípés nélkül, de egy raj azért kikísérte és futásra készítette, a többiek utána szaladtak, nem szerettek volna a zaklató helyett fullánkokat kapni.

Meg sem álltak egészen az erdőt keresztül szelő patak medréig, ott bevetődtek a partoldalra és már azt tervezték, ha jön egy postakocsi, hogy próbálják megakadályozni a tovább haladását. Postakocsi jó rég nem jár már ezen az útvonalon, de egy túlméretes cserje, mely erőteljesen tört a part irányába, kimerítette a gyerekek számára a postakocsi fogalmát. Az előrehajoló dús ágak, még a lovakat is szimbolizálták. A fiúk körbe is kerítették a cserjét és hangos felkiáltásokkal megállásra készítették, majd Feri hirtelen leszaladt a partoldalra, - Irány a tenger, - vezényszóval. A patak medre ugyanis a „postakocsító” száz méterre kiszélesedett, ami tökéletes váltást biztosított, hogy Robin Hood-ot ezek után Fekete kalóznak hívják. Hatalmas csatakiáltással szaladt Feri után a többi fiú és ráültek patakba bedőlt fa derekára, onnan kémlelték az ellenséges hadihajó közeledtét. Marci vette észre azt a faládikót, amit a bedőlt fa akasztott meg és ringatta, de el nem engedte. Biztos kincset rejt, dugták össze a fejüket a fiúk, viszont igencsak a patak közepén himbálódzott és a fa ágai ott már vékonykák voltak ahhoz, hogy elbírjanak egy gyereket. – Most mi legyen? - tette fel a kérdést, a vörös hajú szeplős képű Misi. - Mert valakinek be kell menni, - folytatta és közben megvakarta a kobakját. - Húzzunk sorsot! - jött az egyöntetű válasz a fiúktól és Feri már törte is az ágacskákat. Mivel Péter a magas nyúlánk kissé raccsoló társuk volt a kalózkapitány, így ő dugta el háta mögé a tenyerébe a Feritől kapott méretre tört ágakat.

Az első húzás, Ferié volt, neki hosszú jutott, Misinek is, Marci következett, húzott és az egyetlen rövidet kifogta. Többet nem kellett már húzni. Marci ledobta a cipőjét és lassan beereszkedett a vízbe, ami ősz eleje révén, nem volt éppen fürdésre alkalmas, de összeszorított fogakkal elindult és közeledett a ládikó felé. A mederben lévő láthatatlan gödör miatt az addig combig érő víz, hirtelen a nyakáig ért, a fiúk a parton hangos nevetésbe törtek ki combjukat csapkodva, Misinek, még a könnye is kicsordult. Marci vacogó fogakkal, de elérte a kincset rejtő ládát, megfordult, próbálta kikerülni a vízben lévő gödröt, de elég kiterjedt

volt, így még egyszer nyakig merült. A partról újabb nevetés hullám fonódott össze a patak hullámaival és gördültek tovább a falu irányába. A láda azért csak a partra került, a fiúk egyként vetették magukat a ládára, hogy kiderítsék annak tartalmát. A rozsdás lakatpánt és az ugyan olyan rozsdás zsanérok nem fejtettek ki ellenállást, a láda teteje kinyílt. Nem volt abba egyéb, ázott kenderkócnál és egy öreg rézkilincsnél. A fedelét sem csukták rá a fiúk, már nem volt fontos, kicsit azért bántotta őket, a kalózokhoz méltatlan tartalom. Erősen korgó gyomruk azonban megmutatta a hazavezető utat és a láda magára maradt a homokos parton a kidőlt fa árnyékába. Szomorúan nézte a távolodó fiúkat és a feltámadó szélről, odébb húzódott a fa derekához.

A kamaszok kiértek az erdőből, de itt még jobban érte a szél őket. Marcit át is járta a hideg, vizes ing gallérját két kezével összefogta a nyakán, hátha védelmet nyújt valamit a metsző szélről. Gyorsabbra fogták a lépteiket a kis kamaszok, mert nem csak a szél erősödött meg, de sötét felhők is a nyomukba eredtek. A társaság futni kezdett, már nem akartak útonálló, kalózok lenni, csak a jó meleg sparhelt mellé leülni és forró tejet kortyolgatni és az anyjuk által kent lekváros kenyeret majszolni. A nagy fekete felhőket, azonban kicsavarták az ég vasmarkai és kieresztették magukból nagy terhüket, ez olyan jól sikerült, hogy a fiúk pár lépésre voltak egymástól, de felismerni egyik sem tudta a másikat. Erre mondják azt, hogy elverte őket az eső.

Marcit még a dunyha alatt is rázta a hideg, anyja, vitt neki még enni, de a fiú nem nyúlt hozzá csak aludni próbált, a vacogás azonban nem engedte, hogy mégis mikor aludt el arra már nem emlékezett. Másnap délután volt mikor kinyitotta égő szemét. Ágya mellett látta a doktor urat, anyja kezét tördelte és aggódó tekintettel figyelte, ahogy az orvos vizsgálja fiát. – Tüdőgyulladás, felírok gyógyszert, de sajnós azt kell mondjam elég kritikus a helyzet, - közben száraz erőteljes köhögés hallatszott a szobából. Az anya könnyeivel küszködött, kikísérte az orvost, majd arcába temette kezét és zokogni kezdett. A gyógyszertárból hazafele, bement az szüleihez, nem tudta eltakarni sírástól dagadt szemét. – Mi van kislányom? – kérdezte aggódva az apa. – A Marci, nagyon beteg, tüdőgyulladás. A doktor nem sok jóval biztatott – az asszony megint elsírta magát és mozdulatlan állt az ajtóban.

- Na jól van lányom – közben megsimogatta hátát, így nyugtatgatta az öreg, de csak tehetetlenségében, egyfajta pótcselekvésként. Ekkor már mind két asszony pityergett.
- Elég legyen, azért még nem temetünk – förmedt az apa dühében mindkettőjükre, majd magához vette pipáját és kiment a konyhából egyenesen a galambjaihoz.

A lány szipogott még, mikor becsukta maga mögött a kert kapu ajtaját. József nem nézett hátra, csak a galambjait, bámulta talán egy óra is eltelt, de még mindig ott állt, a puli odadólt a lábához és az öreg tekintetét kereste. Az asszony bent az ura miatt kezdett aggódni, de nem ment utána, töltött egy kis vizet a sparhelten lévő fazékba, hogy pótolja az elpárolgó részt és odaállt az ablakhoz. Az ajtó nyikordult egyet, pedig nem szokott, József lépett be rajta, kezében két galamb élettelen lógatta fejét. - Ebből leves legyen, de még ma! – Asszony az urára nézett, hangtalanul elővette a fazekat, az öreg letette az asztalra a két jószágot és amit már évek óta nem tett meg, töltött magának egy pohár pálinkát. Lehúzta, odaült a sparhelt elé, a vesszőkosárból gallyakat tördelt és elkezdte etetni a masinát.

Késő este volt, mikor odaért a forró levestel az unokához, Marcinak még mindig tüzes volt az arca kapkodva lélegzett és bele-bele köhögött a levegőbe. A nyelés is nehezebbre esett a kis elgyengült fiúcskának, de egy korty leves azért csak lecsúszott a torkán. - Holnap is jövök – szólt az öreg és hangtalanul kiment a szobából. Ez így folytatódott, még hat napon keresztül. A hetedik nap, a nagyapa ott állt Marci ágya mellett, kalapját kezébe fogta és a melléhez szorította, úgy nézte

a kis sápadt arcú fiút. Az anyát megint sírás kerülgette, az ágy végében állt, most vette csak észre, hogy a gyerek mennyire hasonlít a nagypjára.

A doktor is belépett a szobába, már hárman nézték a fiút, Marci kinyitotta fáradt kis szemeit, lassan erőteljesen megmozdította kezét és bekapaszkodott nagypja kérges tenyerébe. A durva reszelő tapintású kéz megnyugtatta Marcit. Felnézett az ágyból – Ugye papot azért nem hívtak, mert farkaséhes vagyok! – szólt kacagó hangon. A szobában egymásra néztek az emberek, egyszerre kezdtek a nevetésbe, majd átváltak sírásba, Marcit kivéve, aki továbbra is nevetett.

József azóta is a galamboknál kezdi az etetést és ott is fejezi be, de már soha többé nem szór magokat és nem önt vizet a jószágoknak, nincs kiknek.

Gál Zoltán

Gőzgombóc

Általában együtt főztünk anyámmal. Három meglett férfit ettünk, akik bizony feneketlen zsáknak bizonyultak. Szilvás gombócból százhusz, gőzgombócból harminc volt az átlagos mennyiség, amit készítettünk. Nem ám akkorák voltak a gombócok, mint manapság, hanem olyan hatalmasok, hogy ellepték az egész tenyerem, és még az ujjaim sem látszottak ki alóla. Amennyiben bárki azt gondolná, hogy ez a mennyiség két napra is elegendő lehet, akkor bizony ki kell ábrándítanom, mert már este nagy vita kerekedett belőle, hogy osztozzunk meg a megmaradt ételen.

A kis konyha, amiben épp csak elfértünk ketten anyuval, mindig finom illatokkal volt tele. Néha útban voltunk egymásnak, mert éppen mindkettőnk valamit kevert volna a tűzhelyen vagy éppen mindkettőnknek a konyhapulton volt dolga. Ilyenkor valamelyikünk visszavonulót fűjt, és megvárta, amíg a másik végez. A gőzgombócok kis halmai ott heverték a zöld-fehér kockás konyharuha alatt a gyúródeszkán. Minden alkalommal, amikor megcsippentettem a konyharuha szélét, anyu a kezemre csapott.

- Még kelniük kell – közölte velem, és ment is a dolgára.

Durcásan álltam és értetlenül néztem a kis halmokat. Anyu úgy tett, mintha azzal, hogy meglessem a gombócokat, azok rögtön összeesnének, és soha többé nem kelnének meg. Így hát hagytam, hadd keljenek békességben, amíg aztán anyu egy mozdulattal lekapta róluk a konyharuhát és gőz fölött kifőzte mindet.

Mindig pontosan tudta, mikor kell kivenni a gombócokat a gőzről, pedig soha nem nézte az órát. Csak úgy tudta.

Az én feladatom volt az asztal terítése. Az étkezőt csupán egy faragott polcokból álló, plafonig érő térelválasztó határolta a főzőfülkétől. Innen figyeltem, ahogy anyám értő gonddal rakosgatja a gombócokat.

- Iparkodj, nehogy kihűljenek!

Iparkodtam. Kiraktam a tányérokat, evőeszközöket, poharakat, majd középre, az egyik oldalra az olvasztott vaját, másik oldalra a cukorral összekevert kakaót. Gondosan lesimítom a hófehér terítőt, amely hamarosan számos pecsétet hordoz majd magán. Pecsét nélkül nincs ebéd. Ahol öten ülnek az asztalnál, ott bizony óhatatlanul sikerül valakinek leennie a terítőt. A gőzgombóchoz aranysárga vaját olvasztottunk, kakaót kevertünk ki cukorral, majd a tetejére szórtuk. A forró vaj pillanatok alatt kis csermelyként folyt le a hófehér halmok oldalán, megolvasztva és magával sodorva az édes kakaót. Amikor szétvágtuk, belsejünkben édes eper vagy baracklekvár rejtőzött.

Ebéd alatt nem beszélünk, hallgatjuk anyuék beszélgetését. Általában apám beszél, de soha nem dicsérte meg anyu főztjét, igaz mindig mindent megevett, de a jó szóval fukarul bánt. Pedig biztosan jól esett volna anyámnak, ezt abból gondoltam, hogy tőlünk mindig megkérdezte, ízlett-e. Anyu jól főzött, soha nem kellett hazudnom, hogy a kedvében járjak.

A fiúk ebéd után segítettek leszedni az asztalt, majd szétszéledtek, ment ki-ki a maga dolgára. Mi ottmaradtunk a számtalan koszos edény között. Én törölgettem. Nem szerettem. A meleg edények tapintása kényelmetlen érzést keltett bennem.

Amikor a konyha csillog-villog, bevonulunk a kesernyés dohány illatú nappaliba, ahol apám cigarettafüstjéhez, hamarosan anyámé keveredik, és közösen megnézzük a vasárnapi családi filmet.

Gyurkovics Anikó

Az özvegyen maradt szüle

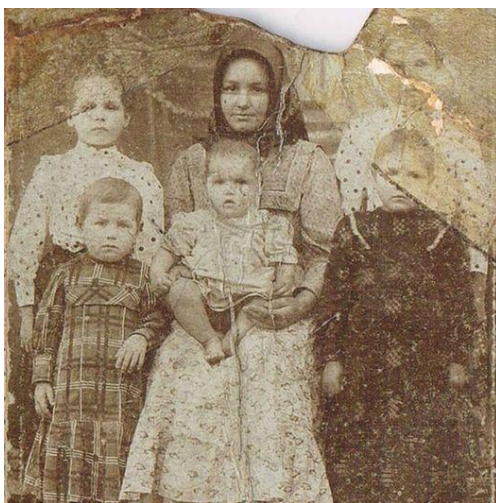
Szépapám, a kishegyesi Berecz Péter akkor kapta a halálos lövést, amikor megkapta a frontszolgálat alól mentesítő üzenetet. Öt leányárva maradt utána.

Ezen a képen öt leánygyermeké koszorújában a délvidéki Kishegyesen élő Vranka Erzsébet (szépanyám) látható a múlt század tízes éveiben. A leányok: Berecz Ilona, Berecz Erzsébet, Berecz Rozália, Berecz Juliska és Berecz Mariska; ketten utóbbiak fiatalon, tizenévesen meghaltak.

Apjuk, az 1883-as születésű Berecz Péter a nagy háború kitörésekor bevonult katonának, ám egy idő után kérelmezte, hogy az öt leánygyermekére való tekintettel mentse fel a frontszolgálat alól. Családja fotográfiáját zubbonya belső

zsebében őrizve várta a választ, amely hamarosan megérkezett: mehetett haza! A jó hír hallatán örömben felugrott a lövészárokban, ekkor érte őt a halálos lövés, amelynek nyomait a golyó szaggatta, vastag kartonlapra kasírozott kép is magán viseli, ezért hiányzik egy darab a felső részéből.

Berecz Péter valószínűleg a Tolmeinnél is verekedő szabadkai 86. gyalogezred III. zászlóaljában szolgált. Felesége, Erzsébet, vagy, ahogy a családom mái napig emlegeti, „a szüle”, magas kort ért meg, de soha többé ne ment férjhez.

Hámori Vilmos

Ha meggyünnnek a pulyák Húsvétra

2007. Húsvét

A Nyugati Pályaudvaron felcihelődtünk a vonatra, hogy az öreg szerelvény egy szürkemarha hipersebességével – hétórás út az átszállásokkal és lerobbanásokkal együtt – Apánk szülőfalujáig repítsen bennünket. Mint minden évben. Elképzelhetetlen volt, hogy máshol töltsük az ünnepet: számunkra a Húsvét Szamossályit jelentette.

Sötétedésre értünk célba. Amint megvetettük a lábunkat Szamossályi¹ porhanyós földjén, Apánk sályi akcentusra váltott, ezen mindig összemoszolyogtunk a tesókkal. Olyanokat mondott, hogy: *Csenáld megfele! Hova*

¹ Szamossályi: kis falu az ország legkeletibb csücskében, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Mindössze 700 lakossal.

megyen? Feloltom a lámpát. Leszedtük az ómát. Leöltözöm a ruhámat. Hun gyűtt be ez a rauka?

A nagymamám, Sályimama forró tyúkhúslevessel várt minket: ezzel fogadta a hazatérőket mindig, mióta az eszemet tudom. Míg Sályimama sürgött-forgott körülöttünk, addig Sályipapa csak ült, és meghatott csendben nézte, ahogy kanalazunk. Olyan jutalom volt a nagymamám levese, amiért megérte a félnapos szenvedés a füledt, levegőtlen vonatkocsikban. A mama levese sárgább volt minden levesnél, az udvarán kapirgált tyúkjának húsa puhább volt minden húsnál. Semmihez sem hasonlítható, Szamossályi íze volt. Amíg hűlt, az öcsémrel a zsírfoltokat számláltuk a tetején, akárcsak a Mátyás királyos mesében. Viháncoló fintorgással egymás tányérjába adogattuk a csirke lábát, míg legnagyobb megdöbbenésünkre az akkor óvodás kishúgunk felmarkolta és megette.

Másnap a nagyszüleim a *kokas* első kukorékolására keltek, kiengedték a csirkéket az ólból, kivettek egy adag tengerit a góréból, hogy dara legyen belőle, és lucernát téptek a disznónak. Mire mi kikászálódunk az ágyból, minden ház körüli munkát elláttak, a reggeli istentiszteletet is megjárták, az ebéd is rotyogott már a tűzön, és addigra legalább öt rokon vagy szomszéd járt a konyhában egy kupica *pályinkáért*. Csak a tojások összeszedése maradt el reggel, azt direkt hagyták nekünk.

Húsvéti szokásunk volt, hogy a kishúgommal minden évben becsempésztünk pár szelidebb baromfit a házba, hadd legyen nekik is ünnep. A legnagyobb áhítattal szemléltük, ahogy a csirkék zavartan kapirgásztak a nagyszoba szőnyegén. Persze csak addig tartott a móka, míg Sályipapa meg nem látta, *oszt* mogyoróvesszővel fenyegett minket.

Délután átmentünk a dédiékhez tojást festeni. Ezt a nagymamám úgy mondta: *átmegyen dédiNÉL*. Az utcákon sétálva mindenki köszönt, itt mindenki ismer mindenkit. És egytől-egyig ugyanazt a kérdést tették fel a nagymamámnak:

- *Meggyűttek a pulyák?*

Mire Sályimama büszkén válaszolta: Bezony, *meggyűtt* a Laci négy pulyája.

Dédiéknél több csirke volt, így több begyűjtenivaló tojás is, amikért versenyezhattunk a tesókkal. Volt ott egy csípős *kokas*, amivel nem voltunk jó barátságban: vagy mi kergettük őt, vagy ő minket. Dédipapó, az én dédnagypapám ereje teljében volt: dolgozott a kertben, gondozta az állatokat, és fiatalokat megszégyenítő fürgeséggel szüretelte az *ómát*. Mindennap megitta a kupica *pályinkáját*, sokat mesélt a régi korokról, szüntelen mosolygott és danolt is nekünk. Papó nem csak fizikailag, de szellemileg is a topon volt, például név szerint fel tudta sorolni a falunak mind a hétszáz lakóját.

Szamossályiban minden épület ugyanolyan egyszintes, parasztház jellegű, egymásba nyíló szobákkal. A dédiék belső szobájában mindig ment a tévé, rajta a három fogható csatorna valamelyike. Az apró konyhában ilyentájt már nagyban

dolgoztak a falu asszonyai: Dédimama vezetésével készítették a hímes tojást másnapra. A tojásokra leveleket, fűszernövényeket simítottak és harisnyába kötötték: így főzték meg a hagymahéjas vízben. *Osztán* mikor lehámozták róla a harisnyát, a rákötött levél alatt megmaradt a tojás eredeti színe, így *gyönyörűszíp* levélformák rajzolódtak ki a vöröslő tojásokon. Ezt berzselésnek hívják, és annyira egyszerű volt, hogy mi is boldogultunk a művelettel.

Míg a sályi asszonyok belevetették magukat a húsvéti előkészületekbe – ez körülbelül három tonna sütemény elkészítését takarta – mi sétáltunk a Holt-Szamos partján. A víz felszínéről békalencsét halásztunk és letört gyékényekkel kardoztunk.

- Gyerekkoromban a víz olyan tiszta volt, hogy fürödni jártunk ide – mesélte Apánk.

Mindig szerettem a környék csendjét és nyugalját, a természet közelségét. A gyümölcsfákra mászni, a veteményesben szaladgálni, a kukoricaföldeken bújócskázni és elveszni, napraforgót tépni és kikaparni belőle a még puha magot. Nem volt számítógép, hát elfoglaltuk magunkat mással. Gyakran láttunk fácánokat és őzeket, sünt, fülesbaglyot és mezei nyulat (ha húsvétit nem is). Apa egyszer egy hiúzzal is találkozott. A kishúgom meg elmondása szerint látott a kukoricásban három farkast verekedni egy oroszlánnal, de ennek a valóságtartalmáért én nem vállalok felelősséget.

Ám Szamossályiban sem volt minden idilli. Voltak rossz hírű családok, akik bekéredzkedtek a konyhádba egy pohár vízért, s ellopták a húsvéti sonkát az asztalról. S ha okosabb voltál és csak a kertedbe engedted őket, akkor a ruháidat kapták le a szárítókötélről. Vagy ha azt mondom, a falubeliek előszeretettel pletykálgodtak, azt úgy értsd, hogy ha este kimentél a pottyantósra, akkor másnap az egész falu arról beszélt, hogy *ment a hasa az íjjel, a nagyannya biztos romlott itellel etette őtet*. Egyik tavasszal megtörtént, hogy Juci néném húzott egy nagyot az ásványvizes üvegből, amiben Sályimama a pálinkát tartotta. Szegény rosszul is lett a víznek hitt nedűtől, oszt a délutánt a konyhában fekvé töltötte. Másnap már az a hír járta, hogy Juci a munkaidejében *ríszegekedik*.

Pedig Juci a falu szíve-lelke és összetartója, és egyáltalán nem volt részeges, ám akadtak olyanok is Szamossályiban. A falu kocsmája sosem szenvedett hiányt szomszédosabbnál szomszédosabb látogatókból, és olyanokat is láttunk, akik az ivót elhagyva az út menti árokba dőlve tértek pihenésre, hogy kialudják a borgőzt, avagy *pályinkagőzt*. Ez pedig húsvét táján sem volt máshogy, csak hogy teljes legyen az ünnepi hangulat.

A falu közepén volt a kisbolt, ott lehetett mindent, illetve semmit kapni – árukészlettől függően. Gyerekként sokat jártam oda, és mindig bosszantott, hogy az árak jóval magasabbak voltak a budapestieknél. Igazságtalannak tartottam, hogy itt nagyrészt idősek lagnak, akik a szerény nyugdíjukból élnek, és mégis többet *köllött*

fizetniük az élelmiszerért, mint egy nagyvárosban. A húsvéti fogások is nagyban függenek a kisbolt felszereltségétől, de Sályiban még a semmiből is fenséges lakomákat voltak képesek összehozni. A bolt közvetlenül a kocsmá mellett állt, és kitalálhatjátok, melyikbe mentek a *jányok* és melyikbe a *jegények*.

Másnap, Húsvéthétfőn Sályimama a legszebb abroszt terítette, és várta a vendégeket házi sütemények *seregivel*. Az én feladatomban lett volna, hogy ott maradok és kiszolgálom a locsolókat festett tojással és kedves mosollyal. Ez nem tudom, milyen lett volna, mert sosem maradtam. Minden évben a család férfi tagjaival tartottam a locsolkodásra, ami rokonlátogató körütként is szolgált. Ezt páran furcsának tartották, de én nem tűrhettem, hogy csak a fiú tesóim zsebeljenek be némi *költőpízt*, míg én otthon maradok! A kishúgom is hasonló véleményen volt, így együtt mentünk mindnyájan locsolkodni. Legalább megkönnyítettük a falubeli férfiak dolgát, hiszen fel sem kellett állniuk a sezlonyról ahhoz, hogy meglocsoljanak bennünket.

A locsolkodás hagyománya Szamossályiban erősen megmaradt, mint elengedhetetlen része a húsvétnek. Itt valóban kölnt fogtak az urak és tettek róla, hogy a *jányok* el ne hervadjanak. Apám igyekezett jó sályi legény módjára minden háznál maga által költött, humoros – néhol már zavarbaejtő – locsolkodóversekkel elkápráztatni az asszonyokat és lányokat. A bátyám és az öcsém csak félénken motyogott valamit, és az engedély megadása után gyorsan spricceltek egy párat a Sályimamától kölcsönzött pacsulikból.

A locsolkodók jutalma sütemény és kóla volt, *kaula*, ahogy ők mondták. *Kaula* volt minden, ami üdítő: a Fanta például sárga *kaula*. Minden rokonnál és barátnál leültünk egy rövid – vagy hosszúra nyúló, ha apukámon múltott – beszélgetésre. Apa ilyenkor igazán kivirult, amiért otthon lehet, a nagy családja körében.

A legjobb sütemény Juciéknál járt, ahol Kati mami házi kürtöskaláccsal – omlós, puha tésztát és cukros-diós bevonatot képzelj el – és még legalább háromféle süteménnyel várt minket. Kati mami – a dédnagymamám testvére – és az ő lánya, Juci ugyanolyan energiabombák voltak: állandóan sűrögtek-forogtak, dolgoztak, egy percre sem tudtak leülni. Húsvétkor meg pláne, akkor bőven akadt tennivaló. Szerettünk náluk lenni: a nagyszájú Juci történeteinek nevetni, miközben Kati mami kürtöskalácsát csipegetjük. Az udvarban sok galamb fészek volt, *oszt* az onnét kiröpülő madarak örökösen a háztetőn sorakoztak. A disznóvágásokat is mindig Juciéknál tartották, bár azt nem húsvét tájékán. *Osztán* a csirkék, kacsák, disznók mellett volt két kutya is, akiket lehetett dögönyözni. A kishúgom ezért is szeretett annyira Juciékhoz járni, mert ott a kutya bejöhett a házba, felmászható a pamlagra és bármivel szabadott etetni. A bátyám meg azért, mert náluk volt a falu egyetlen működő számítógépe. Talán már értitek, miért volt olyan jó Juciéknál lenni.

Mielőtt visszaindultunk Sályimamához, Kati mami felpakolt minket kürtöskaláccsal és egy adag házi csigatésztával. Az ő öreg keze gyúrta a legjobb csigatésztát, a környező falvakból mind a *csudájára* jártak, és rendeltek tőle az ünnepi húslevesbe.

Azt gondoltuk, hogy az egész napos falatozás után egy morzsát sem bírunk enni, de Sályimama töltött káposztával várt minket, oszt ember legyen a talpán, aki arra nemet *kípes* mondani. Elengedhetetlen része volt ez is a Húsvétnek Szamossályiban. Mindig rendeztünk tojástörő versenyt is, mikor egy-egy díszes főtt tojást felmarkolva igyekeztünk töréseket ejteni a másik fél tojásán. Mindig kikaptam, amíg rá nem gyüttem, hogy a kemény sarkával *köll* ütni, onnantól verhetetlen voltam. Hah! Persze több tojást eltörtünk, mint amennyit megettünk volna... hát ilyenek ezek a pulyák!

Nem maradt el a húsvéti sonka – Juciék disznójából –, a tormakrém és a foszlós kalács sem. *Osztán* ezeket házi linzer és diós sütemény vagy rakott túrós követte. A nap végére legalább huszonöt féle süteményt ettem, és legalább huszonöt féle kölnitől illatozott a fejem búbja. Hát ilyen volt egy igazi Húsvét Szamossályiban.

2021. Húsvét

Idén az Apukámhoz ugrunk át húsvétra: csak az öcsém, a férjem és én. A húgom Svájcban ragadt a korlátozások miatt, a bátyám a doktori disszertációját írja. A nagymamám nem vonatozhat fel hozzánk az életét kockáztatva, ahogy mi sem mehetünk őhöz. Egyedül tölti a húsvétot. Mindnyájunkon kissé nyomott hangulat uralkodik. Mégis mit ér a Húsvét Sályimama töltött káposztája nélkül?

Apukám milánóit készít, és desszertnek Milka csokit eszünk, mint tradicionális magyar húsvéti lakoma. Nem is érezzük igazi húsvétnek. A legtöbb, amit tehetünk, hogy mind odagyülünk a számítógép elé, és felhívjuk Sályimamát Skype-on.

- Nagyon ügyesen tudod használni a laptopot! – dicsérem meg Sályimamát, mire erre némiképp rácáfolva válaszolja:

- Mit *mondol*, Becsesem? Nem hallak. *Hun köll* emelni a hangerőt?

A hangerőt nem sikerül állítania, úgyhogy inkább mi ordítunk a mikrofonba, hogy biztosan halljon.

- Hogy telik a húsvét?

- Voltam *máma* a temetőben, virágot vittem Sályipapa sírjára meg Dédimamáéra.

Juci *gyüött*, hozott át sonkát. Idén életemben először, hogy nem sütöttem süteményt – meséli bánatosan. – Nem bírom emelni a karomat. De igaz, nincs is kinek sütni.

Aztán mutatja, hogy mennyire nem bírja emelni a karját. Csak a másik kezével megragadva tudja felemelni, a saját izmából nem. Egy pillanatig szótlanul ülünk,

erre nincs mit mondani. Összeszorul a szívem, ahogy látom, milyen megtört lett az én nagymamám.

- Olyan *jau* titeket így együtt látni: hat unokámból hármat – mondja Sályimama, és elcsuklik a hangja, a szemébe könnyek szöknek.

Apukámmal aggódva pillantunk egymásra: Sályimama félrebeszél?

- Öt unokád van, Mama – mondja Apukám a négy gyerekére és az egy unokatesónkra célozva.

- Nekem *mán* Dani is az unokám – utal Sályimama a férjemre. Akkor megnyugszunk, hogy a mamának nagyon is a helyén van az esze, ahogy a szíve is.

- Hát Dédipapó hogy van? – kérdezzük.

- Jól van *a'*! Papó most ásta fel a kertet. Minden nap *elmegy*en a kocsmába.

- Nálatok nyitva van a kocsmá? Itt minden vendéglátóhely zárva van.

- Zárva van *a'*, csak Papó *bemegy*en hátulról. Törzsvendég, őt nem lehet kizavarni. Megissza a napi *pályinkáját*, *osztán* megyen haza dolgozni.

Ezen felnevetünk. Papó olyan számomra, mint egy szuperhős. Büszke vagyok az én kilencvenhat éves, szuper erőben lévő, *danolós* dédpapámra.

- Ő is *megy*en oltásra? – kérdezi Apa.

Ezen mosolygok, már megint elővette a Szamossályi akcentusát.

- Ááá, Papó nem. Próbáltuk rábeszélni *őt*, de nem, ő nem. Hiába mondjuk neki a vírust, csak legyint *a'*. Azt mondja, menne *mán* Dédimami mellé.

- És te mikor kapod?

- Jövő hétre *híttak* be a második adagra. Ilyen papírt kaptam, ni!

Előkotorja az igazolást, amit kapott, és mutatja nekünk. De annyira lent tartja, hogy nem látszik a kamerában.

- Lassan lecseng a vírus, már nem sokat kell kibírni – mondom. – Már látszik a fény az alagút végén, Sályimama!

- Ha *víge*, majd *jösztök* hozzám végre, vagy én megyek *tinálatok*!

- Így lesz, Sályimama! Mi is nagyon várjuk. Nem is az igazi a húsvét nélküled.

A mama már búcsúzna el, mikor az öcsém megszólal:

- Várj, Sályimama, még lenne egy kérdésem! Hát szabad-e locsolni?

Az öcsém felkapja a saját parfümjét, és a képernyőre irányítva lespicceli vele a mamát. Sályimama végre felkacag, és a kezét is összecsapja.

- Na, most *mán* el nem hervadok – szipogja, aztán elbúcsúznak.

Elszoruló torokkal nyomom ki a videohívást. Jó volt hallani a mama hangját, ugyanakkor fájdalmas is volt így látni őt: letörten, magányosan. Legalább azt jó tudni, hogy a falubeliek összetartanak és gondoskodnak egymásról.

Ha véget ér a járvány, akkor bepótolunk majd mindent! Újra összejön az egész család! Addig is maradnak a telefon- és videóhívások. Aztán arra gondolok, hogy

megvan az előnye az online locsolkodásnak is: így legalább senki sem bánja, hogy Sályimama egy férfi Old Spice kölnivel lett megöntözve.

Harka Sára

Egy I. világháborús kard emlékei

A nagyanyai dédnagymamám édesapja, aki 1881-ben született, harcolt az első világháborúban, ami 1914-1919 tartott. A huszadik század első nagy nemzetközi konfliktusa az I. világháború volt, amely 1914 augusztusától kezdve a következő négy év során számos fronton zajlott, s amelynek gyújtószikráját a Habsburg főherceg, Ferenc Ferdinánd meggyilkolása jelentette. A háború során az antant hatalmak - Nagy-Britannia, Franciaország, Szerbia és a birodalmi Oroszország (a később hozzájuk csatlakozó Olaszországgal, Görögországgal, Portugáliával, Romániával és az Egyesült Államokkal együtt) - harcoltak a központi hatalmakat alkotó Németország és Ausztria-Magyarország (valamint a későbbiekben csatlakozó ottomán Törökország és Bulgária) ellen.

Üknagyapám csupán 33 éves volt, mikor elvitték a frontra a 10 éves kislánya mellől. A felesége és a gyermeke teljesen egyedül maradt. Nagyszüleimnél még mindig megvan a kard, amivel harcolt. Nagyapám a dédnagymamám halála után talált rá a hegyi pincében kallódva. Letakarította, rozsdamentesítette, és azóta a pincéjében őrzi a falon egy szekrényben. Kard éle enyhén görbített, fogantyúja védőburkolattal bevont és hossza 96 cm. A családban a történetét sajnos senki nem örökölte meg írásban, így az idő elteltével egyre kevesebbet tudunk róla. Már hosszú ideje én vagyok az egyetlen a családban, aki róla kérdezősködött. Azt már nem tudjuk, hogy melyik csatában harcolt és milyen rangon, a karból ítélve gyalogos volt. Ami biztos, hogy több társával együtt elfogták és katonai fogságba került, valószínűleg valahol a mai Olaszország területén.

Hónapokig nem engedték el őket és közben nem voltak túl jók körülmények sem. A háború végén ezeket a fogolytáborokat megszüntették és a katonákat szabadon engedték, akik gyalog indultak útnak. Több száz kilométert mentek éhesen, fáradtan a hidegben, volt, akinek még cipő sem fedte a lábát. Egyedül kellett megtenniük a hazavezető fáradalmas és hosszú utat. Társai és ő is nagyon rosszul bírták a megpróbáltatást, de kitartottak, hogy újra láthassák a családjukat. Szerencsére épségben hazatért és családjá kitörő boldogsággal fogadta.

A háború után kardját a hegyi pincében tette el, hogy ezzel eltemesse rossz emlékeit is. Szerencsére szép, hosszú élete volt lányával és feleségével. Idős korában, békességben hunyt el családja körében. Már nagymamám sem ismerte, de emléke sokáig fent maradt, de a történet, igazság homályba veszett.

Harkai Csanád

A hegedű

Édesapám emlékére

A sötétszürke hegedűtok zárva volt. Előtte feküdt az asztalon. Mióta édesapja „elment” nem nyúlt hozzá. Pedig mennyi emlék fűzi ehhez a „kemény dobozhoz”. Emlékek sora tódult az agyába. Csak nézte a tokot, de nem nyitotta ki. Az oldalán kicsi táblán: „Reményi Mihály a Magyar Királyi Zeneművészeti Főiskola szállítója”. Újra és újra elolvasta a feliratot. Magyar Királyi szállító. Istenem de régen lehetett. A múlt században, valamikor. Még mindig nem nyitotta ki a tokot. Mennyire szerette apa ezt a hegedűt. Sokat és szépen játszott rajta. Régen lakodalmakat is. Később már csak egy-egy céges rendezvényen, ha már emelkedett volt a hangulat kérték meg, hogy játsszon. Ilyenkor apa mindig boldogan fogta az álla alá a hegedűjét – mert anélkül soha nem ment rendezvényre – és játszott. A zene átjárta minden porcikáját. Elfeledte, hogy fájnak az ízületek, hogy a kor újabb és újabb terheket rakott rá, hogy a napi feladatok olykor nagyon kimerítették. Csak játszott, az arca sugárzott. Istenem, de régen volt. Már elment apa. Pedig szeretett élni. Anya halála után már nem volt a régi. Jött az a fránya betegség is, no meg az orvosok hibája... így együtt a végzet is beköszöntött. Most itt ült és nézte az elárvult hegedűtokot. Lassan szinte félve nyúlt hozzá. Letörölgette a port, majd felnyitotta. A tokban, egy az anya által csodásan hímezett kis takaró alatt pihent apa hegedűje. Az az öreg „szárazfa”. Mint egy ereklyét, ami egy rossz mozdulatra semmivé foszlik, olyan félve emelte fel a kis takarót. Ott volt a hegedű. A barna, fényes felületen megcsillant a nappaliba beszökő napsugár. Szinte glóriát vont a zeneszerszám köré. Apa, de jó lenne, ha itt lennél. Csak egy pillanatra, hogy még egyszer hallanám a játékodat. A hegedű csendesen pihent a helyén. A napsugár is tovatűnt. Vagy felhő takarta, vagy a föld fordult. Talán, ha meghallotta, amire gondoltam villant át az agyán... egy pillanatra még... De hiába várt, nem történt semmi.

Kivette a hegedűt, óvatosan, mint egy hímes tojást és lassan, finoman törölgetni kezdte. Fényképet is kell róla készíteni, mert csak úgy tudja a hirdetésbe beletenni. Mert el szeretné adni. Nem azért, hogy ne is lássa. Nem. Hiszen minden idegszálával kötődik ehhez a hegedűhöz. Apáé volt. Szerette. De a zeneszerszámnak is lelke van. Ha nem használják értő kezek, hamar tönkre fog menni. Ő nem hegedül, gitározott régen, még a köszvény az ujjakat nem módosította. El kell adni a hegedűt. Határozott. Inkább mint... csak azért menjen tönkre, mert az érzelmi kötelék... Pedig megvádolták. Egy régi barát. „Nem tiszteled te apád emlékét, azért akarsz megválni a hegedűjétől. Gondolom a többi emlékét is el fogod takarítani a háztól”. Milyen kegyetlen szavak. Még hogy nem tisztelte az apját? Hiszen épp azért akarja eladni, hogy valaki, aki érti és szereti a hegedűt, használni tudja. Apa emléke legalább a hegedűben megmaradjon. Ha tönkre megy azzal jobb lenne? Istenem milyen gonoszak is az emberek. Az elhagyott házra mondják azt: ha kiszáll belőle a lélek tönkremegy. A hegedű is ilyen. Meghasad a „lelke” és vége. Mindörökre. Akkor inkább...

Nézegette a hegedűt ahogy törölgette. Istenem! Ebben van egy felirat. Nem tudta elolvasni. Akárhogy forgatta nem látta. Még úgy sem, hogy szemüveget cserélt. Óvatosan visszatette a hegedűt a tokjába és keresett egy zseblámpát. A pecsét ami a hegedű belsejében volt, most olvasható lett. Látszott, hogy nagyon régi. Díszes cirádás keretben az alábbi szöveg volt pecsételve: GIOVANNI DOLLENZ Fecit in Trieszte Anno 1832. Istenem! Ez a hegedű 169 éves! Mi mindenen ment keresztül. Hiszen apával is megjárta a hadifogságot. Apa annak köszönhette az életét, hogy szépen hegedült. A láger parancsnoka gyakran rendelte magához és húzatta a nótákat egymás után. Hiszen ott mindenki fogoly volt, még az örök és a parancsnok is. Csak őket a saját feletteseik számúzták ide. Vasutat építettek, csalán levesen, krumplihéjon, marharépan, meg ki tudja, hogy még mi volt az „étlapon”. Mennyien ottmaradtak. Vérhas, tífusz, no meg a krónikus gyógyszerhiány, de ki törődött ott a foglyokkal, ahol mindenki fogoly volt, csak mindenki más miatt. Sok fényképet készített a hegedűről. Minden porcikája képre került, hiszen soha nem lehet tudni, ki mire kíváncsi. Meg is mérte, hogy ha valaki a méretekre is kíváncsi, ne csalódjon. Megsimogatta a hegedűt, szeretettel, mintha az apa kezét érintette volna. Gondosan visszahelyezte a tokba, betakargatta, mint egy alvó kisgyereket, majd gondosan bezárta a tokot. Leült a géphez és elkészítette a hirdetést. Hátradólt. El is akarta adni, meg nem is a hegedűt. Mást diktál az agy és mást a szív. De most a józan észnek kell győznie. Apa emléke ezt kívánja. Lassan megnyugodott.

Évek teltek el. Mindig hosszabbította a hirdetést. Jelentkező is volt bőven. Volt, aki további fényképeket kért, volt aki ki is próbálta. Egy fiatalember több mint egy óráig játszott a hegedűn, nagyon szépen, de kiderült a végén, hogy nem akarta

megvenni, csak kíváncsi volt egy ilyen öreg hangszer mit tudhat még. Csak az elismerés hangján tudott beszélni róla. Volt olyan ajánlat, hogy elviszi a hegedűt, és majd ahogy gyűlik a pénze úgy fogja kifizetni, részletekben. Volt olyan, aki időpontot kért a kipróbálásra, de azóta sem jelentkezett. Szóval a klasszikus leképezése volt a magyar viszonyoknak. Mert ugye tudjuk: a nemleges válasz is válasz, ha becsüljük valamire a partnerünket. Ha mégsem, akkor marad a köddé-válás. Mindenki tudta, hogy mennyit ér a hegedű. Egy napon, mégis megszörrent a telefon. Egy újabb vevő jelentkezett. Szeretné kipróbálni a hangszert – mondta – lehet-e? Ez csak természetes, hangzott a válasz, hiszen kipróbálás nélkül, hogyan lehetne eldönteni, hogy megfelel-e a vevői elvárásoknak. Kicsit szkeptikusan nézett a találkozó elébe, hiszen annyi volt már belőle, eredménytelenül. Talán... az esélyt mindig meg kell adni. Hiszen minden árura csak egy vevő van. A többi mind csak az érdeklődők körébe sorolható. Nem is voltak mások.

Másnap a megadott időben a vevő-jelölt megjelent. Idősebb ember, már az első pillanatban látszott rajta, komolyan gondolja a dolgokat. Lassan vette ki a tokjából a hegedűt, hosszan nézegette, hangolta, majd megfelelő gyantázás után ráillesztette a vonót és játszani kezdett. Szinte sírt a hegedű. A férfi folyamatosan szabadkozott: régen volt már a kezében ilyen zeneszerszám. Ő, mostanában inkább gitározott, de gyermekkori álmát szeretné megvalósítani, egy ilyen hegedűre vágyott mindig. Közben dallamokat hozott elő a hegedűből. Szépen szólt a hangszer. Lágyan, keményen, ahogy a „gazda” parancsolta. Azután hosszasan vizsgálta a férfit a hangszert. Még bele is világított a belsejébe. Látszott rajta, hogy tetszik neki. Azután visszahelyezte a tokba. Gondolkodott. Majd előjött az ajánlatával. Megvásárolná a hangszert... Amit kínál érte, az kevesebb, mint a hirdetett ár... Ennyi van és nincs több – jelentette ki... csak ennyi... Nagyon szeretné... Később mikor megegyeztek kezét fogtak és megtörtént az üzlet, megköszönte. Látszott a szemén, hogy boldog. Nagyon-nagyon boldog. Mikor kikísérte a férfit, belül ott legbelül, egy furcsa érzés kezdett motoszkálni. Vajon tényleg jó ez így? Apa utolsó ereklyéje, kedvence, használati tárgya... ami mindig vele volt, minden bajában... tényleg el kell engedni? Nem lenne jobb mégis... de hiszen így tönkremegy... mindegy már megtörtént... az élet megy tovább... vajon az én tárgyaim is így cserélnek majd gazdát... Vajon fognak-e emlékezni arra, hogy az enyém volt? Csak úgy kavartak az agyában a gondolatok. Vajon emlékeznek majd? Nem hiszem, nem tudom.

- Használja egészséggel – mondta búcsúzóul, hangja rekedt volt, mintha egy hatalmas gombócot akart volna lenyelni – de kérem nagyon vigyázzon rá!
Ismét kezét fogtak. Az autó elment, vele apa, a drága apácska hangszere is. Akkor felszakadt az érzés. Lassan legördült az a fránya könnycsepp az arcán. Apa! Ne haragudj!

Hegedűs Gábor

Szerelmet szó

csodás májusi ég alatt
szerelmet szó az éjszaka
csillagok fénye hunyorog
kéz a kézben andalogva

megyünk mint mentünk egykor
bár a „tok” már ráncos öreg
de él a vágy a szeretet
az élet oly jó és szép veled

hajad selyme még kislányos
kuncogsz ha szólok mint csitrike
bár megtépzott a sors sokszor
veled az élet szeretete

élni szeretnék én is még
ezer apró csodát találva
megélve néhány szép tavaszt
veled...agyam csak erre vágyna

hisz minden, ami volt van lesz
sok éve körötted forog
pajkos álmok és remények
előttünk leng a csalis horog

hogyan lehet még sokkal jobb is
az esélyt megteremtjük-e
szeretni szeretve mindig
lesz-e a sors ígérete

csodás májusi ég alatt
szerelmet szó az éjszaka
mint egykor az ősidőkben
mi elindult az ami ma

szerelmet szeretetre váltva
visz bennünket új sétára

ajánlás

herceg a szerelem csodás dolog
megérint ifjú és öreg szívet
ha a tavasz tüze lobog
s ő is érzi hogy jó veled

Hegedűs Gábor

Lábad nyomát keresem...

A csók hosszú, vággyal teli.

- Menned kell kedves, még lekésed a vonatot! - suttogja a lány, és kezével puhán végig simítja a fiú felhevült arcát, aki teljesen elveszítette az időérzékét a macska-zöld szempártól.

Margit szülői háza előtti kispadon ülnek. A májusi langyos éjszaka, az utcákon virágzó orgona illata felkorbácsolja a vágyukat. Jegyespárként egyre bátrabbak az öleléseik, úgy érzik, hogy a nyári esküvő sosem jön el, és addig talán bele is halnak a tűzbe, amely emészti őket. Mert Margit bármennyire is szereti Imrét, ragaszkodik hozzá, hogy a nászéjszakán legyenek egymásé.

A lány itt cseperedett föl vidéken, házuk a katolikus templom szomszédságában áll. Anyja takarítani jár a plébánia helyiségeit, vallásosan nevelte gyermekeit, ugyanakkor Margit nem tartja magát konzervatívnak. Barátnőivel eljár szórakozni, ahonnan olykor kísérlőjük is akad, és talán még egy-két csók is elcsattan a sötétben, de ettől tovább senki sem merészkedik. Akik próbálkoztak, jól felsültek, utána nem dicsekedtek kudarcukkal. Egyébként testórként áll mögötte három bátyja, ők elrendezik, ha valaki nem ért a szép szóból. Tudja, nem fogja magát elaprózni kis albérleti szobákban, erdei bokrok alján. A szerelmet komoly dolognak tartja, a legkomolyabbnak, az élet ajándékának. Nem akar belebonyolódni egy kapcsolatba falubélivel csupán azért, hogy legyen valakije, másrészt hisz a nagy szerelemben, arra vár. Az ötvenes években jár az idő, és a háború után furcsa egyvelege keveredik a hagyományoknak, és a nyugatról beszivárgó modern szokásoknak.

Imre kőbányai városi gyerek. Egy évvel korábban azért ruccant le vidékre két barátjával kollégájuk meghívására, hogy a szüreti bálon „megbolondítsák a vidéki pipiket”. Olajozott hajával, vasalt öltönyében, nyakkendőjével, apró bajuszával olyan látványt nyújtott a népviseletben parádézó fiatalok között, mintha királyfi

járkálna inkognitóban, bár nem tudott észrevétlen maradni. A lányok rá-rámosolyogtak, tekintetük visszaugrott hozzá. Igazi szépfiú ő, hasonlít a színészekre, akiket a falu művelődési házában vetített filmvászonon lehet látni. Kiválóan táncol, köszönhetően a táncsoportnak, ahová a boksztól járt a kőbányai klubba. Nem kivételezett, minden lányt megforgatott, kivéve a párral érkezőket. Nem akart bicskát kapni bordái közé az éjféltől vonatra várva. A falusi fiúk sanda szemekkel lesték a fővárosi jöttmentet az ismerős lányok körül, aki éppen Margitot választotta, azt a lányt, akinek egyikőjük sem elég jó, hiába is próbálkoznak nála. De tudták, hogy Imre Szekeres Józsi vendége, és Józsival nem érdemes ujjat húzni, mert maga is hamar kirántotta a bicskáját még néhány évvel ezelőtt. Józsi és Imre a Ganz gyár esztergályos üzemében dolgoznak, innen az ismeretség, a barátság.

Első pillantásra megakadt szeme a lányon, aki a többiek közül úgy ragyogott ki, mint a hajnalszín. Nevetett magán, hogy ilyen költői hangulatba került a vidéki mulatság forgatagában, de nem kérte föl, bár rohant volna hozzá... Majd, utoljára... A lány nem szorult táncosra egyébként sem, a fiúk folyamatosan vitték, amint a felszalagozott kocsik megálltak a település utcáin egy-egy kínáló asztal előtt, ahol a rendezők leszállították a fiatalokat, hogy szórakoztassák a báméskodókat. Már körbe járták a falut, Józsi jelezte, hogy még egy megálló van hátra. Apja fogatát hajtotta, nála ültek a vendégei is.

- Mondd, ki az a lány? - fordult Imre kipirult arccal kollégájához, szemével a lovaskocsi mellett táncoló lányok felé jelezve. Józsi sejtette kiről lehet szó.
- Margit - súgta, és ujjával intett - ne is próbálkozz, túl nagy falat ő a számodra!
- Aztán ugyan miért? - törölte meg izzadt homlokát Imre.
- Mert a lány barátom, mindenkit elküld a... Ezenkívül úgy vigyáznak rá a fiúk, mintha a saját barátnőjük lenne, a három bátyjáról nem is beszélve.

Fejével a táncolókat biccentett, és valóban a testvéreket könnyű volt felismerni, a hasonlóságuk alapján.

Imre szája szegletében csibészes mosollyal ugrott le a kocsiról. Neki ugyan ne parancsoljon senki! Igaz, vékony testalkata megtévesztő lehet, de bokszolni jár a munkahelyi sportszakosztályába, bármikor megvédi magát. Párok közé nem áll, azt nem tartaná korrektnek, ám egy egyedülálló lányt nehogy ne kérhessen föl! A zenekart szállító kocsihoz lépett, zsebéből egy papírpénzt húzott elő, és odátűzte a primás hegedűjébe.

- Csárdást! - kiáltotta.

Margithoz lépett, annak kezét tenyerébe vette, ajkához emelte, és megkérdezte:

- Kedves, szabad egy táncra?

A lány fülig vörösödött a kézcsóktól - vidéken nem volt ez divat akkoriban -, és saját meglepődésére is, csak ennyit tudott sutogni:

- Szabad.

A választ a többiek nem hallhatták, csupán Imre látta az ívelt száj mozgását.

A lány zene bizsergése beleszórt magát bőrük alá, és ott dobolt a szívük táján. A csárdást járva összhangban lépkedtek a zene ütemére, mintha ezer éve ismernék egymást. Néhány perc múlva a primás tussal zárta a lassút, és frissbe kezdett. Röpültek a hajszalagok, dobbantak a csizmák, rikoltoztak a fiúk, és aki csupán a kispadról bámészkodott, annak is ütemre dobogott a lába. Imre és Margit gyönyörű párt alkottak. A városi ruhás, olajozott hajú fiú, és a népviseletbe öltözött lány mintha két világból léptek volna ki, de ez mit sem vont le táncuk értékéből. Mert hihetetlenül szépen járták. Margit, mint a hajladozó nádszál, Imre szilajon, mint egy zabolátlan, vad csikó. Látszott, hogy valami másról is szól ez a ringás, arcuk kipirult, homlokukon apró izzadságcseppek fénylettek. A zene véget ért, és ők lihegve néztek egymásra. A menet tovább indult, de ettől kezdve tekintetük gyakran egymásba fonódott.

- Valóban csak az éjfélel vonattal akartok Pestre menni? - pillantott Imre félig lehunyott szempillái alól Pajára, és ajkaival karikákat eregetett a cigarettafüstből. Józsiék udvarán, a szőlőlugas alatt borozgatva várták, amíg a házigazda beáll az istállóba a fogattal, és elrendezi apja lovait. Visszatérve az meghallotta a kérdést.

- Hova sietsz? - csapott nagyot munkatársa hátára, majd maga is közéjük ült.

- Nem sietek sehova, csak így menjünk bálba, hogy egész délután a porban ugráltunk? Azt hittem a húszórásival megyünk haza. Csupa kosz vagyok!

- Fene abba a városi füledbe - mosolygott a házigazda -, ott a dézsában a víz - mutatott a kút felé -, hisz' csak most jön az igazi mulatság. Hajnalban szoktunk mi ilyenkor hazatérni...

- Cccc... Aztán aludjunk a szalmakazalban, vagy mi? - toporgott Tomi, aki eddig csupán hallgatta a beszélgetést.

- Mi bajod lenne? - nézett rá megbántottan Józsi - az én istállómban minden tiszta.

- Tomi úri gyerek Józsikám - vette észre a gazda szemén az elsötétülést Imre -, csak paplanos ágyban tud aludni.

Nagyot nyújtózott, hogy belerecsogtak a csontjai, és felnevetett.

- No, rendben! Éjfélíg lesz elég időnk mulatni, addig maradunk. Holnap meló, haza kell mennünk! Este Paja edzésünk is lesz... - nézett a másik, hirtelenszőke fiúra.

- Ahogy gondoljátok - bólított Józsi megenyhülve. - De gyertek, vacsorázzunk meg a bál előtt! Igaz, a felvonulóknak főztek valamit, ám az én vendégeim vagytok, nehogy má' ott egyetek! Anyám birkapörköltet főzött.

A művelődési ház ajtaján vastagon dőlt ki a cigarettafüst, a hangos zene tépkedte a dobhártyát. Odabent a bálteremben füzéren szőlőfürtök lógtak, köztük piros

almák. Itt már nem csak cigányzene szólt. Felváltva szalonzeneét játszott négy fiúból álló együttes.

- A sarokban az a pár a bíró és a bíróné - magyarázta Józsi a fiúknak. - Ha valaki gyümölcsöt lop és elkapják a csőzsök - mutatott a népviseletbe öltözött hat lányra, akik árgus szemekkel lesve járkáltak a táncolók között - fizetni kell érte, úgy vigyázzatok!

A városi fiúk jókat mosolyogtak kárvallott férfitársukon, akit éppen belépésük pillanatában csíptek el a „csőzsök”, és húzgáltak a bíró pár elé.

- Jól viselkedjete - veregette hátba Imre a két barátját -, én egyikőtöket sem váltom ki!

Szemei körbe jártak, kereste azt, aki miatt hagyta magát meggyőzni, hogy maradjanak. Margit háttal a bejáratnak, barátnői körében ült, és éppen nagyon kacagtak ők is a kárvallott férfin. A lányok észrevették a délutáni táncost, szemük felvillant, de az Margithoz lépett.

*„Egy boldog nyár Budapesten,
száz boldog óra veled...”*

A szaxofon édes, bús hangja betöltötte a termet, kipirult arcú párok ringatóztak a parketten.

- Meghívhatlak egy italra? - húzta Imre a lányt néhány percnyi tánc után kézen fogva a büféhez.

Maga sem tudta, mi történik vele. Úgy érezte megbabonázza ez a gyönyörű, zöld szemű nő.

Imre korán árva lett, szüleit egy év alatt veszítette el. Több barátnője volt már, akik szerették kedves, udvarias természetéért. Szívesen anyáskodtak felette, elkényeztették. Talán azért, mert megadta a tiszteletet, nem kellett törnie magát nagyon a nők után, sokan boldogan vállaltak volna ettől többet, már csak azért is mert egy szoba-konyhás lakást örökölt. De ő olyan kapcsolatra vágyott, amelyhez hasonlót otthon látott. Szülei pedagógusként nem lettek gazdagok, egy élet munkája volt az apró ingatlan. Imádták anyját, apját, és az elvesztésük hatalmas űrt hagyott szívében. Azok szerették volna, ha fiuk egyetemre megy, ő azonban kétkezi munkát akart végezni. Így lett esztergályos. Nem bánta meg. A munka mellett elfoglalta magát a boksszal, barátaival moziba, színházba jártak. Pártba akarta nagyon edzője beléptetni, győzködte, hogy jót tenne a karrierjének, lehetne főállásban sportoló, de szerencsére mindig sikerült kibújni az elköteleződés alól. Amíg apja élt sokat beszéltek a háború utáni politikai rendszerről, és megvolt a véleményük, bár nyilvánosan nem hangoztatták. Feltűnt neki, hogy itt falun is egymást elvtársazzák, elvtársnőzik a fiatalok.

És most előtte áll egy lány, akinek hangját alig érti a zenétől, és úgy érzi megfordult vele a világ.

- Menjünk ki - gondolta meg magát, és választ sem várva a kijárat felé indul.

Margit követi, bár hátrapillantva még látja, amint egyik bátyja kezét felemelve jelzi, maradjon a teremben. Ő azonban nem tart az aranyszőke hajú fiútól, akinek simogató, borostyán színű szemei vannak.

Megállnak a bejárat mellett, Imre rágyújt egy cigarettára.

- Még a neved sem tudom... - néz a ragyogó arcba.

- Margit. Szervusz. - nyújtja kezét a lány, halvány mosoly kíséretében. - Szegfű Margit.

- Tehát Illatos Margit - veszi tenyerébe az apró kezét Imre. - Nagyon örülök kedves Illatos Margit. Én Imre vagyok, Kürthy P. Imre hivatalosan, thy-nal.

Nézik egymást, szájukon csodálkozó mosollyal.

Ezen az estén kezdődik életükben egy új dolog, a nagybetűs szerelem, olyan, amely talán csak egyszer adatik meg az ember életében.

Egy évre rá eljegyzésüket ünnepeik, és a következő év nyarára tervezik esküvőjüket, augusztus közepére.

Most az orgonabokrok alatti kispadon ülnek. A fiú még egy csókot ad menyasszonya ajkára, majd felpattan, és mint a kilőtt nyíl futásnak ered, mert az éjféλι vonat füttyét messziről idáig sodorja a szél.

Margit reggel vidáman, az éjszakai szerelmes csókokról álmodozva, mosollyal az arcán indul a munkahelyére. Szeme előtt Imre képe lebeg, látja, amint a nyurga fiúalak belevész az éjszaka sötétjébe. Furcsa érzés keríti hatalmába. Hiába gyözködi magát, ez bizonyára attól lehet, hogy ideges az esküvő miatt, és ideges, mert ezt követően párjához költözik. Ott is van óvoda, két sarokkal arrébb lesz a munkahelye. Izgatottan várja a jövőjüket, de picit fél is, vajon hogyan szokja meg a városi életet. Otthon anyja minden nap a stafirungját számolgatja. Hiába mondja, hogy sükségtelen ennyi, szülei egyetlen lányuk lévén a lehető legjobbat, legszebbet akarják neki adni. Az ólban a disznó már két mázsásra hízott, és a csirkék is szépen növegetnek. Igaz, Iminek nincs családja, de annál több a sporttársa, a kollégái. Kétszáz személyes sátrat foglaltatott le az apja...

Munka után hazafelé tart. Már a házuk előtt jár, amikor észreveszi, hogy Szekeres Józsi szalad utána. A férfi hangosan szuszog, mint aki a vasútállomásra l futott egészen idáig.

- Margit, Margitka nagy a baj... - hadarja, miközben reszkető kezekkel cigaretta után kutat a zsebében.

- Imre... Imre nem jött be dolgozni ma, és a többiek mondták...

Szavai elakadnak, szemében könnyek gyűlnek, úgy pillant a lányra.

- Meghalt? - sikolt az. Kezét szájához kapja, magába fojtva a végtelen jajszót. Mindig ettől félt, hogy az éjszakai vonatnál valaki rátámad a vőlegényére.
- Nem, nem halt meg Margitka! - szorítja meg a karját Józsi. A férfi homlokán izzadság gyöngyöz, szája reszket -, mindkét lábát térd fölött levágta a vonat, amikor éjszaka ment haza... innen...

A lány fülei bedugulnak, és a szemben álló tátogó száját látja, a hozzátartozó alak egyre halványul, és hang is mintha egy üreg mélyéből jönne:

- Jól vagy, Margitka?

A vonat elringatja. Zavaros álmot lát. Menyasszonya hegytetőn áll, és ő két kezével nyúl felé a magasba, de nem éri el csupán a lábait, amelyek jéghidegek. Ijedten rezzen össze. Elaludt... Ez a hét nagyon nehéz volt, versenyre készül, és két nap túlórázott is. Kell a pénz... Talán mégis csak sportolnia kellene főállásban, igaza lehet Mihály bának... Pislogva mereszti szemét a sötétségbe, és megpillantja az ismerős állomás távolodó épületét. Rohanva tépi az ajtót, lába dobban az egyre gyorsabban zakatoló vonat lépcsőjéről. Ott ugrik, ahol a peron véget ér, és a korlát széléhez csapódik a teste... innen azután, mint egy rongybaba visszapattan a kerekek alá. Furcsa a csattanást hallani. Fájdalmat nem érez, sötétség borul rá. Nem láthatja, hogy a halvány világításban emberek rohannak felé, és két fiatal férfi nadrágszíjjal szorítja el a combjait, a két csonkot, ami lábából megmaradt... Nem hallja a mentő érkezését sem, amely az éjszaka sötétjében szirénázva robog vele a kórház felé.

- Ébredj, kedvesem!

A hang messziről jön, látni vágyja hozzá a drága arcot, a kábaságot igyekszik magáról lerázni. A hirtelen mozdulattól, és a gyógyszerszagtól gyomra felfordul, öklendezik. Valaki megtámasztja a fejét, szája elé egy vesetálat tart. Résnyire nyitja a szemét, de azonnal vissza is csukja, mert bántja a vakító fehér szín. Ágya mellett alakok mozdulnak, ruha suhog. Elviselhetetlen ez a gyógyszerszag...

- Lassan magához tér. Akkor ahogyan megbeszéltük...

- Rendben doktor úr.

A női hang tudja, hogy Margité. Szemhéját most már óvatosabban nyitja és végre megpillantja a lány sírástól kivörösödött arcát, könnyel teli, aggódó tekintetét.

- Mi... mi történt?

Teljesen kitisztult a tudata, de amikor fel akar ülni iszonyatos fájdalom hasít teste alsó részébe. Nem bír megmozdulni. Lenéz a paplanra. Attól, amit ott lát szívébe, agyára jeges rémület kúszik.

- Nyugodj meg, drága!

Margit hangja lágy, ám ő bizonyosságot akar. Kapkodva hajtja fel a takarót, és iszonyattal tekint két vastagon bepólyált combjára.

A lány visszahajtja a paplant, könnyek között suttogja:

- Baleseted volt Imikém, nagy baleseted.

Nem válaszol. Nem is képes megszólalni, a sokk lebénítja. Fejét félrefordítja, emlékezni próbál. A vonat, az ugrás... De képtelenség! Ez bizonyára egy rossz álom! Sportol, korlátokat ugrik át, munkába menetelkor járdaszélen egyensúlyoz, vele nem történhet ilyen! Nem, nem, nem!

A lány ijedten hallgatja a hangos, hörgés szerű szuszogást, nézi a hatalmasra tágult szemeket.

- Mondj valamit, kedves... Nincsenek fájdalmaid? Aggódunk érted, mindenki...

Nem mondja, a főorvos kijelentette elege van a napi jövés-menésből, a legközelebbi családtagjain kívül senki sem jöhet a fiúhoz. Magyarázkodnia kellett, legközelebbi családtagjai... szülei nem élnek, ő a menyasszonya. Akik bejöttek hozzá mind barátai, munkatársai...

Imre lehunyja a szemét. Nem, nem álmodik. Ez a valóság... Mi lesz most? És Margit, akinek zokogása csak növeli a kínjait... Nem kell, hogy sajnálja, nem kell, hogy sajnálják! Eltolja a kezét maga mellől.

- Menj... haza! - löki magából a szavakat rekedten. - Senkit sem akarok...

látni. Senkivel nem akarok beszélni. Tűnj innen!

Az utolsó szónál már kiabál, mire egy nővér feje jelenik meg az ajtóban. Belekarol a zokogó lányba, húzza magával.

- Jöjjön kedves! Hagyja pihenni a vőlegényét!

Margit visszapillantgatva követi engedelmesen, odakint bátyjára támaszkodik. Alig bír járni, testileg, lelkileg megviselte ez a néhány nap, és most Imre dühkitörése... Igaz, mondta az orvos, kiszámíthatatlan lehet a reakciója, de még sosem kiabált vele.

- Mit szándékozol tenni kislányom?

Az apa szomorúan nézi elgyötört arcú lányát, aki naponta jár a kórházba Imréhez. Margitnak van ideje gondolkodni a vonaton. Halálosan kimerült és agya csak egy visszatérő lemezt pörget: ez nem a valóság, ez nem a valóság, két hónap múlva esküvőre mennek, ott állnak a pap előtt...

- Mire gondol édesapám? - sóhajt összerezzenve.

Tudja miről kíván apja beszélni vele, de egyszerűen nem akarja hallani.

- Mi lesz most veletek?

Várható volt a kérdés, elkerülhetetlen. Apjára néz. Felelnie kell. Családja hetek óta a sátoros lakodalomra készül, tartozik nekik annyival, hogy elmondja miként döntött. Menyasszonyi ruhájához jövő héten veszik a méretet. Nála a válasz nem kérdéses egyetlen percig sem.

- Amint lehet, megtartjuk az esküvőt.

Hangja határozottan cseng. Apja szája széle megremeg. Fogalma sincs, mit mondjon a lányának. Nem akarja annak fájdalmát tetézni, de úgy érzi az képtelen átlátni a saját helyzetét. Ő nem azért taníttatta, hogy neki kelljen eltartania egy... nyomorékot. Szíve hatalmasat sajdul az aranyzőke fiúra gondolva, akit ő is annyira megkedvelt. Látja, ahogyan az vállán a kukoricával teli zsákkal, ruganyos léptekkel halad felfelé a padlás lépcsőjén, és Margitot forgatja boldogan az udvar közepén eljegyzésük napján. Ezt a fiút nem lehet nem szeretni, pedig az ő szívét nem könnyű meghódítani... De egy életre elkötelezni magát mellette, hogy ne babakocsit, hanem tolókosit tologasson...

Napok telnek úgy, hogy Imre a plafont nézi. Önpusztító gondolatok suhannak át az agyán. Meghalni, lebegni valahol, csak hogy ne kelljen erre a megcsonkolt testre néznie. Általában elégedett volt önmagával egész eddigi életében. Igaz, lehetne egy kicsit magasabb, de anyja, apja is közepes testalkatúak voltak, ezt örökölte. Hogyan kellene tovább élni szerelem nélkül, sport nélkül, egyáltalán érdemes?

Szája kiszáradt a szomjúságtól. Éjjeliszekrényén pohárban tea áll. Nyúl érte, de a gyógyszerek tompítják érzékeit, és az üveg kicsúszik ujjai közül, csörömpölve törik szét a szoba kövén. Dühösen vág az éjjeliszekrényre, repül a lázmérő, a könyvek szanaszét a földre. A robajra nővér szalad be, ijedtségtől sápadt arca még fehérebbnek tűnik a hófehér fityulában:

- Rosszul van? - ugrik hozzá, majd meglátja a káoszt. Meglepődésére az addig csendes beteg ordítani kezd:

- Takarodjon ki! Nem, nem vagyok rosszul, éppen nyaralni indultam, és nem találok a strandpapucsomat!

Saját fekete humorán gúnyosan nevet, végül zokogásban tör ki, miközben szaggatottan hajtogatja:

- Ne... haragudjon... ne haragudjon. Nem maga tehet róla...

A nővér arcáról eltűnik az ijedtség, elmosolyodik.

- Nem haragszom! Örülök, hogy végre harcol is, ez új magától.

Az ajtó becsukódik a rendőrök után. Közel egy órán keresztül kérdezték balesete körülményeiről. Tudja, arra kíváncsiak, hogy nem öngyilkos akart e lenni. Amint elmondta nekik, menyasszonyától jött, esküvőre készülnek, bokszol, megérezte a hangulatváltást. Aláírta a jegyzőkönyvet, hagyják békén, tűnjenek minél előbb a fenébe. Pszichológust küld hozzá a kezelőorvosa, és megkezdik a gyógytornát is. Hiányzott neki a mozgás. Igaz, eleinte nem szívesen vesz részt a gyakorlatokban, néhány alkalom után azonban érzi, ereje lassan visszatér. Tudja, Margit sűrűn bejár a kórházba, de nem engedik be hozzá. Ő kérte. Majd levelet kap. A lány döntő lépésre szánja el magát, érzi, valami olyan átütő erejű dolgot kell tennie, amely a fiút a depresszióból kihúzza. Az orvos szerint az jól gyógyul,

de szinte semmit nem beszél. Kollégái, sporttársai könyveket, újságokat küldenek be neki. Ki se nyitja. A plafont bámulja. Nem tudni, miként kerül haza, erről is egyeztetni kellene.

„Drága, drága Imikém! Kérlek, mindenre, ami szent és mindenre, ami szép csak történt közöttünk, olvasd el ezt a levelet! A szavak nehezen jönnek, és úgy érzem kevesek annak elmondásához, hogy bebizonyítsák irántad érzett mély szerelmemet. Te vagy az kedves, aki fényt hozott az életembe, te ismertted meg velem a szerelmet. Az élet nehézségeket hozhat, ma neked, holnap nekem. Nem tudhatjuk, mit tartogat, de ha egymásnak megmaradunk nem lehet olyan akadály, amelyet ne lennénk képesek legyőzni...”

A levél hosszú, és Imre érzi, hogy bensőjében valami átszakad, felfelé tör, megállíthatatlanul. Mert el akarta Margitot eresztetni, sőt el akarta zavarni maga mellől! Mit tud ő már nyújtani neki? Hiszen nem férfi, csak egy roncs! Mégis, Margit arról ír, a szerelemmel legyőzik a bajokat. Most ezt írja, de mit szól majd, ha mellé fekszik az ágyban, és hiába karolja át... Ha csupán a két csonkot látja lábából, ha mindenben segíteni kell neki, és ha az utcára kimennek, ahol ő majd Margit mellett gurul a kerekesszékkal, sajnálkozva utánuk fordulnak az emberek: *szegény férfi*, mire a másik: *szegény nő*...

- Levelet kapott?

A hang visszarángatja a valóságba. Elalhatott az önmarcangolásban, mert rémlik álmódott is. Valamilyen füstös lokálban táncoltak Margittal. Lábaik csapkodta a kövezethez. Fájtak a talpai. Hát ez mi a franc? Nincsenek is talpai! Önkéntelenül lepillant a paplanhuzatra... Csak az álom játszott vele kegyetlenül, tánc... hhhh, több nem lesz, soha többé az életben...

Még a hangulat hatása alatt lehet, mert automatikusan jön szájára a felelet az agy-kurkásznak, aki ágya mellett áll és vizsgálódó tekintettel bámulja.

- Igen, a menyasszonyomtól... azaz Margittól.

Ha tehetné, bizonyára rajta vezetne le a dühét és behúzza neki. De az orvos nem sokkal idősebb nála. Szemeiben nem sajnálatot lát. Azt sem hagyja, hogy ő sajnálkozva beszéljen saját magáról, csupán annyit mond, keménynek kell lennie, az élet elbánt vele, de fiatal, hány ilyen embert ismer, akik munkába járnak, családjuk lett.

- Magának óriási szerencséje van - folytatja - Vannak olyanok, akikre rá sem nyitják az ajtót, miután a baleset megtörtént velük. Magát imádja a menyasszonya. Minden nap itt van szinte, és telefonon ma is beszélt az orvosával. Magát nem hagyták egyedül. Rengeteg ember szereti. Ne zárkózzon el előlük. Szüksége van segítségre, de ez csak átmeneti állapot, addig, amíg otthon belerázódik az új élethelyzetébe. A lakását át kell alakítani, hogy

könnyebben tudjon mozogni. Legalább esélyt adjon a többi embernek, legfőképpen a menyasszonyának.

Imre felkapja a fejét.

- Most maga gúnyolódik velem, igaz? - pattanásig feszültek az idegei, a már, már kioktató tónus nem tetszik fülének. Mit tudhat arról az, aki nem él át ilyen szörnyűséget, hogy *mit érez ilyenkor az ember...*, ha egyik napról a másikra nincs meg a régi élete. Elveszett... mint a két lába...
- Maga látta az én...? - nem akarja kimondani a *menyasszonyom* szavát ismét, mert olyannak látja kívülről jelenlegi helyzetét, mint egy megrepedezett tükröt, amelyből szilánkokra hasadva apránként repülnek a darabok, eltűnve így minden, ami szép, ami kedves neki.

A férfi leül az ágy melletti székre. Nyugodtan beszélgethetnek, más nem tartózkodik a szobában.

- A menyasszonyát? - fejezi be a mondatot helyette. - Persze, nagyon szép.
- Szép? - horkan fel - Az kevés, nem gondolja? Sosem láttam szebbet. Bárkihez hozzámehet feleségül, akihez csak szeretne. Nem...
- De ő magát választja - nyomja meg szavait az orvos. Megfogja Imre vállát és szinte erőlteti, hogy nézzen rá - érti?! Magát!
- De én... - Küszködik a szavakkal.

Magabiztosságát elfújta balesete éjszakája.

- Én nem adhatok neki semmit - suttogja.

Fájó ezt így kimondania, homlokáról folyik a víz, szemeiben könnyek égnek. Az orvos tudja mire gondol, és azt is tudja milyen nehéz lehet erről beszélnie.

- Maga téved. Ismét téved, és elmondok valamit. Nem sérült meg a gerince, lehet családja, persze, akarnia kell, és nem belenyomnia fejét az önsajnálatba, a depresszióba, amire azután, ha elkezdi szedni a bogyókat, lehet, hogy valóban mindent elfelejthet. Maga még mindig ugyanaz a férfi, akit az a lány megszeretett.

Tudja, keményen fogalmaz, nem is teljesen állja meg helyét szakmailag mondókája, de ebben a pillanatban ezt tartja észszerűnek. Valahogy ki kell rángatni ezt a fiút az önsajnálatból.

Margit türelmetlenül pillantgat ki az ablakon. Ha teheti, bizonyára szalad a vonat mellett, mert attól fél, az sosem fut be a végállomásra, vagy mire a kórházba ér, megint megfordulnak a dolgok. Imre orvosa értesítette - nagyon óvatosan fogalmazott -, hogy jöjjön be a fiúhoz, most talán tud vele beszélni. Mintha hajlandó lenne nyitni... hajlandó. Úristen, ha hallgat rá, és képes lesz meggyőzni, semmi sem változott, ami kettőjük kapcsolatát illeti! Ő hozzámege feleségül, nem szánalomból, szerelemből, ezt mondta apjának is, és ha kell, az egész világnak a képébe ordítja. Nem kell ahhoz látható jel, hogy az ember rátaláljon a másikra, nyomok nélkül is vezet a szívünk. Csak képes legyen jól beszélni! Kezeit

összekulcsolja. Erőért imádkozik, hogy visszataláljon hozzá az, aki nélkül úgy érzi, nem tud élni.

Imre a kórházi udvar egyik öreg platánfája alatt ül, tolószékben. Ide hozatta ki magát az ápolóval egy pad mellé, itt akar Margittal találkozni, nem bent a klórszagú kórteremben. Szája sarkából az utóbbi hetek elvitték a kisfiús mosolygást, és egy mély ránc került a helyére. De megborotválkozott, haját megnyírták, barátai Paja és Tomi... Nagyon drukkolnak nekik. Őket már elviseli maga mellett, és a fiúk boldogan vitték magukkal lakása kulcsát, hogy felmérjék mi az amit át kell építeni, hogy a tolókoszival tudjon mozogni benne. Az esküvőre félretett pénz másra lesz fölhasználva...

Az esküvőjük... egy hete lett volna. Az augusztus végi napsugár áttöri magát a fa lombozatán, és jótékony pír színez sápadt arcára. Lehunyja a szeméit, engedi, hogy a város lüktetése, az ideig szűrődő zajok eljussanak tudatáig. A mentő szirénája valahol távol..., fékező autó csikorgása..., halk léptek a fűvön...

Amikor feltekint, Margit áll előtte. Apró, virágmintás vékony ruhájában átsejlik karcsú alakja. Még szebb, mint amire emlékezett. Madonna! Hajnalcsillag!

A lány leül a padra és Imre kezéért nyúl. Az önkéntelenül megrántja a sajátját, de nem akarja elhúzni, csupán úgy érzi testébe áram kúszik, végig remegve minden apró sejtjén. Olyan erős ez, hogy beleborzong. Eldöntötte, ha van még esélye a boldogságra, élni akar vele. Ajkához emeli a puha kezeket, és megcsókolja. Szavak helyett teszi ezt, bocsánatot kérve, hogy kifordult önmagából, minden gorombaságáért, amelyre csak villanásokban emlékeznek...

A nagytemplom tornyában megszólal a delet jelző harangszó. Az esküvő jut eszükbe.

- Szeretlek!

A szó egyszerre hagyja el az ajkukat, mint amikor imádságot mondunk a templomban.

- Szeretlek, mindörökké. Soha, semmi nem választhat el bennünket

egymástól... - suttozza Margit, és Imre könnyekkel a szemében ismétli utána.

- Soha, semmi...

Balesete óta most először hiszi őszintén, hogy talán mégsem veszített el mindent.

Az esküvőt a Kőbányai hivatalban tartják, ahová csupán a szűkebb családi kör hivatalos, mégis a Tanácsháza előtt rengeteg ember gyűlik össze. Sporttársak, kollégák, mind látni akarják boldogságukat.

Imre lassan hozzászokik az új élethez, amelyet Margit jelenléte könnyebbít meg számára. Munkahelyén az esztergályos üzemben szakoktató lesz, keze alá tartoznak a szakmunkástanuló fiatalok. Boldogan foglalkozik velük, magát látja

bennük. Amelyiket csak lehet terelgeti sportolni. A bokszt, mint második szerelem megmarad nála, rajongói szinten. Heti két alkalommal jár edzeni.

Egy év múlva, amikor a szülőszoba ajtaja kinyílik és beengedik a tolószékével, gyönyörködve nézi a kiságyban fekvő angyali arcú újszülöttet.

- Olyan, mint te kedvesem, látod? - pillant Margitra, boldogságtól ragyogó szemekkel.

Zárszó:

Margit anyám húga volt. Imrével hosszú utat tettek meg, amíg egymásra találtak. A szerelem, mint olyan sokszor az életben bebizonyította, nem ismer akadályokat. Három gyönyörű lányt neveltek fel, nagy szeretetben.

Hodos Éva

A háború véttlen áldozatainak emlékére

A több mint kétszáz kilométeres út után meglehetősen fáradtan tértünk haza a szülőfalumból, ahol egy síremlék beszentelésén vettünk részt.

„A háború véttlen áldozatainak emlékére” – ez a felirat áll rajta, és négy név: egy 4 éves kisfiúé, a 27 éves édesanyjáé (aki ekkor már háborús özvegy volt), és két fiatal lányé, akik 1944. novemberében 15 és 17 évesen haltak meg. Közülük a 15 éves Ilonka anyósom húga volt, így a végtelenül lepusztult, olvashatatlan bádogg táblával jelölt közös sírjuk rendbe hozatalából mi is kivettük a részünket. De hát mi is történt, miért kellett négy fiatal életnek elvesznie?

Jakabszállásra az oroszok 1944. mindenszentek napjára vonultak be, és egy hét után tovább is mentek, hiszen abban az alföldi kis faluban semmi, de semmi megszerezni valót sem találtak. Az ott lakók persze féltek: terjedtek a rémhírek lányok és asszonyok megerőszakolásáról, vagyontárgyak elrablásáról, az állatok leöléséről, és részeg dorbézolásokról. Osztálytársam 95 éves édesanyja és annak ikertestvére ma is élénken emlékszik arra, hogy előbb a padlásra bújtatta őket az apjuk, majd mikor már ott is keresni kezdték a katonák a „gyévuskák”-at, kimenekültek a kukoricaföldre. Még lőttek is utánuk az oroszok, de a két lány fejvesztve rohant, és 2 napra elbújtak a levágott, és kúpokba rakott kukoricaszárak közé. 14 évesen így menekültek meg.

Anyósoméék nem a faluban laktak, hanem kint tanyán, ahol a faluból több embert is elbújtattak a katonák elől. Így történt, hogy Ilonka barátnője Anna, és egy özvegyasszony, Kis Andrásné a kisfiával náluk rejtőzött. November 19-én valamennyien egy gránátrobbanásban, haltak meg, ami azért következett be, mert a menekülő németek által eldobált fegyverek között a 4 éves Andriská egy gránátot

talált az árokban, és az eperfához csapkodva játszani kezdett vele. Amikor ezt a nagylányok és az édesanyja észrevette, rohantak felé, hogy dobja el. A kisfiú sajnos ekkor a biztosítószegyet kihúzza, vágta a fához a robbanó szerkezetet, és az berobbant. A gyermek azonnal meghalt, az anyukát és a két lányt férjem nagyapja – jobb híján, mivel a falunak akkoriban orvosa nem volt – dunyhákra fektette a lovaskocsi saroglyájában, és vágatva vitte Kiskunfélegyházára. Sajnos mindhárman menthetetlenek voltak: a gránát a belső szerveiket roncsolta szét. A Kis családból csak az ötéves Marika élte túl a robbanást, akire ráesett a légnomástól kiszakadó bejárati ajtó, megvédve őt a repeszektől. Szem és fültanúja volt annak, hogy édesanyja a nevelőapjának könyörög „üssön agyon tata, ne szenvedjek tovább” * – mivel a belső sérüléseken kívül neki a lábait is leszakította a robbanás.

A párom emlékezete szerint anyukája azt mesélte, ő ekkor épp Kecskeméten szolgált egy zsidó családnál, (akiket nem sokkal ezután elhurcoltak koncentrációs táborba, ahonnan csak a „két kisasszonyka” tért haza), így nem volt szemtanúja az esetnek, de a szülei és a szomszédok Anna bátyját hibáztatták. Katonaviselt ember volt, épp a háborús sérülése miatt lehetett otthon, és állítólag ő mondta meg a kisfiúnak, hogy amit talált az mire való. Laci sohasem bocsátotta meg önmagának, hogy egyetlen húga miatta halt meg, búskomorra vált, sosem alapított családot. Végül ismeretlen helyre költözött a faluból, így édesanyjuk nagy szegénységben, magányosan halt meg. Húsz évvel később ugyanabba a sírba temették, ahol szeretett lánya pihen a többi végtelen áldozattal együtt.

*Marika néni még él, a kecskeméti nyugdíjas otthonban lakik, telefonon mesélt a történetekről.

Holécziné Tóth Zsuzsa

Emlék-cseppek

Hogy miért éppen ez a cím? Mert tejről szóló rövid történeteket osztok meg, és ugye a „morzsa” nem lenne elég stílszerű! Maradjunk hát az emlék-cseppeknél.

Gyerekkorom egyik fontos tevékenysége volt a tehenünk legeltetése, ami csak látszólag volt egyszerű feladat egy tízéves gyereknek. Fáni ugyanis nagyon szerette a zsenge kukoricalevelet – jobban, mint az útszéli sovány fűvet, katángkórót és ballangót - és ha csak tehetett, hosszú nyelvvel „sadarintott” egy két levelet a tsz kukoricásából. E miatt azután hiába vittem én könyvet magammal, nem tudtam olvasni, mert folyton ott kellett állnom az orra előtt. Egyszer aztán támadt egy jónak látszó ötletem: lepányváztam őt a Sanyi bátyám tarlójára, és hordtam neki a kukoricából jó sok levelet. Persze nagyon rafinált voltam: nem a széléből, hogy észrevegyék, hanem a hatalmas tábla belső részéből. Miután belakott, már nyugodtan leülhettem az alléban olvasni, ő pedig csendesen kérődzött mellettem. Pár nap után ez a módszer meghozta „gyümölcsét”: Fáni láthatóan több tejet adott, mint korábban, anyukáék pedig nem győztek dicsérni, milyen jó helyen legeltetem én mostanában a tehenet, hogy többet tejel.

Nem is lett volna semmi baj, ha a dicséreten felbuzdulva egyik nap nem hordtam volna túl sok levelet eléje, amitől aztán estére úgy „felfújódott”, hogy apukák teljesen kétségbe estek. Én már bent csináltam a leckét, amikor az ablakon át azt láttam, hogy apukám kergeti a Fánit körbe-körbe a zárt udvaron, majd, amikor megálltak, nagypapám friss fűzfaágat próbált vele etetni, anyuka meg több vödör hideg vizet önt a hasára. Kikíváncsiskodtam, hogy mi történik? Akkor mondták, hogy így, a keserű fűzfa megrágatásával meg a futtatással próbálják elkerülni, hogy a tehen elpusztuljon a felhabosodott bendőtartalomtól.

Végül a nagybátyám kihozta a faluból lovaskocsival az állatorvost, aki egy speciális eszközzel beleszúrta a jószág gyomrába, és megcsapolta azt. Fáni megmenekült, és pedig sírva kértem bocsánatot, hiszen jót akartam, azt, hogy a tehen minél több tejet adjon. Arról mélyen hallgattam, hogy az olvasás szeretete is ludas volt a történetben.

Fáni sok évig velünk volt, de ahogy öregedett, egyre kevesebb tejet adott. Ezért a szüleim akartak venni mellé egy fiatalabbat is, ami bizony a hatvanas évek végén se volt kis költség. Végül a szomszédos Matkópusztán talált apu egy fiatal állatot, a Rozit, amit nagybátyám lovaskocsija mögé kötve vezettek el hozzánk. Anyuka este – ahogy végzett Fáni fejésével – a félig telt sajtárral odaült Rozi mellé, hogy őt is megfeji, de ahogy a tőgyéhez ért, hogy lemossa, az új tehen egy hatalmasat bődült, rúgott egy nagyot – és a hét liternyi tej a sajtárral, meg anyuka a fejőszékkel bizony a sarokban kötött ki.

Apu a fájdalmas bőgést hallva rohant az istállóba, és látva mi történt, felhelyezte a járomfát, hogy majd azzal kordában tartja a tehenet, de bizony az minden egyes tőgy érintéstől keservesen felbődült. Nem telt sok időbe, mire nagyapámmal megállapították, hogy ennek a szegény jószágnak bizony tőgygyulladásra lehet, valószínűleg nem sokkal korábban választották el tőle a borját, olyankor fordul elő az ilyesmi. Úgy határoztak: másnap visszahajtják a tanyára, ahonnan vették, mert ezt szépen elhallgatták.

Másnap tehát elindultunk csak úgy gyalog (nem volt az messzebb, mint az én öt kilométerre lévő iskolám, oda is gyalog jártam naponta), apu vezette, én meg hajtottam egy vesszővel, ha kellett. Odaérve egy kisfiú szaladt elé, és apukámtól kérdezte, miért hoztuk vissza a Rozit, majd meghallva a választ, hogy „tőgygyulladása van” rohant befelé, és kiabált a szüleinek:

- Jöjjenek gyorsan, mert Rozinak tőgygyulladása van!

Kénytelen kellett elismerni, hogy a gyengefias tehenet, akinek elpusztult a borja, már napok óta árulják, és meg se próbálták megfejteni – valószínűleg gyűlt-gyűlt a tej, és az okozott gyulladást. A pénzt visszaadták, „mert azért böcsület is van a világon” a gazda szerint – bár, ha arra gondolok, szívfájdalom nélkül ránc sózták a beteg állatot, hát ezt a „böcsületet” kissé kétkedve fogadtuk.

Amióta az eszemet tudom, mindig nagyon szerettem a tejet - a családi legendárium szerint két és fél évesen még vittem anyukám után a kissámlit, hogy üljön le mert én szopizni akarok. A Fániét is, de amíg meleg volt, nem voltam képes inni belőle úgy, mint az unokanővérem. Viszont, ha kihűlt, mentem az un. „nagykonyhába” (ma ebédlőnek mondanánk, mivel ott nem főztek, csak ünnepnapokon terítették): a hideg kövön még nyáron is hús maradt, és amennyi jólesett, annyit ihattam belőle. Leszedhettem a tejszint is, ami jó édes volt, mert anyuka szerint „attól lesz jó erős a csontja a kislánynak, a tejátvevő meg úgyis eltagadja a jó zsírfokot, hiába adom én fölzetlenül oda a tejeskocsisnak” (a tanyavilágból egy ember hordta be a faluba a tejet az átvevőnek, és havonta egyszer tej zsírfoka után fizették a tejpénzt). Így most visszagondolva igazat kell adnom anyukámnak: a csontjaimmal valóban nem lett semmi baj, de hogy a túlsúlyomban mennyire volt ludas az a jó zsíros tejszín?

Igen, a tejátvevő... van egy barátunk, aki közel kettőszáz kilós, és elmondása szerint az ő anyukája volt Rádócon a tejátvevő, így aztán lehetett bármilyen világ, ő bizony húsz éven át a napi két liter tejet megihatta – nem kellett a boltba menni tejért. És hogy ez hogyan került szóba? Hát úgy, hogy amikor kórházban próbáltunk egyszerre fogyókúrázni, a mi barátunk váltig állította a dietetikusnak, hogy ő „bizony isten betartja a napi ezeröt száz kalóriát, és mégse fogy”. Erre a hölgy megkérdezte:

- És mondja, a napi két liter folyadékot is elfogyassza?
 - Ó, hogyne – jött a válasz – minden nap megiszom én a két liter tejet, doktornő!
 - Ne mondja már! Tudja hány kalória két liter tej? Ezerháromszáz! Akkor maga a tejen kívül csak napi két zsömlét ehetne meg, hogy az előírást betartsa.
- Szegény barátunk bánatosan lehajtotta a fejét, és csendben mondta:
- Azt hittem, a tej „élet, erő egészség”, ahogy az iskolában tanultuk. Ezek szerint engem az betegített meg. Az az igazság, én már nagyon régen akkor is a mázsán fölül vagyok, ha nem állok rá.

Végezetül álljon itt még egy történet a tejről – ennek a fiam a főszereplője. Ma már tudjuk, hogy ő is, meg az apukája is azok közé tartozik, akik csak savanyított tejterméket fogyaszthatnak, de negyven évvel ezelőtt - amikor Robi még csak bölcsődés volt -, ezt senki sem tudta. Nem tudom, tartja-e még magát az a nézet, hogy a tej annyira egészséges, hogy az minden kisgyermeknek feltétlenül fogyasztania kell, de azt tudom, hogy amikor az én fiam kicsi volt, ezt bizony „szentírásnak” vették a bölcsődében.

Robi másfél éves volt, amikor megkezdte a közösségi életet: kellett a pénz lakásra, mert akkor már láttuk, hogy házasságunknak nem tesz jót, ha még sokáig édesanyámmal egy fedél alatt élünk. Jót akart ő a maga módján, csak nem tartott bennünket elég érettnek a házasságra, ezért mindenbe, de mindenbe beleszólt. A férjem sokszor hajnalba ment szolgálatba, ilyenkor ő már kora reggel benyitott azzal, hogy nem bírt visszaaludni miután felébredt arra, hogy a párom az ő szobáján belül lévő fürdőszobát használta... és így tovább, szinte egész nap volt valami panasz, vagy véleménye kettőnkéről. Persze hogy én azután, amikor hazaért szegény rá zúdítottam minden elkeseredésemet, de tudtam, ez így nem mehet sokáig.

Munkába álltam hát, bár a fiunk eleinte többet hiányzott, mint jár a bölcsibe, mert szinte hetente kapott el valamilyen fertőzést – általában hasmenést, vagy kötőhártya gyulladást. Nem igazán szeretett odajárni, bár nem is lázadt, csak végtelenül szomorúan várt rám délutánonként. Egy idő után azt is megfigyeltem, hogy általában akkor rosszkedvű, ha nem a fiatal, kedves iker gondozónénik valamelyike van velük, hanem a „kontyos Kati néni”. Ez a gondozónő már majdnem nyugdíjas korú volt, és végtelenül szigorú: még mi, szülők is tartottunk tőle, mert mindig volt egy-egy epés megjegyzése. Legtöbbször azt nehezményezte, hogy későn érünk oda a kicsikért (pedig az anyák szíve már attól is megszakad, hogy a legaranyosabb éveikben nem lehetnek a nap minden órájában a gyermekükkel, de ha egyszer a város túlfelén dolgoznak nyolctól fél ötig, és a busz csak fél óránként közlekedik arra, mit tehetnének), de baj volt az is,

ha fűzős cipőt. vagy pl. anorákot mertünk rájuk adni, mert azzal neki gondja volt. Én az alatt az egy év alatt, amíg a fiunk odajárt, nem láttam mosolyogni, de lehet, hogy a gyerekek sem!

A nyolcvanas évek elején játszódó történethez azt is tudni kell, hogy akkor még nem mehettek be a gyerekek abban a ruhában a társaik közé, amiben érkeztek: fel kellett venniük egy ronda drapp, barna és bordó csíkos dzsörzé ingpulóvert és egy kantáros nadrágot, és a magunkkal vitt váltócipőt. Mivel ezeket hazaindulás előtt le kellett vetni, nekem viszonylag gyorsan feltűnt, hogy bizonyos napokon ez alatt a csíkos ing alatt a fehér trikón nedves, vagy éppen beleszáradt foltok éktelenkednek. Először persze véletlennek hittem, de amikor már vagy harmadjára láttam, hogy a fiam pocakján drapp foltok vannak, rákérdeztem: Robikám kidőlt valami? A válasz keserves sírás volt, alig tudtam megbékíteni. Végül hüppögve közölte, ha a Kati néni van velük, addig senki sem kelhet fel a reggeliző asztaltól, míg a folyadékot meg nem issza. Ő pedig tudja, hogy a langyos tej meg a tejeskávé bántja a pocakját, hát inkább magára önti, amikor Kati néni nem látja.

Végtelenül felháborodtam, amikor ezt hallottam. Bár akkor még nem tudtuk, hogy a görcsök és a hasmenés nála is, és az édesapjánál is a tejcukor érzékenység miatt vannak, az a tény, hogy a kisgyerekeket így megfélemlítse a nevelője, ha az valamit nem akar elfogyasztani – számomra elfogadhatatlan. Első haragomban be akartam menni a bölcsőde vezetőjéhez, de azután arra gondoltam: nekem holnap is dolgoznom kell, tehát addig nem „boríthatom fel az asztalt”, amíg nem találok valami megoldást. Így azután a gyerekorvosunk segítségét kértem, aki írásban közölte a bölcsődével, hogy a „gyermeknél egy bakteriális fertőzés következtében nagy valószínűség szerint intolerancia alakult ki a tejjel szemben”. Ezt a papírt azután bevittem a bölcsőde vezetőjéhez, aki utasította a konyhásokat, hogy az én fiamnak minden reggelihez teát készítsenek. Kati nénit nem árultam be, de év végén – amikor sikerült a kisfiunkat a munkahelyemhez közeli bölcsődébe átvinni (vállalva ezzel azt, hogy szegényke kora reggel és délután velem utazik majdnem fél órát) – az álszent, sajnálkozó szövegére, mely szerint „olyan jó helye volt itt a kisfiúnak, nem értem, miért viszi el az anyuka”, azért annyit megjegyeztem:

- Abban bízom, jobb helye lesz ott, ahol nem jár azért büntetés, mert a gyerek tudja, mi a jó neki, és mi az, ami megbetegíti.

Hogy azóta rájött-e mire gondoltam, nem tudom, de akkor és ott olyan meglepett képet vágott, hogy én kis híján hangosan felnevettem.

És hogy miről jutott most eszembe ez a történet? Hát egy tévéreklámról, ahol a pár éves fiúcska az anyukájától kérdezi „miért bántja a gyógyszer a pocakomat?” Erről jutott eszembe, hogy szegény kisfiam pocakját nem a gyógyszer, hanem a gondozónő szívtelensége bántotta.

Holécziné Tóth Zsuzsa

Életek meséi – családi anekdoták

Bár nem tudom, mi pontosan az „Életmese”, szerintem az egy „élet meséje”. Vagy egy élet pár évének meséje. Ez lehet drámai, hősös, vicces, sírva mosolygós, kedves, ... - bármilyen. Szerintem.

Nagycsaládosként nagyon sok, és sokféle történet jutott eszembe a pályázatot olvasva. Sokat a mai napig felidézünk a családi összejöveteleken. Ezekből a kis emlékképekből és anekdotákból készítettem most egy válogatást.

Az első történet a dédpapámhoz kapcsolódik. Eléggé homályosan emlékszem már rá. Sokszor jött hozzánk szőlőt metszeni. Meg mesélni. Mivel dédmamám akkor már nem élt, sokszor hívtuk papát magunkhoz, hogy ne keseregjen otthon magányosan, de mindig csak valami „trükkal” sikerült pár napra kimozdítani. Az egyik ilyen trükk volt a metszés. A mesélés meg velem járt ugye. Bár arra már nem emlékszem, hogy miket mesélt, csak arra emlékszem tisztán, hogy szerettem mellette bóklászni a kertben. Jó érzést sugárzott. Jó volt mellette szöszmötölni. Utólag tudtam meg, hogy nagyon sok verset, mesét és mondókát tudott, mert bár szegény családból származott, úri „bölcshöz” járhatott. Cseléd gyermek volt. A grófnő viszont szíven viselte a cseléd gyerekek sorsát, így rendelkezésükre bocsátott egy szobát, ahol valaki figyelt a cselédek gyerekeire. Talán ezekkel a versekkel, mesékkel varázsolt el minket annak idején. Azt mesélték a szüleim, hogy a bátyámnak a „kipp-kopp kalapács” kezdetű mondókát is ő tanította. Igaz, nem ment rögtön. Valahogy mindig „kákópi” lett belőle – és ezután még sokáig ez is maradt a kalapács neve nálunk. Dédpapa messze lakott, ezért mindig autóval mentünk érte. Olyankor az anyós ülésen ült és amikor kanyarodni kellett, ő is mindig kinézett jobbra a széles karimás fekete kalapjával, így aztán apukám semmit nem látott tőle. Mondta is neki, hogy „nem papának kell látni, hanem nekem”, de azért újra és újra kinézett ő is. Ezen aztán nagyokat nevtünk.

Gyermekkorom emléke még az is, hogy az anyai nagyszüleimnél sokszor nyaraltunk a bátyámmal. Olyankor az erdőt jártuk a papámmal, kukoricát morzsoltunk a góréban, rendeztük a portát és a jószágokat, este pedig kártyáztunk. Magyar kártyával játszottunk. Zsírozunk, 66-oztunk. Mamám sütött, főzött nekünk. Nyáron málnát szedtünk. Hatalmas málnás volt a kert végében. Az apró szemű, gurulós fajta. Nem volt kimondottan szapora szedni, viszont nagyon finom édes volt. Sokszor papám előtt haladtam, mert a szúrós ágak közé nem szerettem benyúlni, viszont a szép nagy szemeket nagyon is szerettem – enni. Így esett, hogy a málnás vedrem nem nagyon akart megtenni. Ilyenkor nagyapám a saját vedréből öntötte tele az enyémet. Ugyanis vedrenként egy kis zsebpénzt is kaptunk, amikor a nap végén leadtuk a málnát a felvásárlónak. Hazafelé az üres ládák között maszatosan és boldogan ültünk mi is a bátyámmal.

Apai nagyszüleim házánál a tehéncsordára emlékszem. Csodáltam, hogy hogyan is ismerik meg a saját házukat és megértettem, hogy mit jelent az, hogy „bámul, mint borjú az új kapura”. Amikor kicsi voltam, még papámék is tartottak 2-3 tehenet. Nagypapám vizet húzott a kútból, mi pedig a tornácon állva vártuk haza őket. Egész kicsi lehettem, amikor még szekér elé fogva is láttam őket. Talán dohányt törni mentünk. A kis ragacsos fekete golyóra emlékszem, amit a kezünkről leszedett ragacsból gyurmáztunk. Aztán a nagy ólban felfűzve szárítottuk ki a dohányleveleket. Guráosztát is akkoriban ettem. Az ellés utáni első néhány fejéből gyengébb, jellegzetes ízű teje van a megellett tehénnek. Ezt kellett felforralni. Ekkor összeugrott és túrós lett az állaga, azt nevezik guráosztának.

A bátyámmal egyébként is sok kalandunk volt. Vele együtt úrhajós sapkában üldöztük a szomszéd kisfiút. Sokszor játszottunk cowboy – indiánost. Volt, hogy sátras lagziban lettünk csupa porosak, volt, hogy simán a kerti sárban maszatolódtunk, de az amúgy is kevés rólunk készült képen csak egy pár olyan van, ahol tisztán és jól fésülten mosolygunk. Amikor már kicsit nagyobbak lettünk, akkor szuper titokban átkutattuk a legtitkosabb polcokat is a házban. Falaztunk egymásnak, ha leborult egy virág, vagy eltört valami a nagy játék hevében. A számomra rettegett kerti WC-hez kincses térképet is készített, hogy ne legyek olyan „anyámasszony katonája” és merjek végre ráülni. Hosszú nyári délutánokat töltöttünk a cseresznyefákon is. Az egyik fára ő mászott fel, a másikra én. Volt az a két fa úrhajó, UFO, versenyautó, de még kalózhajó is. Azt sosem értettem, hogy a magasabb fáról miért tudott mindig eltalálni a magokkal, míg én hiába küzdöttem olyan magasra köpni az alacsonyabb fáról. Na és ha már a sportlövészetnél járunk. Más sportokkal is próbálkoztunk együtt. Nekem messze földön hírhedt volt a labdaérezkem. Engem minden labda messziről elkerült, így a labdajátékokat hamar feladtuk. De korcsolyáztunk a Fancsikán például. Igaz, annak is csúnya csuklótörés lett a vége, de arról biztosan a jégbe fagyott nád tehet. Meg egy kicsit az, hogy a kisebb testvérek mindig azt hiszik, hogy mindenre képesek, amire nagyobb testvéreik, viszont erről a testük nem tud. Azóta se nád, se Fancsikai-tó nincs. Igaz mostanában már befagyni se igen tudna annyira, hogy biztonságos legyen rámenni, még ha lenne is tó.

Az iskolaévekhez érve még egy közösen átélt furcsaság jutott eszembe. Mindketten a Nógrádi Sándor Általános Iskolában kezdtünk tanulni. Az iskolához közel eső Marx Károly utcában lakott a nagynénénk. Sokszor mentünk hozzá iskola után, ha a szüleink nem végeztek a munkával, mire kicsengettek. Majd egyszer csak hirtelen a Benedek Elek Általános Iskola tanulói lettünk és a Csillag utcára mentünk a nagynénénk albérletébe - ami persze pontosan ugyanott volt, mint előtte. Változott a téren a szobor is, meg a dalok és az ünnepek is. Kisebb testvérként azt is nehezen dolgoztam fel, hogy miért nem lehettem soha kisdobos,

holott a bátyám lehetett. Mondjuk nem sokáig. 1-2 évig lehetett csak kisdobos ő is.

Apukám sok verset, történetet tud. De mire este lett, nem mindig maradt ereje mesélni. Ha mégis rábeszéljük, hogy mondjon mesét, akkor a nagy madárról mesélt. Lassan, elgondolkodva kezdte a mesét, hogy legyen időnk elképzelni és beleélni magunkat a történetbe. A mese emlékeim szerint valahogy így szólt:

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy gyönyörű, nagy madár.

Hatalmas madár volt.

Amikor elindult, az egyik lábát letette, a másikat felvette.

Gyönyörű szép madár volt.

És ahogy haladt, az egyik lábát letette, a másikat felvette...

Sokáig vártuk a bonyodalmat, vagy a cselekményt, de végül a hatalmas madár addig ment, ment és annyira gyönyörű volt, hogy mindig sikerült elaludnunk.

Ezekben az években egy zártkertben laktunk. Akkoriban sokszor és hosszan kellett várakoznunk. Így utólag legalábbis úgy emlékszem. Vártunk buszra, ügyintézésre, bármire. Akár autószerelésre is, mert, ha valami út közben romlott el, akkor apukám már indult is, hogy megnézzze, mekkora lehet a baj. A hűtővíz akár útközben is felforrt. Olyankor meg kellett várni, hogy lehűljön a motor, mielőtt utántöltöttük az felforrt vizet.

A Nagyposta előtt az állomásnál például a Moszkvicsban ülve azzal szórakoztattuk magunkat, hogy néztük, ki, hogy birkózik meg a gigantikus méretű ajtóval. Aminek ráadásul az egyik szárnya mindig zárva volt.

Volt egy másik kedvelt várakozós játékunk, ami a Somogyi Pál utcához köthető. A víz ugyanis ihatatlan volt ott, ahol laktunk, így a Somogyi Pál utcán elhelyezett közkútból többször vittünk vizet főzéshez, teázáshoz. Amíg a szüleink teleengedték a kannákat, pont végig tudtuk mondani, hogy: „L. Ál. Pál. I Pál. Gyi Pál. Ogyi Pál. Mogyi Pál. (itt következett pár hosszú percnyi nevetés) Omogyi Pál. Somogyi Pál.”

A végtelennek tűnő kerti munkáknál, amiket a mamáméknál kalákába végeztünk sokszor, mindig meséltünk és tervezgettünk. Az erdőt ültetve én például megterveztem magamnak az erdészlakot a leendő erdő közepére. Az erdészlak nem készült el, de úgy éreztük, hogy gyorsabban és könnyebben telt a kint töltött idő.

Vasárnap gyakran mentünk haza a nagyszüleimhez. A munkát soha nem vasárnapra szervezték, mert az Úr napja az a szentmise és a beszélgetős együttlét ideje volt. Akkor még nem tudtam, mennyi idő és energia kell ahhoz, hogy a családi ebéd az asztalra kerüljön. Mindig volt gyümölcsbefőtt és sütemény is. Volt egy-egy párnakupac, amit nem volt szabad bántani (pedig milyen jó lett volna hassal beleugrani

a közepébe). Már csak azért is, mert ilyenkor mindig rengeteg név és történet hangzott el, amiből mi gyerekként nem sokat értettünk. Azt se tudtuk, ki volt az, akiről szó volt és azt se, hogy miért fontos, ami vele történt.

Gyermekkoromból sok emlékezetes pillanat kötődik nyárhoz, úgyhogy ezekből is megemlítek néhányat. A családdal sokszor kempingeztünk. Meg volt a varázsa az egyszerűségnek és a konzerv ételeknek. Egyszer egy ilyen kempingezésnél éjszaka akkora vihar támadt a semmiből, hogy sokan zseblámpákkal szaladtak ki megerősíteni a sátrak rögzítését. A miénkkel nem volt gond, így mi bentről hallgattuk az égszakadást.

A nyári táborokban általában egyszerű körülmények között, de mozgalmas programokkal teltek a nyári hetek. Számháborúztunk az erdőben, várromokhoz túráztunk, patakban fürödtünk. Fejtörőkkel, énekekkel, történetekkel szórakoztattuk egymást. Nem volt ciki, hogy nem volt telefon nálunk, mert senkinek sem volt még akkoriban. Egyszer egy ilyen hittanos táborban, egész kicsi koromban esett meg a következő történet: Egy nagyon hosszú túrázós nap végéhez közeledve még mindig a táborhely felé igyekeztünk visszaérni, de az valahogy nem akart feltűnni a látóhatáron. A nagyobbak a nyakukba vették a kisebbeket. Előkerült minden találós kérdés, mese és dal. Beleértve a klasszikus időhúzókat is, például:

„Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz.

*Egy bot, egy kalap, egy esernyő és
előre, hátra, oldalra, vissza.”*

(Ennél a résznél megállunk, és jobb lábunkkal utánozzuk az elhangzottakat. Előre érintjük, hátra érintjük, oldalra érintjük, alapállásba helyezzük.)

Ez például arra jó, hogy ne tűnjön fel, hogy még mindig csak megyünk, és nem fogy a távolság. Nyafogni sincs úgy idő, ha épp mondókázunk és komoly feladatnak tűnik az is, hogy tartani kell a ritmust. - Megjegyzem ez a klasszikussá vált figyelemelterelés a gyermekeimnél ma is működik. - Azért egy idő után már mi is eléggé kókadotunk. Kifogytunk az erőből, dalokból és a kék kutakból is, de szerencsére ekkor egy ismerős autó tűnt fel a látóhatáron. A kis Trabant az első adandó alkalommal megfordult és szabálysértésbe illő utas számmal indult visszafelé a szálláshely felé vezető úton. A kis Trabant többször is fordult, míg végül jól megpakolva lassan mindenkit elszállított a szállásra. Aznap a gyors vacsora és a hidegvizes zuhany után rekord sebességgel sikerült mindenkinek elaludni.

Több egymást követő évben nyaralhatott a zánkai üdülőben is a családom. Nem volt kimondottan wellness program a partról a nyári szállásokhoz visszasétálni délutánonként három kicsi öcsivel, némi strandfelszereléssel és kismotorokkal. Mert ekkorra már a kismotorok gazdáit is cipelni kellett sokszor. Viszont az ott töltött hetek viszonylagos nyugalomban teltek. Reggeli, ebéd és vacsora bőven volt. A Balatonhoz bármikor le lehetett sétálni, voltak kézműves foglalkozások és

a környék látnivalóit is felkereshettük borongósabb napokon. Ez nem egy fizetett hirdetés, tényleg így volt.

Ami ezután történt, az már pillanatok alatt ment végbe. A Comodor 64 ma már történelem. Félévente új technológiák, modellek és gyártmányok jönnek ki, a szoftveres újításokról már nem is beszélve. A Nagypostán töltött órák helyett (amiből sok volt ám, mert a zártkerti zöld postaládába akármit nem dobhatott a postás), ma már online küldemények érkeznek és QR kód beolvasással fizetünk. Felgyorsult a világ.

Ezekből a pörgős évekből olyan kisebb történetek jutnak csak eszembe, amiket majd a testvéreim megírnak, ha eljön az ideje. Ugyanis sok köztük az olyan történet, amiben valaki számára ciki részek vannak. Azért a Túró Rudi szabályt mégis megemlíteném. Mivel a Túró Rudira addig jártak a fiúk, amíg csak volt a hűtőben és mellette mást nem is nagyon akartak enni, így megszületett az „egy nap mindenki csak egy Túró Rudit ehethet” szabály. Utólag derült ki, hogy mennyire meg volt lepődve az öcsém, amikor kiderült, hogy másoknál ez nem így van. Történt ugyanis, hogy megtalálta élete párját, és amikor náluk volt, nem volt „Túró Rudi szabály”.

Az életem úgy folytatódott, hogy az ország másik végéből előkerült az életem párja. Összeházasodtunk és Debrecenből Nagyhegyesre költöztünk. Ekkorra már tudtuk, hogy a túl sok tervezésnek a világon semmi értelme, és hogy azon is össze lehet különbözni, hogy az ajtó „zárva” vagy „csukva” kell, hogy legyen, amikor elmegyünk otthonról. Pár heves vitát követően megszületett a „bekulcsoltad az ajtót?” kérdés, ami elég furcsán hangzik, de legalább egyértelmű, hogy megússzuk vele az újabb szóhasználatból eredő vitákat.

Nagyhegyesen „gyüttmentek” lettünk. Nagycsaládosok méghozzá. Úgy tudom, hogy én voltam „az anyuka, aki a hátán hordja a gyerekét”. Amikor ide költöztünk, ez falun nem volt még megszokott jelenség. Vagyis inkább „már”, mert a nagymamám mesélte, hogy náluk bizony volt, aki a hátára kötötte pár hetes babáját, mert mennie kellett napszámba a földre és nem volt kire hagynia a picit. Babakocsi sem volt, így ez volt a legegyszerűbb.

Azóta sok gyerekkori emlékem, élményem tért már vissza a legváratlanabb pillanatokban. A Túró Rudi szabály például évekig eszembe sem jutott, majd amikor a lányom három éves lehetett körülbelül, akkor a következő párbeszéd hangzott el:

Anya: - Marika, nem szabad a desszerttel kezdeni. Először rendes ennivalót egyél.

Marika: Jó, anya. Akkor kérek rendes Túró Rudit.

Hát ez volt nálunk a Túró Rudi szabály 2.0.

Guráasztát pár éve újra ehettem, amikor kisborjú született ott, ahonnan a tejet vesszük. Nagyon meglepődtek, amikor nagyon megörültem, hogy nekik az a tej „használhatatlan gyenge tej”. Olcsóbban is adták gyermekkorom legrágább tejét.

Ezzel az emlékképek és anekdoták végéhez értem. Amiben jelenleg a kis családommal élünk, az nem emlékkép vagy anekdota. Meseszerű néha és mesébe illő is talán, de biztosan nem a fenti történetek sorába való, így nem szaporítanám velük a mostani életmesém sorait.

Kíváncsi vagyok a Kedvesem éveinek eddigi életmeséjére. Sok történetet, pillanatot beszéltünk már meg az évek alatt, de azért remélem, egyszer ő is megírja.

Hudák Viktória

Régi autó

Tényleg régi, tizenöt éves is elmúlt már. Háromajtós, piros, papucsorrú Olcit, magnókazettás, elég sokat fogyasztós, magas hátsó üléses, meghitten kerregő motoros, sok-sok együtt megtett kilométeres. Megszoktuk, megszerettük, ő a mienk, mi az övéi, de sokasodnak a gondok vele, olaja folyik, fékje bizonytalankodik, sebváltója lötyög, szóval megöregedett, le kell cserélni, nincs mese. Mondjuk ezt mi, a felnőttek.

A lányok viszont tiltakoznak, tizenegy, illetve tizenkét évük teljes határozottságával és elkeseredésével. Miért kell új, ha még megy a régi, s ha tényleg kell új, ugye megtartjuk a régit is. Vigyük ki Tataékhoz, elfér ott, a műhelyben, ami garázs is, lehet majd játszani benne, valahányszor meglátogatjuk őket, a közeli kisvárosban. Nem úgy van az, magyarázzuk nekik bölcsen, merthogy az új autó, amit megvennénk, értitek, az Opel, ami kényelmes és gyors meg halk és tágas, de az is piros? nem, szürke, de miért? mert pirosban most nincs, azért, szóval értitek, az új autó elég drága, viszont az árából levonnak egy keveset, ha a régit leadjuk. Mármint szétszerelésre. Bontásra. S bizony, az a kis pénz is számít ám, annyival is kevesebbet fogunk fizetni a havi részleteknél, értitek. Értik, de hogy mi az a szétszerelés. Leveszik a kerekeit? Igen, azt is. Meg még mit? Hát, tulajdonképpen mindent, ami még felhasználható. Azért, hogy új autót csináljanak? Igen, pontosan azért. De akkor a régiből már semmi sem marad, és akkor ő már nem lesz? Hát... akkor már nem. Akkor ne adjuk le, mert elpusztul, és azt ne. Értsétek már meg, erőlködünk fogyatkozó türelemmel és meggyőződéssel, kell az a pénz, amit érte kapunk, le kell, hogy adjuk a régit, használtuk már eleget, mennyivel klasszabb lesz, ha majd az új autóval suhanunk, na, képzeljétek csak el. Elképzelik, suhanjunk, de maradjon meg a régi is, makacsodnak, hát ezekkel nem lehet beszélni, inkább hagyjuk.

Hagyjuk is, nagy a csönd napokig, mindenki kerüli a témát, úgy teszünk, mintha. Mi nem áruljuk el, hogy már beszéltünk a bontóval, szerződés megkötve,

leadási dátum rögzítve, a lányok pedig nem árulják el, hogy titokban már beletörődtek. Megértették. Elfogadták. Azt, hogy nekünk valamiért nagyon kell az a kis pénz, amiért a piros autót, a mi autónkat szétszedik. Tönkreteszik. Elpusztítják. Telik az idő, aztán a nagy nap előtti estén szólunk nekik, hogy tudjátok, akkor holnap reggel még az Oltcittal megyünk iskolába, de utána el kell, hogy vigyük a szerelőhöz, tudjátok, hogy ott majd szétszereljék, és mi meg pénzt kapjunk érte, tudjátok. Tudják, nem tiltakoznak, csak fakó arccal ülnek végig a vacsorát, majd csöndben és sietősen vonulnak vissza a szobájukba. Esti mesét sem akarnak nézni. Mi sem.

Másnap reggel. Némán készülődünk, isszuk a teánkat, pakoljuk az uzsonnákat, sikáljuk a fogunkat, majd harsány szólongatás nélkül sorakozunk az ajtónál és vonulunk le a tömbház mellett parkoló kocsihoz. Kulcsforgatás, ajtónyitás, első ülés bedöntve, lányok egymás után be, hátra, mint eddig is minden reggel, első ülés visszadöntve, párom is bent már. Ugranék be én is a kormány elé, csak még hátranézek egy pillanatra, és... attól megszakad a mozdulat, elfogy a lendület. A tizenkét éves harsány, szinte provokáló mosollyal néz vissza, jelezvén, ő már beletörődött, túl van rajta, legyen, aminek lennie kell, ha már annyira akarjuk. Húga viszont kabátjába roskadva, az ülés szélére kuporodva, szomorú arccal, könnyes szemmel néz maga elé. Na ne, azért ez tényleg túlzás, most mit siratjuk ezt a vacak autót, hát egy élettelen tárgy csak, ne gyászoljuk már, fortyannék fel. De csak magamban, szerencsére, hangosan nem. S aztán elcsitulok nagyon gyorsan, belül is. Képek, emlékek villannak fel néhány másodperc alatt. Első közös utunk a táborba, amikor még csak két, illetve egy évesek, s hátul kíváncsian kukucskálnak ki a feltornyozott csomagok mögül. Kirándulásaink az erdőbe, a várromokhoz, Solymosra, Világosra. Napi cocokázásaink az óvodába, iskolába, bevásárlásra, nagyszülőkhöz, háziorvoshoz. Picit hosszabb útjaink Nagyváradra, Gyulára, Debrecenbe. Mindannyiszor a kis pirossal, hisz hogyan másképp. Minden porcikáját, ülésmintáját, minden egyes horpadását, karcosát, zaját jól ismerjük, jól ismerik. Születésük óta ez az autó nekik, persze hogy megszokták, persze hogy megszerették, persze hogy gyászolják. Mit nem értek ezen. S vajon mi minden mást nem értek még rajtuk, amit értenem kéne. Vigasztalni kéne, de nincsenek most hozzá szavak. Alkalom és idő sem a kimondásukhoz. Sietni kell, mint mindig, hogy ne késsünk el. Valahonnan, valamiről. Csak egymásról késhetünk le közben, menthetetlenül.

Várok még picit, bizonytalanul, de párom int, indulnunk kell. Indulunk. Az iskolába, néma csöndben, majd néhány óra múlva, már csak ketten, a bontóhoz, ahol leadjuk a régi autót. Hogy kevesebbet kelljen fizetni az újért. Ami kényelmes és gyors, meg halk és tágas, de nem piros, csak unalmas szürke.

Ilona János

A betétkönyv

Életem első pénzjutalma, olyan örömmel töltött el, hogy szinte repülve mentem haza, éreztem a szárnyaimat is nőni a lapockám tájékán. Egy havi teljes fizetésemnek felelt meg az összeg. Ott lapult a táskámban, éreztem a bizsergetését, cikáztak a gondolatok a fejembe, mit fogunk ezzel a rengeteg pénzzel csinálni? Mert nekem akkor ez rengeteg volt. Még hogy ócska nap a hétfő! Gyönyörű nap. Már láttam magam heverni a tengerparton, aztán ahogy ülök egy repülőn. Aztán egyszer csak, mint egy villámcsapás jött a kép, és tudtam, ez az! Takarékbetétkönyv! Soha nem volt takarékbetétkönyvem. Gyűljön csak ott! Fialjon! Majd kamatozik, majd már bele se fér a pénztárcámba!

Mire végig gondoltam, hazaértem.

- Nézd! Ezt én kaptam! Jutalom!

- Mi lesz vele? - kérdezte a Párom.

- Takarékbetétkönyvbe fogom gyűjteni.

Este, a borítékot átadtam a Páromnak, megkértem, hogy másnap délelőtt, menjen át a postára, és nyisson egy betétkönyvet nekem.

Sietek haza, látni akarom milyen, mit írtak bele, hova fogom tenni? Kellene egy jól zárható fiók, vagy trezor. Itt van a szépség az asztalon. Leültem, a kezembe vettem a könyvecskét, forgattam, elől, hátul keménypapír borítás, jó sok lap van benne, sok pénzt lehet benne gyűjteni. Kinyitottam. Első oldal: A betét elhelyezője: és ott a Párom neve! Nem, nem az én nevem. Az Övé! Tovább olvastam. A pénz elhelyezése: fenntartással. Mit is jelent? Csak a betétes veheti fel, másnak nem adható ki. Hogy nem juthatok a pénzemhez? Egy délelőtt átszállt az én jutalmam Őrá? Este alig vártam, hogy hazajöjjön. Kérdőre vontam.

Az én igazolványaimat kérték, így azok az adatok kerültek a betétkönyvbe. Nem értem a felháborodásodat, mondta Ő türelmesen.

De ez az én pénzem! Az én jutalmam! Ha fenntartással, akkor nem juthatok hozzá, és mi lesz, ha meghalsz? Akkor majd megöröklöm a jutalmamat? Majd fizetek érte öröklési illetéket? Nem is én fogom megörökölni, hanem a gyerek! Nekem csak a kamatok járnak majd, mint haszonélvezőnek. Ezt én mind kitanultam, és tudom! Mi lesz, ha nem vagy itthon, és én ki akarom venni? Akkor meg kell várnom, hogy haza gyere, és kivedd a pénzemet? Azonnal csináld vissza! Ó borzasztó keddi nap!

Szerdán mindketten elmentünk a postára. Kígyózott a sor, türelmetlen voltam, sziszegtem a fogam között: persze, ha nem fenntartással rakod be, nincs ez a hercehurca. Végre az ablakhoz értünk.

- Szeretnénk ezt a betétkönyvet megszüntetni, mert így nem tudunk mindketten a pénzhez jutni. - mondta Ő.

- De uram, ezt a könyvet tegnap nyitotta! Elég az is, ha átíratják a fenntartás részt, bemutatóra szólóra.
- Így megfelelne neked? - kérdezte tőlem Ő.
- Na, jó, legyen így. Legyen bemutatóra szóló, bár így is a Te neved biggyeszkedik az első oldalon. A postás kisasszony átírta, munkája úgy 10 percig tartott, s én, a már bemutatóra szóló betétkönyvvel a kezemben léptem ki a postáról. Mégiscsak az enyém vagy, sutyorogtam neki. Itt maradsz nálam, itt fogsz felnőni, dagadni, nekem fognak kifizetni! Este sétáltunk. A közelben nyílt egy bútor üzlet, kirakatában szebbnél szebb fotelok, ágyak kínálták magukat. Megálltunk, bámultuk a választékot, akkor épp nem volt min aludni, egy dupla gumimatrac volt a fekvőhelyünk.

Akkor megláttam Az Ágyat. A szétszedhető, összecsukszható, praktikus ágyat, ami kell nekünk!

- Döntöttem! Holnap vegyük meg az ágyat! Mit szólsz?
- Nekem is tetszik – mondta Ő. De miből vesszük meg?
- A betétkönyvből! Megszüntetjük, és megvesszük az ágyat!

S lőn csütörtök, ismét a postán talált minket. Szép nap, szép csütörtök, szép sor, szép ágy!

- Valami probléma akadt megint a betétkönyvvel? – kérdezte a postás-kisasszony
- Nem, dehogyl! – mondtam széles vigyorral - megszüntetjük!

A kisasszony már nem szólt, csak kiírt, beírt, áthúzta, pecsételt, majd kifizette nekem, hisz bemutatóra szólt, s én voltam, aki bemutattam a könyvet.

Így esett meg életem első jutalmának, első betétkönyvének és első ágyának igaz története. Talán egy ládát kéne vennem, hátha kapnék megint jutalmat, s odagyűjteném a pénzt, mert még pénzes ládám se volt sose.

Járdány Zsoltné Erika

Nyugodalmas élet

Késő este volt már, amikor a család felállt az asztal mellől. Lefekvéshez készülődtek. A kora reggeltől, késő estig tartó kemény paraszti munka kiveszi az ember erejét.

A gyerek is fáradt volt, mert a napi teendőkből neki is ki kellett vennie a részét.

- Gyere csak fiam, beszédem van veled! - szólt az apa a fiához.

A gyerek, miután elnyomott egy ásítást, engedelmesen megállt az apja előtt.

- Mondja édesapám - nézett rá várakozóan, miközben arra gondolt, hogy vajon mi lehet az a fontos dolog, ami nem várhat reggelig.

A férfi akkurátusan lehúzta a csizmáját, majd komolyan a fiára nézett.

- Holnaptól Lajos bátyádeknál szolgálsz, legyél engedelmes és iparkodó! Közeli rokonok, nem lesz náluk sanyarú sorsod. Kijártad a négy osztályt, egy parasztembernek ennyi elég, az élet fontos dolgait kell most már megtanulnod!

Az apa köhintett egyet és azzal pontot tett a mondanivalója végére.

- Jól van édesapám, keltsen reggel, ha nem ébrednék! - bólított a gyerek és lopva az anyjára nézett.

Az anya csendesesen tett-vett, látszólag nem tulajdonított nagy figyelmet a gyermeke életében bekövetkező nagy változásnak, így aztán Sándor jó éjszakát kívánt és elindult lefeküdni.

- Neked is jó éjszakát fiam! - szólt az apa a gyerek után, miközben arra gondolt, hogy Lajosék utód nélkül vannak, mit lehet tudni, még örökös is lehet a fiából.

Minderről mit sem sejtve, az ifjabb Sándor magára húzta a dunnát és hamarosan elaludt.

Az éjszaka lobogó feketeségén egyre jobban elhalványultak a csillagok, és bár az udvaron még sötét árnyak osontak a hegyek mögött leheletnyi derengés támadt. A falu lassan ébredezett, itt-ott fény lobbant az ablakokban.

A parasztembernek nem kellett ébresztőóra, anélkül is érzékelt az időt. Az istállóban mocorogni kezdtek az állatok, ideje volt az etetésnek. Az apa ellátta a jószágokat, ez egyszer hagyta pihenni a fiát, arra gondolva, hogy úgyis lesz elege a jövőben.

- Ébresztő fiam, várnak Lajos bátyádek! - költögette később a gyereket.

A Sándornak nem nagyon akaródzott felkelni, de már megszokott volt, hogy sose alhatott addig, amíg szeretett volna.

Hamar felöltözködött, aztán sietős léptekkel elindult a rokonokhoz. Még akkor is nagyokat ásított, amikor Lajos bátya vállon veregette.

- Na fiacskám, a feladat itt se más, mint otthon. A jószágot kell ellátni, kapálni, meg ami adódik - mondta a rokon.

A napok egymásra hulltak. A feladat sok volt, de jó kötésű gyerek lévén bírta a munkát.

Egy napon kútásásnál kellett segítenie. A kútásó, Gyula „bá” által kiásott földet kellett felhúznia a mélységből. Fárasztó munka volt.

- Hallod-e gyerek, gyújtsál meg egy kis szalmacsóvát, aztán dobd le, mert rápöfékelnék. Addig te is pihenj egy kicsit! - kiáltott fel egy idő után a kút mélyéről Gyula „bá”.

Sándor hamarosan le is dobta az égő szalmacsóvát. Kicsit nagyobbra sikerült a csóva, mint azt az öreg gondolta. Akkora füst keletkezett a kútban, hogy a kútásó fuldokolva köhögött tőle.

- Hallod-e gyerek húzzál ki hamar! Agyonütlek, ha felérek! - dühöngött odalent.

- Na, maga engem nem fog agyonverni, mert nem húzom fel! - kiáltott Sándor, majd futásnak eredt.

A kapuban összetalálkozott a háziakkal, akik kapálásból jöttek hazafelé.

- Húzzák ki az öreget, mert én nem fogom, azt mondta, hogy agyonüti! - panaszkodott a rokonoknak.

A kútásót hamar felhúzták a mélységből. Sándor messziről nézte a mentést. Haragudott, mert ő csak azt csinálta, amit parancsolt neki az öreg, mégis megfenyegetést kapott.

- Jól van no, ne haragudj fiam, mérges voltam! - veregette meg Gyula „bá” a gyerek vállát.

- Hát már nem akar agyonütni? - nézett Sándor ártatlan szemekkel a kútásóra.

Erre mindenki nevetésben tört ki. A gyerek állt még egy darabig sértődötten, de aztán megenyhült. A dolog ezzel el volt intézve.

Esténként a kis cseléd az istállóban vackolt meg magának, nem járt haza hét közben, mert korán kellett kelnie, így egyszerűbb volt nem bonyolítani az életet jövés-menéssel.

Békességes hely volt az istálló. A jószágok nem parancsoltak, nem vitatkoztak, nem kritizáltak. Egészen jó társaságnak bizonyultak. A friss széna illatú levegő, az állatok békés szuszogása, a nyugalom, mindennél többet ért a munkában igencsak elfáradt legénykének.

Egy reggel, amikor a jószágok körül elvégzett, kapálni indultak a gazda földjére. A föld végében az egyik fán, hatalmas szőlőfürtként csüngtek a kirajzott méhek. Lajos úgy döntött, hogy befogja őket.

- Fogd ezt a kosarat fiam, odaütök nekik és beleesnek! - mondta Sándornak

A legényke feje fölé emelte a kosarat, a gazda ráütött a fürtre, de sajnos félresiklott a bot és a méhecskék fele a Sándor nyakában landolt. A gyerek futásnak eredt, mert a méhek azonnal csípni kezdték. A gazda hiába kiabált, hogy feküdjön a földre és hengergőzzön meg, a gyerek nem hallgatott rá, vitte a menekülési ösztön. A méhek csúnyán összecsapkodtak.

A szülők kétségbe estek, de a Lajosnak is volt egynehány álmatlan éjszakája, mert gyereket napokig forgatták vizes lepedőben, félő volt, hogy meg sem marad. Istennek azonban más terve volt vele, életben tartotta és lassan minden visszakerült a régi kerékvágásba.

Egy gyönyörű májusi nap délelőttjén, babot ültetni küldte a gazdaasszony Sándort.

Vállán a kapával, oldalán vászon tarisznyával, fél óra gyaloglás után ért ki a gazda egyik földjére, a Piros Oromba.

A május, minden szépségét a kis cseléd lába elé rakta. A nap kellemesen cirógatta az arcát, a madarak önfeledten csicseregtek a feje fölött. Elhatározta, hogy kicsit pihen és utána majd elülteti a babot. Hanyatt feküdt a mezsgyén, egy

ideig nézte a felhőket, de aztán elálmosodott és édesdeden elaludt. A faluban delet harangoztak, amikor felriadt. Ijedten talpra ugrott. Jócskán elmaradt a munkával. Mentő ötlete támadt. Hamar ásott egy gödröt, beleöntötte az összes babot. Úgy szokott az lenni, hogy az elültetett babok vagy kelnek, vagy se, vigasztalta magát.

Telt az idő. Jolán asszony hiába várta, hogy kikeljen a bab, az meg se mozdította a földet, csak egyetlen fészekből dugta ki a fejét, de ott aztán igen sűrűn.

Rájött a turpisságra. Sándor csúnya szidást kapott. Kerülte is az asszonyt egy darabig, de aztán a jótékony idő azt a rossz döntést is elfedte, mint annyi más a világon.

Sándor mindig kora hajnalban kelt, ellátta a jószágot és miután megfrüstökölt, újabb feladatok vártak rá. Szorgalmas gyerek volt. Semmiféle munka ki nem esett a kezéből. Lajos gazda annyira megkedvelte, hogy szinte már fiaként tekintett rá. Türelmesen oktatta a paraszti tudomány minden csínyja-binyjára.

Sándor kedvencei a lovak voltak. Szeretettel, értéssel bánt velük. Boldog volt, ha felülhetett a szekérre és ő hajthatta a lovakat. Lajos gazda nagyon büszke volt rá.

- Belevaló gyerek ez a Sándor! - mondogatta gyakran.

A hétvégéket a legényke otthon töltötte. Nagy változást az sem vitt a kis cseléd életébe, mert otthon is kapálnia kellett, a jószágokat ellátni, istállót takarítani.

A vasárnap történése is mindig ugyanaz volt. Istentiszteletre ment a család, ebéd után kicsit beszélgettek az elmúlt hét eseményeiről. Késő délután Sándor felcihelődött és elindult Lajos gazdáékhoz. Estére elvégzett a jószágok körül, majd lepihent az istállóban.

Ritkán álmódott, de azokban az álmokban mindig ugyanaz a vágy testesült meg, hogy saját földje volt, saját lovait hajtotta, a maga ura volt.

Telt az idő. Úgy látszott, hogy örökös válik a cselédből, amikor az élet hatalmas kacskaringót írt a sors lapjára. Lajos gazdának fia született. A már nem remélt csodálatos esemény, megváltoztatta Sándor helyzetét. Azután már nem kapott annyi figyelmet, biztatást, szeretetet. Cselédként kezelték.

Nem is érezte már magát jól a rokonoknál. Máshová is elszegődött, így megosztottan dolgozott a két gazdánál.

Rengeteg volt a munka mindkét helyen, az otthoni teendők sem apadtak, így néhány hónap múlva otthagya Lajos gazdákat és teljes szolgálatot vállalt a Szalai családnál.

Késő ősszel, amikor a munka áldásai már a pincéket és a kamrákat gazdagították, nem volt annyi teendő. Sándor is, mint a többi fiatal, eljárt a fonóba, ami mindig más háznál volt és nem csak a kenderszösz felfonásáról szólt, hanem a szórakozásról is.

Sándor nem a fonóban figyelt fel Etelkára. A Szalai család házával szemben kocsmát működtetett egy fiatal házaspár. A kocsmáros húga segítette a teendőket ellátni. Szép arcú, tűzről pattant kis teremtes volt, éppen a legény kedvére való.

Sándor munka közben sokszor átpillantott a szomszédba, ahol a leány szorgalmasan térült-fordult. Etelka is, ha csak tehetett, titokban megleste a jó kiállítású legényt. Sándor udvarolni kezdett a lánynak, ami csodaszamba ment, mivel alvégesi legény létére, felvégesi lánynak nem udvarolhatott volna. A beleváló, erős fiatalemberbe azonban nem mertek belekötni a felvégesi legények. Igaz, volt egy próbálkozás az elején, de az nem járt sikerrel és figyelmeztetésként szolgált a többieknek, hogy jobb, ha békén hagyják.

Etelka szülei sem néztek jó szemmel a fiatalok szerelmét. Módosak voltak. Az Etelka nagyapja a falu bírója volt, így nem tartották jó partinak a cselédet. A fiatalok azonban „kötötték az ebet a karóhoz”, így a szülők nagy nehezen beadták a derekukat.

- Olyan virágot szagolsz, amelyet szakítasz, ide ne gyere panaszra! - mondta Borcsa asszony haragosan a lányának, amikor látta, hogy minden ellenkezés hiába való.

Sándor húsz éves volt, amikor összeházasodtak. A közös élet nem sokáig tartott, mert az „új embert” behívták katonának Miskolcra, a Nagy Tüzér laktanyába.

A parancsnoknak feltűnt, hogy Sándor értőn kezeli és szereti a lovakat. Megtette parádés kocsisnak. Magas rangú tisztet kellett a hintón fuvaroznia. Jó dolga volt, de vágyott haza és aggasztotta az otthoni helyzet, a család, a föld, a jószágok. Ritkán lehetett menni eltávozásra, de az aratási szabadságot mindenki megkapta. Ilyenkor Sándor öröme határtalan volt és bár sokat dolgozott, nem bánta, Etelka is ott volt mellette és az mindennél többet ért. A szabadság leteltével mindig nehéz szívvel ment vissza a laktanyába.

Egy napon hírt kaptak, hogy viszik őket Szerbiába.

Az ifjú feleség summás volt egy napi járásra Miskolctól. Valamilyen úton-módon megtudta, hogy elviszik az urát, így felkerekedett és elindult, hogy elbúcsúzzon tőle. A fiatalok a laktanya istállójában töltötték az éjszakát.

Reggel nehezen váltak el egymástól.

Szerbiába menet a magyar katonák szívét az az ígélet lelkesítette, hogy ha sikeres lesz a harc, a trianoni részek visszakerülnek és Magyarország a régi fényében tündököl majd.

Szerbiában Sándor sok bajtársa elesett, ami fiatal katonát nagyon megviselte. Borzasztó volt látnia, hogy egy pillanat alatt szakadt meg sok bajtársának az élete.

Nemsokára visszavezényelték az egységüket Miskolcra.

Telt az idő. Az aránylag nyugodt katonai életnek vége szakadt. Tájékoztatták őket, hogy a Donhoz mennek harcolni. Hamarosan bevaionírozták őket és elvitték

az országhatárig. Onnan gyalogosan sok-sok éjszakán és nappalon át értek a Donhoz. Bunkert ástak, téli állásra rendezkedtek be.

Az oroszok folyamatosan ágyúztak, de nem támadtak, mint később kiderült, hogy a Don jegét hizlalták, hogy átkelhessenek rajta.

Az idő egyre hidegebbre fordult, de nem érkezett meg a téli ruházat. A magyar katonák sokat fagyoskodtak és a várakozás is megviselte őket.

Egy napon aztán a tengernyi orosz megindult ellenük. A látvány félelmetes volt. A magyarok derekasan harcoltak. Az öldöklés, a sebesültek, halottak látványa fájdalmas, mély nyomot vágott Sándor lelkébe.

A fiatal katona megtapasztalta a háború borzalmait.

Sajnos később a románok délről beengedték az oroszokat, így harapófogóba kerültek. A parancsnok visszavonulást vezényelt. Nem akarta, hogy a katonái értelmetlenül meghaljanak.

Magas hófalak között meneteltek, vékony ruházatban, mínusz negyven fokban. Aki leült, hamarosan megfagyott. Sándor is kimerült volt, néhány percig pihenni akart. Az őrmestere azonban észrevette a szándékát, a lova farkához kötötte, hogy ne tudjon leülni, mert az maga volt a biztos halál.

Egy magyar katona a németek szánkójára akart felkapaszkodni, de a szánkón ülők sehogyan sem akarták odaengedni. Mivel a szerencsétlen ember tovább próbálkozott, az egyik német levágta a kezét. Sándor elborzadt a szörnyű embertelenség láttán. Egyébként is sokszor tapasztalta, hogy a németek lenézik a magyarokat. Felsőbbrendűnek képelték magukat, pedig egy hajszállal sem voltak különbek a magyaroknál.

Sándor gyűlölte a háborút, elege volt mindenből.

A megfogyatkozott kis csapatot, a térképet kitűnően ismerő parancsnok elvezette egészen Kárpátaljáig. Onnan, vonattal Nyíregyházára vitték őket.

Amikor a vonatról leszálltak, Sándor letérdelt és megcsókolta az anyaföldet és Istennek hálat adott, hogy annyi viszontagság után hazaérkezett.

Karanténba kerültek. Pár hét múlva, amikor a hasmenéstől megszabadultak és valamennyire erőre kaptak, Hódmezővásárhelyre vezényelték őket. Később Jászkarajejön, egy parókián szállásolták el néhányukat. Ott hallották, hogy Horthy kilépett a háborúból. Az örömük határtalan volt. Az otthon, a család mihamarabbi viszontlátása lebegett a szemük előtt.

Korai volt azonban az örömük, mert híre ment, hogy fel kell esküdniük Szálásira.

Sándorban valami megszakadt, arra gondolt, hogy idegen érdekekért nem fog harcolni, mivel az már nem a hazáért való harc lesz. Megszületett benne a szökés gondolata.

- Elme gyek, gyere velem cimborá! - mondta az egyik katona társának.

- Kockáztassam az életemet, mit gondolsz mi vár rád otthon? - felelte a cimbora.
- Nyugodalmos élet! - szakadt ki a válasz Sándorból.
- Eredj, ha mersz, én nem megyek, az a biztos halál! - jött a felelet.
- Akkor, Isten áldjon, én nem harcolok tovább! - veregette meg a cimbora hátát. Sándor tudta jól, hogy ha valakit szökésen érnek golyó általi halálra ítélik, vagy felakasztják, de elszánt volt. Aznap este két társával együtt megszökött.

Hónapokig bujdosott. Több helyen is befogadták, rejtegették, pedig az életükkel játszottak.

Egy napon elfogták az oroszok. Dolgoznia kellett a fegyverek ráirányított csöve előtt. A fogva tartók keményen bántak a foglyokkal. Nem volt kímélet. Akit szökésen értek, agyonlőtték. Ennek ellenére Sándornak állandóan a szökésen járt az esze, már azt sem bánta, ha kivégzik.

Egy alkalmas pillanatban sikerült megszöknie. Hazafelé vette az irányt.

- Már azt hittem, hogy sose látlak többet! - ölelte meg sírva a felesége Sándort, amikor végre hazajutott. A szülők öröme is határtalan volt.

Egy ideig még rejtőzködött, mert félt, hogy elkapják, de aztán lassan minden visszaállt a régi kerékvágásba. A háborúnak vége lett és kezdődött a megszokott élet.

Rengeteget dolgoztak.

Az öreg gazda befogott egy oroszok által hátrahagyott sánta lovat.

Azzal a lóval szántottak, fuvaroztak. Kora reggeltől késő estig volt munka bőven, a negyed holdnyi földön, amin felül még egy kisebb földterületet is béreltek.

Az Alföldre gyümölcsös és a tiltás alatt álló pálinkával, borral, dohánnyal jártak, amit próbáltak a szekér zugaiban elrejtteni.

A család időközben bővült, megszülettek a gyerekek. Akkor már két ló, két tehén állt az istállóban, az ólban anyakoca. Nem voltak gazdagok, de hatuknak a megélhetéshez elég volt.

Sándor iparkodó, becsületes ember volt, szeretett dolgozni, szerette maga körül rendet.

Egy napon az öreg Mihály gazdának fuvarozott. Felpakolták a zsákokat a szekérre és elindultak a szomszéd faluba.

Napfényes, aranyló őszt volt. A lovak ütemesen kocogtak a cél felé, a két ember hallgatagon ült a bakon. Saját gondolataikkal voltak elfoglalva.

- Sokat dolgozol Sándor! - szólalt meg sokára az öreg.

- Csak annyit, amennyi szükséges Mihály bátyám! - felelte Sándor.

- Figyellek egy ideje fiam, nem ismersz határt!

- Dolgoznom kell, ha jutni akarok valamire, meg aztán szeretem a földet, meg a jószágokat.

- Tudom én fiam, viszont a fiatalnak is elmegy az ereje, ha nagyon kizsigereli magát!
- A munkához erőm és kedvem is van. Ez egy nyugodalmas élet, a háborút viseltem nehezen.
- Sajnos, tudom miről beszélsz, én is megtapasztaltam a háború szörnyűségeit, még ma is vannak rossz álmaim.

A két férfi elhallgatott, mivel célhoz értek. Lepakolták a zsákokat és elindultak hazafelé. Nem sokat szóltak az úton. A parasztember nem fecseg sokat, a lényegre szorítkozik.

Sándor gondolatai a háború körül jártak, nem mondta az öregnek, de neki is voltak visszatérő borzasztó álmai. Olyankor csuromvizesen ébredt és kellett kis idő, mire lerázta magáról a nyomasztó érzéseket.

Alkonyodott mire hazaértek. Mihály gazda kifizette a fuvarot és barátságosan megveregette a fuvaros vállát.

- Isten áldjon Sándor, maradj meg a jóban! - köszönt el az öreg
- Isten áldja Mihály bátyám, én is ezt kívánom kendnek!

Kezet ráztak, aztán ki-ki ment a maga útjára.

Fél év elteltével a Tanácsházán veréssel kényszerítették Sándort a Tsz-be, mivel szép szóval nem lehetett rávenni. Fogcsikorgatva írta alá a nyilatkozatot, hogy önként belép a Tsz-be.

Lovai, tehenei, ekéje, boronája, szekere, minden a Tsz tulajdonába került.

Minden, ami a nyugodalmas élethez kellett.

Juhászné Vanyó Erzsébet

A szegény rokon

Aranyló nyári nap volt. A cimborákkal a patakban fürödtünk. Amikor a déli harangszó hívogatóan szállt a kertek felett, nemcsak a harang zengése, hanem a korgó hasunk is eszünkbe juttatta az ebédet. Megszárítkoztunk a napon, aztán siettünk hazafelé.

Akkor is, mint minden nyári vagy őszi szünetben, a nagyszüleimnél „szállásoltam” el magam. Ez a faluvégi kicsi ház, maga volt a paradicsom. A patak pedig - a boldog nyári napok színhelye -, egészen közel volt a házhoz.

Ebéd után segítettem elmosogatni, aztán kiültem babázni az ámbitus alá. Odabent ütemesen kattogott a varrógép, Lídi mamám szoknyát varrt Irma nénémnek. A nagyszülém soha senkitől nem tanulta a varrást, a maga szorgalmából, a sok elkopott, szétrongyolt szoknya, rekli vagy nadrág szétbontása után jött rá a mesterség „csinnya-binnyára”. A környékbeli szegényeknek - amilyen ő maga is volt - varrta a ruhákat. Aki nála szegényebb volt, attól nem kért fizetséget.

Attól, hogy szegény az ember, van becsülete. Hol egy kis háti kukoricával, hol egytál borsóval, vagy néhány tojással kedveskedtek a varrott holmiért Lídi mamának.

Kicsit elpilledtem a melegben - talán a víz vagy az ebéd miatt - a hátam az oszlopnak támasztottam és hamarosan elaludtam.

Az édes álomból távoli hang költögetett:

- Jó napot, jó napot!

A hang gazdája egy szegényes öltözetű, jócskán középkorú asszony, a kapunak támaszkodva köszönetet befelé.

- Kit tetszik keresni? - kérdeztem hunyorogva az álmoságtól.

- Itt lakik Vanyó Józsi bátyám?

- Igen, de most nincs itthon.

- Merre van?

- Kint a határban.

- Van itthon rajtad kívül más?

- Lídi mamám itthon van.

- Szóljál neki, kislányom, hogy egy rokonuk jött meglátogatni Egerből!

Amíg Lídi mamám kedvesen terelgette befelé a vendéget, én arra gondolta, hogy ez az asszony nem lehet a rokonunk. Se kapálásnál, se kukoricafosztásnál, se disznótorban színét se láttam soha. A rokonság minden ija-fiját ismertem, nagynéniket, ángyikákat, közeli és távoli rokonokat, de ezzel az asszonnyal soha nem találkoztam.

Odabent élénk párbeszéd folyt.

- Hát innen a rokonság, igaz, hogy távoliak vagyunk, de mégiscsak rokonok - hallottam az asszony hangját.

- Isten hozott kedves! - felelte Lídi mamám.

Többre nem voltam kíváncsi. Morzsi kutyát hívtam kicsit kergetőzni, aki az árnyékban hűsölt és elég kelletlenül állt rá a játékra.

Délutánba hajlott már az idő, amikor az „újsütetű” rokon elköszönt. Lídi mamám úgy felpakolta krumplival, babbal, hagymával, tojással, mi egyébbel, hogy alig bírta cipelni a nehéz szatyrokat.

Este, lámpaoltás után hallottam, hogy Lídi mamám beszélt nagyapámnak az addig ismeretlen rokonról.

- Feltarisznyáltam ezzel-azzal! - mondta végül.

- Jól tetted Lídi - felelte nagyapám nagyot ásítva, jelezvén, hogy lezártnak tekinti az ügyet.

Már teljesen elfeledkeztem az egri rokonról, amikor néhány hét múlva újra megjelent. Akkor már nagyapám is találkozott vele, igaz nem sokat beszéltek, mert nagyapámnak vissza kellett mennie dolgozni a határba, meg hát a férfiember az ilyen dolgokat általában az asszonyra bízta. Az asszonyok még diskuráltak egy darabig, aztán úgy, mint első alkalommal, az egri asszony felpakolva, nagy hálálkodással elköszönt.

Teltek a napok és hetek és nem panaszkodhattunk, hogy az új rokon felénk se néz. Jött szorgalmasan és ment hálálkodva.

Egyik este róla beszélgettek a nagyszüleim.

- Valószínűleg nincs más rokona és bizonyára szüksége is szenved - mondta Lídi mamám.

- Istápoljad Lídi, mert úgy gondolom, hogy magányos és ráadásul nagyon szegény - felelte nagyapám.

Ennyiben maradtak és aztán az éj csöndje kegyesen betakarta a gondolatokat.

Egy napon nagymamám a hátára kanyarította az elemózsiával teli hátit, kézen fogott és csak annyit mondott, hogy rokon látogatóba megyünk. Hát, jó nagy menetel volt, mert Egerig meg sem álltunk. Kis zezzugos utcákon mentünk keresztül, míg végre egy lepusztult, kicsi házhoz értünk.

Lídi mamám bekopogott.

Hamarosan kinyitotta az ajtót az egri rokon és kicsit pironkodva betessékelt bennünket.

A házikó egy apró folyosóból és egy szobából állt. A szoba berendezése egy jobb napokat látott, öreg tűzhelyből, egy ócska ágyból, kopott szekrényből és asztalból, valamint néhány nyikorgó székből állt. Ez a nagy szegénység teljesen szíven ütött. Lopva a nagymamámra néztem és úgy láttam, hogy bár titkolni próbálta, ő is szomorúan tekingetett szét.

- Csak így, szegényesen élek Lídi néném! - mondta kicsit zavarban a vendéglátónk.

- Nem baj az, csak egészség legyen! - felelte a nagyszülém.

Süteménnyel, limonádéval kínált a rokon. Amíg eszegettünk kis csend ült közénk, mindhárman a magunk gondolataival voltunk elfoglalva, aztán megoldódott a nyelvek kereke és egészen kellemes órát töltöttünk a vendégségben.

Míg a felnőttek beszélgettek, a nagyszüleim takaros otthonára gondoltam, a szépen kivarrott vászon terítőkre, a mutatós ágytakarókra, falvédőkre. Lídi mamám kevéske szabadidejében gyönyörű virágokkal, kacsaringós indákkal, szép zöld levelekkel hímezte ki a maga-szötte terítőket, takarókat. Csinosítgatta a házat. A tufába vájt konyha fehérre meszelt falán, gyönyörű festett tányérok voltak. A konyhához, kicsi fennálló szoba volt építve. A szobában három apró ablak engedte be „jó szívvel” a napfényt. Számomra barátságos, kedves hajlék volt. A maga szegénységében is látszott a szép utáni vágy, a csinosítgatás öröme.

Az egri rokon otthona számomra nagyon lehangolónak tűnt.

Mielőtt elköszöntünk, Lídi mamám kipakolta a háti tartalmát, amit nagyon köszönt a ház asszonya.

A nap már lemenőben volt, amikor elindultunk hazafelé. Kiértünk Egerből és szótlanul haladtunk az erdő között kanyargó úton. Nem volt kedvem beszélgetni, pedig más alkalommal nagyon szerettem csacsogni.

- Mi gazdagok vagyunk ugye? - szólaltam meg nagy sokára.

Lídi mamám rám nézett, majd megsimogatta a fejemet.

- Végül is mindenünk megvan, ami kell és ez már gazdagságnak tekinthető - felelte.

Persze tudtam a szívem mélyén, hogy mi nem vagyunk gazdagok, de mellett az ordító szegénység mellett, amit láttam, ahhoz képest sokkal jobbnak ítéltam meg az anyagi helyzetünket. Azt is tudtam, hogy amijük volt a nagyszüleimnek, azt kemény paraszti munkával teremtették elő és már gyermekkorukban munkára voltak fogva, vagy az uraságnál, vagy summásként.

Sokat dolgoztak egész életükben.

A nap aranyos fésűje egyre lejjebb csúszott a fák lombjáról, a napsugarak játékosan bújócskáztak a fatörzsek között, majd hamarosan elenyésztek. Sötétedett. Mire szétnyílt előttünk az erdő és látni engedte a völgyben nyújtózó falunkat, megjelent az égen az első pislac csillag is. Az ablakszemekben fények gyúltak, a falu házai álmosan guggoltak a langyos nyár-esti csendben.

Örültem, hogy hazaértünk.

Nagyapám, mintha megérezte volna, hogy nem jó élménnyel érkeztünk, köszönés után tette tovább a dolgát és csak később kérdezett rá a látogatásra.

Álmos voltam, még fülelni se volt kedvem, de Lídi mamám hanghordozásából és szipogásából ítélve, nem sok jóról számolt be nagyapámnak.

Félálomban, már egészen messziről hallottam a nagyapám hangját:

- Pakold fel, ha jön, nem fogyunk el!

A választ már nem hallottam, jótékony álom vitt el egy másik világba.

Reggel jókedvűen ébredtem. A gyerekek gondtalanságával, könnyedén hátra vettem azt, ami este bántott. Bekaptam pár falatot, majd leszaladtam a patakhoz, ahol már gyülekeztek a cimboráim. A délelőtt vidám lubickolással telt, egy pillanatra sem jutott eszembe az előző napi látogatás.

A gyermek még hamar felejt és nem boncolgatja az élet súlyos kérdéseit.

A későbbiek folyamán még többször is találkoztam az egri rokonnal, még ma is hallom a szabadkozását, miszerint nem kellett volna Lídi mamámnak olyan sok mindent pakolnia.

Az én drága nagyanyám hangja is a fülemben cseng:

- Vigyed csak kedves, van bőséggel!

Aztán egyszer csak nem jött a távoli rokon. Elment a mindenség örök útján, éppúgy, mint nagyanyám és nagyapám is.

Elmentek a nagyszüleim és azt az örökséget, azt a kincset, amit nekem hagytak, a rozsda meg nem emészti, a moly szét nem rágja.

Megtanítottak, hogy lehet adni jó szívvel a kevésből is. Azt is megtanultam tőlük, hogy a szeretetből adhatunk bőven, mert az Úr gazdagon megajándékozott vele mindannyiunkat.

„Mert ahol a kincsed van, ott lesz a szíved is”

Máté 6:21

Juhászné Vanyó Erzsébet

Nagyszüleim mesélték...

Ilonka mamám sajnos már nincs köztünk, de régen sokat mesélt nekem gyerekkoráról, amit mindig szívesen hallgattam.

A nagymamám 1951-ben született, egy nővére és egy húga volt. Szüleiket sokan ismerték Adán, az édesapja volt a híres Lajkó Lőrinc pék. Azért volt híres, mert akkoriban nem volt minden sarkon pékség. A dédtataén kívül még egy volt a városban, így hozzájuk járt minden adai a napi betevőért. A pékség, egyben a Lajkó család otthona is volt. Ez a sarki ház a mai középiskola utcáján áll. Szomorúan láttuk a napokban, hogy épp bontják. Ilonka mamám mindig szeretettel mesélt a pékségről. Reggel, mikor felkeltek testvéreivel, a szüleik a hajnalok hajnalán külön nekik sütött „kiscipókkal” várták őket, amit a nagy

sütőkemence padkájára kuporodva eszegettek, néha libazsírral megkenve, máskor csak úgy magában. Mamám mindig sóhajtozva nosztalgizált, hogy régen a kenyér is más volt, és a kilós kenyér valóban egy kilós volt. Olykor az utcabeli gyerekeknek is jutott a finomságokból, akikkel nagyokat játszottak saját kezűleg készített játékaikkal. Kedvenc csemegéjük a pékségből elcsent, nyers élesztő volt. A mamám szerint akkor egyszerűbb volt az élet, mert nem voltak ekkora igényei az embereknek, nem kellett internet, új ruha és mindenféle haszontalan tárgy. A ruháikat is sokszor ők alakították, hogy divatosabb legyen. Ennek egyszer az apukájuk is áldozatul esett. Az történt, hogy a dédatám szeretett vasárnap délutánonként eljárni a barátaival egy közeli kávézóba, ahol legtöbbször sakkoztak vagy kártyáztak. Egyszer feltűnt neki, hogy a barátok furcsán néznek rá, nevetnek rajta. Ekkor döbrent rá, hogy a kislányainak köszönhetően egy hatalmas fehér masnival a fején ment el a férfiak közé. El is híresült a környéken a mondás, hogy „ki van csinósítva, mint a Lajkó pék”. Ezen a család még nagyon sokáig nevetett.

Bár a dédszüleim már nem lehetnek velem, de emléük tovább él azokban a történetekben, melyeket nagymamám mesélt nekünk. S ezek által örökre a szívemben őrzöm őket.

Kabók Luca

Isonzótól az Uz-völgyéig

- Csukd be az erkélyajtót, Sárika - kért anyám halk, remegő hangon.

Mi lehet, hiszen szereti, ha behallatszik az élet zsvivaja. Kellemes meleg van kint, a friss levegő jól esik.

- Fázik édesanyám? - kérdeztem.

- Nem, dehog, csak az állandó repülő zúgás zavar, a szívem is szaporábban ver.

Engem is rémiszt, gondolom magamban. Mióta Ukrajnában háborúznak, Erdély fölött körözve dübörögnek a katonai repülők. Azt mondják, hogy fent a magasban tankolnak a hadigépek. Ki tudhatja. Ha alacsony a légnyomás, olyankor mintha még az ablakok is beleremegnének. Románia területén amerikai katonai támaszpont van. Félelmetes gondolatok kavarnak bennem is.

- Ne izgassa magát, édesanyám, messze van a háború tőlünk - bíztatnám, mint gyermeket az anyja.

De ő nem gyermek már, bár testét az idő nem kímélte, értelmesen gondolkozik és beszél. Járkálni már keveset tud, az olvasás nehezére esik az apró betűk miatt, így egész nap a tévét nézi. Ott meg sok mindent hall, lát az éppen folyó ukrainai eseményekről. Emlékeiben olyankor megelevenednek a családja által megélt

háborúk. Ezerszer hallottam a történeteiket nagyapámtól, apámtól, és tőle is. Megértem aggályait, én is rettegek. Félttem magunkat, az emberiséget, a földet.

- Csak nehogy világháború legyen belőle, sóhajt anyám, s könny csillan a szemében. Szegény apám négy hosszú esztendőt élt át Isonzónál, az első világháborúban!
- Igen. Belém ivódott minden szava, pedig tizenéves lehettem akkor, amikor hallgattam a történeteit. Nagyapám (anyám apja) hangja gyakorta elcsuklott mesélés közben, s óvatosan a szemeit is meg-megtörölgette. Hiszen Isonzó, Doberdó maga volt a pokol, egy véres mészárszék!
- Tehervagonban ültünk szorosan egymás mellett napokon át, aki tudott bóbiskolt, éjszaka álltunk meg kevéske ételért, rekvirált épületekben a csupasz földön aludtunk gombolyagon néhány órát, aztán döcögött velünk tovább a vonat. Teherautón is vittek, gyalog is meneteltünk. A kopott, régi bakancs megkeserítette az életem. Három számmal lehetett nagyobb a mérete, rongyokkal tömködtem ki, hogy lépni tudjak. A távoli harcok zaja egyre közeledett. Az Isonzó-folyó közelében megpihentünk, két nap múlva a Doberdói-fennsíkhöz, s a föléje tornyosuló csupasz, élettelennek látszó sziklás hegyvonulathoz értünk. Olyan volt, mintha levágták volna a hegy csúcsát. Egyetlen élőlény nem mozgott ott, egyetlen fa sem volt azon. Tudod, kisunokám, szavakkal nem lehet elmondani, hogy milyen volt ott, a messzi fronton. A hegy oldalában lövészárkok futottak. Ásni nem lehetett, vájtuk, robbantottuk a kopár köveket, s ahol lehetett kisebb kavernákat, olyan barlangféléket fúrtunk. Oda húzódtunk vissza, ha jutott pár óra pihenésre. Mert sokszor éjjel-nappal lóttek ránk az olaszok, a sziklák zajától majdnem megsüketültem, s elvakított a morzsolódó sziklapor. Résen kellett lennünk, mert az aknák hamar kirepítettek a lövészárokból. Gyakran mi is támadásra lendültünk. A jeladásakor kiugráltunk a védősáncokból, s botladoztunk előre szuronyos puskával a nehéz terepen. Süvítettek körülöttünk a golyók, a gránátok, aknavetők óriási zajjal robbantak, s amikor már nem lehetett menni a lövegek miatt a bombatölcsérekbe lapultunk meg. Aratott a halál. Ha felcsattant a visszavonulás jele az elől lévő sebesült vagy idegsokkos tántorgókat a hátulról menekülők nyomták a fedezékbe. Ha tehettük vonszoltuk a sebesült bajtársakat is, de a legtöbben ott maradtak holtan. Fekete vér festett be mindent. A tűző napon a hullák rothadó szaga felforgatta a gyomrunk. Sokan nem bírták idegekkel, önként rohantak ki az árokból, hogy véget vessenek a szörnyűségnek. A melegben előbújtak a sziklarepedésekből a kígyók, rovarok, azok is keserítettek. Igaz, a kígyókat megfogtuk, és megfőztük. Jó volt. Nehezen jutott hozzánk az ellátmány. Egy darabka kenyér, hal, pár szál cigaretta, s napi két liter víz. A kenyér hol száraz, hol penészes volt, a víz poshadt, bűdös. Az árkok úgy átforrósodtak sokszor, mint a sütőkemence, a

rothadó tetemek közt mozdulatlanul fekvé legyengültünk. A vérhas, a tífusz éppúgy pusztított, mint az ellenfél tüze.

- Nagypó, hogy élte túl?

- Túléltem, megsegített a jó Isten. Az is segített rajtam, hogy idősebb voltam a többieknel, harminc elmúltam, higgadtabb talán. Nem tudom. De kaptam lövést én is a lábamba, a vállamba. A tábori kórházban bekötöztek, s néhány nap múlva mentem vissza a frontra, a lövészárókba.

És megállt a szó. Láttam, hogy küszködik a sírással, a fojtogató emlékek mélyen bevésődtek.

- Évekig tartott itt a háború, két-három métert haladtunk előre mi, majd ugyanennyit visszafoglalt az ellenség. Egyre értelmetlenebbé vált minden. A szülőföldünkől távol meghalni. Miért? Azért a néhány méter kopár szikláért? De a bakának harcolnia kellett, nem tehetett mást. Néhány havonta hátrább vittek a fronttól megpihenni, erőre kapni. Mert kellett az ember a húsdarálóba. Olyankor valamennyire megtisztítottuk magunkat a tetvektől, kimostuk a ruhánk, sütkéreztünk a napon. Éjjel meg a hátunkon fekvé nézegettük a csillagokat, kerestük, merre lehet a magyar hazánk. Tíz nap után visszamentünk a frontra. És kezdődött minden előről.

Felsóhajtott, és remegő kézzel pödörte meg hófehér bajuszát, hangja elcsuklott, és egy ideig hallgatott. Erőt gyűjtött a rémségek újbóli átélésére.

- De nagypó, legalább túlélte.

- Igen, megsegített a jó Isten, hiszen itthon anyám három kisebb testvéremmel várt. Én voltam a család feje kora gyermekkoromtól. Rengetegen pusztultak el ott a hosszú háború alatt. Az olaszok három évig küzdöttek, hogy felmorzsolják az osztrák-magyar monarchia haderejét Doberdónál. De a fiam, Józsi, eltűnt a második világháborúban! Ki tudja, hol porlad szegény! - mérhetetlen fájdalmat éreztem a sóhajából.

Józsi nagybátyámról anyám gyakran sírva beszélt.

- Józsi szép, pej lovával ment a frontra, a mai Magyarország területén harcolt, nem kaptunk tőle üzenetet. A háború után minden hazatérőt kérdeztünk felőle. De a legtöbben gyalogosok voltak, nem találkoztak vele. Mindig eleredt a könnye, ha rágondolt. Soha nem tudott belenyugodni testvére eltűnésébe.

Édesanyám is megérezte a háború hatását. Éheztek, nem volt munkaerő, a lányok, asszonyok dolgoztak a megélhetésért. Hadigyárakban, otthon a földeken, s a háború dübörgését, a szirénák sívítását sem kerülték el. Nem csoda, ha a mostani ukrajnai háború ennyire felzaklatta! Mintha a gondolatomban olvasna, folytatta anyám a 2. világháborús történetét.

- Az oroszoktól nagyon féltünk. A fiatal lányok elnyűtt ruhát vettünk fel, korommal bekentük az arcunk. A házba jövő orosz katonák nem bántottak, de a dávj császú, dávj kiabálásuktól rettegtünk.

- Édesapám is megjárta a harcteret, anyám. Szerencsénkre hazakerült élve!
- Haza, de egy életre megnyomorodott, alig hallott, de ezt te tudod.
- Tudom, drága apám élete utolsó éveiben naponta mesélt róla. Úgy beleéltük magunkat, hogy már mi is láttuk, hallottuk az Uz-völgyi csatákat. Ő a székely határőrségben szolgált 1942-től.
- Akkor még nem voltak itt harcok, de innen Sepsiszékről, Csíkszékről oda kerültek az emberek. Ki védhette volna jobban Erdélyt, mint az itt élő székelyek! - mondta anyám.
- Nagy lelkesedéssel mentünk a csatába - mesélte apám. Eleinte a civil ruhánkban dolgoztunk, építettük az Ezeréves- határnál az új védőrendszert. A Csuklyánkahegyen robbantottuk, vajtuk a kemény földbe a lövészárkokat, félkörben drótkadályokat tettünk. Hej, de kemény munka volt! De örömmel dolgoztunk, mert a szülőföldünkért tettük. Pihenéskor a bográcsot körbe ülve énekeltünk. Volt pityóka, került egy-egy tyúk, liba is a kondérba az elhagyott falvakból.
- Mikor kezdődtek a háborús csaták itt, édesapám? - kérdeztem tőle.
- Úgy két év múlva, 1944-ben, amikor a románok kiugrottak, s átálltak a túloldalra. Ekkor alakították meg a Székely Határvédelmi Erőket, amely tartalékosokból és a székely határvadászokból állt. Katonamundért, és harci felszerelést kaptunk, közeledett a front. Nyár volt, s két bajtársammal felderítésre mentünk. Nem gondoltunk semmi rosszra, amikor egyszerre megláttunk egy nagy orosz tankot. A meglepetéstől ijedtünkben rálőttünk, persze, meg se érezte. Annyit ért neki, mint a falra hányt borsó. Nekünk fordították az ágyút, s bummm! A hegy oldalába lőttek s onnét a szikla s a föld omlani kezdett. Futás be a sűrű erdőbe, menekültünk a hírral az erőd felé. Ekkor kezdődtek a harcok itt. Zengett a völgy az ágyúktól, bombavetőktől, de a hatalmas túlerővel szemben három hétig bírtuk. Sokan elesetek ott. A köves, sziklás talajban nemigen lehetett tömegsírt ásni. Sokukat ott kaparták egy ásónyom mélységre, ahol megtalálták. Emlékszem, hogy alig tudtunk feljutni a hegyen az ágyúkkal, de a lovak is megérezhették a bajt, mert szakadtak meg, de felhúzták azt. A vasúti talpfákon mentünk, a kis vicinális nyomán. Itt ért engem az aknarobbanás. Nem láttam csak port, füstöt. Aztán a hadikórházban tértem magamhoz. De alig értettem a beszédet, megsérült a dobhártyám. Lehet, evvel volt szerencsém, s nem pusztultam el ott.

A beszédben ekkor mindig könnyel telt meg a szeme. Az enyém is.

- Istenem, nehogy világháború legyen megint! - siránkozott gyakran idős édesanyám.
- Hallgassa meg a jó Isten, gondoltam, s nekem is remegett a szívem.

Kádár Sára Hajnalka

Kolhoz gyerek szemmel

Az anyukám édesapjától, azaz az én nagytatámtól hallottam ezt a történetet. Tatám nagy beleéléssel mesélt, ma már örömmel, mivel én tágra nyílt szemekkel figyeltem rá, de néha láttam az arcán a szomorúságot, ahogy újra felidézte a régi időket. Sokszor számomra érthetetlen kifejezéseket használt, de mégis érdekes volt a történet, mert sokat beszélt az oroszokról, akik az ő gyerekkorában is főszerepet játszottak. Akkor nem Ukrajnával háborúztak, hanem Erdélybe vonult be a dicső szovjet hadsereg, a román kommunista párt nagy örömeire. Nagytatám szülei és a falubeliek ennek nem örültek, mert nem sok időre rá a szovjet Kolhoz mintájára létrehozták náluk is a általános kollektivizálást. Az embereket rákényszerítették, hogy „önkéntesen” lépjenek be a kollektívbe, s ezzel egy aláírással lemondtak a javaikról: mezőgazdasági területeikről, termelő eszközeikről, igavonós állataikról. Aki nem volt hajlandó aláírni, azt meghurcolták, kényszermunkára vitték, börtönbe zárták. Akkoriban tatám akkora gyerek volt, mint én most. Iskola után szinte egész nap a mezőn és a ház körül dolgozott: vezette az ökröket, etette az állatokat, játéka nem sok idő jutott. „Én ezt nem csináltam jó kedvemből!” – mondta tatám. Éppen ezért, mikor egy délután az udvarokon megjelent kb. 40 pártaktivista és elvitték az ökröket, szekeret, ekét, boronát és mindent, amivel a mezőn dolgozni lehetett, tatám ujjongva kísérte ki őket, remélve, hogy végre megszabadul a munkától. Eközben a szülei sírva nézték végig, ahogy megfosztják őket minden megélhetésüktől és tatámat biza jól elfenekelték utána, mert a szülők amíg sírtak ő kacagott és örült annak, hogy nem kell többet az ökrök előtt járjon. Az öröme nem sokáig tartott, ezek után sokkal többet kellett dolgozni, mert amit megtermeltek annak nagy részét a kollektív elvette.

Tatám 7 éves korában kezdődött a kollektivizmus és egészen addig tartott, amíg anyukám 9 éves lett.

Mostanra már tatámnak nincsenek ökrei, mezőgazdasági gépei, van viszont autója, amit sokkal boldogabban vezet, mint az ökröket. Gyakran utazunk együtt, mindig sokat mesél a gyerekkoráról, amit én szívesen hallgatok.

Kátai Kristóf

Jancsi és a libák

Gyermek éveimet Törökszentmiklós tanyavilágában töltöttem. Szüleim magángazdálkodók voltak. Állattenyésztéssel és növénytermesztéssel foglalkoztak. Minden tavasszal kislibákat vásároltak 50-70 darabot! Szeretni való

kis jószágok voltak, eleinte örültem nekik. De mikor minden nap legeltetni kellett a nyár vége felé már nagyon untam a dolgot! Megosztok egy történetet, amin most is mosolygok, ha eszembe jut.

Nagymamám testvére Pesten lakott a családjával. Szívesen jártak hozzánk néhány napra nyaralni, vagy látogatóba. Ezen a nyáron, Erzsike néni jött a kislányával és Jancsival, a nővére fiával. Velem egyidős volt. Tudtunk beszélgetni, de Jancsi szerette előadni a pesti vagány srácot. Merre jár a villamos, hova járnak sétálni, mozi, fagy. Olyan dolgokról beszélt, ami nálunk a tanyán nem létezett.

Meg is jegyezte gúnyosan:

- Nálatok mi van, ezek a buta, bűdös libák?

Na, ezt már nem bírtam tovább! Szembeszálltam vele.

- Figyejje mán ide Jancsi! A libák nem buták. De viszont aki ezt állítja róla az az. A libák megvédik a családjukat azoktól, akikben ellenséget látnak. Még a kutyát is képesek elzavarni. Ha alszik a csapat egy-két liba mindig íbren van, örködik.

Jancsi jót kacagott.

- Nem hiszed? Elmondom neked mi történt velem, néhány évvel ezelőtt.

Nálunk az a szokás, ha süteményt sütünk, viszünk a szomszédokba belőle és ők is ugyanúgy teszik. Ezen a napon is igyekeztem a finom süteménnyel Pista bácsiékhoz. Nagy meleg volt egy bugyiban voltam. A libák a szénakazal árnyékában pihentek. Ahogy közeledtem feléjük kettő gúnár sziszegve szaladt felém. Én kiabáltam, visítottam, Pista bácsi szaladt a segítségemre, de az egyik gúnár gyorsabb volt nála. Megcsípte a fenekemet, de még a bugyim is elszakította!

Bátyám vette át a szót:

- Majd akkor tudnád meg milyen bűdösül fáj, ha tíged is utolérne!

Alig vártuk a bátyámmal, hogy történjen olyan, ami Pesten nincs. A libák megoldották ezt a kívánságunkat.

Mi korán keltünk, mint máskor. Végeztük a dolgunkat. Én reggel elmentem libát legeltetni. Mikor visszaértem Jancsi akkor kelt fel. Álmos szemekkel jött ki az udvarra. Bátyámmal a terményes kamra előtt tevékenykedtünk. A libák iszogattak az itatójuknál. Egyik gúnár észrevette a „nagy” pesti idegent. Sziszegve szaladt felé, majd több gúnár is csatlakozott hozzá. Jancsi menekült, ahogy tudott! Közben kiabált:

- Segítség! Segítség!

Bátyám megszólalt:

- Nízd mán Jancsit! Hogy szalad a villamos után! Lehet, moziba megy?

A gúnárok egészen a gang ajtóig követték! Mi meg könnycsorgásig kacagtunk. Na, ennek anyukánk vetett véget. Kissé „megmosta a fejünket!”

- Nem nevetni kellene, hanem segíteni! Oktatott bennünket. Elszégyelltük magunkat. De bevallom jólesett látni Jancsit bejiedni a libáktól! Ezek után már nem volt olyan vagány. Csak egy ócska cirokseprűvel mert közlekedni az udvaron, azt is csak akkor, ha volt mellette valaki!

Elérkezett az ősz. Anyukám már tömte a libákat. Majdnem kész állapotban voltak.

Jancsi ismét látogatóba érkezett hozzánk, de most az anyukájával. Kora estére értek hozzánk. Anyukám befűtött a kemencébe, két darab libát a tepsibe rakott. Szépen, lassan, sütötte. Közben pucolt krumplit, karikára vágta, egy másik tepsibe rakta, nyakon öntötte a kisült libazsírral, szép pirosra sütötte. A libáknak a bőre ropogósra sült, a húsa pedig olyan puha lett, mint a vaj.

Jancsi igen szerette a hasát. Vacsora közben ezt nem is rejtette véka alá!

Anyukája rászólt:

- Jancsi! Elég legyen már!

Anyukám leintette:

- Ugyan már Nusika! Gyerek, hadd egyen amennyi jól esik neki!

Egy-egy ilyen vendégség alkalmával éjszaka beszélgettünk, nevetgáltunk. Későn tértünk nyugovóra.

Jancsi és a bátyám egy ágyon aludtak. Kis idő múlva keltegette a bátyámat:

- Jóska kelj föl! Kísérj ki a WC-re, nagyon fáj a hasam!

Jóska kinyitotta az ajtót, gyönyörű holdvilágos, de hűvös éjszaka volt. Jancsi spurizott az udvaron át meztláb.

Bátyám utána kiáltott:

- Hova mész? Nem ott van a WC!
- Nincs rá időm! Ott sötét van! – válaszolta a libahúst bőven lakmározó pesti srác. A trágyadombig rohant. Ott aztán egy kevés időre megkönnyebbült!

Bátyám odakiáltott neki:

- Bűdös a liba Jancsi?

Ez az állapot reggelig 3-4 alkalommal megismétlődött. Csak apukám észlelte a nagy futkározást.

Reggel megkérdezte:

- Mi vót az a nyüzsgés az íccaka?

Jóska elmesélte a történetet töviről, hegyire, ráadásul még ki is színezte, hogy érdekesebb legyen. Jancsi szépíteni akart a dolgon.

- Na, Te csak hallgass! Két hasfájás között sem tudtam aludni, mert folyton szellentettél!
- Én? - kérdezte Jóska! - Nem is igaz! - tiltakozott.
- De, igaz! - folytatta Jancsi. Olyan bűdös volt, mint a, mint a...!
- Liba? - fojtotta Jancsiba a szót bátyám.

Ehhez már senki sem tudott szólni. Párperces nevetés következett. Törölgettük a könnyeinket. Pici csönd terült a szobára.

Végül apukám „tette föl az i-re a pontot!”
- Hogy tódd meg Jancsi a dógodat! - Nyáron a liba elől szaladtál a konyháig! -
Most meg a liba után rohantál a trágyadombig!
Közben elkészült a finom reggeli: héjában sült krumpli, libatöpörtyű, hagyma.
Amit vidám hangulatban fogyasztottunk el, csak Jancsi vágott savanyú képet. Mert
Ő üres sült krumplit bírt enni, cukor nélküli teával!

Kelemen Bata Mária

A bölöni farsang

Néhány népszokást a mindenkori ifjúság tart életben időtlen-idők óta.

A kommunista diktatúra egy időre betiltotta.

Legjellegzetesebb ezek közül a NAPPALI FARSANG. Hivatalos feljegyzést nem találtam kezdetéről. A nappali farsangot húshagyó kedd előtti szombaton tartják és a farsangi multságok temetését jelzi. Már húshagyó kedd után a fonókban készítik a díszeket, virágokat, amivel a résztvevő lovakat ékesítik. Az 1989-es forradalom után ismét szárnyra kapott ez a hagyomány. Legalább hat párra van szükség. Maskarába öltözött legények lóháton járnak végig a falut. Szervezése a katona szolgált nagy legények feladata, ők a csendőrök, és ők gyűjtik be a pénzt a faluból az esti bál költségeire.

A farsang érdekessége a musztkás lóháton, valamint a gyalogos cigányoknak öltözött fiatal legények, akik aprópénzt kéregetnek, és kosrukba tojást gyűjtenek. A farsangi felvonulókhoz tartozik a két ló által húzott bolondkerék a rongyból készített bábukkal Vándorral és Évával. E két bábut minden farsang végén a község főterén elégetik, ezáltal elégetve minden összegyűlt rosszat.

Bölön, az unitáriusok Rómájaként emlegetett község, az Olt folyó bal partján helyezkedik el a Baróti hegység nyugati lábánál. A faluról 1332-ből jelent meg említés, leírás.

Bármelyik irányból is közelítsük meg, a Paphegyre épített unitárius vártemplom látványa fogadja a kedves látogatót. Utána sorakozik sorban, a református templom, majd egy kis katolikus kápolna és az ortodox templom. Minden templomnak egyedi harangja van. Bármelyik harang, ha valaha megcsendül, a falusiak ismerik csengő hangját és értik hívó szavát.

Az unitárius templom bizánci kupolás épület alapkövetételére 1893. június 25 én került sor. A várfal jelentős történelem értékű adatokat őriz a falán. A várfal tetejét változatos formájú reneszánsz pártázatok díszítik. A vár védelmet nyújtott a lakosság számára a török hadjárat idején. Minden templomnak egyedi harangja van. Bármelyik harang, ha valaha megcsendül, a falusiak ismerik csengő

hangjukat és érték hívó szavát. Az unitárius templom az 1789-es évekből származik, aminek műemlék jellegét a bástyás várfal őrzi, ami a falubeliek adakozásából fel volt újítva.

A bölöni református templom 1756-ban épült. A református egyháznak kevesebb a lélekszáma, de szorgalmasan szépítették, javították templomukat, ha a földrengés megrongálta. Híres emberei: Bölöni Farkas Sándor utazó és emlékiró, mellszobra az unitárius templom előtt.

Bedő Pál unitárius püspök, Vajda Gyula sinológus, Albert Zsigmond, belgyógyász, Sikó Miklós festő.

Az 1600 években nagyobb lakossága volt ennek a településnek, mint a mai, erdély második legnagyobb városának, Brassónak.

Reggel, a farsang napján nagy az izgalom. Szerre érkeznek a párok szépen felöltözve, lóháton. Érkezik a menyasszony-vőlegény, úrfi-menyecske, román pár, magyar pár, székely pár, a kolduló musztikás, aki báránybőr bundába bújva lóháton kíséri a lovas felvonulást és kéreget, a bolondkerékre szerelt szalmabubákat vontató cigányszekér, a rongyokba és bőrökbe öltöző „cigányok” csapata. A felvonulás vezénylői a fekete priccse nadrágot, fekete posztó kabátot és piros szalaggal díszített kucsmát viselő rendezők. Köszöntő beszédet a főrendező mond, s ő ad jelt a megállásokra meg a továbbindulásokra.

Jó tudni, hogy a lábukra csengettyűket és kolompokat erősítő „cigányok” nemcsak a kapukba kiálló bábéskodókhoz rohannak oda pénzt követelve, hanem megállítják a falun áthaladó autókat és szekereket is. Érdemes nekik némi aprópénzt adni, mert akkor békén hagyják az átutazókat. Ahol nyitott kaput találnak még a tyúkot és a tojást is elviszik. Bevételüket az ingyenes esti bál megszervezésére fordítják.

Az 1990-es évek közepén az egész falun, sőt, még Bölönpatakon is végighurcolt szalmabubákat, Ádámot és Évát nem égették el, hanem a következő farsangig egy csűrben adtak otthont nekik, és évről évre felújították. Újabban a több órás farsangi felvonulás itt is bábu égetéssel ér véget. Már előző napokban megmozdul az élet. Sütnek-főznek a háziasszonyok, várják a távolból érkező vendégeket. Törökbúzáat hajálnak, bükkfahamuban, megfőzik és ez az ingyencsög farsangkor minden hazaérkező számára. Töltött káposzta, húsleves, fánk és finomabbnál finomabb sütemény kerül az asztalra. Nem maradhat el a háziszóttos gyümölcspálinka sem, de a vörösbor sem.

Már pénteken érkeznek a vendégek. Türelmetlenül vártam a vendégeket, és nagy szeretettel fogadtam őket. A viszontlátás öröme kölcsönös volt.

Összesereglik a család, nagy a találkozás öröme. A konyhákból finomabbnál finomabb illatok áradnak.

Hangosak lesznek a kunyhók. A család apraja nagyja besegít a lovak nyakékeinek elkészítésében, a jelmezek kivitelezésében. Papírból szegfű, rózsza

készül, amit koszorúba fonnak és a lovak nyakára helyeznek. Nagy lelkesedéssel vettem részt gyerekkoromban a készülődés minden szakaszán. Igyekeztem időben elkészülni a leckével, hogy maximálisan bevethessem magam a készülődés tüzebe. Éjfélig tartó beszélgetésekkel veszi kezdetét az ünnepség. Reggel fáradságot nem érezve, mindenki siet, hogy le ne kesse az indulást.

Szombaton 9 órakor a Díszkertből, Erzsébet királyné szobra előtt indul a bölöni farsangtemetők hada, majd délután ugyanitt kerül sor a bábu égetése. Akkor lehet megcsodálni legjobban a maskarákat, ahogy érkeznek sorra, indulásra készen. A rezes banda, bár előregedőben, de minden évben kitesz magáért.

Végigkíséri a maskarás menetet reggeltől-estig. Este a szervezők hajnalig tartó bálba várják az érdeklődőket. Amikor összegyűlt percnyi pontossággal minden szereplő, a főrendező, tiszti ruhába öltözve elmondja seregindító beszédét.

A cigányok már kéregetnek. Elindul a menet a templomhegy fele, énekszóval, népi dalokat énekelnek a legények, amíg az unitárius paphoz nem érnek. Itt az unitárius tiszteletes fogadja és megáldja őket, süteménnyel és köményes székely pálinkával kínálják a résztvevőket. Utána a református papot keresik fel és a polgármestert. Miután az elöljáróságokat megtisztelték, körbe járják a falut. Azoknál a házaknál, ahonnan öltözött valaki maskarában fogadják a lovasmenetet és mindenkit megkínálnak téstával és székely pálinkával. Az összegyűlt kíváncsiak, végig kísérik a lovas felvonulást, sokan a visszaérkezésig velük tartanak, hogy utólag részt vegyenek a bábu égetésén, a tél temetésén.

Mások lakhelyükhöz közel, hallgatóznak, mikor röppen fel a legények éneklő hangja, mert akkor azt jelenti közelednek, és kíváncsian várják, hogy felbukkanjanak a maskarák. A tisztnek öltözött legények fegyelmezik a lovasokat, adományokat gyűjtenek a résztvevőktől. Miután végig járták a falut, elégetik a cigánykeréken forgó bábut, a legények hazamennek, megpihenni. Várja őket a jó töltött káposzta meg a vendégsereg, akik büszkék arra, aki maskarába öltözik e napon.

A pihenés rövid, mert kell készülni a bálba, de ha a jövőbeli szerelmét akarja megtalálni valaki, akkor nem ismer fáradságot. A bál ingyenes, ezért sokan elmennek kortól függetlenül. Az idősebb asszonyokat, akik lányaikat elkísérik, falvédőknek becézik. Sokan itt találják meg életük párját és együtt élnek, míg meg nem halnak. Hétfőn reggel, mindenki szomorúan búcsúzik rokonától, várja őket a hivatás. A jövő farsangja, a viszontlátásra.

Kisgyörgy Ágnes

Játékaim, játékaid

Hintalovat kaptam karácsonyra. Szép sűrű kis jószág volt, fekete sörénnyel, rajta aprócska nyereg, kengyel, a talpazata pedig piros, azon „haladt” a paci. Még ostor is dukált mellé, jól emlékszem, az is piros színű volt, a végén rövid szíj lógott, azzal lehetett nógatni a lovacskát, ha lassabban poroszkált, mint azt én elvártam tőle... Öt éves lehettem, nem több, mert iskolába még nem indultam abban az évben. Óriási volt az örömöm, néha könnyörögni kellett, hogy szálljak már le a nyeregből, eljött a vacsora ideje. Egyébként is mindenhova lóháton akartam eljutni, egyik szobából a másikba vonszoltam magam után, ott felpattantam a hátára, egy kicsit meglegyintettem az ostorral, hátha akkor gyorsabban vágtatunk. S nagyon boldog voltam. Büszkén mutogattam mindenkinek a lovamat, a szomszéd gyerekeknek megengedtem, hogy felüljenek a hátára „egy körre” ...

Minden évben új témát adsz nekem a novellaíráshoz, s én, mint szófogadó nagyapa, megpróbálok visszaemlékezni a régi időkre, amennyire lehet, élethűen visszaadni az akkori mindennapok és ünnepnapok valóságát. Leventém, ezt már te is tudod az elbeszéléseinkből, hogy nagyapádnak boldog gyermekkorra volt. Szerető családban nőtt fel, annak ellenére, hogy nem dúskált az anyagi javakban, mindene megvolt.

A kérdésed arra vonatkozott, hogy milyen játékaim voltak? A hintaló volt a csúcs, ahhoz tértem vissza mindig. Naponta többször. De nagyon szerettem a színes (fa)kockákat is. Néha ugyan befogták az ujjaimat, édesanyámnak külön feladatot jelentett lemosni a szívében pompázó ujjacskákat, de nyilván örömmel tette, mert közben mesélt vagy énekelt nekem. Édesapám pedig citerázott. Ezt a hangszert nagyon szerettem, sajnos, soha nem tanultam meg játszani rajta. Igaz, más hangszereken sem... Egyébként, ezekből a fakockákból várakat, erődítményeket, szép piros tetejű házakat is lehetett építeni. Jókat alkottam, a nagyszüleim mondogatták is: még építész lesz ebből a gyerekből. Nem lett.

A papírsárkány volt a másik kedvencem. Édesapám, a te dédapád, valahol beszerezte a szép, egyenes nádszálakat, háromszög alakban rögzítette őket, édesanyám, a te dédnagyanyád, pedig finom selyemből szabott rá borítót. Madzagot, zsineget kötöttünk az egyik végére, mi csak kötélnek neveztük, és vártuk a szelet. És természetesen dekoráltuk is a sárkányunkat, méghozzá úgy, hogy mindegyik kiszögelésre színes papír masnikat ragasztottunk. (Amelyeket azután egy erősebb szél letépett és szanaszéjjel vitt a terepen...) Ha minden összejött – a szél is, édesapám szabaddá tehetette magát, jómagam is „fogadókész” voltam – szóltunk a szomszéd gyerekeknek és kiballagtunk a városszéli libalegelőre, ott kezdődött a mutatvány. Ennek a játéknak az volt a lényege, hogy

a sárkány minél tovább a levegőben maradjon, repüljön és a szél ne csapja a földhöz. Mert olyasmi is megesett, méghozzá olyan durván, hogy eltörött egyik vagy másik tartó nádszál és nem röptethettük tovább kedvenc sárkányunkat. A megoldás ilyenkor? Édesapám fabrikált újat és vártuk a következő lehetőséget. De nagyon számontartottuk ám a libalegelőre való kijutást...

Traktor vontatta cséplőgépet. A szintén fából készült színes traktor, amelynek egy jókora madzag volt az első lökhárítójához kötve, az utca gyerekeinek a kedvence. A madzag helyettesítette a „lóerőt”, amelyet természetesen az adott jármű vontatásához használtunk, így aztán az utcán, leginkább a járdán, órákig közlekedtünk a pőfögő traktorokkal (a pőfögést mi adtuk hozzá, ki halkabban, ki hangosabban...). Mert nemcsak a traktor képezte a játékunkat, hanem a kapcsolható munkagépek is: kisebb-nagyobb pótkocsi, szántáshoz való egy vagy kétvasú eke, szénahordó szekér széles oldalpetrencékkel. De attrakciónak mégis a cséplőgép számított. Akinek ilyen kapcsolható gépe volt, ő már külön rangot vívhatott ki a gyermekek körében. Nem sok kisfiúnak volt cséplőgépe, mert nehezen lehetett beszerezni és igen drága is volt. Így azután az ügyesebb apukák fabrikáltak nekünk az aratás záró alkalmaként használatos masinát. Emlékszem, amikor rákapcsoltuk a cséplőgépet a traktorra, lassan lépegettünk vele, a madzagot nem rángattuk, nehogy baja essék a vontatott nagyobbaeska játéknak. De nagyon élveztük a haladását, mert az „aratási szertartás végét” mindenki nagy érdeklődéssel figyelte. Még a kislányok is körénk gyűltek és elismeréssel verték össze kezecskéjüket, mondván, hogy „Juj, de szép! Éppen úgy halad, mint az igazi cséplőgép a szérűn!” – csiviteltek. Merthogy ekkor még minden gyermek ismerte a gabona betakarításának a folyamatát és azt is tudtuk, hogy amikor megérkezik egy-egy gazdához a gép, akkor vége az aratásnak. Azt azért hozzá kell tenni, hogy – mint ahogyan az igazi gépek között – néha előfordult egy-egy műszaki hiba. Például kiesett a traktor vagy a vontatott jármű valamelyik kereke! Ilyenkor gyorsan hazaszaladtuk, s ha édesapánk vagy a nagyapánk otthon volt, akkor ripsz-ropsz megjavította a hibás alkatrészt és mehettünk vissza az utcára. Ha nem, akkor eltört a mécses és lemondunk az aznapi cséplésről.

Nagy népszerűségnek örvendett a pedálos kisautó. Bele kellett ülni a kicsi járműbe (általában piros színű volt) és lábunkkal gyorsan hajtani a pedált, no meg kormányozni a számunkra akkor még egy limuzinnal felérő játékszert. Természetesen előttünk volt a kormánykerék, némelyiknek szirénája is volt, ezeket általában az apukák szerelték a kisautóra, volt is hangzavar az utcában, ha ne adj’ Isten kettő vagy három ilyen autó megjelent. Különösebben nem is kedvelték a felnőttek a környezetükben megjelenő ralizókat, mert gyakran nekiszaladtak a falnak és leverték a festéket – akkor még meszelték a házakat, gondosan ügyeltek az épület elejének tisztaságára, festésére. Nekem sosem volt

ilyen járművem. Nem is kértem kölcsön senkitől. Most sem tudnám megmondani, miért nem.

A foci. No, ez az, ami nem változott a hatvan év alatt. Csak körülményeiben, formájában, szervezettségében más. Kisiskolás koromban már a tesi-órákon is rúgtuk a labdát. Délutánonként pedig a házunktól alig néhány száz méterre lévő hatalmas vásártéri gyepes pályán viaskodtunk. Akkortájt a felnőttek nemcsak Magyarországon, hanem a határon túli magyar településeken is kívülről fújták az Aranycsapat összetételét. Azaz: Grosics, Buzánszky, Lóránt, Lantos, Bozsik, Zakariás, Budai II, Kocsis, Hidegkúti, Puskás, Czibor. Ha néha a szüleink vagy a nagyszüleink kiálltak a pálya szélére és az arra járó szomszédokkal együtt néztek bennünket ihletet játékunk közben, néha elhangzott, hogy: no, ebből a gyerekből még lehet Grosics, ha pedig gólt lőttünk az ellenfél – két kabát alkotta – kapujába, olyan is elhangzott, hogy ez a kölyök jobban mozog, mint a Puskás! A gyorsaságot általában a balszélső Cziborhoz mérték, ismeretes, hogy ő volt az egyik villámléptű játékos a csodálatos magyar csapatban. (Az évek múltával, amikor már befejeztem a tanulmányaimat, egy német nagykövetségi fogadáson találkoztam és elbeszélgettem Hidegkúti Nándorral és Czibor Zoltánnal. Emlékszem, nekem is nagy élmény volt a személyes találkozás, pedig akkor már régen abbahagyták a focit, de még mindig nagy becsben tartották őket magyar földön, s a világ minden táján.)

Mi már nem rongylabdával játszottunk, az csak a II. világháborút követő években volt „divatban”, merthogy akkora volt a szegénység, hogy másra nem futotta. Mi már gumilabdát kergettünk, s örültünk, ha sokáig kitarított. Tudniillik, elég gyakran kipukkadt a laszti, s ennek főleg a földön elszóródott szögek, a közeli kertből idekerült tüskék, éles kövek és hasonlók voltak az okozói. Ilyenkor duzzogtunk, de addig rúgtuk, amíg cafatosra nem szakadt a játékszer. Ha valami csoda folytán valakinek fűzős bőrlabdája volt, ő lett a király. Nagyon vigyáztunk a focira meg a tulajra is, ő mindig az erősebb csapatban kapott helyet... Persze, egyszer a bőrfoci is kilyukadt, nem tartott örökké, de az élmény megmaradt.

Körülbelül ilyen játékszereink voltak nekünk, fiúknak. A kislányok babáztak, játék-edényeket készítettek, abban főztek, sütöttek, persze csak színlelték a műveleteket, „igazi” tüzet nem gyújthattak. Ők az utcán inkább ugráló köteleztek, virágokat gyűjtöttek az édesanyáknak, nagymamáknak, de ők is labdáztak, csak nem rúgták, hanem dobták. Úgynevezett kiütősdit játszottak.

Szóval ilyesféle játékaink voltak anno, de ha egészen konkrét akarok lenni, akkor úgy 65-70 évvel ezelőtt. S nem is hiányzott más. Mert a felsoroltak mellett, megtanultunk kártyázni, sakkozni, dominózni, malmozni, és ez ki is töltötte akkori életünket. Többnyire elégedettek, boldogok voltunk.

Ennyi évtized alatt megfigyelhettem, hogy mivel játszottak a te szüleid, s azt is, hogy te egészen kicsi korodban mivel foglaltad el magad, ha éppen nem volt

bölcsődés, óvodai és kisiskolás „kötelezettség” ... Ég és föld, akkora a különbség. Ahogyan növekedtél, egyre inkább az online játékok vették át terepet. Amelyeket a mi generációnk már nem igazán ért, de nyilván nem is ez a feladata. Az X-BOX internetes programnak, amellyel a te korosztályod is szívesen foglalatoskodik, rengeteg előnye van. Látom. Angolul tanulsz általa, mert a programokat ezen a nyelven magyarázzák. De nemcsak egyedül használod a foci és a Formula-1 játékokat, hanem vetélkedőket szervezhetsz a barátaiddal, méghozzá nem egy fedél alatt, hanem egymástól távoli települések között is. Egyszerre többen is játszhattok és kommunikálhattok egymással. Hiába, a technikai fejlődés, úgy tűnik, nem ismer határokat.

Nem tudom, az én kis szürke hintalovamnak mi lett a sorsa? Mindenesetre ennyi idő távlatából is kellemes emlékeket idézett fel bennem. Így azután nemcsak akkor, hanem most is örömet szerzett nekem. Azzal, hogy mesélhettem neked róla...

Kisimre Ferenc

Régi szép idők

A dédnagyapám 1952.03.27-én született. Szabadkán éltek egy tanyán, ott nőtt fel.

A dédnagyanyámmal mindent otthon természetek. Baromfit, juhokat, tehenet neveltek. Ők maguk ültették a zöldségeket és a gyümölcsöket. Akkoriban még nem nagyon voltak gyárok, ahol dolgozhattak volna. Egész nap a saját háziállataikat és a termést gondozták. Reggel dédi összeszedte a tojásokat, tehenet fejt. A tejből készítették a sajtot, túrót, a tojásból pedig gyúrták a tésztát. Mivel valamivel pénzt is kellett keresniük, egy részét ezeknek a termékeknek a közeli piacra vitték és eladták. Nagyon sok mindent tudott még a dédimama készíteni. Lekvárt főzött, befőttet tett el. Még a szappant is maga készítette faggyúból, azzal mostak és fürödtek is. Régen még nem volt csapvíz. Az udvarban volt egy nagyon mély kút, abból húzták fel vödörrel a vizet. A juhokat minden tavasszal megnyírták és a gyapjút is el tudták adni.

Nekünk mindezeket hallgatva nehéznek tűnhet az akkori élet, de ők nagyon boldogan éltek és soha nem unatkoztak.

Kolompár Tamara

Életünk meséje

Ha mese, akkor hát: Hol volt, hol nem volt...

Volt egyszer egy..., mégsem így kezdem, mert akkor királyfikról és királylányokról kellene írnom, ugyanis minden rendes mese róluk szól. Inkább közkinccsé teszem a mi saját, belső történetünket. Talán közeli lesz, talán nem. Talán szomorú vagy mások által is átélt, talán nem. Íme!

A kezdetek

Eszter

Földrajzi behatárolása sztorinknak a Kárpát-medence. Két ország, egy nemzet - a magyar. Partium-Magyarország, ugye nincs is messze? (Sajnos sokak által feltett kérdésre is megtanultam válaszolni: „*Hol van Partium?*” Válasz: Romániában, Erdély és Magyarország közötti keskeny sáv. Itt tologatták a határokat évekig, melyből adódóan drága szép emlékü nagyszüleim magyar állampolgárként látták meg a napvilágot, román állampolgárokként hunyták le szemüket ugyanazon városban.

Csodás közös jövőnk férjemmel el sem kezdődhetett volna, ha bátor és mindenre elszánt szüleim nem elégelik meg a román diktatúra elnyomását és nem indulunk el együtt hosszú útra az anyaországba. DE így történt, megtörtént, túléltek. Mintha egy egész család minden tagjának összes bátorsága beléjük tornyosult volna fel, olyan volt kilépni a régiből és belépni egy teljesen ismeretlen, szagtalan, nyomon követhetetlen, hűvös világba. Idegen volt, és számunkra még, sivár. Tele hűvös tekintetekkel, méregetéssel, távolságtartással. Igaz, én más „szemüveget” hordtam, mint a többi családtagom, hiszen akkor még csak 11 voltam. GYERMEK

Csupán eddig tartott gyermekkorom, bármennyire is szerettem volna tovább élni, nem volt folytatás, nem volt több barát, akivel megoszthattam volna belső vívódásaimat. A kedves idegenek szánakozva néztek rám és az adományokból összehordott ruháimra. Nem lehettem divatos, hétköznapi, egy közülük. Ez elszomorított.

Mesém látszólag nem kezdődik jól, de - mint minden hol nem volt történetben - itt is lesz fordulat.

„*Milyen szépen beszélsz magyarul!*” Dicséretnek szánták... nem értettem. Itt nem beszélnek szépen saját anyanyelvükön az emberek? Vagy rólam gondolták azt, hogy akcentusom lesz? Gyermeki lelkem háborgott, mégis jóleső érzés melengetett belülről: „Mégis jobb vagyok nálatok!” Fontos volt ezt éreznem? Visszatekintve: IGEN. Ez az érzés indított el az otthonra találás útján... és apránként elkezdődött... ismerkedtem, barátkoztam, felfedeztem, bátor lettem. Nem túlságosan, belső lüktetésem lecsendesítve éltem iskolás éveimet. „Nem

lehetek annyira jó, mint más helyben született lány. Meg kell találnom a helyem, de csak szolidan a háttérben megbújva, nehogy valaki észrevegyen.

Mégis: VEGYETEK ÉSZRE EMBEREK!”

Emberi kezeket elengedve, Isten kezébe kapaszkodva kerestem az utam. Csodás, boldog gimnáziumi éveket mondhatok magaménak. Rájöttem, hogy nem is gonoszak az emberek, hogy - talán - számomra is van hely ebben az országban, városban, közösségben. És akkor, amikor már túl voltam néhány szerelmi csalódáson, megismertem egy őszinte embert: SZILÁRDOT. Először furcsa volt, Ő nem színlel, nem akar szebbnek, jobbnak, többnek tűnni, mint más. Nem páváskodott, önmagát adta és éreztem, őszinték a szándékai. Ez tetszett meg benne először.

Szilárd

Vagány, élni akaró és minden iránt érdeklődő igazi vasgyúró kissrác látott napvilágot Pécsen 1978-ban. Legalább is így mesélték őseim érkezésem, mely nem volt egészen zökkenőmentes. Drága édesanyám, kórházba szállítása közben kiesett a mentőautóból (érthetetlen okokból), így még zaklatottabb állapotban került a segítő orvosok kezei közé. Rendben megszülettem, ám akkor vették észre, hogy az esés következtében - nem is kicsi - kobakomon egy méretes véráláfutás éktelenkedett. Ettől eltekintve simán megérkeztem egy szeretetteljes családba.

Drága Nagyim minden nap főzött ránk - ma is nagyon szeretem a finom ételeket - és vigyázott az ő kicsi kincseire - ránk unokáira. Csodás évek voltak, nem is emlékszem, hogy nehezen ment volna a sulis, mert mindent áthatott a boldog, kiegyensúlyozott gyermekkorom.

Bővelkedtem szeretetben, mivel nem csupán egy nagyszülőm vett körül gondoskodásával, hanem három is. Szép emlékeket idéz, amikor vasárnaponként ellátogattunk a Pécsi Baptista Imaházba, meghallgatni az istentiszteletet. Bevallom, nagyon untam, nem is ezért mentem. Kisebb koromban csupán nagyszüleim kedvéért, később pedig az ifjúság vonzott oda, köztük egy gyönyörű szőke lány... ESZTER

Nem tudtam róla sokat, csak annyit, hogy unokatestvérem barátnője, és azt, hogy nemrég költözött családjával Pécsre. Meg kellett ismerkednem vele. Ez hajtott, vitt a nem is olyan rossz társaságba. Isten fantaszlikusan gondoskodik övéiről. Engem a szerelem segített közel kerülni és ott maradni az Atya közelében.

Szerelmünk virága

Eszter

Lassan kivirágzott szerelmünk... nem siette el a szárba szökkenést, időre volt szüksége, hogy kapjon elég fényt, vizet, ÉLETET. Hogy ne hervadjon el

idejekorán, hogy ne égjen el az első tűzben, állja ki az első veszekedéseket, egyet nemértéseket, másképp gondolkodás veszélyeit. Voltak sivárabb, szárazabb időszakai, amikor már azt hittük nincs tovább...

Három küzdelmes év alatt megerősödött, megszilárdult, és - bár akkoriban még nem kerestük egyformán Isten arcát - mély gyökeret vert 2000. augusztus 11-én. A meséknek általában itt szokott vége szakadni: „Boldogan éltek, míg meg nem haltak.” Jó, de akkor ki fogja elmondani, hogy milyen további csodákat éltünk meg? Muszáj folytatni, mert ez csupán a kezdetünk.

Szilárd

ÉN már első pillanattól kezdve tudtam, hogy Ő az igazi. Nem is hezitáltam sokáig megkérni a kezét. Fél év együtt járás után elmondtam neki is, komolyak a szándékaim vele. Meglepődött, visszahúzódott, de örült neki. Lehet, hogy kicsit korainak érezte, nem tudom... én biztos voltam a dolgomban és nem tágtítottam mellőle.

Nagyon fiatalok voltunk, éppen túl az érettségi vizsgákon, megnyíltak a lehetőségek előttünk a továbbtanulásra. Hát megragadtuk azokat és elkezdtük felsőfokú tanulmányainkat. Szüleink féltése tartotta vissza őket attól, kimondják boldogító IGENÜKET frigyünkre. Mi pedig vártunk az áldásra. Közben égtünk egymásért és nehezen viseltük el a másik fél hiányát.

Három év után végül sikerült! Megkapuk a vágyva vágyott szülői beleegyezést és kinyílt közös jövőnk ajtaja. Eljött a szabadság! Nem éreztem azt, hogy börtönbe zártak volna, sőt. Végre azzal lehettem, akivel mindig is akartam lenni. Felnőtt férfivá kellett érnem, ezen dolgoztam.

Csodáink

Eszter

Ahogy elgondolkodtam közös életünk eddigi eseményein, rájöttem, hogy csodákkal van teletűzdelve. Arra is rájöttem, hogy nincsenek kis és nagyobb csodák, egész egyszerűen olyanok vannak, hogy nem tudom megmagyarázni, de megtörtént és JÓ. Ez már csoda. Persze mégiscsak meg lehetne mindent magyarázni a véletlennel és a sorssal, meg az okos kis buksinkkal... minnek.

Az alábbiakat felsorolva minden egyes történés hitem megszilárdításául szolgált, mert újból és újból rá kellett jönnöm, Isten sosem hagyott minket egyedül. Sőt, győzelmes jobbjával támogatott és támogat mind a mai napig.

1. Csodánk: lehetetlennek tűnt elkezdni közös jövőnket, hiszen egyikünknek sem volt jövedelme. Szüleink anyagilag nem tudtak támogatni bennünket. Így első csodaként arról számolok be, hogy egy 10 m²-es szobát mondhattunk magunkénak

szüleim szolgálati lakásában. Nagyon szerettük, megbecsültük. Itt éltük meg közösen első házasságban töltött évünket. „*A vidám szív a legjobb orvosság*” mondja a Biblia, úgy gondolom a hálás szív is ugyanilyen hatással bír. Nagyon hálásak voltunk, amikor - egy év elmúltával - saját szolgálati lakásba költözhattünk. És milyen Isten humora, (mert meggyőződésem, hogy van neki) tízszeres áldásban részesített minket. Beköltözhattünk egy 100 m²-es lakásba. Mi ez, ha nem csoda?

2. Csodánk: minden átélt és leküzdött akadály erősebbé tett minket, ez csodaszámba illő. Szüleink nem kis félelme és aggodalma ellenére házasságunkat úgy kezdtük, hogy - ígéretünknek eleget téve - befejeztük felsőfokú tanulmányainkat. Minden felmenőnk attól tartott, így nem fog menni a tanulás. Hiába bizonygattuk, higgyék el nem lesz gond! Ezt csodának élem meg és azt is, hogy annak ellenére, hogy munka mellett estéinket kezdő házasokként tanulással töltöttük, frigyünk túlélte első igazi próbáját. Kitartottunk a tanulásban, mert összenéztünk és pillantásunk megerősített bennünket elhatározásunkban.

3. Csodánk: ha merünk Isten tervébe kapaszkodni, megtapasztaljuk gondoskodását, vezetését. Nem könnyű, mert nem látni sokszor a kanyar utáni folytatást, de megéri. Néhány év elteltével ugyanis belevághattunk saját otthonunk megvásárlásába. Ami eddig teljesen lehetetlennek tűnt, az most megvalósulni látszott. Közben szívemben egyre erősödött a gyermekáldás iránti vágy. Lassan, de biztosan tudtam, nem szeretném, ha ketten maradnánk új otthonunkban. Így vezetett át a mi Mennyei Atyánk következő áldásunk felé.

4. Csodánk: Amint beköltöztünk saját kis kuckónkba, máris elindult felénk első magzatunk. Elindult, de - sajnos - nem tudott megérkezni hozzánk. Várva vártuk őt, mégis valami közbe szólt, és el kellett engednünk őt idő előtt. Mégis miért írom a csodáink közé ezt a szomorú eseményt? Mert boldogsággal tölt el az érzés: ő odaát vár minket, nem vezett el, nem semmisült meg, ő ott VAN. Innentől kezdve kezdtem anyának érezni magam annak ellenére, hogy nem foghattam kezembe csöppségemet. El tudtam őt engedni, bármilyen nehéz is volt. Utólag visszatekintve ez az esemény bölcsebbé, megfontoltabbá, erősebbé és még elszántabbá tett a tekintetben, hogy valóságos édesanyává akarok válni.

5. Csodánk: Imáink meghallgattak. 2007-ben, nem csupán elindult, de ősszel meg is érkezett első gyermekünk. Valódi szülőkké váltunk! Tele volt a szánk nevetéssel. Azt a büszkeséget, amit első baba sétáink alkalmával éreztem, nem tudja leírni egyetlen szó sem. Úgy éreztem enyém a világ legtökéletesebb gyermeke. Sok-sok év abbéli aggodalmam, hogy talán nem is lehet gyermekem,

foszlott szét egyetlen pillanat alatt. A mai napig nem tudom megfogalmazni azt az óriási megtiszteltetést, amit érzek anyaságommal kapcsolatban. Köszönöm Istenem, hogy láttál bennem egy alkalmas ANYÁT.

6. Csodánk: tudom, hogy a saját akaratom elengedése és az engedelmesség kedves az Úr számára. Ezt tapasztaltam meg második gyermekem születése kapcsán. Ugyanis az első babánk megfogánása és az arra való hosszú várakozás miatt nem tudtam lesz-e folytatás. Annyit éreztem csupán mélyen a bensőmben, hogy nem teljes a családkunk. Hiányzik belőle még valaki(valakik). Isten kezébe tettük a folytatást, nem akartunk irányítani. Ahogy ő látja jónak úgy fogja adni, ha akarja. És Ő akarta és adta, simán, problémamentesen, gyorsan és csodálatosan. Így hamarosan karomban tarthattam újabb csodánkat, második fiunkat. Innentől kezdve nagyon tevékenyé váltak hétköznapijaink. Igényeltük és kaptunk is nagyszülői segítséget, amiért nagyon hálás vagyok. További három év után visszamentem munkahelyemre dolgozni. Szükségem volt a változásra, a felnőttek társaságára. Gyermekeimnek meg saját korosztályukban kellett kapcsolatokat találniuk. Elkezdődtek ovis éveink.

7. Csodánk: újabb csodaként éltem meg, hogy beteg édesanyám ebben az időszakban - amikor nagyon kellett nekem is a támogatás - jól érezte magát egészségileg. Köztünk lehetett és nem csupán ott volt, hanem tevékenyen részt vett életünkben. Újabb csoda, hiszen egy krónikus, gyógyíthatatlan betegségben szenvedett. Ekkor mégis új erőre kapott.

8. Csodánk: életünk meséjét átítatja az Istennel való szoros kapcsolatomból fakadó érzéseim, motivációim. Sokáig egyedül voltam hittemmel házasságomban. Ám elérkezett egy csodás nap, amikor - pedig belefáradtam a férjemért történő imádkozásba - életem párja elmondta, hogy meghozott a szívében egy fontos döntést: Istent akarja ezután követni, átadja élete irányítását neki. Számomra megszégyenítő és csodás élményt jelentett ez a mondat. Hogy lehet, hiszen nem is imádkoztam érte? Már nem hittem benne, mégis megtörtént. CSODA.

9. Csodánk: éreztük, hogy két vasgyúró kisfiú és mi felnőttek, már nem férünk el kicsi otthonunkban, szükségünk volt váltásra. Isten látta szükségünket és tudta jól, szeretjük Őt. Elkezdtünk lakásokat nézni. Természetesen volt egy álmlakás megjelenő otthon, ami tágas, szellős, zöld udvara van. Amint kinyitottuk a szemünket egész más tárult elénk: korlátozott lehetőségek, kicsi, de drága ingatlanok, bezárult körök. No de az újabb csoda csak ezután következett. Egy újabb kicsi magzattól való keserű búcsúnk után elindult az újabb élet méhében,

aki visszafordíthatatlanul növekedett és élni akart. Így mindenképp költöznünk kellett. Szűkültek lehetőségeink, boldogságunk egyre nőtt.

10. Csodánk: 2014 nyár közepén megpillantottuk álmaink otthonát. Lelakva, törötten, egérlyukakkal tele, borostyánnal benőve. Mindketten beleszerettünk. Mégis hogyan szerezhethetnénk meg? De tudtuk: ami embernek lehetetlen, Istennek lehetséges. Ebben bízunk és ELÉ vittük kérésünket. Ő pedig meghallgatott és jóindulatot támasztott eladóink szívébe, hogy elfogadják azt az árat, amit felajánlottunk vételárként.

11. Csodánk: ebben a csodás otthonban élünk, ide hozhattam haza újabb csodás és tökéletes kisbabámat. Immár teljessé vált családuknak létszáma, így éreztük. Néha hiányoznak a korán elköltözöttek, de tudom OTT várnak minket és majd egyszer mind együtt leszünk igazi még nagyobb családként. No de az újabb csoda: a gondoskodó Atya továbbra is rajtunk tartotta a szemét és engedte, hogy nagyot álmodjunk. És milyen érdekesen vezet - a fontos döntések mindkettőnk szívében felnőnek melyeket együtt tudunk meghozni. Így történt ez akkor is, amikor megformálódott bennünk a saját vállalkozás lehetősége. „*Félelmetes, bizonytalan, ingoványos, semmire sincs garancia*” - ezek a szavak lebegtek előttünk. Mégis győzött Isten terve, a: *1. majd vezet, 2. majd gondoskodik, 3. a merj hátast dobni és engedni, hogy átvegye az irányítást.* Elkezdtük és igaza lett, mint mindig. Amióta létrehoztuk családi vállalkozásunkat mindketten benne tevékenykedünk és megéltünk belőle úgy, hogy minden szükségünk be van töltve. Ismét eszembe jut az Atya ígérete, hogy csak keressük Őt és az Ő királyságát és ráadásul minden megadatik nekünk; meg az is, hogy Ő betöltsi szükségünket, sőt, bőségesen ad az Ő szeretőknek.

12.+1 Csodánk: óriási csodaként élem meg, hogy nem csupán testben, de lélekben és szellemben is felnőttem. Bár még úton vagyok, nem mondhatom el magamról, hogy már mindent tudok, sőt... Azt viszont megtapasztaltam, hogy családuknak a megélt mély gyászmunkában Isten karja szintén ott volt és megtartott. Megtartott, amikor 10 éve krónikus betegségben szenvedő édesanyámat el kellett engednem. A karjaim között ment át a túlvilágra. Hálás vagyok, hogy ott lehettem és foghattam a kezét. Nagyon szoros kötelék fűzött hozzá, ő volt a legjobb barátnőm mindamelllett, hogy a legjobb édesanya is a világon, akit kaphattam. Miért csoda? Mert túléltem, sikerült feldolgoznom az elengedését és lassan erősödöm. Támogatom édesapámat és - immár öt év távolából - újra kerek a világ, újra színes és illatos. Újra lehetek boldog és erős. És - bár nem ilyen mélységben, de hasonló „élményekkel gazdagodva” - rá három

évre szeretett apósomtól kellett hasonlóképp búcsúznunk. Csodaként élem meg, hogy tudtam támogatni férjemet ezen az úton.

Csodák? Hála okok egyenként.

Nincs elég szavam a hálára, amit folytatnom kellene abbéli örömömet kifejezve, hogy fantasztikus gyermekeimtől mit kaptam és még kapok. Látom őket fejlődni: testben, értelemben, szellemben. Boldog vagyok, hogy taníthatom őket a világ dolgairól, Isten dolgairól, Jézusról és az Ő tanításairól. Énekelhetek nekik örökségül imára hívókat, altatókat, táncolókat, ránk emlékeztetőket, Istent dicsérőket.

Úton

Mind úton vagyunk, haladunk a mesebeli vándorok nyomdokain. Meg-megállunk egy-egy útkereszteződésnél, vitázunk, veszekszünk, megegyezünk arról merre haladjunk tovább. Megyünk előre fogva az Atya kezét, néha elengedve, később megbánva és tékozló fiúként visszatérve bűnbánóan folytatjuk. A bűnbocsánat megtisztít, megvilágosítja elménket, és világossá teszi az utat, az irányt, választ ad kérdéseinkre.

Eszter:

Van egy kedves keresztény mese a tiszta szívről. (Margreiter, S.: Egy kis szív története) Nagyon szeretem, mert magamat látom benne. Főszereplője egy kis szívecske, aki szeretne mindig tiszta lenni. Sok viszontagság után rájön, hogy csakis Jézus vér hídján át vezet az út a tiszta szívek városába, ahol mindig van lehetőség újra és újra megtisztulni, ha ismét bepiszkolódna a szíve. Van bűnbocsánat és újrakezdés. Ezt tanítom a gyermekeimnek és gyakorlom én is. Minden nap kegyelemre szorulunk. DE milyen jó, hogy megtehetjük!

Szilárd:

Férfiként, főleg mérnökként - mondhatják rám, hogy KOCKA vagyok - szeretem az életemet leegyszerűsíteni. Nem bonyolítom túl az érzelmek kinyilvánítását, elrejtését sem. Igaz, támadnak ezért konfliktusaim is, de nem bánom. Tűröm, néha elfogadom néha nem, és megyek tovább. Szeretek Istenre nézni és követni fehéren-feketén, amit Ő mondott a Bibliában. Nem vonta vissza, igaz? Érvényes? Igen. Akkor bátran támaszkodom én is szavaira és haladok előre.

Az én nagy csodám a családom, a feleségem, gyermekeim, vállalkozásom (melyre szintén „gyermekemként” tekintek) és nem utolsó sorban az a csodálatos élmény, melyet megtérésemkor átélhettem. Amikor átadtam a kormányt Istennek.

Sajnos, néha visszaveszem, megpróbálok nélküle haladni. Ám ezért is hálás vagyok, hogy nem sikerül, minden CSAKIS VELE.

Kopjár Eszter

Családi ebéd

Kislány koromban rendszeresen családi rendezvényekre jártunk. Mindig valakinek szülinapja vagy névnapja volt, vagy éppen egy házasságkötésre emlékeztünk. A lényeg az volt, hogy ünnepeljünk. Ilyenkor a legnagyobb szobába bezúfoltunk három asztalt, amik, mint egy óriáskigyó, úgy tekeregtek. A szekrények előtt helyet foglaló székektől szinte az egész szoba egy labirintussá vált. Persze, mi gyerekek nagyon élveztük, mert ilyenkor szabad volt az asztal alatt kimászni, hogy ne kelljen az idős néniket és bácsikat felállítani. Ha viszont túl kevés volt a hely, akkor minket, gyerekeket ültettek külön. Megkaptuk a dohányzóasztalt és a földön ülve várhattuk, hogy kiszedjék nekünk az ebédet.

Előkerültek az ünnepi étkezészetek, amikre persze nagyon kellett vigyázni és mindig ránk szóltak, hogy ne kopogjon az a kanál a leveses tányérban. A hosszú asztalnál sorban adogatták egymásnak a tálakat. A nagy beszélgetések közepette időnként szólni kellett, hogy rólunk se feledkezzenek meg, de legalább nem foglalkoztak azzal, ha a zöldség a tányér szélén maradt.

Azért szerettem az ilyen alkalmakat, mert mindig sokan voltunk gyerekek és jókat játszottunk. Olyan unokatestvérekkel is találkoztam, akikkel egyébként nem tartottuk a kapcsolatot. Rohangálhattunk, bújócskázhattunk. A családi ünnepek alkalmával szinte mindent szabad volt.

Amikor meg elfáradtunk, leültünk a felnőttek közé és régi történeteket hallgattunk. Mindig jó volt a hangulat, sokat nevtünk. Néha már fáj a hasam a sok kacagástól. Az egyik legjobb történetmesélő a nagymamám volt. Olyan szépen el tudta mondani a mesét, hogy sokszor azt hittem, én is ott voltam és megéltem az egészet.

Ebéd után mindig letelepedett a cserépkályha melletti fotelbe és elővette a kötését. Folyton készített valamit. Azt mondta, hogy annyian vagyunk, hogy mire az egyikünk ajándékát befejezi, már kezdheti is a másikat. Ráadásul úgy mozgott a keze kötés közben, hogy nem is figyelt oda. Nagyon szerettem nézni és mindig arra gondoltam, hogy ha majd én is ilyen öreg leszek, nekem is ez lesz a hobbim.

Szóval a nagymamám ott ült a fotelban és mesélt. Az egész életét ebben a városban élte le, így rengeteg embert ismert. Gyárban dolgoztak a nagyapámmal, ahol mindig történt valami. Folyton ugratták egymást, vagy éppen csak olyat tettek vagy mondtak, ami szállóigévé vált és azóta is azt emlegették.

Két olyan történet maradt meg az emlékeimben, ami a mai napig, ha eszembe jut, mosolyt csal az arcomra és elmúlik minden bánatom.

Volt a nagymamának egy húga. Az egész család tudta róla, hogy nagyon fősvény. Ünnepek alkalmával mindig olcsóságokat vásárolt ajándékba és igyekezett a legkevesebb vendégséget szervezni.

Egy alkalommal mégis úgy esett, hogy 25 éves házások voltak a férjével. Kénytelen volt az egész familiát meginvitálni egy ebédre. Mindenki kiöltözött és persze a hosszú kigyóasztalnál helyet foglalt. Ennyi vendég mellé olyan ételre volt szükség, ami kiadós, így általában az első fogás a húsleves volt. Szerencsére mindenki megtalálta benne a kedvencét. A gyerekek a mellehúsát, az idősek a lábát és a hátát. Még a máj és a szív is egy-egy tányérban kötött ki.

Második fogásnak jöhetett a szárnya vagy a töltött paprika. A nagymamám húga most mégis úgy döntött, hogy sült hússal teli tálat készít. Így választhattunk a krumplisaláta és a krumplipüré között. Savanyúságnak ott volt az uborka, a cékla és a káposztasaláta. A fasirt elengedhetetlen volt, na és persze a natúran sütött húsok: szárnya, combja, melle.

Az asztalnál ülő férfiak körében igen fogyogatott a bor és már egészen muskotályos volt a hangulat, amikor hatalmas interjúba kezdtek egymás között. Mindenki arra volt kíváncsi, hogy ki hány combot evett meg. Még papírt és ceruzát is elővettek és számolgatni kezdtek, de sehogy sem jött ki az egyenlet. Túl sok volt a melle és a szárnya és kevés a comb. Amikor a nagymamám testvére bejött, nekitámadtak, hogy vajon milyen csirkét vágott és hányat, ha hiányzik két pár comb a számolásból.

A nagymamám testvére halálos komolyan végignézett a társaságon és felháborodva felelte: „Mit gondoltok? Ha ti most mindent felzabáltok, mi mit fogunk holnap ebédelni?” Azzal otthagya a társaságot és kiment megfőzni a kávéját. Azóta a családban szállóigévé vált a „csirkecomb” fogalma.

Amint nagymamám elmesélte, hatalmas nevetésben tört ki mindenki. Sokaknak ismerős is volt a történet, mégis nagyon jól szórakoztak rajta újra és újra. Erről pedig a nagyapámnak is eszébe jutott egy eset, ami még akkor történt, amikor fiatal legény volt.

Egy kedves rokon sokat járt hozzájuk ebédre. Idős agglegény volt, így a nagyapám édesanyja gondoskodott róla. A rokon, Béla bácsi, nagyon komoly ember volt. Ritkán látták nevetni, sőt még a mosoly is elkerülte a tekintetét. A nagyapám családjában viszont mindennapos volt az ugratás és a viccelődés. Ezért, amikor Béla bácsi jött hozzájuk vendégségbe, mindig türtőztetniük kellett magukat, nehogy valami olyat mondjanak, amivel megbánthatják.

Olyankor komolyság és csend uralta a házat. A dédapám és Béla bácsi megbeszélték az aktuális politika helyzetet. Édesanyám beszámolt a szomszéd jelenlegi állatállományáról, mert a kutyájuk, Citrom folyton átjárt Ágneska

nénihez egy-egy tyúkot megfojtani. Szegény kutya nem tehetett róla, de valahogy mindig büntetésbe került.

Mikor már nagyapám is fiatal legény lett, őt is kifaggatta Béla bácsi. Érdeklődött a tanulmányai iránt, hiszen a nagyapám aranyművesnek készült. Nagyon szépen dolgozott, büszkék voltak rá a szülei. Aztán szóba kerültek a kisasszonyok is, meg hogy mikor nősül már meg a fiú.

Beszélgetés közben Béla bácsi igen sokszor megfogta a fejét. Dédanyám kedvesen megkérdezte, hogy mi a baja a fejének, mire Béla bácsi elmondta, hogy nagyon fáj neki már reggel óta épp a homloka közepén. A dédapám nem bírta magával és odaszólt a rokonnak: „Vegyen be egy kiskanalat és kiáll!” A nagyapámat a nevetés kerülgette, dédanyám pedig remegő arccal nézte, ahogy az öreg Béla bácsi kivette a kávéscsészéből a kiskanalat és egy határozott mozdulattal bevette a szájába. A dédapám is majd megpukkadt, hogy el ne nevesse magát. Béla bácsi pedig a szájában a kiálló kiskanállal várta a csodát. Nagyapám szerint jó néhány perc tejes síri csendben telt el, amikor az öreg rájött a turpisságra és végre kivette a kanalat a szájából. Szerencsére jól sült el a vicc, mert Béla bácsi olyan jót nevetett, mint azelőtt soha.

Azóta pedig, ha valakinek fáj a feje, csak annyit szoktunk mondani neki: „Vegyel be egy kiskanalat és kiáll!”

Nagyapám alig bírta befejezni a történetet, annyira rázta a nevetés. Én is jót kacagtam és vártam volna az újabb történetet, de haza kellett mennünk, mert már késő volt.

Sajnos azóta az öregek elmentek, a fiatalok pedig szétszéledtek és az ilyen történetekre már nem jut idő. Az emlékeinkben élnek tovább és a mindennapjainkban úgy, hogy néha nem is tudunk róla.

Kovács Dalma

Virágot majd a síromra hozzatok!

Micsoda teremtmények! Szinte a semmiből képesek a szemünk előtt csodálatos élőlényekké fejlődni. Etetjük, itatjuk, hűvös vízzel mosdatjuk, napoztatjuk, időnként át is öltöztetjük őket. Ápolás, gondozás közben halkán dicsérő szavakat suttogunk hozzájuk, és ha megengedik, a gyengéd érintést, a lágy simogatást sem tagadjuk meg tőlük. Nem várunk viszonzást, mégis kapunk. Többet is, mint gondolnánk.

Ki a virágot szereti, rossz ember nem lehet. És aki nem szereti? A nagymamám talán rossz ember volt? Sosem tudott örülni a növényeknek. Mindig azt mondta,

virágot majd a síromra hozzatok! Mi csak mosolyogtunk, hiszen már előre a fülünkben csengett ez a mondat, amikor a kék masnit kötöttük anyák napján a cserépre. Ahogyan azt is láttuk magunk előtt, hogy miközben az ismert szavakat hadarja, óvatosan kicsomagolja, és a fejében már cikáznak a gondolatok, vajon a ház mely pontján érezné magát a legjobban az új jövevény. Félő gonddal elhelyezi a kiválasztott helyre, gondosan meglocsolja. Miután végzett, újra ránk néz, és elmondja még egyszer, hátha nem értettük: *Virágot majd a síromra hozzatok!*

Mindig ugyanígy történt. Évről évre nem változott a forgatókönyv. Elfogadtam, hogy talán ő a világon az egyetlen nagymama, aki nem szereti a virágokat. Egy idő után aztán inkább csokival leptem meg az ünnepek alkalmával. Az édességnek mindenki örül, azt gondoltam, egy-egy finomsággal biztosan sikerül a kedvében járni. Sokáig így is volt, legalábbis úgy tűnt. A csokiknak is ugyanolyan gondosan megkereste a legjobb helyet a házban, ahogy korábban a cserepeknek. Azt a helyet, ahol biztonságban kivárhatják a felbontásukhoz legmegfelelőbb alkalmat. A hétköznapiakra ott van a reszelt répás alma, kisebb ünnepekre a sajtos pogácsa, nagyobbakra a fagyiszelet. A különleges csokik viszont különleges alkalmakra valók. A gond csak az, hogy egyetlen alkalom sem volt elég különleges az ajándék desszerthez, egy igazán jó üveg borhoz, a legszebb ruhához, de még a szekrény alján lapuló új papucs betöréséhez sem.

Így végül a friss házi sütemény mellett döntöttem. Minden alkalomra más sütittem neki. Emlékszem, a legjobban a feketeerdő-muffinnak örült. Még a receptjét is elkérte. Nem tudom, hogy valaha elkészítette-e. Néha kompóttal, házi lekvárral leptem meg, de azok a csoki sorsára jutottak, így maradtam a süteménynél.

Az évek során, akár csokit, kompótot, lekvárt vagy süteményt vittem neki, sosem hagyott nyugodni a gondolat, vajon miért nem kedveli a virágokat.

Én nagyon szeretem őket. Vannak olyan növényeim, amelyek már sok-sok éve díszítik az otthonunkat. A fürdőben lévő vitorlavirág akár húsz éves is lehet. A fikusz, amit kislányomtól kaptam talán még óvodás korában, számtalanszor ledobta már az összes levelét, de társaival ellentétben végül minden alkalommal sikerült feltámadnia valahogy. A karácsonyi kaktusz, ami csak akkor hajlandó szirmot bontani, ha a mikrosütő mellett van, örök talány számomra. Végül ott van a konyhaablakban a hibiszkusz, ami minden évben elkápráztat gyönyörű piros kelyheivel. Az érdekesség csupán az, hogy ezek a tizenöt-húszéves növények alig nagyobbak eredeti méretüknél. És bár minden évben számos cserepes növényt kapok, zöldjeim száma szinte egyáltalán nem növekszik. Szeretem a virágokat, de nem tudok bánni velük. Ezért már akkor sajnálom őket, amikor megkapom. A nagymamám is így érezhetett. Az ajándékba kapott szépségei néhány hét után fonyadtak, szárazan, elsárgulva anyukámnál kötöttek ki, ahogyan most az enyéme is. Szerencsére legtöbbjüket sikerül megmentenie... A nagymamának is

volt néhány növénye, melyek úgy rémlik, mindig is ott voltak szinte örök bútordarabként a házban. Emlékszem a titokzatos viaszvirágra a lépcsőfordulóban. Sosem láttam hervadtnak, kókadtnak. Ahányszor elmentem mellette, megsimogattam, megvizsgáltam, nem akartam elhinni, hogy igazi. Esernyőt formázó apró fehér virágait állandóan csodáltam. Úgy tudom, még anyukája hagyta a nagymamámra. És ott állt a lépcső tetején a hatalmas filodendron is, ami az egyik főiskolás projektmunkám főszereplője volt. Teljesen elzárta a padláshoz vezető utat. Valójában nem is látszott tőle a fekete vaslétra.

Tudom, a nagymamám pont azért nem örült a virágoknak, amiért én sem.

Tudom, pont ugyanúgy szerette őket, ahogyan én.

Tudom, hogy jó ember volt.

Aztán egy napon kék virágkoszorúval körülvevett urnájában egy kis fülkébe került. Márványtábla jelzi a templom falán a nyughelyét.

Amióta elment, nem süthetek neki süteményt, nem láthatom a viaszvirágot a lépcsőfordulóban és nem hallottam azt a mondatot.

Virágot majd a síromra hozzatok!

A nagymamámnak nincs sírja.

Kovácsné Juhos Orsolya

Dédim mesél

Dédimamám 1935-ben született. Az egy teljesen másik kor volt. Az ő mindennapjait, mi most könyvekből tanuljuk. Szerencsére rengeteget mesélt nekem erről a világról.

Dédnagyzüleim tanyán éltek, melynek szép, nagy udvara volt. A kertjük tele volt gyümölcsfákkal. Dédnagymamámnak, Mártának gyermekkorában korán kellett kelnie. A sifonérből elővette ruháit, és felöltözött. Az ő feladata volt a baromfik etetése, itatása. Majd megindult megfejni a kecskéket. Ezek után iskolába ment. A suliban palatáblára írtak palavesszővel. Dédimnek jó esze volt, így szabadidejében nem kellett sokat foglalkoznia a tanulással, inkább a barátaiéval játszott kint a réten. Édesapjának és édesanyjának volt egy kis saját földje, melyen rengeteg dinnyét termesztettek. Márta és testvére néha-néha éjjel őrizték a földet, hogy senki ne lopja el a dinnyéket. Ha jól végezték dolgukat édesanyjuk süttött nekik valami süteményt. A kedvence a mákos rétes volt. Dédimnek a konyhában is be kellett segítenie. Ő törte össze a kásához a gabonát, köpülte a vaját és mosogatott. A vajköpülést nem szerette, mert mindig megfájdult

tőle a keze. A mosásnál is segített anyjának, a teregetés az ő feladata volt. Ha nem volt iskola, és volt rá alkalom, akkor testvérével mentek kukoricát szedni, és szüretelni is. Ezeket a programokat nagyon élvezték, ilyenkor egy csomó emberrel tudtak társalogni. Aratáskor is besegítettek a munkába, sarlóval marokba szedték a gabonát. A disznóvágásokat is szerette a dédim, mert sok finom falat került az asztalra.

Dédim sokat mesélt nekem gyermekkoráról, az akkori életmódról. Örülök, hogy még a mai napjainkban is él, és jó sok történetet tud még megosztani velem. mindig örömmel hallgatom!

Kömüves Vivien

A cseresznyefa

Gyermekkoromban a város közepén laktunk. Akkoriban nem volt nagy forgalom, csak ritkán törte meg egy-egy autó berregése a nyári száraz csendet. Az utca srácai a poros aszfalton rúgták a labdát, köztük kisebbik bátyám is, aki tizenhárom évvel volt idősebb, mint én. Tulajdonképpen mindenki idősebb volt nálam, de megengedték, hogy beszálljak, eltűrték, hogy ügyetlenkedve szaladgáljak kaputól kapuig kergetve a labda nyomát. Esténként bátyámék az ablakban lógva nézelődtek, lesték a főutcára igyekvő lányokat, beszélgettek a barátokkal, később pedig elmentek a központban lévő igazi szocreál hangulatot árasztó étterembe, hogy egy-egy korsó sör mellett mulassák a nyári időt.

A házunkat apám nagy keservvel tudta csak megvásárolni, a pénzt évek alatt gyűjtötte össze. Mikor már három gyermeke volt, akkor nézte ki ezt a központi fekvésű, kis udvaros házat, mely elég szobával rendelkezett, hogy a növekvő utódoknak helyet biztosítson, illetve eltűrt magánrendelésének is helye legyen. Volt azonban egy kis bökkenő. Az ötvenes-hatvanas években szokás volt, hogy nagyobb házakban több házrészt alakítottak ki, hogy a népi demokrácia keblén több család jusson önálló lakáshoz, és zsúfolódjon össze a hajdan jobb sorsra érdemes polgári épületekben. A mi házunkban is két család lakott. Az egyik kiköltözött a vásárláskor, a másik azonban nem volt hajlandó elmenni. Így történt az, hogy a négy szoba közül a két középsőt birtokló családot mintegy bekerítette a mi családunk két szobája, állandó összezörrenésre, konfliktusra adva okot. Évekig húzódott kiköltözésük. Apám szentül hitte, hogy akarattal keserítik meg életünket.

Mikor én megszülettem, a család már szerencsére elment, így nem volt akadálya, hogy saját szobám legyen. Legidősebb bátyámat többeszeri próbálkozásra - rossz káder volt az apja - vették fel az egyetemre, de végül

megkezdte tanulmányait az orvosi egyetemen, ahogy apja és nagyapja is tette évtizedekkel korábban. Nővérem is nemsokára férjhez ment. Sógorom akkoriban békés természetű ember volt. Hagyta, hogy féltékenységekben a vasárnapi ebédek során végig rugdossam az asztal alatt, hiába szóltak rám szüleim, nővérem.

A kertet mindig szerettem, bár aprócska volt, és apám itt gyakorolta építőmunkási szenvedélyét. Minden formátumban és alakban betonozott, lépcsőt, lefolyót, ereszt, de ezek általában nem voltak túl tartósak, lehetővé téve, hogy szenvedélyének folyamatosan hódoljon, újból és újból javítva az udvar betonozott részeit.

A ház egy lejtős utcán épült, így az udvar is a hatalmas garázs felé lejtett, melynek előtere évekig baromfiudvarként is funkcionált. Számos tyúk és kakas fordult meg ott hosszabb-rövidebb ideig, kiegészítve családunk vasárnapi ebédeit. Tornác is volt, mely elől egy teraszba torkollott. Kezdetben szőlőlugas, a későbbiekben rózsák takarta a tűző napfényt elöl, biztosítva, hogy esténként kellemes legyen a levegő, kiülve a nap fáradalmi után. A téglakerítés tövében volt egy ideig a homokozóm, mely számos kalandnak adott helyet. Csata, várostromok, bolygók felfedezésének volt tanúja. A homokozó fölé borította jóságos lombjait egy meggyfa. A meggy korán érett, változó intenzitással. Volt, mikor elárasztotta virágjával, majd zamatos bíboros termésével a tavaszt, de volt, mikor épp csak egy kosárával sikerült összeszedni a gyümölcsből. A fát magasnak és terebélyesnek láttam. Iskolás koromban nem mertem ágaira felmászni, félve a leeséstől. Magasságtól való irtózásom azóta is megmaradt. Apám szedte le mindig a magasabb ágakról a meggyet, én a nagy lelógó ágakról csipegettem a szemeket.

A szocializmus kimúlását anyám épphogy megérte, az első szabad választások évében halt meg váratlanul. Engem pedig felvettek az egyetemre. Ettől az időtől fogva apám a hétköznapi életet egyedül töltve időzött a házban, de feltalálta magát, aktívan közreműködött a helyi társadalmi életben. A meggyfa az évek során egyre kisebbnek tűnt, korábbi magasán ülő ágai már a derekamnál ingadoztak, majd egyik nyáron meggyezés közben az egyik korhadó ág letört. Néhány évig még hagytuk, hadd adja ki magából az összes erőt. Közben gyermekeim születtek. Apám az egyik nyáron elhatározta, hogy kivágja az öreg fát. Bár törzse vastag volt, hamar megadta magát. Belülről csaknem teljesen elkorhadó, tövében fekete cincérek ültek halotti tortát a földben maradt torzón.

Apám ekkor már jóval hetvenen túl volt, inkább nyolcvanhoz közel. Ősszel közölte velem, új gyümölcsfát vesz. Nem értettem, hiszen már nehezen volt ereje a kis kertet is ellátni. A hajdan számos virággal büszkélkedő udvaron inkább csak a nagy liliumok, margaréták uralkodtak, hátul pedig a citromfű vette birtokába a földet.

Mégis vett egy fácskát, egy cseresznyefát. A gyenge kis növényt a régi meggyfa helyére ásta el. Gondozta, locsolta, figyelte növekedését. Az évek teltevel egyre cseperedett, ahogy apám ereje egyre csökkent. Keveset mozdult ki a házból, jobbra csak akkor, amikor mi mentünk érte, és hoztuk el hozzánk, hogy együtt lehessen az unokákkal. A fácska törzse először karnyi, majd combnyi vastagságúra növekedett, lombját kibontotta. Egy része kihajlott a kerítésen keresztül a járda fölé, árnyat nyújtva az arra igyekvőknek.

Apám még megélte ikerunokái első születésnapját, majd tavasszal, nagyhét előtti szombaton, néhány nap kórházi kezelés után elment. Temetése nagycsütörtökön volt. Rengeteg ember jött el. Sok régi barát és ismerős ölelt át minket sírva a szertartás végén. A nagypéntek számomra is valódi szenvedéstörténet volt. A feltámadási szertartások némi gyógyírt, megnyugvást tudtak biztosítani gyászomban.

Ezen a tavaszon a cseresznyefa virágba borult. Mint egy hatalmas nagy pitypang, fehérlett az udvar közepén. Zümmögő rovarok hadai szállták meg, gyűjtötték az illatos nektárt. Gyakran elmentem a házba, a kertet segítséggel rendbe tettük, és próbáltuk az épület sorsát elrendezni. Nyár elején cseresznyék tömegétől feketélt a fa. Mikor időt szakítottunk, hogy leszedjük, már a közeli madarak is odajártak megdézsmálni az édes gyümölcsöket. Három fiammal mentünk. Kihoztam a garázból a nagy létrát, melynek tetején a tériszony gyötört, de igyekeztem minél többet leszedni, hogy semmi ne menjen veszendőbe. Nagyfiam az ágak között egyensúlyozva mászott, míg a kisfiúk a lehajló ágakról szemezgettek. Miközben a létrán azon küszködtem, hogy ne nézzek lefelé, és lehetőleg úgy szedjem le az összeset, hogy ne essek le, az ágak közötti résen ráláttam a teraszra. Ahogy odapillantottam, miközben egy messzebb lévő, gyümölcstől roskadozó ágat próbáltam becserkészni, elállt a lélegzetem: apám a teraszon állt, és boldogan, mosolyogva nézte fiaimat, ahogy ugrálva próbálták elérni az alsó ágakon lógó cseresznyét. Kissé megszédültem, becsuktam a szemem. Mikor kinyitottam, a terasz üres volt, csak a két kisfiú zsvajja töltötte be az udvart. Ekkor értettem meg, hogy miért ültette apám a fát.

A házat azóta eladtuk. Falairól a vakolat omladozik, de a cseresznyefa minden tavasszal virágba borul a város közepén.

Körmendy Szabolcs

Az olasz katona

Giovanni jóvágású, zömök, húsz év körüli fiatalember volt, fizikai alkata miatt a bersaglierek alakulatába sorozták be. A sorozásra a közeli Ponte San Pietro városába kellett menni, mely már a Pó-síkság szélén helyezkedett el. Jó kiállása, erős fizikuma miatt került az olasz hadsereg elit gárdájába, melyre nagyon büszke volt. A csapat neve is beszédes, a „bersaglieri” annyit tesz: mesterlövész.

Hát igen, ha már bele kell menni ebbe a szörnyű nagy háborúba, akkor legalább a legjobbak között lehet - gondolta magában.

Szülőfaluja, Almenno San Salvatore, közvetlen az Alpok kezdeténél helyezkedett el, az első nagy hegy, a Monte Linzone ezer méternél magasabb csúcsa felé nyújtózó dombok egyikén. Gyakran mászott fel szabadidejében a hegyre, ahonnan gyönyörködött az alatt elterülő lombardiai vidékben. A nyugati sziklásabb oldalról Milánót, kelet felé pedig Bresciát is látni lehetett. Mikor kedve tartotta, a következő csúcsokra is felmászott, ahonnan gyönyörű kilátás nyílt a Comói-tóra. Ilyenkor leheveredett a zöldellő hegyoldalra, arcát a napsütés felé fordította, és behunyt szemmel álmodozott. Álmában távoli országokat fedezett fel, ismeretlen vidékeken járt, amikről az elemi iskolában is csak keveset tanítottak.

Giovanni csak négy évig járt iskolába, bár jól tanult, szülei a hét gyereket nehezen nevelték. Mindent megtettek, hogy embert faragjanak a csemetékből, de a kis salumeria bevételéből nem tudták finanszírozni az egyébként jó képességű gyerekek taníttatását. Giovanni is éles eszű volt. Hamar segítségére volt a kis boltban szüleinek, jól tudott számolni, és ügyesen bánt a mérleggel is. Apja örömmel vette a fiú segítségét, tudta, hogy a kis csemegeüzletet már lesz kire hagyni.

A világháborúval senki nem számolt, ezekben a kis falvakban nem érezték a nagypolitika feszültségét, belefeledkeztek a mindennapi élet apró gondjaiba, nem is sejtették, hogy világégés közeledik. Giovanni sem gondolt erre, hallott ugyan a hadba lépésről, aztán a keleti frontról, ahol öldöklő harcban évekre állóháborúvá merevedett a hadszíntér, csak akkor döbbsent meg, mikor kezébe kapta a behívót. A sorozás után hazament, összehajlította kis táskájába a legszükségesebb holmikat, másnap elbúcsúzott szüleitől, és Bergamoba ment, ahol jelentkezett a kijelölt laktanyában. Büszkén vette fel a nagy karimájú, jellegzetes kalapot, melynek bal oldalán fekete fajdkakas bokréta díszelgett. A bakancs a gyakorlatok után sem törte a lábát, pedig a díszmenetet is futólépésben kellett csinálni, ez is az egység jellegzetességei közé tartozott. Hegyi barangolásban edzett lábainak nem ártott egy kis bakancsos futás.

Két hónapos kiképzés után indultak az Isonzóhoz, a frontra vonattal. Az úton érdeklődve figyelte a városok épületeit, azokét a településeket, melyekről csak hallott, de most először látta őket. Brescia, Mantova, távol a dombok között felcsillant a Garda-tó is néhány pillanatra, majd Padova és Velence. Mestrében átszálltak, és tovább utaztak az Isonzó folyó partján elhelyezkedő Gradisca felé. Az olasz előretolt állások szinte körbevették a keleti partjával párhuzamosan elterülő Monte San Michele, egy háromszáz méter magas, és egy kilométer hosszú dombvonulatot, melyet bástyaként használtak az ellenséges Monarchia katonái. A hegy testébe cavernákat fúrva lövészállásokat telepítettek, és több év óta sikeresen verték vissza az olasz támadásokat, megvédve így a doberdói fennsíkot és a stratégiai fontosságú Görz városát is, mely kulcsként szolgált volna az Alpok belsejébe való bejutáshoz.

Giovanni itt már testközelen érezte a háborút, a vér, a puszkapor, az égett hús szaga keveredett nap mint nap, mindez hamar már olyan megszokottá vált, hogy észre sem vette. Kezdetben rettegett az esetleges gáztámadástól, melyet néhány hónappal ezelőtt követtek el az ellenség katonái. A jól kitervelt, megfelelő széljárásban alkalmazott fegyver csaknem hatezer bajtárs halálát okozta néhány óra alatt, iszonyú kínok közepette. Amerre a gáz szétterült, a növényzet pillanatok alatt elsárgult, rozsdabarnává vált, majd a fákról, bokrokról leestek a levelek, a fű pedig néhány óra alatt elszáradt. El sem gondolta józan ésszel, ember, hogy okozhat ilyen kint a másiknak akarattal, de a háború nem az emberségről szól. A front évek óta egyhelyben állt, és mindkét hadsereg katonái igyekeztek minél nagyobb veszteséget okozni a másiknak. Voltak ugyan történetek az első karácsonyról, mikor a szemben álló magyarok fehér zászlóval és egy üveg borral jöttek át, félve bontották ki, majd bajszuk alatt óvatos mosollyal kortyoltak egyet-egyed. Karácsonykor nem harcoltak, ez ünnep volt, de minden másik nap lőttek, és lőttek, és nem volt megállás. Tizenkét hosszú csatát számoltak össze a katonák, mely során öldöklő küzdelemben próbálták Görzöt bevenni az évek alatt, sikertelenül.

1917. október vége felé azonban valami történt. Október 24-én hatalmas tüzéségi tűz borította el a második olasz hadsereg állásait, olyan erejű támadás, mely minden eddigit felülmúlt. Nem volt egy perc nyugtuk sem, nem volt senki biztonságban, és alig lehetett mozdulni. Akadozott az élelmezés és a hírvívés. Giovanni állása a Monte San Michele közelében lévő Sagrado falucska határában volt. 27-én az olasz parancsnokság elrendelte a terület kiürítését, de a parancsot Giovanni állásába már senki nem juttatta el. Maroknyi olasz katona maradt itt, lőszerük minimális, miközben San Micheleről megindult az ott állomásozó magyar egységek támadása. Gyorsan kellett döntenie halál, vagy a bizonytalan élet között. Társai Giovanni felé fordultak, aki törzsőrmesterként a legmagasabb rendfokozattal rendelkezett. A hadnagy meghalt, és új már nem érkezett. Dönteni

kellett, és döntöttek. A halál már értelmét veszítette, a közeledő magyarok perceken belül ideérnek, gondolták. Az egyik puska végére egy piszkos, de jól láthatóan valaha fehér zsebkendőt kötöttek, és kidugták a lövészárokból. Kisvártatva furcsa nyelvű katonák vették körül az állást, puskacsövével felfelé mutogattak, a jelzésből megértették, kezeiket felemelve kimásztak az árokból. A katonák nem voltak erőszakosak, a frontvonalon megfáradt és megtört emberek voltak ők is. Parasztfiúk, iparosok, akik ugyanúgy, mint Giovanniék, a háború előtt kis falujukban éltek boldog életüket, és egyáltalán eszükbe sem jutott, hogy valaha az Isonzó mellett szeretnének hősi halált halni, de persze ezt nem kérdezte tőlük senki.

Az olaszokat San Martinoba kísérték, ahol már több tucatnyian voltak, majd gyalogszerrel Görzbe vonultak. Itt a laktanyaudvaron telepítették le őket, kaptak valamit enni, és ivóvizet is. Másnap az összegyűlt csaknem kétszáz olasz katonát bevagonírozták, és útnak indították Ausztria belseje felé. Giovanni a kocsi ablakán kinézve látta a hegyeket, melyek magasak voltak, olyan magasak, mint otthon. Tetejüket néhol hó borította, lábukon fenyvesek másztak fel. Ismerősek voltak, de mégis oly idegenek, hogy beleborzongott, ha rágondolt. A házak is szokatlanok voltak, fagerendákkal, meredek tetőkkel. Ilyet még nem látott, de hamar rájött, hogy a sok hó miatt kell az ilyen tető. Napokig utaztak, nem mondták, hogy merre, kérdezni pedig nem tudták, mert a nyelv, amit a kísérő katonák beszéltek annyira idegen volt, semmihez sem hasonlítható. Otthon, Lombardiában ismerősként hangzott a francia, a német és a helyi bergamasco nyelv is, mely az előző kettő olasszal történt házasságából ered, de ez a magyar nyelv titok marad számára - gondolta.

Egy idő után elmaradtak a hegyek, és végtelen síkságot látott, nagy rónaságot, távolban a látóhatár felett néhány dombocskát ködlött, de a számára ismerős sziklás hegyek örökre eltűntek. Az egyik városban, ahol megálltak, a táblán olyan betűket látott, melyekről fogalma sem volt, hogy kell kimondani: Győr. Érthetetlen és ismeretlen nyelv, érthetetlen és ismeretlen betűk, de nem esett kétségbe. Másnap megérkeztek Budapestre.

Ezt legalább ki tudom mondani. - gondolta magában, és kicsit mosolygott.

Egy laktanyába vitték őket, ahol már több száz olasz hadifogoly gyűlt össze, a front teljes szakaszáról voltak. Egy olaszul tudó, jó kiállású magyar főhadnagy beszélt hozzájuk. Elmondta, hogy a hatályos hadifoglyokkal kapcsolatos nemzetközi jogszabályok értelmében az ország bármely tájára vihetik őket, és ott dolgozni kötelesek, de ezért ellátást és némi bért kapnak. Jó fizikumuk miatt nem ijedt meg, bármilyen kemény munkát el tudott otthon is végezni. A laktanyában egy hétig állomásoztak. Minden nap indultak csoportok az ország belsejébe. Egyik nap a reggeli névsorolvasásnál az ő nevét is mondták, és a városét, ahová viszik: Szolnok. A vonatút unalmas volt, síkság, síkság és síkság.

Ez szörnyű, sehol egy hegy, de kibírom - gondolta.

Szolnokon százötvenen szálltak ki a vagonokból, sorakoztak, és a munka elosztása következett. Tolmács segítségével kérdezték meg őket, ki milyen mesterséghez ért. Kiosztották az ácsokat, a kovácsokat, a kőműveseket, és egyre fogyott a létszám. A tolmács egyszer csak megkérdezte:

- Van itt, emberek, hentes vagy mészáros?

Giovanni arca felderült. Nem volt ugyan sem hentes, sem mészáros, de gyerekkora óta sokszor mentek apjával a szomszéd faluba szalámiért a henteshez, ahol érdeklődve figyelte, hogy a tagbaszakadt emberek milyen ügyességgel darabolják a húst, csontoznak, és töltik a szalámit. Összefutott a nyál a szájában, huncut mosollyal a szája sarkában feltette a kezét.

- Te hentes vagy? - kérdezte a tolmács.

- Igen! - válaszolta határozottan.

- Hogy hívnak?

- Giovanni Rota.

- Rendben, Giovanni, lépj ki, és gyere velem.

A laktanya egy kisebb szobájába mentek, ahol egy vékony, szépen felöltözött asszonyság ült. Végigmérte az olasz katonát.

- Ez a hölgy lesz a gazdád, nála fogsz lakni, és dolgozni - közölte a tolmács.

- Írd alá ezeket a papírokat, és mehettek. Minden hónapban jelentkezni kell itt nálunk. Egyéb teendőd nincs. Asszonyom, öné a katona - fordult a nőhöz.

Az intett, és kisietett a laktanyából. Giovanni követte, kezében kis batyuban vitte megmaradt holmiját. Lovaskocsira szálltak, elindultak a pusztaságba, majd mintegy félnapi utazás után egy aprócska, jelentéktelennek tűnő kis faluba érkeztek.

A település közepén a templom csúcsán buzogány volt. Giovanni ilyet még nem látott, keresztet sehol nem talált, több templom pedig nem volt. Befordult a szekér a legnagyobb ház udvarába, és megállt. Körülnézett. A hatalmas udvarház széles verandával rendelkezett, a pince jókora ajtóval az épület közepén nyílt, a kert felé található végében pedig emberek sűrögtek-forogtak, méretes húsokat cipeltek véres kézzel. Mészárszék. Hát ezért kérdezték. A ház L alakú volt, rövidebb oldalával az utcához búj, hosszabb oldala pedig elrejtette az udvart a szomszédok bámészkodó tekintete elől. Ha lett volna mit elrejtteni. A falu kicsi volt, mindenki ismert itt mindenkit. A ház végéből egy bajszos, testesebb férfi jött előre. Illedelmesen köszönt az asszonyságnak, és tekintetével végigpásztázta Giovannit. Na, ez lemér kilóra, mosolygott magában. A férfinak is bajsa volt, nagy, nyugodt, lecsüngő szőrcsomó a húsos orr alatt, mely néhány másodperc múlva mosolyogva húzódott fel. - Jó lesz ez, Terike néni, jó fiúnak látszik - mondta vidáman a nagydarab férfi - Csak egy kicsit fel kéne hizlalni, ezt kezdhetnék is.

Leültették a lócára, és egy tálban sült kolbászt kapott, meg egy nagy darab kenyeret. A kolbász furcsa ízesítésű volt, nem, mint otthon, de jó ízű volt, finom és tápláló. A kenyér méretes, habos karéj volt, ilyet nem is látott még. Feléjük lapos, savanykás ízűek sülték, ilyen nagy, kő alakú két kilósak nem. Íze nem volt olyan erős, édes, hamvas volt, mint az őszibarack, és lágyan omlott szét a szájában. Igazán ízlett neki. A kenyérhéjával kitörölte a kolbász zsíráját, nem akart többet enni, mert az elmúlt hetekben nem volt elkényeztetve, és félt, hogy rosszul lesz a nagyobb mennyiségű zsíros ételtől, de ennyit még megengedett magának. Jóízűen szopogatta el a keményebb, ropogós héjat.

A kútból merített vizet, és megmosta az arcát is. Levette az inget, mely az utóbbi napok hosszú utazása miatt erősen férfiszagúnak volt mondható, és ez a külalakján is meglátszott. Szóval büdös volt, mint egy bergamói juhászkutya, és nagyon koszos is. Nagyjából a szakálla is úgy nézett ki. Otthon mindig borotválkozott, de eddig nem volt lehetősége erre. Egy véres kötényű fiú szappant, borotvát hozott neki, és egy törölközőt. Derékig lemosakodott a friss, hideg vízben, melynek furcsa kénes szaga volt, és a szappanból habot csinált. Óvatosan húzta le a több hetes szőrzetet, lassan, mint mikor a szobrász az utolsó finom mozdulatokkal fejezi be a szobrot, melyet hetek óta készített. Finoman, hogy el ne rontsa a végén a kemény munka gyümölcsét, a művet. Sikerült, nem vágta meg magát, a bajszot pedig szokásosan ecetszerűen hagyta meg az orra alatt, nem túl hosszún, ne lógjon be a szájába. A bajusz erőt, magabiztosságot sugároz, bölcs tekintetet ad a férfinak. Leöblítette arcát, vizet öntött a fejére, majd megmosta, és hátrafésülte a haját. Arcán könnyként gördültek le a furcsa illatú vízcseppek, egy távoli országban, egy távoli vidéken, messze otthontól, idegenek között.

Mikor felnézett a foglalatosságából, egy szőke, copfos tíz-tizenkét éves forma leánya nézett rá nagy kerek szemekkel. A tekintet kíváncsiságot sugárzott, félelmet egyáltalán nem látott benne. A leánya határozottan megkérdezte:

- Téged, hogy hívnak?

Majd mikor nem jött válasz, kicsit hangosabban - hiszen ilyenkor azt hisszük mi, emberek, ha hangosabban beszélünk, akkor a más nyelvűek jobban megértik - ismét megkérdezte:

- Téged, hogy hívnak? - és mutatóujjával Giovanni mellkasára bökött.

A férfi meglepődött. Az ujj nem volt olyan apró, érintése határozott volt, de finom és légies. A fiatalember még nem érzett ilyen érintést. Otthon sokszor évelődtek a lányokkal, de komoly kapcsolat nem alakult ki egyikkel sem, és még senki nem vezette be a testi szerelem rejtelmeibe sem. Milyen angyali érintés, jutott eszébe. Ránézett a kislányra, kinek tekintete kérdőn mosolygott.

- Giovanni, io sono Giovanni - mondta zavartan, és hátrált egy lépést.

- Dzsovanni??? De buta név. No jó, szóval Dzsovanni - nevetett a kislány. -
Dzsodzsó, te leszel Dzsodzsó, jó? Engem Margitkának hívnak - és ujjával a
saját mellkasára bökött. - Margitka - ismételte még egyszer.

Ez könnyű, gondolta a fiú, és kimondta: - Mar-git-ka. Huh, ez ment. Női hang
zavarta meg beszélgetésük.

- Margitka, mit csinálsz, azonnal menj el attól az embertől! Ez egy olasz
katona, semmi keresnivalód nincs itt.

Olasz? Igazi olasz? És ráadásul katona is? Eddig csak az aszódi leánynevelésben
hallott az órán Olaszországról, a híres költőkről, festőkről, szobrászokról, ja és
persze a pápáról, akinek ellenében a reformátusok kiléptek az egyházból annak
idején. Mert itt szinte mindenki református, kivéve a gróf urat, aki - tényleg, ugrott
be neki - olasz származású, de jószérivel nem tudott már az apja és a nagyapja sem
olaszul, de büszke volt a talján családfára. Mindnyájan itt születtek már
Magyarországon, hiszen több mint száz éve kaptak birtokot és magyar nemességet
Ferenc királytól. A család igazából von Bolza volt, de a gróf az olasz származást
preferálta, ki tudja miért. Talán ritkább volt az olasz eredet, német grófokkal,
hercegekkel sokfelé lehetett találkozni. Az asszonyság a kislányra szólt:

- Eredj a konyhába, Margitka! Te meg fogd ezt, és seperd fel az udvart!

Giovanni kezébe nyomott egy seprűt, és jobb kezével szélesen körbemutatott a
területen. A férfi nekilátott. A nagy, kétszárnyú bejárati kapunál kezdte, és lépésről
lépésre seperte az udvart. Mire a végére ért, keze remegett, szíve hangosan
kalapált, és mintha vállát ólomsúlyok nyomnák. Hát igen, az elmúlt hetek
vizsontagságai miatt van. Elszállt az ereje... A délutáni inas elvette tőle a seprűt,
majd kenyeret, hagymát és egy tenyérnyi húsos szalonnát nyomott a kezébe egy
tányéron. Jóízűen evett, lassan, minden ízet kiélvezte a hagymának is, mely
zamatos volt, friss, harsogó. Mikor harapta, kicsit csípte a nyelvét, de nem bánta,
mert úgy érezte, ereje felmelegíti testét, átjárja végtagjait. Szíve kissé
megnyugodott, újra erősnek érezte magát.

A ház végében kapott egy kis kamrát. Megmutatták az udvar végében található
kis bódét, ahová szükségüket végezték az itteniek. Az ágyon egy nagy, szőrös
takaró, szalmával töltött vánkos volt, és egy petróleumlámpa a kis asztalkán.
Ledőlt, és azonnal elaludt. Álmodni nem volt ereje, az elmúlt idők iszonyatos lelki
nyomása kitörölte az álmodás képességét a katonákból. Aki álmodott, mikor a
tüzérségi roham kezdődött, nem ébredt fel a riadóra, örökre álmodozó maradt. Aki
éberebben, felületesebben aludt, még túlélhetett, hamarabb felébredt. Így akik
álmodtak, meghaltak mind, csak a realisták maradtak életben, akiknek álmaik nem
maradtak, és csak annak a napnak éltek, amiben éppen voltak. A lövészárookban
döbrent rá egyszer, hogy hónapok óta nem tudott álmodni. Álom? Mi is az?
Próbálta felidézni, de már nem emlékezett pontosan, milyen is volt. Úgy
emlékezett, kellemes, de más nem jutott erről eszébe, hiába erőlködött, aztán

őrségbe kellett menni, és le is tett arról, hogy egy álmot is felidézzen az otthoniakból.

Reggel hat óra körül kutyaugatásra ébredt. Megérkeztek az első inasok, kinyitották a mézárszéket, és munkához láttak. Az egyik kitárta a kamra ajtaját, és kiáltott:

- Hé, te olasz!

Giovanni kinyitotta a szemét. Az inas intett.

- Öltözz fel, és gyere!

Megértette a mozdulatot. Felöltözött. Este, mikor bejött, talált a széken nadrágot, fehérneműt és inget. Nem volt nagy termetű, a ruhadarabok kicsit nagyok voltak, de kényelmesek és tiszták, amit már hónapok óta nem hordott. Magába szívta az ing illatát, mely kissé összekeveredett az esti hagymából eredő szájszaggal, de ez nem zavarta, inkább kellemesnek mondta volna. Kint a felkelő nap fényében látta a szorgoskodó inasokat, a húsos orrú hentesembert, ahogy mesterien végzi tevékenységét, mint egy szobrászművész. Látszott, szereti a munkáját, pontos, precíz volt. Jól ismerte az állatok anatómiáját, gyerekkora óta dolgozott itt a Tóthék mézárszékeiben. Még a gazda, Mihály tanította a mesterség csínjára, igyekezett a tanultakhoz méltón végezni feladatát.

Mihály gazda már a háború első évében meghalt. Nem csatában vesztette életét, hanem mint sokan, a rossz egészségügyi körülmények között a galíciai fronton kitört tífuszjárvány vitte el. Az asszonyág hamar megkapta a szomorú értesítést. A levelet a déli postával hozták Szolnokról. Teréz szaladt, mikor a nevét kiáltották az utcán. Azt hitte, az ura írt, hogy jól van, és tartson ki, de a levél rövid volt, és egy idegen nevű ezredes írta alá. Az asszony, mikor elolvasta, feljajdult, de erős nő volt, könnyei kétoldalt csorogtak arcán, összeszorította ajkait, és a levelet bal kezével egy mozdulattal összegyűrve besietett a szobájába. Csak ott borult rá az ágyra zokogva, és siratta sosemvolt boldogságát. Hogy várta Misit! Milyen büszke volt, mikor katonaruhájában Kunszentmártonba kísérték a vasúthoz! Az állomás tele volt katonával, de olyan jó kiállítású embert, mint az ő ura, nem látott sehol. Erős karjának ölelését még most is a derekán érzi, szorítása magabiztosságot, bizalmat sugárzott, fejét a vállára hajtotta. Érezte, ahogy feje pont beillik annak vállgödrébe, arcát befészkelte a katonaruha gallérja alá, és egy pillanatra megnyugodott. Aztán szétváltak, sípszó harsant, és Mihály fellépett a vasúti kocsiba. Hiába integetett, a vonat könyörtelenül gyorsulva hagyta el az állomást, fittyet hányva a több száz zokogó asszony könyörgő pillantásának. Vitte a férfiakat, vitte az apákat, nagyapákat egy értelmetlen, rideg, pusztító harcba.

A hentes felpillantott, és az olasznak adott egy kötényt.

- Nesze, vedd fel!

Nézte, ahogy az inasok hordják a feldarabolt húsokat, melyiket a darálóba kolbásznak, melyiket a füstölőbe, melyiket pedig már csomagolva a gróf úrhoz.

Figyelt, eszével raktározta a munkafázisokat, a fogásokat, nézte, mit hova tesznek, visznek, tanult és tanult. Nap nap után szívta magába az ismereteket, a gyakorlatot, és persze a nyelvet, amit lassacskán tanult csak meg. Először törte a magyart, idegen volt számára a sok hang, betű, az ékezetek, de a falubeli fiúk türelmesek voltak és vidámak, jókat nevettek a hibáin, és velük nevetett, mert tudta, hogy nem gúnyolódnak, hanem őszinték és egyszerűek.

Ahogy dolgozott, a nyári szünetben Margitka gyakran téblábolt a mészárszékekben, nézte, ahogy a férfiak munkálkodnak, egyáltalán nem zavarta a véres tevékenység, megszokta, gyermekkor óta ebben nőtt fel. Ahogy Giovanni egyre jobban bírta a nyelvet, a lányka kérdéseire alig győzött válaszolni. Szinte elborította kíváncsiságával.

- Milyenek a hegyek? Félelmetesek, sziklásak? Vannak ott folyók? A hegyi tavak nagyon hidegek? És tényleg van olyan hegycsúcs, ahol nyáron is hó van? Itt az Alföld közepén annyira hihetetlennek és valószínűtlennek tűnt mindez, hogy a kislány nem igazán hitt ebben, de bízott a fiatal olaszban, aki mesélt a Monte Linzonéről, a nagy hegyekről, a fűrészfogú csúcsokról a Comói-tó felett, a havas hegycsúcsokról és a lövészárkokkal tarkított Dolomitokról. A kislány csüngött a szavain, nagy kék szemével figyelte az olaszt, aki szívesen és sokat mesélt távoli hazájáról, amit talán sosem láthat többet.

Nyaranta esténként kiballagtak a Tiszaparra, vagy sétáltak a grófi arborétumban, amit Imre gróf megengedett Giovanninak, hiszen ő is olasz, és össze kell tartani itt a távoli idegenben, mondta a fiatalembernek, aki csodálkozott, hiszen a gróf úr egy mukkot sem tudott olaszul. Mindenesetre minden vasárnap délután elmehetett hozzá beszélgetni a kastélyba. Művelt volt, de nem nézte le az olaszt, hanem inkább tanította. Láta a fejleszthetőséget, az érdeklődést benne, látta az észet, melyet pallérozhatott, így ezeket az alkalmakat inkább arra használta, hogy Giovannit tanítsa. Beszélgetéseikben szóba került a magyar, az olasz történelem, a mezőgazdaság, az ipar, de a zene és az irodalom is. Giovanni érezte, hogy ezek a délutánok lelke és szelleme növekedését szolgálják, szerette és tisztelte a gróft, és hálás volt ezekért az alkalmakért. Amiket hallott, megosztotta Margitkával, aki boldogan hallgatta a férfit, nagy, gyermeki szemeket meresztett, és csodálta őt. Giovanni ezt nem vette észre, bár mikor a lányka először Jánosnak szólította, kissé meglepődött. Még soha senki nem szólította Jánosnak, és ez sokáig csak kettőjüké volt.

Mikor ősszel a lány visszakertült az aszódi leánynevelő intézetbe, ahol bentlakásos gimnáziumban nevelték a jövő háziasszonyait és feleségeit, döbbsent rá először a férfi, hogy valami nincs rendben. Valami, vagy inkább valaki hiányzik. Először kétségbeesett. Honvág? Nem, azon már túlesett, egészen otthonosan mozgott a faluban, a környéken. Megismerte, megszerette ezt a kun fajta népséget, sokaknak még ferde szemük volt, mint az ősapáknak, mikor

Ázsiából érkeztek. Évszázadok alatt sem tudta elmosni a genetikai keveredés ezt a vágott szemet. Aztán valami motoszkálni kezdett belül. Mikor az ember felébred az éj közepén, hogy a sarokban a szekrény mögött valami kaparász. Időszakosan, nem folyamatosan, szünetet tartva, de kitartóan egész nap. Egy apró pici egér, egy kis ártatlannak tűnő teremtmény, mely nem bánt, rágcsálja a szívünket, mint egy száraz sajtadarabot, amit a konyhaszekrény alatt talált, és a sarokban rejtett el. Ez a rágcsálás egyre erősebb és kitartóbb lett a férfi szívében. Margit! Hasított belé a felismerés. Margitka!

Valóban, a lányka hiánya egyre egyértelműbb volt. Nap mint nap érezte, hogy kedves személye, érdeklődése mennyire hiányzik. Aztán eljött a nyári szünet, és Margitka hazajött. Giovanni szíve megnyugodott. Sokat sétáltak, beszélgettek, a lány belékarolt, és ez olyan jól esett neki.

Azonban 1918 novemberében olyan dolog történt, amit senki nem várt. Olaszország és Ausztria megállapodott a hadifoglyok hazabocsátásában. Giovanni is parancsot kapott, hogy Szolnokon jelentkezzen. Szóhoz sem jutott. Nem várta, nem akarta. Itt érezte otthon magát, voltak barátai, olyan falusi parasztemberek, mint amilyen ő maga is volt. És itt volt Margit. A kislány karcsú, de nem túl magas termetű, szép arcú lánnyá cseperedett, gömbölydedsége is már megnyilvánult. Giovanni estéket töltött álmatlanul forgolódva az ágyon. Mi lesz most? Hogy legyen? Tehetetlennek érezte magát.

Aztán eljött a nap, mikor indulnia kellett. Lovaskocsival vitték a vasúthoz. Megölelte Margitot, hosszan, jóval hosszabban, mint illett volna, de senki nem tette szóvá. A mézárszék emberei orrukát húzták, némelyik elfordult, és úgy törölte ki a könnyet szeme sarkából. Hiába, férfiember nem sír. Aztán ólomlábakon felmászott a kocsira. Nem fordult hátra, hogy ne fájjon annyira. Hallotta, hogy Margit a nevét kiáltja, és szalad a kocsi után, miközben könnyeit nyeldeste.

A hazaút sem volt rövidebb, mint annak idején fogságba érkezni. Most azonban kikerekedve, izmos, erős fiatalember érkezett haza Almennoba. Nem várták, nem tudta értesíteni szüleit sem. Anyja felsikoltott, mikor meglátta, és a nyakába ugrott. Apja is előkerült, könnybe lábadt szemekkel ölelte magához évek óta nem látott fiát. Prosciuttot szeltek neki, lapos, savanykás kenyeret és paradicsomot. Jó étvággyal ette, ízlelőbimbói szinte ujjongtak a rég elfeledett ízek érkezésekor. A faluba többen érkeztek ezzel a transzporttal haza, így kisebb népünnepély alakult ki. Este a főtéren sokan ottmaradtak, énekeltek, beszélgettek, a hazatértek háborús kalandjait hallgatták. Örültek, és hálát adtak, hiszen fiaik, apáik hazatértek a távoli idegenből.

Munkába állt. A háború nem tette sem jobbá, sem könnyebbé az életet. Nehezen boldogultak. Sokat dolgozott, a pénzt a család megélhetésére fordították. Hét fiatal nem olyan könnyű etetni. Vasárnaponként felmászott a hegyre. Leült,

és a távoli síkság felé tekintett. Gondolatai azonban nem a Pó felé indultak, hanem távol, egy másik országba, egy Tisza nevű folyó melletti kis falucskába, ahol ugyanolyan szegények az emberek, mint itt, ugyanolyan jók és tisztességesek is. És ott van Margit, és ott az ő szíve is.

A háború befejeztével a posta csak nagy sokára állt helyre. Az első bátortalan levél két év múlva érkezett Tiszakürtre. Hogy van, mit csinál, mi újság az iskolával? Félve várta a választ, hiszen lehet, hogy már udvarló is akad tán. A gyöngybetűkkel címzett borítékot jó illatúnak érezte. Mélyet sóhajtott, és óvatosan felnyitotta. Benne csupa-csupa jó dolog állt. Az iskolával jól halad, már kitűnően főz, sokat segít az anyjának. És várja Jánost, hogy mikor jön vissza. Giovanni szíve nagyot dobbant. Várja! Még mindig várja! Izgalommal mutatta anyjának, aki együtt örült vele, bár azt sem tudta hirtelen, melyik országból érkezett a levél. Giovanni mindent elmagyarázott. A lányról már mesélt, de szülei nem gondolták, hogy ennyire tartós és komoly lesz ez a remény, a vágyakozás. Most azonban kézzelfoghatóvá vált. Teljesíthetővé, elérhetővé. A levelek váltották egymást, ahogy csak lehetett. Telve szerelemmel és ragaszkodással. Giovanni pénze egy részét félretette, hogy vonatjegyet tudjon vásárolni. De ezer kilométert utazni nem két lírába kerül. És az útlevéért is fizetni kell. Nem lehet csak úgy beállítani, semmi nélkül lánykérőbe. Keményen, kitartóan dolgozott, és a pénz lassan-lassan gyarapodott. Néha elcsüggedt, de egy jó időben érkező levélke átlendítette a mélyponton.

Így jött el az ezerkilencszázhuszonhetes év. Giovanni összegyűjtötte a pénzt. Szüleit megölelte, hátizsákját félvállra véve elindult a bergamoi vasútállomásra, ahonnan csaknem kilenc éve indult el egyenruhában az ismeretlenbe. Most önként, szívében szeretettel indult neki, Margithoz, aki kitartóan várta, várja őt. A vonat ugyanolyan lassan zötykölődött, mint annak idején, de úgy érezte, ez már semmiség az évekhez képest, amit a várakozással eltöltöttek. Kunszentmártonig vonattal ment, ott keresett fuvart Tiszakürtre. A templom előtt leugrott, és futva ment a házig, ahol annyi évvel ezelőtt lakott. Megállt, haját megigazította, ruháját leporolta, és belépett az udvarra.

Margit 1927 áprilisában Rota Jánossal történt házassága révén nyerte el a nagykorúságot. Házasságuk közel negyven éven át tartott.

A történet a nagyszüleim életmeséje.

Körmendy Szabolcs

Nagyapó macskái

Gyerekként nagyon szerettünk oda ülni szeretett nagymamám köré és hallgatni meséit és az érdekes történeteit. Akkoriban jobban lekötött bennünket a húgommal egy-egy ilyen elbeszélése, mint egy sorozatnyi mese a televízióban. A következő családi eseményt vagy legalább százszor hallottam tőle, Nagyapó macskái. Nagyon szerettem hallgatni ezt megható és érzelmes anekdotát. Sajnos úgy alakult, hogy már csak fényképről ismerhettem meg a nagyapámat. Születésem előtt pár évvel halt meg. A nagyimon kívül még a családtagok elbeszéléseiből is megtudtam, hogy egy nagyon jószívű és lelkiismeretes ember volt. A következőkben leírtak csak még jobban megerősítik ennek a hitelességét.

Úgy írom le, ahogy a nagyikám mesélte el:

Nagyapátok már kisgyermek kora óta nagyon szerette az állatokat. A szülei falusi emberek lévén tartottak otthon teheneket, malacokat, tyúkokat, kacsákat, pulykát valamint kakast és a házőrzésre egy kutyát, Baltazárt. Egy fajtisza kaukázusi juhászkutya, amely akkoriban az 1950-es években, nem igen volt a vidéki emberek portáján, inkább német juhász volt a jellemző. Baltazár leszármazottai voltak sokáig a háztartásban, amíg végül már az utolsó faj is elpusztult, aki már a mi házunkat védte, Zsinka. Azért, hogy ne maradjon őrizetlenül az a nagy ház, nagyapátoknak el kellett mennie valahonnan szereznie egy újabb nagytestű ebet. Amikor haza állított az útjáról, igencsak nagy volt a meglepetés. Sosem gondoltam volna, hogy kutya helyett három kölyök cicával állít haza. Ez azért volt nagyon furcsa, mert az állatok közül ezt a fajt szerette a legkevésbé. Ugyanis sohasem tartotta sokra a nyivákoló, és gyakran elkóboroló kistestű négylábúakat.

Elmondta, hogy azért hozta őket haza, mert nem volt szíve otthagyni őket, amilyen körülmények között rájuk talált. Az árok szélén látta meg őket egy nyitott tetejű, ütött kopott faládjában, amelynek az egyik oldala ráadásul még hiányzott is. Ahogy szegények össze voltak ott gubózva és kitéve a csúnya világnak, nem volt lelke ott hagyni őket bármilyen macska ellenes is volt világéletében. Ahogy tartott hazafelé már akkor ki találta, hogy a két kandúrnak Micur és Pejkó nevet adja a leány cicát, pedig Marisra kereszteli. Micur volt a tiszta fekete, Pejkó tarkabarka inkább szürkésfehér, és Maris meg a tiszta hófehér bundás. Reggel és este, valamint napközben is sokszor, szinte csak velük foglalkozott. Gondozta és etette őket, amíg szépen ki nem gömbölyödtek. Kényelmes fekhelyet is összebarkácsolt nekik. Már amint egészen piciként hozzánk kerültek, csak a nagyapátok tudta ellátni őket. Hiába is próbálkoztam, valahogy tőlem sosem fogadtak el semmit, még később, sem, amikor nagyobbak lettek. Ráadásul, mindig úgy mentek el mellettem az udvaron, mintha ott se lennék. Bezzeg, amikor nagyapátok kilépett a házból, egyből ott

sündörögtek körülötte, még szólomatnia sem kellett őket. Pedig nekem sosem volt bajom a macskákkal. Még a vendégségbe érkező felnőttek vagy kisgyermek is bárhogyan szerették volna megsimogatni a három pajtást, sosem engedték meg ezt nekik. Ahogy mondtam egyedül csak nagyapátok simogathatta meg és cirógathatta őket, amikor csak akarta. Így ment ez napokon, hónapokon és éveken át.

Aztán az egyik évben, abban a bizonyos hónapnak a napján, egy tavaszi márciusi reggelen valahogy minden más volt. Valami történt. Ahogy felkeltem és kimentem az udvarunkra, hogy kinézzek kicsit milyen az időjárás azon a tavaszi reggelen, a cicák nem voltak a szokott helyükön. Hiába kerestem őket szinte mindenhol. Oda is benéztem, ahova egyébként szoktak bújni, ha valaki közelített feléjük. Mentem vissza a házba, hogy szóljak nagyapátoknak a történetekről. Aztán furcsább lett, hogy ő se volt még ébren. Általában egymás után szoktunk felébredni. Amíg én kinézek a házon kívülre, addig ő már javában készíteni szokta a speciális cica reggelit. De akkor reggel nem így volt. Siettem befelé, hogy felébresszem, mert eltűntek a macskák. Sajnos az ébresztés már nem sikerült, nagyapátok az éjjel álmában meghalt. Mintha csak megérezték volna az állatok, hogy másnap reggel mi is fog történni. Úgy gondolták, hogy gazda nélkül már semmi keresnivalójuk itt a háznál. Hiába próbáltam magam megkeresni a jószágokat, vagy tettem még be róluk fényképet az újságba is, sosem kerültek elő. Így hát nehezen, de fájó szívvel vettem tudomásul, hogy nagyapó és az ő macskái elmentek örökre.

Kövesi-Hosszu Bettina

A nagyapa öröksége

Bár ez nem mostani mese, mégis valahogy mindig újként jelenik meg. Talán azért, mert minden egyes alkalommal, mikor elmondja az ember, egy kicsit hozzáad önmagából. Valahogy ilyen az, amikor a folyó játszik a szonettjeivel a szélnek, vagy amikor a Nap letekint és megsimogatja a lelkedet egy olyan nap után, amire nem szívesen emlékszel vissza.

Ha a kezeidbe veszel egy villanykörtét, nem az jut az eszedbe legelőször, hogy egy apró fényforrás is kaphat zenei aláfestést. Nem, igazából rögtön az első gondolatod az lesz, hogy valami új innováció birtokosa vagy, esetleg „heuréka” pillanat. Pedig egy izzó összeköt és fényt ad, csakúgy, mint a zene. Elvezet kézen fogva és hagyja, hogy önmagad legyél.

Bárcsak levelet tudnék küldeni a Mennyországba. Azt írnám, hogy van egy lány idelent, aki nagyon köszöni, hogy segítik őt az égiek. Ezért és persze sok más

dolog miatt is, olyan a csellójátéka, mint mikor megérzi az ember az önfeledtség bizalmát. A kishúgom is így játszik, szinte eggyé válik a hangszerével.

A nagyapám mielőtt angyal lett volna élvezettel hallgatta őt. Bár utolsó éveiben egy olyan betegség támadta meg, amely szinte kifordította őt magából, mindig is mosolyogva élvezte a klasszikus muzsikát. Nem értette a beszédet, sem a szavak értelmét, de a zenét viszont igen, mert az univerzális volt. Egy-egy dallam felért nála ezer szóval. Villanykörte volt a kezeiben.

Emlékszem, hogy zajlott a legutolsó koncert, amin még ott lehetett. Szépen, fess kinézettel ült egyenes háttal. Kezeit maga előtt a combján pihentette, úgy hallgatta a dallamokat. Azt mondják, hogy a zavaros folyó is lehet még tiszta. Közvetlenül mellette ültem, néha figyeltem az arckifejezését, hátha észre tudok venni valami újat benne. Ekkor lépett színre a kishúgom és a hangszere. Ideges léptekkel ült le és kezdte el a darabot, eleinte láttam rajta, hogy remegnek az ujjai, de aztán egyre bátrabban játszott. A nagyapám arcán megjelent egy óvatlan könnycsepp. Óvatosan megfogtam a csontos kezét és mosolyogva rápillantottam. Ő rám nézett szintén mosolyogva. Szavak nélkül és megértettük egymást, azt hiszem.

Később még a kezeit fogva kísértem ki mikor vége lett a koncertnek. Nem kérdeztem meg, hogy milyen volt, csak fogtam továbbra is a kezét. Hátra fordultam egy percre, mert olyan érzésem volt, mintha valaki szólított volna. Mikor visszanéztem magamat láttam, amikor annyi idős lehettem, mint most a kishúgom. Az akkori énem fölnézett a nagyapámra, majd eltűnt. Nem tudom még most sem, hogy ez mit jelentett.

Mikor a húgom kijött vidáman közölte, hogy remekül sikerült a koncert, bár voltak botlásai. Kis izzó volt, fényt adott és kapott. Csakúgy világított. Vajon minden ember izzó? Lehet, hogy az angyalok is „izzók”, fényhozók, akik segítik odafentről az embereket, hogy ne vesszenek el. „Kedves nagyapa, remélem, hogy te is ilyen vagy. Nagyon hiányzol és nemcsak nekem, mindenkinek!”

Az örökségen civakodnak az emberek, ha tudják érzékelni. De ha csak szavakban és érzésekben jelenik meg akkor érdekes módon nem az a helyzet. Ha olyat adsz, ami kincs és szebben tud csillogni, mint bármelyik nemesfém a lélek tükrében, az a legszebb csoda mind közül. A nagyapám öröksége is ilyen. Adott nekünk fényt, a húgom kezeiben a cselló ékesebben szól, mintha így üzenne nekünk...

Labancz Eszter Csenge

Isteni csuda

Ez a történet a 70-es évekre nyúlik vissza. A szomszédunkban egy többgyerekes család lakott, velük élt a nagymama is. Ritka jó emberek voltak, és maradtak mindannyian, szeretettel gondolok rájuk.

A faluban az elsők között vásároltak televíziót, s ez nagy dolog volt annak idején. Margit mama hamar megbarátkozott a „csodaműszerrel”. Roppantul érdekelték a világ hírei, soha nem mulasztotta el megnézni a Híradót. A kezdés előtt percekkel elfoglalta kényelmes karosszékét, úgy karnyújtásnyira a készüléktől: hogy jobban lásson, jobban halljon. Ettől kezdve csak „fekete-fehérben” létezett számára a világ. Az unokák tudták előre, hogy ilyenkor mukkanni sem szabad, mert különben kitör az égiháború.

A gyerekek időközben megéheztek, s halkan közölték anyjukkal, hogy enni szeretnének. Édesanyjuk hozott egy üveg rakott káposztát, amit aznap vett a boltban. (Olyan konzervféle volt, igazi békebeli.) Most is összefut a nyál a számban, ha az ízére gondolok. Ha jellemezni kellene e mennyei ételt, a mai borkóstolók szavaival tenném; erőteljes, testes, fokozott ízhatású, s nem utolsósorban szagos. Mert a káposztának nem illata, annak szaga van! Szóval, a gyerekek szép csendben jól is laktak.

A Híradó már a végéhez közeledett. Éppen egy főzőversenyről tudósított: nagy üst töltött káposzta gőzölgött a képernyőn. Margit néni jóízűeket szippantott a levegőből, s hitetlenkedve szólalt meg:

- Hm... Valamisíg! Hm... Nagy csudaság! Azt még csak értem, hogy látom a töltött káposztát, de hogy még a szagát is érzem, ez már Isteni csuda!

Lakatos Ferencné

Színházi élmény

Néhány évvel ezelőtt a karácsonyt megelőző napokban óriási meglepetés érte iskolánk tanulóit. A debreceni Csokonai Színház jóvoltából meghívást kaptunk egy ingyenes előadásra. Gyerekeink többsége még sosem járt Debrecenben, s igazi színházat sem láttak, nem csoda, hogy lázban égtek valamennyien.

Nekem viszont, kísérő tanító néninek igazi kihívást jelentett ez a nap. Egyik tanítványom, Pistike viselkedésétől tartottam leginkább. Ő kicsit „más” volt, mint a többi; szóhasználata, gondolatmenete, sajátos íratlan illemkódexe tette egyedivé.

A színházban az erkély első sorában foglalhattunk helyet. Istvánt természetesen magam mellé ültettem. Gyerekeimet hamar rabul ejtette a színházi miliő, egyedül

Pista kezdte szerelgetni az erkély oldalán lévő díszkivilágítást. Ettől kezdve kéz a kézben néztük a jeleneteket. A továbbiakban hangosan kommentálta az eseményeket.

- Ez „szíp”! - zsúrizta a csillogó ruhába öltözött szereplőt.

- Ez csúf, mehet kifelé! - adta rendezői utasítását a hétköznapi öltözetűnek.

Jó időérzéssel követte a függöny mozgását is.

- Firhang fel! - a függöny mintha csak az ő szavára emelkedett volna fel.

- Firhang le! - történt mindez fordítva.

Csitítottam, halkítottam, beszéltem a lelkére, mindhiába.

Egyszer aztán végérvényesen leereszkedett a „firhang”, már csak a zenekar bemutatkozása volt hátra. Egy pillanatra engedtem el István kezecskéjét, hogy a jobbomon alvó Gyuszikát felébresszem. Abban a szempillantásban István merészen parancsoló hangja süvített fékezhetetlenül a zenekar irányába:

- Most azt húzzátok, hogy „Aranyeső”!!!

Lakatos Ferencné

Fogathajtásom kezdete

Valamikor réges-régen, mikor traktorok helyett lovak szántottak, és a parasztemberek a TSZ-ben dolgoztak, az én apukám és testvére Mencshelyen a nagyszüleiknél az állatok körül segédkeztek és dolgoztak a földeken. Minden szünetet és szabadidőt itt töltöttek.

Mire felnőttek, kitanulták a mezőgazdaság szakmáit. Apukám a növénytermesztésben, a testvére az állattenyésztésben lett járatos. Mikor befejezték a szakiskolát, elkezdték a saját gazdaságukat felépíteni, évről évre fejlesztették a gépeket és növelték az állatállományt. Mikor családot alapítottak, hatalmas boldogság lett, mert négy leánygyermek született. Minket is vittek magukkal az állatok és a gépek közelébe, mint őket a nagyszüleik. Ha már voltak lovak, volt kocsis és szerszám is, mehettünk fogathajtó versenyekre, igaz először csak nézőként. Eljött az az idő is, amikor felülhettünk a bakra. Három és fél éves voltam, mikor Bakonygyepesen két nagy deres lóval hajtottam. Apukám és testvére persze ott ült mögöttem, vigyáztak rám és segítettek. A lovak fiatal, nagy testű, izmos állatok voltak, hatalmas sörényüket lobogtatta a szél. Sok verseny nyertese lett a számomra két legszebb és legjobb ló.

A versenyeket nyáron rendezték, a pálya poros és száraz volt, keréknyomokat láttam mindenhol. A pályán húsz akadályt állítottak fel, a bóják tetején teniszlabdák csücsültek. Ha valaki egy labdát lever, három hibapontot kapott. Ha az adott időt túllépte a fogathajtó, az is hibapontot jelentett. A fogathajtás lényege,

hogy adott időn belül és minél kevesebb hibával menjenek végig a pályán. A versenyeken az akadályhajtáson kívül még vadászhajtás is szokott lenni. Mi gyerekek vagy versenyen kívül vagy akadályhajtásban hajtunk. A vadászhajtásnak az a lényege, hogy minél gyorsabban kell haladni. Itt az nyer, aki gyorsabb, de ez nagyon veszélyes, mert a lovak nagy sebességgel vágtnak.

Az első hajtásomkor az újságban is megjelent, hogy egy hároméves kislány nem is pónikkal, hanem erős, nagy lovakkal szántotta fel a pályát. A képet visszanezve és a cikket elolvasva a mai napig úgy érzem, mintha a bakon ülnek, és a bóják között ingáznék. Mái is besegítünk a gazdaságban, járunk versenyekre, és néha még részt is veszünk. Mindig nagy élmény, mikor befogjuk a lovakat a hintó elé, rájuk tesszük a hámot és a kantárt, felvesszük a népviseleti ruhánkat egy szüreti felvonulásra vagy egy fogathajtó versenyre. Ugyanolyan mámorító érzés, mint kicsi korunkban. Mindig jó barátokkal, ismerősökkel, lovakkal vagyunk körülvéve.

Hatalmas köszönettel tartozom a sok élményért, tapasztalatért édesapukámnak, Leitold Csabának és testvéreinek, Leitold Róbertnek. Unokanővéreimmel: Líviával, Klaudiával és Dorinával máig szeretetteljes kapcsolatban vagyunk. Szeretnénk tovább vinni a gazdaságot, sok versenyre eljutni és sikereket elérni.

Leitold Flóra

Az élet folytonossága

Az országút kanyarulatában, közel a patakhoz, amely átszeli a falut, már majdnem két évszázada áll a Szentek szobra. Ha mesélni tudna, sok mindent elmesélne, mit történt ebben a kis palóc faluban 150 évvel ezelőtt. Készítője, Szent Flóriánt a tűzoltók, szent Vendelt, a pásztorok védőszentjét és

Nepomuki szent Jánost, az árvizek elleni védelmezőt alkotta egybe. Ott állnak az oszlopon háttal egymásnak és mégis egységben, némán őrizve, figyelve a kis faluban élők életét és a folytonosan változó, rohanó világot.

Az 1800-as évek közepe táján pestis járvány ütötte fel a fejét. Végigsöpört az Ipoly mentén is és senki sem tudta honnan jött, honnan hurcolták szét a járványos betegség fertőző vírusait az emberek. Az Ipoly mentén élő palócok a pestist, vagy a kolerát, rossz nyovolya betegségnek nevezték és rettegetek tőle, hiszen nem tudtak védekezni ellene. A kis falu lakosait azonban nem csak a pestis tizedelte, hanem még a tavaszi árvizek is gyakorta sújtották. A téli hónapok után, amikor a hó, a jég olvadni kezdett, a falu alatt kanyargó Ipoly folyó rendszerint megáradt, elöntötte a réteket és a falu alacsonyabb részére épített házakat.

Az Ipolytól nem messzire, a falu laposabb részén lakott a Pásztori nevű család. Szegény zsellérek voltak, csak egy darabka rétjük volt az Ipoly folyó egyik kanyarulatában. A rétfűven neveltek egy tehénkét, meg némi aprójószágot, ebből és napszámból éldegéltek. A szegény embert még az ág is húzza, mert bizony a tavaszi áradás elvitte a kis vert falú vályogházacskaát, a falun végig söprő rossz nyovolya betegség meg elvitte az apát, anyát, de még az öreg szülét is. Csak a két testvér maradt életben István és Mátyás.

Szomorúan ültek a házuk romjain és az ég magasságában kóválygó madarakat figyelték.

De jó nekik szárnyuk van, tunnak repőnyi, de nekünk csak két lábunk, meg két kezünk van! - sóhajtotta Mátyás, a fiatalabb.

István tudta, hogy öccse a madarokról beszél, egy ideig hallgatott, aztán megszólalt: *Ecsém, ha nincsenek is szárnyaink, de magunkho való eszünk van, tudunk ám gondókozni! Segítsünk magunkon, az Isten is megsegít! Indojjunk el szógálatot keresni, ne lógassuk a lábunkot, evvel nem megyünk semmire!*

Jó, menjünk, de mőre? - bizonytalankodott Mátyás.

Én bija itthon maradok a falunkban, itt keresek szógálatot, nem megyek máshová, mer a szorgalmas, dógos embert itthon is megbecsölik! - mondta magabiztosan István.

Estvány bátyám, én inkább a hegyek alá megyek, ott nem önt ki az Ipó, oszten nem köll fénem, higy elönty a víz a házamat, ezér ott keresek szógálatot. Hallottam, higy az ottani uraság embereket fogad föl erdei munkára - mondta nagy elhatározással a fiatalabb legény, Pásztori Mátyás.

István és Mátyás miután megbeszélték a tervüket, felszedelőzködtek és kimentek a temetőbe, hogy megkeressék apjuk, anyjuk, meg az öreg szüle sírját, hogy emlékezzenek és búcsúzkodjanak. Ott álldogáltak egy ideig a síroknál, pár könnyet ejtettek, egy két fohászt elmondtak.

Emléksző ecsém, higy az öreg szüle mit mondott a halálos ágyán? - kérdezte István.

Emlékszöm hát, higy mink vagyunk az élet folytatása!

Úgy ahigy mondod ecsém, de ha asszonyt kapunk, családot alapítunk, osztán valamelyikünknek nem lesz gyeröke, aki tovább vigye az életet, a másiknak meg

sok lesz, akkor abbó a sok gyerekbő egyet ad annak, aki ennek hijával vagyon. Ezt ne felejtsük ecsém!

Pásztori Mátyás bólintott, beleegyezése jeléül, majd végezetül megölelték egymást. Az egyik elindult a hegyek felé, a másik meg a faluba szerencsét próbálni.

Pásztori István parasztleány körbejárta a falut, ahol látta, hogy füstöl a ház kéménye oda benyitott, mert tudta, hogy bent élők vannak. Tisztességgel köszönt, majd két keze munkájáért szállást és egy kis ételt kért. Az emberek jámbor lélekkel befogadták, örültek, hogy van, aki segít rajtuk. Bizony szükség volt a dolgos kézre, mert több helyen is meghalt a családfő és nem volt, aki a nehéz munkát elvégezze.

Az Ipolytól nem messzire, fönt a dombon, ahová az árvíz soha nem ért föl, lakott Török Antal Voszil jobbágy gazda. Nagy rétjei voltak és sok állatot tartott. Pásztori István parasztleány ide is bekopogott, hogyha a gazdának segítő kézre lenne szüksége, akkor ő a rendelkezésére áll.

- Szükségem van édes egy fiam, hát hunne lenne szükségem, főleg kaszásra, me ládd é magvam szakadt. A rossz nyovolya betegség elvitte az egyetlen fiamot! Magsirattam, eltemettem, de az élet megy tovább, dógoznyi köll, ha élnyi akarunk. Hájszen maradt még két lányom, Verona meg Katalin, de hát ők csak fejércselédek, ember dologra nem valók.

A jobbágy gazda kezét nyújtotta a legénynek és Pásztori István jó erősen megszorította a feléje nyúló, durva munkától érdes kezét. Török Antal Voszil jobbágygazda érezte, hogy bizony ez a legény nem megy a szomszédba erőért.

- No, ű le fiam, oszten egyé velünk, ha mán vacsoráho gyütté! Maj az istálló pallásán elalhatsz a tiszta szalmában. De el ne felejts ám reggel korán, hajnali kakasszóra kelnyi, kaszányi megyünk a Gerébek alá a rétekre!

Pásztori Istvánt nem kellett kétszer kínálni vacsorával. Leült a lóca szélére, az asztról elvette az egyik köcsögöt és jól meghúzta magát az aludttejből. A gazdasszony szelt neki egy nagy karéj kenyeret, azt megköszönte, aztán a háznépének jó éjszakát mondvá fölment az istálló szénapadlására. Ahogy bevackolta magát már tudta, hogy nem megy tovább, itt marad ennél a gazdánál. Furcsa érzése volt, mintha valaki súgta volna: *Itt maradj, ne menj tovább!*

Hajnali kakaskukorékolásra ébredt, de akkor már Török Antal Voszil jobbágygazda az istállóban etette a marháit. Két nagyszarvú magyar ökre volt, négy fejős meg két borjas tehene az istállóban, ezen kívül húsz darab birkája bégetett a karámban, hát még a sok szárnyas jószág az udvaron. Szép gazdaság, gondolta Pásztori István és kiment a gémeskúthoz, vizet húzott, megmosdott, majd beállt segíteni a gazdának az állatokat etetni. Amikor végeztek, vállukra vették a kaszákat és indultak az Ipoly menti rétekre.

Csendben ballagtak egymás mellett, a gazda és a legény. A szórtan csendességet még a hajnal közeledte sem zavarta meg. A keleti égen először rózsaszínű fények villództak, majd szép lassan előbukkant a fényes napkorong és sugaraival végig simogatta az ébredező földet. A fűszálakon szivárványosan csillogtak a harmatcseppek, a közeli folyó fái megszólaltak a madarak és énekükkel köszöntötték a napot. Pásztori István, ahogy a keleti égen meglátta felbukkanni a fényes nap korongját, gyorsan keresztet vetett magára. Tudta, ha tiszta lélekkel néz bele, megláthatja a napba öltözött Asszonyt. Ezt még az öreg szülétől hallotta gyermekkorában. Hej, de régen volt, talán igaz sem volt.

Esténként, amikor lefeküdt, gyakran eszébe jutott öreg születe, aki sokat tudott, főleg a gyógyítás mesterségéhez értett. Azért maradt életben ő is, meg öccse, Mátyás is, mert a szüle gyógyította, védte őket a rossz nyovolya betegség ellen. Saját magával nem is törődött csak a két unokájával, hogy azok életben maradjanak. Utolsó szavai is ezek voltak:

Édes onokáim, Estvány, Mátyás nem halhattok meg, nektek élnetek köll, hájtszen tik vizitek tovább az élet magját, tik vattok az élet folytonossága!

Odaérték a réthez, a gazda megállt, a kaszát a lábához tette, majd keresztet vetett magára. Rövid fohász szállt fel domború mellkasából: *Ó mennybéli öreg Isten, adj erőt a mai napra, oszten áldd meg azt is, amit mámma majd elvégzünk. Amen!*

Amikor befejezte az imát, intett a legénynek, hogy álljon előre, ő lesz az első kaszás. Pásztori István szolgállegény tudta, hogy ez bizony próba a javából, meg kell mutatnia, mit tud. Fohászzkodott ő is, de csak úgy magában, aztán felgyűrte karján a fehér vászon inget, elővette a derekára kötött fenékö tartót és alaposan megfente a kaszáját. Két erős kezével megmarkolta a kasza nyelét, nagyot suhintott és a kasza beleharapott a magasan álló fűbe. Ahogy a legény kaszája nyomán szépen sorakozni kezdtek a fűrendek, a réti fű illata felszállt a levegőbe.

Mennyi gyógyfű hever itt a lábam előtt, ezt mind ösmerte az öreg szüle - gondolta és mélyen beszívta a lekaszált fű illatát.

Már jól elől járt, leahagyva gazdáját, csak ekkor állt meg egy szusszanásra, felmarkolt a fűből egy csomót és megtörölte vele a kasza élet. Kalapját megemelte, megtörölte izzadságtól nedves homlokát és folytatta munkáját, ott, ahol abbahagyta.

Mire dél lett a rét nagy része már le lett kaszáva. Száradt a fű a nyári nap gyorsan megszáritotta. Ekkor a falu másik végén álló haranglábbban megkondukt a déli harangszó. A gazda megállt, levette kalapját és keresztet vetett magára. Széles tenyerét a szeméhez emelte és fürkészve nézett a magas part felé, ahol a házuk állt. Láta, hogy a kis gyalogúton ereszkedik lefelé a két lány, Verona és Katalin. Karkosárban meg hátikosárban hozták az ebédet apjuknak, meg a legénynek. Mialatt a férfiak ebédeltek, addig a lányok háromágú favillájukkal gyorsan

megforgatták a főrendeket. Pásztori István igen éhes volt, de mivel az illendőség úgy kívánta megvárta, amíg a gazda merít először a tálból. Evés közben jól szemügyre vette a lányokat. Szépen hímzett vászon ingválluk volt, kék színűre festett vászon szoknyájuk, és barna kötényük, fejüket kendő védte a nap forrósága ellen. Meztelen talpukat nem szűrta a fű, már megszokták, hogy nyáron nincs csizma a lábukon. Ahogy dolgozni kezdtek, az egyik leány dalba fogott, majd a másik is követte.

Réten, réten, hej, a balogi réten,
Elvesztettem a zsebre való késem,
Késem után a karikagyűrűmet, galambom,
Azt sajnálom, nem a régi szeretőmet.

Pásztori István evés közben laposakat pislogott, mindegyre csak a lányokat figyelte, melyik a szebb, dolgosabb. A nevüket már tudta, de hogy melyik a Katalin és a Veronka, azt nem. A nótás leány tetszett neki. Gyönyörködve nézte, ahogy karcsú dereka hajladozott ide-oda, amint villájával a száradó fűvet forgatta. Arcát piros barnára csókolta a nap, ingvállja megfeszült és sejteni engedte kerekded melleit. Gyorsan perdült, amikor a főrendet forgatta olyankor ki-kivillantak formás lábszárai. Pásztori István szép szál parasztleány egyre jobban rajta felejtette a szemét a lányon. Addig, addig felejtette, amíg észrevétlenül a szívét is elvesztette.

Ekkor a magas parton lévő házból kiáltás hallatszott: *Katalin, gyű haza, a kenyereket köll kiszennyi a kemencéből!*

A nótás kedvű leány egy pillanatra abbahagyta a száradó fű forgatását. Hej, akkor ez a Katalin, a Török Katalin, gondolta Pásztori István. Gyorsan felállt és odalépett a lányhoz: *Katalin lelkem, adj a vizes korsóbó innom!*

A lány odanyújtotta a szomszéd legénynek a csúcsös korsót, amelyben soha nem melegedett meg a víz. A legény huncutul nyúlt a korsóért, a lány kezét is megérintette, mintha véletlen lett volna. Török Katalin olyan gyorsan kapta el a kezét, mintha darázs csípte volna meg, vagy tűz égette volna. Az ingvállja kivágásáig elpirult, rá se mert nézni a legényre. Gyorsan megfordult és sietve indult a parton lévő ház felé, közben visszakiáltotta:

Megyek mán, idesanyám, megyek!

Pásztori István, mikor megjött az este, az istállópadlás szalmájában sokáig nem tudott elaludni, mindegyre csak ez a lány járt az eszében. Szépen csengő hangja visszhangzott a fülében és szeme előtt látta hajladozó, karcsú termetét. Bizony Pásztori István, szép szál parasztleány, a szerelem rabja, vagyis Török Katalin rabja lett örökre.

Lekaszálták a réteket, hazahordták a szénát, a szérún kazlakba rakták. A dolgos hétköznapiok után vasárnap litánia után a falu fiatalsága együtt szórakozott, játszott a falu melletti gömbölyű páston. Pásztori István is a legények közé vegyült, de szemével a lányok között egyre csak Török Katalint kereste.

Június vége volt, szent Iván napja, amikor tűzgrást tartottak a legények. A falu szélére összehordták a száraz májfákat, ennek tetejébe a lányok száraz gyógyfüveket raktak. A legénybíró meggyújtotta, a lángok magasra csaptak.

Vajon ki a legbátrabb a legények között, ki meri átugrani elsőnek a tüzet? Vártak még, hogy a lángok kisebbek legyenek, majd Pásztori István kilépett a legények karéja közül és azt mondta:

Ha Török Katalin nekem adja a hímzett keszkenőjét, akkor én elsőnek átal ugrom!

Török Katalin szégyenlősen bújta a lánypajtásai mögé, de azért meglöbögötte a hímzett keszkenőjét, mintha legyezte volna az arcát. Ebből Pásztori István megértette, hogy mégis csak tetszik ő Török Katalinnak. Ez adott neki bátorságot a tűzgráshoz. Messziről futott neki, közvetlenül a tűz előtt dobantott egy nagyot, felrúgta magát a magasba, a lábait felkapta és nagy ívben repült át a lángok fölött, végül két lábbal a földre ért. Még a lobogós gatyájának szegélyét sem pörkölték meg a lángok.

Ezután sorban minden legény választott magának lányt és a hímzett keszkenőkért átugrálták a tüzet.

Pásztori István akkor Török Katalinhoz lépett és belenézett a lány csillagoktól fénylő gyönyörű szemébe, majd legényes hetykeséggel mondta:

No, húgom Katalin, nekem adod- é a hímzett keszkenőd?

Török Katalin lesütött szemmel nyújtotta Pásztori Istvánnak, a legény átvette, megcsókolta és a szíve fölé tette a lajbija zsebébe. A többi lány is sorra odaadta keszkenőjét annak a legénynek, aki kérte, aztán karéjba fogódzkodva dalolni, táncolni kezdtek:

Nyitra alatt egy mező járjon rajta, Pásztori Estvány piros pej lova, hol láthatná szeretőit Török Katót!

Sorra kidaloltak minden lányt és legényt, aztán a lányok karéjba állva táncolni kezdtek. Valahonnét egy dudás is előkerült, így a lányok körtáncát felváltotta a páros tánc. A dudás olyan szépen fújta, billegtette, cifrázta, hogy nemcsak a legények és lányok táncoltak, hanem még a nyári ég csillagai is táncra kerekedtek fönt, a végeleáthatatlan magasságban.

Az Iván napi tűzgrás után Pásztori István még szorgalmasabban dolgozott Török Antal Voszil jobbágygazdánál, mert érezte, hogy nemsokára a saját gazdaságában fog helyt állni.

Megérkezett az ősz, leszüreteltek, az újbor is kiforrt, amikor egy vasárnap délután Pásztori István rendbe szedte magát és bekopogtatott Török Antal Voszil jobbágygazdához. Tisztességgel fogadták, a gazda kezét fogott vele, a gazdasszony hellyel kínálta.

Há mi járatban vagy édes egy fiam, látom ám, hogy nagy fába akarod vágnyi a fejszedet. - mondta a gazda, hogy segítsen a legény zavarán.

Gazduram nem is tudom, hogyan is kezdjek bele a mondandómba. - kezdte a legény.

Amikor bekopogtam gazduramékho, szógálatot keresve, akkor kend befogadott engem szeginy árva parasztleginyt. Megmondom igaz hitvel, szeginy szüléimet elvitte a rossz nyovolya betegség, a házunk összerogyott az árvíz mián. A szüléimet tisztességgel eltemettük, oszten Mátyás ecsém jobbra én meg balra indótam szógálatot keresnyi, hogy éhen ne haljunk. Nagy hálával tartozok gazduramnak a jószívűségéért, hogy befogadott, fia helyett fiaként bánt velem. Csak hát a szívnek parancsónyi nem lehet, mer a két lányka között az egyiket megszerettem, ezér tisztességgel megkérném a kezit, nekem adja e feleségnek?

No, hát éldes fiam, két lányom között melyik az a virágszű, amelyiket le akarnád szakítanyit? Mer, ha nem mondog meg a nevit, én bika nem tudom magamtó kitalányit.

Török Antal Voszil jobbágygazda lányait ott ültek egymás mellett a lócán, de egyik sem merte Pásztori Istvánra emelni a szemét. Ekkor valahonnan egy elfáradt őszit légy kezdett repkedni a szobában és rászállt Katalin keze fejére.

Azt a lánykát kérném gazduram, amelyiknek a kezire egy légy tévedt, mer lám, az is tudja, hogy édes az a kéz, a Katalin leányasszony keze. - mondog ki szíve óhaját Pásztori István.

Török Antal Voszil jobbágygazda ránézett Katalin leányára és látta rajta, hogy nagyon zavarban van. Bizony Török Katalin legszívesebben kiszaladt volna a világból, minthogy a kérőjére, Pásztori Istvánra emelje csillagoktól fénylő két szemét.

No, Katalin lányom, te mit mondog, akarsz é Pásztori Estvány szógám felesége lennyi? Ha netán nem érzesz hajlandóságot, akkor most mondog meg, míg nem tűztük ki a kézfogót!

Török Antal Voszil jobbágygazda lányait igen szemérmesek voltak, ezért Katalin zavarában a köténye szélét tépkedte oly erősen szégyenkezett.

Hát édes lányom, szólalj meg mán! - nógatta az anyja is.

Török Antal Voszil jobbágygazda hümmögött a bajusza alatt, megtömkögte a hosszúszerű pipáját, mint akinek most másra sincsen gondja. Domború homloka mögött azonban egyre csak ott gomolygott a mondandója. Végül meguntta Katalin lányka hallgatását, az asszony nógatását és Pásztori István felé fordulva megszólalt:

Ösmerjük édes egy fiam, hogy dógos vagy, ég a kezed alatt a munka, a lányomot Katalint is ösmerem, ű se ül a tyűkör elejbe cifrákonnyi, oszten ha ketten összefogtok, lesz mit a tejbe aprítanyit!

Hozományt is adok a lányomnak. Ott a falu közepin a patak mellett veszek neki egy házhelyet, kap egy bornyas tehenet, két juhot, meg a Gerébek alatti rétekbő is egy darabot. Oszten továbbra is dógozhatsz fiam az én gazdaságomban.

Ha meg elszólít az Isten ebbő az árnyékvilágbó, akkor osszátok szét a vagyont tisztességgel kétfelé.

Hej, Pásztori Istvánnak nagy kő esett le szívérő, csak még a lány nem mondott semmit.

No, lányom, akkor most mán tied az utolsó szó! - kopogtatta meg az asztalt Török Antal Voszil jobbágygazda a hosszúszarú pipájával.

Ahugy idesapámék akarják, úgy legyen! - mondta végül Katalin szégyenlősen.

Megvolt az egyesség, meg lett a kézfogó is és újév beköszöntével a farsangi vigasságok kezdetén meg is tartották a lakodalmat. Olyan szép pár volt Pásztori István meg Török Katalin, hogy a falu népe végig kurjongatta a lakodalmas menetet.

A mennyasszony arany bárány, arany bető van a vállán, a vőleginy leolvassa, leolvassa, lecsókója!

A falu apraja, nagyja táncolt, vigadott örültek, hogy élnek, nem vitte el őket a rossz nyovolya betegség.

Az esküvő után, annak rendje, módja szerint kitáncoltatták a mennyasszonyt. A keresztapja eljárta vele a gyertyás táncot, a keresztanyja menyecskének öltöztette, szép tarajos főkötőt tett az új asszony, Katalin fejére ezekkel a szavakkal:

No, lelkem, keresztlyányom, bizonyára ezt a főkötőt, csak egy évig fogod viselni, mer egy év elmúltával mán bőcsőt fogsz rengetnyi!

Pásztori István erre megölelte, megcsókolta Török Katalint, tehette, mer már az ő asszonya volt. Szívében reménykedve már a bölcsőben látta a kis jövevényt, akit a keresztanyja jósolt.

De hát ember tervez, Isten végez. Múltak az évek egyik a másik után, már tíz év is eltelt a lakodalom óta, de a bölcső, amit Pásztori István a téli estéken kifaragott, szép tulipánosra le is festett, még mindig üresen állt a kamrában. Katalin ifiasszony minden alkalommal, amikor meglátta sírva fakadt és nem volt vigasztalása. Pásztori István ekkor úgy gondolta, hogy inkább fölviszi a bölcsőt a padlásra, ne legyen szem előtt, ne okozzon Katalin asszonynak szomorúságot. De azért csak reménykedett, hátha egyszer csak bejelenti az asszony, hogy úgy van, jön a gyermek. Hiába volt minden reménykedés, a gyermek csak nem jött. Már 12 év is eltelt, hogy egymásnak hűséget fogadtak, de a bölcső még mindig üresen állt.

Az egyik este, ahogy Pásztori István lefeküdt asszonya mellé az ágyba, nehéz szívvel, forgolódva, de valahogy mégis elaludt. Álmában megjelent neki az öreg szüléje. Ott állt előtte, alig ismert rá, egészen megfiatalodott. Száját ki se nyitotta, mégis megértette mit mond.

Estvány onokám, kérd az Istent, adjon neked utódot, mert, ha magvad szakad, akkor nem lesz meg élted folytonossága!

Állitassál valamelyik szentnek szobrot, oszten esengjél, hury gyermeket foganjon asszonyod. Ha több szentnek állittatsz, akkor nagyobb lesz a remény a gyermekre. Én mondom ezt neked az öreg szüle a túlvilágró!

Pásztori István, ahogy reggel fölébredt, mindjárt keltette Katalin asszonyt és elmondta neki mit álmódott. Azonnal utána jártak a dolognak, hogyan lehetne felállítani a szentek szobrát. Úgy gondolták, hogy szent Flóriánnak mindenképp ott kell lennie, hogy védje a falut a tűzvészről, szent Vendelnek is, mert ő meg az állattartó gazdák, pásztorok védőszentje, de Nepomuki szent János sem maradhat ki, mert ő meg az árvízről fogja védeni a falut.

Megkeresték a mesterembert, aki elkészítette, majd felállították a falu közepén, a patakon átívelő hídtól nem messzire. Augusztus közepén, Nagyboldogasszony napján, a tisztelendő úr megszentelte, a falu népe meg odagyűlt a szentekhez imádkozni, énekelni, áldást kérni.

Pásztori István az öreg szüleért misét íratott, de még gyertyát is gyújtott a szentek szobra előtt, de a Pásztori portán még mindig nem hallatszott gyereksírás. Ekkor eszébe jutott Pásztori Istvánnak, hogy felkeresi az öccsét, Mátyást, mert tudta, hogy van már asszonya, Koszi Anna, aki egy fészekaljja gyereket szült az öccsének. Ahol sok a gyerek, ott észre se veszik, ha egyik hiányzik. A gondolatot tett követte. Pásztori István befogta a két nagyszarvú magyar ökrét, maga mellé ültette szép asszonyát, Katalint, de a tulipános bölcőről sem feledkezett meg, azt is fölletta a saroglyába. Elindultak a hegyek alá, abba a kis erdő melletti faluba, ahol az öccse Mátyás lakott. Az ökrök komótosan, ráérősen ballagtak, Katalin asszony meg szerette volna, ha száguldana velük a szekér, hogy mihamarább oda érjenek, annyira vágyott már a gyermekre.

Végre meglátták a kis falu zsúpos házait. Mindjárt a falu elején állt Pásztori Mátyás vert falú, apró ablakos, zsúpos kis háza. Egy csomó gyermek futkosott ki s be az ajtón, kisebbek, nagyobbak, valami kenyéren civakodtak, mert örökké éhesek voltak. Mindjárt tudta Pásztori István, hogy jó helyen járnak. Ahogy benyitott a házba, s a szemei lassan megszokták a homályt, meglátta Koszi Annát, akin látszott, hogy megint áldott állapotban van. Mellette állt a bölcő, amelyben egy másfél éves forma gyermek aludta édes álmát.

Adjon Isten szép jó napot Anna sógorasszony! Hát az ecsém Mátyás hun van?

Isten hozta kendteket, az uram mindgyán itthon lesz! Aggyig csak újjenek le kendtek a lócára! - mondta Koszi Anna és tovább kavargatta az ételt a falmasinán lévő cserépfazékban.

A gyermekek kíváncsian néztek be az ablakon, aztán lassan visszamerészkedtek a házba és megszeppenve álltak meg az alacsony ajtóban. Olyanok voltak, mint az orgonasípok, összesen heten álltak ott, fiúk és lánykák vegyesen. Pásztori Mátyás is megjött, s amikor meglátta István bátyját, örömeben nagyot kurjantott. Megölelték egymást, aztán beszélgetni kezdtek.

No, Mátyás ecsém áll e még az egység? Hájszen látjuk, hogy van itt bőven gyermekáldás, életednek van mán folytatása. Ládd é, nekünk meg nincsen, hejába vártuk, hejába állítottam föl a Szentek szobrai szülőfalunk közepibe. Bija mán türelmünköt vesztettük az asszonyval. Segíts hát rajtunk, édes egy ecsém! A tulipántos bőcsőt is elhoztuk. Ezt a kicsit add nekünk a bőcsőből, mer ahogy látom nemsokára lesz bele másik kis jövevény.

Jól van édes bátyám, nektek adom ezt az ölbéli gyermeket. Azér alszik még a bőcsőben, mer másutt nincs helye. Palika a neve, neveljétek föl tisztességgel! - mondta Pásztori Mátyás, majd a kis Palikát kivette a bőcsőből és a bátyja karjaiba tette.

Pásztori István szíve ellágyult a kicsi gyermek láttán. Lám, jó az Isten, mert lesz az életének folytatása, ha nem is a húsából, de mégis a véreből. Hiszen Mátyás az ő édes testvéröccse, s a gyermek az ő magzatja.

Nosza, asszony tedd ezt a gyermeket a mi tulipántos bőcsőnkbe, e mán emmink, senki se veheti el tőlünk! - mondta nagy meglepedettséggel Pásztori István.

No, édes ecsém, akkor mink mán mennénk is!

Hát csak menjetek édes egy bátyám, Isten hírvél, tudom a kis Palkó nálatok jó helyen lesz!

Pásztori István és Pásztori Mátyás megölelték egymást, elbúcsúztak, csakhogy most Mátyás maradt és István ment tovább.

Az ökrök komótosan ballagtak a szekérral a hazafelé tartó úton, vitték Pásztori Istvánt, feleségével Katalin asszonnyal, meg a kicsi Palikával. Pásztori István egyre csak tekintgetett hátra a bőcsőben szendergő gyermekre, aztán nagy sóhaj szakadt ki a melléből: *Haj édes öreg szülém, de jó hogy megjelenté áomba! Lám Mátyás ecsém ide adta a gyermekét, hogy legyen az én életemnek is folytatása!*

Katalin asszony nem szólt semmit, csak babusgatta, takargatta a gyermeket, még altatót is dúdolt neki, hogy álma nyugodt legyen. Palkó gyerek meg olyan édesen aludt, mintha angyalok énekét hallotta volna. Pásztori István és neje boldogok voltak és tudták, hogy ezt a boldogságot már senki sem veheti el tőlük.

A kis Pásztori Palika szépen felcseperedett, hat évig iskolába is járatták, hogy értsen a betűvetéshez. Múltak az évek és szép deli legény lett Pásztori Pál, aki nevelő apjával, Pásztori Istvánnal dolgozott a szépen gyarapodó parasztgazdaságban. Amikor házasulandó korba lépett, feleséget hozott magának a szomszéd faluból, Rados Rozáliát. Nyolc gyermekük született, egyik kiskorában meghalt, de hét gyermeket fölneveltek, négy leányt és három fiúgyermeket, akiknek még örülhetett Pásztori István és neje Török Katalin. Így lett a három fiúgyermek az élet folytatása, a Pásztori név továbbadója. Név szerint, Pásztori István, Pásztori János és Pásztori László.

Múltak az évek, egyik a másik után. A patak melletti Szentek szoborcsoport sok mindent látott. Kétszer is látott háborúba menő férfiakat, akik szomorúan

vettek búcsút szülőfalujuktól. Látott faluégést, árvizeket harcoló német és orosz katonákat, kitelepítési komisszárokat és az Egységes Földműves Szövetkezet mellett agitálókat is. Az élet azonban ment tovább, mert a Pásztori családban mindig volt az életnek folytatása. Pásztori Pálnak, a hajdani Pásztori Pál unokájának legfiatalabb leánya, Katalin volt az utolsó a nemzedékek sorában, aki minden tavasszal virágokat ültetett a Szentek körüli kiskertbe. Ilyenkor mindig elolvasta az oszlopra vésett régies betűkkel írt feliratot: *Isten dicsősségére csináltatták Pásztori István és neje Török Katalin 1872-ben.*

Lőrincz Sarolta Aranka

Isteni csoda, hogy túléltek!

1943. január 7-én születtem Debrecenben, és mostanra már 80 éves is elmúltam. A születésem idején a Don-kanyarban dörögtek a fegyverek, ugyanúgy, mint most. (Ha látom a tévében a menekülő ukrán asszonyokat, kisgyerekekkel a karjukon, mindig eszembe jut a II. világháború, amikor mi is menekültünk.) Még másfél éves sem voltam, és már 1944. június 2-án Debrecenre is hullottak a bombák. Mi akkor Hajdúböszörményben laktunk, de még ott is rezgett a pinceajtó a Nagyállomás szőnyegbombázásakor – mesélték a szüleim.

A hajdúböszörményi Csordalegelőn volt a német és magyar csapatoknak egy kiépített repülőtere, később ezt is légitámadás érte. Először 1944. augusztus 12-én éjszaka, de ez eredménytelennek bizonyult: a földön lévő gépek nem semmisültek meg. A bombázás után a szüleim velem együtt kiköltöztek a városból a Nagy-Bocskai szőlőskertbe, azt gondolva, hogy azt mégsem fogja támadni az angol-amerikai légió. Arra viszont nem számítottak, hogy a szőlőskert melletti erdőben rejtették el a németek a sok bombát, amelyeket aztán a keleti szovjet frontra készültek ledobni. Közben a szüleim rájöttek, hogy túl közel van ez a veszélyes erdő, ezért átköltöztek egy távolabbi szőlőskertbe - a nagybátyáméba - a Bethlen-kertbe. Természetesen azt a bomba lerakatot is keresni kezdték az angolszász repülők 1944. augusztus 21-én délelőtt. Édesanyám éppen főzött valami ebédet, füstölt a kémény, amikor elhúzott alacsonyban a pajta fölött egy vadászbombázó. Idős rokonunk a töklevelek alá bújt és onnan nézte, hogy mit csinál a repülő. Tett egy kört és még alacsonyabbról már dobta is a bombákat a nádfedeles pajtára, ahol én Édesanyám ölében voltam! Isteni szerencse, hogy a lendülettől a három darab kilenc kilós repesz bomba nem a pajtára esett, hanem a pajta mögötti almafára, és azon fennakadtak, mivel egy abroncson lógtak! Az öreg almafa megmentett bennünket!!! Ha abból a háromból csak egy is felrobbant volna, nem éltük volna

túl! (Ekkor Édesapám nem volt ott, átment a másik szőlőskertbe, a Nagy-Bocskaiába, mert értek a gyümölcsök.) Ezután 2 hónap telt el és a Vörös Hadsereg már Hajdúböszörmény közelébe érkezett. A szüleim velem együtt a Dunántúlra menekültek: először Balatonboglárra, utána pedig Csopakra. Ott történt az alábbi eset: Egyik reggel, amikor felébredtem, azt mondtam, hogy jön Sanci bácsi! (Édesanyám bátyja híradós főtorzsórmester volt.) Azt hitték, álmodtam valamit. Nemsokára nyílt az ajtó és beállított a 190 cm magas, egyenruhás „Sanci bácsi”! Édesanyám majdnem elájult, amikor meglátta! „Hogy találtál meg bennünket?!” - ez volt az első megdöbbenet kérdése. „Megálltunk itt a teherautóval a faluban, kérdeztem valamit egy helybelitől, de azt mondta: ő nem tudja, ám van itt egy menekült asszony, valami Maginé, talán ő tudni fogja. Azt mondtam neki, tüstént vezessen oda hozzám! Így találtam rátok ebben a zűrzavarban!” Ezután „Sanci bácsi” így folytatta: „Itt már nem vagytok biztonságban, mert az oroszok átlőnek ágyúval az északi partra.” Ezért a teherautóval tovább vitt bennünket Pápasalamonba, de útközben a Balaton északi partján sűrű köd volt, ráadásul szembe jöttek a német tankok, s nehogy összeütközzünk velük, kilométereken át futott a teherautó előtt! Azt mondta, ő meghalhat, de nekem élnem kell! Pápasalamonban, mikor letett bennünket, akkor láttuk utoljára! (1990-ben tudtuk meg, hogy hadifogságba esett és a Kaszpi-tengernél van eltemetve.) Pápasalamonban ért utol bennünket a Vörös Hadsereg. Ott aztán számtalanszor voltunk életveszélyben, főleg a fosztogató szovjet katonák miatt. A szüleim előzőleg a kertben elásták az ékszereiket: gyűrűt, nyakláncot, karóráat. Bejött két fiatal szovjet közlegény és órát követeltek. A házinéni behozta a vekker órát, de azt az egyik a falhoz vágta! Már le akartak lőni bennünket, amikor belépett két szovjet tiszt, kötéllel a kezükben! Édesanyám rögtön azt mondta nekik: „Ruszki szoldát, puk-puk!” Erre nyakon ragadták a két legényt és kilökték őket az udvarra! Ezután a házigazdát és Édesapámat magukkal vitték. A házinéni és Édesanyám azt hitte, hogy már meg akasztás lesz, de csak az autójukat kellett kihúzni az árokból! Ezután egy magányos, tatárképű katona jött fosztogatni. Március volt, jó idő, a parasztház utcára néző ablaka nyitva volt. Elkezdte Édesapám zsebeit tapogatni, a Papám csak eltolta magától, erre egy pillanat alatt csőre töltötte a géppisztolyát! Édesanyám megragadta a zubbonyát és visítva azt kiáltotta: „Ruszki szoldát, le ne lódd!” Ezalatt Édesapám kilépett az ablakon, a katona pedig utána! A Papám beszaladt a szemben lévő kukoricatáblába, amelyet ősszel nem vágtak le. Szerencsére elbotlott, mert már ment utána a géppisztolysorozat! Az orosz azt hitte, hogy lelőtte. Ezután visszajött a házba, de ezalatt engem Édesanyám az ölébe kapott. Volt egy felnyitható ajtó a szobában, a létrán lement velem a pincébe és elbujtunk a lépcső alatt. A katona nem tudta elképzelni, hogy hova tűntünk. A házinénivel még a pincébe is lejött és keresett bennünket a sötétben! Ha én akkor megnyikkanok, akkor nekünk végünk! Sajnos a hideg pincében nagyon

megfáztam, tüdőgyulladást kaptam, alig tudtak megmenteni. Még egy esetet leírok ebből az időszakból, amelyet a szüleimtől hallottam: Éjjel 2 óra körül dörömböltek az ajtón. Szovjet tisztek, kezükben térképpel, azt mondogatták: „Nagyalásony! Nagyalásony!” Édesapámnak annyi időt se hagytak, hogy felöltözzön, csak egy pokrócot terített a vállára, és már tuszolták is kifelé. Három teherautóval voltak, az elsőbe beültették Édesapámat a sofőr és a tiszt mellé. Édesapámnak fogalma sem volt arról, hogy merre van Nagyalásony, mert sosem járt arrafelé. Mentek az éjszakában, egyszer csak többfelé ágazott az út. Annyit már tudott Édesapám oroszul, hogy: „Nye znáju!” (Nem tudom!)

Erre megálltak a teherautókkal, mindegyikből előrejött a tiszt, és pisztolyt fogtak a fejéhez: „Nye nye znáty!” („Ne nem tudja!”) - kiabálták. Azt hitték, hogy szabotál. A három tiszt elkezdett egymással vitatkozni, kiabálni. Valószínűleg arról lehetett szó, hogy lelőjék vagy engedjék el. A végén az egyik tiszt földhöz vágta a revolverét és intett, hogy elmehet! A hideg, holdfényes márciusi éjszakában, egy szál pokróccal a hátán, reggelre épségben haza gyalogolt Édesapám Pápasalamonba. A háziaktól megkérdezte, hogy merre van Nagyalásony. Azt felelték, hogy a szőlőskerteknél elágaznak az utak, de mindegyik odavezet! A háború után a szüleim velem együtt hazaindultak. A bőröndöt és az ékszereiket Budapesten a pályaudvaron vette („zabráltá”) el tőlük egy „felszabadító” szovjet katona! Így érkeztünk meg Hajdúböszörménybe, ahol a szépen berendezett házunkat teljesen kifosztották, amíg mi a Dunántúlon voltunk a menekülésben! (Szovjet és román katonák, valamint néhány helybeli vitte el mindenünket.) Csak az üres falak maradtak, de azt mondta Édesanyám: „Lomot még szerezhetünk, a lényeg az, hogy az életünk megmaradt!”

Magi Zsolt László

Rekviem egy sóbányáért

2015-2018-ban sokévi távollétem után többször is voltam Kárpátalján, Aknaszlatinán, abban a városkában, ahol megszülettem, ahol felnevelkedtem, iskoláimat végeztem, és ahol az életemet szerettem volna leélni, mert minden odakötött: a szüleim, fivéreim, szerelmem, Szlatina egész hangulata, szokásai, hagyományai, a bányászok gondolatvilága, a sóbánya, amely mindent meghatározott az életükben és az egész település életében, adta meg a ritmusát, hozzájárult a kulturális életéhez, az emberek megélhetéséhez: szóval mindenhez. Büszkék voltunk a bányánkra, bányáinkra – mert több is volt a történelme folyamán - ahol már a római korban is bányászták a sót.

És látnom kellett Aknaszlatina hanyatlását. 2017 egyik decemberi kora reggelén a rahói buszra várva, amellyel Ungvárra szerettem volna menni, a szálloda teraszán álltam és vártam rá. A városka sötétségbe borult. Sehol egy kivilágított ablak, függönyökön átszűrődő fény. Csend és sötétség uralt mindent ott, ahol valamikor éjszaka is égtek a lámpák a villanypóznákon, és mindig volt valaki, aki éppen haza igyekezett. Most sehol senki sem volt, csak én magam a sötét teraszon. A távolban, a bánya felől ugyan pislákolott egy fény, egy gyenge fény, valószínűleg a „sóhivatal,” vagyis a volt bánya irodája előtt álló villanypóznán. Nagyon gyengén és ritkán „lüktetett” egyet-egyet, mint a szív, amely leállni készül. Aknaszlatina szívét, a bányát már leállították. Halott. Most már gépre tették, de az ereit elvágták, a tüdeje is leállt. Még van egy kis élet Aknaszlatinában, de az már olyan, mint amikor az ember készül elhagyni ezt a világot, mert nem kapta meg az orvosi segítséget. A bánya sem kapta meg, nem kapja meg ezt a segítséget. Pedig tele van még az éltető és az élethez szükséges sóval, de az már nem kell a Gonoszknak. Az a pislákoló lámpa sem világított meg semmit, legfeljebb csak a fényre szálló bogarakat. Olyan volt, mint egy égő gyertya egy sírhalmon a temetőben.

Nagyon szomorú voltam. Valahol a lelkem mélyén temettem a sóbányát, amely valamikor éltette a városkánkat, meghatározta a mindennapjainkat, az enyémet is gyermek- és ifjúkoromban. Elvonultak emlékezetemben a régi képek. Sírtam. Síráttam Aknaszlatinát, és bármilyen furcsa, örvendtem, hogy édesapám és a fivéreim, akik annyi mindent tettek a bányáért, akiket minden a bányához kötött, ezt nem élték meg. Hogy élték volna ezt meg? Mennyire fájt volna nekik ez? Ki rázhatná fel Aknaszlatinát? Ki orvosolhatná? Nem tudom. És fáj, hogy haldoklik.

Valamikor a sóbánya figyelmeztette a bányászokat és velük együtt a városka minden lakóját az idő múlására: reggel 5 és 6 órakor, délután 1 és 2 órakor, valamint este 9 és 10 órakor „fújtak”, vagyis megszólalt a sóbánya szirénája és jelezte, hogy a bányászoknak készülődniük és műszakba kell menniük, váltani a

munkájukat befejező társaikat. A sziréna akkor is szólt, ha valahol tűz volt, árvízkor is, vagy ha szerencsétlenség történt a bányában, ha meghalt egy bányász és utolsó útjára kísérték a sóbányai fűvószenekear kíséretében. Ez a sziréna egyfajta időjelzés volt a fiatal lányok számára is: nem illett az esti 9 órai „fújás” után házon kívül tartózkodni, egyedül menni haza akár moziból, előadásról, táncból, vagy az állomásról, ha akkor jött be a vonat vagy a busz Ungvárról vagy máshonnan. Szülők vagy a felnőtt fivérek várták őket és kísérték haza. Május 1-jén és bányásznapon a reggeli 6 órai „fújáskor” a sóbányai fűvószenekear elindult és végig járta azokat az utcákat, ahol bányászok laktak és zenéjükkel ébresztették őket. Nagy kitüntetés volt, ha egy fiatal fiú bekerült a zenekarba.

Sok történet fűződött a bányához, a mindennapjaihoz. A bánya volt szinte a vezető, aki irányította, szervezte, rendezte az emberek életét, életet adott és mentett... de halált is adhatott. Szüleim elbeszéléséből tudom, hogy az oroszok bejövetelekor a II. világháború idején az utcabeli bányászok családjikkal együtt a bányában rejtőzködtek el 400 méter mélyen a föld alatt. Én is ott voltam néhány hónaposan. A férfiak fel-felmentek - gyalog! – kémlelni a helyzetet, és addig rejtőzködtek a családok, amíg a férfiak veszélytelenné nem minősítették azt. Az utcabeli bányászok közül senki sem került a városkán „áthajtott” foglyok közé, amikor az orosz (szovjet) katonák a bámészködő tömegből töltötték fel a hiányos létszámot menet közben, mert az utcabeliek a bányában rejtőzködtek akkor. És ez az életet jelentette számukra, mert sokan nem jöttek vissza azok közül, akiket a menetbe vontak. Így veszett oda a nagybátyám is valahol a menetelés közben, és fasisztává nyilvánították, bár nem volt katona. Viszont ez jogot adott a szovjethatalomnak arra, hogy a feleségét ne részesítse nyugdíjban.

Arról, hogyan zajlott az „országváltás”, senki sem beszélt a családban, de másutt sem. Tabu volt, mert felszabadításnak kellett tartani.

Életkorom miatt tudatosan nem tapasztalhattam meg az „országváltást”. Csak annyit hallottam, hogy „amikor bejöttek az oroszok”, és nem fűztek hozzá megjegyzést. A valóság számomra csak az volt, hogy a Tisza volt a határ Aknaszlatina és Máramarosziget között, és ez a két város különböző országhoz tartozott: Szovjetunióhoz és Romániához, miközben magyarok lakták és évszázadokon keresztül Magyarországhoz tartoztak. Az emberek azt remélték, hogy az oroszok „bejövetelét” is majd követi a „kimenetelük”, mint a csehekét. Addig meg évente édesanyám levitt a Tisza partra, amikor a szovjet határőrök azt lehetővé tették, és onnan mutatta meg nekem a túlsó parton lévő Szigetet, és keresztszüleim házát. Néha egy férfit látva a kertjében, azt hittük, hogy az Édesanyám fivére. Ha feljebb mentünk, onnan már láthattuk a belvárost is a templommal, a piarista-gimnáziumot, ahová István járt a „határrendezés” előtt. De ezt is 2-3 év múlva betiltották a szovjetek. Nekem nem volt olyan lehetőségem, mint a fivéreimnek, hogy Édesanyám családját személyesen megismerhessem,

élvezem a család szeretetét, megismerjem azokat a helyeket, ahová Édesanyám révén tartoztunk.

A teraszon állva és várakozva az ungvári buszra, eszembe jutott az is, bárcsak homályosan emlékeztem rá, hogy amikor 4-5 éves lehettem, az idősebb bátyám, István napokig nem volt otthon és amikor a hollétéről kíváncsiskodtam, Édesanyánk azt felelte, hogy elutazott. Ugyanakkor felfigyeltem arra, ha nem aludtam el addig, hogy a 9 és 10 órai „fújás” között valaki bekopogott az ablakon (a földszinten laktunk) és Édesanyánk egy élelmiszerral teli nagy táskával kiment a lakásból és odaadta valakinek a táskát. Kíváncsi gyermek lévén, meg akartam nézni, hogy ki az a valaki az ablakunk alatt, de Édesapánk rám kiáltott és az ágyba parancsolt. Sohasem kiabáltak addig rám, így sírva lefeküdtem és elaludtam. Egyszer meghallottam azt, amint Édesanyánk azt a valakit arra inti az ablakunk alatt, hogy nagyon vigyázzanak, nappal ne jöjjenek „fel”. Honnan? A bányából? Mert csak onnan jöttek „fel” az emberek. Amikor kérdeztem, a válasz az volt, hogy mindezt csak álmodtam. Aztán visszajött a bátyám. Azt nem tudom mennyi idő múlva. Felnőttként megtudtam, hogy több katonaköteles fiú is a bányában bujkált, hogy ne vigyék őket szovjet katonának. Ők megúszták, de azok, akik nem bujkáltak, akár románok, akár magyarok voltak, szovjet katonák lettek valahol a nagy Oroszországban. Nem mindenki jött vissza, volt, aki meghalt a hadseregben, mint egy másod unokabátyám, vagy három évig sem tudott hazajönni szabadságra, mint Tibor unokabátyám, mert Vlagyivosztokban kellett szolgálnia, és onnan nem kapott annyi időt, hogy hazajöhessen. Amikor hazajött, mint többen is, akik hozzá hasonlóan nem voltak itthon három éven keresztül, egészen másképpen gondolkodott, mint a katonaság előtt. A nagynéném azt mondta, hogy „átnevelték a fiút”, „átmosták az agyát”.

Aztán az élet folyt tovább, a bánya szirénája is „fűjt” tovább a szokott időben, a bányászok meg mentek dolgozni, az édesapám is. A vezetőket lecserélték, a nagy Szovjetunióból neveztek ki orosz igazgatót, vezetőket. A régi vezetők a nyugdíjazásukig maradtak a bányánál valamilyen nem vezetői beosztásban. Ez meglátszott a bánya felszíni területén is. Gyerekként csak azt konstatáltam, hogy a virágágyások eltűntek, minden olyan lelketlen lett. Később megtudtam, hogy az első tettük a Ferenc bányában lévő sóból faragott gyönyörű kereszt és a kápolna felszámolása volt, ahol a munkások a munkájuk megkezdése előtt mindig imádkoztak, és úgy tudom, hogy az akkori katolikus pap is néha lement a bányába a munkásokkal imádkozni. A szovjet vezetők szerint ez nem volt szovjet munkáshoz illő tett. Így felrobbantották a kápolnát és benne a keresztet. Édesapám elbeszéléséből tudom, hogy nem sikerült megsemmisíteniük a keresztet, mert a légnyomás felvitte a „gallériára”, miközben a bányában tartózkodó munkások imádkoztak. És a bányászok hitték, hogy Isten meghallgatta őket. Amíg a víz nem öntötte el a kápolna helyét, a bányászok ott imádkoztak, a fejük fölött látható

keresztel. Ilyen drasztikus és szembetűnő változások mellett még az is „divat lett vagy szükség”, hogy a nők is dolgoztak a bányán: legtöbbjük a „pakolóban” (csomagolóban), amit a bányászok Stúdió 11-nek neveztek el. De dolgoztak nők a stóllokban is, ahol a víz kiszivattyúzásaért feleltek, irodákban. Előtte a nők főleg háztartásbeliek voltak és a család ellátása volt a feladatuk. Az utcánkban is a nők többségének dolgoznia kellett. Csak néhány család döntött úgy, hogy az anyuka otthon maradjon és továbbra is a család ellátása legyen a fő feladata. A mi Édesanyánk is otthon maradt, ami nagyon jó volt nekünk, gyerekeknek, de a család „büdzséje” szegényes volt, a fizetések nagyon alacsonyak voltak. Nekem még 14 éves koromban sem volt téli kabátom, csak egy kiskabátot varrt Édesanyám. Ugyanakkor nem emlékszem olyan esetre, hogy amikor iskolából hazamentem, ne friss ebéddel várt volna otthon. Hogy Édesapánk fizetését kiegészítse, Édesanyánk másoknak is elkezdett varrni. Utólag értettem meg, hogy mennyire jobb volt nekünk, gyerekeknek, hogy Édesanyánk otthon volt.

Az utcánkban, ahol a háború előtt csak magyar bányászok laktak a csehek által épített házakban, most oroszok is megjelentek, néhány lakásból kiköltöztették a lakókat és orosz katonatisztekkel lakoltattak be a családjaikkal. A házunkban két orosz család is lakott, az utcánkban összesen 5 család. Öt-hat év múlva építettek számukra egy többemeletes házat a központban, és utána már ritkában találkoztunk az orosz gyerekekkel. Ők mind és a zsidó gyerekek is az orosz iskolába jártak, a magyar gyerekek főleg az ukrán iskolába vagy a magyarba, de az utóbbi csak 7 osztályos volt, így tovább kellett tanulniuk az orosz vagy ukrán iskolában. Mi a központban laktunk. A magyar gyerekek nem igen barátkoztak az oroszokkal, a szüleik tiltották. Nekem nem tiltották, így játszhattam a velem egykorú orosz kislánnyal, aki a házunkban lakott. Ő volt az első barátnőm, és tőle és a családjától tanultam meg oroszul, ő meg tőlem magyarul. Ki gondolta akkor, hogy majd az orosz nyelv lesz az egyik általam tanított nyelv?

Az iskolákat is átszervezték. A polgári iskolát, ahová a bányászok gyerekei jártak, bezárták. A gyerekeknek ukrán iskolába kellett járniuk, amit helyette nyitottak meg ugyanabban az épületben. Hoztak tanárokat „bentről”, vagyis Oroszország központjából. Így például, egyik osztálytársam édesanyját Szmolenszkből irányították át Kárpátaljára. Több tiszt felesége is tanított az orosz és ukrán iskolákban. Ők mind csak ideig-óráig, mert, ha a férjüket áthelyezték, akkor menniük kellett. Nem igen szerettek minket, az ukrán iskolásokat, akik zömével magyarok voltak vagy a gyerekotthoniak. Volt olyan tanárunk is, aki azzal lépett be az osztályunkba, hogy „Pfüj, magyarok!” A katonatisztek gyerekei és a sóbánya új vezetőinek gyerekei az orosz iskolába jártak. A legnagyobb különbség a két iskola között az volt, hogy az orosz iskolában még a szünetekben is oroszul volt kötelező beszélni, tilos volt megszólalni magyarul. Voltak olyan magyar gyerekek, akik később is oroszul beszéltek egymással. A tanárok abban az

iskolában mind oroszok voltak, távoli orosz tájakról vagy a katonatisztek feleségei. Az ukrán iskolában főleg a magyar bányászok gyerekei tanultak, akiket ebbe az iskolába írtak a szülők (vagy kötelezték őket erre, nem tudom), pedig a legtöbb gyerek nem tudott se ukránul, se oroszul. Vajon azért kellett odajárnunk, mert az iskolánk a régi polgári iskola helyén volt? Vagy mert ott tanítottak magyar tanárok is? Vagy azért, mert azt remélte mindenki, hogy ennek az időnek is vége lesz, mint a „cseh világnak”? Vagy mert az ukrán iskolában a hangulat más volt, a gyerekek beszélhettek anyanyelvükön is a szünetekben, senki sem büntette őket ezért? Sőt a magyar iskolából a 8.-ba iratkozó diákoknak a magyarul tudó tanárok magyarul is elmagyaráztál a fizikát, matematikát, kémiát. Idővel egyre kevesebb magyar tanár kapott kinevezést az ukrán iskolába, főleg ukránokat neveztek ki, vagy ruszinokat. Vajon emiatt? Az orosz és ukrán tanárokat ezekben az iskolákban nem igen érdekelte a gyerekek sorsa, nem ismerték a családokat, vagy nem is akarták megismerni. Céljuk nem az volt, hogy a gyerekeket továbbtanulásra ösztönözzék. Ahogy az egyik fivérem megfogalmazta: kellett a munkaerő. A gyerekek többsége csak a bányáig jutott, ott dolgoztak bányászként, és bányászként is haltak meg túlságosan korán. Minden osztálytársam, aki bányász volt, már meghalt, és azok a lányok is, akik a bányában dolgoztak. Véletlen? Ki tudja? Utólag azt mondhatja az ember, hogy a szovjetek rendszerének nem volt célja a helyi lakosok magasabb szintre emelése és az oktatás sem érte el azt a célját, amit elérhetett volna.

A mindennapi életet a valláshoz tartozás is meghatározta. Aknaszlatina állandó lakosai magyarok, románok és zsidók voltak, régi hagyományaikkal, római- és görögkatolikus templomaikkal, zsidó imaházzal, magyar, román és zsidó temetővel. Az emberek ismerték egymás nyelvét, szokásait, hagyományait, és tisztelettel viszonyultak a másik vallásához, ünnepeihez. Minden tél végén vártuk a román bondrus-jarást, amely hasonlított a magyarországi busó-járáshoz és a tél temetését ünnepelték vele. De emlékezetesek voltak a román és zsidó esküvők is, amelyek nagyon különböztek a magyar esküvőktől. A magyarok és a románok megőrizték a karácsonyi és húsvéti szokásaikat, a hagyományos ételeket fogyasztották, betlehemezték karácsonykor, locsolkodtak húsvétkor. De mindez problémát jelentett a szovjet vezetésnek. Húsvét vasárnapján az ukrán iskola magyar diákjainak és tanárainak fákat kellett ültetniük a lenini „nagy kezdeményezés” szerint. Mi volt ez, ha nem átnevelés? Az orosz óvodában a gyerekeknek olyan történeteket és meséket meséltek, amelyek alapján a gyerekek Lenint a nagyapjuknak hitték. A legkisebb unokaöcsém is nagyon nehezen értette meg, hogy ő mégsem Lenin unokája! De a vallás terén drasztikusabb harc is folyt. A görögkatolikus papoknak pravoszlávvá kellett válniuk. Ha ezt nem vállalták, akkor Szibériába száműzték őket. Az aknaszlatinai görögkatolikus pap is több évet töltött a GULÁG-on. Sikerült túlélne ezt a megpróbáltatást, de mivel Szibéria után

sem volt hajlandó pravoszláv pap lenni, csak éjjeliőrként dolgozhatott a bányánál. Kit érdekelt, hogy ezzel mit pazarolnak el? Hogy egy nagytudású ember hasznosabb lehetne a tudásával az emberek számára? A lényeg az volt, hogy el kellett hallgattatni a nagytudású embereket, akik nem osztották meg az orosz véleményét, esetleg kifogásolni merték volna a szovjetek rendszerét, vagy egyszerűen jobbá szerették volna tenni az emberek mindennapi életét.

A munka területén sem volt másképp. A régi mérnökökre, vezetőkre, akik szerették is a sóbányát, a munkájukat, tisztelték a munkásokat és törődtek is az életszínvonalukkal, már nem volt szükség. Ezeket a mérnököket, ezeket a volt vezetőket másod- vagy harmadrendűekké minősítettek és dolgozhattak nyugdíjaskorukig átminősítve. De az új, fiatal, helybeli mérnökök is csak akkor tölthettek be képesítésüknek megfelelő munkakört, ha beléptek a kommunista pártba, ahová mindenféle „mézesmadzagokkal” becsalogatták az intelligensebbeket és ahol saját eltérő véleményüket nem hangoztathatták; vagy akkor, ha házastársuk orosz volt és párttag. István bátyám is hitt a „mézesmadzagoknak”, de ahonnan véleményei, nézetei, elvei ellenére már nem volt képes kilépni: félt. Az élete példa és lecke volt számunkra Zoltán bátyámmal, mi nem voltunk hajlandók párttagok lenni, hiába többször is utaltak rá, mert az egyetemet végzetteket igyekeztek párttaggá tenni. Zolit kandidátussá minősítették a kommunista pártba lépésre anélkül, hogy ő azt kérte volna és el kellett neki is járnia a párt gyűlésére, mert vezető beosztásban volt. Igaz, nem a szakmájának megfelelően, – építésmérnök volt - bár ő volt az egyetlen építésmérnök a bányán. A neki megfelelő és neki járó munkakört egy Oroszországból jött és odahelyezett technikus töltötte be, és Zoltán csak a kisegítője lehetett, megcsinálhatta helyette a terveket, de azt a technikust igazán nem érdekelte a bánya állapota, sem a dolgozók életszínvonala, csak a teljesítés. Még emlékszem arra, hogy amikor gyerekként tízórait vittem István bátyámnak, aki a villanytelepen dolgozott, milyen szép volt a bánya területe: az út szélén virágágyások voltak az évszaknak megfelelő virágokkal, mindenütt tisztaság volt, minden rendezett volt. Sehol egy eldobott fa, vagy vasdarab. Volt egy felelőse a tisztaságnak, aki minden nap fölseper, összeszedte a szemetet, ha volt, de az emberek is vigyáztak a rendre. És a villanytelepen is minden olyan volt, mint a moziban: tökéletes rend és tisztaság. István munkaköpenyben dolgozott a kapcsolókkal teli tábla előtt és bemutatta nekem, hogy honnan biztosítja a bánya teljes megvilágítását, de még a bányászlakásokét is, az utcákét is: az egész Aknaszlatináét.

Egyetemista koromban a villanytelep már nem volt sehol, se a mellette lévő medence, ahol sokszor fürödtek a kamaszok, mert olyan tiszta volt a vize: lebontották, felszámolták. A sóbánya területét körbekerítették, helyenként magas deszkakerítéssel, amelyen nem lehetett belátni a területre. Így zárult le a mi utcánk vége is, mert közvetlenül a bánya területével érintkezett. Az utcánk, az egyik

legszebb utca, zsákutca lett. A bánya területe már nem volt a régi, lassan eltűntek a virágágyások is, már nem volt meg az a tisztaság és rend, ami az embereket is ösztönözte a fenntartására. Sok helyen fadarabok voltak, rozsdás vasdarabok, sőt szemét is. Már nem volt fizetett alkalmazott arra, hogy rendben tartsa a terület tisztaságát. Néha egy-egy munkás vagy akár mérnök is, fogott egy seprűt és felsöpörte a munkahelye előtti területet, összeszedte a szemetet és a fa- és vasdarabokat. De már nem ösztönözte az embereket a rendtartás: a terv teljesítése volt a lényeg. Eltűnt Sztálin szobra is, amely elé kivonultatták az ukrán iskola tanulóit és Sztálin temetését kellett végig hallgatniuk a hangszóróból. És a fúvószenekar eljátszotta a temetéseken szokott zenét. Első temetés volt, amelyen részt vettem és sírtam is. 9 éves voltam. A Sztálin szoborért nem volt kár, de a talapzatán előtte biztosan más szobor állt, utána is lehetett volna rá egy olyan valakinek a szobrát állítani, aki megérdemelhette. A talapzatot is felszámolták. Lent a bányában még a megfelelő rend volt, a bányászok ügyeltek mindenre, hiszen az életük függött ettől. Szerettem le-lemenni a bányába, volt olyan idő, amikor hetente is lementem egyszer-egyszer csodálni a sóvirágokat, a különböző árnyalatú sófalakat, a galériákat. Szerettem a bányát. Szerettem Aknaszlatinát a hangulatával, szokásaival együtt. Szerettem a szlatai embereket, a bányászok üdvözlését, a „Szerencse fel!” -t, a bánya fúvószenekarának az ébresztését május 1-jén és Bányász napkor. Szerettem a Bányász napi ünnepet, amikor minden bányász felvette az ünneplőjét és együtt ünnepelt a stadionban. Az ember érezte az összetartozást, azt, hogy ő is egy közülük, és ő is úgy örvend a bányászok sikerének, mint ők, és ugyanúgy bántja őt is a sikertelenségük. De senki sem tudott semmit sem csinálni az új vezetőség ellen, mert ott volt a TERV! Más nem számított. Ennek látványos példája volt az az eset, amikor egy fiatal munkás a letelt munkaideje után ott maradt a bánya udvarán és le-fel ugrált a sót szállító futószalagról csak hősködésből, hogy ő ezt is meg tudja csinálni. Hiába szólt rá a mestere, hogy hagyja abba és menjen már haza, tovább folytatta. A fiúnak hosszú haja volt, és a futószalag bekapta és feltekerte a fiúval együtt. Néhány perc kellett hozzá csupán. Senki sem tudott rajta segíteni. Az igazgatóságot nem érdekelte, hogy történt meg ez a szerencsétlenség, elítélte a mestert, hiába volt több tanú is, és megparancsolta, hogy folytassák tovább a munkát. Zoltán bátyám, aki a mesternek a főnöke volt, leállította a futószalagot és a kijevi iparminisztériumba telefonált és a mesterrel ott ültek felváltva a szalagnál, míg Kijevből nem jöttek ellenőrizni az esetet. Ez a 3. nap történt meg. Igazat adtak a bátyámnak és a mesternek.

Amikor a szovjet katonáknak el kellett hagyniuk Magyarországot és minden fegyverzetet stb. el kellett szállítani az országból, a radioaktív felszereléseket Aknaszlatinára vitték, nem Szibériába vagy még távolabbra, ahol voltak lakatlan területeik. Több napon keresztül terhelték ki a vagonokból és vitték le a bányába.

A bánya egyik részében tárolták, amely elé rácsos vaskerítést építettek zárral és néhány bányász technikusként kellett ellenőrizni hetente, hogy rendbe van-e minden. Az egyikük az osztálytársam feladata volt ez, Vilmosé, és egyik barátnőmé. Mindketten fiatalon haltak meg, Vilmos rákos lett. Vajon nem a radioaktív elemek ellenőrzése vitte el őket idő előtt? És minden volt osztálytársam is, akik bányászok lettek, korán, fiatalon haltak meg. Már csak azok élünk, akiknek nem a bánya volt a munkahelyük. MI ennek a magyarázata?

Egy hetet töltöttem Aknaszlatinán. Végig jártam, amennyire lehetett, a kedvenc helyeimet, elmentem az utcánkba, amelyet egyetemista koromban a szomszédokkal együtt akácfaikkal ültettünk végig. Talán 2-3 akácfa még megmaradt belőlük, de azok is viharvert, rokkant fák voltak. A nagyon szép jellegzetes házak a faragott oszlopokkal díszített bejárataikkal, teraszaikkal, elveszítették jellegzetességüket, kopottak, ugyanolyan rokkantak voltak, mint az akácfa. Mi lett a városka legszebb utcájából? Mi lett az utca végén a parkkal, ahol a fiatalok randevuztak, hétvégeken az emberek sétálgattak vagy ültek a padokon és beszélgettek? Ahol a falvakból is eljött fiatal lányok sétálgattak a legszebb ruhájukban vagy népviseletbe öltözve? Mi lett a szökőkúttal, amit egy apuka állíttatott a négy gyerekének egy szobrással? Már sehol sem volt. A valamikori Turul szobor talapzatára állított Lenin szobrot (egyébként Leninnek sem volt semmi köze hozzánk) is lecserélték Bogdán Hmelnickij szobrára. Mit kerestek ott? Soha semmi köze sem volt Aknaszlatinához, az emberek azt sem tudják, hogy ki volt ő. Leültem egy padra és az iskolát néztem, ahová 10 évig jártam, ahol megtanultam a betűvetést, ahol megismertem a világot a könyvekből, ahol szerettem tanulni, ahol leérettségiztem és ahonnan egyetemre mentem. Nem mertem bemenni az iskolába, nem akartam sírni, mert félttem, hogy a legnagyobb iskolai csalódásom eszembe jut, de ennek ellenére nagyon szerettem az iskolánkat.

Csak álltam a hotel teraszán és szomorúan néztem a pislákoló egyetlen lámpát a távolban, és filmszerűen jelentek meg a gondolataimban a helyek, amelyeket végig jártam. Minden kopott volt, lerongyolódott. A szegénység tette ezt? De hát a gyerekkoromban is szegények voltak az emberek, a szovjethatalom nem adott lehetőséget a kisebbségeknek kiemelkedni. De az emberek megőrizték a méltóságukat, és meghatározta nemcsak a viselkedésüket, de a környezetükön is meglátszott. Nem lázadtak, elvállaltak minden munkát, hogy életüket szebbé, környezetüket élhetőbbé tegyék. A nyugdíjasok együtt munkát vállaltak valahol az Urálon túl is, hogy kiegészítsék a nyugdíjukat. Édesapám is többször részt vett ilyen vállalkozásban. Amikor hazatért, mesélt az ottani helyzetről és azt mondta, hogy arra még rosszabb az élet, és ragaszkodnunk kell a magyarságunkhoz. És ez az anyanyelvünket is jelentette. Őriztük az anyanyelvünket, a kultúránkat, a szokásainkat, még ha nem voltak anyanyelvi újságok nagyon sokáig. Az emberek a régi, féltve őrzött újságokat, lapokat olvasták, adták egymásnak, vagy a magyar

könyveket, akinek volt könyvtára. Az utcákon, ahol a magyarok laktak, csak magyar szót lehetett hallani, a bányában is, mivel a legtöbb bányász magyar volt. De a római kortól létező bányászatot a szovjethatalom tönkretette: először azzal, hogy csak a termelés érdekelte, az emberek életkörülményei nem; utána meg katonai céllal több földalatti létesítményt is létrehozta a bányák környékén, ezzel veszélyeztetve a bánya szerkezetét. Kit érdekelt ez közülük? Senkit, mert ezek az építmények háború esetén nagy szolgálatot tehetek volna Szovjetuniónak, és mi határváros voltunk. A Szovjetunió összeomlása a sóbányát is maga alá temette. A bányák helyén egyre több beomlás keletkezett, sós tavak jöttek létre, egyre több utat kellett lezárni. És talán a reményt is eltemették vagy kidobták, mint a sok rozsdás csillét, amellyel tele van a bánya területe. És a szemem előtt, mint egy filmben, megjelent az aknaszlatinai sóbánya, amelyet az egész városka aprajánagyja kíséri a temetésén. SZERENCSE LE? Lehet-e még SZERENCSE FEL? Feltámadhat-e még? Feltámadhat-e Európa legnagyobb, leggazdagabb és legjobb minőségű sólelőhelye? Egyre csak sírtam és elmondtam egy Miatyánkot a sóbányáért, az egész városkáért, ahol az emberek továbbra is szeretettel köszöntöttek, megöleltek és együtt sírtak velem.

Az én Miatyánkom:

Mi Atyánk, aki a mindent betöltő Szeretet vagy a mennyekben és mindenki bennünk is még akkor is, ha ezt nem egészen értjük vagy elfogadjuk. Szent a Te neved, aki a legnagyobb Irgalom vagy, Jóság és Bölcsesség, add meg nekünk, hogy felfogjuk a szeretetedet, és vegyük észre, hogy mindenben, ami történik a világban és a környezetünkben, az irgalmad, a jóságod és a bölcsességed van jelen. Add meg nekünk, hogy ezt meglássuk, és nem évek és szenvedések múlva, amikor már megértettük, hogy még nagyobb szenvedéstől mentettél meg bennünket.

Te voltál és vagy, az Út, amelyen mentünk és megyünk, és minden arra szolgált és szolgál, hogy megóvj minket, ha kell példával, ha kell leckével, hogy elforduljunk a rossztól, amit gyakran mi magunk választunk vagy azok okozzák, akikben maradéktalanul bízunk és akiket szerettünk.

A Te Országod már itt van, de még nem látjuk, mert vakok vagyunk. Add meg nekünk, hogy meglássuk és elősegítsük az eljövételét minden emberben a világon. Add meg, hogy mindenki a te akaratod megvalósításán munkálkodjon még ott is, ahol nem reméljük, hogy sok emberben a rossz hatására megvalósul.

Adj nekünk és mindenkinek erőt, hogy ne csak kérjük Tőled a mindennapi kenyerünket, hanem mindent megtegyünk érte és azokért, akik nem képesek erre.

Bocsájtod meg nekünk, hogy önzők voltunk, nem Benned bízunk, hanem saját magunkban, mert azt hittük, hogy mindenhatóak vagyunk és azzal, hogy mindent megteszünk a szeretteinkért, már szeretni és tisztelni fognak. Nem vettük észre,

hogy ez csak irigységet váltott ki. Segíts, kérünk, hogy ne haragudjunk rájuk és ne essük emiatt kétségbe. Segíts, kérünk, hogy csak Benned bízunk és reméljünk, és a jót, amit még tenni tudunk a segítségeddel, azokért tegyük, akiknek valóban szükségük van rá.

Szabadíts meg bennünket attól, hogy ítélkezzünk felebarátaink rossz lépései miatt, vegyük észre a saját vétkeinket és kérjük Tőled a megbocsátásodat és azt, hogy tudjunk megbocsátani az ellenünk vétkezőknek, még ha az az egész környezetünket is érinti. Szabadíts meg bennünket a gyűlölettől, kérünk.

Szabadíts meg bennünket a Gonosztól, hogy csak Téged tudjunk dicsérni, mert Tiéd az Ország, ahol vagyunk és ahová vágyunk, Tiéd a Hatalom, mert csak Te tudod igazán, hogy mi miért történik a világban és a környezetünkben, és csak a Tiéd a Dicsőség. Ámen.

Mán Éva

A mi molnárunk

Történetemet nagymamám csodás meséinek köszönhetem. Nagyon sokat mesélt az ő nagytatájáról, azaz az én ükapámról. Nemcsak mesélt nekem, hanem szerinte én nagyon hasonlítok rá. Véleménye szerint pont, „olyan magas leszek, olyan a testtartásom, olyan a mosolyom, mint az ő nagyapjáié.” De, hogy ki is volt az én ükapám, most bemutatom nektek.

Üknagyapám, Kilyén István (Pista), 1905. július 16-án született egy nyárárdmenti kisfaluban, Csíkfalván. Egy igazi megtermett székely ember volt a 190 cm-ével, kemény, köpcös fizikumával. Mint minden székely ember, akik a furfangosságáról híresek, eldöntötte, hogy malmot létesít, mert a környéken egy malom sem volt, pedig nagy szükség volt rá. Így építette meg egy régi vizes árok mellé, csak nem tudta működtetni, mert nem volt víz a patakban. Saját kezűleg kitakarította és a Nyárád folyó vizét belevezette egy terelőgát segítségével. Így lett vízzel tele az árok, amit a mai napig is malom ároknak neveznek. A malom mellé duzzasztógátat létesített, melyre zsilipeket szerelt. Hatalmas vízikerek működtette a malmot, melyben két malomkő őrlte a különböző gabonákat, s a mindennapi kenyér lisztjét. Nagyon sokan jártak a csíkfalvi vízi malomba őrlni. Üknagyapám hetente „megvágta” kalpáccsal a malomköveket. Ezt a műveletet egyedül végezte, egyedül emelte ki és helyezte vissza a köveket, ezért a falu Toldijának is nevezték. Egy kézzel emelte a zsákokat.

Tisztelték és szerették is az emberek, mert lehetett kora reggel vagy késő este, ő mindig minden embert kiszolgált. Igaz robosztus alakja miatt, sokan tartottak tőle, de aki igazán ismerte, tudta, hogy egy jókedélyű, nótázó, beszédes ember

volt. Kiváltképp szerette a gyerekeket, főleg az unokáit, vagyis az én nagymamámat s az ő testvéreit. Sokat játszott velük szabadidejében, de munka közben sem zavarta, ha a lába alatt sertepertéltek. Fürdő helységet is kialakított a malomárokban az unokáinak. Mellette galambfiókákat is fogott nekik. Nagymamám szinte az összes hallgató nótát tőle tanulta. Legfőbb tréfája az volt, hogy mindig megkérte a gyerekeket, s felnőtteket, hogy szagolják meg a friss lisztet, s mondják meg, hogy milyen az illata. Mikor odahajoltak a liszthez, ő beleütötte az orrukát és jót nevettek rajta.

Szeretném én is érezni a friss, finomliszt illatát és látni üknagyapám robosztus alakját.

A malom még részben megvan, csak a mi molnárunk hiányzik, igaz, ha tükörbe nézek, talán őt is láthatom.

Márton Csanád

Hadgyakorlat

Édesapám, Danajka Lajos sokat mesélt a gyerekkoráról, majd a háborús eseményekről. Nekünk, gyerekeknek ezek a történetek szinte hihetetlennek tűntek, s azért gondoltam ezeket közreadni, hogy a mostani fiatalok talán jobban megértik, milyen jó soruk van, s mi az élet értelme.

A világról csak hároméves koromtól van az első benyomásom. Nagy robaj, kiabálás hallatszott az utcáról. Apám abbahagyta a rözse aprítását, s szaladt előre. Engem a karjára kapott, nehogy kint bajom érjen. Az utcán már többen bámultak Kürt felé, amerre a robajt okozó társaság vonult.

Nádfödeles házunk előtt a járdánál és az árok szélén három vastag akácfa állt eltakarva a kilátást. Ezért apám kiállt az útszélre, s megállapította: -Katonák, biztosan gyakorlatoznak, ágyút vonatnak. Katonaviselt ember volt, négy évig járta a harctereket.

- De mit keresnek erre? - kérdezték az odasereglett szomszédok. De a választ meg se várva Jancsi bátyám kiáltotta: - A Kutaték előtt megint jönnek, de mennyien!!! – Ez akkor hadgyakorlat, válaszolta apám a kérdésre. Jancsi hangosan számolta a nehéz muralovak által vontatott kerekes valamit: - Négy, öt, hat, hét, nyolc ágyú! –Ielkendezett Jancsi, Katonák is jönnek utánuk!
- De szép ágyúk! - ismételtam a Jancsitól hallott szót. Apám megrántott egy kicsit és keményen, de súgva rám szolt: -Hallgass!

Akkor még nem értettem, miért kell hallgatnom, mikor ilyen szépen csillogó ágyúkat láthatok.

A lovakat kísérő katonák kiabálva, ostorral csapkodva bíztatták a sárral küszködő, habzó lovaikat. Az ágyúkon is ültek katonák. Mikor az ágyúk elfogytak, még sok-sok katona vonult nótázva előttünk Kürt felé. Csak később, mikor már többet megismertem a világból, értettem meg apám haragját az ott vonuló katonák láttán. Megtudtam, akkor a vidékünkön erőfitogtató, félelemkeltő hadgyakorlatot végeztek a Csehszlovák Republika 10 éves fennállása alkalmából. Anyám meséi közben elmondta, mi magyarok vagyunk, akik az ágyúkat ide küldték, azok csehek és szlovákok. Övék most az ország, ők rabolták el hazánkat.

Így elég korán, életem hajnalán világosodott meg előttem, hogy mások azt akarják, mi csak hallgassunk! Amikor ilyen dolgokról faggattam anyámat, hogy mi a szabadság, ezzel lohasztotta le a kíváncsiságomat: - Te még nem érted azt. S hogy megnyugodjam, inkább dalolt egyet. Ebből csak néhány sort tudok.

*„...ne sírj, Kossuth Lajos! Lesz hazádnak szabadsága!
Mi neked fáj, nekünk is fáj, sorsunkat viselni bajos,
De Istenünk segítni fog, ne sírj, ne sírj, Kossuth Lajos!”*

Anyám kedves dalai közé tartozott ez a dal, talán azért is ragaszkodott ahhoz, hogy én a Lajos nevet kapjam a keresztségben. Azt hiszem, ezzel a dallal plántálta belém a hazaszeretet hervadhatatlan gyönyörű virágát.

1944

A front az ünnepekre elérte Budapestet és ostromgyűrűbe fogta. A front közeledése iszonyatos súllyal nehezedett ránk, kilátástalanság, bizonytalanság lett úrrá. A vesztesre álló háború borzalmaival még a nyilas hatalomátvétel is súlyosbította. A munkások az oroszoktól reméltek felszabadulást, a nyilasok felkoncolást ígértek annak, aki meghátrál vagy megszökik. A népek elásták értékeiket, anyám nevelt egy süldőt, azt a két ünnep között levágták, nehogy az oroszok elvigyék. A szolgálatomból már csak három nap volt hátra, a következő évre nem akartam magam lekötni, mikor a gazda suttogását hallottam a szénapadláson: - Lajos, vannak maguknál katonák? Megnyugtattam, hogy nincs egy sem. Másnap, 1944. dec. 29-én kidobolták, hogy a leventék három korosztályának, az 1925-27-ben születetteknek Németországba kell menni. Szilveszterkor indulnak 10 napi élelemmel és téli ruhával.

Felsőszeliből 125-en indultunk, de már az út elején kezdtek lemaradozni a csapatból. A gyaloglás közben ez nem okozott nehézséget, de én egyelőre maradtam. Egyik irányzattal sem szimpatizáltam. Az oroszot éppen olyan rossznak láttam, mint a németet. Három nap alatt Dévényújfaluba értünk, hogy ott majd berakodunk, de a csapat úgy döntött, visszaszökünk.

Sajnos csak egy napig tartott ez a viszonylagos szabadságunk. Volt a csapatban egy áruló. Így már Nagymagyaron feltartóztatott a tábori csendőrség. Mint szökevények három véglet között választhattunk. Vagy hadbírótság elé állítanak, vagy tovább megyünk Németországba, esetleg beállunk magyar katonának a Szencen alakuló önkéntes rohamzászlóaljba. Ekkor már csak 70-en voltunk.

Nehéz volt választani, abban a sötét korban sehonnan sem kaptunk jótanácsot, nem láttunk tisztán, mi is volna jobb, melyik kisebbik rosszat válasszuk. Rettenetes nagy volt a nyomás, akármit is választunk, csak pillanatnyi megoldás lehet. Végül 45-en Németországot választották, a többiek velem együtt a magyar katonaság mellett döntöttek. Mindkét lehetőség nagy veszélyeket rejtgetett magában. Németország teljesen ismeretlen, idegen, két oldalról szorongatott háborús veszedelmekkel teli világ, vagy a rossz hangzású önkéntesség, ami mégis idehaza, ismerősebb környezetben, közelebb az otthonunkhoz maradást adja, valamivel több reménnyel biztatott.

Részemről még egy erős, nem elhanyagolható okot láttam abban, hogy Jókára jelentkezzem. A Senc környékén létrehozott 10 rohamzászlóalj abból a tízezer budapesti leventéből lett kiállítva, akiket karácsony előtt hajtottak ki Budapestről. Belőlük jutott 2 zászlóalj Jókára, egy-egy Nagyfödemesre, Nagymagyarra, Illésházára, Tonkházára.

Jóka 33 km-re volt Szelitől, tehát könnyebben juthatok haza, ha nagy a veszély, s ha már a halálveszedelem egyformán kísért, akkor inkább otthon érjen utol a hazáért, mintsem idegen földön, hontalanul.

1945. január 6-tól három hónapig tanultuk a háborút. Ezalatt többször jártak utánam, apám, ill. Margit húgom.

Március végén Lóskai vezérőrnagy napiparancsban kiadta, hogy el kell menni nyugatra, nehogy az oroszok kezébe kerüljünk, bevetve már nem leszünk. Ez újabb reményt adott, hogy talán kijuthatunk nyugatra, ezért most sem maradtam le a csapatból. Ha a tiszteknek jó, akkor nekem is megéri. Hagytam magam sodorni egyre beljebb, be a Birodalomba, túrva az éhséget, a tetvek rohamát és a tisztjeink olykor embertelen bánásmódját. Az úton sokan megszöktek, a tisztjeink, hogy ezt fékezzék, s minél többen fedezzük az ő nyugatra jutásukat, még a magunk dolgára sem engedtek kilépni a sorból. Lóháton nyargalásztak mellettünk, s ha valaki kilépett, azt korbáccsal vagy lovaglóstorral zavarták vissza a sorba. Ezért a vizeletét menet közben végeztük el.

Az egy hónapi úton Münchenig koldulásból éltünk, a konyhán csak kávéfőztek. Ez volt az ára, hogy harc nélkül elérjük a nyugati frontot. A haditervezés híven a létszámban megfogatkozva, lerongyolódva jó 800 km-nyi gyaloglás után átment fölöttünk a front, a hadosztály átállt az amerikaiakhoz. Azzal, hogy 1945. május 2-án átálltunk, a tisztjeink parancsnoksága alatt maradtunk, akik - mintha mi sem történt volna - folytatták a regulát, pedig így is hadifoglyok voltunk.

Tisztjeink a háború befejezése, tehát május 8-a után sem tudtak lemondani korábbi rangkórságukról. Nem tudtak emberségesebben bánni a legénységgel, mint az úton. Jókán még féltek az esetleges bevetéstől. A legénység segedelme nélkül soha ki nem jutottak volna nyugatra. Nagyot csalódtam tisztjeinkben, akik csak a másik ember letiprása árán tudták elképzelni az életet, semmibe vették a legénységi állományt. Még azt az ételmet is elszedték tőlünk, amihez a szabadrablás idején jutottunk, s abból tisztikonyhát létesítettek, ne is lássuk, ők mit esznek. Nem tanultak semmit az életből. Pedig láthatták a németeknél és később az amerikaiaknál, hogy a tisztok egy konyhán étkeztek a legénységgel.

Május 18-ig bírtam, vagyis két hétig ezt a fölényeskedő tiszti viselkedést. Nem bírtam összeegyeztetni az általuk dirigált megcsontosodott tiszti regulát a hadifogság gondolatával, eldöntöttem, eddig és nem tovább. Most már továbbállok, nincs szükségünk egymásra.

Néhány pesti fiúval együtt terveztük a szökést a müncheni Unterbiberg repülőtérrel. Most, hogy átvészeltük a háború borzalmait, a szabadság vágyunk azt diktálta, hogy ennél a megduplázott hadifogságnál a szimpla hadifogság is többet ér. Hiába volt a szállásunk parkettázott szoba (eredetileg a német pilóták szállása volt azelőtt), ha napirenden megaláznak a saját véreink. Jöjjön inkább a sátor vagy a barakk, az is elviselhetőbb. Elmentem a felsőszeli fiúk szállására, hívtam őket, csatlakozzanak hozzánk, de nagyot csalódtam, egy se akadt, aki vállalni merte volna a szökés következményeit.

Hadifogság

Szökésünkhöz az adta meg az utolsó lökést, hogy egyik tizedesünket becsukták, mert nem akart a reggeli tornán részt venni. Ezzel betelt a pohár. A következő éjjel kiszabadítottuk és 15-en elhagytuk a dróttal kerített röpteret, amelyet az amerikaiak csak a kapuknál őriztek.

A belső őrséget a mi hadosztályunk adta. A kerítésen találtunk rést, azon ki a szabadba és irány hazafelé! Pünkösöd vasárnapja volt, szebb napot nem is kívánhattunk volna. Két gyönyörű napsütéses napon fogyasztottuk a kilométereket. Szabadon, örülve az életnek, a túlélésnek. Schol nem igazoltattak. A németek ottani szokás szerint ünneplőben a határt járták csoportosan, megsüvegeltek bennünket, idillikus, békebeli nap köszöntött ránk a harmadik szabad reggelen. Ekkor már 100 km-t megtettünk, amikor amerikai egységgel találkoztunk. Ezek már kérték a papírjainkat, ami nekünk egynek se volt. Így szabadult ránk az igazi hadifogság, amelyből csak 1945 október végén szabadultunk. Ampfingban fogtak el, innen Erdingbe vittek, majd újra Ampfingba kerültek. Onnan Burghausenbe, majd Rosenheimbe vittek, innen indultunk haza október 28-án.

Erdingben néha eljutottam az amerikai katonák konyhájára, akiknek olyan éttermük volt, akár egy szálloda étterme. Kenyerük hófehér, mint a kalács, ezeken kívül mégis az lepett meg, ahogy a katonák a demokráciát gyakorolták ebéd közben. Ott tiszt, nem tiszt, mind sorban állt, ha valamelyik tiszt előztködni akart, óriási hangzavar és edény csörgetés közben a sor végére tessékelték, csicskást sem láttam, aki elmosta volna a tisztok edényeit, amint az nálunk kötelező volt.

Erdingben 21 ezren raboskodtunk rettenetes éhségben. Egyszer a sátram mellett kidőlt a németek kondérijából az étel, éppen egy sátornyi téren, ott, aki értekapta, fölkanalaztuk a földről.

Ezen a tenyérnyi helyen összekaptunk egyik fogolytársammal. Amíg én munkán voltam, a sátramból - ami egy 80 cm mély sírszerű gödör volt két személy részére - ellopta a matracot helyettesítő deszkalapot, amit csak kiadós verekedés árán tudtam visszaszerezni, miközben három-négy sátor is összerogyott, mert a küzdelem hevében a sátrak merevítő karói is áldozatul estek.

Az indító táborból már hazafelé készülődtünk, egyik barátommal megnéztük, a német láger főnök mit lopott el tőlünk. Már korábban észleltük, nagyon megvékonyodott a kosztunk. A pesti fiúval lementünk a pincébe az élelmiszer raktárba. Szemünk-szánk elámult a látottakon! Tömött polcok rogyásig megrakva jobbnál jobb élelemmel: sajt, konzerv, zsír, befőttek. Sok olyan, amiből egyáltalán nem kaptunk egész nyáron. A német lenn is tiltakozott, s végül azt értük el, hogy az utolsó pillanatban mindenki kapott egy kilós húskonzervet, hogy befogja a szánkat, csak mi ketten nem.

Négy nap utazás után ért az 52 marha vagonból álló szerelvényünk a több mint kétezer hadifogollyal a hegyeshalmi állomásra. Kinyitották a vagonajtókat, a főlzabadult nép dalolva, sírva borult le a hazai földre. A hosszú kocsisor előtt fölcsendült a himnusz: „...Megbűnhődte már e nép a múltat s jövőjét!...”

Jóformán be sem fejeződött az ének, kutyás katonák hada fogta körül a társaságot és visszazavarta a vagonokba, hogy mindenki hozza ki a holmiját a vagon elé. Ott helyben, a hazai föld peremén elrabolták tőlünk az odakinn kapott ruhákat, lábbelit, csak azt hagyták meg, ami rajtunk volt. A ruhákkal és pokrócokkal három vagon, a bakancsokkal egy vagon telt meg.

A dél-komáromi Igmándi erődben ért véget számunkra a háború 1945. november 4-én. Még aznap este átjöttünk a komáromi hídon, immár újra csehszlovák területre, ahol a csehek még azt is elvették, amit a magyarok meghagytak.

Akkor a határon még nem tudtuk, hogy ez a rekvirálás, csak halvány előszele a ránk váró törvényesített rablásoknak.

Mire Érsekújvárra értünk, besötétedett, vonat csak reggel ment Pozsony felé. A segítőkész magyar vasutasok bevitték a saját szállásukra, hogy ne éjszakázzunk kint, mert az állomáson három hadifoglyokkal teli szerelvény vesztegelt, és már

ismerték az oroszok szokását, az elszökött foglyok helyét pótolják ilyenekkel, mint mi.

Reggelre elmúlt a veszély, biztonsággal hazaértünk 10 hónapi távollét után. A szülői házban nagy öröm fogadott, hiszen nem tudtak rólam semmit, már a Vöröskeresztrel is kerestettek.

A hazaérkezés boldog napjai lassan elszürkültek, előttünk a tél, jó lett volna valahol munkába állni. Ez azonban már egy másik történet.

*Elmesélte: Danajka Lajos, 88 éves
Mészáros Magdolna*

Misi vallomása

Ha pontosan akarnék fogalmazni, akkor azt kellene elmondanom, hogy te vagy az én sziklám, amire bármikor kimászhatok a tengerből, ha néha-néha fuldoklom is az élet magas hullámaiban. Mindig tudod, hogy mi a helyes, mi a jó nekem, még akkor is, ha én valamivel kapcsolatosan „*farhámba*” ülök. És ami igazán bosszantó, hogy mindig igazad van. De tényleg igazad van, habár ezt nekem nehéz bevallanom. De ígérem, hogy fejlődni fogok.

De valójában annál a történetnél kellene kezdem, amikor egy diszkó alkalmával - amit mi szerveztünk, zöldre, pirosra festettük az égőket, vittem a kicsengetési pénzemből megvásárolt magnót - legjobb barátánódét kísértem el, s nem tégedet. Pedig csábító volt a gondolat egy hosszú hajú szőkével menni haza. Sokan szívesen elkísértek volna, de te... És amikor utánunk néztél a klub ajtajából. Na, azt a pillantást soha nem felejttem el. Nagyon szomorú és csalódott voltál.

Hogy mennyire kitartó tudtál lenni, elnézve bohém, kicsapongó életemet. Na, ezt irigylem. A kitartásodat. Mindig vártál rám. Lehetséges, hogy már akkor tudtad, hogy neked lesz igazad. Igazad is lett.

Majd egy veszítés után, megajándékoztál két szép gyermekkel. Akkor döbbsentem rá a nagyobbik kórházi kezelésén, hogy micsoda anya vagy. Hogy gyermekeidért mindenre képes vagy. Én őszintén bevallva, csak csengettyűs vagyok hozzád képest.

S az a megértés, odafigyelés, amely felém, gyermekeink és mások felé irányul, talán nekem egy kissé túlzásnak tűnik, de rájöttem, hogy neked ez a természetes. Veled született adottság.

S a főzted. Az valami mennyei. Te hamar ráérezted arra, hogy a férfiembert hasán keresztül lehet a legjobban megtartani. Pedig, amikor elvettelek, még egy tojásrántottával is bajod volt. De nagyon igyekeztél. Be is jött neked. És amikor

becsületesen kikerekedtem, akkor rájöttél arra, hogyan lehetne visszaapasztani, anélkül, hogy észrevenném. És tudom, hogy azt szereted bennem, hogy mindent megeszek, ha sós, ha sótlan. Igaz erre a tízéves bentlakásos koszt megtanított engem.

Szeretem, hogy amikor ráállok a mérlegre, mindig megkérdezed, hogy mennyi vagyok, s én egy-két kilót elcsalva büszkén mondom, hogy kilencvenkilenc. De csak azért, hogy lássam arcodon a megkönnyebbülést, hogy jó úton haladok az eredeti súlyom felé. Persze, ami akkor volt, amikor elvettelek. És mindig, de mindig megjegyzed: „Látod, ha kevesebb sört iszol, megvan az eredmény”.

Szeretem, ahogy kiállsz mellettem. Te ezelőtt harmincnégy és fél évvel tényleg komolyan gondoltad, ott az oltár előtt, hogy: „Jóban, rosszban, holtomiglan-holtáiglan, semmiféle bajában el nem hagyom”, vagyis mellettem leszel mindörökké. Ezt mindennap bizonyítod. Én is igyekszem.

Nagyon élvezem, amikor elutazol. Ilyenkor rám ül a csend, amit nagyon szeretek. A csend magányát csak a százéves harangóra csengő hangja zavarja meg, de csak azért, hogy figyelmeztessen, hogy a kiosztott teendőimet elvégezhessem, amire hazaérsz. De őszintén megvallva, már két nap múlva érzem, hogy jól esne hallani hangodat. Hiányoznak az utasításaid és megjegyzésed: „Megint ugyanaz a nadrág van rajtad. Még mások azt találják hinni, hogy csak ez az egy van neked”.

Szeretem, hogy bármilyen bosszús is vagy rám, akkor is körbejársz, megigazítasz valamit rajtam, pedig, ha te tudnád, hogy a szidás alatt, milyen gyorsan eszem meg az élém kitett két szem tükörtojást. Ilyenkor nem is rágok, hanem nyelek, csak minél hamarabb kimenjek a kapun. Te úgyse maradsz hátralékba, mert ilyenkor irtózatossággal jönnek ki a hangok a szájadból. Egy se marad el a többitől. Mind kikíváncozik belőled. Sajnos azt kell mondanom, hogy megint igazad volt.

Sokszor nem értem, hogy mi fogott meg téged úgy bennem, hogy még mindig velem vagy. Pedig sokszor jó alaposan megvizsgálom magam a tükör előtt, megjegyezve, hogy éppen nem én vagyok az igazi férfiideál. Szerintem a férfimagazinok sem tolongának értem. Habár könnyen kijelentem viccesen mondva: „hogy tudok ilyen szép lenni”. Mert rájöttem arra, hogy mit is jelent ez az örökérvényű krisztusi parancs, hogy: „*Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!*” Ezt, amikor megértettem őszintén mondom, azóta mindenkit szeretek. Még azokat is, akik nem szeretnek. Ezt a szintet, hogy elérjem, sokat dolgoztunk rajta közösen. Elfogadtuk magunkat olyannak, amilyenek vagyunk. De tudod, s tudtad azt is, hogy a pénztárcám is középszerű, sokszor hadilábon áll önmagával. Amikor hozzám jöttél feleségül se pénzem, se autóm, se házam nem volt. Még munkahelyem se. Hisz egyetemista voltam. De nálad ezek nem voltak fontosak. Te döntöttél mellettem. Azt is felvállaltad, hogy a régi rendszerben velem jössz román vidékre, ahová kihelyeznek. Itt hagyod a nagyon szeretett szüleidet. S mindezt értem. Ezt úgy érzem, hogy meg kell köszönnöm neked.

Szerintem egy élet alig elég erre. És persze a lakodalmunkat is azért filmeztettük le, hogy legyenek emlékeink arról a helyről, ahol születünk, felnőtünk. De azt is tudom, hogy a „*nagy okos*” fejem is néha-néha idegesítő számodra, persze mások számára is. De hát én ilyen vagyok. Igyekszem, hogy olyan is legyek. Akarok változni!

Szeretem, hogy esténként elalvás előtt egy-két teendőt, esemény megbeszélve, kezedet kezembe téve alszol el, de lehet, hogy én előbb. Néha, amikor fázol, jéghideg lábaidat hirtelen bevágod combjaim közé, nagyot kacagva azon, hogy szinte kiugrasztasz az ágyból. De azt is szeretem, amikor odabújsz kis kiflinek reszkette, hogy felmelegítsek, vagy öleléssel gyógyítsalak. Pár perc múlva már hallom csendes szuszogásodat.

Mindent összefoglalva az elmúlt harmincnégy és fél év alatt te voltál az egyetlen olyan ember, aki legkevesebbet idegesített. Akivel szívesen vagyok együtt. Akit már annyira megszoktam, hogy szinte fáj a hiánya. Pedig kemény nyilas vagy. December szülötte. És a nyilasokat csak a halak tudják kiengesztelni. Szerény véleményem. Visszatérve az idegeskedésre, mindig sokszor viccesen megjegyeztem, hogy harminc gyermek sem tud annyira felidegesíteni, mint te és édesanyám. Utólag mondom: hazudtam. Pont ilyennek szeretlek, amilyen vagy. Mert örökké igazad van.

Ezt muszáj volt elmondanom. De, hát ezt te is tudod. Úgy egyszerűen kijött belőlem. Hisz holnap egy évvel idősebb, érettebb leszel. Isten éltesen!

A többi szóban...

Mihály Tibor

Karácsony szombatja

Abban a pillanatban úgy tűnt, mintha fent a csillagok közé véglegesen befészkelte volna magát a magány. Olyan életuntan pislogtak, ritkán villantva fényüket, hogy az ember, ha a gyengébbik észére hallgatna, azt hinné, itt van a vég. A léhedi tisztás közepén egy magas, szíjas termetű ember is ezen gondolkodott, miközben az éj sötét leple alól kitartóan fürkészte az eget. Azt kívánta, hogy bárcsak legalább egy csillag fényét megláthatná, hogy tájékozódni tudjon. Mert, már régen megtanulta az évszakok útján járó fények pontos helyét. Onnan a tisztás közepén lévő magas fenyőfa északkeleti oldalán lévő régi csutakról nézve. Igazából, nem félt a sötétségtől, hisz hosszú erdőóri pályafutása alatt megszokta az éjszakákat. Talán először a '82-es székely hadosztály katonájaként, a háború poklát, szörnyű kínjait megélt honvédként. Az éjszakai harci támadások alkalmával szokott hozzá a sötétséghez. A sötétséghez, és ami szörnyű, de az öldökléshez is. Ő élni akart. Nem hagyta, hogy megöljék. Haza akart jönni a frontról. Haza is jött. Épen, egészségesen. Igaz egy kissé lefogyva. Vakmerőségével, konok magatartásával társai, tisztjei csodálatát már korán kivívta. Melle tele volt aggatva különbnélkülönb vitézségi érmékkel. Még a híre is megelőzte hazajövetelét, mert a tibódi Török kúriában székelő alispán, Szabó Gábor is félreállt fogatával, ha érkezett haza. Az alispán, aki olyan urat játszott a századelőn, hogy ostorával térítgette el fiákere elől szolganepségét. De amikor meglátta a szabadságos katonát fuvarozó, útközépen vágatózó szekeret, szólt a kocsisának, hogy húzzon félre. Nem is csoda, hisz Feltizesi Áron a fogatos mellett felállva, már húzta volna is ki a kardját hüvelyéből. Nem is csodálkozott rajta senki, hogy ilyen, hisz alig hétévesen egy szép dél körüli napon, tüzet gyújtva a fásszínbe a Központtól Felszeg irányába ötvennyolc gazda lakóházát, gazdasági épületét összes felszereléssel együtt hamuvá tette azon a délután. A havasról behordott friss takarmány, a korai árpakalángyák is a lángok martalékává váltak. Nem derült ki akkor. A hatóság szándékos gyújtogatásként könyvelte el. Csak később, mikor mindenki már elfelejtett mindent, akkor kotyogta el részegen, hogy ő volt a tettes. És hogy milyen szép volt este a tűzvörös lángokban álló utcarész. A csaták során is ezt élvezte. Az éjszakai robbantásokat, a pusztító tüzet. Hogy nem kellett szemtől szemben, tisztán látni az ellenség arcát. Csak sejtetősen. És akkor már nem számított semmi és senki. Kegyetlen, érzéketlen természetűvé formálta őt, talán a nehéz székelysors.

Most is lesben állt. Már rég viszketett a tenyere, hogy elkapja a diafalvi tízesben élő Déneséket. Hogy fiastól elverje őket. Mert lopják a közösség erdejét. Majd Zetelaka felé leosonva, az ottani fűrészeknél eladják a portékát. A jó vásár után, mindig mulattak a kocsmában. Fizettek mindenkinek. Azt nem, mondták, hogy

honnan van a pénz, de tudta mindenki. Csak nem mert szólni senki. Ő csak ült a sarokba és nézte tétlenül. Őt nem kínálták. Nem is fogadta volna el. A méreg hasította szét, amikor a birtokossági elnök, Ágoston bá szidta, hogy egy erdőt sem tud megőrizni. Pedig már hányszor a kocsmában melyükön megmarkolva a posztó lajbit, úgy verte össze Isten igazából őket. Igaz, hogy legtöbbször csak a szájukért. Nem is egyszer. Pedig nem akármilyen diafalviak voltak azok sem. Tömzsi, szíjas székelyek, akik rendszeresen verekedtek. Csak ő, s még komája volt csak méltó ellenfelük. Tartottak is tőlük.

Most pedig itt áll fülelve. A csutakon ülve. Az erdő már régen mélyen hallgatott. Magába roskadva szunnyadozott a vastag hótakaró meleg leple alatt. Az éjszaka sötétjében az erdő állatai is némán, csendben pihentek. Még a szemközti, több évszázados bükkfa egyik vastag ágának korhadtabb részében tanyázó bagoly pár is unottan pislogott ki odúja védett zugából. Egyáltalán nem volt kedvük a vadászathoz. A késő esti szellő is teljesen elpihent, szorosan rátapadva a fák, bokrok, növények kérgeire, száraira.

És egyszer csak, mintha távoli halk nesz hangját hozta volna közelebb a nyúládi fennsíkon ámbolygó egyik szellőtestvér. Halk, mélyen síró hang ütemes muzsikája törte meg az elnémult tisztás csendjét. Majd egy nagy suppanás zaja tört fel a magasba. És újból síri csend. Egy szikurkányi csend után halk csapások hangját kapta fel széles szárnyaira a fák között kóborló szellőcske. Majd újból felsírt az erdő, szabályos, ritmikus hangot okádva ki magából.

Mire a harmadik fa is ledőlt, arra Áron ott termett a Szencsedpataka mélyéknél lévő félévszázados erdő szép szál fenyvesei között. Nem kérdezett semmit. A két sötét alakot egy-két gyors mozdulattal leütötte. Érzete kemény ökle alatt a csontok reccsenését, hallotta éles, fájdalmas kiáltásukat, majd halk nyöszörgésüket. És mind, aki jól végezte dolgát, otthagya a két vérében fetregő embert a kidőlt fa mellett. Cinikusan megjegyezte magában: - No, ezek se visznek haza fát egy darabig. Neki ez elégtétel volt, hogy elintézte őket. Nem is akarta, hogy megtudják, hogy ki volt a tettes...

Már éjfél elmúlt, amikor hazaérkezett. Észrevétlenül osont be a házba, csendben levetkezett. Felesége észre sem vette, hogy lefeküdt melléje...

Reggel alig várta, hogy virradjon. Elrendezte az állatokat és kezdett készülni a nagymisére. Erősen kíváncsi volt a hírekre. Kiváltképpen a Diafalva felöliekre. Már beharangozás előtt ott ült a karban. Hogy mindenkit lásson. Mert ő ilyen volt. Nem Istenért ment misére, hanem az emberekért. Hogy lásson és halljon. Most is nagyon figyelt, mert tudta, hogy Dénes fiával és családjaikkal mindig erre a misére szokott járni. Majd a rózsafüzér végeztével, a hirtelen csendben, felcsendült a sekrestye csengettyűinek éles hangja. Az öreg plébános szépen, sorban kivonult a

ministráns gyermekekkel. Abban a pillanatban teljes erővel felbúgott az orgona és százak torkából kitörő dicsőítő hálaének teljesen betöltötte az egész templombelső. Áron fentről hosszan vizsgálta a jelenlévő arcokat és meglepődéssel nyugtázta, hogy nem látja köztük ősi haragosait. Egész mise alatt azon gondolkodott meglepődéssel az arcán, hogy vajon, hogyan jöhettek haza. Majd a szentmise végén élénken figyelte az áldozáshoz járuló embereket, magába bírálgatván, hogy ki mehetne, s ki nem, amikor a sor végén a két Dénest látta megjelenni. Hirtelen megszédült a haragtól. Görcsösen markolt bele a kar támlafájába:

- Te Jó Isten! Akkor kik lehettek? – mormogta magában. – Vajon kiket bántottam?
- No, te szerencsétlen! – szólalt meg a lelkiismerete angyala. – Mit tettél?
- Semmit. Megérdemelték – válaszolt a szíve csücskén himbálózó kisördög. – Mit számít, hogy kik voltak. Lopni mentek, ugyebár?
- De, akkor sem érdemelték ilyen aljas cselekedetet – bújt elő a bal pitvarból a kisangyal. – Megölhetted volna őket. Hátha, megölted valamelyiküket?
- Ne hallgass rá! Mit törödsz te velük! Nem látod, hogy ezek milyen ájtatosan jönnek vissza? Ne! Ne, te ne! Még rád vigyorognak...

Áron egy pillanatra megszédült. Szomszédjai tartották meg, hogy el ne essen. Fátyolos tekintettel nézett ki a széles ablakon Szelesdomb irányába. Kint, egy pillanat töredéke alatt, erős szél kerekedett fel. Megrázta a Nagykert dús gyümölcsöseinek kopasz ágait és virgoncan leporozott Fancsali bükk árnyas fái közé. Majd a semmiből megjelenve, egy erős hóvihar intézett rohamot Gurdomb irányából a falu fölé kimagasló torony ellen...

Arra sem emlékezett, hogy hogyan érkezett meg az múltéjjeli helyszínre. Arra már az idő egy kissé megenyhült. A vihar megmaradt maradékai a szálas fenyők között kullogtak. Céltalanul kóboroltak, szinte alig érintve a törzsek és telt koronák ágait. Anyai jóssággal telve simogatták hosszan a nehéz szürkés-kék felhők által vastagon elterített apó hókristályokat.

- Na, látod! Nincs senki – telepedett rá a kisördög a fáradtságtól, és haragtól reszkető ember vállára. - Még egy huncut nyom sincs. Veled van a gondviselés. Pardon! – csapta be ijedten a száját. – Vagyis én...

Mire hazaért már késő este volt. Az ég teljesen kitisztult. A recsegő hidegben fényesen sziporkáztak a csillagok. A házak kéményeiből hosszú füstcsíkok meredeztek az ég felé, hogy a falu fölött összeölelkezve a magasságbeli szelek szárnyán óvatosan behúzódjanak a falut körülölelő szurdokvölgyek csendes zugaiban. Oda, ahonnan majd koros tűzifaként, szépen felaprózva bekerülhetnek

újra a csikókályhák kis tüzelőiben, hogy ott meleget, fényt és zúzmarát oldó langyos füstként részt vegyenek az örök körforgás megtervezett rendjében.

- Ho' vótál! – ripakodott rá asszonya.
- Megjárom magamot, hogy lám mi van fent az erdön – felelte nyersen.
- Tudod-e, hogy mekkora baj van a rokonságba, a húgodéknál? – tette csipőre a kezét az asszony. – Nehogy azt találd mondani, hogy semmit sem tudsz. Hol voltál az este? Merre jártál?
- Én az erdön vótam, de csendesség vót – szeppent meg a mindig magabiztos ember. Érezte, hogy valami nagy baj történhetett.
- Me't valaki leütötte húgod urát fiastól. Szörnyen néznek ki. Nem mernek orvoshoz menni, s rendőrt hívni, me't lopni mentek. Tudod, hogy szegényen élnek - válaszolta egy szuszra az asszony, miközben szúrós tekintettel méregette urát. – Te vótál ugye?

A nagy ember megingott. Egész élete során tiszta szívéből rühellte a hazugságot. A hazug embert. Leroskadt az ajtó sarkánál lévő székre, fejét hatalmas tenyerei közé téve, valami olyasmit érzett, amit eddig soha. Széles mellkasából olyan szorító erő kerekedett fel, amit akkor érzett, amikor a muszka katonával, kezében egy szál késsel küzdve tapasztalt. Amikor próbálták egymást szétroppantani.

- Aszt hittem Dénesék.

Azzal felállt. Meg kellett kapaszkodnia a nyitott ajtóban. Elindult. Ki az ajtón. A szabadba, mert érezte, hogy megfolylik. Asszonya könnyezve ment utána. Szótlanul mentek le az utcán. A természet is mintha ráérezett volna, ködös fátyollal vont a szomorúságba burkolózó falurészt. A csillagok is már bánatosan hunyorogtak, egyesek kialudtak, míg az együtt érzők ködösen pislogtak. A kerítések lécei között lézengő csintalan esti szellő is meg-megkapaszkodott a kerteket szegélyező gyümölcsfák ágaiban, hogy a bánatosan kopogó csizmák gazdáinak mélyen szaggató, szipogó hangját meg ne zavarja...

- Bocsánat sógor! – lépett be a ház ajtaján, akkorát sóhajtva, hogy az egész ház levegőjét fojtásnak lenyelhette volna. – Nincs mentségem! Aszt hittem Dénesék. S azzal szomorúan nézte az ágyban fekvő, szétvert arcú legkedvesebb sógorát. Mellette fekvő, alig tizenéves fiát. Abban a pillanatban hisztérikus, jajveszékélő hang töltötte be a szoba levegőjét és két hatalmas pofon csattant a nagy erős ember arcán. A feleség szeme hirtelen kikerekedett. Hisz soha életében nem hallott, hogy az ura bocsánatot kért volna valakitől. Hogy eltúrje a pofont. Még ő sem mert próbálkozni. Most pedig ura húga rúgásait, karmolásait túri csendben, anélkül, hogy védekezne...

Másnap reggel a rorátés misén Feltízesi Áron ott térdepelt a második sorban. Ott egyedül. Senki nem ült mellé. Az ott lévők arcára hatalmas meglepetés ült ki. Hisz

soha nem látták a vasárnapi miséken kívül templomba járni. Oda is csak ritkán járt. Hisz mindig büszkén hangoztatta mindenhol, hogy a betegnek kell az orvosság. S a gyenge embernek a hit. Az imbolygó gyertyák fényében az öreg plébános arca teljes megeledést tükrözött. Hisz Áron beharangozás előtt fél órával gyónt. Bevallott mindent. Mert nála, hosszú papi pályafutása alatt még egyszer sem gyónt.

Vajon mi történhetett? Találgatott a nép. Mosolygott a plébános. Hisz senki nem tudott semmiről, hogy mi is történhetett. Csak Áron, a nők padsorában térdeplő húga és a mindig mosolygó arcú plébános...

A hét folyamán Áron minden nap ott volt sógoránál. Segített az állatkúrálásba, s minden ház körüli munkában. A szomszédok, s majd a falu úgy tudta a szerencsétlenséget, hogy az apa leesve az odorból, ráesett a szénát szecskázó fiára. A ráfos szekér lócse sértette fel az arcát...

Majd karácsony szombatján karonfogva feleségével és húgával érkezett az éjféli ünnepi szentmisére. Szívében hatalmas szeretettel ült le az egyháztanács padsora mögé, hisz a kiejtett bocsánat szó, s húga és családjának megbocsájtó tekintete más emberré formálta. Alig egy hét alatt. Egy olyan érzés uralkodott el rajta, amit soha életében nem érzett.

A végtelen szeretet és megbocsájtás érzete.

Testvérek

Egy időben, testvérekül sokan születtek. Egy olyan esztendőben, amikor bőséges makkterméssel áldotta meg a teremtő az ülkei forrás melletti, magányos álló, évszázados fenyőt. Akkor Isten felkentje, az ember úgy döntött, hogy a templom szomszédságában épülő emeletes iskolájához felhasználhatja a közel öt köbméteres, hosszú növésű fát. A fa számára ekkor jött el a vég. Egy hideg reggelen, széles, közepes fogú fűrész hangja hasított bele a kis tisztás csendjébe. Szépen kúszott oda-vissza a megsebzett fatörzs mindkét oldalán. Apró moszt hordalékok jelezték a vég kezdetét. A dús lombosított fa fájdalmasan nézett alá a körülötte ijedten meghúzódó apró csemetéire, majd végső búcsút vett tőlük. Hatalmas robajjal zuhant alá, bárhogy vigyázva, de apró csemetéi egy részét magával vitte a halál mélységes bugyrában. Oda, ahonnan nincs visszatérés. De van feltámadás...

Csak ketten maradtak meg. Így döntöttek fentről. Testvéreiket elvitte az enyészet, őzek rágták meg hajtásaikat vagy elvitték, elültették más helyre. Ha szerencsések

voltak, akkor megéltek, ha nem, akkor nem. Hisz ilyen az élet. Könnyörtelen. De jóságos...

Egymás mellett nőttek fel a korhadó csutak két oldalán. Kezdetben magányosan, mit sem tudva egymásról, hisz a magas csutak eltakarta előlük a kilátást. Már láttak színes ruhába öltözött ősz, csodálták a madarak vonulását, látták anyjuk dús gyökérzetének egyik kis zugában tanyázó kis egerek virgonc, önfeledt játékát és órákig mozdulatlanságba burkolózó öreg ölyv, leskelődő pillantásait. Néha-néha a társaságukban született málnafák bőséges termékeit begyűjtő különböző formájú és alakú ember csemetéket bámulhatták meg, vagy éppen az oldalukban meghúzódó vargányák gyors növekedésén csodálkoztak. Mozgalmas volt a nyár körülöttük, de a tél mozdulatlansága, s vastag hótakarója alatt álmviláguk apró pillanatképei reményteljes, biztos jövőt sugalltak.

Egyszóval nem tudtak sokáig egymásról, amikor egy csapadékban gazdag nyár végére csúcshajtásaik a korhadt csutak fölé magaslottak. Abban a pillanatban a meglepetéstől felocsúdva átjárta apró sejtjeiket a felismerés súlytalan, boldogsághozó kisangyala, a testvéri szeretetérzés...

A forrás környékére sokszor lecsapott a viharos szél. Ilyenkor az erdő állatai elnémultak. A két fenyő szemközti ágaikkal szorosan összekapaszkodott ölelve, védve egymást. A hidegebb időszakokban a vastagon rájuk torlódó köd, hosszú tüskés zúzmarával forrasztotta össze ágaiknál fogva. Melegebb időszakokban csendes pókok szőtték hálójukat és éjszakánként a hold ezüstjével behintett fonalaik közé álmodták bőséges vacsorájukat. Kora tavasztól késő őszig pompás virág dekorációval telt meg a kis tisztás. A fehér, apró, esernyővirágú növénykék mellett, a sárga, kék és lila színekben pompázó virágok illata odacsalta a kikapcsolódni vágyó szerelmeseket. A közeli hideg forrás mellett sok elégedett ember pihent meg. Gyönyörű nyári napokon a tisztás növényvilága valóságosan fürdött a szikrázó nap melegében. Ilyenkor a színpompás, szerelemmel átítatott dús levegőben egy tetszeni akaró, gyönyörű lény alakja bontakozott ki, isteni megdicsőülés bódult állapotába burkolva mindent. Mindent, ami ide, erre a helyre teremtett. Mert a tiszta lelkületű Földanya teremtményeivel tetszeni akart mindig, mindenkor, bármilyen helyzetben, Teremtőjének...

Hosszú idő telt el. A szomszédos terület gazdájára már csak ők emlékeztek. A kis töpörödött, púposhátú kisöregre. Aki árnyékukban sokszor megpihent. Megebédelt, jóízűen ivott a közeli forrás vizéből. A fiára, és a mindig vidám, virgonc unokájára. Mert nemzedékek sora járt el mellettük és csodálta meg erős, sudár termetüket, dús lombzatukat. Majd az unoka is felnőtt, és erdészként már asztalt, padot csináltatott északi, vastag árnyékot biztosító vastkos ágaik alá.

A forrás is kinőtte magát, hisz új vályút kapott, melynek zúzmarás vizében a természetjárók söre percekben belül lehült. És egyszer csak egy arra csámborgó vaddisznó csorda által felfordított gyepszőnyegek éltető humuszából apró, zsengeszárú csemeték bújtak elő, merészen felcsodálkozva a fölójük tornyosuló testvérpár hatalmas lombozatára. Ekkora a nap is már becsületesen felrúgta magát legmagasabb pályája nyomvonalára, hogy innen lassan ereszkedve a forróságot leváltsa a langyos meleg, majd csak csillogó, rideg ragyogás töltse be a tisztást. A forrás könnyed locsogása már alábbhagyott. Jégcsapok sokasága jelezte a pihenés, az álomba szenderülés idejét. A vizek párája is már földközelpbe maradt, ráfagyva mindenre, ami élt, ami mozgott, s ami mozdulatlan maradt. Az erdő állatai is jól elbújtak védett vackaikkban, csak egy-két reményvesztett, tátott szájú borzas varjú kószált a bőséges terméssel megáldott kőkeményre fagyott kukujzabokrok környékén...

Az erdő már végleg elcsendesedett. Újságra állt az idő, amikor mély álmából egy távoli csengő hangja ébresztette fel. Három nyuszójás szán érkezett meg egymás után, sorban követve egymás nyomvonalát. Tajtékozó, meleg ködpárában burkolózó lovacsákak szügyig belegázolva a szűz hóba törtettek maguknak nyomot. Az erdész haja is megszürkült már, vastag bajszát, szemöldökét apró zúzmara borította. Jöttek, mert küldték. Küldte a birtokosság. Küldte, hogy az épülő templom tetőszerkezetéhez jó minőségű, tartós gerendázatot szerezzenek be. S az ülkei terület magas fenyőfái a közelség miatt, már rég ki voltak szemelve erre a célra. A testvérek a hótól leporolt asztal mellett, csendben beszélgető, pálinkát iszogató emberek beszédire lettek figyelmesek. Hogy nekik milyen feladatot szánt az ember. Apró dúsan növő csemetéik alig látszottak ki a nagy hóból, de mindenki figyelt. A zöldkalapos ember beszélt és tervezett, miközben többször is hosszan mustrálgatta a két fenyőt: - Ezek, pont jók lesznek mestergerendának, oda az oltár fölé.

Egy jó fertályi idő múlva boldogan zuhantak le egyszerre egymás mellé a szilonos kérgű fehér hóra, mert látták kicsi korukban a halált, látták maguk után az életet, a jövőt, és tudták, hogy ahová fognak kerülni, ott hosszú, imádságos lelkületű élet vár rájuk.

Mihály Tibor

Egy hosszú élet

Gáspár egy szép reggelen, furcsa érzéssel ébredt. Hirtelen úgy érezte, hogy feje fölött becsületesen eljárt az idő. Maga is nagyon elcsodálkozott, hisz ez idáig eszébe sem jutott. Maga módján mondogatva: nem volt rá ideje. Árva gyermekkor, keserves szolgasággal töltött évei, majd katonaság, a nagy háború, négyéves fogság, gyermekkori szerelmével kötött házasság, bőséges gyermekáldás, örökségének elkobzása, kollektivizálás, gyermekei becsületes mesteremberré való kitanítása, majd a forradalom után földjeinek visszavétele, oly teljességgel felemésztették életét, hogy maga magáról, egyszerűen eszébe sem jutott elgondolkodni. A szíve tájékaról feltörő hirtelen fájdalom gondolkodtatta el.

*

Dél felére, felesége már mozgósította gyermekeit. Hogy apátok ágyban van. Nagyon fáj a mellkasa körül. És ez az első alkalom, hogy ágyba maradt. Akkor, nagyon nagy a baj. Hisz nem ivott pálinkát, nem nyúlt a reggelihez, s nem kérte a dohányt. Akkor, tényleg baj lehet vele.

*

A helyi orvosi rendelőben nyilvántartásba vették. Hisz, soha nem járt arra. Egy új lapra felvezették a nevét, lakhelyét, a megjegyzés rovatot üresen hagyva. Mert nem volt mit bejegyezni. Hisz egész életében, a mások által használt „dili bogyókat” nem ismerte. Ő, minden reggel, a kredenc sarkában lévő futuckóból kortyolt két nyeletet, a háza mögött húzódó gyümölcsfák hozadékából. Majd az állatai elkúrálása után jót reggelizett. Egész napi teendői során, azért még megmeglátogatta a sötétzöldre festett évszázados kredencet. Mindig, csak egy nyeletet ivott. Mert hosszú élete során a szükség megtanította mértékletességre. Mindenből. Ételből, italból és munkából.

*

Nem volt mit tenni, sürgősen kórházba kellett menni. A sorozatos kivizsgálások után, eleinte csodálkozott a szép kórtermek rendezettségén, a kedves nővérkéik biztató szavain, s naponta háromszor a szekrénykéjére kirakott pirulák furcsa színein. Majd fájdalmai szüntével, már hazafelé kívánczolt. Valójában, nagyon zavarta az a szenvedés, amit szobatársai részéről tapasztalt. S az, hogy sokkal fiatalabbak nála. Egész életében humoros ember lévén, próbálta enyhíteni a kórházi hétköznapi szürkeségét, de sokszor kevés sikerrel. Hívó emberként, esténként olvasóját pörgetve azt tapasztalta, hogy szinte zavarja az imádság egyeseket. Rá is szóltak. Megkérdezték tőle, hogy akihez imádkozik, az miért engedi meg ezt a sok szenvedést. Volt, amikor elpróbálta megmagyarázni, hogy hite, Istenben vetett bizalma segítette át a nehézségeken, de csak legyintettek.

Hányszor ő is szinte az örület határán volt, amikor a háború poklában nézte a gránátok által cafatokba szaggatott emberi maradványokat. A fogsága alatt, minden reggel kihordott halott társainak üveges tekintetét. Majd, lefogyva, de szerencsésen hazaérkezve, egy boldog házasság alatt megtapasztalta, hogy milyen nincstelennek lenni. Amikor elvették örökségét, megélhetését, földjeit és állatait. Hogy nem írt alá, akkor megismerhette a „fekete kocsi” pribékjeinek kegyetlen módszerét, a kikötést és a talpverést. Őt valójában az élet megtanította szenvedni és túrni.

*

Elérkezett kórházi kezelésének utolsó napja. Ágya szélén ült felesége, aki boldogan fürkészte ura minden mozdulatát. Hisz hála az égnek, már nem fáj semmije. Csak jó volt a kezelés – állapította meg, miközben kiomló haját igazította helyre a kékeszöld színű fejkendője alá. Közben kíváncsian várta, hogy az érkező doktor mit fog javasolni a továbbiakra nézve.

- Na! Gáspár bácsi, hogy vagyunk, hogy vagyunk? Hogy érezzük magunkat? – kérdezett rá, belépve asszisztensei társaságába a fiatal orvos. Valamiért, ő sem értette, de nagyon szimpatizált a mindig jó kedélyű vicces öregemberrel.
- Erősen jó' vagyok, hála a Jó Istennek – felelte örömmel az arcán Gáspár, miközben huncutul rákacsintva feleségére, megszorította annak ölbe tett kezét. Az asszony szerényen elpirult, mintha régi emlékei villantak volna fel egy pillanatra, majd szégyellősen elhúzta kezét, megjegyezve magában: - „Vén bolond! Vajon, mit gondol rólunk az orvos?”

Az orvos egy kissé meghatódott a két idősebb ember szűzies, szégyenlős mozdulatain, s az a mindent jelentő pillantás köztük, egyből ifjúkora udvarlását juttatta eszébe.

- Gáspár bácsi. Most jól figyeljen! – állt meg ágya fejénél az orvos, keményen szemébe nézve betegének. – Magának gyenge a tüdeje, a szíve, a mája sem dali. Vérnyomása, cukra is magas. Maga életmódot kell változtasson!
- Az mit jelent doktor Úr? – nézett rá csodálkozva az öreg, miközben idegességében két-két ujjal, kettőt csavart elkószált bajusz szőreire, hogy katonásan hegyesre álljanak. Tömötten, egy sorban.
- Az azt, hogy maga ettől kezdve nem ehetsz zsíros ételeket, nem ihat alkoholt és a cigarettát véglegesen le kell hagyni!
- Mert, ha nem, akkor mi lesz? – kérdezte huncutul rákacsintva megszeppent feleségére az öregember.
- Akkor rövid időn belül meghal. Sajnos ezt kell mondjam, mert ez az igazság – felelte a furcsa kérdésen meglepődött orvos.
- Mennyi az a rövid idő doktor Úr? – szegezte neki mosolygós arccal, s fürkésző pillantással figyelte az orvos választát.

- Hát, ahogy a maga korosztályát ismerem, s amiken maguk keresztülmentek, és túlélték, gondolom olyan két-három év.
- Köszönöm doktor Úr! – kiáltott fel örömkönnnyekkel a szemében az öregember. – Köszönöm! S azzal, két kézzel megfogta asszonya kezét. – Ó, doktor Úr! Én most töltöm jövő hónapban a kilencvenedik életévemet. S azzal nagyot szorítva kezein, az ámulattól száját eltátó feleségének, kedvesen odasúgta:
- Borbála. Én holnap reggelre otthon vagyok. Tudod mit szeretek! Na, egy jó szalonnás, fokhagyma száras tojásrántottát készíts nekem finom puliszkával, mellé egy jó pohár pálinkát tölts, s mivel egy hete nem dohányoztam, egy jó szivart is sodrass neköm a fiammal! Ó, doktor Úr! Neköm már ebben a korban minden nap ajándék. Nem baj, ha abból a két évből, csak egy lesz. De az legalább jó legyen!

Az orvos kacagva nagyot legyintett, mint akinek úgy sincs, mit magyaráznia, s viccelődve társai kíséretében távozott, megjegyezve: „Ilyenek a mostani öregek!”

A két öreg még mindig szorosan fogta egymás kezét. El nem eresztették volna. Tekintetük egybefonódott, huncut mosoly jelent meg arcuk alsó szögletén, majd az öregember, hogy oldja a feszült hangulatot, mutató ujjával hosszan birizgálta felesége ráncos tenyerét. Az asszony szégyenlősen felnevetett:

- Vén bolond! Még most es hülyeségen jár az esze.

Három év múlva megcsendült a nagyharang, majd rá két hónapra a kicsi. A hatvanöt éves házasságuk után pár hónappal.

Méltósággal távoztak.

Egymás mellé. Hisz együtt kezdték...

Mihály Tibor

Az elhagyott bicska

Nosztagliázom. Bezzeg régen nem így csináltuk, anno ez nem így volt, a „mi” időnkben ez meg sem történhetett volna, régen mennyivel másabb volt minden! - hallom szinte naponta innen-onnan ezeket a mondatokat.

A régi időnkben máshogy éltünk, másképpen étkeztünk, máshogyan vétkeltünk, más értékrenddel neveltek, neveltünk, más volt a világ... és még sorolhatnám. S bizony régen máshogy udvaroltak, másképp ismerkedtek az emberek. Nem voltak közösségi oldalak, ahol megbökhették egymást az ismerkedni vágyók. Nem volt több száz féle randi oldal, ahol egyetlen szmájlival' máris meg volt beszélve az első szex időpontja. Nem voltak mobil telefonok, ahol fotón azonnal át lehetett küldeni a „himbilimbít”.

Természetesen akkoriban is volt kacsintás, szénaboglya, megesett lányok, de azért bátran kijelenthetjük, hogy a kapcsolattartásban, az udvarlásban is nagyot változott a világ. Az udvarlás? Hmm, már letűnt szó maradt csupán.

Én mindig szívesen hallgattam az idősebb emberek, nagypapám s szüleim régvolt törtékeit.

A mostani történetem hőse anyai nagypapám Imre. Az időszak ahová visszautazunk, az 1920-as évek eleje. Papa magas, szikár, erős falusi fiatalember volt. Makacs öntudattal és büszke jáász tartással. Szép szál legénynek mondták Őt akkoriban.

Két hónapja kezdett el udvarolni egy csinos tanyasi lánykának. A faluból gyalog, vagy biciklivel járt egy héten kétszer a lányos házhoz. Az egyik udvarlós nap hétköznap szerda volt, a másik pedig a vasárnap. Ilyenkor a család a konyhában fogadta a legényt. Beszélgettek, kikérdezték, megvacsoráztatták. A családfő és az udvarló a konyha asztalnál tárgyalták ki az élet nagy dolgait, házi pálinka, vagy bor kíséretében. Az asszonyok a kemence sutnál kézimunkáztak, a kisebb gyerekek egy ideig játszhattak körülük, majd vacsora után be lettek tessékelve a szobába.

A fiataloknak egy ilyen estén néhány lopott pillantás s röpke mosoly jutott. Majd eljött minden este az udvarlás legizgalmasabb része, amikor a fiú hazaindult s a lány kikísérhette Őt. Ilyenkor az utcaajtóban néhány percet kettesben tölthettek.

Azon a vasárnapi napon még vidámabban érkezett Imre a lányos házhoz, ugyanis húsvét vasárnapot mutatott a naptár. A család megterített asztallal várta, hiszen ünnep volt. Újra hús kerülhetett az asztalra, de volt ott minden mi szem szájnak ingere. Jó étvágyal ettek, ittak.

A fiatalok a szokásostól is izgatottabbak voltak, hiszen másnap húsvét hétfő és újra láthatják egymást. Mert ilyenkor minden valamire való ifjú legény locsolkodni megy a lányos házhoz. Imre már az előző napokban nagy kedvvel készült a hétfőre. Szódás üvegét már elő készítette, s azt is tudta melyik kis egyszerű locsoló verset fogja elmondani, mert édesanyja rápirított, nehogy azzal a pajzán versikével állítson be a lányos házhoz, amit Ő kigondolt! Vacsora közben kibeszélték, hogy délelőtt mi történt mise alatt a templomban s közben jókat koccingattak is a férfiak. Azonban egy kis idő múlva Imrének megkordult a gyomra, furcsa hasi csikarások kíséretében. Nagyon kellemetlenül érezte magát, kipirosodott arccal, nagy levegőket véve érezte, hogy minél hamarabb el kell köszönnie. A családfő még böszön marasztalta, s a nők sem értették a sietség okát. Próbálták még finom kaláccsal, és a lány által sütött almás lepénnyel is kínálni, de Imre nagy sietséggel vette a kalapját és hátrált kifelé a házból.

A leányka a kapuban pironkodva nyújtotta felé a kezét, miközben megkérdezte holnap hány óra felé ér ide hozzájuk. Imre toporogva mormolt valamit az orra alatt,

és szégyenlős sietséggel húzta el a kezét, s indult el a sötétben hazafelé. Alig várta, hogy valamennyire eltávolodjon a tanyától.

Néhány méter után egy sűrű kökény bokor mellett ügyetlen gyorsasággal gombolta ki nadrágját, majd fürgén leguggolva végre elvégezhetette nagy dolgát. Megkönnyebbült sóhajokkal s néhány kitörő moraj kíséretében felöltözött és indult haza,

A hazaúton volt ideje megbeszélni saját magával, hogy ott a vacsora közben semmi pénzért nem állhatott fel, hogy szeretne kimenni a kinti pottyantósba, hiszen ez nagy szégyen lett volna számára. Persze azt is tudta, hogy holnap a locsolkodáskor sokkal több időt fog a lánnyal eltölteni, ahol megpróbálja vele elfeledtetni az esti furcsa elrohanást, de azt, hogy mi volt a sietsége oka, még akkor sem mondaná el, ha kínoznák.

Magát megnyugtatva, haza érvén kellemes álomba szenderült.

Új nap virradt. Imre széles mosollyal kezdett el készülődni. A reggeli tisztálkodást befejezve már a hokedlin várta az édesanyja által kikészített ünnepi öltöny, s a gyönyörűen kivaszt fehér ing. Az ing és az öltöny kabát édesapjává volt, de ezt rajtuk kívül senkinek nem kell tudnia. Kalapját fejére tette, s örömmel fedezte fel, hogy anyja egy árvalányhajat is tűzött mellé. Belenézett a régi nagy tükörbe, melynek bal oldala már sűrűn telítve volt vak foltokkal, - kihúzta magát, megigazította pelyhedző bajszát, jó anyját, hűgát gyorsan megloccsolta, s elismerő mosolygásukat magával víve indult el kedveséhez.

A napocska is nevetve világított ezen a húsvéti délelőtt. Igaz, erejét még nem lehetett érezni, azonban a madarak ezzel mit sem törődve, vidáman csiripeltek a földút szélén lévő fákon és bokrokon. Énekük még jobb kedvre derítette Imrét, aki füttyörészve ballagott a tanyára vezető poros úton. Mosolyogva vette észre, hogy kedvese három siheder öccse fut vidáman vele szembe, s egymást túlharsogva kiabáltak.

- Imre, Imre, nézze mán mit találtunk! - Magáé ugye?

Imre végre meglátta mit mutogatnak a fiúk neki. S rájött miért volt tegnap este óta valami hiányérzet benne. A bicskája! A nagyapja faragta ki a nyelét, s már hét évesen megkapta tőle, s azóta is mindennap a zsebében lapult. Hiszen minden jász faluban tudják, hogy egy férfi bicska nélkül nem ember! Tegnap este biztosan ott hagyta az asztalon és a fiúk megtalálták.

- Az enyím hát, hol találtátok?

A srácok röhögve, lökdösve biztatták egymást, hogy ki mondja el.

Végül a legkisebb fiú vágta ki magát.

- Képzeld mán, a kökény bokor mellett tanáltuk, egy nagy rakás sz@r mellett! - s bátyjaival hangosan elkezdett vihogni.

Imrével forgott a világ, úgy érezte menten elsüllyed szégyenében. Lüktetett a halántéka, arca lángvörösre váltott s patakokban folyt homlokáról a víz.

Tudni kell róla, ha ideges volt mindig dadogott.

- Nn-eem, de-de-hooogy az e-enyíím! Mmm most lá-lá-tom, csa-csak
ha-ha-sonlíít az e-e-nyímre! - dadogta el zavarában.

A következő másodpercben ez a fess falusi fiatalember szégyenében megfordult ott hagyva a döbbsent fiúkat. Papám ezen a napsütötte húsvét hétfőn sokat vesztített. Tudta, hogy nagyapja bicsakja többé már nem lesz a zsebében, nem lesz locsolkodás, udvarlás, kézfogás a tanyán.

Álmai egy pillanat alatt foszlottak szét egy „szaros bicska” miatt.

Mitiner Mária

A virágos kert

Nagyapám pontosan olyan volt, mint bármelyik másik öreg úr.

Kedves, jóra való idős fáradt medve.

Közel harminc évesen rájöttem, mikor már késő volt, még sem volt hozzá hasonló.

Az én nagyapám egy hatalmas kertet tartott fenn.

- Hát és aztán nem ő az egyetlen a világon - merülhet fel benned a dolog,
kedves olvasóm, hozzáteszem jogosan.

Amíg végig nem olvasod a történetet, teljesen biztos azt gondold, ennek az embernek elment az esze.

Egész kicsi korom óta figyeltem, hogy ez a jóra való munkától kissé meggörnyedt hátú apóka mit csinál kint a kertben, amit más nem. Próbáltam minden mozdulatát elcsenni, milyen növényzereket használ, mit rak rá a virágokra, mitől ilyen gyönyörű nála minden zöldség és gyümölcs.

Kicsit nagyobb voltam, gondoltam egy bátrat, s meglestem a nagy „titkot”.

Csalódnom kellett, nem volt ebben semmi féle rejtegetni való. Minden reggel énekel és beszélget az ő kis „gyermekeivel”. Kedveseket mondott nekik, a virágai pompásabbnál pompásabbak voltak, a gyümölcsfák úgy árasztották magukból az illatfelhőt, hogy az ember már-már a Bibliai paradicsomba érezte magát.

Sajnos miután, nagyapám földi életét teljesen maga mögött hagyta, s a jó Isten virágos kertjének lett főkertésze, a virágait és gyümölcseit is magával vitte.

Az ő kis birodalma soha többet nem termett, virágokat sose láttunk már, ezen földön. Már tudom semmi féle trükköt nem használt, nem volt neki bármilyen csoda lötyte.

Mai napig fenntartok egy hatalmas gazdaságot, tele állatokkal, gyümölcsössel, és a kedvenc virágaival. Akárhogyan dúdoltam, énekeltem nekik, beszéltem

hozzájuk szebbnél, szebben, nálam nincs olyan festői kép, mint anno azon a varázslatos portán, de már nem is próbálkozok vele.

Pedig tudom semmi varázslat, semmi trükk nem kellene hozzá, egy valami, vagyis inkább valaki, aki magával vitt egy mesés birodalmat.

Egészen egyszerűen ő volt maga a varázslat.

Ilyen volt ő, az én Nagyapám.

Mogyorosi Márk

Paradicsomleves

Ma le fogok venni a konyhaszekrény tetejéről egy paradicsomlevet. Ez az utolsó előtti, és már hosszú ideje ingerkedik velem a magasból. A régi kert paradicsomjaiból készült; még az ottani napsütés mázát daráltuk az üvegekbe én és az anyám.

Azóta kétszer költöztem, és a két paradicsomlevet is gondosan újságpapírba csomagoltam, majd rendben elfoglalták a helyüket a konyhaszekrény tetején, hogy csak a por gyűljön rajtuk, és pókok nézegessék magukat az üvegükben. Persze mióta anyám meghalt, könnyű lenne azt mondani, hogy őrizni akartam kezének egyik utolsó emlékét, de az igazság az, hogy én a paradicsomlevet megszelídíteni képes sohasem voltam.

Pedig anyám harminc éven át változatlanul tette az asztalra a paradicsomlevest. Mikor saját háztartásba fogtam, nem volt kérdés, hogy míg jó pár más konyhai örökséget azonnal eldobok, ezt megtartom magamnak. De valahogy soha nem lett olyan finom, és nem csak azért, mert más verítékétől minden étel ízesebb. Néhány sikertelen - liszt göbös, túl édes, túl sós, túl híg - próbálkozás után feladtam, és legfeljebb az olasz változatot főztem, betűtészta helyett mozzarella golyóval, cukor helyett oregánóval.

Éppen akkor szántam rá magam az újabb kísérletre, amikor anyám ismét kórházba került, a méltóságát és a kilátásainkat is súlyos csapás érte. Hogy szóval tartsam, nehogy még mélyebbre süppedjen önmagába, újra elkértem a nevezetes leves receptjét, és bevéstem a háromsoros titkot a pöttyös füzetembe. El is készítettem, de megint elügyetlenkedtem vagy talán az egyik gyerekem visíthatott fel a kritikus pillanatban - a leves sajnálatos barnás árnyalatot vett fel, és másnap megtárgyaltuk a kórteremben, hogy már megint mit ronthatam el. Anyám szeme - ritka látvány volt azokban a hetekben - vidáman és büszkén villant, és én hálásan nevettem magamon.

Pont húsvét volt, de már nem ő készítette a csülkös bablevest. Apám kezei közül rettenetesen sósan került ki, de nem számított, úgysem ízlett semmi sem azon az ünnepen.

Eljött a szeptember, és újra elővettem a pöttyös füzetet: abba jegyzeteltem, amit a temetésről és a halála utáni tennivalókról mondott. Ez volt az utolsó rendes beszélgetésünk. Azután neki már nem volt fontos, ami nekem az lett volna - fáradt értelmét már nem tudtam magam felé terelni.

Eltelt másfél év, és mondhatnám, hogy könnyebb. De ahogy a paradicsomlé is megbújik a pálinkás üveg és lekvárok mögött, úgy van jelen anyám is sok-sok pillanatomban. Amikor a jellemző szavai jönnek a számra, és tudok nevetni ezen. Amikor szándékosan pont úgy énekelek a gyerekeimnek, ahogyan ő énekelt nekik. Amikor a fiam meghalósat játszik, és én megdorgálom, hogy ne vicceljen ezzel, mert nekem ez fáj; egy pillanatra elhallgat és megkérdezi, hogy a Mama nagyon-nagyon meghalt-e vagy csak egy kicsit. És fel van háborodva, még toppant is dühében, mert ő igenis mindig minden nap akar találkozni a Mamával.

Úgyhogy akár fel is nyúlhatok abba a poros-pókhálós sarokba, és le is vehetem azt az utolsó előtti üveget - anyám, belőled bennem nem lesz kevesebb.

Molnár-Varga Zita

Miből lesz a cserebogár?

Az én mamám mindenről tud mesélni. A nála található tárgyakról valóságos regét tud mondani. Ezek nem kitalált mesék ám, hanem életmesék – mamámról, a dédszüleimről, sőt néha még akár az üknagyszüleimről is. A régi használati tárgyakat is tőlük örökölte és nagy becsben tartja azokat, mert sok emlék fűződik hozzájuk.

Mindig izgatottan várom a palócföldi látogatást, mert tudom, hogy mamánál valami érdekes dolgot látok, hallok.

Ezúttal a ház melletti kiskonyhában voltam felfedezőúton. Olyan tárgyakat láttam, hogy nemcsak a nevüket nem tudtam, de még azt sem, hogy mire használhatták. A tekintetem megakadt egy vasból és fából készült tüskés tárgyon. Hát ez vajon mi lehet? – motyogtam magam elé.

- Kisunokám, ez a gerebén – világosított fel a mamám azonnal.
- Érdekes szó, eddig még nem hallottam – válaszoltam.

- Elmesélem neked, mire szolgált sok más eszközzel együtt – mondta mamám. S már kezdődik is a „mese”. Érdeklődéssel figyelem mamám szavait. Szeretem hallgatni a palóc kiejtéssel elmondott történeteket.

- Ahogy mondtam, ez a gerebén, melletté a guzsaly és a rokka. Ezek még a fehér fonalak, amit a szátyivába tettek. Ebből szőtték a komakendőket, vászonzsákokat, lepédőket, törülőket. Ezekből a fonalából mindből egysérszak ruhadarab lesz. Aztán azt tudod-e, hogy miből és hogyan készült a fonal? Elmesélem én azt is, hadd ládd miből is lesz a cserebogár! – mondta huncutkodva mamám. - Ahhoz, hogy a fonalból vászon legyen, nagyon igényes munkafolyamat kell ám! Az alapanyag a kendér. Pedig, de nagyon nem szerettem, mikor a te déd- és ükmamád azt mondták: Megyünk a „mocsolyásba” kendért áztatni. Vittük is taligán a kendért a mocsolyásba. Előfordult ám az is, hogy kétszer-háromszor fordultunk, hiszen elég messze volt házunktól a mocsolyás.

- Miért nem szeretted odamenni? – kérdeztem.

- Tudod a mocsolyásban nagy a bűz és igen piszkos volt a víz a kendértől. Engem leültettek egy picit messzebbre a víztől és ott babáztam. Közben figyeltem, hogy milyen ügyesen csinálják ezt a csúnya munkát, ami eltartott egy egész délelőtt. Így állt a kendér két-három hétig is. Azután megszáritották. Nálunk a Túroc-völgyi faluban úgy mondták, hogy „baksálták”. A szárítás után meg tilón áttörték a kendért. Látod, ez a tilónak egy része itt – mutatott egy fából készült tárgyra. – Ezzel törték ki a pozdorját, majd a kendért áthúzták a gerebénén. Ezen a szúrós tárgyon akadt meg a szemed, ugye, kisunokám? A gerebénén maradt a csöpű, a szála pedig a kézben.

- Akkor ez úgy működött, mint a fésű! – kiáltottam fel.

- Mondhatjuk úgy is. Megfésülték a kendért, a silány szálak pedig a gerebénén maradtak. A téli hónapokban a jányok, asszonyok a szálából fonalat fontak. Ehhez használták a guzsalyt és a rokkát. Hogy minél jobban tudják pödörni a szálát, az asszonyok, jányok vadszilvát (kőkényt) vettek a szájukba. A kék kőkény nemcsak csókra húzta a szájukat, de beindította a nyálképződést is. Így gyorsabban ment a pödörös a nedves ujjakkal. Megnézheted, itt vannak ezek is – mutatta mamám. – Képzeld el, majdnem minden háznál fel volt állítva a szátyiva. Máshol úgy mondják szövőszék. A szátyiván szőtték a pokrócokat, komakendőket. Először fel kellett vetni a fonalat, utána következhetett a szövés. Serényen dolgoztak a jányok, asszonyok a vetélővel. Az elkészült kendőkre kézzel ráhímezték a nevük kezdőbetűit vagy egyszerű vonalhímzéssel virágmintákat varrtak ki.

- Mi lett a csöpűvel, ami a gerebénén maradt? Kidobták?

- Nem, fiam. A csöpűből durvább, vastagabb vásznat szőtték. Az ilyenből készültek a zsákok, lepédők meg a kapcák, amibe a férfiak a lábukat

bugyolálták és úgy dugták a csizmába. A szálából pedig finom, vékony fonalat fontak. Ebből készült a vékony vászon. Látod, így lesz a kendérből vászon. Miből lesz a cserebogár, ugye.

Gazdagabb lettem ismét, hogy megismertem a szövés folyamatát. Az érdekes szavakat feljegyzem majd a füzetembe, hogy én is tovább adhassam.

A déd- és ükmamám által szövött és saját kézzel kivarrott dolgok mind-mind megtaláljátok az én mamámnál. Ő egész életén át dédelgette, féltette ezeket a holmikát. Némelyiken a dédmamám monogramja is látható. Számunkra így még értékesebb.

Nagy örömmel tölt el, hogy ezeket a régi eszközöket, bútorokat megfoghatom, láthatom. Szerintem kevés gyerekeknek adatik meg ez az élmény, hogy százéves, sőt régebbi tárgyakat érintsen meg.

Nagyon büszke vagyok arra, hogy ezek a régiségek méltó helyre kerültek. Anyukám testvére, az én nagybátyám egy festői szépségű Túroc-völgyi faluban, Lévárton tájházát létesített családjunk kincseiből. Ott gyönyörködhetünk és emlékeinkkel a múltba utazhatunk. Családjunk része ez, a mi örökségünk.

Nagy Bálint Gergő

Letűnt idők nyomában

Esős őszi nap volt. A szomszéd pincéje ettől még nyirkosabbnak tűnt, amit a már hetek óta hordott ruháink is átvettek.

Amióta az orosz katonák megszállták a falut, még a nap sem akart ránk mosolyogni.

Szüleim kétségbeesett pusmogása különös, ismeretlen érzéseket indított el bennem. El kellett hagynunk otthonunkat, mivel azt orosz katonák foglalták el, birtokba vették mintha ez lenne a legtermészetesebb.

Előző nap még nyugodtan aludtunk testvéreimmel, segítettünk szüleinknek, most meg bujkálnunk kell.

Édesapám aggódó arcát látva testvéreimmel elhatároztuk, hogy haza merészkedünk és megetetjük állatainkat. Félelemmel léptük át családi házunk küszöbét, hogy hátrahagyott állatainkat elrendezzük. Szemtanúja voltam miként élnek fel a katonák hetek alatt, az egész évben kemény munkával gyűjtögetett tartalékainkat. Amint ott álltunk egymás kezét fogva egy orosz katona fegyvert

fogott ránk, mi meg sírva menekültünk vissza sötét pincénkbe, ahol szüleink rejtőztek.

Aztán idővel tovább álltak a katonák, mi meg nekiláttunk visszakapott otthonunk rendbe rakásához.

A háború zaja egyre távolodott, de veszteségeink velünk maradtak. Mivel a falu férfi tagjai vagy oroszfogságban vagy a fronton maradtak, nem volt, aki a háború maradványait, hátrahagyott romjait eltakarítsa.

Ma is emlékszem arra a napra, amikor testvéremmel a mezőn egy aknát találtunk, ami elvette őt tőlünk. Kétségbeesetten kiabáltam segítségért, de csak a robaj után megkonduló harang válaszolt, ami jelezte dél van, aztán csend lett...

Amint Viktor nagytatám szavait hallgattam éreztem magam körül az elmúlt idők hangulatát, a történelem egy darabkája felelevenedett körülöttem emberi sorsokban melyeket átszótt a hit és segítette a közösség megtartó ereje.

Most így nem sokkal a koronavírus járvány után, önkéntelenül is kibukott belőlem a kérdés: - Mit élt meg nehezebben, a háborút vagy a világjárványt?

Meglepett nagytatám válasza: - Nehéz idők voltak azok, de még akkor sem zárták el az embereket egymástól és nem tiltották ki a templomokból.

Nagy tanulság volt számomra ez a beszélgetés rájöttem bár sok minden változott azóta körülöttünk, egy dolog biztosan nem: viharban és napsütésben szükségünk van egymásra és a hitre.

Nagy Ferenczi Réka

A fagyjárás

Egy emlékezetes hétvégét töltöttem nagyinál. Finomat főztünk és jóízűen megebédeltünk. Pihenő gyanánt a társasjátékot vettük elő, játszottunk egy jót. Egy idő után megkértem, hogy meséljen a gyerekkoráról.

Kíváncsi voltam vajon ők is így töltötték a szabadidejüket, mint a mai gyerekek?

Nagyinak érdekes gyerekkora volt. Szegényen és szerényen élt a családja. Hatan voltak testvérek, ő született negyediknek. Az utcán volt a játszóterük. Reggeltől késő estig az utcán játszottak, barátkoztak. Sok huncutságot elkövettek az utcabeli gyerekekkel. Nevettek, hangoskodtak, boldogok voltak. Úgy 6 éves lehetett, mikor történt egy felejthetetlen esemény az utcán. Abban az időben nem voltak agyon fényezett cukrászdák, külső teraszokkal. A fagyit biciklivel, hűtődobozban vitték az utcán. Csicsának becézték a fagyjárás bácsit. Tóth Vilmos volt a becsületes neve. Csilingelt egy kis csengővel, futottak a gyerekek erre a hangra és körbe állták a Csicsát. Vilmos bácsi nem győzte a gombócokat tölcsérbe

rakni. Sajnos akadt olyan gyerkőc is, kinek nem volt pénze. Vilmos bácsi sugallatára hazafutottak és a tyúkólból elhozták a tojásokat. Minden tojásért járt egy gombóc fagyi. Volt, aki még így sem tudott fagyihoz jutni. A sors megréfalta a Csicsát egy napon. Vili bácsi lába kibicsaklott, a bicaj eldőlt, a fagyi a földre borult. A gyerekek odafutottak és kézzel - lábbal ették a fagyi javát a földről. Volt, akinek a hasa is megfájdult.

A mama és barátai máig emlékeznek erre a napra. A fagyiárus, Csicsa pedig megtanulta saját kárán, hogy lassan és óvatosan járjon.

Nagy Magaretta

Mesék a SUFNIBÓL

Kedves Olvasó, engedd, hogy bevezesselek Téged ebbe a réges-régi sufniba, kamrába, fészerbe vagy szerszamosba, ahogy jobban ismered.

Látod a sok poros holmit felszögelve a falra? A sublót egyik fiókja félig kihúzva várja, hogy valaki belenézzen... vajon mi van benne?

Ebben egy portalanításra váró történet lapul, poroljuk le együtt!

Nem minden mese kezdődhet úgy, hogy „egyszer volt, hol nem volt”, mert ez EGYSZER valóban VOLT, gyermekkori megtörtént emlékeiket mesélik most el a sufnit régen nem használó, a sublót fiókjában már rég nem pakoló nénik és bácsik.

Mesébe illőnek tűnhet, hogy abban a világban, amiről most beszélünk nem a pénz volt a legfontosabb, nem kaptak mindent készen, nem a boltban vásárolták a dolgokat, ahogy mondják „pénztelen világ volt az”. Volt enni - innivaló, a földeket megművelték, növényt természettek, állatokat neveltek, a kenyeret maguknak sütötték. „Pénztelen világ volt az” mégis megvolt mindenük.

Aztán a háború beárnyékolta a gyermekkoruk egy részét, mintha egy sötét gomolyfelhő hadserege telepedett volna a világra. Elmesélték, hogy pincékben kellett meghúzni magukat miközben odakinn puskaropogás hallatszott és bombák hullottak az égből. Kisgyermekként félelemben és aggodalomban éltek. Amikor megjelentek a sötétség gonosz katonái elvették a szekereket, lovakat, állatokat, és vitték minden fellelhető élelmet. Meg kellett tanulniuk, hogyan óvják magukat, hogyan őrizzék meg az élelmet.

- A fészernél volt egy láda, s az alá lett elásva a zsírunk, kolbászunk, sonkánk. - idézi fel emlékeit az egyik néni.
- A szüretelő kád alá lökte be édesanyám a két csirkét és így maradtak meg nekünk - meséli egy másik idős.

A puskák tüzének árnyékában, aki tudott menekülni, aki nem tudott bujkálni és maradt.

- Menekülés közben, gyalog nekivágva a határnak leszakadt a csizmám sarka. Emlékszem édesanyám rongyokkal a lábamra kötötte, hogy tudjak tovább menni.
- Mi nem tudtunk menekülni, mert édesapám sebesült volt, azért imádkoztunk, hogy túléljük.
- Féltünk a katonáktól, de minket, gyerekeket nem bántottak. Sőt! - emlékszem, hogy az udvaron főztek és abból megkínáltak. Szinte mai napig is a fülemben hallok, amikor szólítottak bennünket: Malesik! Malesik!”

Nagy eseménynek számított a faluba, hogy ha az egyik báróné, sárga nyitott hintójával átkocsikázott a másik birtokára.

- Emlékszem, hogy a patak szélén ugrálva lökdöstük egymást, hogy akár csak egy pillanatra is láthassuk az úri népet.
- Bizony..., ők azok az urak voltak, akik még a rossz, ócska, földre hullott almát is sajnálták a gyerekektől. Igaz, a kerítést megbontva fűrtünk alatta lyukat - üres kézzel kellett hazamennünk, mert inkább elzavartak minket, mint, hogy adjanak a lepotyogott gyümölcsből.
- Emlékeim szerint az első cipőmet is úgy kaptam, hogy a szomszéd lány nem mert felvenni a drága cipőt, mert szégyellte, hogy neki ilyen drága van, ezért inkább nekem adta. Nekem meg már annyira törte a csupas lábam az akácfa tövis, hogy szíves örömet használtam.

A háború véget ért, viszont azt követően sem volt könnyű gyerekek lenni.

- A nagyurak sorra elmenekültek, mi meg sorban állva, jegyre kaptuk a bucit, ahogyan most hívjuk kenyeret.
- Mivel az iskolát lerombolták, ezért a patakparton, a szabad ég alatt volt a tanítás. Tarisznyában volt a palatábla, kréta. Nehéz volt újra kezdeni, de mégis örültünk, hogy túléljük a háborút.
- Mi is szerettünk incselkedni, amikor huncutak voltunk a nádpálcát vette elő a tanító bácsi. Egyszer annyira rosszak voltunk, hogy mindenkinek a tenyerét kellett tartani, hogy a pálcával rásuhintson. Én nagyon sírtam, de nem azért mert fájt, hanem mert szégyelltem, hogy szándékosan kimaradtam a büntetésből. - vallja be egyik legidősebb mesélőnk.

Jót nevtünk, amikor megtudtuk, hogy kisfiúként a történetet most mesélő bácsi, annyira félt a villámlástól, hogy a család már előre tudta, hogy pillanatokon belül hazaérkezik és az ágy alá bújik félelmében a vihar elől.

Ha nem a boltban vásárolták a játékokat és a polcok sem voltak roskadáig tele, mégis mivel - és hol tölthették idejüket az akkori gyerekek?

A legcsodálatosabb, legvarázslatosabb a szurgyik volt, aminek legjobb helyét ki kellett érdemelni, szinte harcoltak érte. Kedves olvasó vajon Te tudod, mi az

otthon melege, a finom, puha biztonságot adó hely a kemencebűb mellett? - na, az a szurgyik!

Kedvenc helyük volt még a patak partja, ahol télen csúszkáltak/iringáltak, fakutyán tologatták egymást. Nyáron halat fogtak kosárba, (bizony!!!- akkoriban még így is lehetett halat fogni) fürödtek, sarat dagasztottak.

A gyerekek sokféle játékot kitaláltak, amihez a sarat használták fel, ilyen volt a „HUHU”- ami azt a hangot utánozza, amikor a sárból készített gömböt a földhöz csapták.

Népszerű játéknak számított a „SUTYINGA” is - amikor a sárgombócot egy bot végére helyezve, nagy lendülettel elshintották, az nyert, akinek messzebbre repült a sárgombóca.

Sárból babát csináltak, megszáritották a napon, takargatták, szeretgették. Akkor sem ijedtek meg, ha éppen nem volt sár, mert lett helyette kukoricacsuhé baba.

- Száraz időben akár „BIGÉZTÜNK is. Faragtunk hegyes végű fadarabokat, amit bigének nevezünk. Kis gödröt ástunk a földbe, amibe a bigét helyeztük, a bigeütővel megütöttük, az felpattant és azt a levegőben tovább ütöttük. - meséli mosolyogva az egyik bácsi.

- ICKIZTÜNK a gombokkal. Otthon az ágyneműkről is levágtuk a gombokat, este, amikor édesanyánk meglátta, jól megdorgált minket, főleg, ha vesztettünk, mert akkor a gombok is odalettek.

Van olyan játék, ami a mostani gyerekeknek is ismerős lehet, ilyen az „UGRÓCSKA”, mai nevén ugróiskola.

Ugye észrevetted kedves olvasó, hogy ezek a játékok ma is jelen vannak az életünkben. Bár modernebb kivitelben, csupa színben, izgalmasabbnál izgalmasabb formában, de ahonnan ezek erednek ott az egyszerűség, a vidámság, az alkotóerő, a leleményesség, az egymással töltött idő jelentette a MINDENT.

Ahogy a szegénység és a gazdagság megjelenik a mesékben, úgy jelent meg a múlt valóságában is.

A szülők, hogy palástolják a szegénységet mindent megtettek, amit a következő történet is bizonyít:

- Kislánként nagyon tetszett a gazdag zsidó lány osztálytársam arany fülbevalója. Szerettem volna olyat, és kértem is édesapámtól, mire neki az volt a válasza: - Nincs szükséged rá, mert Te magad vagy az arany! Csak felnőttként értettem meg, hogy nekünk nem volt erre pénzünk. De egy percig sem kételkedtem abban, hogy kevesebbet érek az osztálytársamnál.

Ezekből a mesészerű történetekből most menjünk vissza a kis poros zsúfolásig telt szfniba, kamrába, fészerbe vagy szerszamosba, ahogy jobban ismered.

Látod a sok poros holmit felszögelve a falra? A sublót egyik fiókja félig kihúzva várja, hogy valaki belenézzen... vajon mi van benne?

Számos portalanításra váró emlék lapul a környezetünkben, amit meg kell őriznünk, hogy helyükre kerüljenek a dolgok. Van, ami a sublót fiókjában, van, ami csak egy szögre felakasztva a falra, de mindannyiunk lelkében ott lapul őseink nagyanyáink és nagyapáink emléke, amit mindig portalanítsunk le, hogy átadhassuk a gyermekeinknek és ők tovább adják az ő gyermekeiknek, akik adják tovább az ő gyerekeiknek és annak a gyerekeinek... és így tovább, míg világ a világ.

*Nagyrédei Gondozási Központ
klub tagjai*

Pöttyös nyakkendő

Eljárt felettem az idő, kár tagadni. Az évtizedek folyamán összegyűjtött emlék, ami egykor nagyon is becses tárgy volt számunkra egy-egy könnycsepp-foltos fénykép, vagy egy foszladozó kifakult textildarab rég elfeledett emléket hoz a felszínre.

Főleg amikor rádöbbenünk rajtunk kívül nincs már élő ember, akinek mondana valamit az „olcsó kacatként” fiók mélyén lapuló relikvia.

Napjainkban az első világháború centenáriuma alkalmából sok visszaemlékezés napvilágot látott. Édesapám használati tárgyaiból csak a díszesen faragott csontnyelű borotváját, és egy fekete alapú fehér pettyes nyakkendőjét tudtam megőrizni, - bárhova sodort az élet - néhány megsárgult töredezett szélű fénykép társaságában.

Az a bizonyos „fehér pöttyös fekete nyakkendő” még a „boldog békeidőben” készült a monarchia fővárosában, Bécsben.

Apámat 1913 őszén nagy megtiszteltetés érte, a községi elöljárósága választáson községi képviselőnek jelölték. Ami bizony nagy szó volt a község életében, mivel ezekre a posztokra mindig „java korabeli gazdákat” jelöltek és választottak. Ő pedig csak 25 éves nőtlen fiatalember volt, igaz édesapja betegeskedése miatt apró mostoha testvérei felnevelésének a gondja nyomta a vállát.

Iskolai végzettségét is csak hat elemi jelentette. De a tudásszomja olyan erős volt, hogy önszorgalomból szerzett műveltsége, tájékozottsága a község minden lakójából elismerést, tiszteletet váltott ki, ezért jelölték a falu vezetőségébe. Ám az, hogy a testület titkos szavazással őt választotta a falu bírójának az mindenkit meglepett, de leges-legjobban a bíró jelöltet.

Ám a meglepetés nem volt olyan erős, hogy - bár tisztelettel az apja korabeli tekintélyes testület iránt - de határozottan ne utasítsa vissza a felkérést. (Ahogy az elkövetkező harminc évben még számos alkalommal).

Rövid, de lényegre törő, rövid beszédében elmondta: nagyon szereti szülőfaluját és szívén viseli földijeinek sorsát, - ahogy ősei is több száz éve - de ő viszolyog minden nyilvános szerepléstől. A vezetőség munkájában boldogan részt vesz, segíti munkájával, tanácsaival a község boldogulását, de csak úgynevezett „szürke eminenciásként” aki csendben figyel, gondolkodik, és cselekszik, de a nyilvános szereplést meghagyja másnak.

Mondanom sem kell, ezzel megerősítést nyert a falu szemében, nagy tájékozottsága ellenére megőrzött szerénysége, és ez hozzáállása végigkísérte az elkövetkező évtizedekben. Mindig tagja lett a testületnek, keményen kiállt az igazság, humánus döntések mellett, de a bíróságot – a nyilvános vezető szerepet - a későbbiekben sem vállalta el.

Az első jelölést követő ülésen viselte először azt fehér pöttyös fekete nyakkendőt, amit a húszéves József testvérétől kapott. A császárvárosból hozatta egykori iskolatársának édesapjával, a díszes dobozba csomagolt nyakravalót.

Emblémája szerint a forgalmazója a császári udvarnak is szállítója volt.

Egyszer viselte apám a szép nyakkendőt, amikor a községi képviselőként esküt tett. (bármilyen kicsi település, de szigorúan tartották hagyományos formákat lelkiismeretesen teljesítették kötelességüket.).

Mikor a következő községi választás történt, Péntek Eleket újra választották, de a fehér pettyes nyakkendőt nem viselte akkor sem és soha többé...

Ugyanis, akkor már a szeretett testvér Péntek József tűzér őrmester már a galíciai hegyek között aludta örök álmát, száz éve, alig egy hónappal a hadüzenet után - amikor még az első levelek sem hulltak le - (ahogy apostoli királyunk ígérte hazatérésre).

A galíciai Tarnapol város ostrománál hősi halált halt.

Mint drága emléket édesapám haláláig őrizte, bár soha többé nem viselte.

Ezt a szomorú mesét mondta el nekem az a selyem nyakkendő...

Némethné Péntek Zsófia

A somlói holló meséje

Büszkeséggel tölt el, hogy a Somló vidéke a szülőföldem. De van-e olyan szülőtte kinek nem dobbanna hevesebben szíve, amikor keletről elhagyja a Bakony hegyláncait az „óriás kalap” köszönti. Olyan mintha a Teremtő véletlenül oda ejtette volna a kalapját, és bokrétaaként várat tűzött az egyik ormára. Ez a Somló-hegy. Nagy költőink szebbnél-szebb versben köszöntötték. Közülük is az egyik legszebb Vörösmarty Mihály 1845-ben írt verse:

Jó bor (részlet)

Rideg Somló térföldi remete,
Hozzad száll a mezők lehelete
Körbe foly' a nap, mint hű szerető
Osztatlan hévvel téged ölelő.

Napfényben fürdő lankáin már a rómaiak is édes nedűt adó szőlőt termesztettek. A honfoglalás után a Jenő nemzetség fiai telepedtek meg körülötte, és folytatták az ültetvények telepítését, vagyis a szőlőművelést. Írás örzi, hogy a XVII. században a zirci patikában gyógyszerként árulták a somlai bort. A hegy holdudvarában lévő apró falvak, de Devecser Pápa életében fontos a szőlőművelés.

Minden „somlói ember” büszkén hirdeti, hogy „a tokaji a borok királya, a somlai pedig a királyok bora”. A nászéjszakák borának is nevezik, a királyi esküvők elmaradhatatlan tartozéka volt a fiú trónörökös biztosítása céljából, ahogy főleg a Habsburg királyi ház népességét végig nézzük, biztosan van is igazság benne.

A tanúhegyhez fűződő meséket, történelmi tényekkel vegyes legendákat minden itt lakó az anyatejjel szívta magába, és adta tovább mielőtt távozott a földi világból. Jőmagam is gyermekkoromban hóviharos téli estéken az öregektől hallottam, a hegyhez fűződő csodálatosnál csodálatosabb történeteket. A „MESEK” lelkembe vésődtek.

Kevés békés évet jegyeztek történelmünkben, számtalan náció (török, tatár labanc) rabolt, gyújtogatott végig ezen a gyönyörű Pannon vidéken. Királyainknak gondoskodni kellett a védelemről, egy jól kiépítették a várrendszernek tagjaként szolgált évszázadokon keresztül a Somló vára is. Csesznek, Esegvár, a döbrönte Himfy vár, Tátika, Sümeg vára, Csobánc és Szigliget között húzódó védelmi vonal egyik láncszemeként, a térség védelmezője lett.

A szakadékok közt, a hegy kiugró szirtjén épült az ősi vár a tatárdúlás után. Az omladozó falai alatt sziklák, mohos repedéseiben fészkeltek a „királyi szirti sasok” és hollók népes kolóniái. Bizony sok történelmi eseménynek szemtanúi voltak, hiszen tudvalevő ők több száz évig is élnek.

Ezek a madarak - a legenda szerint - egy évben egyszer emberi hangon is megszólaltak, titkokat, eseményeket regéltek azoknak, akik figyeltek rájuk.

Ez az időpont, pedig Szent Iván napja. Ezen az év legrövidebb éjszakáján, a hegy tetején és körben a „szoknyáján”,- ahol már gyümölcsösök és szőlők honosak,- tüzek gyúltak. Minden környéken élő tudta és tisztelte, hogy: „ez a varázslatok éjszakája”. Örök szerelmek fellobbanására, földalatti kincseskamrák ajtójának feltáulására egyaránt alkalmas, de ezen az éjszakán az állatok is emberi hangon beszélnek. Bizonyára a rókának, őzsutának, vagy az akkor még gyakori, de ritkán látható „harsogó harisnak” is volt mondanivalója. De legtöbbször a „királyi madárnak” a hollónak. Hosszú életük során annyi – történelem által is feljegyzett – eseményt éltek át, és őriztek meg, amennyi rajtuk kívül egyetlen hegylakónak sem adatott meg.

Közel kétszáz évvel ezelőtt élt nádtetős kunyhójában egy vénséges vén hegypásztor, vagyis „szőlőcsész”, ő minden Szent Iván éjszakán felballagott a vár alá, és leült a hatalmas fényesre csiszolódott, kényelmes helyet adó kőre, vagyis a „Kinizsi sziklára”. Nem zavarta a körülötte zajló muzsika, tánc, kacagás, csak a hollók egymást túlharsogó „kiabálását” hallgatta, és jól megjegyezte a hallottakat. Amikor aztán már méteres hó borította a hegyet, a pincéket araszos lakat védte a csavargóktól. Olyan „förfögeteges idő” volt, ahogy itt mondják, „a kutyát sem szabad kivenni”, ő is leköltözött az én „fatornyos” falumba, a családjához.

Aztán estéről-estére a falu apraja-nagyja szájátva hallgatta a csodálatos történeteket, amiket a holló nemzetségtől hallott. Magam is több mint félszázada hallottam, az akkor már nyolcvan éves Zsiga bácsitól, aki szintén apró gyermekként hallgatta a „somlói holló meséit” a vén szőlőcsészától, ezekből mazsolázok én is.

Amikor a vár ura, a „törökverő” Kinizsi Pál megtért a török ellen vívott csaták egyikéből, nehéz léptekkel ballagott a várához vezető szerpentinén. Lovát, a gyönyörű fekete mént kimerült csatlósa kötőféken vezette utána. Egy kis tisztáshoz érve a lenyugvó nap sugaraiban gyönyörködve, egy kiugró sima sziklára leült megpihenni. Hatalmas súlya alatt a szikla bemélyedett, hogy a vitéznek kényelmesebb pihenést biztosítson. Azóta eltelt évszázadok alatt és napjainkban is „Kinizsi sziklának” hívják, és itt pihennek meg a várhoz igyekvő fáradt turisták.

De a holló elmondása szerint ezen a varázsos alkonyon több is történt...

Ahogy elcsendesült az elküldött lovak patkójának kopogása, jóleső nyugalom töltötte el a vár urát. A török „sebeit nyalogatja”, amit bőven kapott a fekete seregtől, egy talán kissé nyugalmasabb napok jönnek.

Kinizsiné, Benigna asszony – aki köztudottan „kardos menyecske” hírében állt – Vázsonykő várában tölti napjait vidám mulatságokkal. A vitéz, ha csendre, nyugalomra vágyott, a Somló várába ment. Elmélkedéséből a hollók ijedt károghása riasztotta fel, de közben már a keserves sírás hangjait is hallotta.

Nem sokáig kellett az okát keresni, az alkonyatban görnyedt hátú mezítlábas asszony közeledett. Ijedtében a még a sírást is abbahagyta, mikor a vitézzel szemben találta magát, s úgy lemerevedett, mint egy szobor.

Mi a baj nénémasszony, miért itatod az egereket? – Kérdezte barátságosan Kinizsi kapitány.

- Jaj hogyne sírnék nagyságos uram, míg kegyelmed a vad pogánnyal csatáz, a megbízott várnagya alávaló tette ragadtatta magát.
- Jaj, ezt a szégyent én nem élem túl! – kezdett újra jajveszékelné a fehérnép.
- Naa... elég legyen a sápiózásból! – dörrent rá érces hangon a vitéz. – Mondd el értelmesen mi a bajod Vajda urammal.

Az asszony kicsit lecsillapodva, töviről-hegyire előadta bánatát.

Mikor a sereg elvonult a legutolsó csatába, a várnagy felrendelte a dobai jobbágylányokat a vár termeit kimeszelné. Az összes hajadon között legszebb rózsaszál volt az ő Lórikája, akinek az édesapja a seregben harcolt, és már ötödik éve eszi a szultán rabkenyerét a „hét torony” valamelyikében. Ő most olyan „fél özvegy” négy gyerekkel. Örült is mikor a várba hívták Lórit, legalább keresetével kiegészítheti szűkös megélhetésüket.

De nagy baj, hogy – a lányok közt a legszebbre – szemet vetett rá a várnagy. Először kedveskedéssel, ajándékokkal akarta magához édesgetni, de mikor ellenállt, lopással gyanúsította és a vár tömlöcébe záratta.

Mikor napok óta nem jött haza, felment keresni, de a kapuőr durván elkergette, a szomszédja, aki bejáratos volt a várból, hozta a hírt, amit most a nagyságos úrnak is elmondott. Még azt is hozzátette, lánya megesküdünt a Madonnára, hogy nem vitte el az ezüst serleget, de mit is kezdett volna vele egy jobbágyleány. Én becsületre neveltem őket! – mondta, és már újra sírva fakadt.

„De a nemjóját ennek a bitang világnak, mi nem történik a távollétemben! Úgy látszik, cincognak az egerek, ha nincs itthon a macska”. – dörögte a vitéz olyan hangosan, hogy a bazaltsziklák is visszhangoztak tőle.

Sebesen megindult a várba vezető szerpentinen, szegény „fél özvegy” alig bírta követni a meredek úton.

A várkapunál a függőhíd leeresztve, a vár népe ott állt a hajlongó várnaggal az élen.

Nem sokat teketóriázott, rádörrent helyettesére, kövessetek a lovagterembe, ezt a dobai asszonyt addig vendélgeljétek meg a konyhán, adta ki a parancsot. Mikor becsapódott mögöttük a lovagterem nehéz tölgyfa ajtaja, beszámolóra szólította a várnagyot. Cikornyás bőbeszédűséggel számolt be minden apró-cseprő eseményről, de a serleg eltűnéséről mélyen hallgatott.

Mikor Kinizsi egyenesen feltette a kérdést, összevissza „hablatyolt”, hogy elkeveredett, de szerencsére megtalálták, ne törődjön vele a nagyságos úr.

De akkor miért van tömlöcben a Kerekes Lóri?

Kérdésére nem kapott választ, de a „kurafi” elsápadt. Hát megparancsolta, hozzák ide a lányt is kihallgatásra.

Hej, talán jobban tette volna Kinizsi Uram, ha nem hozatja színe elé a szép Lórikát.

A sok csatát megvívott hadfi úgy érezte, meginog lába alatt a hegy a látványtól, mert ő még ilyen szép leányt nem látott, pedig sok tavasz elviharzott a feje felett.

Amikor a lány szemébe nézett, abban is ép olyan tüzet látott fellobbanni, amilyen az ő szívét lángra gyújtotta. Mikor Kerekesné az ő Lórikájával útra kelt Dobára, a várúr szemére nem jött álom, csak azt a dobai lányt látta maga előtt.

Másnap Lórika házi finomságokkal felpakolva bebocsátást kért a kapustól. Kinizsin, mikor nappali fényben is megpillantotta, szerencsére nem volt páncél, mert szíve olyan hevesen vert, hogy elszakadhatott volna.

Gyönyörű szerelem vette kezdetét ott a mohos falak között, de a történelem mindig mindenbe beleszól...

Amikor Kinizsi az országbíró tisztségét elnyerte - a török is a határon „ólálkodott” - ritkán fordulhatott meg a somlói várban. A szendrői csata után pedig már csak koporsóban érkezett haza, - akkor is Nagyvázsonyba - örök pihenésre.

Kerekes Lórika (mit is tehetett volna egyebet abban a korban) férjhez ment egy jóra való szörcsöki jobbágyhoz, szép családot neveltek fel, köztük Palikát is, akit „úgy” vitt a házasságba.

Mikor Lóri legidősebb fia felcseperedett és a környék legerősebb legénye hírében állt, azt suttogták a „jól értesültek” a környéken, hogy Kinizsi Pál a nagy hadvezér az édesapja.

Soha senki sem cáfolta, de nem is erősítette meg.

Az ifjú Pál is szolgálta katonaként a hazáját, többek közt még a somlói várban is, ahonnan a szülőfaluját is láthatta. Amikor obsitosként hazakerült, hősiességéért nemességet és szép kis birtokot kapott. Szülőfalujában családot alapított, leszármazottai talán még ma is itt élnek közöttünk.

Egy-egy keményebb kézfogásnál lehet, hogy Kinizsi Pál „nagy ereje” éled újra a kései utódokban.

Némethné Péntek Zsófia

Karácsonyi csoda

A Cservenka felől érkező hajnali vonat füttyét elnyelte a vastag hótakaró alatt lapuló csönd. A vasútállomással szemben lévő téglagyár udvarán a fűtőház jégvirágos ablakában petróleumlámpa rebegő fénye táncolt és az aprócska ház kéményéből világos füst kígyózott a szaporán hulló hópelykek között az ég felé.

Ahogy a Kalauz kinyitotta a vonat ajtaját, a keresztuzat temérdek gomolygó hópelyhet sodort a vagon előterébe, amitől vízessé vált a platform. Bent a kocsiban jó meleg volt, habár a nyitott ajtón igencsak tódult be a fagyos levegő.

Apu karjaiban lapultam, betegen, jól felöltöztetve, a ruhán kívül Anyu kötött, fekete nagykendőjébe csavarva. Négyévesen karácsony előtt pár nappal fültőmirigy gyulladást kaptam, ami végül a torkomat is megfertőzte. Magas lázzal vitt Anyu dr. Cserfalvihoz, de miután megvizsgált azonnal a szabadkai kórházba utalt, mivel morovicán a gyógyulási lehetőség szinte lehetetlennek tűnt. Így kerültem Apuval a szabadkára tartó vicinálisra karácsony előtt egy nappal a kora reggeli órákban.

Miután a gyermekosztályon megvizsgált az orvos, penicillin injekciót adott, ami akkoriban még újdonságnak számított vidékünkön. Mivel nagyon előrehaladott stádiumban volt a fertőzés meg kellett várni a nyolc órát, hogy a következő injekciót is be tudják adni, azonkívül adtak még három ampullát, amit majd odahaza bead az orvos, amennyiben az első kettő jó hatással lesz az erős gyulladásra. A késő esti vonatot értük csak el a hosszantartó várakozás miatt. Hazafelé a vonatból láttuk, hogy sok helyütt már fényben úsztak a homályos ablakok a feldíszített karácsonyfák ragyogásától. Anyu, Józsi bátyám és Márja nővérem már aggódva vártak ránk és nagyon megörültek az érkezésünknek. Apu elmesélte nekik az egész napi történeteket és hogy az orvos szerint bizonytalan a gyógyulás. Én persze az egészről vajmi keveset tudtam, mivel a betegség teljesen levett a lábamról és a penicillin hatására jó sokáig aludtam. Azt sem tudták, hogy élek e vagy halok, csak reménykedtek az új injekció effektív eredményében. Reggelig a kiságyam mellett virrasztottak imára kulcsolt kézzel, külön bízva a szenteste gyógyító erejében.

Másnap reggel előbb a mosoly ébredt, majd feleszméltem én is, enni kértem, ami már jót jelentett és anyu örömmel hozta a krumplilevest és mákos kalácsot. Nálunk a krumplileves nem a szegénységünk jelképe volt, hanem a gazdagságunk, mivel volt mit tenni az asztalra, szerettük is mindannyian.

Evés után ahogy kinéztem a párás konyhaablakon, az udvaron egy nagy hóember állt mosolyogva, sárgarépa orrán kis jégcsap, lyukas fazék kalapját vastagon belepte a sűrűn hulló hó. A kezében egy tenyérnyi fenyőág, azon pedig egy parányi kisdéd, aki vidáman integetett felém.

Mondtam is apunak nézze csak, ahogy sejtelmesen jelez, mire ő azt mondta, hogy csak a képzelet játszott velem, mivel a lázam még nem múlt el, de én a lelkem mélyén éreztem: Engem köszöntött az élők soraiban a Betlehemi újszülött.

Aznap sötétedéskor egymás kezét fogva körül álltunk a kis fenyőágacska kapaszködő Jézuskát. Miközben énekeltük a mennyből az angyalt, esti harangszó hallatszott és utána az alkonyati csöndben a hó csak hullott, hullott hangtalanul nagy pelyhekben, betakarva vastag, puha, fehér, ünnepi lepedővel a boldog

karácsonyi estét. Nem számított, hogy nincs mennyezetig érő, csillogó díszítésű fenyőfánk sok színes ajándékkal alatta, hiszen az ünnepi ragyogás a bensőnkből fakadt az egymás iránti tisztelet, ragaszkodás, szeretet és az összetartozás képében, mivel a családunk volt a legfényesebben tündöklő ajándék, ami sajátunk és nem vehette el senki.

Áldott, békés karácsonyi ünnepeket kívánok minden kedves olvasónak!

Oláh István

Keresztelő

Vendel bácsiék tanyája a völgy parton különbözött a környező szállásoktól. Akácok és diófák helyett, ritkás nyárfaerdő árnyékába húzódva éltek mindennapjaikat a kékre meszelt épület lakói. Reggelente a völgyből felszálló párába burkolózott az egész birtok és a Kisszállásról nézve csak a legmagasabb nyárfa látszott, ahogy megpihent a hegyén egy-egy elfáradt, kósza báránnyel. Nyári csöndes estéken, amikor a holdvilág nélküli pusztán csak a sötétség könyökölt, a völgy felől szél támadt, a nyárfás levelei reszketve, sejtelmes meséket suttoptak és álomba ringatták a lustán elterülő rónát. Az ős aranysárgára festette a suhogó lombokat, majd a nyarat búcsúztató vihar sárba tiporta a letépett, félig elszáradt leveleket. Mire a téli, csípős szelek megérkeztek, csak az elhagyott, holló fészket találták a csupasz ágakon.

A puszta külső szélén lévő nyárfás tanyát minden tavasszal vonuló madarak látogatták, és a gólyák, ha már arra jártak, hát minden alkalommal egy-egy kisbabát hagytak a megkopott családi bölcsőben. A környéken élő tanyasi emberek, ha gólyát láttak, már mondták, hogy a Vendeléknél megint szaporodott a család. Ami tulajdonképpen igaznak is bizonyult, mivel a családi áldás majd minden tavasszal megisméltődött és a nyolc gyerek olyan sorrendben állt, mint templomban az orgona sípjai.

Azután a kilencedik ősszel érkezett, amikor már a gólyák visszaindultak a hosszú vándorútra. Kisfiú lett, immár a hetedik a két legnagyobb leánygyermek mellett. Mivel az őszi munkák javában folytak, így elhúzódott a keresztelő egészen a tél beálltáig, amikor már kint a földeken nem volt tennivaló. A jeles ünnep karácsony előtti vasárnapra lett megbeszélve a morovici katolikus pappal a hajnali misére. (Akkor még tartottak hajnali misét is). Előző nap behavazott, a nyárfás tanyát behordta a fagyos szél hóval. Vasárnap hajnalra kissé alábbhagyott a havazás, és Vendel bácsi befogta a nagy szánkóba a pihent lovakat. Nem gyújtott lámpást, nem akarta felébreszteni a többi gyereket. Kitapogatta a legkisebbet,

belerakta jó meleg subába a derékba jó sok szalma közé és behajtott a faluba a templom elé, ahol már vártak a keresztszülők.

A gyertyafényes templomban meg is volt a keresztelő, sírás nélkül, dicsérték is a mise után a templom kapuban a körül álló ismerős hívek, hogy milyen nyugodt kisgyerek. A keresztmama kissé kibontotta a nagy subát, mire a falusi rokonok meglepődve látták, hogy milyen nagy erős gyerek a korához képest, hiszen már ki akart jönni a subából, ahogy felébredt az emberek csodálkozására. Mondták is a Vendel bácsinak, hogy milyen óriási az ősszel született baba. Az apja jobban szemügyre vette a ficáncoló gyereket, mivel már megvirradt és jobban lehetett látni. Nézte-nézte Vendel gazda és nem hitt a szemének, de kisvártatva nagy lelki nyugalommal megszólalt: - Háát, az asszony az este nem oda fektette ahová egyébként szokta, ez a tavalyi gyerek a Jankó!

Oláh István

Molnár Zoltán krónikás portréja

„Ember lenni mindég, minden körülményben”

(Arany János)

Molnár Zoltán a Püspökladányból Elszármazottak Baráti Társaságának egykori alapító tagja vállalkozott arra, hogy elmesélje nekem mozgalmas életét, mely kész regény. Tanulsággal teli, méltó arra, hogy mások is megismerjék, majd sorsát olvasva elgondolkodjanak, mert az tükre a kornak, amelyben felnőtt, és dolgozott.

- Minden ember élete alakulásában fontos szerepet játszanak a szülők, a nagyszülők, és a környezet, amelyben felnőtt... Kérlek mesélj nekem a szüleidről!

Apám Vitéz Molnár Ödön 1897-ben született Nagyváradon. Egyedüli gyerek volt. Nagyszüleim szerették volna, taníttatni, el is kezdte a polgári iskolát, de félbehagyta, mert mozdonyvezető akart lenni. Úgy gondolta céljához akkor jut közelebb, ha valamilyen szakmát, jártasságot szerez. Ezért jelentkezett lakatos inasnak. Már lakatossegéd volt a 18. évét betöltötte, mikor sorsába beleszólt az Első Világháború. Besorozták katonának. Kezdetben Lugoson szolgált, a tüzéreknél, majd az olasz frontra vezényelték Piavéhoz, ahol hősiessen harcolt, több kitüntetést is kapott. A háború végén leszerelt, visszatért Nagyváradra, de a család nem akart ott maradni, mert a várost a Trianoni Békeszerződés értelmében Romániához csatolták. Magyarországra költöztek... Nagypám postás volt, Püspökladányban kapott állást, az apám a MÁV Fűtőházban helyezkedett el szintén Püspökladányban. Itt ismerte meg későbbi feleségét Körmendi Erzsébetet, aki nyírségi lány volt, de Hegedűs Mátyásnál, és feleségénél, nevelkedett. A

Hegedűs házaspár jómódban élt, de nem született gyermekük, ezért a feleség testvérének a gyermekét vették magukhoz. Akkoriban szokásban volt, hogy a jómódú házaspárok valamelyik rokonuk gyermekét fogadták be családjukba, felnevelték, és ki is házasították. Szüleim 1925-ben házasodtak össze, az apai nagyszülők fogadták be őket Darányi telepi otthonukba.

- Hogyan alakult később a Molnár család élete?

Ahogy ez lenni szokott sorban születtek a gyermekek. Én 1926. október 5-én születtem, húgom és öcsém is Püspökladányban született. Itt jártunk elemi iskolába. Még mindig élénken emlékszem Ari Gyula tanító Úrra, aki a család jó barátja volt, és aki engem különösen kedvelt, gondolom azért, mert szorgalmas, és jó tanuló voltam. Többször megkért arra, mikor valamilyen dolga akadt, hogy figyeljek addig a gyerekekre és gyakoroljam velük a leadott anyagot. Nekem örömet okozott ez a feladat, és már ekkor megfogalmazódott bennem a vágy, hogy tanító szeretnék lenni. Ezt az álmomat akkor sem adtam fel, mikor 13 éves koromban elköltöztünk Ladányból.

- Miért döntöttek szüleid az elköltözés mellett?

Édesanyám tüdőbeteg lett, és az orvosok levegőváltozást javasoltak, gyógyulást ettől remélhettek. Kárpátalját akkor csatolták vissza Magyarországhoz, ezért édesapám Királyházára pályázott, mert vasúti csomópont volt, és az ottani Fűtőházban ajánlottak neki állást, ahol művezető lett. Királyházán folytattuk iskolai tanulmányainkat, a levegőváltozás valóban csodát tett, édesanyánk meggyógyult, és ott született még egy húgunk. A polgári iskola elvégzése után én a Tanítóképzőbe jelentkeztem Sárospatakra és ott tanultam 18 éves koromig. A 18 éves kor az én életemben is fordulópontot jelentett. 1944-ben meg kellett szakítani a tanulmányaimat, mert a Második Világháború mást követelt.

- Mit akarhatott, hiszen még csak 18 éves voltál!

1944-ben a Kárpátalján összeszedtek minden magyar illetőségű férfit 14 és 60 év között, és Szibériába internáltak. Ez az intézkedés engem, és az apámat is érintette, de azt, hogy miért vittek el bennünket, és mennyi ideig tartanak bennünket fogva, később sem közölték velünk. Nyevjanszkba kerültünk befogadó táborba, ahol vérhas járvány pusztított én és az apám is elkaptuk a járványt, kórházba kerültünk. Nem egy épületben helyeztek el bennünket Én felgyógyultam, de szegény édesapám meghalt. Halálát nem is tudatták velem, erről csak véletlenül értesültem. Az egyik felülvizsgálat alkalmával az orosz szanitéc, aki engem vizsgált odasúgta a társának, hogy ennek a szegény fiatalembernek éppen most halt meg az apja. Nem gondolták, hogy tudok oroszul, azért beszéltek erről előttem. Nagyon megrendültem, de fiatal voltam, és élni akartam, kikerülni ebből a borzasztó helyzetből, melybe ártatlanul belekényszerítettek. Miután felgyógyultam, szemet kellett rakodnunk egy villanytelepen. Később Altanajba szállítottak bennünket. Itt

télen fát vágunk az őserdőben, nyáron a közeli szovhozban mezőgazdasági munkát végeztünk.

- Meddig tartott a fogság?

Nehéz volt azzal a tudattal a nehézségeket elviselni, hogy azt sem tudtuk mivel vádolnak bennünket, és meddig kell ebben a kiszolgáltatott helyzetben élnünk. Később tudtuk meg, hogy kollektíve bűnösnek nyilvánítottak bennünket, és tárgyalás tartása, ítélet meghozatala nélkül 2 évi kényszermunkára ítélték. Két év eltelte után összetereltek bennünket, valamennyiünknek új katonai felszerelést adtak, és 10 napi élelmet, majd kivezényeltek bennünket a táborból, és az örök azt mondták, menjünk amerre látunk. A tábor Altanajtól 16 km-re volt, annyit kértünk, legalább addig az állomásig juttassanak el bennünket, ahol vonatra szállhatunk. Elvittek bennünket Szverdlovszkig, ahol azonban nem akartak bennünket a vonatra felengedni, mert nem volt helyjegyünk. Miből vettünk volna, hiszen pénzt nem kaptunk? Végül az ötödiknek induló vonatra felülhettünk helyjegy nélkül is, és eljutottunk Kazanyig. A vonatok nem közlekedtek még folyamatosan, gyakran a pályán vesztegeltünk órákig, vagy valamelyik állomáson napokig.

- Hogy gondoskodtatok magatokról?

Pénzünk ugyan nem volt, de volt jó állapotban lévő ruházatunk, bakancsunk, azt cseréltük el használtabbra, és a pénzen, amit még a ruhákért kapunk élelmiszert vásároltunk. Kazanyból elvergődtünk Moszkváig, ott megkerestük azt a pályaudvart, ahonnan Kijev felé indultak a vonatok. Kijevtől Ungvárig már könnyebb volt az utazás, a vonatok is elfogadható állapotban voltak. Ungváron jelentkezünk a Kormányzóságon, ahol igazoltak, dokumentummal láttak el bennünket, és végre elindulhattunk Királyháza felé.

- Gondolom ennyi viszontagság után nehezen vártad már, hogy újra találkozhass, édesanyáddal és testvéreiddel!

Valóban így van, de a viszontagságoknak ezzel nem lett vége, a viszontlátás is váratott magára. Hogy miért? Ungváron tudtam meg, hogy édesanyám a testvéreimmel visszatért Püspökladányba. A helyzet ismét változott, Királyháza már nem tartozott Magyarországhoz, és országhatárok miatt, nem indulhattam közvetlenül Magyarországra, jöttek az ünnepek, vonatok sem indultak arra.

- Királyházán már nem lakott rokonod? Ki fogadott be ebben a zűrzavaros világban?

Egy kedves királyházi ismerősöm, aki velem volt a fogságban, de előbb érkezett haza, befogadott otthonába, és náluk töltöttem a karácsonyt. Nagyon jól esett a gondoskodásuk! Hogy vágyakoztam már arra, hogy családommal ünnepeljek! Rövid idő múlva visszamentem Ungvárra, megkerestem a Kormányzóságot, kértem segítsenek hazajutni. Ott azt mondták, Máramaros szigeten egy gyűjtő lágerben kell jelentkezni, ahonnan 10 naponta indul vonat Debrecenbe. Kivártam az időt, és 1947 januárjában végre Debrecenben voltam. Onnan

Püspökladányba sem volt egyszerű eljutni, még gyalogolnom is kellett, de végre megérkeztem. Csak azt nem tudtam, merre keressem a szeretteimet? Keresztanyámék házához mentem, tőlük tudtam meg, hogy édesanyámat, és a testvéreimet a volt Csenki iskolában szállásolták el. Nagy volt az öröm! Másnap költöztünk is az ötödik utcába, ahol elfogadható körülmények között tudtuk a közös életünket elkezdni. Nem volt időm a múlton töprengeni, tudtam most már nekem kell a családról gondoskodnom. Persze ők is megtették, amit tudtak.

Az egyik húgom, még hazajövetelem előtt férjhez ment, az öcsém katonatiszt képzésre jelentkezett, a másik húgomat pedig elhelyezték a MÁV segítségével Kőszegre a Vasutas Gyermekegyszóra.

- Azonnal dolgozni kezdted, vagy félbehagyott tanulmányaidat akartad befejezni?

Mindenképpen szerettem volna befejezni a tanulmányaimat, annál is inkább, mert az utolsó évem volt már csak hátra. Az első félévi vizsgáimat pótlólag letettem, a második félévet nappali tagozaton végeztem, és a vizsgák letétele után megkaptam tanítói diplomámat és az érettségi bizonyítványt is.

- Gyorsan kaptál tanítói állást?

Sajnos ez diplomával sem volt akkor egyszerű, mert én olyan állást szerettem volna kapni, melyhez szolgálati lakás is tartozik. Édesanyámat is magammal akartam vinni, és testvéreimnek is otthont akartam biztosítani. Eleinte alkalmi munkákat vállaltam, majd az ismerőseink segítettek. Ismeretségi körünkhöz tartoztak, olyan nagygazdák, akiknek kiterjedt kapcsolataik voltak, pl. a Szathmári és a Tóth család. Özvegy Tóth Sándorné Vilma néni sietett segítségemre, mikor megismerte problémáimat. Gyorsan levelet írt a szerepi papnak, mert úgy hallotta ott szükség van tanítókra és a szolgálati lakás is megoldható. 1948 márciusában már tanítottam Szerepen.

- Hogy érezted magad az első munkahelyeden?

Jó közösségbe kerültem, a gyerekekkel is szerettem foglalkozni. Mivel a tanítók fizetése már akkor is kevés volt, szabadidőmben a helybeli Hangya Szövetkezetnél könyvelői munkát végeztem. Emellett aktívan sportoltam, fociztam, edzői képesítést is szereztem, a gyerekeknek is tartottam edzéseket. Öt évig tanítottam Szerepen. Édesanyámat itt temettem el. A szolgálati lakásra a továbbiakban már nem voltam jogosult, 1953-ban közös megegyezéssel Földesre helyeztek át.

- Életed újabb állomása Földes lett, ott milyen nevezetes esemény történt Veled?

Ott ismertem meg a későbbi feleségemet, aki ott volt tanítónő és 1956-ban össze is házasodtunk. Újra napirendre került a szolgálati lakás problémája, hiszen hamarosan gyerekeket akartunk. 1957-ben megpályáztam Hosszúhátón az igazgatói állást, mellyel szolgálati lakást is járt. Itt születtek gyermekeink 1957-ben Zoltán és 1961-ben Marianna. Jól éreztük itt magunkat, de 1961-ben újabb fordulat következett az életünkben. Megszüntették az osztatlan iskolákat, ez az

intézkedés Hosszúhátot és én igazgatói státuszomat is érintette. Átmenetileg Szerepre helyeztek igazgatóhelyettesnek. Egy évig dolgoztam ott, közben kerestem a lehetőségeket a továbblépésre.

- Hol volt a következő állomás?

Csővárra kerültünk, ez a község Vác mellett található. Én igazgatóként dolgoztam, a feleségem beosztott nevelő volt. Itt is kaptunk szolgálati lakást. Szabadidőnkben részt vettünk a község életében. Én a Kultúrházat vezettem, a feleségem is besegített a programok szervezésébe. A gyerekek továbbtanulása miatt azonban úgy láttuk jónak, ha ismét váltunk így kerültünk 1965-ben Perbálra.

- Ez a váltás már tartósnak bizonyult, hiszen most is itt élsz.

Valóban ez az állomás már az utolsó volt... Mind a ketten beosztott nevelőként kezdtük. A feleségem hamar előbbre lépett igazgatóhelyettes lett, később így is ment nyugdíjba. Én már nem akartam vezető állásba kerülni.

Persze nem kényelmesedtem el, szakmailag képeztem magam. Éneket tanítottam, a karvezetői vizsgát is letettem. Miután bevezették az általános iskolákban a gyakorlati oktatást, a szakoktatói oklevelet is megszereztem, én vezettem a gyakorlati foglalkozásokat. Mivel az előresoroláshoz főiskolai végzettséggel is rendelkezni kellett, a Szegedi Tanárképző Főiskolán lediplomáztam.

A munka mellett a feleségemmel mindig vállaltuk a gyerekek táboroztatását a Balatonon. Úttörő csapatvezető voltam, nyaranta edzősködtem. A helyi termelőszövetkezetben nyáron az aratásban is részt vettem a búza mázálásánál évekig voltam felíró. 60 éves koromban úgy éreztem, hogy meg kell állnom. A nyugdíjazásomat kértem. Szerettem a hivatásomat, és a gyerekeket, de a negyven évi szolgálat elfárasztott, más akartam csinálni, ahol még nyugdíjasként is hasznos lehetek.

- Ekkor lettél Perbál Krónikása! Meséld el az indulást!

1965-ben országos mozgalmat indítottak a megyei és járási levéltárak, és olyan embereket kerestek, akik a községük egy évi eseményeit leírják, és dokumentálják, majd elküldik a levéltárakba. Én kedvet éreztem a feladathoz. Többen indultunk, ők lassan lemorzsolódtak.

Azóta is én írom Perbál krónikáját. Több tanfolyamot is elvégeztem közben és sokat alakult a személetem is. Szeretem ezt a munkát végezni, szeretek a község eseményeiről beszámolni, a dokumentumokat, újságcikkeket összegyűjteni. A városatyák ma is megkeresnek, ha Perbál múltját jobban meg akarják ismerni, vagy hivatkozni akarnak korábbi eseményekre. Kutatók is gyakran kérnek anyagot tőlem. Ezt a munkát addig akarom végezni, míg a számítógép billentyűit le tudom ütöni. Emellett hatalmas anyagot gyűjtöttem össze, egy Úttörő múzeumhoz, annak elhelyezéséhez szeretnék legalább egy szobát találni, hogy megmutathassuk a

közönségnek. Perbál sport életéről néhány éve rendeztünk egy kiállítást a Művelődési Házban. Nagy volt az érdeklődés.

- Gondolsz-e még szülővárosodra?

Szülővárosomhoz még mindig kötődöm, míg jobban tudtam mozogni, többször megfordultunk ott családommal. Ladányi Hírekből tájékozódtam a város hétköznapijairól, ünnep napjairól. Örömmel vettem, ha meghívtak, hogy vegyek részt a város nevezetes eseményein, de hosszú útra. már nem vállalkozom, csak lélekben voltam velük.

Molnár László 2020 nyarán az égi mezőkre költözött, onnan figyeli már, mi történik a világban.

A népi bölcsesség azt tartja, minden ember addig él, míg emlékeznek rá. Molnár Zoltánra sokan emlékeznek, és sokáig fognak emlékezni, nemcsak a családja, és tanítványai, hanem Perbál lakossága, ahol megpihent, és szülővárosa Püspökladány, ahol sok ismerőse él, akik szívükbe zárták és szeretettel emlegetik. Élete példája a hűségnek, a kitartásnak, és az értékes életnek.

Dr. Pánti Irén

Mese-mese...

TE, aki olvasod e sorokat, Neked üzenem, hogy az alábbi írásom, gyermekkorom egyik szép epizódjáról szól, amikor a való életben már a II. világháború dúlt, amikor apák és fiatal férfiak már masíroztak a harctérre, hogy megvédjék hazánkat, Magyarországot.

Nem volt olyan család, hogy ne lett volna ok az aggódásra. Szinte minden családnál aggódtak valakiért, férjért, apáért, fiúért.

Mi gyerekek éltük gondtalan életünket, mindenben a játékot láttuk és boldogok voltunk. A Kárpátok azon részén éltünk, ahol a közelben eredt a Tisza, ahol a hegyeket édigérőnek láttuk, ahol minden nap hozott új és újabb meglepetéseket, - szóval boldogok voltunk.

Iskolai szünet volt, így a barátokkal, barátnővel, minden nap csavarogtunk valamerre, hogy mentesítsük szüleinket rosszaságainktól. Így volt az azon a bizonyos szép nyári napon is, mikor barátnőmmel elindultunk „felfedező utunkra”.

Hol volt, hol nem volt... a Nagyalföldön, ... a Hortobágyon túl, a kék hegyek országában, ... a Máramarosi Kárpátok vadregényes táján, ott ahol a Fehér- és Fekete Tisza ered, hogy a hegyoldalában több patakka is egybe folyva, fusson lefelé a lankásabb táj felé, hogy Rahón összetalálkozva, egymást átölelve,

fussanak tovább az Alföld irányába. Abban az időben ott élt az a két kislány, a szőke Borika és a barna hajú Nadi - akikről az igaz mese szól.

Barátnők voltak, szinte testvérként szerették egymást. Olyanok voltak, mint az ikrek, akik csak éjszaka nem voltak együtt, egyébként minden percet és órát együtt töltöttek.

Így volt ez azon a napon is, amikor nagyon szép napos idő volt, hívogatóan csábítva kirándulásra az embereket. A hegy oldalát színes tarkavirág szőnyeg borította, nektárt kínálva az édes mézet gyűjtő méhecskéknek.

Már érett az édes, nagyon finom szamóca, málna és az áfonya is. - Az idő, a táj olyan szép volt, hogy a két gyermeket csavargásra csábította.

Mint a színes pillangók szaladgáltak, kergették a bogarakat, az énekesmadarakat, lesték a napozó gyíkokat, amikor meglátták, a hegyoldalban lakó ruszin család udvarában a négy aranyos kicsi cicát: egy feketét, fehéret, sárgát és egy fekete foltost. - Elhatározták, hogy azokból egy-egy cica nekik kell. Meg is beszéltek, hogy Borikáé lesz a fekete, az „ördög”, Nadi a fehér cicát választotta, kinek a „fehérke” nevet adták.

Nem is lett volna semmi baj, mert Marika néni - a cicák gazdája - szívesen oda adta volna az apró kis cicákat, de azok annyira vadak voltak, hogy megfogni lehetetlen volt. Mondta, hogy várjanak míg a kecskék hazajönnek a legelőről és amikor azokat fejni fogja ad a cica mamának tejet, és a kicsiket akkor talán sikerül megfogni.

De mivel töltsék addig az időt?

Még ahhoz kicsik voltak, hogy segítsenek a ház körül, ezért arra kérték a Marika nénit, hogy meséljen nekik valami szépet.

Marika néni még fiatalasszony volt. Még nem volt gyereke. Férje a havasokon legeltette a birkanyáját, - de boldogan mesélt és válaszolt a kíváncsi gyerekek kérdéseire. Örült ő is a véletlenül odaérkező gyerekeknek, a találkozásnak, hiszen addig sem volt egyedül, volt kivel szót váltani, és Marika néni mesélni kezdett arról, hogy azok a kivágott nagy-nagy fák, hogyan kerülnek a hegy tetejéről a Tisza folyóba, hogy azon útra kelve jussanak el messzire.

Fenn a hegyen dolgozó favágók hogyan vágják ki a nagy szálfákat, hogyan gallyazzák le, hogyan töltik fel vízzel a teknő formájú csúszdákat és a méreter darabolt, legallyazott fatörzseket hogyan csúsztatják le a Tisza folyóba, hogy az ott dolgozók tutajt készítsenek belőlük, így úsztatva a fát le a tutajosok az Alföldre egészen Szegedig. Ott azt eladják és az így kapott pénzből szerzik be a hegyek között meg nem termő kenyérnek való búzát, kukoricát és egyéb élelmet családjuk részére.

Mesélte, hogy változik meg a Tisza színe, ahogy itt a hegyekben kristály tisztán rohan lefelé. Hogyan nő, szélesedik, lassul a folyása, hogy méltósággal folyjon

keresztül végig az Alföldön, majd a Duna folyóval egyesüljön érjen és folyjon a tengerbe.

A színe és a neve hogy is lesz a fekete - fehér Tiszából Szőke Tiszává?

Miket mesél a partján élőknek a Kárpátokban élő világról. Hogy tartja felszínén a hajókat, a csónakokat. Hogyan szolgálja ki a halászokat sokféle medrében élő halakkal. Hogyan öleli át lány hullámaival a benne fürdőzők, úszók testét, mindaddig, míg a „gonosz tündér” hatására mérges lesz, megárad és mindent-mindent rombol, visz a hátán, ami útjába kerül.

Beszélt arról a magas hegycsúcsról - ami a távolban volt látható, a Kárpátaljai Havasokról - hogy nyáron is a „fején viseli a hósapkát”, - bár néha ködbe burkolózik, elbújik a kíváncsi szemek elől, de legtöbbször a Naptól megvilágítva, ragyogva, mosolyogva üdvözli a lentebb lakó embereket.

A gyerekek elgondolkozva hallgatták a sok szép történetet.

A kecskék közben megérkeztek, hogy gazdasszony fejje meg őket, könnyítve duzzadt tőgyükön, mely tele volt tejjel. Így került sor a cicák befogására, akik teli pocakkal kerültek a ruszin szatyrokba.

A két kislány a délután szedett virágcsokrok mellé a cicákkal tértek haza szüleikhez, akik már aggodalmaskodtak, hogy gyermekeik vajon merre vannak ilyen sokáig, nem történt-e valami bajuk, nem fulladtak bele a folyóba?

Fehérke Nadival együtt a Kárpátokban maradt. A fekete cica viszont a háború elől menekülő gazdáival az Alföldre került, átvészelve a nehéz időket sokáig örömet okozva, játékosságával, dorombolásával az őt szerető családnak.

Borika nagyon sokáig nem utazhatott Rahóra, háború után az országot felszabdalták, határokat húztak, más országokhoz csatoltak sok- sok területet.

Gyermekkorom szép emlékei, ma is bennem élnek és elkísérnek, ezt bizonyítja az alábbi versem is. „KÁRPÁTALJA - RAHÓ”

Kárpátalja - Rahó

Kárpátoknak vadregényes táján,
Hol szüleimmel éltem tíz évig,
Azt a helyet érzem most is otthonomnak,
Bár sok évig nem tudtam odamenni.
Álmaimban sokat mentem a Tisza hídján,
Melyen átérni soha nem tudtam,
Mire átértem volna, hogy hazaérjek,
Felébredtem, s az álom elillant.
Hosszú évek múlva, felnőtt fejjel voltam újra ott,

Könnyes szemmel jártam végig a helyeket
Ahol valaha éltem boldogan,
S emlékeim alapján a lelkem is könnyezett.
A régi Tisza híd helyén másik áll,
De házunk olyan, mint régen volt,
Bár csak kívülről tudtam megtekinteni,
mert már ismeretlenek laknak ott.
Távrolról néztem azt a hegyoldalt
Hol gyermekkoromban sokat jártam én,
Szedtem a vadvirágokat, szamócát,
Mit a családnak hazavittem rég.

Elvonult emlékezetemben,
apám, anyám mosolygós szép arca
Akikkel sokat kirándultunk,
És gyönyörködtünk a kies határba.

A Dumen - Mencsur közé épült város,
Ott ahol a Fehér - Fekete Tisza összefut,
Ott halásztam villával kezemben,
A sok „bábcit” a kövek alól.
Emlékeztem a vadregényes tájra,
Mely mostanra nagyon kopár lett,
A sok fát kitermelték, hogy árából éljenek
az ott élő szegény emberek.
Emlékeztem a vadvirágos rétre,
áfonyára, málnára, szamócára mit szedtem ott,
Emlékeztem a hófödte szép tájra,
hol síztem és szánkóztam valamikor.
Szép volt, rég volt, elmúlt
De zsigereimben tovább él,
Soha nem felejttem el gyermekkorom és Rahót,
Amíg csak élek én.

Ha gyermek vagy azt üzenem Neked, - úgy élj, úgy cselekedj, hogy ha már idős
emberként éled életed szeretettel gondoldj a gyermekéveidre.

„Légy jó mindhalálig” - ahogy Móricz írta könyvében.

Papp Lajosné Mzsuzsó

Mikor nyugaton kél a nap

Állunk a ház előtt. Látszatra álmos csütörtök reggel. A házak csukott ablakszemekkel szundikálnak. Benn anyám, akinek szigorúan meghagyom, ne nézzen, ne intsen utánunk. Ne tegye még nehezebbé. Két és fél éves nagylányunk csak néz ránk, mikor sírósan elhadarjuk neki, most egy kis időre búcsúzunk csak el, szép kis házat veszünk, piros tetővel, oda visszük majd őket. Tíz hónapos öccse békésen alszik. Lefényképezem mindkettőt a szívemmel, mert nem tudom, látom-e még őket valaha.

Megjön az autó, benne barátaink. Kevés a hely, ezért I. a csomagtartóba szorul. Megyünk. Most már szabad sírni, a két lány vigasztal. A könnyeimen át úgy nézem a szülővárosomat, hogy tudom, ilyen szemmel, így már sosem látom többé. Tökéletesen tudatában vagyok annak, hogy ami most történik, az visszafordíthatatlan irányba sodorja életünket.

Megérkezünk. A sofőr kirak minket az álmos kisváros szélén. Baktatunk az úton. Elöl hórihorgas J. barátunk, másfél éves lányával a nyakában, mögötte Gy., a felesége, előttem I., kinek férje már „odaát” van és a férjem zárja a sort. Egy tanyát keresünk a városon kívül, egy házzal, aminek palateteje van. Úgy mondták, ott lakik Florica néni, aki majd éjszaka átvisz minket a határon. Megyünk egy földúton, kétoldalt a földeken kopaszra nyírt rabok dolgoznak. Senki nem mondja ki, de látom, mindenki arra gondol, lehet mi is ide kerülünk hamarosan.

Jó széles tengeri tábla mögött, de megvan a tanya. A két fiú elmegy felderíteni a terepet, mi lehúzódnak az út szélére. Tűz a nap. A kislány alszik és idegtépő a várakozás. Megjönnek a fiúk, ez az a tanya, de nincs itthon senki. Biztos, ami biztos, menjünk oda. Palafedelű kis ház, melléképület, istálló, sehol egy teremtet lélek. Felmászunk az istálló padlására a szénába, pár kotlós réműletére. Telik az idő, már dél van, mire begördül egy lovas kocsi egy idős házaspárral a bakon. Most dől el, jó helyen vagyunk-e. Kiderül, hogy Florica néni az állomáson várt minket, valahogy elkerültük egymást. Mikor meglátja a gyermeket, elkomorul és közli, erről nem tudott. Nem vállalja. Egy érvünk van csak, a közvetítő ugyanannyit kapott érte, mint egy felnőttért. Erre már nem tud mit mondani.

Benn ülünk a ház piszkos kis konyhájában, bágyasztó a meleg, de kimenni nem lehet, olyan közel van a határ, hogy a toronyból könnyen észre lehet venni, ha idegen mászkál a környéken. Szóval benn ülünk, hajtjuk a legyeket, kismillió van

belőlük. A lábunknál kiskacsák szedegetnek a földes padlóról. Van nekik mit... Florica néni a spórnál matat valamit, közben elmeséli merre kell menni. Nem kis meglepetésünkre kiderül, ő csak az utat mutatja meg, át nem kísér soha senkit. Bár nem így voltunk megegyezve, már nem tudunk a helyzeten változtatni. Részletesen elmagyaráz mindent, tanácsot ad, mit tegyünk, ha elkapnak minket, szó se róla, praktikus tanácsai vannak.

Lassan estébe hajlik ez a végtelen délután. Enyhül a meleg. Otthon ilyenkor illatoznak a legerősebben a petúniáim... Florica néni váratlanul a szobába terel minket, és a lelkünkre köti, ne mukkanjunk, mert itt vannak a határőrök. Ülünk a padlón, perceg a szú a bútorokban, halljuk a lépteiket. Beszélgetnek. Florica néni pálinkával kínálja őket. De mi lesz, ha bejönnek? Időnk sincs pánikba esni, mert mire ezt végiggondoljuk, már halljuk távolodó hangjukat. Ez minden este így szokott lenni, nyugtat minket a néni, bejönnek egy pálinkára mielőtt őrsváltás volna.

K. baba kortyolgatja a teát, amibe anyukája az orvos által javasolt adag nyugtatót keverte. Egy darabig szépen jön-megy, játszik. Aztán hirtelen dülöngélni kezd. Az anyja szorongva figyel. Lefektetjük, már alszik is. Időnként lessük, hogy lélegzik-e.

Besötétedik. Gyönyörű, tiszta az ég, tüzelnek a csillagok. Szólnak a tücskök, békák unatnak. A távolban cséplőgép bűg. Tíz óra elmúlt. Lelki szemeimmel látom, hogy anyámék kinn ülnek a teraszon és ránk gondolnak. Lassan indulni kellene. Az alvó K.-t beemeljük az apjára kötött „kenguruba”. Ahogy kilépünk az ajtón, a kislány felriad és ordítani kezd. Nem is csodálkozunk, szegénynek már rég pihenni kellene kis ágyában. Az anyja lassan elringatja, mi türelmetlenül topogunk. Az idegeim pattanásig feszülnek, legszívesebben rögtön elindulnék I.-vel kettesben. Persze nem lehet. Végre minden újra csendes. J. kilép az ajtón „édes terhével”. Indulunk. Florica néni Isten áldását kéri ránk. Úgy érzem, ránk fér.

A sötétet lassan megszokja a szemünk, a csillagok is világítanak valamicskét. Libasorban lépkedünk egy csatorna partján, majd az utasítás szerint átvágunk egy szántóföldön. Akkora száraz göröngyökön taposunk, amekkorákat még sosem láttam. I. áll a csapat élére, én maradok a sor végén. Előttünk a láthatáron nyugati irányban fénylik az ég alja, mint napkeltekor. Az ott már Magyarország, de még olyan távolinak tűnik... Mögöttünk sötétség, az a szülőföldünk, édes szülőföldünk, a gyökereink, az életünk.

Jól jövünk, mert elértünk újra a keskeny kis csatorna partjára, és ezen most átkelünk. Nem is hideg, de nem gondoltam volna, hogy combon felül ér.

Kimászunk a szemközti parton, mindenkinek lelkesen cuppog a cipője. Fojtogat a röhögés, de csak addig, míg fel nem kapaszkodunk a vasúti töltésen. Csörögnek a kövek a lábunk alatt, bármilyen óvatosan lépkedünk. Ereszkedünk le túlhan, mikor előttem I. belerúg egy üres konzervdobozba. A csendes nyári éjszakában olyat szól, mint egy ágyú. Nem lehet messze a laktanya, mert az összes kutya égtelen ugatásba kezd. Most már rohanunk, át az országúton, be egy tengeri táblába. Jó sűrű, el lehet bújni benne. Itt már óvatosan haladunk, mert Florica nénitől tudjuk, hogy három sávba vetették, az első kettő merőleges a határra, a harmadik (milyen cselesek!) azzal párhuzamos, mert, ha járkál benne valaki, zörög, és már messziről lehet hallani.

Osonunk, mint a kisegerek. Az éles levelek összekaszabolják a kezem és az arcom. Minden felől csak susogás hallatszik. Az első sávon túl vagyunk, a második felénél járhatunk, mikor I. hátraint, erre mind lekuporodunk. J.-t két oldalról tartjuk, hogy el ne essen a gyerekekkel. Valahol elől katonák járőröznek, zseblámpájuk fénye ide-oda hintázik. Lapulunk némán. Én magamban fohászkodom, csak kutya ne legyen velük. Hosszú percek után feltápáskodunk, és már indulnánk, mikor K. váratlanul felsír. Az apja próbálja csitítani, befogja a száját, de ettől csak megijed szegény. Ölelik, ringatják, de nem ér semmi. Halálra rémült.

Forog velem a világ. Apátiát érzek. Ennyi volt. De legalább megpróbáltuk...

A távolban rákezdik a kutyák, kiabálás hallatszik. Aztán furcsa pukkanás és a fények az égen nappali világosságba borítják a tájat. Fellőtték a rakétákat. Mindenkinek sápadt és hitetlenkedő az arca. Aztán mintha áramütés érne, megindulok. Ilyenkor nincs idő a szavakra. Ahányan vagyunk, szerteszt szaladunk. De hol van Imre? I. itt rohan mögöttem. Valaki a nevemet suttogja. Végre megtaláltunk egymást. Hárman bukdácsolunk tovább. Egy darabig halljuk még a gyereksírást, de lövéseket szerencsére nem. Talán visszafordultak, vagy elbújtak. Másra nem merünk gondolni. Ritkul a sor, már látszik a vége. Itt ér minket a nagy meglepetés: satnya, silótengeri vetés, ebben nem lehet elbújni. Gyorsan döntünk, nem futunk tovább, inkább hasra vágjuk magunkat. Mint a macskák, kúszunk-mászunk. Anyu kesztyűje van a kezemen.

Csend van, csak a békák dala hallatszik kitaróan. Föl sem nézünk, csak az irányt próbáljuk tartani. Egyszer I. megbök, s jobbra mutat. A határőr torony tövében kötöttünk ki. Szerencsére sötét. Eliszokolunk mellette. Előttünk a puha szántás, a „senki földje”. A drótkerítést már szerencsére elbontották. Itt már rohanunk. Átfutunk egy elképzelhetetlenül illatos és harmatos mezőn, és szó szerint beesünk egy irdatlan magasra nőtt tengeri vetésbe. Nem merünk megállni, mert nem tudjuk még biztosan hol vagyunk. A tengeriből átkeveredünk egy búzatáblába. Olyan

sűrű, hogy elvágódom benne. Messze mögöttünk kutyaugatás. Két oldalról fogják a kezem, úgy futunk tovább. A szívem már majd' kiugrik a torkomon, mikor kiérünk egy földútra. Egy bácsi kerekezik el mellettünk.

- Ne féljenek, - mondja- ez már Magyarország!
Mögöttünk ekkor kelt fel a nap.

Perjéssy Katalin

Nagyapa mesél

részlet egy család történetéből a történelem viharában

Pár hetes koromtól szinte minden hétvégét a nagyszüleimnél töltöttem Kölcseben. A nagyapám nagyon szeretett mesélni. Ilyenkor mindig elővette a Nagy Világatlaszt, és képzeletben utaztunk is. Én odakucorodtam mellé és csak hallgattam. Ő pedig történeteket mesélt a kiskoráról, szüleiről, testvéreiről, a családjuk őseiről. Most az egyik számomra is nagyon kedves, tanulságos élettörténetét szeretném megosztani.

A nagyapám szülei 1940-ben házasodtak össze. Sokáig keresték az igazit, mert ekkor már mindketten 33 évesek voltak. A történelmi időszak nem kedvezett a szerelem kibontakozásának, mert éppen a második világháború idejét írták.

Észak-Erdély visszacsatolása után, 1940. szeptemberében a dédnagyszüleimet is behívták a debreceni Postaigazgatóságra, ahol 3 erdélyi település hivatalának vezetéséből választhattak. Egyik hely sem volt előttük ismert, a települések nevét kóstolgatták, így esett a választásuk a szép nevű Havasmezőre. A település a Máramarosi-havasok délnyugati részén, az 1958 méter magas Várkő, az 1850 méter magas Kövestető, az 1345 méteres Rózsabérc által körbezárt 1000 méter tengerszint feletti „völgyben” épült fel. A község tízezernél nagyobb lélekszámú volt ebben az időben. Ebből 8500 körüli volt a ruszin, 1100 a magyar zsidó, és néhány száz magyar nemzetiségű ember.

A hivatalt 1940. szeptember közepén kellett elfoglalniuk. Néhány bőrönddel érkeztek meg a szolgálati helyükre. Az akkori törvényi előírásoknak megfelelően a hivatali helyiséget is a postamesternek kellett biztosítani, ezért dédnagyapám a község közepén az egyik helyi zsidó családtól bérelt egy háromszobás lakást. Ennek az épületnek egyik szobájából alakították ki a hivatali helyiséget, a folyosó egy részét pedig leválasztották várónak.

Az összegyűjtött és tartalékolt pénzükből be tudtak rendezni ideiglenesen egy szobát és a konyhát.

A lakás előtt egy ezer négyzetméteres tér volt, és van ma is. A telek végénél csörgedezett az Oroszi patak egyik ága, a másik ág a szembe lévő teleknél zörgött. A patakon lefolyó víz csörgése, zaja az akkor már terhes dédanyámat zavarta, így már néhány nap múlva azt kérte jöjjenek vissza az anyaországba. Dédnagyapám ezt nem támogatta, és valószínű a posta sem örült volna neki.

A lakossággal alig-alig tudták megértetni magukat, mert a magyar nemzetiségűeken kívül, csak a zsidók tudtak magyarul. Nagyon nehezen találtak két kézbesítőt, mert a férfiakat akkor már behívták katonai kiképzésre, majd szolgálatra, a nők pedig nem vállaltak munkát. Végül nehezen mégis sikerült két embert találni erre a munkára, ami úgy történt, hogy a tér két végére kiálltak, majd kiáltották annak a nevét, akinek küldeménye érkezett. Ha valaki „véletlenül” éppen ott volt, átvette a leveleit, csomagjait.

A postát a leordinai vasútállomásra kellett lehozni és a helyi küldeményeket is oda visszavinni. Ez a távolság nem volt rövid, mintegy 15 kilométer és könnyű sem, mert végig szerpentineken kellett haladni. Az utat az egy lovas fogattal Kaszner bácsi minden nap megtette.

A magyar közigazgatás is ebben az időben épült ki, megalakult a jegyzőség, a csendőrség, magyart is kezdtek tanítani az iskolában. Mivel a történelmi országhatár 8-10 kilométerre volt a településtől, megalakult a határőrség is, így katonai alakulat volt a közelben. Erre a későbbiekben még visszatérünk.

Dédszüleim rengeteget dolgoztak, dédnagyapámat az éjfél a munkahelyén találta, csak így tudta a napi zárást elkészíteni. Dédmama terhessége egyre előrehaladottabb lett, így ő már este 8 órakor - reggel 8 órától - befejezte a munkát.

A posta a településen élők száma után fizetett. A postamester döntötte el, hogy hány embert alkalmaz a munka elvégzésére. Milyen munkák jelentkeztek? Levél, csomagfelvétel, különböző segélyek kifizetése, pénzfelvétel, telefonközpont, távirószolgálat üzemeltetése, ezen kívül a hivatal vezetése, a pénzügyi elszámolások elkészítése, a kézbesítők, a postai szállító munkájának irányítása.

A vártnál korábban már 1940. december 19-én megszületett nagyapám. Az édesanyjának nem volt teje, ezért dajkát kellett fogadni, aki egy ruszin nő volt, fent a hegyen lakott, és onnan járt le 3 óránként a kisdédet etetni.

A hivatalba dédnagyapám egyedül maradt, ezért munkatársnak meghívta testvérét, Gábort és sógornőjét, Irénkét. Mivel a településen csak pravoszláv pópa volt és zsidó rabbi, így nagyapámat hazavitték megkeresztelni 1941 augusztusában Kőlcsebe. Karon ülő gyermekként már megfogta a lelkész kezét, amikor a vizet a fejére akarta önteni.

Ezek után visszatértek Havasmezőre, bár az utazás nem volt egyszerű, mert a családot lovaskocsival elvitték a tiszaujlaki vasútállomásra, ott felszálltak a Beregszász és Máramarossziget között közlekedő vonatra. Máramarosszigeten átszálltak az onnan Borsáig közlekedő vonatra, és Leordinán szálltak le. Itt

lehetőség lett volna az erdei kisvonatra átszállni, amely Havasmezőig közlekedett, de dédnagyanyám soha nem választotta ezt, mert félt, hogy a hegyoldalon kiépített vasúti pálya nem biztonságos. Így maradt a szekérrel történő utazás Leordina és Havasmező között.

Nagyapám születése után fél év múlva az édesanyja ismét terhes lett, így 1942. március 14-én megszülettek ikertestvérei, a húga Erzsébet, és az öccse József. A keresztanyja a hűgára az mondta, hogy „pont olyan, mint egy kis rózsabogyó”. Így lett aztán a beceneve: „Bogyó” élete végéig így nevezte a család apraja-nagyja.

A három apró gyerekekkel nem volt könnyű, így a két dajka mellett felfogadtak egy mosónőt és a bejárónőt is, aki takarított, a baromfit, a sertéseket ellátta.

Sajnos, 1941 júliusában Józsika megbetegedett, tüdőgyulladást kapott. A helyi orvos kezelése mellett Máramarosszigetről gyerekorvost hoztak a gyógyítására, az akkori gyógyszerelési lehetőségek korlátozottsága miatt nem tudták megmenteni, „angyalka lett”. Eltemetve Havasmezőn van, a magyarok temetőjében, ami a hegy oldalán van, az első világháborúban az elesett német katonák temetője mellett.

Hazánk háborúba történő belépése után, a honvédelmi vezetés arról döntött, hogy a Kárpátokban megépítik az „Árpád-vonalat”. A munkálatokat a honvédség műszaki alakulata mellett a zsidó munkaszolgálatosok végezték. A havasmezői alakulatban dolgozott a bűvész, Rodolfó is. (Gálvölgyi János apósa). Az őrzésükre kirendelt egység parancsnoka, egy tartalékos hadnagy volt, civilben tanító. Ebben a szakaszban szolgált a sonkádi Ombodi István, és a fülesdi Márton Béla is. A hadnagy- tanító és dédnagyapám nagyon jó barátságot kötöttek. A zsidó férfiak részére a családjuk csomagot úgy küldhettek, hogy az dédapám vagy két szomszéd falubeli ember nevére lett címezve. A feladó nevéből tudták, hogy kinek kell átadni. A postáért mindig a fenti szomszéd falubeli embereket küldte a parancsnok.

A település határában húszezer hold erdő volt, felének a tulajdonosa a magyar állam, a másik felének egy zsidó földbirtokos volt. Dédapám 1942-ben a megspórolt pénzükből tudott négy lovat venni. Ezekkel az erdőgazdaságnál vállalt bér munkát. A két fogathoz négy embert kellett alkalmazni, mert 1-1 ember csak 2 hétig volt hajlandó dolgozni, ezalatt az idő alatt megkeresett annyit, amiből a családja egy hónapig megélt.

A nagyapám által örökölt kölcsesi földet feles-bérlők használták. Kukoricát vetettek, a termés feléért apám a fogatokat úgy küldte le, hogy azok fűrészelt fenyőárut hoztak. Ezt Kölcsében dédapám eladta, majd a bevételből kukoricát vett, amit a fogatok 2-3 fordulóval vittek fel Havasmezőre. A távolság a Tiszaújlak-Nagyszőlős-Huszt-Técső-Aknaszlatina-Máramarossziget-Havasmező útvonalon közel 200 kilométer. A kukoricát eladta a ruszinoknak, ismét gerendát, deszkát vett, amit Kölcsébe hazaküldött és így folytatódott a körforgalom.

A nagyapám még csak 2-3 éves kislány volt, legjobban a gyors folyású patak partján érezte jól magát. Legtöbbször itt játszadozott az idősebb ruszin vagy zsidó

barátaival. A helyi zsinagógát is előszeretettel látogatta a szülei tudta nélkül. Egy alkalommal a család az egész települést bejárta őt keresve. Már tragédiára gondoltak a patak partján, amikor a postát szállító Kaszner bácsival találkoztak. Tőle tudták meg, hogy hol található a kisfiú. Mosolyogva nyugtatta meg a szülőket, hogy „a többi zsidó kölyökkel földig hajolva héberül imádkozik a zsinagógában.”

A postahivatal működtetéséből, a lovak által végzett bérmunkából, a kukorica-fenyőáru cseréből származó jövedelemből a lakás berendezését kicserélték a dédszülők, minden helyiségbe cseresznye- és meggyfából készítettek bútort. 1944 nyarán már annyi megtakarított pénzük is volt, hogy arra készültek, a Bánátban vesznek egy 50 holdas birtokot, és így az ősök gyermekkortól dédelgetett vágya teljesül, ott fognak majd gazdálkodni.

Az ember által elképzelt és megfogalmazott szép terveket a politika azonban rövid idő alatt képes romba dönteni. A front közeledtével - honvédtiszt barát tanácsára - 1944 augusztusában úgy döntöttek, hogy dédnagyanyám a két gyerekkel hazajön Kölcsebe. Nagyon szerette volna, ha a postát szállító zsidó bácsi nagyon szép 9 éves lányát – Ninukát – is magával hozza. Erről tanácsot kért a csendőr parancsnoktól, akinek a nem éppen kíméletes válasza az volt, hogy „ha nagyságos asszony is a zsidókkal együtt akar a deportáltak csoportjába kerülni, hát tegye.” Amikor 1998-ban Havasmezőn járt nagyapám megtudta a deportálást, a munkaszolgálat teljesítésével elkerülő, akkor 82 éves Bukovics Mihálytól, hogy a zsidó kislány családjából Auswitzből senki nem került haza.

1944 októberéig dédnagyapám még ott maradt Havasmezőn, de akkor már látták, hogy a szövetséges csapatok az Árpád-vonalat nem tudják tartani. A szovjet csapatok már elfoglalták Dél-Erdélyt, és nyomultak a Tisza vonala felé. Jónak látta, hogy ha a javakat összepakolja és ő is hazajön. A három szoba és a konyha bútorjait, a ruhákat, a cipőket, a konyhai felszerelést nagy faládákba rakta és Leordinán két vasúti vagonba feladta tiszaujlaki célállomással. Ő a négy lóval, a személyes holmikkal megpakolt szekérral indult haza. A királyházi állomáson még meggyőződött arról, hogy a vagonok megvannak és a bútorok sértetlenek. Tiszaujlakon azonban a vagonok megérkezését hiába várta, mert a Királyháza - Tiszaujlak közötti 20 kilométeres szakaszon az eltűnt, hollétéről senki sem tudott felvilágosítást adni, de ebben az időben, a háborús körülmények közepette, kártérítést sem tudtak kérni. A négy év alatt összegyűjtött javak egy része most tűnt el, annyi ruhájuk maradt, amit dédapámék a szekérral pakoltak, és amit dédanyám a gyerekekkel hazahozott.

A nagyapám a családi vagyon egy részének elvesztését mindig csak első csapásnak nevezte, mert a történelmi kereke ezek után sem fordult jóra. Még 1944 októberében megérkezett a front Kölcsebe, előbb a németek vittek el két lovat,

majd másnap a szovjetek a maradék kettőt. Ezzel még nem volt vége, mert jött a beszolgáltatás, a B-listázás, a pénz elértéktelenedése. A dédnagyapám az utolsó havi postamesteri fizetéséből fél kilogramm köménymagot tudott venni. A takarékbetétben lévő pénz már csak ereklye maradt. Majd jött a rekvirálás, a földek kisajátítása, a Tóth-tagból utca lett, a maradék családi birtok pedig az állam tulajdona.

A történetet lehetne folytatni, mert nagyapám nagyon sokat beszélt nekem a későbbi időkről és azokról az ősökről is, akiket már ő sem ismert.

A meséknek sajnos tavaly nyáron hirtelen vége szakadt, de emlékeimben és a szívemben mindig megőrzöm őket.

Péter Levente

13 sor szőlőkaró, nehéz örökség

Ma kimentem a Klahutba.

Sose szerettem ott dolgozni, most is csak muszájból tettem.

A szüleim úgy döntöttek, hogy abbahagyják a szőlőművelést. Elfáradtak. Nem csodálom. Dolgoztak eleget egész életükben. Édesapám szolt, hogy szedjem össze a szőlőkarókat, tüzeljem el, legalább ennyi haszon legyen még belőle.

Nekiláttam a szokásos „már megint dolgozni kell” utálattal. Ekkor átjött a szomszédból egy idősebb férfi. (Úrnak mégse hívhatom, itt a szőlőben ez nem szokás.)

- Jó napot kívánok! - szolt a férfi. XY vagyok. Maga kihez tartozik fiatalember? Nem ismerem.

(Működik az ösztönös védelmi reflex. A másét is védi még ez a korosztály)

- Khost svóvis - kérdezte még.

Mondtam, hogy értem ugyan, de nem nagyon használom a dialektet.

Mondtam, engem, hogy hívnak. Az öregapámé volt ez a szőlős és mostanáig apám művelte. De már nem bírják, elfáradtak. Nekem meg nincs időm rá. Úgy, hogy el kell, adjuk.

Elkezdtünk beszélgetni, és innentől már nem úgy gondoltam a szőlősre itt a Mókus lábánál, mint azelőtt. Kiderült, hogy rokonok vagyunk. Édesanyám unokatestvére. Örül, hogy megismert.

44 éves leszek, egy faluban lakom, és nem ismertük egymást! Úristen 20 év múlva az én fiaim fogják ismerni az én unokatestvéreimet? Nem valószínű. Bár nekem nincs olyan sok, mint anyunak. Ma már nem divat a sok gyerek.

Mikor megemlítettem, hogy eladjuk a szőlőt - van, akinek van pénze rá és lovakat fog ott tartani - láttam rajta, hogy elszorul a szíve. Beszélgettünk a nagyszülőkről, a munkáról, arról, hogy sokan hagyják veszni a szőlőt, aztán elbúcsúzott.

Maga a beszélgetés is meglepett. Nem szoktam (szoktunk) csak úgy beszélgetni, csak hogy beszélgessünk. Én különösen nem. Ha nagy ritkán gyalog járok, akkor is csak illendőségből állok meg, ha valaki rám kérdez. Ilyen vagyok. De azt hiszem nem csak én. Eléggé jellemző ez manapság. Mindig rohanunk valahová.

A beszélgetés után valahogy más értelmet nyertek a lábam alatt a rögök.

Az én nagyszüleim még a földből húzták ki a répát, a fáról szedték a barackot, otthon vágták a disznót, a tyúkot, a nyulat. Szőlővesszővel és kukoricacsutkával fűtöttek a sparherdben. (jó, nem csak azzal, tudom) Mi pedig felcsavarjuk a termosztátot és káromkodunk, hogy milyen drága a gáz. Meg kellene tanulnunk, hogy mindennek ára van.

Valószínűleg öregapámmal járhattam először a tőkék közt barackért, birsalmáért.

Milyen jó, hogy idén az utolsó élve maradt fáról még leszedtük a gyümölcsöt és ettünk egy utolsó fenséges birsalma kompótot a főtt húshoz.

Bizonyára ő kínált meg először itt egy kis fröccsel. Ők még tudták, hogy addig dolgozunk, míg el nem fáradunk, és míg nincs nagy meleg. Aztán kicsit hazamegyünk, lepihenünk, és estefelé, ha már enyhül a hőség lehet folytatni.

Édesanyám majd 50 évig járt ki kapálni, metszeni, választani, kötözni, szüretelni, sokszor egyedül is, mert apám másodállásban dolgozott, (maszekolt, ahogy akkor mondták) hogy legyen egy kis plusz. Pedig anyu életében nem ivott meg 3 liter bort összesen. Akkor meg miért? Apám miatt, és mert így volt szokás. Ezt hagyták ránk az ősök.

Most, ha az Ákosnak szólok, csukd be az ajtót, azt mondja a Gergő hagyta nyitva, vagy fordítva.

Miközben húzogattam ki a karókat találtam néhány szüretreől otffelejttett silány fűrtöt a sárguló, szeplős levelek között. Elkezdtem eszegetni és minden cseppjét, zamatát ki akartam élvezni, mert tudtam ezek az utolsó szemek, amiket öregapám és apám tizenhárom soros „birtokán” ehetek.

Ez ott, akkor fogtam fel. Szégyellni kezdtem magam kicsit. Eszembe jutott: „szétszórjuk az örökséget”. – Ahogy Hobo megírta, és Bill megénekelte

Bár az én esetemben inkább szélnék eresztem a hagyatékot. Mondhatnám füstbe ment örökség. Nem hiszem, hogy a gyermekeim ezt valaha meg fogják érteni, de örülök, hogy idén még egyszer utoljára ők is ott voltak a szüreten.

Holnap még kimegyek, összeszedem a kihúzogott karókat. Még egyszer körülnézek, és valószínűleg soha többé nem fogok arra járni. El lesz kerítve, másé lesz. Sosem lesz már a miénk.

Lehet, hogy mégsem kellene eladni?

Ahogy írtam sose szerettem a szőlőst, nem is értek hozzá, időm sincs rá. Bár mindenkinek arra van ideje, amire szán.

Egy két hét és eltüzelem a karókat, vele a gyermekkorom egy darabját, vele a nagyszüleimből, a szüleimből, a barátokból, az ismerősökből, a rokonokból - akik jöttek alkalmanként segíteni - és magamból is egy darabot. Remélem, az emlékek nem szállnak el a kéményen keresztül...

13 sor szőlőkaró... nehéz örökség...

Pfeiffer Gábor

Ünnepeink

Halottak napja

Úgy vártam a Halottak napját, mint a karácsonyt. Nálunk ez a nap igazi ünnep volt, bár nem annyira a Halottak napját, inkább a Mindenszenteket tartottuk, mert ekkor volt mise a templomban és szertartás a temetőben.

Siettem haza az iskolából, hogy már délután ki tudjak menni a temetőbe, mert az olyankor volt a legszebb, nem a virágok miatt, hanem az őszi színei és a gyertyák... és a sok ember. Máskor szinte halott volt a temető, de ezekben a napokban életre kelt, hát ezért szerettem.

Persze volt még más is, ami ünnepivé tette a napot. A fehér abrosz, a vasárnapi ebéd. Disznóvágás előtt voltunk, majdnem kifogytunk a húsból, de volt, amit édesanyám kizárólag erre a napra tartogatott. Füstölt orjából főzte a húslevest, a főtt húst pedig azután megpirította és petrezselymes krumplival körítette. Rétest is sütött csak erre a napra. A sütőtököt a nővérem anyósától, zsírt, lisztet keresztanyámtól kaptunk, mert a boltban a lisztet jegyre adták, a mi zsírunk nyáron elfogyott. Anyám a keze munkáját adta hozzá, meg a szívét. Délelőtt megsütötte, hogy délután a temetőbe menve vigyem el a felét keresztanyámnak, (mert felesben ment a sütés). Szívesen vállaltam e nemes feladatot, mert keresztanyám ilyenkor vendégül látott és a négy rúd rétesből neki szánt két rúd egyikét visszakinálta nekem. Engem nem nagyon kellett noszogatni, csak az illem miatt nem faltam fel rögtön az egészet. Jóllakottan ballagtam ki a temetőbe, hogy mire kijönnek a többiek, meggyújtogassam a rosszul égő hosszú gyertyákat a sírjainkon és őrizzem a lángot, hogy ki ne oltsa a szél.

Amikor a család együtt volt már, közösen imádkoztunk addig, amíg eljött a szertartás ideje, ahol az énekek és a prédikációk figyelmeztették az élőket az elmúlásra, a megholtakat pedig a feltámadás reményével örvendeztették meg.

Ezután szentmisére igyekeztünk, jólesett a hideg szélről védett helyen egy kicsit leülni, s miközben a pap folytatta, amit a temetőben elkezdett, jó volt a reménybeli vacsoráról, forró teáról, bundáskenyérről, sült almáról ábrándozni.

Otthon aztán meg is kaptam, amit reméltem. A kályha melegében, félálomban mindenféle történeteket hallgattam, többek között azt, hogy egy évben egyszer a megholtak engedélyt kapnak és éjfélkor hazlátogatnak élő szeretteikhez. Ezzel a dologgal úgy voltam, hittem is nem is. Vágyni semmiképpen sem vágytam a velük való találkozásra, de mielőtt ezen bárki megbotránkozna, tudatom, hogy akkor még csak olyan halottaim voltak, akiket míg éltek nem ismertem, nem is tudom miről tudtam volna velük társalogni.

Hát ilyen volt számomra a november elseje a 80-as években Csíkszépvízen.

Ha a karácsonyfa mesélni tudna

Sokaknak eszébe jut, milyenek voltak a régi, gyermekkori karácsonyok.

Szenteste, amikor a kis fát a gyermekeim feldíszítették megállapítottuk, nem a méret a lényeg, mert szebb lett, mint a tavalyi plafonig érő, gyermekkoromban nekünk mindig két karácsonyfánk volt.

A plafonig érő gyönyörű, a tisztaszoba éke lett és tilos volt addig hozzá nyúlni, míg házszenteléskor meg nem szentelődött.

A kis fa, a nappali szobában a szekrényen kapott helyet, arról szabad volt cukrot enni, és bármikor gyönyörködhattunk benne, akkor úgy éreztem, mi nagyon gazdagok és jók vagyunk, hogy az angyalok mindig két fát hoznak.

Ezenkívül nem volt szokás az ajándékozás, csak mi a húgommal kaptunk mindig valamit, mert mi voltunk a legkisebbek. Általában ilyenkor lett új kabátom, mert a tavalyit már kezdtem kinőni... Az első és legemlékezetesebb ajándék egy hajás baba volt, kicsi életem egyik vágyott tárgya, másik később egy olyan nadrág, ami akkor jött divatba. Csőszárú volt és kötött, a színe nem tetszett annyira (világoskék – rózsaszín), de akkoriban nem volt választék. Mindenesetre állandóan azt hordtam, így hamar ki kellett mosni. Este édesanyám kimosta, másnap reggel abban akartam misére menni, ezért éjjelre a kályha mellé terítette száradni. Hideg volt, fűtött a kályha ezerrel, száradt a nadrág olyannyira, hogy reggelre kissé meg is pörkölődött, épp csak annyira, hogy a térdén lett egy sárga folt. Játszani még jó volt, de gyorsan elvesztette ajándék jellegét.

Elég korán sejteni kezdtem, hogy a karácsony környéki feltűnő titkolózás mögött inkább emberi, mint angyali cselekmény áll.

Úgy hat éves lehettem, amikor meglestem az angyalt, és nagyon elégedett voltam magammal. A húgomat se hagytam ki a dologból, félrelebbenttem a sötétítő függöny szélét, hogy lábujjhegyre emelkedve ő is láthassa, amit én. Nevezetesen azt, hogy angyalok helyett a család tagjai cukrot aggatnak a fára. Ezután berontottunk a nappali szobába, hogy leleplezzük a ténykedőket, de bizony megtorpantunk, amikor megtudtuk, hogy rosszul gondoljuk, amit látunk, mert az angyalkát baleset érte, elejtette a fát, a család csak próbálja menteni a menthetőt.

Elbizonytalanodtam. Főleg miután meghallottam, hogy rossz viselkedésem miatt nem lesz második fa. Pedig már itt van, kint az ajtó előtt, de az angyalok elviszik, ha azonnal nem fekszünk vissza az ágyba.

Mivel engem nehéz volt szóval meggyőzni, megengedték, hogy saját szememmel győződjek meg róla.

Az egész házban kialudt a villany, csak kint a ház sarkán égett egy lámpa, ennek fényében, az ajtó üvegén át, mint árnyjátékot néztem, ahogy két hatalmas angyal repked egy magas fenyőfa körül.

Varázslatos látvány volt, még ma is élénken él az emlékeimben, de még akkor is gyanakodtam, hogy nem valódiak az angyalok. Addig-addig makacszkodtam, míg édesanyámnál elszakadt a cérna. No, ha nem hiszed, mindjárt elhiszed – szólt, s már repült is be az ajtón az egyik angyal talpig fehérben. Felkapta a húgomat és repült is volna tovább, de a húgom sírni kezdett, ekkor kezdtem felfogni, jó nagy galibát okoztam. Már azt se bántam, ha nem lesz nagy fánk, csak a húgomat el ne vigye (korábban talán nem bántam volna, de akkorra egész használható játszótárs lett belőle).

Szerencsére sikerült mindent visszacsinálni.

Ágyba bújtunk újra, takarót húztam a fejemre és próbáltam elaludni, hogy az angyalok nyugodtan tehesék a dolgukat, közben azon agyaltam, vajon alvásnak számít-e ha behunyom a szemem, vajon tudják-e az angyalok, hogy megint csalog, tehetek-e arról, hogy nem tudok elaludni, amikor olyan izgalmas ez az egész...

Ezután csak úgy mellékesen jegyzem meg, nekem a szaloncukor evés volt az első számú karácsonyi foglalatosságom. Komoly feladat volt ez, mert minden darab felett testvériesen osztozkodni kellett, így tanulgattam számolni: egy neked, egy neki stb... az összesen hat cukor. A kis fáról két-három nap alatt el is tűnt a szaloncukor, ezért aztán nagyon vártuk a házszentelést, hogy a másik fáról is ehessünk.

A házszentelés egyébként is nagy ünnepnek számított, ilyenkor a szüleim befűtötték a tisztaszobát, az asztalra fehér terítő, két gyertya közé feszület került, a porcelán tányérra gondosan összehajtogatott pénz, tiszteletdíj a szertartást végzőknek (pap, kántor, ministráns), a tányér jobb és bal oldalán némi aprópénz is oda volt készítve a hírvivő csengettyűsöknek.

Mi a húgommal a kapuban vártuk, mikor érkeznek hozzánk...

A megszentelt szaloncukor jobb ízű volt a többinél, gyorsan el is fogyott, a nagy fáról azonban a nagyobb testvérek szedhették le a cukrot, mi a húgommal tőlük kaptuk és én meg voltam győződve, hogy amíg szedik, eszik is, és így nekünk, kicsiknek kevesebb jut. Amikor a fa jól ki lett fosztva, amikor csak az üres szaloncukros papírok lógtak rajta, szabad a gazda; módjára lehetett cukorra vadászni, ki amit talált az az övé volt. Mindez a 80-as években történt, amikor híján voltunk a bőségnak. Akkoriban a szaloncukor ritka csemegének számított és mi kizárólag a konzum változatot ismertük.

Próbálok ünnephez illő komolysággal kutatni az emlékeim között, szerencsére csak ilyen mosolygásra készítő dolgok jutnak eszembe...

Húsvéti készülődés

Talán a tavasz miatt vártam a húsvéti ünnepeket, talán a sonka íze miatt, ezt nem tudom ma sem pontosan, de arra emlékszem, olyankor mindig kaptam új cipőt, amit a templomban viselhettem először.

Nagyhéten már elég jó volt az idő ahhoz, hogy iskola után ugróiskolázzunk a ház előtt, ahol felszáradt a sár, vagy kimentünk az erdő alá mohát és ibolyát szedni, mert azzal béleltük ki a cseréptálat, amibe a festett tojások kerültek. Sok tojást kellett festeni, mert sok lány volt a háznál, sok locsolóra számíthattunk. Segítettek a szomszédok is, kaptunk innen-onnan más-más technikával készített tojásokat, a legszebbeket persze megtartottuk magunknak.

Ami a sonkát illeti, ritka csemegének számított, és húsvétkor ehettünk belőle először, a többi kellett a nyári munkák idejére, amikor fontos volt a tartós és tápláló eledel. A maradék száraz kolbásznak is ilyenkor jártunk a végére, nem csoda, hogy alig győztem kivárni az eledelszentelést. Ez húsvét vasárnap reggel szokott lenni, édesanyám nagy kosárba pakolt mindent, a kosárnak két füle volt két oldalt, ezért ketten kellett vigyék, súlya is volt bőven, mert egy nyolctagú család két napi reggelije volt benne, plusz a köményes pálinka. Kötelező volt még nekünk gyerekeknek is egy korty köményes pálinkát meginni ilyenkor, nehogy rosszul essen a sok nehéz étel.

Az eledelszentelés külön szertartás volt, a templom előtt a járdára sorakoztatták a kosarakat a hívek, a pap bőségesen meglocsolta mindet szentelt vízzel, a hímzett terítők azonban megvédték, ami alatta volt.

Történt egyszer, hogy egy férfi lekést az eledelszentelést, de nem akarta, hogy kitudódjék otthon, mert jobb a békesség, ezért hazafelé patakvízzel jól meglocsolta a terítőt, még egy miatyánkot is elmondott míg hazaért, csak azok látták az esetet, akik arrafelé laktak, amerre ez a férfi.

Nagyon szerettem a nagyheti szertartásokat, olyan volt nekem, mint a mai fiataloknak egy kedvenc filmsorozat. Alig vártam a folytatást.

Hétfőtől szerdáig vendégpapok jöttek lelkigyakorlatot tartani, pontosabban szebbnél szebb, lélekemelő történeteket meséltek estéről estére. Fényt és reményt hoztak a szürke mindennapokban. A templom a szertartások után mozieremmé változott, az ifjúság ilyenkor megnézhetett egy-egy vallási témájú filmet, az ilyen estéknek közösséget összefogó ereje volt.

Az államhatalom mindent megtett, hogy ellehetetlenítse az ünnepet, nekünk és sokaknak a faluban volt vállalásunk, csekély fizetségért cserében egy hektár állami földet gondoztunk a krumpli ültetéstől a kiszedésig. Rendre nagycsütörtökön kellett menni a silógödörkből felszedni az ültetni való krumplit, azért, hogy ne tudjunk készülni a húsvétra, de ilyenkor az emberek még jobban összefogtak és mindenki segített mindenkinek, este pedig már mindannyian ott voltunk a templomban.

A nagypéntek estétől nagyszombatig tartó szent sír őrzése is feledhetetlen élmény volt. Abban az időben is ritkaságnak számító hagyomány volt, a legtöbb faluban nem tartották. Apám idejében népviseletbe öltözött fiatalok őrizhették csak a szent sírt, amikor én voltam gyermek bárki jelentkezhettek, a lényeg az volt, hogy egy percre se legyen üres a templom. Idősek és fiatalok egymást váltották éjjel-nappal. Izgalmas volt az éjszaka közepén felkelni, az éjjeli félhomályban ott lenni a templomban, csendben virrasztva. Megtisztelő feladat volt számomra és annyira vonzott, mert olyan szép és megnyugtató volt a virágokkal feldíszített mellékoltár, alatta a jelképes sírbolt, hogy a nagyszombaton kötelező iskolai foglalkozás után is rohantam oda, az esti miséig többször is betértem pár perc erejéig.

Apámtól tudom, hogy a templom mögötti utcában az ő gyermekkorában volt egy keresztút, ők azt az utat járták be imádkozva a nagyböjt péntekjein, a keresztút fent a hegyoldalban ért véget, ott, ahol egy régi, bádogtetővel védett fészület állt. Ugyanaz a fészület van ma is, amelyik apám idejében a kálváriát jelölte. Erős vágy támadt bennem, hogy én is végig járhassam ezt a keresztutat, és feljussak a kálváriára. Volt akkoriban egy kiscsoport vallásos fiatalokból, én magam szerveztem és vezettem. Elsőként mi jártuk végig a régi, hiányos keresztutat egy nagycsütörtökről nagypéntekre virradó hajnalon, pontosan, amikor a kakasok megszólaltak. Jött velünk néhány idős asszony, akik emlékeztek még, melyik ház előtt melyik stáció volt, ott rendre megálltunk és halkán imádkoztunk. Következő évben már a plébános is csatlakozott hozzánk, évről évre egyre többen jöttek.

Aztán a rendszerváltás után a falu megcsinálta a keresztutat. Az erdészet adott fát, hogy pótolni lehessen a hiányzó stációkat, a meglévőket ügyes kezű férfiak felújították.

Lassan harminc éve, hogy elkerültem a faluból és Magyarországon élek, de az otthonmaradtok a mai napig ezt a keresztutat járják minden nagypénteken

hajnalban, jóllehet a történetét kevesen tudják, ezért is tartottam fontosnak megemlíteni.

Megjegyzés:

Elbeszéléseim helyszíne a szülőfalum Csíkszépvíz, ideje a nyolcvanas évek

Pichlerné Kondra Katalin

I. Róza

Róza erősnek, nyugodtnak és fölöttébb kíváncsinak érezte magát abban a pillanatban, amikor belépett a Köztemető főkapuján a többi, feketébe öltözött ember között. Ő is talpig sötétben volt, de egyáltalán nem gyászolt, sőt, nem is látogatóként érkezett a sírkertbe.

Míg a körülötte tébláboló, kezükben koszorút, zsebkendőt, vagy mobiltelefonos szorongató emberek többsége a kettes ravatalozó bejárata felé igyekezett, ő nosztalgizálva az épület előtti díszítő széléhez lépett, s ismerősként üdvözölte tekintetével a benne úszkáló milliárd ebihalat és a felszínén lustán köröző néhány vadkacsát.

Mintha nem is telt volna el húsz év azóta, hogy utoljára itt járt. A ragyogó napsütés, a gyönyörű virágokkal díszített, gondosan ápolt parcellák eszébe juttatták, hogy mennyire szeretett itt dolgozni. Igaz, nem sírásóként vagy öltöztetőnőként, hanem orgonistaként töltött el itt majd' másfél évtizedet, mielőtt tisztas pedagógus vált volna belőle. Ez a tizenöt év kamaszkorától kezdve anyasága napjaiig rengeteget formált a gondolkodásán, hitén, világképén.

Míg a szertartásokon részt vevő gyászolók csupán néhány perc erejéig hallhatták a papok, lelkészek, szónokok gondolatait a túlvilági létről, ő az itt töltött hosszú idő alatt több száz, sőt, ezer megközelítést figyelhetett meg a búcsúztatók, a hozzátartozók és a dolgozók részéről.

Ezek elemzése, szűrése, rendszerezése és szintézise után erős, megingathatatlan, reményteljes várakozással nézett saját leendő távozására, bár azt egyáltalán nem sietette, mert nagyon is élvezte a földi életet.

Most azonban visszajött, mert váratlanul felkérték egy szolgálatra, ahol egy fiatal, szívbetegségben elhunyt ötgyermekes édesanyját kellett utolsó útjára zenéjével elkísérnie.

Bár sajnálta az itt maradt özvegy, roma férjet és családját, munkaként tudott a feladatra gondolni, s még inkább arra, hogy orgonajátéka, éneke talán enyhít valamit a friss gyászolók fájdalmán. „Cserébe” egy igazi, békebeli cigánytemetést

képzelt el, melyben már sok-sok éve része volt, és emlékei szerint teljesen elbűvölte.

Hagyomány szerint ugyanis a ravatalozóban elhangzó egyházi szertartás után, melyen ő is közreműködött, a gyászoló menet a gyászautót követve lassan elindul a sírhely felé. Minden parcella minden útjának minden kereszteződésében megállnak ilyenkor a rokonok, hogy a tömeget kísérő zenészek elhúzhassák az elhunyt kedves nótáit. Ezt a falusi szokást a holtak városában is tartották, sőt, városi módra szinte csak ilyenkor volt lehetőség a halott siratására, melyet az idős asszonyok kimódolt, összehangolt, már-már művészi jajgatása emelt a síró hegedű hangjai fölé:

- Jaj, jaj, jaj! Elmégy te mán' tőlünk, itt hagyol mán' minket, édes jó virágom, drága édes lyányom!
- Mi lesz velünk drága, itt sír a sok árva, gádzsód is egyedül, nem néked hegedül, jaj, jaj, jaj!

Kontráztak egymásra a spontán, mégis megkapó szövegek, jajok, vonók és a klarinét mélyen éles hangja.

Na, valami ilyesmire számított Róza, a kántor, mikor elvállalta ezt a szolgálatot.

Bár a protestáns szertartást fegyelmezett csendben hallgatta végig a rokonság, a karzatról, az orgona árnyékából Róza már kezdte sejteni, hogy néprajzi ismeretei a hagyományos roma temetésekről mégsem most fognak bővülni. Kevés rokon volt. Nem koporsós, hanem urnás temetés készülődött! A modern idők ezek szerint felülírták a babonás félelmeket.

A gyászautó előtt lassan lépkedve a lelkésszel és a gyászvitézzel csupán a kocsiból szóló gépzenét hallhatták, banda ugyanis erre a temetésre már nem érkezett. S nem is a „megszokott” sírhelyek felé vették az irányt, hanem egy olyan helyre, ami Róza idejében még nem is létezett a Köztemetőben. A szóróparcellához érve a kántor rájött, hogy mégis új élményben lesz része aznap, hiszen ilyen búcsúztatásról bár hallott, még sohasem látott.

A gyászvitéz rutinosan helyezte a speciális urnát az egyelőre csöndes szökőkút közepére, miután a rokonság és Rózáék is elfoglalták a helyüket félkörben a kis, parkhoz hasonló díszkert körül. A lelkipásztor búcsúgondolatai után egyetlen kattintással indult a néhol morbid, néhol giccsbe hajló, de Róza számára kezdetben nagy csalódást okozó „gyászshow”.

Andrea Bocelli „Time to say goodbye” című számának dallamára komponált koreográfia buzgott elő a szökőkút oldalsó, csillogó fémcsöveiből, s a dallam csúcspontján, míg a víz visszahúzódott, a belső légnyomás a magasba szórta az urnából a hamvakat. Bár nem széliránnyal szemben álltak, néhány másodperc múlva Róza mégis érezte a torkában kaparó lúgos ízt, mintha beszippantott volna valamit egy másik élet valós részecskéiből.

Ebben a pillanatban a családfő is fájdalmasan felkiáltott:

- Marikám, drága Marikám! Készítsd nekünk a helyet, nemsokára megyünk mi is! Veled leszünk mind, odaát, csak várjál, várjál meg minket!

Róza az előző, több száz temetés egyikén sem sírt, pedig találkozott megható, könnyfakasztó sorsokkal. Most azonban, ahogy a zene drámája összekeveredett víz látványával, a hamu illatával, ízével és a cigány család kitörő fájdalmával, az orgonista mélyen bevonódott. Velük volt, eggyé vált életük e néhány fájdalmas pillanatában, melybe besűrűsödött az egész cigányság addigi teljes életútja a sátoros, vándorló évszázadoktól a nagyváros modern temetőjének e szegletéig. Velük könnyezett. Velük látott meg valami újat...

P. Kárándi Júlia / Lőrinczi Lia

II. Rómeó

- Rómeó! Az apádúriste...! - akadt el a szava hirtelen a kis ötéves anyjának, amikor meglátta, hogy a dísztó partján, amerre épp kislfia rohan, egy magányos, sötét ruhás nő bámulja merengve a vizet.

Aztán kissé visszafogottabban, de mégis tovább próbálkozott:

- Bele ne ess a vízbe, ha tönkremegy a ruhád, nincs pénzünk másikat venni a szomszédéknak!

Rómeót azonban mindez láthatóan nem nagyon izgatta. Az sem, hogy kölcsönkapott fehér inge vajon sértetlenül kerül-e vissza a szomszédhoz, az sem, hogy nincs pénzük. Őt jelen pillanatban ugyanazok a kacsák és ebihalak érdekelték, amiket a nő is nézett, csak ő kicsit közelebbről akarta szemügyre venni őket. Anyja kiabálására ugyan nem szaladt a kacsák után a vízbe, ami alig ért volna pedig a bokáján felül, de legalább az ebihalakat ki akarta pecázni. Az otthoni kanális nyálkás vizében is talált már egyet-kettőt, de az itteni tiszta tóban milliószámra nyüzögtek. Elképzelte, ahogyan hazaér, s büszkén szedi elő ünneplő nadrágja zsebéből a zsákmányt, amit a tanya többi gyerekével majd felboncolnak és megvizsgálják. Sajnos, mire idáig ért gondolataiban, anyja nem túl szelíden szó szerint fülön csípte, és annál fogva vonszolta el a tótól és a hölgytől a visítva méltatlankodó kisfiút.

- Nagyanyád temetésére jöttünk, viselkedjél! - rántott egy utolsót vöröslő hallószervén anyja, mielőtt elengedte, s most már kézenfogva, erős szorításban rángatta tovább gyermekét a ravatalozó felé.

Rómeó azonnal elfelejtette az előbbi atrocitást, mert figyelmét máris újabb, érdekes dolog kötötte le: a nagy, fényes kék cserepes ház a dísztó mögött. Az ő kis

vályogházukhoz képest hatalmas volt és félelmetes sötétbarna dísztéglával kirakott falaival, méltóságteljes árkád sorával.

- Mi ez a ház, anyu? - kérdezte kíváncsian, mire anyja kivette meg nem gyújtott cigarettáját a szája sarkából, s úgy felelt:

- Ravatalozó. Innen temetik nagyanyádat. Bent csendben kell lenni, mert különben téged is elvisznek.

Na, most megszeppent Rómeó. Nem tudta, mi az a temetés, meg ravatalozó, meg, hogy hova vinnék, ha megszólal, de jobbnak látta tényleg csendben maradni, miközben a boltívek alatt, a kopott, mélyvörös szőnyeggel borított lépcsőkön fellépdeltek a nyitott ajtajú terembe.

Nem esett nehezőre a báméskodástól csendben maradnia, ugyanis ilyen különleges helyen még sohasem járt. A furcsa szoba berendezése néhány székből, egy emelvényből és egy kis asztalból állt, amin egy fedett, kerek fémedény pihent. A földön előtte néhány koszorú és virágcsokrok illatoztak.

A falakon különleges, szomorú emberek festett képe, az ablakok színes üvegdarabkái meg angyalokat formáztak. Varázslatos volt, ahogyan átsütött rajtuk a fény, s a csóvák versenyre keltek az edény körüli örökmécéssek remegő villanyfényével.

- Ott van nagyanyád, az urnában - suttogta fülébe anyja, bár a rokonok nagy sírás-rívásától akár kiabálhatta is volna.

Rábökött a fémdobozra, mire Rómeó teljesen összezavarodott.

- Hogy fér el mama odabent, és vajon mit csinál ott? És egyáltalán, miért sír, jajveszékel minden ismerős körülöttem? Még anya is elkezdte... - de mire ideért gondolatban, megjelent a tóparton látott hölgy, aki a sarokba állított orgonán játszani kezdett, míg meg nem jelent egy fekete palástos ember is.

A lelkész prédikációját nem értette, nem is érdekelte, s bár az orgonazene tetszetős volt, jobban szerette azokat a nótákat, amiket esténként, a ház előtti lócán éppen nagyanyja énekelt még néhány héttel ezelőtt.

Mondták neki ugyan, hogy pár napja meghalt, mert beteg volt, s hogy már biztosan a mennyben van, de csak most kezdett el gondolkodni azon a kislíú, hogy mit is keresnek ők akkor éppen itt. Míg ezen ábrándozott, véget is ért a szertartás, s nagyanyját a fémedényben a koszorúkkal együtt egy fekete autóra pakolták, amit követve a család egy kedves, élénk zöld fűvű, közepén szökőkutat formáló terecskéhez ért. A sírásó, aki vezette őket, ráhelyezte az urnát a kút tetejére, s a pap búcsúszavai után bekapcsolta a szerkezetet.

Rómeó ámulva látta, ahogya zene ritmusára először kis vízsugarak törnek elő alulról, majd, ahogyan a szomorú zene erősödött, azok is feljebb törtek. Minden felnőtt szívet tépően zokogott, pláne, amikor az urnából hatalmas porfelhő tört elő.

- Marikám, drága Marikám! Készítsd nekünk a helyet, nemsokára megyünk mi is! Veled leszünk mind, odaát, csak várjál, várjál meg minket! - kiáltott fel fájdalmasan nagyapja.

Rómeó dermedten nézte a hamufelhőt, mely a szélben és a vízben lassan feloldódva eltűnt a zene csendesedő hangjaira.

- Elment nagyanyád... - sóhajtotta kisírt szemű anyja, akinek most olyan szorosan kapaszkodott a kezébe, mint aki fél, hogy maga is eltűnik hirtelen a széllel.

Sokáig állt még a cigány család összekapaszkodva a szóróparcella szélén, közrefogva a kisfiút, akinek élénk képzelete ijedtsége ellenére sem torpant meg. Azon töprengett rokonai között, hogy vajon megismeri-e majd nagyanyját, ha a mennyben találkoznak, annak ellenére, hogy most valami por alakban szállt fel oda? Ő vajon ugyanígy fog utazni? Ki várja ott? Ha ott jó, ahogyan otthon mondták neki, akkor miért sír most mégis mindenki?

És lesznek ott egyáltalán kacskák és ebihalak...?

P. Kárándi Júlia / Lőrinczi Lia

III. Róbert

- Hús, vagy por? - kiabált ki a kettes ravatalozóból Katika, a takarítónő Robinak. A brigádvezető az aznapi dokumentációkat nézegette:

- Por, szívem! - felelte szokott hangján, amiből Kati egyből tudta, hogy hogyan kell előkészítenie a termet. - Amúgy cigánytemetés... - kacsintott mellé.

- Szépen vagyunk! - dohogott az asszony, miközben az állványt félrehúзва söpörte össze az előző szertartásról ottmaradt, lehullott tüleveleket és szirmokat. - Hová fajul a világ, ha már a vérünk is elfelejti, milyen egy igazi roma sirató? Még hogy hamvasztás! Ha látná ezt Oláh vajda!

Nem őt temettük tavalyelőtt? - kapta fel a fejét Robi a méltatlankodásra.

Még szerencse, hogy nem érte meg, azér' mondom! - replikázott Katika. - Az ő temetése legalább rendes volt, ahogy cigányokhoz illik. Siratással, bandával, lovas hintóval, nem ilyen csökött városi módon, mint most!

Nem városiak ezek, csak csórok - közölte békítőleg Robi az asszonnyal, aki még mindig morogva befejezte az előkészületeket - Tudod, hogy így a legolcsóbb nekik.

Olcsóbb, nem olcsóbb, erre csak nem spórolhat az ember! Se egy rendes koporsó, se sír! Hová rakják neki a pénzt, a cigit, meg az aranyláncát? Hát semmit sem akart magával vinni a szerencsétlen? Mi lesz így vele odaát?

Úgy teszel, mint aki nem húsz éve dolgozik már itt. Miért pont ezen akadtál ki ennyire?

Épp azér', mert ez már a sokadik. Mi pedig tudjuk, hogy a cigány nem itt spórol. Inkább nem eszik, de az anyját, apját rendesen felpakolja az útra. Bármi lehet odaát...

Ja, bármi... - felelte már csak magának Robi, mert Katika lapátostul, seprűstől kifarolt mögötte az ajtón.

Ő sem ma kezdte itt a munkát, de azt még mindig nem tudta eldönteni, mit gondoljon arról az odaátról. Hallott persze sok papot: katolikust, reformátust vagy másfélét. A polgári búcsúztatók is beszéltek sok mindent az elhunyt fölött. Robi mindezt inkább hülye katyvasznak érezte, amiért jó sokat elkérhetnek a hozzátartozóktól.

Igaz, ő is ebből az iparágból élt, de sírásóként legalább becsületes, fizikai munkával kereste meg a napi betevőjét, nem parttalan fecsegéssel, ahogyan a szónokokról gondolta.

Most is, miután véget ért a ravatalozóban a szertartás, ő emelte fel és cipelte ki a nem túl nehéz urnát a gyászautóig. Kivezette a gyászolókat a szóróparcellához, ahol megszokott, rutinos mozdulatokkal helyezte el és rögzítette a tartályt a szökőkút tetején.

Nem rendítette meg sem a szó, sem a látvány. Hozzászokott. Pedig a roma családok igen erősen tudtak sírni, gyászolni. A zene összhangba komponált játéka a vízzel, majd az abba keveredő hamvak látványa különösen is alkalmasak voltak nagy érzelmek kiváltására. Szeme sarkából észrevette, hogy még a kántorlány is, ki régen látott kedves ismerőseként tért vissza erre a szertartásra, szintén a szemét és az orrát törölgeti, pedig tudta, hogy egyébként sohasem szokott elérzékenyülni.

Gondolt egyet, s mivel ez a napi utolsó munkája volt, kicsit messzebb a szórástól bevárta az orgonistát.

- Helló, rég jártál mifelénk! Mi szél hozott erre? - próbált lazának tűnni.
- Na, ne poénkodj nekem a széllel, szegény Marikát félig letüdöztem... - törölgette még mindig piros szemét a kántor.
- De nem csak ezért sírtál, valld be! - folytatta rendületlenül Robi, miközben lépteit a nőéhez igazította.
- Ha tudni akarod, persze, hogy nem. Régen jártam már erre, az igaz, de szórásos temetést még egyáltalán nem láttam. Furcsa volt és megrendítő, ahogyan ez a szegény család elengedte a fiatal nagymamát. Hamvasztatták, de mégis biztosan hiszik és tudják, hogy fel fog támadni. Én tanultam pár évet teológiát,

de mindig rácsodálkozok, hogy az ilyen egyszerű, tanyasi embereknek gyakran erősebb a hitük, mint az enyém. Pedig az sem gyenge...

- Ellentétben az enyémmel. Tudod, hogy én sem ma kezdtem itt, de még neked sem biztos, hogy elhinném, ha most meg akarnál győzni az aranykapuról, fehér ruháról, meg a többi baromságról. A polgári búcsúztatók, bár megérik a pénzüket, de legalább nem kertelnek. Azt mondják, ami van: vége, pont.
- Dehogyan akarlak én meggyőzni! - nézett végig rajta félrebiccentett fejjel a kántor.
- Ahogyan te sem tudsz engem eltántorítani attól a meggyőződésemtől, hogy nekem nem itt ér véget az életem... - mutatott körbe a zöldellő, tavaszi napsütéstől ragyogó temetőkertben. Tudom, hogy a lelkem tovább él majd egy másik dimenzióban, persze én sem a giccsesre szavazok. De mégis csak mondom én neked valamit, ami annak ellenére, hogy a Bibliában van, lehet, hogy még neked is üzen: „Legyen neked a te hited szerint”.

Ezzel sarkon fordult, s otthagya az elképedve utána bámuló Róbertet, aki egy darabig csak állt, s úgy tűnt, bambán néz maga elé. Pedig nem. Ez a rövid mondat zakatolt a fejében újra meg újra, s felidézte mellé azt a sok-sok, eddig hallott „hülyeséget”, amit a lelki emberektől hallott az elmúlt évek alatt.

Gondolataiba merülve ballagott vissza a már elnéptelenedett ravatalozóba, melynek keleti szárnyában, a férfi öltözőben sem volt már senki. Letették a műszakot, siettek haza. Vajon miért? Mi várja őket otthon nap, mint nap? Miért éri meg ezt az egészet csinálni, ha úgylis vége? Úgylis vége???

Ahogy átöltözött, s lassan sétált az autója felé, észrevett egy villanásnyira valamit, amit eddig nem: azt a világot, amire Róza, a kántor az imént kezével és lelkével hirtelen, egy pillanatra rámutatott. Vajon tényleg létezik valami más? Vajon érdemes keresni? Legyintett egyet, beszállt a kocsiba, s indult, mert tudta, hogy a kollégák, meg a haverok már várják a „Lila akác”-ban...

P. Kárándi Júlia / Lőrinczi Lia

Nagyszüleim gyerekkora

A gyerekkor az emlékezés kincsesbányája - vallja a mamám, akinél a napokban jártam. Nem múlik el idő egy jó kis múltidéző beszélgetés nélkül, amelyet mindketten élvezünk: én, aki hallgatom, és mamám, aki meséli. Szívesen emlékezik gyerekkorára, mert attól függetlenül, hogy nehéz volt, értékes pillanatokkal, napokkal, évekkal teltek. Így vallott ezekről az évekről.

Tanyavilági gyerek voltam. Tíz éves koromig tanyán éltem és nevelkedtem. Két családdal laktunk egy udvarban. Sokan voltunk gyerekek, így sosem

unatkoztunk. Akkoriban nem volt sem rádió, sem televízió. Délutánonként nagyon sokat játszottunk. Zavarócskáltunk, és bújócskáltunk egész sötétedésig. Esténként, mikor a madarak már a fészükre ültek, összeszedtük a tojásaikat, és rántottát süttünk belőle. Télen sokat szánkóztunk, hiszen más dolgunk nem is volt. A ház körül nem akadt tennivaló, mert, ahogy a természet is csak vegetált, a szántóvetőnek sem akadt dolga. Ilyenkor pihente ki az egész éves munka fáradalmait, amiből tavasztól késő őszig akadt bőven. Szóval sokat szánkóztunk, mert akkor nem volt ritka a derékig érő hó sem. Addig voltunk kint, míg a hó rá nem fagyott a ruháinkra. Ekkor már nagyon fáztunk, és általában be is esteledett. Abbahagytuk a hógolyózást, mert bele ütött a kezünkbe a hideg. A befagyott tócsákon iringáltunk, ahol el is estünk jó párszor. Másnapra csupa kékek és zöldek lettünk az eséstől. Már november végén megkezdődtek a disznóvágások, Szent András napján. Addig hízlaltuk a malackát vastag szalonna reményében. Mindig, amikor a disznót szedték szét, apám azt mondta, hogy ne vessetek gyerekek, hogy jó vastag legyen a szalonna! Kellett a vastag szalonna, mert a következő disznóvágásig egész évben be kellett osztani. Általában elégedett volt a gazda, ilyenkor meghívtuk a szomszédokat disznótoros vacsorára. Gyakran hajnalig vigadtak. Volt egy harmonikás, aki hajnalig zenélt, a felnőttek pedig táncoltak. Mi pedig a hangzavarban álmra szenderültünk a kuckóban. Máskor esténként a felnőttek kártyáztak, közben jóízűeket beszélgettek, anekdotáztak. Mi is szívesen hallgattuk őket. Volt ott mindenféle beszéd! Mi is jól szórakoztunk rajta. Tavasszal, mikor már az idő is szépen kinyílott, és a fák is virágoztak, szívesen másztunk rájuk, egészen a hegyéig. De igazán izgalmas akkor volt, amikor érni kezdett a cseresznye, a meggy vagy a szilva. Olyankor a szomszéd fát is megdézsmáltuk. Amikor anyánk veteményezett, mi is kaptunk egy kis parcellát, és azt műveltük és gondoztuk. Érdeklődve figyeltük a zsendülő hagymát vagy salátát. Erre egészen másképp néztünk, mint anyánkéra. Ha jól sikerült a termés, eladhattuk a piacon. Ha nem, akkor piacosat játszottunk. Csináltunk magunknak papírból pénzt, és volt vevő és eladó. Ez egy jó játék volt, mert akarva akaratlanul megtanultuk a pénz használatát. Mikorra iskolába kerültünk, már jól tudtuk az összeadást és kivonást. Vagy ha nem volt pénz, akkor a lapulevél volt a fizetőeszköz. Minél nagyobb volt, annál többet ért. Az iskola után, a nyári szünetet a nagyszüleimnél töltöttem. Ott az volt a feladatunk, hogy besegítsünk a ház körüli munkákba. Leggyakrabban libát őriztünk. Néha fölbosszantottuk öreganyámat, ami nekünk jó tréfának bizonyult. Régen a szobák még földesek voltak, és minden szombaton öreganyám fölmázolta. Addig nem volt szabad bemenni, míg a sár meg nem száradt. Mi azért is jól összemázkáltuk, hogy borsot törjünk öreganyánk orra alá. aztán meg is kaptuk a magunkét! Kukoricán kellett térdelni. No, de a móka kedvéért elviseltük. Mert jó volt látni, a mama dühödt arcát, és azt, hogy zavarászbennünket. Játékaink akkor nem voltak, ezért nagyanyám harisnyából,

kukoricahajból és csutkából babát készített. Öregapám kosárfonó lévén, font nekünk kétfülű kosarat, az volt a baba bölcsője, abban ringattuk. Az én nagytatám egy alacsony, bajszos, igencsak jó humorú ember volt. Szerette az itókát, és amikor felöntött a garatra, akkor rengeteg badarságot hordott össze-vissza, amelyen, én gyerekfejjel jókat kacagtam. Olyan is volt, hogy amikor jól bevitt, valamiben megbotlott a bocskor orra, és a vājdlingban landolt, amibe én előtte a meggyet fejtettem a gangban. Mókás egy látvány volt nekünk az öreg! Szegényt, sokszor ki is neveltük ezért! Megesett az is, hogy egy kis papramorgóért mindent feltúrt. Kiszedte a szalmát a derékajából, vagy még a kemencébe is bebújt érte. Csupa korom lett! Amellett, hogy szerette az itókát, jó ember volt. Nagyon közel álltak a szívemhez!

Ez volna az én nagymamám élettörténete. Rájöttem, hogy ideje lesz élni az életet, és emlékeket gyűjteni, mert azt szeretném, hogyha majd egyszer én is az unokáimnak mesélek, akkor ők is ugyanilyen szeretetteljesen, és csillogó szemmel csüggjenek nagyanyjuk szaván, mint ahogy most én is tettem!

Régi szavak szótára

zavarócska – fogócska

iringálás – csúszkálás a befagyott jégen

kinyílt az idő – jó idő volt odakint

fölmázol – vizes ronggyal és sárral föltörli a szoba, konyha földjét

itóka – alkohol, pálinka

felöntött a garatra – berúgott

bocskor – lábbeli

vājdling – kerek, zománcozott magas falú edény

gang – nyitott folyosó

Rác Szabó Fanni

Pünkösdi kedves avagy Tüszü, Kalánka és Drágakincsmama

Tóbi Drágakincsmamánál töltötte a nyarat. Drágakincsmama abban volt más, mint Ili mama, hogy ő sose hívta Tóbit Tóbinak. Csak Drága Kincsemnek. Abban is más volt, hogy nála laktak a tyúkocskák, a kismalacok, nála nőttek a mosolygó almák, édes barackok, a fülbevalóként is díszelgő mézédés aromás pándi meggyek. Nála illatozott a cseresznyés lepény, gőzölgött a frissen fejt tej. Míg Ilimamával az állatkertbe és a moziba vitte el a sárga busz, Drágakincsmamánál a bicikli vázán és a szekér padján járhatta be a világot.

Drágakincsmamánál rohant az idő, a tavaszi szünet pillanatok alatt telt el. Tóbinak ezért sokszor fájdogált a pocakja, s ilyenkor Drágakincsmama hímzett paplanja és húslevese gyógyította. A kór hamar megrettent eme hatásos fegyverektől, s legtöbbször Tóbit a kiscsibék közt lelte már a déli harangszó.

Tóbi immár negyedik hete járta az óvodát, eme túlterheltség miatt Drágakincsmama már somolyogva készült léleekben az újabb betegségre.

- Jajj, Drágakincsmama, úgy fáj a pocakom - panaszkodott a telefonba Tóbi.
- Eljössz hozzám meggyógyulni? - s Anya már szállította is a kis beteget a nagy portájára.
- Drágakincsem, épp a tojásokat szedem, gyere segíts öreg nagyanyádnak, hogy gyorsan végezzen - fogadta Drágakincsmama az érkező gyermeket - De Tüszit és Kalánkát nem bolygatjuk most, hadd költsenek, tudod, a tojások nem hűlhetnek ki.

Tóbi el-elmaradozott, s mire Drágakincsmama betért a szobába, az ágyban kucorgó gyermek már ki sem látszott a paplan alól. Ej-ej... nagy lehet a baj.

- Drága Kincsem, keljünk fel egy pocak gyógyító reggelire - invitálta kedvesen nagyanyó.
- Drágakincsmama, reggelizhetnék az ágyban? Csak egy kis teát és kiflit kérek - susogta a paplan alól. No, ez biza cseppet sem biztató, meg is rongyosodott Drágakincsmama homloka, s aggódó pillantással figyelte a csepp gyermeket.

A kiflicsücsök nyugtalan álmat hozott, s a délelőtt hipp-hopp elszaladt.

- Drága kincsem, ideje felkelni, kész a jó ebéd. Mostanra biztos meggyógyult a pocakod - ébresztgette nagyagyó.
- Jajj, Drágakincsmama, kaphatnék egy pohár leveskét itt az ágyban? - kérlelte a kiflibe gömbölyödött gyermek.
- Hát mi a baj? Még mindig a pocak? Fel sem akarsz kelni?
- Nem lehet, Drágakincsmama, nem kelhetek fel, nem szabad.

Drágakincsmama most már igen aggódott, ölébe vonta Tóbi fejét, ki már erre a mozdulatra is felszisszent.

- No, ez így nincs rendjén. Mutasd magad! - takarta volna ki Tóbit, ám ő rendületlenül kapaszkodott a paplanba.
- Nem lehet, Drágakincsmama, nem lehet. Ne takarj ki, még nem keltek ki a kicsibék.

Drágakincsmama kacagva oldozta fel Tóbit a szülői kötelességek alól, s Tóbi meggémberedett testecskéje hálásan fogadta ezt. Hiába no, nehéz feladat tojáást költeni egy kisgyermeknek. Az ölében dédelgetett tojásokat visszakapta Tüszi és Kalánka.

- Drága Kincsem, miért vetted ki alóluk?
- Látni akartam, ahogy kikelnek a kicsirkék.
- Odébb van az még. Majd pünkösöd körül.

A gyorsan szaladó napok ismét pocakfájás nélkül teltek. Pénteken nagy újságot hozott Drágakincsmama, kopognak már a kis csőrök a tojásban, Tóbira szükség van a portán, hiszen ő is részt vett a keltésben.

Ezután a nyárban Tóbi minden idejét Drágakincsmamával töltötte. A két alomnyi pelyhes apróság a nyomában billegett, tenyeréből evett, s neveiket is lassan megszokták. Tóbi biciklizni is megtanult, s a faluban nem volt több olyan gyermek, mint ő. Párját nem lehetett látni.

Tóbi suhant a két keréken, a biciklivázon Tüszi és Kalánka üldögélt, s porzó nyomát csipogó sereg követte.

Rádlér Róbertné

A mesterség titka

A három évig tartó katonaköteles legények, mire nem kellett zubbonyba bújni, érett férfiakká fejlődtek. Hazaérve, elég gyorsan megtalálták a párjukat. Így esett ez meg Károllyal is, aki gyorsan házasságra lépett a szépséges Bözsikével. Karesz, így szólította mindenki, a magas, széles vállú legénynek sűrű fekete göndör haja vonzotta a tekinteteket. Barna szemei ragyogtak, de mindig csak egy kicsi mosoly jelent meg a szája szögletében. Nem volt valami sokbeszédű, de tőle szorgalmasabbat el sem lehetett képzelni.

Bözsike annál inkább vidám természetével, karcsú derekával tűnt ki a többi közül, ha nevetett gyönyörű fehér fogai villantak elő. Beszélt ő a vőlegénye helyett is.

Karesz a szabó mesterséget tanulta ki az apjától, kiváló munkát adott ki a keze alól, de a házasságkötés után nem volt hol dolgoznia. Az apja kitiltotta a házból is, mert Karesz úgy vélte, jobb, ha külön lakik a feleségével, de ez felbőszítette az apját, és látni sem akarta sem őt, sem a menyét.

Gyorsan találtak maguknak a falutól nem messze lévő szálláson (a tanya ezen a vidéken szállássá lett keresztelve) munkát. Itt bizony paraszti munkát kellett végezni, de Karesz azért télen vállalt nadrágot, még öltönyt is varrni. Sokat éjszakázott Böske dolgozott helyette is sokat.

Egy este lefekvés előtt megszólalt Karesz:

- Ide figyeljél, anyucikám. Már hat éve itt vagyunk a szálláson. Tudod jól, a gazda becsületesen fizetett. Az élelemre nem volt gondunk. A pénzünkből vettem varrógépet, vasalót, szerszámokat, amikre szükségem van a varráshoz. Bemegyek a faluba, és keresek egy helyet, ahol albérletben laknánk. Én a szakmámból szeretnék megélni. Bent lennénk a faluban. Nőnek a gyerekek, már három totyog körülöttük, illetve a legfiatalabb karonülő még, de ő is cseperedik. Mit szólsz hozzá?
- Szóhoz sem jutok a boldogságtól. Örömmel megyek veled vissza a faluba. Egyet azért megjegyeznék. Amilyen halk hangú vagy, ha találsz is albérletet, rögtön elfogadod az árát, nem alkudozol. Ha nem bánnád, én mennék be, és keresnék megfelelő helyet.
- Te Böske, mit szólnak a faluban, ha megtudják, te mentél házat keresni? Az rám szégyen!
- Tudod mit? Megkérem a szomszéd szállás nagylányát, vigyázzon a gyerekekre, ismeri őket, sokat jár ide játszani velük, így elmehetünk mindketten a faluba. Így történt. Voltak pár helyen, de nem felelt meg, mert nekik egy külön helyiség kellett a műhelynek. Már jól kifáradtak, amikor ráleltek a megfelelő albérletre. Volt egy bökkenő.

- Mondjátok ti fiatalok, van-e gyereketek?

- Nincsen, vágta ki rögtön Bözsike. Karesz szólni akart, de nem juthatott szóhoz. Az asszonyka tudta, ha bevallja, nem lesz semmi az albérletből, de majd egyesével hozza el a gyerekeket, akiket addig az anyja fogja gondozni, amíg mind a három nem kerül a házba.

- Te anyuci, miket hordtál ott össze - amikor elmentek a háztól. Miért tagadtad le a gyerekeket?

- Ugyan már, nem tagadtam le őket, csak elhallgattam, illetve nem mondtam meg az igazságot. Érted tettem, hogy legyen műhelyed.

A következő héten már hurcolkodtak a házba. Amikor a bútorok a helyükre kerültek, Bözsike hazament az anyjához, és elhozta a legidősebb gyereket.

A gazda nem állta ki szó nélkül.

- De a nemjóját! Nem így volt az egyezés! Gyerek nem lesz a háznál!

Bözsike mosolyogva odalépett hozzá, közben a kisfiúhoz beszélt. „Nézd csak ezt a bácsit. Ugye, olyan, mint az apukám.” A gazda nem nagy kedvességet mutatott a gyerek iránt, de szó nélkül bement a szobájába.

Mindegy, el kell hozni a másik kettőt is. Nem maradhatnak állandóan a nagymamánál. Alig értek be a kapun, amikor mint a fúria, kirohant a házigazda és azt üvöltötte:

- Nem lesz itt lakodalom! Keressetek magatoknak másik helyet!

Nem volt lelküknek hova lenni. Nyakukba vették a falut, és egész jó helyen találtak üres házat. Oda behurcolkodtak.

- Nos, anyucikám, itt lesz vagy nem lesz lakodalom, de nekünk addig születnek a gyerekek, amíg lányunk is lesz. Három fiunk van. Meglásd, a negyedik kislányként tekint a világba, éppen olyan szép lesz, mint amilyen te vagy.

- Eredj már, te gyerekimádó! Elég lesz nekünk ez a három is.

- Most az egyszer tévedsz! Úgy lesz, ahogy én mondom! Ezzel lezártuk a témát. Bözsike kissé meglepődött, az ő férje ilyen határozottan kéri a kislányt.

- Te Karesz! Nincs neked szeretőd? Engem a gyerekekhez akarsz láncolni, te meg a szépasszonyokhoz fogsz járni?!

- Most aztán elég legyen! Azt a féltékeny mindenedet! Jártam én a kocsmába? Kimaradoztam sokáig? Meg ne halljam még egyszer ezeket a hülyeségeket, mert én nem is tudom mit teszek.

- Semmit sem teszel. A többit meg majd megbeszéljük.

Karesznek mindinkább lett munkája. A falu legismertebb mesterévé vált. Jól keresett. Amikor megszületett a kislány, örömeiben még alkoholt is ivott a barátokkal, de Bözsike nem szólt érte semmit sem. Így Karesz kívánsága teljesült. Több gyermekáldás nem lett.

A szállási lányka, amikor bejött a faluba, felkereste őket, szeretgette, dédelgette a gyerekeket, Azok is rajta csimpaszkodtak. Játzás közben megszólalt a lányka.

- Böske néni, tudok egy jó viccet a szabókkal kapcsolatban. Magának elmondom, de Karesz bácsinak nem merem.

- Na halljam, te kis huncutka azt a viccet.

- Volt a faluban egy híres szabómester, akivel az egyik kuncsaft sohasem volt megelégedve. Azt hajtogatta a faluban, több anyagot vetet vele a szabó, és magának is varr nadrágot. Ez persze a mester fülébe jutott. Legközelebb, amikor kezdte szabni a nadrágot, oda hívta az elégedetlenkedőt. Rászedte, nézze végig, hogyan szabja ki neki a nadrágját, hangoztatva: látod ez a kizecc, nézd meg jobban ez a bezecc, ez, a fordított tufni, ez az egyenes spicc, és két nadrágot szabott ki. Az elégedetlen ezentúl bizonygatta, hogy tévedett, becsületes az ő mestere.

- Ezt bezzeg elmesélem a férjemnek. Majd jót nevet rajta.

Olyan szépen keresett Karesz a szabó mesterséggel, hogy házat vehettek.

Ma már eltűntek a szabók, mert kész öltönyt, ruhát vásárolnak az emberek. Kareszék a mesterséggel kitanították gyerekeket.

Bözsikével büszkék voltak a családjukra, akik mindkét szülő tulajdonságát örökölték: vidám és szorgalmas felnőttként éltek az életüket.

Dr. Radmila Marković

Nagymosás

Édesapám minden évben tavasszal, vett egy választási malacot, amit karácsonyig szép kövérre meghizlaltak, és ekkor levágtak. Ez jelentette a családnak az ételmet, a zsírt, szalonnát, a húsvéti sonkát, és minden egyéb részét feldolgozták.

A disznóól készen várta az új jövevényt. Tiszta vályú, amibe az eleséget kapta, új friss szalma, amin pihenhetett. A reggelije vegyes korpás, főtt krumplis moslék volt, utána még csöves kukoricát, és időnként zöld takarmányként disznóparéjt is kapott. Szüleim a Csöszi nevet adták neki. Mangalica fajta volt szép fehéres göndör szőre volt. Édesapám egyszer-kétszer megvakargatta a füle tövét, a hasa alját, ez a kényeztetés nagyon tetszett Csöszinnek. Miután megette a reggelijét, nyögdecselve jelezte, hogy igényt tart egy kis kényeztetésre. A mindig jókedvű állat kedvence lett a családnak. Szépen gyarapodott, néha-néha kijöhetett az óljából a tyúkudvarba, tehetett pár kanyart, rohangálva kergette a tyúkokat.

Történt egyszer, hogy édesanya nagymosáshoz készült. Már előző nap tele hordták a nagy üstöt, a mosófazekakat, hogy legyen elegendő víz a mosáshoz, öblítéshez. Sok ruha várt tisztításra, ágynemű, asztalnemű, és minden egyéb. Abban az időben még nem volt mosógép, centrifuga, kézzel mostak a nagy teknőben. Mosó-szódával, szappannal, forró vízben dörzsölve, darabonként nyomkodva tisztították a ruhákat. A sima fehér „sifon” anyagú ágyneműt, és a hozzá hasonló fehér darabokat a nagy 25 literes mosófazékban még ki is főzték, hogy hófehér legyen, ez egyben a ruhák fertőtlenítését is jelentette. Édesanyám e nagy munkához segítséget hívott, egyedül nem bírta volna fizikailag. Ketten könnyebben és gyorsabban végeztek. Öblítés után következett a ruhák teregetése. A szárító kötelet a tyúkudvarban húzták ki, ott volt elég hely a ruhák szárítására. Szép napos idő volt, enyhe szellő is lengedezett, ragyogott a sok hófehér ruha a napfényben.

Aztán valami zár hiba miatt, Csöszi kiszabadult a disznóólból. Nagy örömmel rohangálni kezdett, látta a lengedező lepedőket, ágyneműt, amiket játékos kedvében éppen elért, lerángatta a kötélről. Ez nem volt elég, jól meg is taposta, húzgálta a poros földön. Pár perc volt ez a játék, mikor édesanya észrevette. Sírva, kétségbeesve segítségért kiáltott, és ment összeszedni a Csöszi által tönkretett ruhákat. Az ilyen szennyeződést nagyon nehéz kimosni, a sáros

piszkos por beivódott a vizes ruhákba. Anya egészen össze volt törve, nagyon sírt, de nem volt mit tenni, kezdődhetett a mosás előlről, sokkal nagyobb energiával és türelemmel. Csöszit betelerelte édesapa az óljába, megerősítette a zárat és vége volt a játéknak! Ezek után nem jöhetett ki az udvarra. Csínytevése ellenére mindenki kedvence maradt, hiszen ő csak játszani, kicsit ugránozni akart. Miután szépen meghízott, el kellett búcsúznunk tőle. Még sokáig emlegettük csínytevéseit, kedves bohókás természetét. Nagyon sajnáltuk, és én meg is sirattam.

Ráduly Katalin

Dédanyám történetcsokra

Családom nyomában

Őseimnek rengeteg története van, amelyeket szeretettel adtak át a fiatalabb generációknak. Ezek a történetek mind nagyon érdekesek és tanulságosak is. Nagyon örülök, hogy egyiket-másikat én is megismerhettem és remélem, hogy tovább is adhatom majd az engem követőknek.

Dédanyám, Lukács Mária nagygazda lánya volt Nádszegen. Jól álltak anyagilag, sok állatot tartottak, mindig volt az ükapámnak 80-100 disznaja, 2 pár lova. Mivel legény nem volt a háznál, ezért a hat leánya dolgozott otthon. Amikor ősszel eladta a gabonát, meg a disznókat, azt mondta: „Na lánko, akkor mehettek Pestre.” Minden évben Pesten öltözködtek a legújabb divat szerint. Minden leánynak külön szekrénye volt, amibe a szép ruháit rakta. Amikor aratáskor, kapáláskor munkaerőre volt szükség, felfogadták a szomszéd Lukácsék fiait, akikkel rokonságban is álltak. Lukácséknál mind legény volt, jobbára azok mentek segíteni, akár kaszálni is. Marokszedők a lányok voltak.

Dédanyám járt brigádozni is. Mielőtt a Révhidat megépítették volna, pontonhíd állt ott, azon jártak át a szomszéd falu, Vásárút felé. Jobb felől a rét mind gyöngyvirág volt, az egész erdőt gyöngyvirágosnak hívták. Azt mesélte, hogy amikor kezdett nyílani a gyöngyvirág, azt szedték, kis csokrot kötöttek belőle, aztán vitték városra eladni. Termesztettek a közelben dohányt is. Mindig kikönyörögték őt az ükapatától dohányt fűzni, mert ügyes kezű volt. Dalolgattak, miközben dolgoztak, dédanyám nagyon szépen énekelt. Jól keresett ott, a pénzét mindig félre tehetette.

Dédmama úgy szokta mesélni, hogy már „lánko” volt Feri öccse születésekor. A régi időkben még mindenki otthon szült, a családtagoknak és a bábának kellett világra segíteni az újszülöttet. Lukács ükapa Feri születésekor az istállóban csutakolta a lovakat, mindig szépen csillogott a szőrük. Hirtelen valaki kifutott hozzá

és nagy örömmel ezt kiáltja neki: „György báty, fia született!”. Az meg csak csutakolta őket tovább: „Ha egyszer kefégyár, az csak kefét csinál.” nem akarta elhinni, hogy a sok lány után végre fia született. Aztán mikor bement, látta, hogy töke van a gyerekeknek. Ekkor egybe elment és vett neki 5 hold földet meg erdőt.

Dédanyám 19 éves volt a 2. világháború kitörésekor. A legényeket elvitték katonának, a lányok, köztük ő is, titkos leveleket írtak nekik itthonról. Tükörírásban írtak, amit csak tükör segítségével tudtak a katonák elolvasni.

1945-ben már mindenki tudta, érezte, hogy a háborúnak vége, ennek ellenére még akkor is vittek el leventéket a faluból. Köztük volt dédanyám egyetlen fiú testvére, Feri is. A fiatal fiúkat Újvárnak terelték. Virágvasárnap volt, a szomszédos Komjátón vettek részt a szentmisén. A repülők zajára az emberek kiszaladtak a templomból és így lelték halálukat. Dédmama azt mesélte, hogy kint voltak Nádszegen a határban, nem lehetett látni az eget, annyi rengeteg repülőgép szállt odafent. Két nap múlva értek Komjára kocsival. Ahogyan az embereket „lelődözték”, ott feküdtek, a leányok, mint a menyasszonyok. Tömegsírba kerültek, meszet dobtak rájuk. Ükpapám nem engedte, hogy a fiát a közös sírba tegyék, ezért őt és még 2 nádszegit a templomnál temették el. Az lett a vesztük, hogy beleestek Érsekújvár bombázásába. Vasúti csomópont volt, stratégiai célpont, ezért bombázták 1945 márciusában már harmadszor. Körülbelül négyezren haltak meg: utazók, környékbeliek, katonák... A nyilas, aki a leventéket toborozta, ezután elbujdosott. Egyszer a dédanyám és még néhány leány kapálni ment. Észrevették őt a falu határában, lementek hozzá és nagyon megverték – nem tudták megbocsátani neki Feri értelmetlen halálát.

Még mindig 1945-öt írtak, a második világháború véget ért. Nádszegen is beköszöntött az ősz, a betakarítások ideje. Dédanyám, nővérei és szülei a szomszédban kukoricát fosztottak. Körülülték a kukoricát, mert abban az időben hazavitték és otthon pucolták, kötözték, aztán ment a szárítóba, padlásra. Egy Vágsellyéről Nagymegyerre tartó szlovák katona is oda keveredett. Be volt rúgva és pálinkát akart szerezni, fegyverrel fenyegetve az embereket. A dédmamám unokatestvérei, a Gáspár fiúk, akik akkor tértek haza a háborúból, katonaviselt férfiak lévén nem ijedtek be, a katonát lefegyverezték, jól megverték és beledobták a Lukács-tócsába azt gondolva, többet nem látják. Még nem is gondolták, mekkora baj lesz belőle... A katona észhez tért, elment az orvoshoz, aki még be is kötözte. Hamarosan visszatért az alakulat többi tagjával, hogy bosszút álljon. A fiatalok nem ijedtek meg tőlük, rájuk lőttek. Az egyik Gáspár fiút és édesapját elfogták, de a testvérei pár szomszéd segítségével kiszabadították őket. Eközben a katonák elfogták a fiúk anyját, akivel megásatták a saját sírját. Az asszony meggyilkolását egy magas rangú tiszt érkezése akadályozta meg. Közben a fiai elmenekültek az országból, nehogy megint a rablók fogságába essenek. A nádszegi férfiakat betelerelték a templomba, még a szükségük elvégzésére sem engedték ki őket, az

oltár mögé kényszerültek. Eközben a katonák raboltak a faluban, dédanyáméktól elvitték a pesti ruhákat is. Később ezeket más lányokon ismerte fel a faluban. A faluból kivezető utakat lezárták, nehogy bárki elmenekülhessen. Akin magyar egyenruha volt, azt levetkőztették. A férfiak aznap este a templomban aludtak. Másnap reggel áthajtották őket az öreg iskola épületébe. Oda már az asszonyok vihettek nekik ételt. Az egyik katona, hogy sürgesse az ételátadást, a levegőbe lőtt, de visszapattant a golyó, és eltalálta az egyik fiatal férfit, aki a helyszínen meghalt. A következő nap menetoszlopba állították a férfiakat és elhajtották őket Vágsellyére. Több napi vallatás után kisebb csoportokban jöhettek haza.

A családnak szerencsére nemcsak szomorú emlékei vannak, hanem olyanok is, amiken jókat derülhetünk:

Ükapámmal, Lukács György gazdával jóban voltak Simonék, akik egyszer rendesen átverték a Mecsetéket. Mindketten nagy rabsicok (orvvadászok) voltak, és a fegyvereiket a rendőrök elől az ükapámnál rejtették el, hisz neki csak lányai voltak, és a lányok köztudott, hogy nem lövöldöznek. Egy nap a Mecseték nagyon dicsekedtek Simonéknak, hogy micsoda puskát szereztek. De Simon azt mondta nekik: „Hiszem, ha látom! Gyertek el György bátyhoz este, tegyék le az istálló ajtajához, nem kell, hogy behozzátok, mink ott leszünk. Aztán hiszem, ha látom!” Simon szólt a csatlósának, hogy megvan a hely, ahova Mecseték a fegyvert teszik, és miután elhelyezték, ő vigye el onnan. Este jöttek is Mecseték, hozták a fegyvert, letették a megbeszélt helyre, utána bementek szórakozni. Ükapámék akkor még nem tudták, hogy mi készül. Beszélgettek, iszogattak, egy kis idő múlva mondják Mecsetéknek, hogy akkor ideje lenne megnézni a fegyvert. Kimentek, hát nincs ott a puska... „Á, tudtam én, hogy csak „lódíttú”! Hol szerezteél volna olyat?” - mondta Simon. A későbbi időkben sem árulták el Mecsetéknek, mi lett a fegyverrel.

Dédszüleim szerelme egy érdekes történet: dédpapa 1946-ban jött haza az amerikai fogságból. Meghívást kapott a barátja lakodalmába, ott ismerkedtek össze. Dédpapám, mikor meglátta a dédanyám, ahogy énekelve mennek lovaskocsin a lagziba, rögtön szerelembe esett. Dédmama is viszonzta az érzéseit, még abban az évben össze is házasodtak. Házasságuk gyümölcsként jött világra a nagyapám, akinek köszönhetően én is megismerhettem ezeket a történeteket. Fontos kötelességemnek érzem, hogy ezeket átadjam a következő generációnak.

Rákász Botond

Dédnagyamám és a topolyai zárda

Anyai dédanyám az idén 90 éves. Szerencsésnek érzem magam, hogy ismerhetem és többek között hallhattam történetét, a régi világban csak a kiváltságos helyzetben levők által látogatott iskoláról, a Zárdáról.

Dédnagyamám élete első öt esztendejét egy tanyán töltötte családjával egyetemben. A 11 holdas területen megismerhette a szabadság legjavát. Ám életének hatodik évében, óvodás korában szülei úgy döntöttek, elviszik őt és egyik testvérét a topolyai zárdába, mivel ott magasabb szintű oktatásban részesülhettek a gyerekek, mint a tanyasi iskolában. E helyekre általában tanyasi nagygazdák gyerekei jártak. Dédanyám édesapjának terve lányaival kapcsolatban az volt, hogy miután befejezik a polgári iskolát, Bécsbe viszi őket az angolkisasszonyokhoz, mivel azt szerette volna, ha csemetéi nem tanyasi életet élnek majd. Így kerültek nővérével együtt a szabad tanyáról a látszólag oly szigorú bentlakásos iskolába 1940-ben.

Az intézményben a zárdafőnök volt - mint azt neve is mondja - mindennek a feje. Őt követték a feketében járó tanítók, akik tudományukat adták át a lurkóknak. Rangban utánuk pedig a fehérret viselő, nem iskolázott apácák jöttek, akik a kertet tartották rendben, disznót, baromfit neveltek. Végezetül pedig a nevelőről se felejtkezünk meg szót ejteni, aki a bentlakó gyerekekkel foglalkozott, felügyelt rájuk, de hímezni és gobelint varrni is oktatta őket.

A bentlakó diákok egy mesébe illő kerten keresztül jártak fel a hálószozáikba. Az óvodás korú-, iskolás korú lányok és a fiúk mind-mind külön szobákba voltak csoportosítva. Reggel korán egy nővér ment végig a folyosón, nyitott be szobáikba, és csengővel keltette a gyerekeket egy kedves mondattal:

„Éljen Jézus a mi szíveinkben!”

Közösen indultak reggelizni, étkezések előtt és után is az ebédlőteremben elhelyezett kereszt felé fordulva mondták el az imákat. Rögtön utána kezdetét is vette a tanítás, egészen ebédig. A tanításba beleszámítottak a plusz tandíjért megtartott furulya órák is, amelyet külön zeneoktató tanított. A jól megtanult darabokkal fel is léptek, hangszereik végén ilyenkor a magyarság színeiben pompázó szalag virított. Később zongorázni is tanultak.

Amikor meghallották a déli harangszót, állva kellett elmondani az Úr Angyalát, összetett kezekkel, még akkor is, ha éppen hintáztak, vagy a homokozóban ügyeskedtek.

Étkezés után a már említett csodás kert játszóterén lehetett szórakozni, bújócskázni, fogócskázni és a már feledésbe merült „Hol az olló?” nevű játékot játszani. Néha-néha egy apáca szólt le kedvesen az emeleti ablakból és cukorkát dobott le a gyerkőcöknek, akik kezecskéiket a magasba emelve igyekeztek elkapni a szemeket.

Délutánonként sokat kézimunkáztak, de még többet foglalkoztak különféle társasjátékokkal. Dédanyám kedvence mindig a vasárnapi tombola volt, ahol szentképet, illetve csekély nyalánkságot lehetett nyerni, bár legtöbbször a szentképeket választották, mivel egyik kedvenc elfoglaltságuk volt e miniatűrök gyűjtése.

Vasárnaponként uzsonnára egy szép fürt szőlőt kaptak a zárda kertjéből, illetve a gyerekek által Pistikének nevezett kicsinyke fonott kalácsot, ami a kedvencük volt.

Az apácák mindig kedvesek voltak velük, igyekeztek szeretetben, istenfélő gyermekeknek nevelni az ott tartózkodókat. Persze bizonyos mértékű szigor is volt ott, tiszteletben kellett tartani a szabályokat, amit piros- és fekete pontokkal jutalmaztak.

A bentlakók csak ünnepekre mentek haza, de mielőtt ez megtörtént volna, a zárdában is kisebb mulatságot rendeztek, ahol a jó gyerekek és a rosszcsontok is megkapták kis ajándékaikat, vagy éppen egy jó adag virgácsot. Szüleik bármikor meglátogathatták őket, a találkozásra pedig szintén a kertben elhelyezkedő pavilonban került sor. Ha élelemcsomagot hoztak gyermekeiknek, abban az esetben uzsonna időben az került a tányérra.

A zárda területén egy csodaszép kápolna is helyet kapott, ide főképp az apácák látogattak el rendszeresen, ide a gyerekeknek nem volt kötelező jönni. Vasárnap azonban az egész intézmény, osztályonként sorakozva ment a topolyai nagytemplomba, ahol együtt imádkozva állták végig a misét.

Dédanyám elmondása szerint mindig jól érezték magukat a Zárdában, jó volt a felügyelet, sokat lehetett játszani, megszokták és szerették ezt az életet. Megtanulták az imádkozást, a szép, helyes, istenfélő viselkedést és a természetszeretetet. Madár- és fa napokat is tartottak, talán ennek köszönhető, hogy dédnagyanyám a mai napig kertészkedik és szívesen üldögél az udvaron, madárcsicsergést hallgatva.

A felszabadulásig nevelkedett itt, vagyis összesen öt évet, ha összeadjuk az óvodát és az első négy osztályt. Amikor azonban megjelentek a partizánok, a zárdát bezáratták, megszüntették, s magán szerb iskola lett belőle. Dédanyám és testvére másfél évet otthon voltak szüleikkel, mivel ükapám nem szerette volna, hogy azokban a zavaros időkben külön váljon egymástól a család. Amikor lecsendesedtek a politikai dolgok, magántanulóként kezdték meg a gimnázium első osztályát, ami a mai ötödik osztálynak felelne meg.

Amikor először hallottam a Zárdáról, sajnáltam a kis gyerekeket, akiket ide „bezártak”, elszakítva szüleiktől, de ahogy meghallgattam a mesét teljes egészében, és elképzeltem lelki szemeim előtt, melegség borított el. Úgy érzem, jó helye volt itt a dédanyámnak, és már tudom, hogy ő sem bánja, hiszen így lett belőle az, akit ma én is ismerhetek és szerethetek.

Recskó Dorka

Aki szereti, megvárja

Nagynéném bízta rám ezeket a szavakat, nagynéném, akit éppen úgy hívnak, mint engem. Kértem, hogy meséljen, és csak késve jöttem el hozzá, annyi év lehetőségét elmulasztottam, mert gyáva és kényelmes voltam.

Most itt ülök nála megilletődve, amikor már felkelni sem bír, nyakában 88 év súlyos terhe, és a halál szomorú, éjsötét tekintete itt leskelődik a szobája ablakában... Nagynéném elhessenti, valahányszor beljebb merészkedne: ne még, hiszen itt van a szép család, az unokák, dédunokák, akikben gyönyörködni lehet, és a jövő, s annak megannyi hamvas arca...

Marasztalja élete filmjének számtalan epizódja is, amelyeken még dolgozni kellene egy kicsit, mielőtt a mennyei vágószobában elkészül a végleges verzió. Hiszen a vége felirat előtt, az agónia lehangelő képkockáit, még a leges-legutolsó pillanatban is felválthatja valami váratlan: egy fontos mondat, egy látogató, egy megbocsátott sérelem, egy elfogadó, befogadó, vagy éppen elengedő gesztus, bármi. Azután ott a legidősebb lánya, akivel együtt él, aki ápolja, két húga segítségével.

Nem, tényleg nem lehet menni még!

Még itt van egy történet is, itt, a nyelve hegyén, amit el kellene mesélni, mert egyszerűen gyönyörű. Mindössze csak szavakba önteni rendkívül nehéz, mert a szív tiszta, őszinte érzései sokszor béklyót raknak a nyelvre, ezt mindenki tudja, akinek megadták ezek az ajándékok valaha. A szavak különben olyan sokszor hazudtak már.

Nagy megerőltetés beszéd annak, akinek lábait már megmarkolta, és mohón rántaná magába a túlvilág.

„Én szívesen kölcsönzöm neki a szavakat, és feltett szándékom visszatükrözni, amit átélt, s kérem a mindenhatót, igaz legyen, amit elmondok most, még ha a pontos, történeti valóság, folytonos és szabályos interjú híján, helyenként homályban marad is.”

Felvillan az idáig múltba révedő tekintete, mikor kérem, mesélje el a történetét, azt a háborús történetet. Efféle emlékkincset, alig őriz már valaki az élők sorában...

Amikor mesél, – halkan, szaggatottan, de tiszta tudattal – emlékezete felfrissül, mintha fiatalkori önmaga képe, új energiákkal töltené fel, elvirágzott, nehezen elmúló apró testét. A haldoklás lassú folyamata megtorpan egy rövid időre, mert a fiatalságból átmentett emlékérzetek varázsereje percekre újra életet lehel beléje.

Azzal kezdi mondandóját, hogy nemrég egy fehérhajú öregember látogatta meg. Ezt mondja nagynéném, a fehérhajú öregasszony, fáradt mosollyal, szája jobb sarkában.

A hófehér hajú öregember, az ő legfiatalabb öccse volt, apám. Egykorúvá tette őket az öregség, pedig majdnem egy egész generációnyi korkülönbség van köztük...

Édesanyjuk, az én apai nagyanyám, tizenegy gyermeket szült, közöttük apám a legfiatalabb, s akik közül nyolcan megélhették a békés öregkort is. De az odáig vezető út nem haladt rózsás, és gondtalan gyermekkoron keresztül. A család története természetesen, nem 1941-ben kezdődik, hanem sokkal korábban, de ha a címben szereplő mondathoz hű akarok maradni, itt kezdem, mert nagynéném is ennél az évnél kezdi az emlékezést. Talán, mert ebben az évben született apám, a család Benjaminja. Nagynéném, mint a szülői háznál maradt legidősebb lány, a kicsik nővére, dajkája, pótanyja volt egyszerre. Ő akkor 16 évesen, csaknem felnőttként élte meg az eseményeket.

Milyen világ is volt az a régi, második világháború alatti világ? Kemény világ volt, nehéz élet, nélkülözés. Jó esetben, heti három kenyeret, és egy cipót sütöttek, amíg tartott, azt ette a nagy létszámú család.

Még ebben a mindent saját kezűleg termelő, szegény paraszti világban is, kellett volna némi pénz, egy pár csizmára, egy kendőre a lánynak, stafírungra, ha férjhez megy.

Ezt meséli nagynéném, s máris új megvilágításba kerül, és több színes árnyalattal frissül, az apámtól már sokszor hallott feketézős történet. Bár apám ezt csak anyjától, és testvéreitől hallhatta, mert amikor történt, ő mindössze öt hónapos kisdéd volt.

1941 karácsonya előtt, nagyanyám szeretett volna egy kevéske pénzt keresni, ezért háti kosarába pakolta az éhes szájak elől gondosan elrejtett tojásait, meg az otthon nevelt, levágott, pucolt baromfit. Felkerekedett Ikladról Sashalomra, hogy eladja mindezeket. Szerencsétlenségére a rend őrei lefülelték, és két napra a csendőrségi fogdába zárták, feketézésért. Hiába sírt, hogy a gyerekei, csecsemője várják otthon. A törvény, az törvény volt, nem eresztették. Ez alatt, az otthoniak el sem tudták képzelni, hol lehet. Szoptatni kellett volna már.

Végül nagynéném mégis szerzett tejet, éhes csecsemő apámnak, és egy bögrébe lógatott rongydarabka, amelyen keresztül a gyermek kiszopogatta a tejet, a cumisüveget is kiváltotta. Legalábbis így tartja a családi legendárium, amelynek nem létezik írott formája. Két nap múlva kiengedték nagyanyámat, s nagynéném szerint, amikor hazaért a mellei duzzadtak az összegyűlt tejtől...

A háború rányomta bélyegét az otthon maradtak életére is, és nemcsak a második háború. Nagyanyám, a nehézségekben igazi túlélő, bátor asszony volt, mind ezt állítják, akik jól ismerték. A falut, és az éléskamrát megszálló orosz katonák elől, úgy mentett meg néhány kolbászt, hogy gyorsan földre a dobálta azokat, s a katonák ott nem vették észre. De ez már a háború vége felé történt.

Mindenre elszánt volt, hogy mentse a családját, s hogy etetni tudja őket, de nemcsak azért próbált pénzt keresni, a néhány hónapos csecsemője mellett.

Nagyapám, akit én már nem ismerhettem, első világháborús rokkant volt. 1918-ban egy aknarobbanás betemette, már halottnak hitték, amikor rátaláltak.

Nagyapámnak epilepsziás rohamai voltak. Sokszor nem tudott dolgozni, a roham utáni állapot miatt. Ha mégis, akkor szántással, erdei fa szállításával keresett némi pénzt. Kevéske földjük, nem tartotta el őket. De a szerencse nem állt mellette, mert az erdőben, vagy az istráng szakadt el, vagy a ló sérült meg, s ezeket a károkat a sokgyermekes család kevéske jövedelme nem bírta viselni.

Ahogy az önző világ egyre jobban belebonyolódott a háborúba, úgy jött és maradt a még nagyobb nélkülözés. A falubeli szegény fiúk inasnak álltak, kihasználva a sok földdel nem bíró fiatalok egyetlen lehetőségét. A lányok pedig vártak és vártak, hátha akad kérő, akivel elkezdhetik élni a lánygyermeki után, a gyermekasszonyi életüket.

A második világháború általános hadkötelezettsége elvitte a fiatal férfiakat a faluból, de nagynénémnek nem csak emiatt, volt sokkal kevesebb esélye férjhez menni. Aztán egyszer, egy szép pünkösdvasárnapon mégis eljött, akit az ég neki szánt.

Dudás Mihály volt az, egy falubeli fiatalember, aki 1943 óta katonaként szolgált.

„Kíváncsi lennék hogyan zajlott az udvarlás, de unokanővérem éppen süteménnyel kínál, és én, a rutintalan anyaggyűjtő, nem tudok egyszerre enni, kérdezni, és jegyzetelni. Észreveszem mégis, hogy nagynéném ennél a témánál elcsendesedik, s bár tekintete nevet, s ebből azt a következtetést vonom le, hogy tiszta és ártatlan volt, bátortalan közeledés lehetett, de ebben benne volt a majdani több, éppen ezért megérintette mindkettőjüket.”

Mások döntöttek helyettük megint, és a katonáknak menni kellett a háború utolsó évében. Dudás Mihály is elment, és februártól nem hallottak felőle. Voltak többen, akik azt gondolták, odaveszett.

Közben Európában véget értek a harcok. A faluba érkező orosz haderők, ezt már 1944 decemberében megjósolták. „Kaput vojné” hajtogatták az orosz katonák. (Nagyanyám visszaemlékezéseinek felidézése alapján írom ezt, ő mesélte a gyermekeinek.)

Az előlük visszavonuló németek, kevéssel előtte még, a totális győzelem hitében éltek. Bizonyára történetileg hitelesnek mondható tény, hogy a „naje váffe”, az új fegyver féltése tartotta fenn a hitüket, mert ők ezt a két szót skandálták gyakran.

„Nekem háborzongató belegondolni abba, hogy mi lett volna, ha az a fegyver valósággá lesz Hitler kezében. A szövetséges és az ellenséges hadak, egyaránt közlékenyek voltak az általuk megszállt területen, a falubeliekkel. Nagyanyám tudott egy kicsit szlovákul és németül is eléggé, ezért megértette, mit mondanak a katonák.”

Négy hónapig semmit sem tudtak Dudás Mihályról, azután jött egy levél, amelyből kiderült, hogy orosz hadifogságba esett. Ez a levél okot adott a reménykedésre, nemcsak nagynénémnek, hanem másoknak is, akik aggódó szívvel hazavártak valakit. De voltak, akik már sohasem jöhettek...

A háború sebei lassan gyógyultak, s a falu népe megint vetett és aratott, ahogy ősidőktől fogva háborúban és békében tette. Nagynéném dolgozott otthon, meg a földeken is, pesztrálta a kicsiket és várt. A kistestvérei felcseperedtek. Apám, a legkisebb gyerek is iskolás volt már 1948-ban.

Nagynéném 23 éves lett abban az évben, és nagyanyám többször is mondta neki, hogy ne várjon feleslegesen, menjen férjhez végre. Ajánlott is neki, alkalmasnak tűnő férjjelölteket. De neki nem kellett senki sem.

Azt meséli, napszámosként dolgozott, sokszor egész nap, egy darab szalonnáért, kenyérért. Azon a nyáron aratáskor, Vanóék marokszedője volt, a határban arattak éppen, amikor valaki hírt hozott az aratóknak: Dudás Mihály hazajött!

Nem tudott tovább dolgozni, amikor meghallotta ezt. Hazament, az udvaron levetette magát a szalmára, és sírt.

Nem találkoztak aznap. Betartották az illendőség szabályait, amelyek azt kívánták, hogy hétköznap ne járjanak össze, és ne udvaroljanak. Ennek érthető, gyakorlatias magyarázata az, hogy a hétköznap a munkáé volt. Mindez a túlélés érdekében alakulhatott így.

„Az illendőség szabályai, soha nem kívánták, hogy nagynéném, vagy bárki más, várjon arra, akit szeret, a túlélés érdekének szem előtt tartása az lett volna, hogy idejében férjhez menjen. Ő sokkal inkább a szíve erkölcsére hallgatott, és ehhez a döntéshez, nem kell magas intelligencia, széleskörű műveltség, nem lehet elsajátítani a moralista irodalomból, mert hál istennek, a szív-erkölcs mindenkié,

a szív-erkölcs nem diszkriminál, bárkinél kikerekedhet, és bárkinél nem. Ez a gyakorló lélek egyedi tananyaga.

Mindenkinek saját fejlesztésű szív-erkölcse van, ahogy mindenkinek saját sorsa, s ha valaki betartja annak, pusztán érzelmekkel irányt mutató szabályait, akkor sem lesz garantáltan könnyű élete, de elkerüli a belső válság, és én azt hiszem, hogy egy elmondhatatlan hosszú út után, lelkét a végső megsemmisülés.”

Nagynéném, és Dudás Mihály betartotta az illemszabályokat is, három és fél év távollét után, csak a hazaérkezés hetének szombatján találkoztak. Este, a templom környékén történt. Mihály borzasztó sovány volt. Sírtak mind a ketten. – Miért vártál meg? – ezt kérdezte a férfi. – Lett volna kérő, de egyik sem kellett... – Mihály azért nem adott hírt magáról, mert súlyos beteg lett, a hadifogoly kórházba került. Volt ott egy német orvos, akivel tudott beszélni. Addig maradt a kórházban, amíg javult az állapota, hízott is egy kicsit. Talán, ezért is élte túl...

1948. novemberében, nagyanyám kettős lakodalmat csinált. Két leányát adta férjhez, Teréziát, akiről ez a történet szól, és Zsuzsannát, aki öt évvel fiatalabb nála, s akinek szintén szép, hosszú élet jutott.

Mihálynak egy kicsit meg kellett erősödnie az esküvő előtt, mert nagyon rossz állapotban jött haza. Azután volt még egy kicsi megoldandó probléma: másvalakit szántak neki, nem ilyen szegény lányt, mint a nagynéném volt. Dudás Mihály az emberfeletti megpróbáltatásokban megedződve, már könnyedén leszerelte a szülői ellenkezést...

„Nagyanyám, immár özvegyen, 1961-ben rendezte az utolsó lakodalmat, apám nősült akkor, a legkisebb. Megint csak a szájhagyományban megőrződött családi legendáriumból tudom, hogy mama, az esküvő után felsóhajtott, és azt mondta: mind elkelt. Mind az öt leánya és mindhárom fia, akik megélték a felnőttkort, a két világháború között, sorban, egymás után született gyermekei közül.”

Dudás Mihály, akit én csak Dudás bácsinak hívtam, civil foglalkozása kőműves volt.

Az ötvenes években, amikor apám is kitanulta a kőműves szakmát, együtt dolgoztak Pesten, a Kőbányai Sörgyárban. Dudás Mihály pártfogásába vette apámat, a sógorát, mint ifjú szakembert.

A közös munka során, többször szóba került a hadifogolytábor témája, amelynek részleteiről otthon talán kevesebbet beszélt. Valószínűleg azért, mert a hazajövetele után rendszeresen jelentkeznie kellett a rendőrségen.

Apám szerint, először Odessába vitték őket, ahol megrakott uszályokról téglát pakoltak. Onnan másik táborba került, Kijevbe. Itt gazdaságokban dolgoztak a hadifoglyok. A táborban rettentő körülmények között éltek. Hastífusz tizedelte őket, sok volt a halott, ezek után a tetvek inváziója következett.

Kevés és rossz minőségű élelmet kaptak. Volt olyan eset is, hogy egy hatalmas halat hoztak, s amíg az tartott, addig főztek belőle a táboriaknak. Máskor sós

hering volt, amire rengeteg vizet ittak, de az alultáplált, legyengült szervezetük ezt rosszul viselte. Sokan ebbe haltak bele.

Dudás Mihály három és fél év után jöhetett haza Debrecenen át, ahol megállították több sorstársával együtt. Enni kaptak, hogy hazatérve kicsit jobb állapotban legyenek, ha találkoznak a szeretteikkel...

„Dudás bácsi felépült a hadifogság után, és nyugdíjazásáig dolgozott a Kőbányai Sörgyárban. 1989-ben távozott örökre, 66 éves volt. Három lányuk ma is Ikladon él. Öt felnőtt unokájuk van.”

Nagynéném azt mondta, mikor elköszöntem: nem jövök, és nem látom már többet. Félek igaza lesz! De tudom, még most sem siet a halállal randevúzni.

Testét felfekvések gyötrik, azt jelzik, hogy a földi porhüvelyt helyenként már teljesen elkerüli az élet áramlása. De a fejében még emlékek kavarnak születésről, ölelésről, küszködésről, mindarról, ami egy ilyen hosszú élet történetének velejét adja, s ami megadja ugyanennek a hosszú életnek az értelmét is.

A szív, ez a hatalmas szerető szív ugyanúgy dolgozik még elpusztíthatatlanul, benne az anyai törődés a szív-erkölcs magasiskoláit járva, nem engedheti, hogy könnyedén és könnyelműen itt feledjen mindent.

S él még abban a szívben a remény, amely megelőlegezi a bizalmat, hogy ott, azon a másik, ismeretlen világon, léteznek mély érzések, és becsültnivaló tulajdonságok, s aki itt szerette, ott is szereti, és megvárja majd, anyagi türelemmel.

Dudás Mihályné, Dudás Katalin és Rébb Dániel visszaemlékezései alapján

Rébb Terézia

Ünnepcsalogató

Jaj nektek, porcicák! - csíptem nyakon nagy elhatározással a mikroszálás törlőt ezen a hideg, leginkább csak bekuckózásra alkalmas esőverte, szélfútt márciusi napon.

Téltábornok visszatért ugyan, de a naptáram tele volt színes jelzésekkel.

Kék filctollal, hogy Marcikát kell elhoznom az oviból, rózsaszínnel, hogy szerdán meg a kicsi Kamillára vigyázok. A zöld kérdőjeles. Talán ma fel tud jönni Zsoma, hogy megnézzem, miért vacakol a számítógépem. Mirkó suli után biztosan átgurul a suliból, mert főzelékes menza után - félúton hazafelé - nem árt egy kis palacsinta. Narancssárga filctollal felírtam, hogy baracklekvárt kell vennem hozzá.

Tovább fényesednek a naptárak: csupa piros felkiáltójel ugrál örömeiben, hirdelve, hogy a húsvéti ünnepekre megérkezik családjuk büszkesége, Hanna unokám is, aki ösztöndíjjal Duinoban tanul, Domi lányomék pedig rögtön a koncertjük után indulnak haza Németországból.

Egy csésze kávéval feltuningolva, jókedvűen látok hát neki a tavaszi nagytakarításnak.

A húsvéti díszeket rejtő kartondobozt is le kell ügyeskednem a gardrób szekrény polcáról. Sikerült!

Mellette még két másik is, a családi fotókat rejtő. Kiborult minden belőlük: rengeteg fénykép, album, meg a verses füzetkéim.

Ülök egy kupac közepén, és semmi kétség, a porcicák mára megúszták.

A lányaim kis kori képeit próbálom újra csoportosítani. Milyen hihetetlen, hogy már felnőttek! Meg hogy már családanyák!

Szép ívű házasságból születtek. A verses füzet első lapjain egy fénymásolt fotó az édesapjukat ábrázolja, húsz évesen. Mellette vers:

„Hömpölygő víz hullámára
fénypázmát rajzolt a színezüst Hold.
Szerelemfának ágabogára
szökkent egy kék kis kobold...”

A szivárvány íve közel negyven éven át színesedett a házasság egén. Aztán elárvultunk. A kék koboldból tűnt idő lett. És újabb vers, fekete keretben:

„Bársony gyászomnak hulló csillagán,
Üszkös hitemnek piros parazsán
Ülök és fázom hűvös hamuban.
Továtúnt Idő kéken elsuhan.

Tűnt Idő, jöjj elő! - szólhatna bús danám...
Mindenség kódében
kinek is mondanám.”

Egy közös fotó! Kicsik még, a teljes család rajta. Ragyog a szemük, nevetésük mosolyvirág. Tulipános papír keretben. Pár lappal odébb pedig megint egy vers:

„Mesekertből megszöktek.
Olyan hamar felnőttek!

Ringatnám még most is őket!
Kergetnék csúf viharfelhőket.

Bimbók voltak nemrégén még!
Rejti őket a selyemrét.

S csak hajladoznak kósza szélben...
Harmatcsepp virág kelyhében.”

Öt ragyogó harmatcsepp, bizony! Tündérszép, okos unokáim. Huszonkét éves már, és egyetemista a legnagyobb, a legkisebb épp csak most múlt kettő. Micsoda boldogság! Ötcsillagos nagymama vagyok!

Akinek épp most megsörren a mobilja:

Mirkó az, a kiskamasz.

- Otthon vagy, Anima? - tudakolja.

- Miért? Hiányzom, vagy éhes vagy?

- Hát... kettő az egyben! - hangzik a diplomatikus, huncut válasz.

Pont ez az, a kiskamasz báj, amit imádok benne!

A kívánsága parancs, tehát mire rollerján begurul az előszobán, serceg a lecsó, készül mellé a megunhatatlan vajás nokedli.

A palacsinta most elmarad, úgyszincs itthon lekvár. Neki ez nem akadály! Seperc alatt lemegy érte a Sparba, felcipel bubis vizet is, ha már úgyszincs itt van. Ja, és majd nálam alszik, mert holnap nagydoli, feleút innen a sulis, félóra tovább alvás is számít.

De még mennyire! Az Idő olyan relatív, valóban. Elsuhant mellettem, észrevétlenül.

Már csak ágaskodva tudok ennek a laklinak pusztit adni. Semmi cicó, mondja, és letérdel, hogy átöleljen.

Most épp egyforma magasak lettünk. Ő kicsi, én nagy, mint régen.

És míg alszik, a kockás füzet lapjain újabb vers születik. Róla szól, természetesen. És a felnőttévről...

„Nemrég még kék busz volt
a kartondoboz.

Ollóval nyírt ablakon nézett ki ő.

Az ajtók füttyszóra nyíltak és záródtak.

Festett rendszámon állt az Idő.”

A jele létra volt. Kapott is hozzá verset, hogy
„tiéd lehet majd a Hold, és lépkedsz egyre feljebb.
Egyre több már az a lépcsőfok.
Égig ér lassan a létra.
De mosolya morzsáin fénylik még
a kölyökkor maradéka.

Ha borzolni akarnám szép sűrű haját,
kéne egy hosszú lajtorja...
Én utolsó voltam mindig.
Ő első a tornasorba.
De leguggol hozzám,
hogy át tudjam ölelni néha.
Szembogarában ott fénylik még
a kölyökkor maradéka.

Még megkérdi, alhat-e nálam.
(A kis vakond ott lapul a párnája alatt.)
Tudja, hogy ez, és az Altató
a mi titkunk marad.
A sötétben csendesen őrizem álmát.
Figyelem, milyen édesen szuszog..
Lába már lelóg az ágyról,
zokniján tegnapi szutyok.

Szája most picike mosolyra rebben.
Csücskében fogkrém fehére maradt.
Kék pöttyök ugrálnak csukott,
még gyermeki szemhéja alatt.
Félálom sajkáján ringok már én is,
mint rummal kezében a tengerész.
Árbóchoz kötném a tűnő Időt...
De oly nagy a hullámverés!
A kék buszt, és benne a Kisfiút
magával sodorja a felnövés..."

Hát igen. Ez a világ rendje.

Születünk, felnövünk és elveszünk a hullámverésben.

De addig! Még megjönnek újra a gyerekek!

Holnap Marcikával és Kamillával nyuszisütit sütünk, húsvétkor pedig együtt az egész család! Végigkóstoljuk a sonkát, a kalácsot, a nagymama receptjét őrző hókiflit, és előszedjük a régi társasjátékokat.

Ja, hogy mi lesz a porcicákkal? Elférnek azok még kis ideig, ott az ágy alatt!

Richter Anikó

Vince tata és az eltűnt ellenőrző

Történt egyszer, pontosan hatvanhét évvel ezelőtt, hogy a kis Vince az adahatári tanyai általános iskolát hátrahagyva, beköltözött Zentára a nagyszüleihez, hogy folytathassa tanulmányait. Ötödikes lett.

Szinte mindenki előítélettel fogadta az új tanulót. Tanárok és gyerekek egyaránt. Egyik nap matekból írtak ellenőrzőt. Aki befejezte, indulhatott haza. Mivel pénteki nap volt, a kis Vince nagyon igyekezett, hisz végre hétvége lett és gyalogolhatott haza Adahatárra a szüleihez. Gyorsan befejezte az ellenőrzőt.

- Nem tudod ugye? - szólt kárörvendve a tanár.
- Elmehetek? - kérdezte Vince.
- El, ez biztosan egyes lesz, ilyen gyorsan lehetetlen jól megoldani a feladatokat.

Eljött a hétfő, a tanár kiosztotta az ellenőrzőket. A legnagyobb osztályzat a kettes volt. Egyedül Vincéé nem volt sehol.

- És az én ellenőrzöm?
- Biztosan elveszett, gyere ki a táblához és majd megoldod itt! -szólt a tanár.

Vince ügyesen levezette a feladatokat, és közben magyarázta is, mert a többiek többször bekiabáltak, hogy nem értik.

Ekkor a tanár elővette Vince ellenőrzőjét, és átnyújtotta neki.

- Az egyetlen ötös! - mondta, és megveregette a vállát.

Számomra ez a történet nagyon tanulságos volt, hiszen senkit sem szabad megítélnünk, amíg meg nem ismerjük személyiségét, és fel nem mérjük képességeit. Nagyon szeretem, amikor Vince tata mesél a gyerekkoráról. Ügyes, jó tanuló volt, a matematika és a történelem volt a kedvenc tantárgya.

Rózsa Bianka

Rézi néni esete a fáskamrával

Feleségem, Zita nagymamája kilencvenegy éves korában halt meg, tizenhárom évvel ezelőtt. Hosszú élete során sohasem volt beteg, gyógyszert egy szemet sem szedett. Egyszerűen nem tudta; hogyan kell bevenni, lenyelni a tablettát. Talán ezért is élt sokáig...

Jóval nyolcvan fölött az ausztriai Mariazellbe zárandokolt, és Magyarországon is gyakran vett részt csoportos kirándulásokon. Rendszeresen járt Pestre fürdőbe, s borért egy Márvány utcai borozóba. Kapálni egyik legjobb barátnőjének segített.

Különben kevés emberrel tartotta a kapcsolatot községünkben, Budakalászon. Egyáltalán kevesekkel állt szóba, csak az arra érdemesnek tartottakkal. De akiket

szeretett, azokat nagyon szerette. Mikor a nagymamánál laktam „albérletben”, s Zitának még csak udvarolgattam: mosott, vasalt, varrt rám – egyébként aktív korában stoppoló volt a helyi lenfonó gyárban, nagyon jó szeme volt - s minden nap megkínált rumos-citromos teájával és az elmaradhatatlan Mecseki-itókéval. Ez utóbbit ő is naponta fogyasztotta.

Egyszer csak azt vettük észre, hogy szemüveget visel. „Rosszul tetszik már látni, Rézi néni?” – kérdeztem. „Nem, de nyolcvanöt felett már illik szemüveget hordani!” – válaszolta. Aztán megvizsgáltuk alaposabban a szemüveget: dioptria nélküli, sima üveg volt benne...

Mikor Nagykovácsiban építkeztünk, ő is kíváncsi volt a házunkra. Kivittük kocsival, hogy megnézzé. Tetszett neki. „Oma, fünfzehn Meter lang!” – dicsekedtem. „So lang...” – ámuldozott. De mindig is azt mondogatta: halála után a háza, és benne minden ingósága a miénk lesz. Ne költözzünk el!

Végül is a Nagykovácsiban épült házunkat eladtuk, és ma is a nagymami házában élünk, Budakalászon. Persze átalakítottuk az épületet: újravakoltuk, leszigeteltük, kifestettük, a nyílászárókat újramázoltuk, bevezettük a vizet, a gázt; a villanyvezetékeket, a kapcsolókat, a konnektorokat kicseréltük, fürdőszobát alakítottunk ki, és ezt lecsempéztük, akárcsak a konyhát. Ónémet bútorait, szekrényeit, ágyait, tükrét, régi kanapéját, Thonet-székeit, konyhakredencét, antik vaskályháját természetesen megtartottuk. Bútorra tehát nem sokat kellett költenünk. A minket meglátogatók mindig is irigykedve nézegetik öröklött szekrényeinket. És a ház megőrizte Rézi néni szellemét, mely most már keveredik a miénkkel. Genius loci...

Rózsatöveit átültettük, rózsái ma is vörösen virágzanak-pompáznak kertünkben. Csak a japánbirs bokrot nem tudtuk megmenteni, kipusztult nem sokkal azután, hogy gazdája meghalt. Csak ő értett hozzá...

A vele kapcsolatos legaranyosabb történetet írnám le még utoljára. Csaknem kilencven éves volt, mikor egyszer azt mondta nekünk: nagyon rosszul van, meg fog halni, hívjuk ki a papot, adja fel rá az utolsó kenetet. A család kétkedett egy kicsit, és anyósom, Kató hozta a friss hírt: „nagymama, biztos, hogy sürgős ez, a pap nagyon beteg, influenzás, prüszköl, alig tudta megtartani a misét, alig tudott prédikálni...” De ő egyre csak azt hajtogatta: nagyon beteg, pap kell neki. Aztán átmentünk a paplakba, s mikor visszatértünk a tisztelendő úrral, nem találtuk nagymamát a lakásban. Elkezdtek keresni. Hol a beteg? Meg is találtuk, mivel a sufnyiból jellegzetes hangokat hallottunk: fejszecsapásokat. Odamentünk, s Rézi néni – a nagybeteg haldokló – éppen fát vágott.

- Bár én lennék ilyen egészséges! – jegyezte meg elképedve az akkor az ötvenes évei végén járó András atya.

Aztán kilencvenegy évesen, egy téli napon, megcsúszott az udvaron, elesett, és eltörött a kulcscontja. Az orvos megvizsgálta: minden szervét épnek,

egészségesnek tartotta, de azt mondta, ilyen idős korban már nem lehet megműteni a vállát. Tehát csak befáslizta. Nagymami ezután már nem is kelt fel az ágyból, s tüdőgyulladást kapott. Ekkor már félrebeszélte, és unokájáról, Zitáról azt hitte, hogy ő a mamája. Aztán másfél hónap múltán szép csendesen elhunyt. Keveset szenvedett... És nekünk sem okozott semmi terhet.

Több, mint négy évig laktunk nejemmel együtt vele egy fedél alatt, de sohasem zördültünk össze, nem alakult ki köztünk semmiféle konfliktus, sohasem éreztük úgy, hogy netán útban lenne nekünk. És halálával is szinte nekünk használt: ezután adtuk el a másik házat, és az ebből kapott pénzből tudtuk átalakítani az ő házat, mely akarata szerint a miénk lett. Ha nem csúszik el, szerintem, még mindig élne...

Rózsa Iván

Körtánc, szeptemberben

Anyukám tanítani akart, mindig. Nem is gondolt más pályára. Akkor kezdődött, mesélte mosolyogva, amikor elsős lett a főtéri állami iskolában. Egyedül ment, nem kísérte el a mama, dolgoznia kellett. Előző héten elsétáltak az iskoláig, útközben megbeszéltek, hol kell nagyon körülnézni, óvatosan a kerítésektől távolságot tartani, mert rozsdás szögek álltak ki a megvetemedett lécekből, máshol rövid láncra fogott kutya acsarkodott. Mindent megfigyelt, és bátorítón nézett fel a kedves arcra, úgy súgta: - Ne féltsen, nem lesz baj. Mama rábólintott.

Az 1.c osztály terme az emeleten volt, kikoptatott lépcsőkön kellett felmenni, aztán végig egy hosszú folyosón. - Vegyes osztály - húzta el egy kicsit a száját a szigorú tekintetű igazgatónő, amikor a beíratás napján itt voltak. Az a-ba a belvárosi gyerekek jártak, zsinóros kabátban a fiúk, matrózblúzban a lányok, másik lépcsőn mentek fel. Egy vastag derekú asszonyság söpört a folyosón, hangosan köszönt neki, mire egy mosolyt kapott válaszul.

A teremben sokan voltak, a kislányok riadtan bújtak össze, a fiúk közül néhányan túlkorosnak néztek ki, vadul ugráltak a padok tetején. Egy vörös kis szeplős fiúcska arca maszatos volt a sírástól, féltőn ölelte magához a táskáját. Egy alma a táblán csattant. Az olajos padlón vékony patakban ömlött ki egy eltört üvegből a víz. Krépor szállt a levegőben.

Ő meg felvetett fejvel átvágott a csatatérre emlékeztető termen, felment a katedrára, felemelte a vastag mutató pálcát, és rácsapott az asztalra. Lassan elcsitult az ordibálás, és csodálkozva néztek a pöttöm kislányra, aki határozott hangon valami olyasmit mondott, hogy az állatkertben sem viselkednek így a majmok, és mindenki üljön le, ahova akar. Majd a tanító néni elrendezi a többit. Egymás után nézett a kivörösödött, izzadt arcokba. Nem is tudja, hogy történt, de

majdnem mindenki leült. A langaléta fiú, rongyos ingben, mezítláb, fenyegetően felemelte az öklét, és úgy közelített a tanári asztal felé. A vörös hajú kisfiú a táskáját a lába elé dobta, és nagyot lökött rajta. Hangos csattanással vágódott hasra, egyenesen egy eltaposott zsíros kenyérbe. Valaki hangosan elnevette magát, aztán már mindenki, s elragadtatással verték a padok tetejét. A kislány elmosolyodott, aztán intett a kezével, hogy csendet kér.

- S láss csodát, - mondta anyu, és ennél a fordultnál felemelte a mutatóujját, mint annak idején - csend lett.

Ilyenkor úgy szerettem volna látni, hisz kicsi volt, 7 éves csupán, fehér blúz volt rajta és piros farkasfoggal díszített sötétkék szoknya, fehér térdzokni, lakkcipő, ami egy kicsit szorította a lábát, de nem szólt érte otthon.

Kopott táskájában irka meg zörgő tolltartó.

- Első nap az iskolában - nevette el magát, de egy kicsit könnyes lett a szeme.

Aztán belépett Marianna tanító néni. Meglepve nézett körül, aztán odament a táblához. Megkezdődött a tanítás.

Szünetben a lányok körbekapták, kimondatlanul is ő lett a vezér.

Körtáncot tanított nekik, s a kislányok csengőig elragadtatott arccal, kipirulva keringték körbe a téglával kirakott udvart.

Teltek az évek, mindig szeretett tanulni, jelesen érettségizett, közben korrepetálta a gazdag gyerekeket, minden fillérre szükség volt. Tanítóképzőt végzett, a gyakorlatokat nagyon szerette.

- Tudod, úgy kell belépni a terembe és a gyerekekre nézni, hogy mindegyik azt higgye, pont ő rá figyelsz. Határozottan, de kedvesen szólni - magyarázta, hogy is csinálta. Kitűnő volt minden jegye, dicséretes a diploma. Messze ment a várostól, ahol addig élt, akkoriban oda helyezték a végzeteket, ahol szükség volt rájuk. Egy tanyasi iskolába került, alig 21 évesen. 1942-t írtak.

- Magácska előtt - magyarázta Pakai néni, akinél kosztot-kvartélyt kapott - egy fiatal tanító bácsi került ide, de csak meg akarta úszni a behívót, dehogy érdekelték a gyerekek! S lenézően legyintett kérges kezével.

- Egy csorba tükörben igazgatta a haját, mert korán kezdett kopaszodni, s ha néha megszólalt, vékonyka hangját elnyelte az osztály ordibálása. A nagyobb fiúk bádogot törtek le az ereszről, abban nézegették magukat, mutáló kamaszhangjukat próbálták cincogóvá magasítani, és közben röhögtek. Bizony, aranyoskám, nehéz dolga lesz, mert elkanászodtak a tanyasi gyerekek, meg a háborús hírek is gondterhelte teszik az embert otthon, meg a szegénység - és mondta, mondta.

Holnap szeptember 1-je, kezdődik a tanítás, sóhajtotta anyu, aki persze még nem sejtett semmit a jövőről. Bement a kisszobába, kinyitotta az ablakot, ismeretlen tájra nézett. Már akkor honvágya volt. A teremben negyvennél is több gyerek fért

el, és sokszor voltak is annyian. Elsőtől negyedikig tanított, ezt hívták osztatlan iskolának. Délelőtt-délután volt tanítás, egész nap. Egytanerős!

Amíg a nagyok olvastak, az elsősök a palatáblára rajzolták a karikákat, hullámos vonalakat, a nagyobb fiúk kint szaladgáltak egy rongyabdát kergetve, a kislányok varrogattak. Ebédelni mindig azt ették, amit otthonról hoztak. Kenyér között füstölt szalonna, kis darab kolbász, rántotta lapult, a kertben termett szilva túlrejt leve sokszor ráfröccsent a blúzukra, ilyenkor kitört a sírás. A tanító néni mosolygott, letörölte a könnyeket, megfelezte a kenyerét azzal, aki nem hozott semmit, vagy elvették tőle a nagyok.

Elragadtatva néztem rá, el se tudtam képzelni, hogy lehetett annyi kis taknyos orrú, ősszel a sarat dagasztó, télen a metsző hideg széllel szembe szálló, több kilométert gyalogló gyerekekkel bánni. Figyelni, milyen az idő, hogy délután csoportokban időben útnak induljanak, el ne csavarogjanak, egy nagyobb fiúra bízni a kicsiket, és megörülni, ha egy parasztszekér megáll az iskola előtt, és több gyereket is elvisz, akik egy tanyabokorban laknak. Aztán kitararította a termet, kiszellőztetett, télen kihamuzta a kályhát és bekészítette a másnapi tüzelőt, amiből mindig kevés volt. A vaskályha ormótlan volt, mozdonyra emlékeztető és füstölt. Az egyik ablak megrepedt, próbálta keménypapírral pótolni. Felkészült másnapra, gondterhelten nézegette a naplót, a két Javonics gyerek egy hete nem jött, ki kell menni, megnézni őket, a nevelőapjuk állítólag durván bánt velük.

Másnap kerékpárra ült, kikarikázott a sáros keskeny úton, ekkor már november végét járta. Lerendezte az ügyet.

Az egyik Javonics fiú hadmérnök lett, a másik orvos. Sokszor írtak levelet, nemcsak ők, többen rendszeresen beszámoltak sorsuk alakulásáról. Pedagógusnap környékén a postás táskájában alig fértek el a képeslapok, még évtizedekkel később is.

- Akit a gyerek megszeret, a felnőtt sem felejt - mondta ilyenkor anyu, és egymás után megsimogatta a rózsás, nefelejcses lapokat.

Arról az első évről sokat mesélt. Az iskoláról, ahogy „megszelídítette” az elvadult kiskamaszokat, a lányokkal a délutáni körtáncolást, a családlátogatásokat biciklivel, lovaskocsival, sőt egyszer ökrök vontatta szekérrel jutott el egy távoli tanyára. Jutalom volt a késő délutáni szalonnasütés, amit a legmakacsabb fiúk felügyeltek, és ezt megtisztelő feladatnak tekintették.

- Mindig a hangadót, a rossznak kikiáltott gyerkőcöt fogd meg, állítsd magad mellé - tanácsolta évtizedekkel később, amikor én is erre a pályára léptem.

- A tavasz gyönyörű volt - párosodott be anyu szeme.

- A vizsgákra bejöttek a szülők, a kalapjukat gyűrögették a komor arcú, földművelésben megtört férfiak. Az asszonyokon ünnepi kendő. A gyerekek szépen, kórusban mondták a szorzótáblát, volt, aki a tábla előtt állva szavalt, a kézimunkákat a falra erősített lécekre raktam, kis cédulára írtam, ki készítette.

A rajzokra is. A végén énekeltek, volt, amikor az udvaron körtáncot lejtettünk. Mennyi vadvirágot kaptam! Tele lett vele az összes befőttesüvegem meg a felmosó vödör.

Aztán városi iskolába került, elvégezte a tanárképzőt, magyar és történelem szakot végzett.

Szeretett és tudott tanítani, igazi pedagógus volt. Olyan végig nagybetűs.

Engem a bátyám tanított meg olvasni, mielőtt elkezdtem volna az első osztályt, de a lelkemre kötötte, hogy el ne áruljam. Persze kiderült, mert amíg az osztály kórusban, szótagolva betűzte, hogy „ma-ma” „pa-pa”, én a pad alatt izgatottan olvastam egy pöttyös lányregényt.

Kati tanító néni nem büntetett, nem prédikált az órai helyes magatartásról, csak elnevette magát. Olvasás órán a betűkkel nehezen barátkozó tanulókat rám bízta, és egy külön tanulásra berendezett sarokban foglalkoztam velük. „Kis tanító néninek” hívott, de én eldöntöttem, hogy nem leszek az. Apu ezen az elhatározásomon csak somolygott.

Én először más pályát választottam, népművelőként és könyvtárosként kezdtem.

Aztán bekerültem egy iskolába. Elvégeztem a tanárképzőt. Magyart tanítottam.

Voltak nehéz osztályok, de ilyenkor eszembe jutottak anyu elbeszélései, a nehézségek és örömeik.

Úgy mentem be a terembe, határozottan, s úgy néztem végig az arcokon, hogy mindegyik gyerek azt higgye, ő a legfontosabb. S tényleg az volt. Mindegyik.

Apu, aki szintén tanár volt, egyszer nevetve azt mondta, olyan ez a pálya, mint a körtánc.

Mindig jó érzés, ha idős emberek könnyes szemmel emlegetik a szüleimet. S jó érzés, ha volt tanítványaim megállítanak, és azt mondják, a gyerekeik szeretik az irodalmat, mert őket megtanítottam arra is, hogy az olvasás menedék, gyógyír, szabadság.

Ballagáskor, tanévzáró ünnepélyen látom, fehér blúzban mennek a kislányok, sötétkék farmerben a fiúk, és lóbálják a virágot, olyan kicsit hányaveti módon, mint akiknek ez nem fontos, de az arcuk kipirult, s úgy adják oda a tanáruknak, hogy abban benne van a kicsit zavartan elmotyogott köszönet mellett a szeretet is.

Képeslapot én is kapok, a technika jóvoltából a számítógépen át, közlelő-távrolról, más földrészekről is. Ilyenkor néha megsimogatom a monitoron virító rózsás, nefelejcses képeket.

S magam előtt látom anyu mosolygós arcát.

A legszebb hivatást kaptam, ami csak lehetséges, s aki tanár volt, az is marad. Örökre.

Salánki Anikó

Átölel a múlt

Amikor kisgyermek voltam, még más világ volt. Korán félárva lettem, aztán a Békési tanyán Díteren nevelkedtem, mama, tata szerető karjai közt, anyu dolgozni járt.

Tanyasi gyerek voltam... azóta is őrzöm az emlékeimben, az akkori kis történeteket, immár több mint ötven éve.

Nagyon korán megismertem az órát, bár nem is tudtam róla, olyan észrevétlenül beépült a tudatomba. No, nem azért, mert olyan okos voltam, hanem azért, mert az én tatám leleményes ember volt. Valahogy első osztály nyári szünetében lehetett, mert a számokat már jól ismertem. Tudni kell, hogy a vekker óra mindig a sublóton volt, bár sosem hallottam csörögni... tanyán az ember nem vekkercsörgésre ébred, hanem az állatok ricsajára, a madárcsiripelésre, kakaskukorékolásra. Tatámnak az lett a mániája, hogy képes volt a nap bármely szakában beküldeni engem a házba... nézzem meg, hány óra. Ez úgy zajlott, hogy álltam a sublót előtt, próbáltam megjegyezni, hogy a kismutató melyik számnál áll, és melyiknél a nagymutató. Ez borzasztó nehéz volt, mert általában nem pontosan ott állt... de tata türelmetlenül várta kinn az udvaron, az akácfa alatt ülve, hogy mikor megyek már. Aztán volt, hogy elfelejtettem, vagy összekevertem... de tata csak mosolygott... nem úgy van a'... mondta. Menj vissza, akkor úgy nézd, melyik számhoz van közelebb! Ezt eljátszottuk naponta többször. Nem nagyon értettem tatát, minek akarja mindig tudni hány óra... mert ő tudta ezt, óra nélkül is, majdnem... csak felnézett az égre... és tudta. Akkor minek zargat engem mindig befelé?! Még akkor is beküldött, mikor mama frissen mázolta fel a szobát, pedig akkor tilos volt bemenni, de tata azt mondta... menjé csak... úgy se lát most nagyanyád. Mentem... aztán kicsit pipiskednem is kellett, hogy jól szemügyre vegyem az óra állását... s éreztem, hogy a lábujjaim kezdenek szétcsúszni a lótrágya meg sárgaföld keverékén, mama ezzel mázolt mindig. Tudtam, baj lesz ebből, gyorsan megjegyeztem melyik mutató hol jár, aztán ickiri kifele... hujj mit kaptunk érte... mama csak úgy veszekedett! Aztán, tata rajzolni kezdett a porba egy gally darabbal... csak úgy... rajzolt egy dinnyét... szerinte az volt, na mondta ha ennyit megeszel, az a negyede, ha ennyit, akkor az a fele... és így eljutottunk oda, hogy egy egész dinnyét is meg tudnék enni. A nyár így telt, mindig tudni akarta az időt, s én már a perceket is tudtam. Egy idő után teljesen megszerettem azt az órát a sublót tetején, hát még mikor tata azt mondta: na mosmán' le tudod olvasni az órát! Ez nála olyasmit jelentett, mint másnál az ügyes vagy... de olyat ő nem mondott... hisz nem voltam különb, mint más gyerek. Hát így tanultam meg az órát, mert, mint mondtam, tata nagyon rafinált és leleményes ember volt.

Amikor szeptemberben vissza kellett mennem a kollégiumba, beléptünk a zsibongóba... én felnéztem a falra, ahol egy óra volt... és oda súgtam mamának... 7 óra múlt 5 perccel!

Mint tanyasi gyerek, nagyon szerettem a városba menni. Csak hát ez igen ritkán adatott meg, akkor is hosszás könyörgés után. Néha azért sikerült mamát meggyőznöm, hogy nélkülem neki sem lesz jó útra kelni. Egy nap azonban azt mondta, vedd fel a szép ruhád, megyünk a városba. Volt ám pörgés forgás, úgy megörültem, hogy fel sem tűnt, nem készítette össze mama a tojást, a tyúkoknak sem kellett segíteni megkötözni a lábát... nem piacra megyünk, az már biztos. Mondjuk olyan szomorkás volt mama, de igazából nem figyeltem rá, saját kis örömmel voltam elfoglalva. Aztán elindultunk a rövidebb úton, át kellett menni a kiskanálison, majd a búzatáblák közt kikezdett csapáson haladtunk. Most nem voltam nyűgös, fáradt... de mama... mama egyre többször megállt. Pihenjünk kicsit... - mondta. Nekem pedig mehetnékem volt, így haladtunk, meg megálltunk... a végén már mérges voltam, haragudtam, hogy sose érünk már ki a kövesútra, ahol a buszmegálló volt. Mondtam is a magamét, menjünk már gyorsabban... de mama egyre lassabban jött. A hatalmas búzakaralások közt úgy tűnt, a csapás sosem ér véget. Meleg volt... mama azt mondta leül kicsit... azt mondta csak leül. De mama ott feküdt a búzatabla közepén, keltegettem, simogattam, kiabáltam. Senki nem hallotta. Egyszer csak megmozdult, kinyitotta a szemét és azt mondta... menj egyenesen a csapáson... végig... ha kiérsz, ott egy tanya, menj oda, mondd, hogy itt vagyok! Csakhogy én nem mozdultam, nem tudtam megmozdulni... ott álltam. Mama arca olyan sötét színű lett, és nagyon csúnyán rám nézett, majd kiabálni próbált... fuss, szaladj! Vissza ne gyere! Erőtlen kezével a lábamra csapott. Neki lódultam, futottam, nem láttam semmit a könnyeimtől. Csak szaladtam... mire kiértem a csapásról, azt hittem megfulladok, de már láttam a tanyát... és megláttam a kutyákat is... őrzöngve ugattak, vicsorítottak, hosszú láncuk csörömpölt, már nem tudtam kiabálni. A félelemtől, és az ijedtségtől csak bögni tudtam. Végül a nagy kutyaugatásra kijött egy öregember. Egyből tudhatta baj van, ekkor kis embergyerek nem szokott egyedül mászkálni a tanyavilágban, főleg, ha lány. Megfogta a két vállam, kissé megrázta, hogy némileg észhez térítsen, közben mondtam én, mama ott fekszik... csúnya kék lett... a csapás... az öreg betuszkolt a házba, majd biciklire ült, és elment. Bent az öregasszony felültetett az ágy végébe, nyugtatgatott, beszélt hozzám, elaludtam. Sötét volt, mire anyu jött értem. Kaptam levest, közben hallottam ahogy beszélgetek. Mentő... elvitték... a kövesúton kért segítséget... ha a kislány nincs ott... Mama sokáig kórházban volt, de meggyógyult! Mindenkinék elmondta, megmentettem! Pedig, én otthagytam... nem maradtam ott vele, sokáig

nem is értettem. Sokkal később jöttem rá, azért vitt magával, mert azon a napon nekem kellett vigyáznom mamára, és nem neki rám.

Megint visszamegyek gondolatba arra a kis szegény tanyára, ahol megtanultam hogyan kell kolbászt enni. Mert ennek is története van. Alapjában véve nem voltam rossz gyerek, se önző... de egyszer úgy gondoltam, igazságtalan az élet. Ha kolbászt ettünk, tata mindig, nagyobb darabot kapott, mint én, nem olyan sokkal... de mégis. Nem volt ez olyan gyakran, mert a füstölt kolbásznak ki kellett tartania, legalább nyár derekáig. Igazi ünnep volt, amikor mama szólt tatának: Hé, hozzál egy kis kolbászt... nem parancsolta, inkább úgy halkán kérve mondta. Mikor a magamét megkaptam, kenyeret ott hagyva faltam befele, aztán csak lestem, hogy nincs több. Nem is laktam jól vele, és láttam, megint láttam, hogy a tata kolbásza nagyobb volt. Addig bujkált bennem az irigység, hogy egyszer aztán szóvá tettem... hogy ez nem járja... tata nem szólt, míg be nem fejezte az evést. Aztán hozzám fordult, és azt mondta: Hallgasd meg a fecskéket, azt ficsergik: Kicsinek kicsit, nagynak nagyot, ha a kicsi a nagyét megkívánja, a nagy a kicsit kupán vágja! Na eredj, mondta... hallgasd csak meg őket! Hát kiültem a kis sámlira a ház elé, hallgattam én nagyon, de semmi ilyet nem hallottam, aztán meg el is untam magam. Haragudtam a galambokra, meg a tyúkokra, biztosan azért nem hallom a fecskéket, mert ott vertyogtak, káráltak, zajongtak. Tata kijött hozzám, na gyere mondta, megtanítalak kolbászt enni. Nagyon megörültem... de tata nem a padlás felé vette az irányt, ahol a jó kolbász lakozott, hanem kenyeret vágott csak. Kaptam egy nagy karéjt, a másik kezembe meg egy kis darabot. Most ezt a kis darab kenyeret kinevezzük kolbásznak, úgy egyed, hogy a nagy karéj kenyérből nagyot harapj, a kicsiből kicsit. A két kenyérnek egyszerre kell elfogyni. Tata irányított, kisebbet... abból nagyobbat... Megtanultam... egy életre. Onnastól kezdve valahogy mindig jóllaktam a kolbászdarabommal, és már irigy sem voltam. A fecskéket, azért még sokáig gyanakvóan figyeltem, hátha egyszer meghallom a kis mondókát, amit hittem is, meg nem is... de ha tata azt mondta, akkor az, biztos úgy is volt...

Sallai Imréné

Emlékezték drága szüleimre!

Édesanyámról írói pályafutásom alatt gyakran írtam már. Talán egy kevéssel élesebben és édesebben maradtak meg emlékezetemben az ő történetei, mint az édesapáméi, mert több volt benne a lelki szépség és a mindennapok színes egyszerűsége. Egyszerű asszony volt, de gyermekkorában ritka éles felfogással és

a tanulásban szorgalommal bírt. Szüleit, Elekes Dávidot és Ilonát (Helénát - ahogy abban az időben jegyezték be a katolikus plébánia nyilvántartásába) biztatták a tanítók, hogy engedjék tovább iskolába Katikát, mivel ő sokkal többre hivatott, mint egy szolgálóleány. Lehetne belőle tanítónő, de talán doktornő is, olyan magas szintű a felfogása!

És ez nem csak üres beszéd volt, mert megőrizte, de nem bizonyítéknak, hanem pusztá ragaszkodásból, az ellenőrző könyvecskéjét. Az akkori minősítés nagyban eltért a mostanitól, mert akkor még „magyar világ” volt, ahogy emlegették az öregek és emlegetik a mai napig, habár egyre kevesebben már, lelkes nosztalgiával! Jelentése arra a rövid időre emlékeztet, amikor Észak-Erdélyt visszacsatolták Magyarországhoz. Tehát a tudás akkori értékelése nem számokkal történt, mint manapság, hanem szóbeli jellemzés szerint ment, mint például: kitűnő, dicséretes, jeles, jó, elégséges, elégtelen, hanyag, rossz. Talán mondanom sem kell, hogy az én drága jó édesanyámnak csak kitűnő, jeles, dicséretes osztályzatai voltak, de ezen kívül gyönyörűen énekelt, amiért a faluban Énekes Katinak nevezték, majd lánykorától ötvenéves koráig Szép Katalinnak, lévén a falu szépe.

Bizony, abban az időben, amikor a drága jó édesapám végre hazatért a szibériai orosz fogságból 1948-ban, nagy bátorságot és kitartást kellett mutatnia az udvarlásban is, mivel Kápolnásfalu akkori legényei mind nyilvántartották Szép Elekes Katalint és vigyáztak rá, mint a szemük fényére. Oda idegenből jött legény udvarlás céljából csak saját felelősségére tehetette be a lábát, és vállalnia kellett az azzal járó veszélyeket, mivel az nem volt balesetmentes! Csakhogy édesapám is háborút, négyévi fogságot megjárta, edzett harcos volt és találékony. Bár igaz, hogy minden ottjártakor lesték a sötét, girbe-görbe kápolnási utcákban a legények, minden alkalommal megszabadult a megverettetéstől. Volt olyan, hogy télvíznek idején egy alacsony híd alatt húzta meg magát a patak jéghideg vizében, míg felette legalább tíz legény toporzékolt a padlón, miközben dühösen fenyegették! De volt olyan is, hogy elől - hátul legénykordon rekeszelte el az útját, ki botokkal, ki nyitott bicskákkal, csakhogy lélekjelenléte ismét megmentette. A futás szégyen, de hasznos elvén, felvette a kellő sebességet, sikerült áttörnie a legénysorfalat, és már azután nem került olyan staféta, aki utolérhette volna!

Hanem addig járt a kórsó a kútra, amíg kis híján eltörött, vagy kilyukadt, egy alkalommal elhagyta a szerencséje, és már azt hitte, hogy meglincselik. Úgy ugrottak elő a mély árkokból és kapuk takarásából, mint zsákmányra leső ordasok, és körülvették, mielőtt feleszmélt volna.

- Mit akartok tőlem, fiúk? Mit vétettem én ellenetek? – kiáltott rájuk, bátorságot erőltetve magára, úgy, ahogy a hadseregben tanulta.

- Nem vétettél, de még véthetsz, ha sokat jársz erre. Azt akarjuk, hogy ne gyere többet a faluba, hogy ne vedd el tőlünk a falu legszebb lányát! – hangzott a félreérthetetlen válasz, és egy ütés is elcsattant, melyet részben háritott.
- Álljatok meg! – kiáltott rájuk az egyik támadó parancsolóan, aki, hangja után ítélve idősebb lehetett a többinél, és egyben a vezérük.
- Hol szolgáltál, bajtárs? – kérdezte barátságosabban apámtól.
- A harminckettes határőröknél, Békásnál! – és akkor már tudta, hogy megszabadult a lincseléstől.
- Voltál-e fogságba?
- Voltam, négy esztendő, nemrég szabadultam!
- Hol raboskodtál?
- Górod Novotroiskon, az Urálon túl, közel a kazahok földjéhez, a kétszázharmincötös táborban!
- Ismerem, én is ott voltam. Hogy hívnak?
- Sebők Mihály.
- Mi volt a rangod?
- Őrvezető.
- Hányas barakkban laktál?
- Az ötvenkettőben.
- Hol dolgoztál?
- Az öntődében és azután a víztornyoknál.
- Te vagy az, a küüllökeményfalvi Misa, akit annyit emlegettek a táborban? Jóban voltál a „nacsárnikkal” és sok foglyon segítettél?
- Én volnék az az ember.

Na, tudd meg, bajtárs, hogy én is ugyanott raboskodtam, a harmincas barakkban laktam. Hallottam rólad, de nem ismertelek. – Azután a verőlegényekhez fordult, és szigorúan rájuk ripakodott: - Mondjátok el mindenkinek, hogy ennek az embernek bántódása ne essen itt, ebben a faluban. Mert ez az ember megérdemli, hogy elvegye a falu legszebb lányát!

Visszatérve édesanyám diákkorára és iskolaéveire, az akkori ruházkodással kapcsolatos élményeire is: természetesen, mint a mindenkori nők, szerettek volna minél rendezettebbek, vonzóbbak, és nem elhanyagoltak lenni. Még annak a silány, mondhatni ormótlan szövétféleségnek dacára is, amelyből abban az időben a ruhákat voltak kénytelenek készíteni! Elekes Ilona, Nanyó, édesanyám anyja, akit hivatalosan Helénának neveztek, mindent megtett azért, hogy lányainak ne kelljen szégyenkezniük ruházatuk miatt. A kornak megfelelő öltözetet próbált nekik előállítani, amelyet akkor nem varrodákban készítettek, hanem minden családban az asszonyok természetük annak nyersanyagát, lenből, kenderből fonták, szőtték, szabták és varrták, amíg ruha lett belőle. Érdemes ennek a termékfajtának röviden ismertetni a gyártási folyamatát, különösen azok számára,

akik még elképzelni sem tudják, hogyan lesz egy szálas növényből ing, gatyá, szoknya vagy nadrág. Én megkísérlem röviden elmondani, a kedves olvasó, ha érdekesnek tartja, elolvassa, ha nem, átugorja a sorokat.

Előbb elvetették a kendert vagy a lent, mely növényekből nyerték a megfelelő rostot. Ősz felé, amikor már beérett a termése, kinyűtték a földből. Ez úgy történt, hogy két marokra fogtak annyi kenderszárat, amennyi fért, és kihúzták egyszerre a földből. Azután a földhöz ütögetve lerázták gyökerükről a rátapadt földet, majd tizenöt – húsz centis vastagságú kévékbe kötötték. Ezeket a kévéket indián sátorszerű alakzatba rakták, hegyfelé fölfelé. Amikor annyira megszáradt, levágták a felső részről a termését, magjait kicsépezték és eltették vetőmagnak a következő évre. Azután tutaj formájában a kenderáztató tavakba rakták, kő nehezékekkel a víz alá nyomatták és két hétig ázni hagyták. El kell mondanom, hogy én is halásztam gyermekkoromban ilyen kenderáztató tavacskáiban. Az volt a jellegzetességük, hogy az abban otthonos halak nem pusztultak el ugyan, de annyira kábult volt az állapotuk, hogy kézzel ki lehetett fogni őket, ami természetesen a kenderből kiázott drogtartalommal magyarázható. A székelyek úgy tartották, hogy azért történik ez a halakkal, mert a kender mérgező, de egyébként nem törődtek vele. Ebből is kitűnik, hogy a székely emberek nem ismerték a drogot, csak a szilvapálinkát. Gyerekfejjel is már nem értettem egyet ezzel az állítással, mivel a kifogott kábult halakat nyárson megsütöttük, jó étvágyal megettük és semmi bajunk nem lett tőle.

Nem ez volt abban az időben az egyetlen drogtartalmú kultúrnövény, az egyszerű máknövény doboza, amelyben a szemek teremtek, szintén drogot tartalmazott. A hatását ismerték és használták is a régi időkben, különösen az anyák és nagyanyák, akik a síró-bögő gyermekek pesztrálásával voltak megbízva. Egyszerűen teát főztek a mák burkából, hogy a síró, karon ülő elaludjon. Csakhogy ez a kezelés, amennyire hatásos volt, ugyanakkora veszélyt is hordozott, mivel a hozzá nem értő személy tragédiát is okozhatott, ezért ez az eljárás veszélyesnek bizonyult. Egy ilyen majdnem velem is megtörtént! Nagyanyám jóvoltából kerültem ebbe a veszélybe, mentségére szolgáljon, jóindulatból cselekedte, mivel rendkívüli éhletlen kisgyerek voltam. Ezzel kapcsolatban Malvin nagynéném a következőképpen vallott: „Sokat mostam a fosos seggedet, Miska. Nyápic, bögős kölyök voltál, én és nagyanyád vigyáztunk rád, mikor melyik, mivel apád, anyád munkába jártak. Mamád egy hosszú ingecskét adott rád, mert a ruhácskát összerondítottad volna. Én mentem utánad és törölgettem, hol a seggedet, hol a szőnyeget. Később vették észre, hogy azért bögysz egyfolytában, mert a bal nagylábujjad köröm alatt megromlott. Amikor észrevették, már akkorára megfeketedett, sokat szenvedhettél!”

Visszatérve a mákteás esetre, még mielőtt végleg elaludtam volna, egy éjszaka és csonka nap után, miközben végig imádkoztak és esedeztek, mozgósították a falu

akkori plébánosát, aki, szerencsére, belátta, hogy az imának is megvan a maga szerepe és ideje, de ajánlatos mellette egyéb ébresztési módszereket is bevetni. Javaslatára egy lavór hideg Küküllő-vízbe addig mártogattak és dörzsöltek, amíg életre nem sírtam magam. Éppen idejében, mert Sebők Lázár nagytatám éppen hozta a karikás ostort, hogy a meggondolatlan fehérnépeket megbüntesse, érdemük szerint!

Újra a kenderre! Áztatás után a kendert a kihegyezett deszkákból álló deszkahegyekre felhúzták, és a napon jól megszárogatták. Száradás után megtilolták egy tilóval. A tiló ahhoz hasonló és olyan elven működő, mint a francia zsirondisták nyaktilója, a nevét is azért kapta. Azzal a különbséggel, hogy amíg a franciáké, keskenyebb és élesebb lévén, emberi nyakakat vágott, addig a székelyké hosszabb volt, tompább élű, és a száraz kender kérgét hivatott összetörni, míg a rostszalak, amit csepűnek neveztek, szabadon és épen maradtak. Ezeket a rostszalakat egy kezdetleges, de hatékony fésűvel megfésülték, és nagyon gondosan elhelyezve, guzsalyfonásra előkészítették.

Ez a művelet annyira fontos volt, hogy még népdalt is alkottak róla a székelyek, amely a következőképpen hangzik:

Ritkán vetem a kenderem,
Gyéren terem rajta,
Nem kell nékem a kender,
Csak a pozdorjája!
Pozdorjából tüzet rakok,
Megmelegszen rajta,
A szeretőm gyolcs gatyáját
Megszáritom rajta!
Hess, légy, ne szállj rám,
Beteg vagyok én,
Adj egy csókot, édes rózsám,
Meggyógyulok én!

Ebből a népdalból az tűnik ki tehát, hogy az akkori lánynak fontos volt a kender, de azért a babája csókja még fontosabb!

Az így előkészített alapanyagot csomókban, guzsalyra kötözték, és a lányok, asszonyok gyors orsó forgatással és ujjaiknak még gyorsabb pödrésével vékony, cérnaalakúra fonták. Ezeket a kézzel font szálakat vetették fel a szövőszékekre, amelyeket Székelyföldön „osztvátának” neveznek a mai napig. Természetesen, ezek a manufaktúráisan készített kelmék nem voltak olyan finomak, mint a gépileg előállítottak, olyannyira, hogy a ruhavászon nem sokban különbözött a zsákvászontól. Szegény édesanyám állítása szerint, a szintén kézilég szabott és varrt ruhák, amelyeket nagy többségében a háziasszonyok varrtak, különösen a

gyermekeknek, nem voltak éppen puhák, testhez simulók. Igaz, egy bizonyos idő után a használatból és mosástól valamelyest puhultak, de vastagságukat még az után sem veszítették el. Az volt a legkellemetlenebb, amikor a szűkre méretezett iskolai padokba alig tudta magát bepréselni, vagy az onnan való kiszálláskor, amikor gyakran a padot is vitte magával. Édesapám is emlegette kényelmetlen emlékeit ezzel kapcsolatosan, mivel az ő gatyája nem éppen gyolcsból készült, mint ahogy a népdal mondja, hanem hagyományos kendervászonból. Azt mesélte, hogy az ilyen alsóruha annyira kemény volt, hogy fel lehetett állítani a sarokban, különösen mosás után, és magától megállt ott, mintha láthatatlan ember viselte volna. Mindezek ellenére, még a mai nap is azt állítják az öregek, hogy az a fajta ruhaanyag egészségesebb volt az ember bőrére, mint a mai, műanyagból készültek.

Az akkori divatnak mégsem ez volt a legnagyobb kellemetlensége, hanem az akkori lányok nem viselhetek bugyit, alsónadrág pedig még szóba sem jöhetett. Akár két-három rend szoknya is lehetett rajtuk, de az alsónemük hiánya miatt gyakran felfáztak, főleg hideg és szeles, téli időkben, amikor ejtőernyőszerűre duzzadt fel szoknyájuk.

Az igazság az, hogy édesanyám akkor sem tudott volna felsőbb iskolát végezni, ha szüleinek lett volna módja rá, legalábbis akkor, abban az évben nem, amikor elvégezte a hatodik elemi. Ennek az volt az oka, hogy 1944 őszén az oroszok előzönlöttek Székelyföldet, magukkal hozva a zűrzavart, szegénységet és kilátástalanságot. Egy kerek esztendeig, ameddig vissza nem állt a viszonylagos rend, szünetelt a tanítás. Másfél esztendő teltével, szintén a kilátástalanságot és mélyszegénységet okozó háború után, édesanyám szolgálni ment egy gazdag medgyesi családhoz. Ezennel a továbbtanulásának lehetősége megpecsételődött, és ki tudja, hány tehetséges, tanult embert veszíthetett akkor Erdély, hasonló okok miatt?

Az igazság az, hogy nem igazán lett volna szükségszerű szolgálni mennie, mert igaz, hogy nem voltak gazdag család, de szegények sem. Papó, Elekes Dávid, meglehetősen nagy állatállománnyal rendelkezett, dacára annak, hogy nagydarab, kemény legényei, Ágoston, Márton, János és Gábor ki a fronton, ki a fogságban szenvedett. A megélhetés hiányának veszélye tehát nem állt fenn, még a szegény korszak ellenére sem. Ráadásul, ő volt a legkisebb lány, a „buba”, ahogy a családban mindenki nevezte, kényeztette és szerette, nem akartak tőle megválni semmi pénzért! Csak hogy meg kell érteni az akkori gazdasági és politikai helyzetet, amely az amúgy is elhanyagolt Székelyföldön abban az időben uralkodott: Nem volt ott pénzkereseti lehetőség, munkahely még annyi sem, mint egyebütt. Ezért a legények közül is sokan, de a lányok nagyobb számban kénytelenek voltak szolgának elszegődni, gazdagabb vidékekre. Ez a gazdagabb kifejezés is nem teljes értelmű, hanem viszonylagos, mert lehet-e gazdagságról beszélni egyáltalán közvetlenül egy nagy világégés után? De mindenesetre,

indulófélben volt már a normális élet, és voltak tehetősebb emberek, akik még az államosítás előtt megindították a gazdasági életet. Talán a legdöntőbb érv a fiatalok elvándorlására maga az „evolúció”! Mert vissza lehet-e tartani egy fészekből távozni akaró madárfiókát? Vagy odújában tartani egy róka- vagy farkaskölyköt, mely kinötte már azt? Ez a hasonlat érvényes az emberek gyermekeire is, mert úgy, ahogy az ének mondja: „Csábítja őket a kéklő messzeség!” Ami természetes és amibe, ha nehezen is, a szülőnek bele kell nyugodnia, és csak reménykedhetünk, hogy idő teltével felébred benne a honvágy és hazaszeretet, és hazahozza tapasztalatait.

Ahányszor előkerül ez a téma, nem állom meg, hogy bár egy-két mondat erejéig ne fejtssem ki csalódottságomat, mellyel nem mindenki ért egyet, de a többség igen. A szülők nagy többségének csak az adatott meg, hogy felneveljék és a legmagasabb szintig iskoláztassák gyermekeiket. Harcoljanak a magyar iskolákért, egyetemekért és az egész magyar kultúráért, amelyet a ránk telepedett román hatalom igyekszik csonkítani, majd megsemmisíteni. Majd, amikor nagy nehézségek árán kitaníttatja gyermekét, orvosnak, mérnöknek, művésznek, földművesnek, ipari mesterembernek, sorsára hagyja öregedő szüleit, és világgá megy. Itthon nincs, aki gyógyítsa őket, elfogynak a jó mesteremberek, vezető politikusok, földművesek, tudós emberek, erdélyi magyarok és székelyek! Nemcsak, hogy magunkra hagynak, hanem elviszik azt a tudást, energiát, társadalmi erőt, amelyekkel mi ruháztuk fel, érdemtelen, idegen közösségek gazdagítására! Nem tartom helyesnek, sőt egyoldalúnak tartom azt a kapcsolatot, melyben csak az egyik félnek legyen kötelessége, a másik fél meg mentesüljön az alól!

Sietek leszögezni azt a megállapítást, hogy nincs az a szülő, aki az említett kapcsolatot megtorlással próbálná orvosolni, inkább áldozattá válik. Szép hasonlat erre egy, a természetben megtalálható pók élete, amely miután kikölti, utódjait a hátára veszi, úgy hordozza. Ha pedig nem tudja nekik beszerezni a táplálékot, saját testét kínálja fel táplálékkul. Azok, míg lassan elfogyasztják anyjuk testét, kifejlődve függetlenné válnak.

Hasonlat, írtam, de az embereknél ez nem válhat be, mert féltő, hogy nemcsak egy szülő, hanem egy egész nemzet válik áldozattá. És az egész földön ki fog alakulni egy nemzettelen, vallástalan és hitetlen embermassza, melyet kedve szerint formáztat majd valaki! Ez a massa, ha majd egyáltalán visszaemlékezik ránk, utópisztikus gondolkodású öslényeknek fog tartani minket. Nem fogja tudni elképzelni rólunk, hogy egyáltalán, hogy tudtunk olyan szűk, bárgyú keretek között élni, mint a szeretet, hit, erkölcs, vallás, nemzet?

Sok mindent nem tudok édesanyám életéből, de néhány dolgot igen, és ez a néhány dolog, emlék odakívánkozik a tollam hegyéről a fehér papírra.

Kislány volt még abban az időben, de nőiességének kezdeti jelei már mutatkoztak, úgy testileg, mint lelkileg. Csakhogy még naiv volt, végtelenül naiv,

mint egy gyermek, aki még hűségesen hisz, karácsony előtt a Mikulás, karácsonykor az angyal, húsvétkor pedig a nyuszika létezésében. Figyelte és csodálta a már nagylánnyá érett nőnemű társait, ahogy azok cicomázzák magukat és szépítik arcukat, alakjukat. Különösen az babonázta meg, ahogy elnézte gondozott, kigöndörített hajuknak csillogását. Szegényke nem tudta, hogy azok a nemrég megjelent hajolajok jóvoltából olyan szépek, de ha tudta volna is, nem juthatott volna hozzá ahhoz a csodálatos szerhez! Minden álma az volt, hogy olyanná váljon, mint ők, vagy legalább hozzájuk hasonlatossá! Ezért a kis butuska fejével úgy gondolta ki, hogy ha egy kis disznózsírral bekeni a haját, az övé is úgy fog csillogni, mint a szép, felnőtt lányoké. Csak két nap telhetett el addig, amíg Heléna Nanyó észrevette Katika bezsírozott haját, de az elegendő idő volt arra, hogy fejcskéje betetvesedjen, de még serkéket is teremjen, megszámlálhatatlanul! Szegény nanyónak újabb két napjában került, míg az élősködőktől kitakarította. Petróleum nevű kőolajszármazékot is bevetett a siker érdekében, de még így is szerencse, hogy nem kellett kopaszra vágni hajcskáját, mert akkor tényleg megszakadt volna a kis szíve.

Sokat gondolkodtam azon, hogy a következő történetet megírom-e, mivel a magyar irodalomban, legalábbis én, az ilyen tárgyú írásnak nyomát sem találtam. Egy idő után úgy döntöttem, de még most sem vagyok biztos benne, hogy helyesen, miszerint azért kell, megírom, mert ez is része volt az akkori életünknek, még akkor is, ha feszegeti a jó ízlés határait.

Ennek a történetnek az ismertetéséért el kell hagynom édesanyám zsengekorát, és rátérjek a megpróbáltatásokkal telt, későbbi korra, mely csak hajszállal volt könnyebb a háború utáni helyzetnél. Ötön voltunk testvérek, apám a fogság után elvégezte a gépkocsi szerelő, sofőr szakmai képzést és abban dolgozott. Édesanyám, mivel nem volt lehetősége tovább tanulni, hat osztállyal maradt, de elvégezte a nem nőnek való vasöntő-formázó szakiskolát, nyugodjanak mindketten csendesen! A nagycsalád, az állandó nehéz munka, a kommunista demoralizáció, olykor a nincstelenség elegendő volt arra, hogy ne kelljen problémákért a szomszédba menjenek!

Talán a fagyos téli történetek voltak a legemlékezetesebbek, amikor a hőmérséklet leesett mínusz húsz fok alá, mínusz harmincig. Gyakran derékig érő hóban gázoltunk heteken át, és egy éjszakán át tartó hóvihar betemette a malacpajtát. Reggel úgy találtuk meg a pontos helyét, hogy a rőfögés után tájékozódunk. Ha valaki azt hiszi, hogy bajuk esett az állatoknak a kétnégyes hó alatt, az téved. Köszönték szépen, kimondottan jól voltak, nem fulladtak meg alatta. Amikor kiástuk őket, úgy gőzölögtek a hidegben, mintha meleg fürdőből léptek volna ki. Hóvárakat, alagutakat építettünk, hógolyó-háborúztunk, mint Timur és csapata. Volt meleg ruhánk, az is, amit megegyünk. Fűtött házban aludtunk zabszalma

surdén, tollpárnán, és anyánk meleg csergével takart be. Túl hideg éjszakákon, amikor édesapánk azt mondta, hogy még „a szar is szikrázik odakint!”, egész éjjel tüzelt és gyakran betakargatott, ha lerúgtuk a csergét magunkról. Gyerekeikről gondoskodó szülők voltak mindketten, amit nem szabad elfelejtenünk. Igaz, hogy nem magamról szólónak terveztem ezt az írást, de egy kicsit hozzátartozik, különösen, amikor a hideg teleket emlegetem:

Legnagyobb gyermek voltam a családban, és ez nagy felelősséggel járt. Először is, amikor ötünk közül (majd négyünk közül) játék közben valaki „elvinnyantotta” magát, édesapámnak vagy édesanyámnak, aki közelebb volt hozzánk, először is az volt a gondja, hogy engem csapdosson meg, és csak azután érdeklődött a sírótól bántalmazása felől. Nem azt mondom, hogy mindig ártatlanul kaptam, de legtöbbször igen! Másodszor, ha valami nehezebb feladatot kellett elvégezni, azt rögtön rám bízta, de soha nem kaptam dicséretet érte.

- „Sose dicsérd a gyermeket szembe, mert elkap!” - volt édesapám mondása. Mindezeket meg lehetett szokni, mert abban az időben ilyen volt a gyermeknevelés, és valljuk be, úgy néz ki, hogy eredményesebb volt, mint a mostani. Hetedik osztályos voltam, vagy nyolcadikos, olyan hideg volt azon a télen, mint még soha. A használati vizet akkor még a Homoród patakából hordtuk, olyan fél kilométerről, az ivóvizet, amelyet borvíznek nevezünk, három kilométerről, a város széléről a kórházon és a vashámon alulról! Ezeket a vizeket nekem kellett beszereznem. Hogy ne essék bántódásom a nagy hidegben, fel kellett vennem édesapám félig viselt pufajkanadrágját, kabátját, nemezcsizmát kellett húznom a lábamra, füles orosz sapkát tennem a fejemre és posztó kesztyűket húznom! Nem az volt a baj számomra, hogy megfáztam, mert szerencsém volt azzal, hogy erőszakkal beöltöztettek a szüleim, és nem fagyott le ujjam, orrom, fülem, lábam, mert bizony, többen megjárták azon a télen. A baj az volt, hogy rettenetesen szégyelltem mindenki előtt azt az ormótlan, orosz típusú gúnyát, pedig hasznos volt!

Mindent összevetve tehát, nekünk, gyermekeknek öröm volt a kegyetlen tél. Szüleink viszont ezt nem mondhatják el magukról, mivel a tél a szegényeknek gondokat hozott és szenvedéseket. Gondot már tél elején, hogy annyi gyermeket felruházzanak, fellábbelizzenek, tűzifát vásároljanak, azt összevágják, a faskamrába berakják, és sok más dolgot elvégezzenek. Legnagyobb megpróbáltatásnak a hidegtől való szenvedés, álmatlanság számított. Mint már említettem, édesapám gépkocsivezető volt. Kezdetleges, hideg, rázós, kényelmetlen, háromtonnás teherkocsikban töltötték a teljes napot. Hol elakadva a hirtelen keletkezett hófúvásokban, hol árokba csúszva kocsistól, küzdöttek rendszerességgel a fagyhalál ellen. Éjszaka sem volt nyugodalmuk, mivel abban az időben még nem léteztek kellő számban meleg garázsok. Márpedig ezeket nagyon igényelték a kezdetleges járművek. Elfagyhatott a hűtőben a víz, a

kenőzsír, kenőolaj, sőt a benzin is, ha vizet tartalmazott. Ezért éjszaka is a sofőröknek és még egyvalakinek fel kellett kelniük, hogy a motort beindítsák és felmelegedésig működtessék. Ki-ki a lakása előtt parkolt tehát a szabadban, és azért kellett ketten, mert amíg az egyik fél „kurblizta” (forgatta) a motort (annak édesapámnak kellett lennie), hogy beinduljon, addig a másiknak (az pedig édesanyám kellett legyen) a beindulás pillanatától nyomnia kellett a gázpedált. Nehezen indult a megfázott motor, néha félórákig, óráig kínlódtak, amíg sikerült beindítani. Az amúgy is fázékony édesanyám kínokat élt át a hideg kabinban, ráadásul még édesapám, elveszítve önuralmát a sikertelenség miatt, gyakran rákiabált:

- Nyomjad azt a gázpedált, te Isten-Mária Katija!

Sok nehézség volt az életükben, amíg felneveltek bennünket, de édesanyám soha, semmilyen körülmények között nem hagyta magára édesapámat, még akkor sem, ha olykor panaszkodott rá. Biztos vagyok benne, hogy ha Valaki, mindent látó, mindent halló, mindent tudó és mindenható, mintanyát találna ezen a Földön, akkor az a mi drága anyánk lenne, nyugodjon csendesesen!

Sebők Mihály

Mama szeme fénye

Nagymamám gyönyörű és büszke nő volt. Mivel hamar a saját lábára kellett állnia, megtanulta érvényesíteni az akaratát. Büszke volt az udvarlóira, akik bájos mosolyát, ragyogó szemét dicsérték, és hogy az elsők között vásárolt a kereskedőtől púdert és parfümöt.

Mikor 14 éves múlt, az imádott édesapja meghalt. Dédnagyapám az olasz fronton bevetett klórgáz miatt szenvedett maradandó károsodást a tüdejében, így súlyos betegen tért haza kislányához, Icukához.

A kislány csillogó szemmel csüggött édesapja minden szaván. Sokszor mesélte nekem, hogy „Apuka titokban a kezembe nyomott pár fillért, hogy részt tudjak venni az osztálykiránduláson én is. Képzeld, Kincsem, Pestre mentünk fel! Pestre! Derecskétől az majdnem olyan távol volt, mint a fent mosolygó Hold.”

Olyan igaz apa-lánya kapcsolat volt köztük. Lehet, hogy csak a múlt szépítő köde ölelte át ezeket az éveket, de Mama kivirult, mikor az édesapjáról és a gyerekkoráról mesélt. Dédpapa, aki korábban szűrszabó mester volt, folyton lótot-futott, rengeteget dolgozott, de miután hazatért a háborúból már csak feküdt, épp ezért a kártya gyakran előkerült náluk.

Úgy mesélte, játék közben sokat beszélgettek, de mindig csak vicces és kedves dolgokról. A harcokról, a betegségről és a közelben leselkedő sötétségről soha egy

szót sem ejtettek. „Apuka csak kacagtatni akart engem folyton, így még a kártyában is csalt, hogy mindig én nyerjek.” – mikor ezt mondta Mama, könnyek gyűltek a szemébe, miközben fülig érő szájjal mosolygott.

Gyermekként sosem értettem ezt a furcsa jelenséget. Máskor is találkoztam vele, például, ha anyák napján elszavaltam Donászy Magda Nagyanyónak című versét: „Egyik csokrot neked szedtem, / odakünn a réten, / Te is sokat fáradoztál / évek óta értem.” Ennél a résznél már nedvesség gyöngyözött végig édes Nagyanyóm puhán barázdált arcán, amitől megijedtem, és Anyukámra oldalt pillantva kértem megerősítést, hogy ugye nem én hibáztam, és nem miattam kezdett el Mama könnyezni. Aztán ahogy teltek az évek ugyanezt a jelenséget tapasztalom Édesanyám arcán, mikor a kislányom a fenti verset vagy Nadányi Zoltán: Anyuját adja elő Neki. Úgy érzem, – ha elég szerencsés leszek –, egyszer majd én is ilyen örömkönnyek prizmáján át fogom hallgatni az unokám köszöntő szavait. Legalábbis, remélem.

Engem is Mama tanított meg pirosozni, zsírozni, máriásozni a zöld kredencbe rejtett megsárgult, kissé idő szaggatta lapokkal, amiknek jellegzetes dohos szaguk volt. És ő is hagyott engem nyerni, mindig.

Sajnos az idill hamarosan megtört, mikor dédpapa egy este örökre elaludt. Nagymamám fájalmát csak súlyosbította, hogy szigorú sötét szemű, kemény dédnagyanyámmal ketten maradtak. Addig sem volt könnyű az élet a hátszágban családfő nélkül, de megvolt a remény, hogy egyszer Apuka hazajön, és mindent jobb lesz. Ezután a mardosó magány volt a fiatal lány társa. A már két világháborún megedződött asszony, Róza mama, kosztosokat fogadott be magukhoz, horgolt és egyéb kézimunkákat készített eladásra, illetve a hadi özvegyeknek járó kis pénzről tartotta el kettejüket.

Így miután a négy elemít és négy polgárit is elvégezte Icuka, rövidesen elhelyezkedett a helyi gyógyszertárban kiszolgáló kisasszonyként. Szeretett olvasni, szívesen hallgatott zenét és nézett filmeket. Tájékozott és talpraesett volt, így – állítása szerint – mindenki ismerte a környéken F. Icukát.

Szeretett az emberekkel foglalkozni, sürgött-forgott, mindenkire volt egy jó szava, és minden dicséretet, elismerést szívott magába. Mivel otthon ebben nem sok része volt, igyekezett a munkában kiteljesedni. Hamarosan a derecskei Hangya bolt pénztárosa lett, ahol még több hódolóra és kedves ismerősre talált.

27 éves volt, amikor megismert egy jóvágású, kék szemű fiatalembert, Sándort. Lassan egymásba szerettek, és egy év múlva hozzá is ment feleségül.

Nagyon érzékeny asszony volt, minden állatot befogadott volna, de bántani egyet sem tudott. Amikor főznivalóra volt szüksége, lediktálta, milyen módon kéri a konyhakész húst, a többit Nagypám elintézte. Ebben az empatikus állatszeretben én is osztozom Mamával, és remélem, sokáig lesz még hús a boltokban.

Papa munkája miatt sokszor költöztek, így jutottak el 1964-ben Debrecenbe. Közben született két lányuk: Ica és Kati.

Ekkor már postai fiókvezető volt Bánkon, majd Debrecen, ahol a telefonközpontot is irányította. Itt az volt a szokás, hogy nem „Halló! -t” mondtak, mikor felvették a telefont, hanem jelezték a hívó félnek, hogy hallják őt és mondhatja, kit kell kapcsolni. Ezért volt, hogyha felhívtam Mamát, „Hallom!” felkiáltással szólt bele. Senkit nem hallottam így kezdeni egy telefonbeszélgetést azóta sem, de így 18 évvel a halála után is tisztán hallom, hogy hallja.

Az utolsó munkahelye volt – szerintem – a legfantasztikusabb. Teremőr volt a debreceni Déri Múzeumban. Imádtam hozzá bejárni, minden csodás történelmi ereklyét megszemlélni, de a leges legizgalmasabb az egyiptomi rész volt és a múmiák.

Amikor már ismertem a járást, egyenesen odáig szaladtam átsuhanva a többi termen. Nem bírtam betelni vele. Képes voltam órákig csodálni a freskókat, rajzokat, minden mintát és színt. Elvárásolt az a szoba, mintha magába az ősi birodalomba érkeztem volna meg.

Mama mindentudó mosollyal mesélt és mesélt mindenről. Az egész múzeum életre kelt a szavai nyomán. Úgy éreztem, mintha óriási mamutok, púpos tevék sétáltak volna, a piramisokból ismert hieroglifák és őskori barlangrajzok táncoltak volna körülöttem, máshol hunok és törökök harcoltak a Petőfi vezette szabadságharcosokkal. Fantasztikus csodavilág!

Úgy rémlik talán öt évig jártunk be hozzá szinte minden héten Édesanyámmal. Egészen addig, míg Nagypapám egy este nem ért haza, a ház mellett lett rosszul és esett össze. Mamát ezután nyugdíjazták, így egyedül maradt otthon a csirkékkel, kacsákkal, Bobby kutyával és Sanuár cicával, akit még Papa mentett egy hideg januári estén a sárból.

Két évvel később Mama jobb szeme rákos lett. 72 évesen sugarazták, kezelésekre járt, így egy időre hozzánk költözött. Az addig erős, mindentudó asszony, most görnyedt, fáradt anyóának tűnt. Vigyázni kellett rá, órá, aki eddig minket, mindannyiunkat ellátott és óvott.

De ő egy csoda volt. Hamarosan megerősödött és visszaköltözött a kis házába. Mi minden hétvégén mentünk hozzá Anyával, vittünk főzni valót és főtt ételeket, segítettünk a ház körül. De ő nem azt kérte, hogy segítsünk, Mama beszélgetni akart, házi fagyival megkínálni engem és Édesanyát leültetni kávézni.

Minden órában megkérdezte, éhes vagyok e. Gyerek legyen a talpán, aki óránként képes enni valamit. Bármilyen kedvesen kínálta a csörögefánkot lekvárral vagy a frissen sült sajtos pogácsát, nem ment, sajnos, nem ment.

De, amikor éppen éhes voltam, a világ legfinomabb szalámis kenyerét tette elém. A hatalmas kétkilós roppanós héjú veknit ölbe kapta, alkarnyi hosszú recés késével elkezdte szelni, közben szikraként röppentek szerteszét a pirult kenyérhéj

darabok. Elővette a keményre hűlt vaját, amit az állaga miatt lehetetlen volt szépen egyenletesen elkenni a puha friss kenyéren, így az egyik falatnál nem volt egy késhegynyi vaj sem, a másikon pedig egy krémes darabba haraptam bele. A szalámit - mondjuk úgy, hogy - közepesen éles késsel szelte, így minden szelet közepén nagyot koppant a kés a vágódeszkán, egy teljes kör sosem került a kenyérre belőle. De ez a végtelen szeretettel készült tökéletlen uzsonna volt a világ legfinomabb étele számomra, és most is az lenne.

Csodálatos, büszke és gyönyörű nagymamám 85 éves koráig volt velünk, fél szemmel fejtette a rejtvényeket, olvasott és a rádión hallgatta a vasárnapi istentiszteletet. Minden este lefekvés előtt imádkozott értünk, a családjáért. Istenbe és a jóba vetett hite soha nem hagyta el. Így mikor örökre megpihent, megfogadtam, hogy én fogok imádkozni tovább mindannyiunkért, minden este.

Seprényi Kinga

Nagyanyám Bibliái

Mindkét nagyanyámtól örököltem Bibliát, ami nem magától értetődő, tekintve, hogy nem egyedüli unokájuk vagyok, de valahogy engem választottak ezek a könyvek. Bibliát örökölni minden bizonnyal kiváltság. Érdekes egymás mellett látnom őket, két nagyon más élettörténetet követtek ezek a Bibliák, amíg eredeti tulajdonosaik tartották a kezükben őket.

Kezdjük az idősebbel, apai nagyanyám Bibliája erősen rongyos, 1927-es Károli-fordítás, a Brit és külföldi Biblia-társulat kiadása. A történetéről sajnos nem tudok semmit, azon kívül, amiről maguk a lapok mesélnek. Az első oldalak hiányoznak, Mózes első könyve 24. fejezetével kezdődik a könyv. A kiadó és az évszám onnan derül ki, hogy az Újszövetségnek egy önálló belső címlapja van. A Jelenések könyve, tartalomhoz a forma, apokalipszis-állapotú. Az utolsó lapon régi szokás szerint családi feljegyzések állnak, születési dátumok, töltőtollal írva. Nem tudom, ki és milyen alkalommal kapta a Bibliát, nagyapám, vagy nagyanyám, mindketten korfirmandus korúak voltak a kiadás éve környékén. Nagyanyám viszontagságos, hosszú élete során elveszett a Biblia gerince, többszöri ragasztás ellenére is, de egyben maradt. Vigyázott rá, de annyira azért nem, hogy ne használta volna.

Az ösöreg, megtépzott könyvek könyve ellenpontja anyai nagyanyám kisméretű Újszövetsége, 1941-ből, szintén Károli-fordítás, a Brit és külföldi Biblia-társulat kiadása, amely sokkal több időt töltött már az én tulajdonomban, mint egykor nagyanyáméban. Minden lapja sértetlen, csak a papír sárgulása teszi ódonná. Első lapján töltőtollal: Botos Ágotának a konfirmáció emlékére. Debrecen, 1945. VII. 1. Dr. Hegyaljai Kiss Géza. Alább az Árpád téri lelkészi hivatal pecsétje. Leghátsó lapján halvány virágrajz ceruzával, minden bizonnyal nagyanyám finom kezéből. Egy fiatal lány Bibliája, más korból, más időből. Nem volt ideje elnyúni fájóan rövid élete során.

Nálam aztán találkoztak ezek a könyvek, legalább ők, ha már a nagyanyák sosem ebben a földi életben. Mikor melléjük rakom a saját, konfirmációra kapott Bibliámat, elgondolkodom, vajon kinél köt majd ki sok-sok év múlva.

Ui.: A mák-, illetve diódarálóimat is a nagyanyáimtól örököltem, de erről majd legközelebb.

Sigér Fruzsina

Kicsi Tata, aki számunkra a legnagyobb volt!

Több mint tíz éve ment el közülünk, de emlékeinkben eleven él az arca, hangja, jósága, de nem utolsó sorban színes történetei, miket nekünk mesélt, megmozgatva gyermeki fantáziánkat, és ezért szájátva hallgattuk őket.

Én és a húgom apa nélkül nőttünk fel, mert azt az embert, akit apának szólíthattunk volna nem érdekelte a mi sorsunk! Amikor édesanyámtól különváltam én egy éves voltam, húgommal édesanyám terhes volt éppen. Más városba költözött és végleg lemondott rólunk. Soha nem keresett fel, nem segített semmilyen nélkülözésünkben, pedig nem lett rajtunk kívül több gyermeke kivel, kikkel vigasztalódhatott volna! Gyanítom, azok közé a kevés számú emberek közé tartozott, akik nem szerették a gyermekeket, talán azt is elfelejtve, hogy valamikor ők is azok voltak! Azóta sem értem egy apa, hogy tud ilyen szívtelen módon lemondani gyermekeiről?

Miért éreztem fontosnak egy pár sort írni erről az emberről, akit nem, hogy édesapának, de egyszerűen apának sem lehet nevezni?

Azért, mert a Jóistennek volt gondja ránk és apa helyett apát adott anyai nagyapám személyében! Szerettük is nagyon, és gyerekként mindig rajta csüngtünk, mint a bojtorjánhalak. Kicsi Tatának becéztük, de ő mindig kijavított, mosolyogva, szelíden, nagytatára!

Milyen is a gyermek? Minden érdeklí, millió kérdést tesz fel. Hogy ez miért van így, miért van úgy? Kicsi Tata olyankor, amikor megunt, mosolyogva annyit mondott:

- „Azért angyalom, hogy a rák a vetésbe ne menjen!”

Ez a beszéd egy semmitmondó válasz volt egy megválaszolhatatlan kérdésre. A régi időkben gyakran használták.

Nem olyan gyermekkorunk volt, mint a mai gyermekeknek, nem volt telefon se tablet, nem vittek nyaralni a tengerre, nem jártunk a strandra sem! De jártunk a Vargyas patakához pancsolni! Zúgolódtunk is magunkban, mert hangosan nem mertük kiszólni, hogy a világerő se sértsük meg anyánkat és Kicsi Tatát.

Bezzeg mehetünk a teljes nyári vakációban pityókát gyomlálni, az erdőre szénát csinálni az állatoknak! Hosszas munkák voltak ezek tekintve, hogy minden egyes mozzanatot kézzel voltunk kénytelenek elvégezni, nem úgy, mint a mai gépesített világban! De akkor meg voltunk győződve arról, hogy ez a legnormálisabb munka és életvitel!

Kicsi Tata nagy körültekintéssel és pontossággal „verte meg kaszáját”! Ezt úgy kell elképzelni, hogy egy csutakon ült a kerítés mellett az udvaron. A szerszám nyelét a kertnek támasztotta olyan állapotban, hogy maga a kasza, verés közben vízszintes állapotú legyen az üllőhöz képest. Az említett kemény acélból kovácsolt

üllőcskén, mely egy előtte lévő csutakba rögzítődött, egy szintén kemény kalapács élével verte ki jó vékonyra és élesre a vágószerszám élet. Csuklóból, egyenlő időközű, apró kopácsolással végezte a műveletet, miközben egyet-egyét köpött a kopogtatott felületre. Akkor még nem tudtam, hogy mire volt ez jó, de azután jóval később nagykoromban valaki felvilágosított róla! Ugyanis, ha a száraz acél enyhén benedvesítődik tisztábban láthatóvá válik az a kiélezendő négymilliméteres kaszaél.

Ma is fülemben érzem azt a fém ütemes hangot, mely cseppet sem volt zavaró inkább megnyugtató!

Kicsi Tata hajnalban kelt, még alig pirkadt az ég alja, vállára vette kaszáját, egy tarisznyában meg a szükséges kellékeket. A kaszafenő tobozt, mely préselt lemezből volt és a fémkövet kevés vízzel volt hivatott tartani, majd kaszálás közben a nadrágszíjra felakasztani, hogy kézügyben legyen. És elindult az erdőre kaszálni, nyomában a rozsdás bundájú Morzsa kutyával és vitték magukkal a napkeltét is!

Nem volt félős ember, mert az, aki ismeri és szereti a természetet, az nem fél tőle, bármilyen mostoha körülmények is állnak elébe! Pedig még a medvével is találkozott! Fel is néztem rá Kicsi Tatára, aki számomra a legnagyobb volt!

És ha már szóba jött ez a történet el is mesélem én most rögtön, mert gyermekkorom legszebb, legizgalmasabb emléke volt, azok közül, amiket Tatától hallottam és annyiszor elmeséltettük velem, hogy már kívülről mondtuk szóról-szóra, mint az imádságot!

Úgy volt, hogy kora tavasszal kaszálót tisztítani mentek Tata és Mama. Befogták Bandit a nagydarab piros lovat, pakoltak elemőzsiát a tarisznyába, felültek a szekérre és elindultak Fűrészpatakba, a hét kilométerre eső birtokunkra. Mi sajnos nem mehetünk velük, mert az iskolába való járás kötelező volt.

A tisztítás arról szólt, hogy kora tavasszal kivágták azokat a fákat, amelyek kiszáradtak, kigyérítették azokat a bokrokat és fiatal bitangfákat, amelyek a kaszálást, gereblyézést zavarták. Az így kivágott fákat szekérre rakták és hazavitték tűzifának. Az összegereblyézett száraz faleveleket, gurdékat, gondosan elégették! Még volt egy művelet, amely ide tartozott, és amelyet feltétlenül meg kell említeni! Éspedig a legtöbb kaszálón tiszta vizű üde források voltak, amelyeket ez alkalommal szintén ki kellett tisztítani, ha szükség volt rá, kiásni és túlfolyásukat árokással biztosítani!

Dél körül Kicsi Tata szólt Mamának, hogy ahogy ő mondta:

- Kellene falni valamit Jula!

Ez a falás természetesen evést jelentett, de nem annyira kiadósat, mint egy ebéd, mert falni csak tízóraitra, vagy ozsonyára faltak, általában száraz ételt!

Mama megkereste egy tisztáson az általa legjobbnak vélt frustoknak való helyet. Egy kisebb dombocskára esett választása nem messze a pataktól, mely patak egyúttal határt is képezett a két birtok között - és sűrű növényzet takarta.

Mama leterítette a lópokrócot, rá konyharuhát, melyre kirakta az elemózsziát, ami „kőcsségből”, túróból, szalonnából és főtt tojásból ált, melléje pityókás kenyeret. Csak úgy mellesleg jegyzem meg, hogy cukorbetegséget akkor még nem ismerték a székelyek!

Letelepedtek melléje, ketten, két felülről, Mama ülve, Kicsi Tata féloldalt feküdve, könyökével támasztva fejét. Ez volt a szokásos étkezési helyzete az erdőn, mezőn.

És ahogy ott ellegettek, ketten a természet csendjében, hát csak megreccsennek, a bokrok a patak felől! Elébújik onnan egy nagy esetlen fej, utána egy hatalmas kövéren rengő test, amely annak a folytatása volt! És ez, az amúgy nem ijesztő, de tiszteletet keltő teremtmény egyenesen feléjük tartott, nem sejtve, hogy más is tartózkodik az ő felségterületén!

- Mesélte Mama is, hogy ott cammogott feléjük, már csak pár méter választotta el őket, ő pedig menekülni készült, amikor Kicsi Tata suttogva rászólt:

- Ülj veszteg Julia, ne mozdulj!

Ültek mozdulatlan és Kicsi Tata egy adott pillanatban nyugodt hangon megszólalt.

- Hová mész koma!

A mackó mintha akkor ébredt volna fel legmélyebb álmából, felkapta fejét és nézett bambán a két öregre. Így telt el ők sem tudják hány másodperc, mert hiába az idő egyenletes telése, a különböző behatásokra, különböző sebességűnek érzékeljük. Végül is úgy döntött, hogy békésen más útvonalat választ! Ha akkor Mama menekülőre fogja a történet talán tragikusan is végződhetett volna. Mivel az állat is képes felmérni a helyzetet, mérlegeli, hogy mennyire veszélyes számára. A hirtelen mozdulatot ösztönösen a támadás előjelének vélheti. A menekülés hatására felébredhet vadászösztöne!

Kicsi Tata megőrizte nyugalmát, mely viselkedés nem keltette ki a medve erőszakos reakcióját. És ez csak egy történet volt a sok közül, egy könyvet lehetne írni, de az még nem múlta idejét és „ami késik, az nem múlik”! Itt most befejezem, de nem véglegesen. Mert Kicsi Tata számunkra a legnagyobb volt és ő többet érdemel!

Folytatás következik!

Sipos Tímea

Irány az Esztena!

Gyermekkorom legkedvesebb emlékei közé tartozik, az, az évszak, amikor augusztus táján, végre a Bükk-aljának nevezett erdei birtokra mentünk „szénát-csinálni” állataink számára! Mi csak úgy emlegettük, hogy megyünk az Esztenára!

Ezt a magyarul furcsán hangzó nevet, egy tisztás közepén, gömbfából és cserép helyett deszkából befödött, tisztás közepén épített épületről kapta. Kicsi Tata mesélte, hogy amikor ő gyermek volt itt éltek tanyai életet a falutól hat kilométerre az erdő kellős közepén. Pajta állt akkor még az esztena mellett. Állatokat tartottak benne, kiknek helyben csinálták a szénát. Szántó terület is volt, ahol pityókát és veteményfélétet termesztettek! Önellátóak voltak, tehát a boltba csak gázért, (petroleum) cukorért, sóért, dohányért és gyufaért mentek néha! Később a pajtát lebontották, az alapját felhasználták a kőkerítéshez. Melyen mi gyermekek sokat mászkáltunk és jól megfértünk a kövek közötti réseket menedékként használó, gyíkok, kígyók, bogarak nemzetségeivel.

Augusztus hónap elején, már alig vártuk, hogy készülődni kezdjünk. Mindent, - ami az erdei élet létfontossága - számításba kellett venni és össze kellett pakolni, mert nem lehetett minden pillanatban hazaszaladni a hiányzó holmikért! Pokrócok, petróleumlámpa, edények, gyufa meleg ruha, szappan. Elemes rádiót is vittünk, akkor még nem volt elektromos áram az erdei lakásokban is, de rádió már volt hozzáférhető áron, és csak azon tarthattuk a kapcsolatot a világgal. Valamint bidonokat (bödönöket) kellett vinnünk, mert a patak azért, nem folyt közelünkben, de a hozott víz is kellemes volt, hűvös és jóízű. Priccs is volt az házban, amely az ágyat helyettesítette és azért kellett ott aludni és nem a földön, hogy ne másszon bogár a fülünkbe alvás közben, az öregek szerint! A priccs természetesen fából készült és nem adtak sokat az esztétikára. A fontos, a rajta vastagon álló friss illatos széna volt, melyen fejedelmien lehetett aludni!

Amikor már akkorára nőtem, hogy olvasni tudtam, a könyv elmaradhatatlan volt számomra. Ott még az olvasás is jobban esett a természet csendjében! Megjegyzendő, hogy a természet csendje, nem az a kimondott csend, amelyet a szó értelmez. Ott erdő susog, falevél zizeg, tücsök ciripel, énekesmadár csicsereg, vércse sikolt, holló károg, ez, mind a természet csöndjéhez tartozik!

Érdekes, soha egy percet sem unatkoztunk a húgommal, pedig kietlen vidéken voltunk, elektromos „kütyüjeink”, de még egyszerű játékaink sem voltak. De találékonyságunk igen. Emlékszem egy alkalommal kegyetlen jégeső esett a világra, nem messze az esztenától a bejáró úton rengeteg pillangónak élettelen testére bukkantunk. Versenyre keltünk, hogy ki gyűjt üres konzerves dobozba minél több és különösebb pillangószárnyat!

Másnap ugyancsak konzerves dobozba sáskákat fogdostunk össze és tépdestük ki hátsó lábaikat. Most felnőttésszel tudom, hogy szörnyű kegyetlenség volt, de akkor remekül elszórakoztunk vele. Játéknak vettük és azt mondtuk, hogy azok csirkecombok, amikből mi levest főzünk!

Máskor meg, úgy eső után kihasználván bizonyos részek meredeken lejtős voltát, gumicsizmánkban csúszkáltunk a nedves gyepen. Ha kellett faágakban kapaszkodva, úgy magunkat húzva, gyorsítottuk a siklást! Minden nap frissen szedett vadvirágot szedtünk és raktunk befőttés üvegekbe és ezzel díszítettük az esztenánkat és annak kis vasrácsos ablakát.

Úgy érzem, fel kell sorolnom az esztenánk szegényes bútorzatát is mely nem lesz hosszú folyamat: Három részből tevődött össze a régi fagerendás épület, melynek, mint említettem lekezeletlen deszkából fődtek tetőzetét cserép helyett, mégis jól bírta az idő megpróbáltatásait! A lekéregtelenített gömbfák közeit, melyek a külső falakat alkották mohával tömítettük be, hogy a meleg ne illanjon el és a hideg ne találjon rést a bejutásra. A bejáraton egy konyhaszerű helységbe érkeztünk, ahol egy Kicsi Tata által sebtében összeeszkábált, csupa póc, bútorszerkezet állt deszkából. És egy tűzhely kőből kirakva, a tűzhely melletti gerendák feketék voltak a füsttől. Körül a padlást lapos kövekből alkották igen leleményesen, a kövek között és alatt finom szemcsészetű homokkal nem tudni honnan szerezhették be! A konyhától balra ajtó nyílt egy nagyobb helyiségbe, melyet pihenésre, alvásra használtak. Szerény bútorzattal rendelkezett, melyet még a megboldogult dédnagyapám készített. Négy kisszék, kisebb asztallal, a sarok fele egy vasrácsos kis ablak, alatta egy úgynevezett priccs, deszkából, rajta frissen szárított jó illatú fű és azon pokrócok. Na, itt aludtunk mi éjszaka! Kisebb korunkban egy „kuptor” (kemence) melegített ott az alvó szobában. Később Kicsi Tata szétbontotta és egy nyolcas vaskályhát szerelt fel helyébe, Amit aztán a cigányok egy télen arra jártukban, miután pár napot használták és melegedtek mellette a szobában, mentükben elvittek és beadták ócskavasnak!

Az eszténa harmadik helyisége, mely külön bejárattal rendelkezett, pajtának használták, de inkább pajtikónak, mert csak akkorácska volt, hogy a Bandi a nagy ló, és a kicsi kutya befértek!

Minden nap friss gombát szedtünk, jól ismertük az ehető gombákat és a környéket, még azt is megtanultuk, hogy különböző fajtájú fák alatt, milyen fajtájú gombák teremnek! Vadmálna lapiból, és annak kórójából friss teát főztünk olyan szép piros színű és finomságú teát, amilyent azután sem ittam az üzleti teák közül!

A ló itatás egy külön élmény volt mindig számunkra, amíg aprók voltunk Kicsi Tata vezette a lovat, mi a hátán ültünk és kezünkben tartottuk a vizes edényeket. Amikor nagyobbak lettünk egy kicsivel, már önállósultunk. Felnőtt kíséret nélkül csak ketten végeztük a ló itatást, egyikünk vezette, a másikunk a hátán ült minden félelem nélkül, de olyan is volt, hogy mindketten lovagoltunk rajta!

Visszagondolva és lelki szememmel látva, úgy tűnik, mintha két törpécske irányított volna egy jóságos óriást. Szerettük a lovat és a ló is szeretett minket, minden ló jóságos és intelligens!

Igen, joggal kérdezheti az olvasó, hogy a tisztálkodás, - amelyről nem ejtettem szót -, hogy történt, mert az emberi lénynek bármilyen környezetben él is tisztálkodnia kell. A friss hegyi patak vizében gyorsan lemosdottunk, gyorsan, mert veszélyes volt sok időt eltölteni a hideg vízben!

Este a környék tanyáiról az emberek, gyermekek, összegyűltek és beindult a mesemondás. A húgommal nagyon szerettük hallgatni a történeteket a petróleumlámpa, vagy kint a tűz fényénél, addig, amíg bele nem aludtunk a sok mesébe! Azt is ott tudtuk meg, hogy a Jepuriás kősziklájánál farkasok élnek és esténként onnan hallatszanak le az üvöltéseik!

Anyukám mesélte, hogy ők is gyermekkorukban ott aludtak ketten a nagybátyámmal. Kicsi Tata akkor a kaolinbányában dolgozott a Hargitán, az esztenáról járt munkába, az esztenára tért haza, több kilométert járt be naponta! Egy este összegyűltek az emberek és mindenféle lúdérces (lidérces) meséssel rémítették magukat és a hallgatóságot. Ennek az lett az eredménye, hogy anyu egész éjszaka rémségeket álmódott, majd felijedve kísértetet vélt látni amint feléje tart a kuptor felől! Erőszakosan költögetni és rázni kezdte nagybátyámat:

- Laci, Laci, ott van egy kísértet!

Nagybátyám morcosan ébredt és miután oda nézve megvizsgálta az állítólagos kísértetet, mérgesen ráripakodott hűgára:

- Hunyd be a szemed és aludjál, engem ne költögezz, mert megcsaplak! Hát

nem látod, hogy az egy csillag fénye, amely besüt a gerendák közti réseken?

Így nyugtatta meg nem valami finoman anyumat a bátya, de eredményesen, mert tovább aludhatott.

Ez a mi esztenánk rövid története, sok nemzedék szállása, és ha beszélni tudna, biztos még sok itt meg nem említett történetet mesélhetne el!

Még napjainkban is ott áll, öregesen, szürkén elhagyatva a domboldal közepén, festői helyen, a mindent benövő erdőtől körülölelve, és némán őrzi falai között élő emberek és történések titkait! Ormótlan, de célszerű bútorzatát elrabolták, széthordták, könyörtelen emberek, akik nem ismerték a lelki értékeket, csak a könnyen megszerezhető pénzt látták benne! Az ilyen embereknek nem hiszem, hogy lett volna, boldog, fantáziadús gyermekkoruk, kellemes a természetben töltött élményei. De nekünk volt ilyen és mi ezért vagyunk gazdagabbak, ha megloptak is!

Sipos Tímea

Úton az eperfák felé

történet egy apa elvesztéséről és megtalálásáról

1944 ősze generációkra megváltoztatta a délvidéki Kozma család életét. Öt gyerek maradt félárván, a társadalomból kirekesztve, megbélyegezve. Pedig semmilyen bűnt nem követtek el. Az ártatlanul megkínzott és kivégzett apa története soha nem volt köztük tabutéma, akkor sem, amikor az akkori államvezetés igyekezett semmisként tekinteni az egykori vérengzésekre. A magyarok és a szerbek közötti történelmi megbékélésre hét évtizedet kellett várni. Ennyi időn át küzdött a maga igazáért és a múlt történéseinek tisztázásáért a Kozma család. Az 1944-ben mindössze két éves Boldizsár most úgy véli, megtalálta apja végső nyughelyét, célja pedig már nem az, hogy harcot vívjon a történelemmel, hanem hogy megadja fiainak és unokáinak azt, amiben neki nem lehetett része: az apai gondoskodást.

Mátyás

Kozma Mátyás 1904-ben született Csantavéren, a Szabadkához közeli, túlnyomó többségében magyar nemzetiségű, római katolikus vallású közösség által lakott faluban. Gyerekként élte meg az országhatár elmozdulását, de magyarságtudata egy pillanatig sem rendült meg. Fiatal férfiként az iparos dalárda zászlóvivőjeként vállalt társadalmi szerepet.

Szeretett szórakozni, énekelni, társasági életet élni. Nem politizált, párttagsággal nem rendelkezett. Miskárolóként dolgozott, a környező falvakba is eljárt. Munkájánál fogva sokan ismerték, nagycsaládos, víg kedélyű ember volt.

A hátramaradt dokumentumok szerint semmilyen szabálysértést, rendbontást nem követett el. 40 évesen halt meg.

„Az egyik csantavéri állatorvos eljött, és azt mondta, Matyi, tűnj el egy két hétre, nagyon sok a rosszakaród. Vannak emberek, akik az életedre fognak törni. Matyi, fogd magad, és menj el, amíg nem lesz rendes uralom Csantavéren. Apám el is ment, egy közeli tanyán bujkált.” – meséli az 1944-es eseményeket évtizedekkel később Mátyás fia, Boldizsár, aki akkor ugyan még egészen kicsi volt, de azt állítja, saját emlékei is vannak azokról a napokról. „Esténként, éjszakánként ránk törtek, ránk verték az ablakot, betörtek. A bölcsőben feküdtem, rám fogták a puskát, és azt mondták, megölnek, ha nem áruljuk el, hol van apám.” – idézte fel. Mátyás egy héttel később, mindenszentek napján tért haza. Ismerőse azzal biztatta, nem fogják bántani, nincs mitől tartania. Mint kiderült, ez csapda volt.

Azon a ködös, hideg novemberi napon megfürdött, rendbe tette magát, elment a templomba, majd jelentkezett a községházán. Bement a nagykapun, bevezették az udvarba, többekkel együtt leültették, órákon át váratták. Felesége többször is

próbált takarókat bevinni neki. Este a községháza végében lévő apró szobákba terelték őket. Hogy ott mi történt, csak később derült ki: a körmeiket leszaggatták, meztelenre vetkőztették őket, a szőrüket letépték, törték az ujjaikat, táncoltak a hasukon. Később a falu kocsisai mesélték, hogy ezeket az embereket kocsiderékra hányták, véresek, eszméletlenek voltak. Topolya irányába vitték őket, még hajnal előtt. Azt követően nem hallott róluk a család. Boldizsár édesanyja és Mátyás öt gyermeke maradt otthon. Vagyonukat, állataikat elvették, a szalmakazalt is rájuk gyűjtötték. A legidősebb nővér ekkor tizennégy éves volt, a legkisebb gyerek, Boldizsár, mindössze kettő.

Boldizsár

„Gyerekként nem tudtam élvezni azt, amit az unokáim élveznek: a Szabolcs, a Zengő, a Vince. Hogy az apjuk a kezét nyújtja. Kisfiam, kislányom, ezt úgy csináld, hogy jól csináld. Nekem ez nem adatott meg. Soha nem mondhattam ki azt, hogy apa.”

Mátyást soha semmilyen bíróság nem ítélte el, soha semmilyen bűnt nem követett el. A családot mégis bűnősként kezelték, munkát vállalni nem tudtak, mert a Kozma nevet sehol sem hallották szívesen. „Annak idején a Kozma gyerekek megbélyegzettek voltak. Amikor ruhát osztottak, a családnak hivatalosan járó három méter szövet helyett csak egy pár cipőfűzőt kaptunk.” - emlékszik vissza Boldizsár. A családnak bő tíz évre volt szüksége, mire némileg talpra állt, és több mint fél évszázadnak kellett eltelnie ahhoz, hogy Mátyás ártatlanságát is bizonyítani tudják. Boldizsár 2006-ban adta át a rehabilitációs kérelmet, a végzést pedig, mely kimondja, hogy édesapja semmilyen bűnt nem követett el, újabb hat évvel később kapta meg. Így immár ez a cirill betűkkel írt fekete-fehér papír igazolja, Kozma Mátyást ártatlanul kínozták és ölték meg 1944 novemberében. „Rehabilitálták. Semmissé nyilvánították azt, amit soha meg nem hozott bíróság – hiszen bíróság őt soha el nem ítélte, mégis úgy tartották, mint a nép ellenségét. Most utólag kimondták, hogy ő teljesen ártatlan.” – mutatja a hosszú jogi huzavona eredményét igazoló dokumentumokat Boldizsár.

Az áldozatok felkutatása Vajdaság-szerte az elmúlt pár évtizedben indult meg. Csantavéren, köszönhetően a szabadkai Kegyeleti Bizottság munkájának, már több mint félszáz áldozatról szereztek információt. „Fő bűnük csupán az volt, hogy magyarok vagy németek voltak.” – nyilatkozta a bizottság akkori elnöke, Bogner István. Dudás Károly újságíró ennél is keményebben fogalmaz: „Egyértelműen népiirtás volt, tisztogatás, az itteni közösség lefejezése. Nagyszerű embereket végeztek ki, a jövőt, a fiatalokat. A közösség az áldozatokkal együtt került nagyon mély gödörbe.”

2014. november 2-án szentelték fel az áldozatok emléktábláját Csantavéren. Vagyis 70 évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a családi tragédiák lassan felszínre kerüljenek, összekapcsolódjanak, és a falu kollektív történetének részévé váljanak. Az, hogy az áldozatok nevét viselő tábla elkészüljön, és hogy a megemlékezés évente visszatérő programja legyen a helyi közösségnek, Boldizsár évtizedeken át tartó munkájának, kutatásának, közbenjárásának, és soha nem szűnő igazság keresésének is eredménye. A táblán 53 név és életkor szerepel. Az 53 áldozat 53 családi traumát jelent, generációkon áthúzódó, élő vagy a feledés szürkületébe úszó, tudatosan ápoltság vagy tudatosan elnyomott emlékeket.

„1944-ben olyan vérengzések történtek, amelyeknek nem lett volna szabad megtörténniük. Az emberi elme, a gyűlölet, a bosszú kerekedett felül, és ennek abban az időben létjogosultságot adtak.” – mondta a 2014-es emléktábla-avatáson Szabadka polgármestere, míg a szerbiai Magyar Nemzeti Tanács kulturális tanácsosa így fogalmazott: „Azért fontos köztéri jeleket, emlékhelyeket hagyni, mert a közösség akkor tud előre lépni, akkor tud megbékélni, akkor tudja a bizalom társadalmát építeni a többségekkel, ha a maga fájdalmát nyíltan ki tudja mondani.”

Az emléktáblánál azóta minden év november 2-án, a halottak és az 1944-es délvidéki vérengzés áldozatainak napján, megemlékezést tartanak. A temetőben található emlékhelyen rendszeresen fellépnek a helyi általános iskola diákjai is. Az első években még bizonytalanul és idegenkedve jelentek meg a rendezvényen, talán nem is tudták, kik azok, akik neve a mögöttük lévő márványba van belevésve, akiknek a tiszteletére verset mondanak, katonadalt énekelnek. Mára talán sokan közülük is vették a bátorságot, és kikérdezték szüleiket, nagyszüleiket az ismerős családnevek kapcsán.

Zoltán

A Kozma családé az egyik legtisztábban élő, első kézből származó emlékeken nyugvó, történészek által is kutatott történet, melyet az utódok készek voltak kiemelni a fiókból, és széles körben is nyilvánosság elé tárni. Boldizsár kutatásai és a csantavéri emlékhely megalakítása után a következő lépcsőfokot az a dokumentumfilm jelentette, melyet Boldizsár ifjabbik fia, Zoltán készített, és mely a nagypapa súlyos sorsa mellett már inkább az apa szemszögéből mutatja be nem csak a család, hanem a település, a kor, az akkori emberek és viszonyok rendszerét, hogy milyen megpróbáltatásokat jelent a múlt titkainak feltárása, tisztázása.

A *Megbocsájtani igen, feledni nem* című dokumentumfilm 2019-ben készült, és amellyel, hogy maradandó emléket állít a múltnak, talán Boldizsár kutatásainak is pontot tett a végére. A film készítése és a szakértőkkel való egyeztetés során

ugyanis sikerült újabb felfedezést tenni: valószínűleg megtalálták azt a helyet, ahová Mátyás testét annak idején jelöletlenül eltemették. Boldizsár ugyanis addig csak annyit tudott, hogy a községházán félholtra vert testeket a falutól délre, Topolya felé vitték el.

A holttest nyughelyének keresése a dokumentumfilm-készítő stáb kamerái előtt ért el vég céljához. Topolyai szemtanúk korábban arról meséltek, hallották Mátyás nevét, amikor a partizánok a kisváros határában árokba lőtték a magyarokat. A bizonytalan mendemondát azonban végre egy történész is megerősítette. A filmforgatás során Boldizsár, fia Zoltán és Nagy Tibor történelemtanár, a téma kutatója együtt keresi fel a topolyai nyugati temető egyik hátsó, eperfákkal benőtt részlegét. A nyomok, a szemtanúk, az egykori sírásó elbeszélése, és egy szintén ide hantolt, egykori befolyásos disznókereskedő kapcsán kiderített részletek ugyanis mind azt mutatják, itt nyugodhat most is az ártatlanul kivégzett Kozma Mátyás.

„Megrázó, szinte katartikus élmény volt.” – emlékszik vissza a filmforgatás utolsó mozzanatára Zoltán. „Az a pár száz méter alatt, amíg sétáltunk a temetőben, csak úgy dőltek apámból az emlékek. Meg-megállt, elgondolkodott, mesélt. Mintha egy időutazásban lenne részünk. És közben látszott rajta a remény, hogy végre megnyugodhat. Amikor ráfordultunk az eperfák útjára, egyszerre látszódott rajta a félelem és az ideg, de egyben a megnyugvás is, hogy révbe ért a kutatása. Az utolsó métereket szinte reszketve tette meg. Operatőr kollégám utólag azt mesélte, attól tartott, rosszul lesz apám a felszabaduló érzelmektől. Utána hosszú percekig át ült egyedül az autóban, elvonulva.” – meséli Zoltán, hozzátéve, egy életre szóló élmény volt ez számára. „Jó érzés, hogy segíthettem abban, hogy az apakeresését beteljesítse, és letisztázza magában a történeteket.”

A család úgy döntött, megelégszenek a történész erős feltételezésével, és nem kéri a terület feltárását, átvizsgálását, nem kutatnak további nyomok, bizonyítékok után. Az öreg, itt-ott repedező, szétszáradó, borostyánnal benőtt eperfákat, és az alattuk simuló vastag avart készek elfogadni Mátyás végső nyughelyeként. Talán érzik, megérkeztek egy út végére, és itt az ideje elengedni a múlt nyers valóságát, és inkább arra összpontosítani, hogy a történelmi tények bekerüljenek a köztudatba, hogy ne legyen többé tabutéma, mi történt a Délvidéken 1944/45-ben. Erre szolgál a csantavéri emlékmű, erre a dokumentumfilm, és erre az is, ahogyan a család legkisebbjeit nevelik.

A második világháború idején, 1941. áprilisában a Délvidék magyar fennhatóság alá került. 1942 telén Újvidéken és környékén a magyar alakulatok mintegy négyezer, főként szerb és zsidó embert öltek meg, taszítottak a jeges Dunába. A „hideg napok” megtorlásoként aztán az 1944. október 17-től 1945.

február 1-ig tartó jugoszláv katonai közigazgatás idején Tito partizánjai a becslések szerint 15-20 ezer, más források szerint akár több mint 50 ezer délvidéki magyart, németet és más nemzetiségű embert öltek meg. A partizánvadász magyarok ellen az akkori magyar kormány azonnal vizsgálatot indított, a bűnösöket elítélték. Ezzel szemben a titói megtorlásokról 1990-ig nem lehetett nyilvánosan még beszélni sem az akkori Jugoszláviában. Az 1944-45-ös vérengzéseket elítélő nyilatkozatot végül 2013-ban fogadta el a szerbiai képviselőház, majd egy héttel később közösen hajtott fejet az áldozatok emléke előtt a szerb és a magyar államfő.

A képek a Megbocsájtani igen, feledni nem című dokumentumfilmből származnak. A filmet a Pannon RTV készítette a Médiatanács Magyar Média Mecenatúra programjának támogatásával.

A családtörténetet Kozma Zoltán felesége, Zengő és Vince édesanyja jegyezte le.

Soós Georgina

Drága kicsi Nusi néni!

Nusi néni volt kutató koromban a kollégáim jó részének a nyelvtanára. Pici, csúnyácska, szemüveges néni volt, akkortájt úgy hatvan felé járhatott. Ott lakott az intézet szomszédságában, hozzá jártak fel azok, akiknek a doktoriájához, kandidátusi fokozatához nyelvvizsga is kellett. Nusi néni reggeltől estig nyelvórákat adott. Hat nyelven beszélt – délvidéki magyarként az ottani szerben kívül német, angol, francia és orosz nyelven, de kicsit tudott olaszul és spanyolul is -, mindegy volt hát, hogy melyik nyelvből volt szüksége valakinek a magántanárra. Az én kutatóintézeti időmben – a hatvanas-hetvenes években – a beteg anyukája miatt, akit tíz éven át ápolt, a lakásán adta az órákat. Én először oroszot és németet tanultam nála – a doktorihoz alapfokú orosz kellett és középfokon egy nyugati nyelv -, a férjem szintén németet, s később pedig mindketten angolt. Többnyire együtt jártunk, hangulatos, élvezetes volt. Akkortájt halt meg az anyukája, aki mellett korábban csak bevásárolni, meg Roli kutyája sétáltatására hagyhatta el a lakását.

Történt egyszer, hogy férjem észrevette a bevérzett szemét, feltételezte, hogy agyvérzése van, ezért rögtön hívtuk a mentőt. De ő aggodalmaskodott, hogy nem mehet kórházba a kutya miatt. Elvállaltuk, hogy arra az időre, amíg ő nem lesz otthon, mi majd hazavisszük Rolikát. Úgy is lett, két héti kutyás lettem, habár nem volt tapasztalatom, mennyit eszik, mikor kell levinni az emeleti lakásunkból, hogyan hagyhatnám otthon, ha nekem is kutató napom van. Aztán szépen

kialakultak a szokások, Nusi néni boldog volt, mikor gyógyultan hazatért, és a kutyáját épségben hazavittük.

Ezután nagyon meleg kapcsolat alakult ki köztünk. Egyedül lévén mindig meghívtuk a sátoros ünnepekre hozzánk, s Rolikát hazavíve „elengedtük” külföldre világot látni, meg először a nővérehez Olaszországba, akivel évtizedekig nem látták egymást. A háború alatt ő az édesanyjával Magyarországra szökött az üldözések elől, a nővérét pedig egy katolikus atya helyezte biztonságba Rómában, ahol élete végéig lakott.

Szegény Nusi néni zongoraművésznak tanult a bécsi zeneakadémián, de karrierje kettétört, amikor inthüvelygyulladást kapott. Aztán jött a menekülés a zsidóüldözés elől, majd Budapesten heteken át az orosz front egy belvárosi pincében, ahol egy rácsos gyerekágyban töltött el heteket. Egy ott megismert vele egykorú barátnő volt, aki segített rajta. Az un. felszabadulás után egy ideig a lakásukba is fogadták, s csaknem életük végéig ápolták a barátságot.

Nusi néni hamarosan férjhez ment egy vak emberhez, aztán hamarosan el is vált, s az anyukájával kettesben éltek jó pár évtizeden át. Ő a nyelvtudása miatt nemzetközi kereskedelmi cégnél kapott állást, pillanatok alatt megtanult oroszul, magas rangú delegációknak tolmácsolt. Pár évtized múlva otthoni munkára kényszerült, mert magatehetetlen anyukáját nem akarta intézetbe rakni. De a tanítványok színes köre miatt nem szakadt el az élettől. S mivel nagyon intelligens is volt, a legmagasabb beosztású vagy tudós férfiakkal, művészekkel is megtalálta a hangot. Egy belvárosi kétszobás szép lakásban lakott, sok lemeze volt, sok zenét hallgatott, sokat olvasott, sok érdekes emberrel sok érdekes témában tudott társalogni. Szép élete volt, csak hát nem tudott világot látni. Egészen addig, amíg mi rendszeresen elvállaltuk Rolikát az összes ibuszos társasutazása idejére.

A mi életünkben akkoriban a központi kérdés a gyerekek miatt a nagyobb lakás volt. Nusi néniében pedig az, hogy valaki gondoskodjon majd róla öreg korára. Kigondolta, hogy gondozása fejében mi kössünk vele eltartási szerződést, majd ő elcseréli a lakását, hogy a szomszédunk lehessen, és így egyszerű lesz gondoznunk. Meg is valósította volna a lakáscserét, de elmondtuk, hogy mi nem akarunk a nyócker dzsumbujos részében maradni, beljebb és nagyobb lakásba költöznénk, ha adódna valami szerencsés megoldás, merthogy a három gyerek mellett pénzünk erre nemigen volt. Előtte már háromszor költöztünk mindig kicsit jobb tanácsi lakásba, persze fizetve a különbözetet.

Hát magától adódott a szerencse, váratlan módon. A gyerekeink mellé minden évben meghívtuk nyaranként az osztálytársaikat a telkünkre, sátorozni. A szülők hozták-vitték őket, így mi is összebarátkoztunk. Egyikük anyukája a mi kerületünk lakás osztályán dolgozott, s elmondta, hogy a háromgyerekes lakosok igényelhetik kétszobás lakásuk minőségi lakáscseréjét háromszobásra a korábbi lakáscseréink töredékeért. Hazatérve ki is keresett a listájáról három különböző háromszobás

lakást, amiket én végigjártam. S melyik volt a legjobb helyen és a legjobb is egyben? Hát épp a Nusi néni feletti lakás. Persze várni kellett egy bő évet, míg a társbérlőt elhelyezik, aztán a kiutalás után amíg mi felújítjuk (részben a tanács pénzén). Nusi néni már alig várta, hogy beköltözzünk, meg a barátnője is, hogy ne neki kelljen az egyre gyakoribb orvosi ügyek miatt Rolikára vigyáznia. Jogász tanítványaival rögvést megíratta az eltartási szerződést, amit névleg a lányunkkal kötne, aki papíron nála lakna egy lakásban, de mi átvállalnánk a tényleges ellátását. Csak annyit kért, hogy minden nap legyen meleg étel az asztalán, pénzt nem.

Közben történt az a változás, hogy a tanácsi lakást a lakók viszonylag kis pénzért megvehették. A miénket persze rögtön meg is vettük, de az eltartási szerződésre nem adták meg az engedélyt, így pénz nélkül az ő lakásvásárlása leállt. Én nem is nagyon bántam, hogy ez a szerződés nem jött létre, mivel valahogy szégyelltem, hogy ilyen úton akarnék a lányomnak lakást szerezni. De Nusi néni bánta, meg a barátnői is, s ügyvédet fogadtak a döntés megfellebbezésére. Sikerült is ezt elérnie, így megkötöttük a szerződést: a mi pénzünkön megvett lakására akkor már öröklési szerződést kellett. A lányunk persze nem lakott ott, csak a pongyolája-fogkefeje-papucsja volt lenn, ha netán ellenőrzésre került volna sor. A főtt ételt minden nap rendszeresen levittük, és időről-időre „elengedtük” Nusi nénit „világot látni”, így már könnyebben ellátva Rolika – majd őt követően a cicája – gondozását is. Mi pedig továbbra is barátságban éltünk még jó tíz éven át.

Elmesélem a cicája történetét. Rolika már nagyon öreg volt, s egyszer csak lefordult a kedvenc fekhelyéről, a sámlijáról. Nusi néni vigasztalhatatlan volt. Másik kutyát nem akart, de macskát végképp nem. Mígnem a tanítványai egy cselhez folyamodtak. Szereztek egy kis kölyökciát, s azzal a mesével vitték fel hozzá, hogy csak egy hétre fogadja be, míg a gazdái hazatérnek valahonnan. Erre Nusi néni altruista természeténél fogva nem mondhatott nemet, s bejött a tanítványok számítása is: nem kellett egy hét se ahhoz, hogy Nusi néni a cicát a barátságába fogadja. Ahogy elmesélte, akkor érezte, hogy milyen jó egy kis csodás élőlényt ölelgetni, amikor a cica a tévénézés közben felmászott az ölébe, s ráhajtott a kis fejét a vállára. Ez egy katartikus élménye volt. Ezután a cica körül forgott az élete sok éven át, egészen élete végéig.

Közben teltek az évek, a macska sok kilós lett, mi almoztuk, mi etettük. Nusi néni pedig betegségei alatt az ágyában ölelgette. Az biztos, hogy szép, de bűdös macska lett belőle - a mi almozásunk ellenére mindenhová odapiszkított. Nusi néninek nem volt szaglása, ő nem érezte, de a barátnői, akik kártyázni jártak hozzá, befogott orral először az ablakot tépték fel, csak aztán ültek asztalhoz. Ők kérték, hogy altattassa el. Az állatorvosnő is a barátai közé tartozott, egy szavába került volna, hogy megtegye, de nem tudott megválni tőle. Még akkor sem, amikor arról

panaszkodott, hogy nem kap levegőt, mert a macska éjjel a mellére ül. Akkor már igen beteg volt, odavittem hát neki a telefont, hogy hívja fel a barátnőjét, én meg udvariasan elköszöntem. Hát nem tudta megtenni, túrte élete végéig a macskauralmat, sőt, azt kérte, hogy ha ő már nem lesz, mi gondoljuk tovább, amit meg is tettünk. Egy fél éven át még lent lakott, jól megvolt egyedül. A férjem minden nap lejárt hozzá egy félórát, hívogatta fel, de a cica nem akart vele hozzánk feljönni. Ám amikor felújítottuk Nusi néni lakását, a mész és a sitt szaga nem tetszett neki, s magától a férjem nyomába szegődött, felgyalogolt hozzánk. A gyerekek jól fogadták, én kevésbé, mert nem volt egészen szobatiszta, nálunk is terjengett a macskaszag. Még két éven át lakott velünk, már jó öreg lett, amikor egyszer végre rászánta magát a férjem, hogy elviszi elaltatni egy látványos és „szagványos” cselekménye után, amit az ebédlőasztal alatt a perzsaszőnyegen találtunk meg egy vendégvárás alkalmával.

Elmesélem a közös olaszországi utunkat is, amit a nővére halála után az otthagyt holmijai, pénze rendezése miatt Nusi néni tőlünk kért. A férjem vitt ki minket kocsival, és Rómában a nővére volt lakásában aludtunk két éjszakát, ahol a házmesternő, Rina kalauzolt el minket másnap a temetőbe.

Hát arról a temetőről érdemes mesélni. Rómán kívül volt, a helység neve „Prima porta”, magyarra fordítva: Első kapu. E településen házak nem voltak, csak a temetkezéshez szükséges sírkövesek, koszorúköttők, gyertyások, vázások, virágosok és egyéb kellékek műhelyei-üzletei sorakoztak kívül utcaszám, és a kerítésen belül is hatalmas utak, terek voltak. Az egyik főút mentén emeletes épületek sorakoztak, mint egy lakótelep, de az üres ablaknyílásokon betekintve kiderült, hogy ezek kolumbáriumok. Akkor már nem lehetett a város temetőiben temetkezni, csak itt, naponta átlag hatszáz temetést bonyolítottak, nagyüzemi módon markológépekkel kiásva az új és új parcellákban a rengeteg sírgödört.

Mi a temetés utáni héten - virágokkal, vázákkal felszerelve - kerestük meg a sírt, a központi irodán elmondták, hol találjuk meg. Odafelé menet egy új parcella kialakítását láttuk a munkagépekkel, de a mi parcellánk helyén is frissen keletkezett „szántóföldet” találtunk, sírokat sehol. Kérdeztük, hol is keressük a mi sírunkat, ha nincsenek sírhantok, de még fejfák sem. A munkások megmutatták, hogyan kell megtalálni a mi halottunk sírhelyét. A parcella szélein számozott oszlopok sorakoztak, ezek mutatták a sírok koordinátáit. A munkásember leszállt a gépéről, elindult az általunk megadott sor széléről befelé, figyelte a másik oszlopsort, s ahol elméletben találkozott a hosszúság és szélesség szerinti pont, ott megállt, és rátaposott a frissen szántott rögökre: Na, itt van eltemetve a rokonuk, hetek múlva lesznek majd készen a sírhantok a fejfákkal. Oda a mező közepébe ástuk be aztán a vázáinkat a virágainkkal. Nusi néni sírt, nem is csináltam fényképet erről.

Maga a temető persze bejárhatatlanul nagy. Ahol elmentünk, a legkülönbözőbb színvonalú sírokat láttunk, a giccstől a mini templomokkal és márvány emelvényekkel, növényekkel, fényekkel és fényképekkel díszített kicsi és hatalmas, szép és csúf építményekig mindenféle volt. Amire élénken emlékszem: a márvány sírkő közepén egy cirádás ovális fémkeretben egy középkorú férfi mellképe. Meztelen kövér hasán és mellén vastag göndör szőrzet, az arca nevetett, dupla tokája volt, foga viszont csak néhány. De láttuk például a Szent Márk tér kicsinyített mását is fényekkel, meg sok szép, igényes kompozíciót is, sok szép növényt, sok ízléses sírkövet, virágkompozíciót is persze. Ez volt a temetői élmény.

Másnap délután megnéztük Rómát, persze csak a központi részeket, előtte pedig kértünk egy kis „kimenőt” Nusi nénitől, hogy megvehessem a hón vágott, akkor divatba jött (és azóta már jó rég divatjamúlt) krumplisütőmet. Ő meg addig otthon a nővére személyes holmijait nézte át. Akkorra már csaknem üres volt ez a lakás, csak egy dupla ágy volt a szobában nekünk, és a konyhában egy összecsucukható kempingágy Nusi néninek, előtte a sarokban pedig egy sokfiókos magas sublót. Nusi néni az abban lévő holmikat szándékozott átnézni.

Mikor hazaértünk, a következő kép fogadott: Nusi néni alatt az összerogyott ágy, azon fekszik, fölötte pedig a fiókok a kidőlt holmikkal, összevissza. Majdnem szívszélhűdést kaptam az ijedtségtől, de láttam, hogy nincs baja. Nevetve mesélte el, hogy történt a baleset. Először a felső két fiókot húzta ki, s azok – a fizika törvényeinek engedelmességgel – előrebillentették a szekrényt, s ismét a fizika szabályai szerint sorban kilökődött a sok alsó fiók is, elütve a kicsi Nusit, aki emiatt a kempingágyra esett hanyatt, ami viszont összerogyott a hirtelen lökéstől, hát így. Kijönni alóla egyedül nem tudott, de szerencsére nem ütötte meg magát. Mi pedig elképzeltük, mi lett volna, ha nincs ilyen szerencséje. Minket is meggyanúsíthattak volna, hogy nagy értékeket találhattunk ott, és hogy Nusi néni is érdekünkben állt eltenni láb alól. Szörnyű még belegondolni is...

Másnap indultunk haza, s úgy terveztük, hogy Ausztriában megalszunk valahol. De olyan jól jöttünk, hogy ettől elálltunk: inkább egyhuzamban levezette a férjem a hátralévő ötórásnak tervezett utat. Mi hátul Nusi nénivel Schubert-dalokat énekeltünk, meg mindenféle mást is (telefonnak, rádióknak az autóban akkor még nem volt híre-hamva sem). Elfelejtettük hát a térképet megnézni, így nem szóltunk a gráci letérő előtt. Csak a Bécs felé vezető pályán vettük észre, hogy rossz irányba megyünk. A férjem megcsinálta azt a szabálytalanságot, hogy a letérőből nem tovább indult, hanem – körbenézve, mikor nem jön senki a három sáv egyikén sem, és a szemközti pálya is üres – keresztben átment az ellenkező irányú pályára. Így este 11-kor a határszélre értünk. No nem egészen oda, hanem másfél kilométerre a határátkelőtől, merthogy addig tartott a kocsisor.

És hogy miért volt ez a szokatlan nagy tömeg még éjszaka is? Mert április 4-e volt, a felszabadulásunk ünnepe, amely munkaszüneti nap hétköznapra esett, így mindenki,

aki tehetett, ekkor ment át Ausztriába vásárolni. Akkor már könnyen lehetett útlevelet kapni és valutát is lehetett venni. Így minden második kocsi tetején egy hatalmas rakomány volt felszerelve: főleg a Gorenje nevezetű hűtőszekrény, amit akkoriban nálunk nem, de Ausztriában olcsóbban lehetett beszerezni.

A határőrök látták a kicsi öregasszonyt és azt, hogy nincs elvámolni valónk, így az akkor divatba jött „tolki-volkin” megkérdezték a szomszédos határátkelőt, hogy ott milyen hosszú a sor. Azt mondták, kb. fél óra múlva, mire odaérünk, már csak kb. fél órát kell várnunk, míg itt legalább három óra múlva érhetnénk a határhoz, így azt tanácsolták nekünk, tegyünk egy kitérőt az ottani kis falvakon át. Persze akkor GPS sem volt, böngészünk hát a sötétben a táblákat minden falu közepén, merre tovább, de szerencsére nagy hibát nem vétettünk. Még tankolni is kellett, így bőven éjfél után tértünk rá az itthoni pályára (nem tudom, akkor már M1-nek hívták-e). Hajnalodott, s előttünk itt is sok-sok, a tetején Gorenjét egyensúlyozó autó mászott lassan, mint a csiga a házával, némelyik pedig az út szélén kidőlve várta a segítséget. Ez az utunk tehát nagyon emlékezetes volt nekünk és Nusi néninek is.

Nusi néni mindig azt mondogatta, hogy meg szeretné élni az új évezredet, kíváncsi volt, hogy az milyen lehet. Hát sajnos ez a vágya nem teljesült, habár így is meghaladta a kora a kilenc évtizedet. Így csak fönről láthatja, hogy semmivel sem jobb, mint az előző évezred. Merthogy jó ember volt, biztos a mennyországból néz most minket. Sokat szenvedett, nem csak a háború idején, hanem életének az utolsó pár hetében is. Először csak a fotelből nem tudott kikelni. Emlékszem, egyszer el kellett mennem pár órára, beültettem hát a foteljába, s a keze ügyébe toltam a kis asztalt a lemezjátszóval és a kedvenc Beethoven-lemezeivel. Sopánkodtam, hogy mit fog csinálni annyi ideig. Hát várlak... , mondta. Ez annyira jól esett.

A kórházban, ahol élete utolsó pár hetét töltötte, szintén nagyon élénken és lelkesen mesélte, hogy őt az orvostanhallgatók kikérdezték, mi mindent tud, és halála után tanulmányozni fogják majd az agyát, mert rendkívüli gondolkodási képességekkel rendelkezik. Hát így igaz, rendkívüli képességei voltak. De rendkívüli volt a vészkorszak is, amit átélt szegény, és aminek a félelmeit, borzalmas emlékeit az utolsó heteiben újra vizionálta. Emiatt is kellett őt a kórházba szállítani. Ott viszont gyógyszerekkel lecsillapították a zaklatottságát, sőt, fölszabadulva dicsekedett is a rendkívüli adottságaival. Ami való igaz volt. Emellett nagyon aranyos is volt a kicsi Nusi néni, még az utolsó napjaiban is.

Soósné Dr. Faragó Magdolna

A nagyszüleim találkozósa

Egy nyári esős napon a papám hazafelé tartott az autójával, és meglátott egy stoppoló lányt.

Megállt és azt mondta neki, hogy szívesen haza viszi. A lánnyal hazáig olyan jól elbeszélgettek, hogy behívta a papámat egy teára. Miközben teázgattak belépett a konyhába a lánynak a húga. Ő az én nagymamám. Amikor meglátta a papám fülig beleszeretett. Mikor hazaért azon gondolkodott, hogy kérjen a nagymamámtól randevút. Így hát kiderítette, hogy hova járt iskolába, és az elkövetkező napokban mindig ott várta, hogy tudjon vele beszélni, ismerkedni. A mamám nővére eleinte irigykedett, de végül megbékült. Teltek múltak a hetek hónapok és a nagyszüleim jól kijöttek egymással.

Majd egy év múlva a papám megkérte a mamám kezét. Így hát összeházasodtak, majd később családot is alapítottak. Ennek már 45 éve, és azóta is jókat mosolyognak a nagyszüleim ezen a történeten.

Spitzer Lola

A szüleim találkozósa

Egy nyári napon apukám elvitte az autóját fényezőhöz, hogy szebb és más színe legyen, amelyet ő szeretett volna. A szakember szerint jó pár hét szükséges volt ahhoz, hogy teljesen kész legyen, de ennek ellenére kérte a felújítását apukám.

Már az első alkalommal felfigyelt egy lányra, aki a ház körül jött-ment. Legközelebb már meg is kérdezte a szerelőt, hogy ki ez a lány. Érdeklődött iránta, hogy mit csinál a szabadidejében és hova jár a barátnőivel szórakozni stb. Apukám szorgosan járt az autóját megnézni és még segíteni is, hogy legyen alkalma megszólítani anyukámat. Majd vette a bátorságot és elhívta egy randira, de kosarat kapott. Teltek, múltak a napok és az elutasítás ellenére is, ha meglátta valahol anyukámat például egy discóban akkor is odament hozzá beszélgetni, udvarolni. A nyár végére már egészen jól összeismerkedtek a szüleim, és ezek után már ősszel meg is történt az első randevú. Apukám erre az alkalomra meglepetésként kikölcsönzött egy romantikus filmet a Dirty Dancing-et, hogy együtt megnézzék, azon az esős délutánon. Anyukám ezen nagyon meglepődött, hogy nem egy akciófilmet vitt, hanem egy romantikus, táncos vígjátékot és ez nagyon kellemes csalódás volt számára. Búcsúzáskor nehezen váltak el egymástól, mert nagyon jóléreztek magukat együtt, és meg is beszéltek, hogy másnap újra találkoznak és kirándulni mennek el valahova.

Pár év múlva a sok találkozások után, összeköltöztek és családot is alapítottak. Még a mai napig is boldog párként élnek.

Spitzer Regina

Dédnagyzüleim története

Ez a történet 1946 évében kezdődött. A Beneš-dekrétum aláírása után a magyar népet likvidálták Csehországba. Akkor dédnagymamám 19 éves volt, dédnagypapám pedig 27. Ez a történet róluk szól. Élték egyszerű kis szerelmi életüket egy kis falucskában, Tibában. Azért, mert magyarok voltak, abban az időben a katonák a magyarokat kitelepítették Csehországba. 50 kilós csomagokkal indultak neki az útnak, mindenüket ott hagyva szülőfalujukban. Vonat vagonokba terelték és Jihlava városába szállították őket. Ott egy közeli kis tanyára kerültek, ahol a gazdák földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak. Kaptak egy kis kunyhót, ahol rajtuk kívül még három személy lakott. Az volt a szerencsésük, hogy a gazdáik nagyon jószívűek és megértők voltak. A földeken a munkát mindig becsülettel elvégezték. Idővel sajnos dédnagymamám lebetegedett és nem tudta elvégezni a munkát. A kórházi kezelés után szerencsére a gazdájuk hazaengedte őket a szülőfalujukba.

Hazatértük után üres, kifosztott ház fogadta őket. Dédnagypapám a gombaszögi kőbányába állt be dolgozni, és a munkatársai jóvoltából és a munkája által sikerült nekik megint talpra állniuk. Családjuk egy leánygyermekkel gyarapodott, aki a mostani nagymamám, és egy fiúgyermekkel, aki a nagybátyám.

Mikor ezt a történetet végig hallgattam, elgondolkodtam, hogy mi lett volna, ha a jószívű gazda nem engedte volna vissza őket a szülőfalujukba, ha ott maradtak volna Csehországban...

Akkor nem lenne az a mostani családunk. Nagymamám nem ismerte volna meg nagypapámat, nem lenne édesanyám, és ezáltal én sem lennék. Akkor valószínűleg teljesen másként alakult volna a sorsuk. Sajnos nem ismerhettem meg őket személyesen, de örülök, hogy ők lettek a dédnagyzüleim.

Štipčić Zsófia

Az én nagyapám

1.

Már nem sok ereje volt. Fagyott lábujjai fájón hasogattak az átnedvesedett kergű, százfelé töredezett, ócska bakancsban. A vékony kapca sem segített, pedig mennyire örült neki, mikor pár hónapja ezt a kincset a fogolytábori ápolónő a langyos, fakóra főzött bögre tea mellé vigyázva az asztalra lopta.

Iszonyú volt az orosz tél. A csont dermesztő hidegben minden lépés nehezére esett. Három napja volt úton, öten indultak, de már csak ő vánszorgott az ukrán szántóföldeken. Ahogy szaporodtak a megtett kilométerek, úgy maradoztak el mellőle a többiek. Feladták.

Ő még ment. Füles usankáját mélyen a homlokába húzva, száját összeszorítva, olykor kínlódva köhögve botladozott. Magára szorított vékony kabátját, amit a táborba érkezett Vörös Keresztől kapott, már csontig hatóan átfújta a jeges szél. De ment.

Túlélve az öldöklő, veszett világháborút, melybe a békési, fiatal házas, kubikos fiút akaratán kívül sodorta az élet, túlélve a borzalmas doni csatát, ahol szinte az egész 2. magyar hadsereg odalett és ahol ő félig megsüketült. És túlélve a két éves orosz hadifogságot is, ahol a vékony falú deszka bunkerben, a szakadt lópokróc alatt, egy dermesztő téli éjszakán lefagytak a lábujjai. Ő csak ment.

Hajtotta a hite és a töretlen remény, hogy rég nem látott, fonott kontyú Mariskája, és otthon hagyott két kislánya épségben várja őt haza az öcsödi, nádfedeles kis vályogházban.

A nagyapám... amikor én megismertem már bőven megélte az ötven évet és akkorra öt gyereket neveltek fel nagymamámmal. Közben ébenfekete haja hófehérre kopott, ám szálfatermete és szúrós, szürke szeme még a régi volt.

Traktorosként dolgozott a helyi termelőszövetkezetben, minden nap pirkadatkor kelt és csak késő délután, nyáridőben, aratáskor meg csak este ért haza. Én már a kapu nyitásának hangjára elébe szaladtam és boldogan ugrottam a nyakába. És ő kérdő-sürgető tekintetemre mindig előszedett valami különlegességet az oldalára vetett, barna bőrtarisznyájából. Egy szép kavicsot, amit szántás közben kiforgatott a földből az eke, egy kis csokor vadvirágot, amit az út mellett ebédidőben szedett, vagy egy „madárlátta” piros almát. Nekem mindegy volt mi az, csak ő hozza.

Feledhetetlen pillanatok voltak...

2.

Később, jóval később, mikor már egyedül élt - ötvenhat év házasság után magára hagyta nagymamám, mert a halál nagyobb úr volt, mint a kettejüket összetartó szeretet - egyszer, egy kora őszi délutánon elmentünk hozzá a férjemmel és az akkor öt éves kislányunkkal.

Nagyon örült nekünk, egyből leültetett bennünket az üveges verandán a százéves, féltve kímélt vesszőfotelekbe. Majd komótosan kávéfőzőt, hiába kértem, akkor sem engedte, hogy segítsek neki.

Miután megkávéztunk, előrukkoltam a nagy kéréssel.

- Tatukám, szeretnénk készíteni néhány közös fotót... mit tesz hozzá szólni? Nem válaszolt, csak nézett rám a két busa szemöldöke alól. Majd felállt és bement a szobába. Pár perc múlva megjelent, rendbe szedett hajjal, tiszta, nyakig begombolt fehér ingben, sötét nadrágban.

- No, mehetünk! - mondta.

Harminc év telt el azóta. Mégis, ha eszembe jut - és ez naponta megtörténik -, mindig ez a kép sejlik fel róla. Ahogy ott áll 83 évesen a szőlőlugas tövében, a sárgára meszelt kis parasztházuk előtt. Egyenes derékkal, szigorú tekintettel, jobbajával szorosan ölelve az imádott dédunokát.

Szabadkainé Ágoston Eszter

Húsvét régen és ma

Ha húsvétra gondolok, gyerekkorom jut eszembe, amikor még a világ körforgása is más volt. Az emberek jobban szerették, s tisztelték egymást, nem volt megkülönböztetés, mások megalázása, s előítéleteket gyártó emberek sem. A mindennapok békességben, s harmonikusan teltek, különösen az ünnepnapok.

Gyermekként Nagyszombaton édesanyámmal tojást festettünk, mindig az adott divatnak megfelelően, s szépen kiöltözve, fonott hajjal vártam a fiúkat, kik utcáról-utcára járva meglocsoltak illatos kölnijükkel minden nőt, és kisleányt. A locsolkodás után járó hímes tojásnak sokkal jobban örültek, mint esetleg a pénznek, s miután megkóstolták anyukám oly finomra készült süteményeit, még hatalmasabb örömmel tértek haza.

A böjtölés, a templomba járás is hagyomány volt ekkoriban, s a családdal együtt töltött idő, melyek felejthetetlen élménnyé születtek ki magukat, ám mára már csak emlékek maradtak csupán. Hiszen 15-20 évvel ezelőtt még más volt az emberek hozzáállása is, s a világ sem volt gonosz. Mára már minden más, a 21. századi rohanó életritmus felborította az addigi megszokott életünket, felnőttünk, s monotonná vált a világban betöltött helyünk. Borzasztónak találom, hogy nincs

időnk egymásra, sőt még saját magunkra sem, így az ünnepek sem olyan meghiúsultak, mint régen voltak, pedig méltón kellene tekintenünk rájuk.

Mára a húsvéti hagyományokból nem sok maradt, a fiúk nem járnak locsolkodni, csak a szűk családi körön belül, s nem járunk templomba sem, helyette otthonunkban imádkozunk Megváltónk felé. Egyetlen dolog, mely máig, s talán az idők végezetéig köztudatban marad, és felkerül az asztalra a jól megszokott húsvéti ínyencségek, ilyen a sonka és a sárgatúró, s a számtalan, finomabbnál-finomabb sütemény, ám ez mind kevés, ha a szeretet és a nyugalom köddé vált.

Szépek voltak azok az igazi húsvéti ünnepek, amikor izgatottan vártam, vajon hány fiú fog meglocsolni, s majd az iskolában büszkén mesélhetem élményeimet. Mostanra azonban minden eltűnt, ami addig csodálatos volt, szívesebben megy el az ember kirándulni, rengeteg pénzt költeni, ahelyett, hogy a családjával több időt töltsön, mely megfizethetetlen.

Egyetlen mondanivalóm lenne a világnak: élj, de ne felelőtlenül, szeress, de csak nyitott szemmel, s ünnepelj, ahogyan kellene, nemesen, szívedben csenddel, s boldog ember leszel.

Ne a megterített asztal legyen a lényeg ezeken a gyönyörű napokon, csakis a minőségi, családdal együtt töltött idő.

Szabó Anasztázia

Lakodalmom régen

Adatközlő: Sárvári Margit, 83 éves

Most a mamám lakodalmáról fogok mesélni. A minap azt a feladatot kaptuk az iskolában, hogy keressünk olyan adatközlőket, akik idősek, és szívesen megosztják velünk a lakodalmuk történetét. Az én adatközlőm a mamám, Sárvári Margit, aki most 83 éves. A mama sokat mesélt nekem. Annyira belemelegettünk a történetekbe és a képek nézegetésébe, hogy nekem ez nem faladatnak tűnt, hanem egy egy felejthetetlen együttlétnek a mamámmal, aki egy szép emléket osztott meg velem. Ezúton is köszönöm neki!

Sárvári Margitnak hívnak, 1940-ben születtem, ötödik hónap negyedikén. 1960-ban volt a lánykérés, és mi tanyán laktunk. Tópartról jött a vőlegény lovaskocsival, az anyukájával meg az apukájával, és jöttek megkérni engemet.

Odaértek, a vendégek leültek az asztalhoz, én meg a vőlegény a padkára. Akkor az apósjelölt egy pohár vizet kért tőlem. Anyukám fölugrott, de az apósjelölt azt mondta, hogy nem, én a nagylányt akarom. Meg akarom tudni, hogy sánta-e? No, és akkor adtam neki vizet, de volt ott még pálinka meg bor is, akkor ez volt divat.

Így lettek megvendégelve. Ez volt a lánykérés. Azután megbeszéltük, hogy mikor lesz az esküvő, mert akkor hétköznap volt, úgyhogy pénteki napon mentünk, és a Plázásits volt az anyakönyvvezető, és mikor iratkoztunk, azt mondta, hogy ha megyünk, mindenki zakóba menjen, mert csak így engedi be a férfiakat.

Akkor meg volt ez a polgári esküvő, aztán otthon már az asszonyok hozták a tyúkokat, a vendégek fölpucolták, és disznó is lett vágva. Mi akkor készítettünk kalácsot is, összegyűltek a népek, de otthon is sütött mindenki. A koszorús párok meg fölállították pénteken délután a sátrat, és földíszítették. Szombaton megfőztünk mindent, mert vasárnap volt a lakodalom, akkor volt az esküvő. Vasárnap volt a fiákeres fölvonulás. Eljöttek értem oda ki a tanyára, és akkor onnan mentünk az esküvőre. A zenészek húzták a talpalávalót. Vőfény nem volt, még nem volt divat annyira. Mert ez még hatvanban volt. Mikor visszajöttünk az esküvőről, aztán mulattunk és táncoltunk hajnalig.

A vacsora tyúkhúsleves meg disznópaprikás volt. Akkor egész tyúkból főzték a levest. Utána földarabolták, és a bő zsírban megsütötték, és krumplipürét készítettek mellé, és kompótot. Ez volt a vacsora. Éjfél után fölterítették a szármát, azt illett megvárni, meg a tortát is. Mindenki hozta a tortát.

Éjfélkor volt a menyecsketánc. Átöltözöttem piros ruhába, és bekötötték a fejemet. Nekem még kendőm volt, de most már csak a virágot, meg pártát tesznek. Az asszonynak bekötötték a fejét. Ez azt jelentette, hogy nem lány már. Így bevezettek a sátorba, és táncolni kezdtem a násznéppel. Sok pénzt kaptam. Amikor vége lett táncnak, reggelig mulattunk, és akkor aztán következett a nászéjszaka. Ugye akkor szalmazsák volt, ütötték előtte a szalmazsákot a népek, hogy ne legyen olyan durva. Akkor volt ott egy olyan lángező asszony, aki ilyen (megmutatta) két lécet beletett a szalma közé. Mert ugye ha a jegyespár ráfekszik, akkor majd megnyomja a derekát, mert akkor ilyen két ágy volt ott. És akkor másnap, mikor hazamentünk, fájt mindenünk, mert kényelmetlen volt a derékalj. Nagyon sok minden volt akkor tényleg, de hát, fiatalok voltunk.

Ez pontosan 63 éve volt. Egy asszonynak, aki ennyi évet leélt a férjével, sokat kellett túrni. Nem úgy, mint a mostaniak. Ha valami nem tetszik, elválnak. Igaz, azt mondják, hogy nincsen tányér kanálcsörgés nélkül, nálunk se volt másképp, mert veszekedés az mindenütt van, de ki is tudtunk békülni. Egy asszony dolga az volt, hogy kiszolgálja az urát. Nem hiába hívták annak. Meg hogy nevelje a gyerekeket. Akkor nagy családok voltak, pedig sokkal szegényebbek voltunk, mint most. Felneveltük őket, kitanítottuk. Úgy gondolom, hogy jóra tanítottuk őket. Becsületes emberek lettek.

Mire a mese végére ért a mama, könnybe is lábadt a szeme. Szívesen emlékezett vissza ifjúkorára, ami elmondása szerint sokkal szebb volt, mint a mai. A küzdelem és a türelem tette azzá. Pedig akkor az a legnehezebb dolognak bizonyult, ami most visszatekintve legszebb volt az egészben.

Szabó Szabados Kristóf

Elengedés

Történetem 1927-ben kezdődik Máramarosszigeten. Főhősöm, anyai dédnagymamám született ezen a helyen. Én sajnos már nem ismerhettem őt személyesen, de anyukám sokszor mesélt nekem az életéről különleges „életmeséket”.

Máramarossziget akkoriban Romániához tartozott. A település a 13. század végén alakult ki, először 1308-ban említik. 1329-ben Károly Róberttől koronavárosi címet kapott. A Tisza-parti város egykor Máramaros vármegye székhelye és Magyarország faiparának és sóiparának központja volt. Szigetet kezdettől fogva túlnyomórészt magyarok lakták, kisebbrészt németek, de az utóbbiak hamar asszimilálódtak.

Következzen hát dédim életmeséje!

1927. augusztus 6. – a kezdetek

Egy kellemes nyári napon láttam meg a napvilágot. Szüleim egyszerű emberek voltak, akik kemény fizikai munkával keresték a kenyerüket. Édesanyámhoz nem kötődik sok emlékem, mert kétéves koromban elveszítettem őt. Itt hagyott engem, az akkori kor szörnyű betegsége, a tüdőbaj elragadta tőlem. Halála gyökeresen megváltoztatta az életemet, hiszen akkor még nem tudtam, hogy döntésem mennyi sok szomorúságot okoz majd a későbbiekben. Kisgyermekként görcsösen ragaszkodtam az apai házhoz, a testvéreimhez. Pedig nagymamám is szívesen gondot viselt volna rólam *(és talán, ha vele maradok, a mostani „életmesém” sem így alakult volna)*. Én mégis maradni szerettem volna édesapám mellett.

Apám nem volt egy kedves ember, anyukám elvesztését is hamar kiheverte. Nemsokára új asszonyt hozott a házhoz, akinek a jelleme igen hasonlított a népmesékben oly jól ismert mostohákhoz.

A nehezen múltó, siralmas gyermekévek
Gyermeknek lenni jó dolog.

Sajnos én nem így éltem meg ezt az időszakot. Az én családomban emberpróbáló feladatnak tűnt. Hamar fel kellett nőjek. Szerettem iskolába járni, de az otthoni teendőim miatt már nem sok időm jutott a tanulásra. Lassan-lassan a háztartás vette át a főszerepet az iskola helyett. Úgy kezeltek, mint egy felnőttet, sőt elvárták, hogy úgy is viselkedjek. Pedig én nagyon vágytam az igazi családi szeretetre, ami sajnos nekem még ekkor nem adatott meg.

Egyszer nagyon csúnyán megfáztam, nyelni sem tudtam. Gonosz mostohám egy száraz kenyér darabbal kínált. Gúnyos mosollyal az arcán még azt is hozzátette: „*Látod, hogy mennyire elkényeztetlek, de pedig meg sem eszed.*” Szíves örömet elfogadtam volna, de a kínzó torokfájástól nyelni sem tudtam.

Esténként sokszor eljászottam a gondolattal, hogy megszököm. Miután két bátyám katonának állt, rájöttem, hogy most már nekem is mennem kell. Csak a szomszédban lakó barátnőmnek árultam el a szökési tervemet. Néhány napon belül egy kora hajnali órában hagytam el a családi házat.

Técső – a remény és új lehetőségek városa

14 évesen mindent és mindenkit hátrahagyva Técsőre menekültem. Ez a város ekkor Magyarországhoz tartozott. Itt egy módosabb család fogadott magához, azzal a céllal, hogy vigyázok a gyermekeikre. Idővel a főzés, mosás, takarítás is rám hárult. Nagyon hamar megszerettem az új otthonomat, egyre több barátom lett, és a técsői Református Egyház tagja lettem. Jó volt végre megtapasztalni a valahova tartozás élményét.

Családalapítás

18 évesen ismertem meg a férjemet. Ő egy többgyermekes családban nőtt fel. Házasságkötésünk után nem számíhattunk sok segítségre. Nehéz évek következtek, de szerelmünk mindenért kárpótolt.

A II. világháború után Kárpátalja a Szovjetunió részévé vált. Egyik napról a másikra lettünk egy új ország állampolgárai. Kemény évek következtek, de mi megpróbáltunk pozitívan tekinteni a jövőnkre (fiatalon elhiszi az ember, hogy még a lehetetlen is lehetségessé válhat számára). 1949-ben várandós lettem, hamarosan megszületett a kisfiunk, Albert. A kicsi kis csodának csak néhány hónapig örülhettünk. Gyermeünk 6 hónapos korában agyhártyagyulladásra kapott, majd kórházba kerültem vele. Borzalmas napok következtek, napról napra egyre gyengébbé vált. Könyörögve szaladtam az orosz ápolónőhöz segítségért, de ő nem volt hajlandó segíteni, elutasított, és egy borzasztó dolgot mondott: „*Ne sírjon, anyuka, nem nagy tragédia, ha a gyermeke meghal, legalább egy magyarral kevesebb lesz.*” Végül a kórházból egyedül jöttem haza, a nővér szörnyű mondata sajnos bekövetkezett, a kisbabámat elragadta a halál.

Néhány év múlva született egy lányom és egy fiam, de első gyermekem elvesztését sose tudtam igazán feldolgozni.

Teltek-múltak az évek, s valahogy azt kezdtem el érezni, hogy nekem vissza kell mennem Máramarosszigetre, hogy megtudjam, hogyan is alakult az ottani családom sorsa. Találkozni akartam velük, mert azt reméltem, hogy végre el tudom engedni a hozzájuk köthető rossz emlékeimet. Ötletemet elmondtam a férjemnek is, aki támogatott ebben, de sajnós anyagi körülményeink még sokáig nem tették lehetővé ezt az utazást.

A várva várt visszatérés

Az 1960-as években végre sikerült hazajutnom. Újra láthattam azt a helyet, ahonnan 14 éves koromban menekülnöm kellett.

Amikor a házunkhoz értem egy furcsa érzés kerített a hatalmába. Újra kisgyerekek éreztem magam, és attól rettegettem, hogy hamarosan megjelenik a mostohám, aki csúnyán leteremt majd megint valamiért. A házból azonban idegen emberek jöttek elő. Megtudtam tőlük, hogy édesapám és mostohám már régen meghalt. Testvéreim pedig sosem tértek haza a katonai szolgálatból. Régóta vártam erre a találkozásra, de legbelül mégis megnyugodtam egy kicsit, mert nem tudhattam, hogy a viszontlátás milyen sebeket téphet fel újra bennem.

Belső béke

A máramarosszigeti látogatás után sok minden megváltozott az életemben. A férjem is sokszor mondogatta nekem: *„Jolán, neked szükséged volt erre az útra, mert utána nyerted vissza a lelki békédet, s el tudtad engedni a gyermekkori sérelmeket.”*

Nagymamám életmeséje igen tanulságos számomra. A régi kor emberének sokkal nehezebb sors jutott, mint nekünk, de mégis kevesebbszer panaszkodott. Amikor rossz a kedvem, akkor gyakran gondolok az anyukámtól hallott történetekre, és rádöbbenek arra, hogy nekem tényleg gondtalan gyermekkorem van.

Szabó Tamás

Családi történetek a Kárpát-medencéből

Szereplők:

Örmester: apai nagyapám

(hogy mitől Örmester, az benne lesz a történetek egyikében)

Nagyi: apai nagyanyám

Mama: anyai nagyanyám

Papa: anyai nagyapám

Gilisztás Gazsi: az az ember, aki anyáék falujában volt az eszement és értelmetlen ötletek irányítója (valós keresztnéve Gáspár volt, hogy mitől kapta a Gilisztás gúnynevet, arról alább lehet olvasni)

Kajla: Örmester egyik évfolyamtársa

Történetek Erdélyből

Hogyan lett Örmester Örmester?

- Miért mosolyog a rendőr, amikor villámlik?

- Mert azt hiszi, hogy fényképezik!

Ez a vicc tehet arról, hogy nagyapámat ma mindenki Örmesternek szólítja. Azt is elmondom, hogy miért.

Apa még kisgyerek volt, mikor egy napon hazafelé tartottak a horgászatból, és már teljesen rájuk esteledett. Hirtelen egy nagyon nagy vihar tört ki, félelmetesen dörgött és villámlott, ugyancsak szedték a lábukat, hogy időben hazaérjenek. Már csaknem egy fél órája meneteltek megállás nélkül, amikor egy nagyobb villám teljesen megvilágította az utat, mintha fényes nappal lett volna. Apa, az elvárt ijedség helyett megszólalt:

- Mosolyogtál Örmester?

Hogy Apának, éppen akkor hogyan jutott eszébe a vicc, azt senki, még Apa sem tudja, de nagyapámon, azóta rajtaragadt az Örmester név. A családban mindenki így szólítja. Ő ettől nem sértődik meg, sőt, velünk együtt nevet, amikor egy idegen értetlenül bámul, hogy most miről és kiről is van szó.

Amikor Örmester át akarta úszni Gyulavarsándnál a Fehér-Körösöt

Örmesterék Romániában éltek Ceaușescu, kommunista diktátor uralma alatt.

Mivel az életkörülmények rosszak voltak, s a magyarokat üldözték, 1989 nyarán Örmester elhatározta, hogy a gyulavarsándi magyar-román határnál, ahol csak a Fehér-Körös választja el egymástól a két országot, 1989 szilveszterének éjszakáján úszva átszökik Magyarországra.

Örmester és Nagyi akkoriban Máramarosszigeten, a Tisza-Iza folyók összefolyásánál laktak. Örmester szorgalmasan (ha lehet így nevezni) készült a

szökésre, szoktatta magát a hideg vízhez. Minden este, amikor senki sem látta, egy nejlon zacskóba csomagolta a ruháit, hátára vette a csomagot, és titokban öt-tíz percet úszott a jéghideg Izában.

Egyik barátja, Kajla, viszont rájött a tervére, kérte Örmestert, hadd szökjön ő is vele. Örmester beleegyezett, azután együtt gyakoroltak: felváltva úsztak, és figyelték egymást a partról. Így vették észre, hogy a csupasz testük a sötétben igencsak fénylik, ami bizony veszélyes lehet, mert valaki megláthatja őket a partról. Kitalálták, hogy egy fekete felsőben fognak úszni, mert így jobban elnyeli őket a sötétség. Egy héttel a szökés tervezett időpontja előtt, azonban Kajla feladta a reményt, hogy átjuthat a határon, így Örmester is elvesztette önbizalmát.

Rövidesen azonban kitört a román forradalom, Ceauşescut kivégezték, szabadabbá vált a világ, azzal okafogyottá vált a szökés.

Ezek után, évekig próbálkoztak a törvényes áttelepüléssel is, ám vagy a Magyar Állam utasította el a befogadást, vagy a román hatóságok tiltották meg a kitelepülést. Örmesterék nem adták fel, főleg Nagy akaratára, a forradalom után, 1990-ben sikeresen áttelepültek Magyarországra, azóta itt élnek.

„Kérek egy szál meggyújtott cigarettát!”

Egyszer nagyiek egy gáttal, vízerőművel lezárt, elárasztott völgybe kirándultak.

Sátorverés közben kitört egy hatalmas égháború, a nagy szél csaknem elfújta mindnyájukat. Örmester és a barátja, Laci alig bírta tartani a sátrat, hogy el ne szálljon. Nagyit beküldték nehezeknek. Ők verték és tartották volna a sátorvasakat, de azokat a vihar tövestől tépte ki. A zápor is eleredt, dörgött, villámlott. Laci és Örmester végül elől és hátul belekapaszkodott a sátorba, lábukkal tartották a cövekeket, amennyire bírták, de még így is csaknem felszálltak mindenestől. A zápor zuhogott rájuk, a nyakuknál be, a nadrágszárakon ki, amikor az unatkozó Nagy a sátorból kikiabált:

Kérek egy szál meggyújtott cigarettát!

Ha felemlegetik ezt az eseményt, vagy ha valaki nagyon el van foglalva valamivel, családunk valamely báméjszkodó tagja biztos ezzel poénkodik:

Kérek egy szál meggyújtott cigarettát!

Történetek a Jászságból

A dohánytermesztés

Anyai nagyszüleim, bő negyven évvel ezelőtt, gondoltak egy merészet, és belevágtak a dohánytermesztésbe.

Akkoriban, nagyon felkapott volt ez a csereüzlet, méghozzá úgy, hogy a dohánybeváltó cég adta a vetőmagot meg a szerződést: tessék, itt van a mag, termeld meg a dohányt, mi pedig majd beváltjuk.

Papa és Mama úgy gondolták, egy próbát megér. Megkötötték a szerződést, megkapták a vetőmagot. Nagyon néztek, amikor meglátták, hogy alig egy csapott kávéskanálnyi dohánymagot adtak át nekik.

Hogy a fenébe lesz ebből elég palánta egy fél holdnyi területre? - kérdezte Papa.

Felkeresték a nagyokos Gazsit, aki már termesztett dohányt. A Gilisztás Gazsi elfoglalt ember volt ám, csak estére tudott eljönni.

Jóska, gyepkockákat kéne ásni, de most azonnal – mondta a Gilisztás. – Aztán van-e tyúkokot? kérdezte.

Hát, tyúkunk éppen van, de már beültek éjszakára – így a Papa.

Nem baj, hát üljenek csak ki. De a sarki égődet cseréld ki 100 wattosra, aztán majd a tyúkok a fényénél kieszik a gyepkockákból a hernyókat, amik elrágnak a dohány gyenge gyökerét! – osztogatta a parancsokat Gazsi.

Papáék kizavarták a tyúkokat, de azok már álmosak is voltak, jól is voltak lakva, a hernyók helyett inkább a Gazsit csipkedték.

Zavard vissza ezeket a tyúkokat, majd kieszik a bogarakat holnap! – osztotta az észet a nagy szakértő. – A magokat József napkor vessétek el egy nedves zsebkendőbe. Húsz napig minden nap, déli tizenkettő órakor napoztassátok meg egy percre! – dirigált és kiabált a Gilisztás, mert már nagyon csipkedték a tyúkok.

Aztán elment a dolgára.

Te, szerintem ez a Gazsi bolondot csinál belőlünk – morfondírozott Papa.

De hát mi kértük a tanácsát, ő csak segített – vitatkozott Mama.

Aztán mégiscsak úgy döntöttek, hogy melegágyat készítenek, és megvárják a húsz napot. Tanácstalanok voltak, hogy ezt a körömnnyi magot hogyan vessék el. Kitalálták, hogy búzadarával keverve vetik be a gyepkockákba. Sokat és kitartóan locsolták, s ha tejbegríz nem is de a magok szépen kikeltek, és végre eljött a nagy nap, amikor ki lehetett ültetni a földekre a palántákat. Ki is ültették, ám a nagy melegben másnapra elszáradt az összes. Egyik arra járó ismerősük meg is jegyezte:

Apostol legyenek, ha ebből a dohányból lesz valami!

Papáék azonban nem adták fel, és már csak azért is tovább locsolták. Öt nap múlva a dohány közepe elkezdett kizöldülni.

Nagy volt ám az öröm, amikor beértek a természetes levelek. Pontosan már nem is tudom, hogy milyen előkészítéseken ment keresztül, de végül is az ő dohányuk lett a legjobb az értékelésen.

Földrengés Jászfákóhalmán

Egy csodás, felhőtlen napon Mama elhatározta, hogy kimeszeli a kamrát. Mivel sok minden volt a kamrában, először kipakolt, majd elkezdte a munkát. A mész

sokára száradt meg, délután lett, mire Mama befejezte a meszelést. Beesteledett mire a visszapakolással is végzett, úgyhogy leültek vacsorázni.

Kukurikú, kukurikú, kukurikú! - kiáltott fel hirtelen a kakas.

Mi van ezzel a kakassal, megbolondult? – kérdezte Papa. – Vagy csak egyszerűen felcserélte a napot az éjszakával?

Pár perc múlva, azonban hullámozni kezdett a lábuk alatt a talaj, a tányérok és a poharak összekoccantak a szekrényben. Nem tartott sokáig a riadalom, csupán jónéhány, végtelennek tűnő másodpercig. A kakas, bizony megérezte a közelgő veszélyt, azért kukorékkolt!

Ezután, nagy felindulások közepette megnézték a tévét, hátha mond valamit, mi történt? Benne is volt a hírekben, hogy Jászjókóhalmát 4,2-es erősségű földrengés rázta meg, a legerősebb az országban.

Másnap disznót vágtak, akkor ismét megrengett a föld, annyira, hogy a szomszédos melléképület tartóoszlopai kilengtek.

Nagy szerencse, hogy itt, Debrecenben, az én életemben még nem fordult elő ilyen természeti katasztrófa.

Szabó-Maák Bálint

Az akácfa árnyékában

Úgy indult az az év is, mint a többi. Még semmit sem sejtve, vidáman vártuk 2012-öt. Bár a maják világvégét jósoltak, de mivel felhígult a jós szakma, nem vettük komolyan. Az évet a fenyő lebontásával kezdtük, és közben mindenfelé szóródtak a túlevelek. Ügyesen nekiállt a kisebbik lánykám a takarításnak, aztán egy idő után megunt, és megszólalt.

- Tudok én ennek egy jó helyet.

Majd egy laza csuklómozdulattal az összes levelet az ágy alá seperte, és ment tovább, mint aki jól végezte a dolgát. Ezért a csupasz fa kivitelét már nem merem a nagyobbik lányra bízni. Eljött a tavasz, és vele a rügyfakadás. A kert közepét egy vén akácfa díszítette. Sokszor pihentünk az árnyékában, kivéve, amikor megszállták a méhek, mert néhány csípéstől a lányok arca úgy felfúvódott, mint egy lufi. A húsvéti tojásokat is oda rejtettük apával, majd néztük, ahogy lányok keresik azokat. De mivel mind a kettő esélyes a Csipkerózsika-díjra, az expedíció nem tartott sokáig. Gondoltam majd én megmutatom nekik, hogy mi is az a kitartás. Futni kezdtem a fa felé, és arra eszméltem, hogy valaki nevemet mondja, a lányok sírnak, a férjem tördeli a kezét.

- Mi történt? - kérdeztem okosan, majd egy mély hang válaszolt.

- Hölgyem ön elájult, és elesett. Beütötte a fejét, ami ettől vérzik és valószínű, hogy ezt össze kell varrni, úgyszólván beszállítjuk a kórházba.

Nem tetszett az ötlet, de mivel azt se tudtam, hogy melyik bolygón vagyok, ezért beleegyeztem a dologba. Apa és a lányok jöttek utánunk. Szépen összevarrtak, és ráadásul egy turbán szerű kötést is kaptam. Kissé szédülten mentem ki a váróba. A lányok meglátták az új viseletem, és egyetértettek abban, hogy ezt a tekeréscselést, egy múmia is megirigyelné. Aztán megkezdődött a gond felkutatása. Számos vizsgálat után, a diagnózis: rák. Ráadásul igen ritka fajta, mivel a nőgyógyászati daganatoknak csupán 2%-át teszi ki ez a kór. Öröm az ürömben, hogy áttét-mentes volt. Az első gondolat, ami átfutott rajtam, hogy mi lesz a gyerekekkel!?

Hazavittem a leletet, kihívtam apát az akácfa alatt lévő padhoz. Mondtam neki, hogy mi a helyzet. Egy igen érdekes sokkot kapott, mert a legnagyobb probléma az volt neki, hogy nevével neveztem a dolgot.

- Ne azt mond, hogy rák! Az annyira végleges, inkább legyen rosszindulatú daganat.

- Legyen? Ez már az!

Emlékszem, hogy óráig beszélgettünk a helyzetről. Sokáig gondolkodtunk azon is, hogy a lányoknak elmondjuk-e a dolgot. Hiszen még kicsik, vajon mit fognak fel belőle, vagy csak megijesztem őket!? Cikáztak a gondolatok, végül is elmondtuk nekik a dolgot nagyjából, mert hosszas kórházi kezelés várt rám. Műtétek, sugárkezelések stb. Legalább tudják, hogy hol vagyok. Meg ugye a modern technika segítségével tudtam velük beszélni, és láthattam is őket. Ami nagyon jól esett, hiszen nem is jöhettek a közelembe egy ideig. Emlékszem a gyakori videó hívásokra, és a rengeteg rajzra meg versre, amit lányok mutattak, mondtak. Ahogy a végére is, ami mindig az volt, hogy most már jobb volna, ha otthon lennék, és nem a kórházban „sugároznék”. Ezen mindig jót nevettem magamban. Pár hónap után eljött az a nap is, amikor végre - és a doki szerint egyelőre - gyógyultan távoztam az intézményből. Igyekeztünk felvenni a régi rutinokat, mintha nem történt volna semmi. Egy ilyen alkalom volt az is, amikor pakolom kifeje az egyik lánykám iskolatáskájából a felhalmozott kacatokat.

- Hogy néz ki ez a táska, te lány? - kérdeztem naivan. Erre elkezdett tapogatni, felhúzni a pólóm és nézegetett. Nem értettem a dolgot, hát gondoltam érdeklődök.

- Mit keresel kincsem?

- Azt a „recesz gombot” amitől jobb leszel!

- Recesz gomb?

Ezt meghallotta a férjem, és hangos nevetésben tört ki. Majd mikor már tudott megszólalt.

- Szerintem hallották mikor azt mondtam a kemoterápiára, hogy az olyan lehet, mintha egy emberen nyomnák meg a reset gombot, hogy jobban legyen.

- Akkor most anya el van romolva, mert szoltam, hogy rendetlen a táská? - kérdeztem a lánykám, aztán meg is kaptam a választ.
- Nagyon el, hol az a gomb!?

Ráműtattam a karomon lévő anyajegyre, hogy itt van, ez az. Hát azóta nem igazán merek megszólalni, mert rögvest nyomják a reset gombot. Kezd az az érzésem lenni, hogy már szórakoznak velem ezek a csajok. Vegyük csak a múltkorigi bújóska esetét, mikoris én bújtam el a kedvenc fánk mögé, hát várhattam arra, hogy megkeressenek a lányok. Ezért inkább megtaláltam én magam, tehát nyertem. De ebbe meg nem egyeztek bele a csajok, úgyhogy az akácra bíztuk a döntést. Akinek előbb hullik a kezébe egy virága, az nyert. Leültünk alá és vártunk, de aznap valamiért nem lett győztes. Aztán rájöttem, hogy mégis van, mert itt vagyunk mi együtt, egymásnak az akácfa árnyékában.

Szabóné Bencze Zsanett

A nagymama féltett tényérai

Egy nagy húsvéti összejövetel felett örvendezett a család. A jóízű beszélgetésekben feltárultak a régi huncutságok, és érdekes tanulságos történetek, melyeket bólogatások, olykor meg ízes kacagások követtek. A fiatal utódok nyitott fülekkel igyekeztek megjegyezni belőlük a tanulságokat. Később felkínálták az idős vendéglátó rokonoknak a konyhai és egyéb segítségüket, amit lelkesen el is végeztek.

Így történt, hogy ebéd után egyszer-csak a konyhából nagy csörömpölés hallatszott. Mindenki ijedten felfigyelt. Egy ifjanc, a nagymama egyik unokája azonnal futott is, hogy megnézze, megkérdezze, mi történt? Tányér tört, vagy evőeszközök járták a táncukat a konyha padlatán?

- Ah! Semmi, semmi - rebegte a fiatal rokon hölgy szégyenkezve, - csak egy tányér csúszott ki a többi közül a kezemből. Sajnos a tányér eltörött, de van még ezekből a régi tányérből jóformán. Ezekkel a szavakkal rögvest be is csapta az érdeklődő ifjanc előtt a konyha ajtaját.

Az ünnepelt nagymama csendesen megkérdezte a dédunokájától: „Láttad fiam a tányér cserepei között, hogy milyen volt az eltört tányér széle?”

- Igen. Aranyos volt a szegéje és apró arany levélkoszorú futott végig mellette. Erre a feleletre a nagymama válasza egy nagy sóhajtás volt, majd lassan szivároghva megindultak szeméből a könnyei.
- A dédimama miért sír? - kérdezte anyját az egyik szösi dédunoka.
- Mert nagyon sajnálja.
- Ennyire?

- Igen, mert biztos igen kedves emléke fűződik hozzá.
A megható válaszra most, itt megadom a feleletet az alábbiakban.

*

Sok évvel ezelőtt, közeledett az édesanya születésének napja. Nagy gondba esett két kisgyermek, hogy mivel örvendeztessék meg anyjukat. Mit vegyenek neki? Aztán egyéni vagy közös legyen az ajándék? Előző évben a réten szedett virágokkal köszöntötték. Bizony az gyorsan elhervadt. Mást kell kitalálni! Mit tegyenek? Valami maradandót kellene venni! Összeszámlálták csekélyke pénzüket. Bizony az igen-igen kevéske volt. Búslakodtak is afelett olyannyira, hogy az apának is feltűnt kedvetlenségük és sóhajaik özöne. Addig-addig kérte két gyermekét, amíg elcsukló hangon elpanaszolták neki ajándékozási gondjukat.

- Titokban kisegítetek titeket egy kis pénzzel - szólt a jószívű apa, aztán már hozta is a pénztárcáját és egy nagyobb papírpénzt nyomott kisfia markába.
- De..., de..., ugye nem árulod el anyának, hogy tőled kaptuk az ajándékára a pénzt! Az apa tréfásan esküre emelte a kezét.

Másnap, amikor anyjuk már elment munkába, hosszú tanácskozás után elballagtak mindketten a falujuk „ÁFÉSZ” üzletébe, hogy megvegyék édesanyjuk ajándékát. Ott bizony tanácstalanul hosszan nézelődtek. A nagyobbik gyermek aztán felfedezett egy virágos dísztalat. „Ez jó lesz! Szerintem tetszeni fog. Ezt megvesszük” - jelentette ki leánytestvérének a fiú. Azonban akkor a testvére felkiáltott: „Nézd ott oldalt azt a másik tányért!” Azt vegyük meg! Abból biztos több is van. Megosztjuk egymás közt, de együtt adjuk át neki. Szerintem jobban örülne az édesanyánk, mert, ha a család a rokonsággal összejön, evésnél mindenkinek jutna egy belőle. A nagy testvér hosszan szemlélte a porcelán tányért. A széle aranyos volt és kissé beljebb apróleveles aranyinda futott körbe.

- Nekem is tetszik. Igazad van. Ezt vegyük meg!

Összehasonlították pénzük összegét az árcédulára írt számjegyekkel. Boldogan megállapították, hogy elegendő lesz a tányérből ajándékra, sőt még marad egy kevéske pénz a díszes csomagoló papírra is. Azonnal szóltak a kiszolgáló néninek, hogy ők meg akarják vásárolni a tányérokat. Amikor kifizették, akkor kellett gondolkodniuk azon, hogy az ugyancsak nagyocskás dobozos csomagot, el fogja-e bírni a műanyagfalós szatyor, amit magukkal hoztak. A kiszolgáló meg is kérdezte: „El fogja bírni a szatyor? Nem lesz nektek ez a csomag túl nehéz?”

Ők örömben büszkén bizonygatták, felváltva fogják vinni, nagyon vigyázva, nem lesz gond vele. Amikor azonban leemelték a csomagot a pénztárpultról, akkor megállapították; „Bizony nehéz lesz hazáig cipelni.” Nagy örömmel elindultak.

- Először én viszem, mert erősebb vagyok - jelentette ki Karcsi a húgának.

Timi helyeselt. Elindultak az úton hazafelé. A két gyerek számára, - akik akkor 7 és 9 évesek voltak, - igen nehéznek, és hosszúnak tűnt az útjuk hazáig. Karcsi mind

gyakrabban tette le a pakkot, Timi meg nagy sóhajjal kísérte bátyját. Egy kis idő múlva cseréltek. Timi nagyon hősiesen lépkedett, aztán hosszan pihent. Újból és újból letette a csomagot, mert nem bírta erővel.

- Add ide, majd én viszem! - szólt a testvér.

Cseréltek. Így ment ez mind kurtább útszakaszokkal és sebesen fogyó erővel csak a hazáig vezető út feléig. Ott aztán Timi már annyira elfáradt és sírva kijelentette, hogy nem tudja tovább vinni a nehéz hálós szatyrot. Testvére nagy sóhajjal nyugtázta, aztán ő még egy kis rövid útszakaszon vitte, majd ő is letette egy kerítés padkájára. Hosszú pihenő után így szólt; „Én se bírom tovább cipelni. Éhes is vagyok. Szerintem hagyjuk itt a csomagot! Menjünk haza pihenni és majd később visszajövünk érte. Én beszólok a házba, hogy vigyázzanak rá! Timi azonban egyfolytában sírt azon, hogy hátha onnan ellopják.

Karcsi becsengetett a házba. Egy néni jelent meg az ablakban. Bekiabálta a gyerek, hogy vigyázzanak a csomagra, nemsokára visszajönnek érte. A néni érthetően visszaintett. Ők ketten fáradtan vonszolva magukat hazamentek és azonnal leroskadtak pihenni a széles kerevetre, ahol azonnal el is aludtak.

Talán egy óra se telt el, amikor Timi felkelt és szipogva kérlelte bátyját, hogy menjenek már a csomagért, nehogy ellopja valaki a kerítés padkájáról. Nagyon sóhajtván elindultak érte. Ott volt ahol hagyták. Újból felváltva vitték a nehezen fogyó úton, amíg nagy keservesen hazaértek vele. Karcsi jobban tartotta magát, hiszen két évvel idősebb volt húgánál. Timi azonban végig sírta az utat, sűrűn letéve óvatosan a nagy hálós ajándékos szatyrot. Vége hazaértek. Ott elrejtették ajándékukat a szobájuk sarkába. Aztán újból a kerevetre dőltek pihenni. Rögvest el is aludtak. Így talált rájuk az anyjuk.

Hazafele menet már megtudta a falubeliektől, hogy két gyermeke milyen hősiesen cipelte, egymást váltva azt a szatyrot, amiben biztos, a neki szánt ajándék honolt, de otthon természetesen úgy tett, mintha semmiről nem tudna.

Másnap pénteken, miután a szülők munkába mentek, nekilátott Timi és Karcsi az ajándékok becsomagolásának. Sokáig tartott, amíg a becsületesen két részre osztott ajándék tárgyát átsomagolták a díszes papírokba. Aznap elégedetten hajtották fejüket álmra.

Vasárnap boldogan odaálltak mindketten az anyjuk elé Közösen, bátran mondták a köszöntő verset, utána átadták a nehezen hazacipelt ajándékukat. Édesanyjuk sírva vette át és ölelte csókolta mindkettőjüket úgy, mint eddig még soha. Nehezen tudtak kibontakozni anyjuk karjaiból.

A család boldogan ünnepelt. Mégis a legboldogabb a két gyermek volt, mert látták, az anyjuk kimondhatatlan örömét az ő ajándékok felett.

*

Ennek a felidézett örömnapnak emléke és a tényértörési bánat miatt fakadt sírva a dédimama, mely szüntelen folydogált végig a már kissé ráncos arcán. Aztán kicsapódott a konyhaajtó és azon a dédmama leánya Tímea szaladt ki a konyhából és odaborult anyja keblére. Ölelte, csókolta, vigasztalta, mert tudta, hogy anyja emlékeiből felidéződött a testvérel együtt hazacipelt hajdani ajándékuk gyötrelme, ami bebizonyította a család összefonódó végtelen szeretetét.

Szakácsné Kozári Pirooska

A maradék vakarcs

A családban az ifjak derűs élet reménye mellett, már az évszázados hagyomány szerint is, mindig ott állnak a szülők. Természetes, hogy gyermekük életkezdésére készülnek, segítik, hiszen ők az életük folytatói. A mi családunk is ezt a hagyományt követte.

Nővérem, mivel igen szép leány volt, igencsak tetszeni kezdett a fiúknak. Én csak lestem, hogy mennyiféle fiatalember; szőke, barna, komoly, nevetős kíséri szertartásosan haza a kapuig. A hathatós okok között az is szerepet játszott, hogy ő, mint kereskedősegéd, a vásárlókra különösen tudott hatni kedvességével, mosolyával. Bizton állíthatom, a környéken, de talán a városban sem volt olyan szép, gyűrűs, gesztenyebarna hajú, és hozzá fekete gyémántként ragyogó szemű leány, mint ő. Bolondultak utána a fiúk.

Anyánk sóhajtozott is a hajnali beszélgetéseknél apánknak imigyen:

- Hajh! Nagyon legyeskednek Irénke körül a fiúk. Én nem is tudom, hogyan kaparjuk össze a mai nehéz világban (1949) a stafírungra valót!

Jó szülők lévén neki is láttak a fogós probléma megoldásának. Bölcsen eldöntetett a kétszemélyes családi tanácsban, hogy a vásárból malacok fognak jönni a házhoz felnevelésük végett. Majd azokat felhizlaljuk, és az eladásukból becsordogál a házi kasszába az a pluszpénzecske, ami megalapozza nővérem férjhez meneteléhez a bútorra valót.

Így is lett. A pécsi vásárról-ami akkor a mai húsüzemtől a Mecsek felé eső nagy szabad területen volt - erős madzagokon haza terelődött négy rózsaszín, rőfögő jószág. A negyedikért alig kellett valamit fizetni, szinte ráadásnak számított sovány, nyiszlett volta miatt. Mind a négy malacnak királyi helye volt nálunk. Kétrészes lakosztály-póri nevén ól-művészien elkészített beton vályúval. Sok család megirigyelhette volna, olyan kőpadlójú, frissen meszelt előtérbe tipeghettek be apró lábaikkal, és a benti helyiségben meg lepihenhettek friss szalmaágyukon.

Minden azt sugallta: „itt jól fogjátok érezni magatokat, semmiben nem lesz hiányotok, csak híznatok kell!”

No persze. Az állatok etetésére házhoz kellett hozni a kukoricát, árpát meg a vitaminokat biztosító zöld füvet-röviden, gazt. A gazdagodásunk élő reményei, a négy süldő disznócska evett is, mint a sáska.

Nekem jutott az a feladat, hogy Szűcs nagyanyáméktól Nagypostavölgyből hetenként kétszer hazaszállítsam biciklin a zsák gazt. Ebből én nem csináltam nagy ügyet, hiszen szerettem kerékpározni. Apám 1930-ban használtan vásárolt kerékpárján élvezettel suhantam lefele a Pálos templomtól az akkor-Sztálin útnak nevezett -, ma Hunyadi úton, a Széchenyi téren át a Siklósi úton végig Nagypostavölgy felé. Olykor a lefelé, az erős meredélyen találkoztam a macskaköves (bazaltkockás) úton fölfelé erőlködve baktató fuvaroskocsikkal, amik szenet, fát, slammot (iszapszenet) szállítottak. Ezekről féltem, mert az agyonhajszolt sovány gebék vagy a nagytestű muraközi lovak, a teher vontatásában kiszámíthatatlanul ide-oda imbolyogva jöttek szembe velem.

Visszafelé a Rákóczi út kereszteződésénél mindig le kellett szállnom a járgányról, mert a négy liter tej, a zöldséggel, gyümölcsökkel megrakott kosár, mögötte, hátul a zsák fű terhe mindig visszaszólt, hogy „tekerve nem megy”.

Hej, de sokszor gondoltam; mikor lesz vége a cipekedésnek! De valahogy egy kicsit hősieznek is tartottam ezt a feladatot, mert megértettem, nélkülözhetetlen feladatot kell végezni a családnak, amit csak én vihetek véghez.

Apám néha kiengedte a hízásnak indult állatokat az alsó udvarra, hogy szaladgáljanak egy kicsit. Boldogan mentek hozzá, hogy simogassa meg őket és vakargassa a fülük tövét. Számomra a kis vakarcs volt a legérdekesebb. Szóltam is apámnak, hogy „nézze csak, édesapám! Ennek a kis süldőnek futkározás közben olykor a gereznáján végig feláll a szőre!”

Apám keresztbefont kézzel állt, egy darabig gondolkodott, aztán tapasztalati tudásával okosan megválaszolta:

- Szerintem ennél az állatnál lehet egy kis vaddisznó beütés. A szőre se olyan, mint a többié, inkább azokhoz hasonlít. Isten tudja, talán elődei között volt ilyen.

Kisvártatva, mintha magának mondaná, megállapította:

- A többi három szépen fejlődik. Szerintem a legnagyobb lehet már 120 kiló, de ez a vakarcs nem megy semmire. Ebből talán soha nem lesz hízó.

Az élet folydogált tovább. A nyár végén, szeptemberben az iskola igen beleszólt a szabadságos életembe.

Anyám tervezgetni kezdte, számlálta a heteket, hogy melyik hónapos vásárra hajtjuk ki a hízókat, vagy talán újságban meghirdetjük eladásra őket, de addig sem maradhat el a szorgalmas etetés, gondoskodás. Olykor Reven Keresztény nevű

utcabeli boltosunktól még író is hoztunk kannában nekik, hogy jó étvágyuk legyen, és gyorsabban hízzanak. Sőt! Még a házi ételmaradék is őket illette.

A négy hízóban volt a család boldog reménysége. Napról napra növekedtek, gömbölyödtek, csak a vakarcs volt kivétel. Soványka volt, és ahogy anyám mondta: „Futó bolond.”

Aztán hirtelen, mint derült égből villámcsapás, vagy ahogy az öregeink mondták: „a sors beleköpött a család levesébe”.

Egy napon, amikor reggel édesanyám ment ki etetni, vitte a moslékot, pár perc múlva sírva szaladt vissza a konyhába.

- Valami bajuk van a hízóknak, nem kelnek fel, csak fekszenek.

Hanyatt-homlok szaladtunk ki mindketten az ólhoz.

A család reménysége: a 130 kg körüli legnagyobb hízó, mellette a 80 és 70 kilós állat testvére mozdulatlanul, holtan feküdt az ól kőpadlóján. Riadtan állt a kis vakarcs testvérei között.

A házhoz érkező állatorvos csak annyit mondott: „sertéspestis”. Nincs mit tenni. Azonnal a döggútba kell vinni az elpusztult állatokat, és az ólat klórmésszel ki kell fertőtleníteni!

Csendben folytak a könnyeink. Kis idő múlva bevonultunk a konyhába. Anyánk elfúló hangon mondogatta panaszait, és gyakran törölgette szemeit.

- Apátok csak a hétvégén kap fizetést. Miből fizessem ki a fuvarost? Hogyan vigyük el őket? Ki hajlandó rá, hogy döggöt vigyen? Ez is kétség. Apád még nem is tud erről a nagy csapásról, ami minket ért. Korán elment dolgozni. Nővéred se tudja, mert ő is a munkahelyén van. Mit tegyünk? Mihez kezdjünk? A nap rásüt az elpusztult állatokra! A hús a melegben gyorsan romlik! Dögszag lesz a környéken. Valamit sürgősen kell tennünk!

Mély keserűséggel téfnereggtünk a lakásban. Anyám morzsolgatva kezeit, szinte eszelős tekintettel gondolkodott, járt-kelt szótlanul, közben zsebkendőjével gyakran törölgette homlokát, szemeit, arcát.

- Talán az utcában, vagy valahol a környéken van valakinek egy kiskocsija, amit el lehetne kérni, és azon el lehetne vinni-szóltam.

- Igazad van. Elmegyek. Valahonnan kerítek egy kocsit meg embert, hogy elvigyük őket a döggútba. A kis vakarcs még él. Kétséges, hogy megmarad. El kell sürgősen távolítani mellőle az elpusztult társait! Te maradj itthon! Már indulok is.

Egy óra múlva visszaérkezett anyám. Négykerekű platós kiskocsit vonszolt maga után.

- Kocsit kaptam, de aki ismerőst megkérdeztem, senki nem vállalta, hogy eljön segíteni - panaszkolta. - Nem is csoda, hiszen mindenki fél a veszélyes kórtól-és nagyot sóhajtott. A kocsi megvolna, lányom, de be kell látnunk, ketten nem

bírunk velük. Újból megyek, valami férfinépet keresek, aki segít kivonszolni és a kocsira feltenni az állatokat.

A szerencse mellé szegődött. A sánta Glück szomszédunk otthon volt és átjött hozzánk. Közös erővel felszenvedtük az alsó udvarról a felsőre a holt állatokat, onnan kivonszoltuk őket az utcára, aztán fel a kocsira. Könnyezve köszönte édesanyám a szomszéd segítségét.

- Várjon, édesanyám! Bezárom a kaput és megyek, segíték-szóltam.

- Nem szégyellsz velem jönni, hiszen már nagyobbacska gyerek vagy?

Kiszáradt torokkal válaszoltam.

- Hogy boldogulna egyedül, édesanyám? Nagy súly ez! A lejtőn, ha megindul a kocsi, elsodorná, még baja esnék! Nem érdekelnek az emberek. Legyünk minél előbb túl ezen a keserves dolgon! Menjünk!

Kínlódva, húzva, visszatartva haladtunk lefelé a városszélre, a letakart lekötözött terővel. Néhány járókelő reánk bámult, talán ismerősök voltak, köszöntek. Gépiesen válaszoltunk. Szinte semmit nem érzékeltünk bánatunkban. A keserűség diktálta erővel küzdöttünk, vonszoltuk a kocsit át a városon.

Sok kérdezősködés után találtuk meg a város dögkútját. Az utunkat igazító emberek együttérző csendességgel válaszoltak. Szemükben riadalom ült. Sejtették, miért megyünk oda. Megérezték, hogy őket is érhet ilyen csapás. A láthatatlan kórral szembeni tehetetlenség, a kiszolgáltatottság érzése, ó, mennyire jelzi a szegények összetartó érzésvilágát!

A visszafelé út csendessége temette a család reményét. Nővéremnek nem lesz bútora. Hiába volt a gondosság, törődés, áldozatvállalás.

Apánkat is, amikor este értesült a családot ért csapásról, a bánkódás szótlanságra kényszerítette. Sójajában ott remegett a „mitévők legyünk?” kilátástalansága. Nővérem borúját az ifjúsága és a hétköznapi dolgai feledtették. Én azonban éreztem, tudtam, milyen keserűséget hordoz apám, anyám.

Akkor is édesanyám hite mutatta a reménység kivezető útját.

A csendes esti beszélgetésük így szólt:

- Te ember! Három szép disznónk odavan. Elpusztult. De a vakarcs még él!

Lehet, hogyha az Isten reánk tekint, és az megmarad, még valamit kárpótol.

Apám bánatosan legyintett. Így jelezte, nem hisz benne. Lehajtott fővel a földet nézte, mintha némán vele beszélgetne, mintha a szegénység nehezeke földre akarta volna húzni.

A bánkódással teli, múltó napokban szánakozva néztük a kis vakarcs küzdelmét a kórral. Aztán nagyon lassan épülni kezdett. Nekiindult a fejlődésnek. Megnőtt. Igaz, nem nagyra, de megközelítette a mázsát. Megszolgált a családjuk ellátását.

A nővérem stafiringja is, már nem is tudom, hogyan, csodák-csodája, valahogy összejött.

*

Később sokszor töprengtem a családunkat ért csapás fölött. Kerestem, kutattam, hogy miért maradt meg az a korcs disznócska? Talán vigaszul, nekünk, bizonyítékul, hogy a kicsiket is, nyomorultakat is, ezer veszélyektől megmentheti az Isten. Hasznossá válhatnak a hozzá hűségesek javára.

Szakácsné Kozári Piroska

Vettesse el, anyuka

életmese, igaz történet alapján

Hol volt, hol nem is volt, még talán csak tervben...

2018 nyara, amikor eldöntöttük, hogy második lányunk azért töltsen már be a második életévét, amikor megérkezik hozzánk családunk legkisebb tagja. A jó Isten viszont ezt máshogy gondolta. Mire a mi Noncsink egy éves lett, Vajk már 10 hete fejlődött a pocakomban.

A nagy lányunk, Fruzsika egészen két év nyolc hónaposan pont ekkor kezdte az óvodát, és sokszor volt otthon betegség miatt. Rendes családhoz híven, minden osztoztunk, így a betegségeken is. A terhesség viszonylag nyugodt volt, néha akadt némi rosszullét, de semmi filmbe illő, vagy kirívó. Míg nem elértünk a 18 hetes UH-hoz. Valami nem stimmel a pici veséjével, menjünk már el biztos, ami biztos alapon a debreceni klinikára is. Nyugodjunk meg, minden rendben van. Igyekeztünk nem parázni, már amennyire lehetett nem parázni.

Viszonylag hamar is kaptunk időpontot a genetikushoz, aki sok jót nem mondott nekünk... „vetesse el anyuka, mert méhen belül leáll mind a két veséje, és halva fogja megszülni”. Itt úgy éreztem, egy világ dől össze bennem, ez nem lehet igaz, mert, ha Isten megadta őt nekünk, akkor meg is fogja tartani! Viszont, nagyon szomorú voltam, elkeseredett, és tele voltam kérdésekkel... Pici Noémink hűségesen kísért bennünket minden vizsgálatra. És ez mind abban az időben történt, amikor csak Vele lehettem volna... amikor Nomié (ahogy a nővére még akkor hívta) csak anyával van! Csak Ő és én. Ehelyett, orvostól orvoshoz szaladgáltunk. A következő vizsgálaton a genetikus nagy jajgatások közepette azt mondta, „nem elég, hogy a vesék, már még a kis szíve is”. Itt jött el a pont, hogy újabb időpontot kérjünk egy magán nőgyógyászhoz. Ő próbált bennünket nyugtatni, hogy sokszor ezek a helyzetek a szülés idejére megoldódnak méhen belül és no para.

Az egyetlen jó, amit a genetikusnak köszönhetünk, hogy „összehozott” bennünket egy remek gyermekkardiológussal és egy nagybetűs Emberrel. Ő volt dr. Kovács Tamás. Még kb. 24 hetes volt a mi babánk pocakon belül, amikor egy ultrahang alkalmával ki is derült, mi van a szivecskéjével. Bár, a kardiológia világában a mi babánk baján egy rutin műtéttel lehet majd javítani, nekem mégis sokkolóan hatott az, amikor a doki azt mondta, okés, igen VSD-je (kamrai sövény hiánya) van, kb. 4-5 hónaposan meg fogjuk műteni.

Egy újabb pofon... két egészséges fiatal szülő, két egészséges csodaszép gyerekkel, és tessék, a harmadiknak nem jók a veséi, és még a szívét is műteni fogják...

Nem tudtam ezt elfogadni, viszont utána sem akartam olvasni, hogy ne parázzak előre... lesz, ami lesz. Próbáltam minél több időt tölteni a lányaimmal, és készültünk Vajk érkezésére.

Egy áprilisi estén, a 34. hét végén, elkezdett folyni a magzatvíz... Újabb sokk. Mentő, pakolás, klinika. Mire beértünk, nem maradt magzatvíz. 24 óras nst-re tettek. Két és fél nap múlva pedig természetes úton, epidurál nélkül, megérkezett Vajk. Felsírt! Maga volt a csoda. Csak pár percet volt velem, azonnal vitték is tovább. Picike volt, és görbe... az egész kis teste jobbra kanyarodott el, a kis pofija pedig jobb oldalt mintha el lett volna csúsztatva, és a jobb fülkagylója pedig amolyan kis manó fül volt. Ezt senki nem látta a kötelező és a magán UH-okon sem. Akkor annyira nem érdekelt (mondjuk most sem...), a lényeg, hogy jól van! Hivatalos nevén neki faciális parézise van. Az etetésnél viszont már akadályba ütköztünk, mert ez az elcsúszott jobb oldali arc nem tette lehetővé, hogy nagyra tudja nyitni a száját. A szívbetegség miatt pedig folyamatosan zihált, verejtékezett, hamar kifáradt.

Mivel ő korábban érkezett, pici súllyal, 12 napot töltöttünk a klinikán. Pár szobatársat elfogyasztottunk, több első gyermekes anyának adtam tanácsot, nyújtottam segítséget. A babám etetését egy 10 ml-es fecskendővel oldottam meg, előre lefejt anyatejjel. Persze, e miatt kaptam hideget-meleget, nem érdekelt. Csak az lebegett előttem, hogy hazamehessünk, a lányaimhoz és a férjemhez! El sem búcsúztam a csajoktól, mert a magzatvíz éjszaka kezdett el folyni... Nagyon hiányoztak nekem. Amikor bejöttek a kórházba hozzánk, elsírtam magam. Óh, és azóta még hányszor már...

Sikerült, haza mentünk. Kismillió tanáccsal látott el bennünket a neonatológus, hetente többször mentünk vizsgálatokra, de legalább otthonról. A boldogság nem tartott sokáig, mert másfél hónaposan be kellett feküdni a kórházba. Vajk etethetetlen lett a betegsége miatt. Egy hónapot voltunk a klinikán, onnan pedig egyenesen Budapestre vitték őt mentővel, mi a férjemmel pedig utánuk autóval. Pesten megműtötték a kis szívet. Egy igazi harcos volt már akkor!!!! Én anyaszállón voltam. Amikor csak lehetett, mellette voltam. Közben így keztem

nem elveszteni a kapcsolatot a lányaimmal... nem sok sikerrel. A kis középsőm, aki a tesója születésekor - még csak másfél éves volt! - nem akart velem beszélni, nem igazán érdekelte, ha videofonáltam a szüleimnek, mert többnyire ő náluk volt.

2019. július végén pedig végre jöhettünk haza! Haza, hogy végre összeszokhassunk, mint nagy család!!!! A lányokban egy fikarcnyi féltékenység sem volt. Mindenbe próbáltuk őket bevonni. Igaz, többet voltak az apukájukkal, de ők ezt nagyon jól élték meg. Ha sétáltunk, mindig fogták két oldalról a babakocsit, mert vigyáznak a tesóra. Vajk pedig, hát, muszáj volt mindent elviselnie.

Sokat hordtuk még ilyen-olyan fejlesztésekre, vizsgálatokra. Többnyire Noncsika is jött velünk. Majd, kialakult az, hogy ez apa-fia program, és kettecskén járták a világot. Másfél éves korára sikerült megtanulnia járni, azóta pedig meg sem áll... nem is megy, inkább csak fut... mi meg utána.

Vajk születésével egy időben vágunk bele álmaink otthonának építésébe, a férjem azon az éven kezdte felsőfokú tanulmányait, és ugye egy nagy családban mindig akadnak jobb és rosszabb napok is.

Akkor mentünk, csináltuk, nem sopánkodtunk semmin, nem sajnáltattuk magunkat. Ezt dobta a gép, itt kell helyt állni. Viszont visszagondolva, nem tudjuk hogyan csináltuk végig... Egyetlen egy válasz létezik csak erre: a jó Isten segített nekünk, és adott erőt. Ő adott mellénk olyan szerető és segítő nagyszülőket, valamint barátokat, akikre támaszkodhattunk. És ezt nem is kell múlt időben írnom, hiszem, akik akkor jelen voltak, most is jelen vannak az életünkben.

A férjem és én egy év és négy hónapnyi ismeretség után házasodtunk össze. Negyedik házassági évfordulónkra pedig már nagy család voltunk. Minden gyorsan történt, és ez így volt jó.

Olyan nehéz időkben is kitartottunk egymás mellett, amelyek igazán képesek megpróbálni két ember szerelmét. A hűség, a tisztelet, és természetesen az egymás iránt érzett szeretet volt az, ami tartotta bennünk a reményt a nehéz időkben. A férjem csodás apa! És pont ezért csodás férj is.

Lassan négy éve vagyunk nagycsalád. Szokták mondani, minden kezdet nehéz... azt viszont senki nem gondolta volna, hogy ennyire!!!!

Míg a két lányunkkal mondhatni könnyű volt az élet, kiegyensúlyozott, vidám – soha meg nem mertem volna gondolni, hogy ez ilyen nagy fordulatot tud venni.

Soha nem csinálnám másképp. Ők hárman nekünk mind tökéletesek. Ők (is) faragtak bennünket azzá, akik lettünk az apukájukkal.

Vannak nehéz időszakok, mert vannak. Miért ne lennének? Sokszor tényleg könnyebb lenne csak egyedül... vagy max. kettővel. Viszont ők már itt vannak, mind a hárman. Mi szerettük volna, és a jó Isten megadta nekünk Őket.

Néha viccesen, néha, na jó, szinte mindig hangosan éljük a mindennapjainkat.

Őszintén mondhatom, szülőnek lenni a világ legnehezebb, leg embert próbálóbb és egyben a legszebb „hivatás” az életben.

Voltak sötét napok, amikor nem láttam a fényt még csak pislákolni sem. Amikor csak a gépek villogtak mellettem, és csipogtak, babám életjeleit mutatva. Sírtam fölötte rengeteget, vágytam a lányaimhoz! Viszont hittem, mert ebbe nőttem fel, hinni kell! Nem kell figyelni arra ki mit mond, ki mit gondol, mert senkinek nem tartozunk magyarázattal.

Nemrégiben olvastam, hogy ha nem tudsz miért ma hálát adni, tedd a kezed a pulzusodra. A mai világban sokan úgy élnek, hogy még még még több minden kell nekik. Pedig a legfontosabb értékeket nem lehet megvenni. Igaz, nem adják könnyen, de megvenni nem lehet. Magunk alakítjuk a sorsunkat, próbáljuk teregetni jó irányba a csemetéinket. S hogy ez néha hangosabb, mint gondoltuk? Hogy az elsős nagy lányunk néha azt hiszi, ellene vagyunk bizonyos tiltásokkal? Hát, ez van... meg fogja előbb vagy utóbb érteni, hogy mindent értük teszünk. Bízom benne, nem, nem is, tudom, hogy meg fogja érteni.

Huszonöt évig kerestem a helyem. Majd jött a párom, akiről nem igazán hittem el, hogy létezik. Minden téren megértettük egymást. Nem volt kérdés, hogy „ásó, kapa, nagyharang”. Viszont, már nem azok vagyunk, akik voltunk... a szülővé válás átformált bennünket.

Idén lesz nyolc éve, hogy összeházasodtunk, van egy 7, egy 5 és fél, és egy 4 éves gyermekünk. Mi így ötven haladunk szépen előre, elgördítve az előttünk álló akadályokat. Együtt. Ez a legfontosabb, hogy együtt.

De jó, hogy nem hallgattam a genetikusra... Sőt, idén már azt is kimondták a dokik, hogy tuti nem lesz szükség vese műtétre! Erre varrjon gombot, aki akar! Nekünk így jó!

Mondanám, hogy itt a vége, de az még nagyon odébb van...

Szamay Edina

A huszár üknagypapa

Kedves olvasó, az előző történeteimben arról írtam, hogy azért kaptam az Emese nevet, mert a családjunk apai ágon az erdélyi területekről származik, nem messze onnan, ahol Álmos vezér, Emese fia is bevezette a magyarokat a Kárpát-medencébe. Üknagymamámról (Szilágyi Máriáról), aki büszke volt a magyarságára, hiába volt kénytelen elhagyni szeretett otthonát, ő akkor sem tört meg.

Most ahogy az előző mesében ígértem, a nagymamai vonalról áttérek a nagypapai vonalra. Ismerjük meg az egyik üknagypapámat (Takács papát), aki huszárként harcolt az I. világháborúban!

Most ahogy megígérte, Papa kezdett mesélni. Ismét lekuporodtam a földre, és meredt tekintettel kezdtem hallgatni az újabb történetet...

- Tudod, most, hogy ezeket az életmeséket kezdtük írni, rádöbbenek, milyen keveset tudok ősimeimről, és már nincs is lehetőség arra, hogy megszólaltassam Őket. Milyen kár, hogy nem írtak le semmit az életükről! Néha, amikor nagy ritkán meséltek, túl kicsi voltam ahhoz, hogy felfogtam volna meséjük jelentőségét. Így aztán csak piciny emlékfoszlányok jutnak eszembe, amikor Édesanyám és Édesapám életéről mesélek. Mi maradt utánuk? Néhány elsárgult fénykép, házassági és születési kivonat gyönyörű cirkalmas betűkkel írva. Igen ám, de nem tudom, kik vannak a képeken, és csak halványan emlékszem, kikről is szólnak ezek a papírok. Amit nagy nehezen ki tudtam hámozni belőlük, azt azért elmesélem.
 - Milyen jó, hogy van ez az életmese! Ezeket a történeteket, amikre még emlékeztek, most papírra vetjük, mert így megmarad az utókornak, és ha majd egyszer a dédunokák kérdeznak, odaadom nekik, hogy olvassák el a családjunk kis történeteit. Kérlek, meséld el, amire még emlékszel!
 - Az én szüleim anyai részről nem voltak nemesek, mint a mama szülei. Egyszerű emberek voltak, talán csak anyai nagyapám „különleges”, hiszen huszár volt.
 - Akkor azért imádom a lovakat, a véremben van a lovak iránti szeretet! – mondtam mosolyogva.
 - Van benne valami! – mondta ő is mosolyogva.
- Még ismerhettem őt, és mint egy óriás maradt meg gyermeki képzeletemben. Két méter magas volt, s hajlott kora ellenére is délceg, katonás, egyszóval huszáros volt megjelenése.
- Majd elővett egy nagyon régi fényképet, amin megmutatta Őt.
- És valóban olyan volt, ahogy mesélte, látszott rajta a büszke tartás, a fess bajusz, már csak a huszár ruha és a paripa hiányzott a fényképről, de azt nem volt nehéz odaképzelnem.

1880-ban született - mesélte tovább - az akkori Abaújtorna vármegyei Encsen, s már 15 éves korában a földeken dolgozott. Innen vonult be az I. világháború idején a „hadra kelt” seregbe, ahol a lovasságnál, mint huszár teljesített tényleges szolgálatot. Ezért a szolgálataért megkapta a piros-fehér-zöld színű hadiérem szalagján viselendő, a karddal és sisakkal díszített HÁBORÚS EMLÉKÉRMET.

Sajnos az érem az évek alatt elveszett, de a kitüntetésről a papír még megvan - majd elővett egy nagyon régi megsárgult kissé szakadt papírost.

- Meredten bámultam és csodáltam, a szívemet hatalmas büszkeség töltötte el! Csodálatos! Folytasd, kérlek, Papa! – mondtam.

- Amikor visszatért a háborúból, egészen nyugdíjazásáig bányászként dolgozott a dorogi szénbányák Annavölgyi részlegénél. Első felesége korán elhalhatott, amikor összeismerkedett a szintén özvegy anyai nagymamával.

Hogy hol találkozhatott az encsi öreg huszár a sárisápi özvegyasszonnyal, rejtély. Mindenesetre Sárisápon éldegéltek, házasságukból nyolc gyermekük született. Utolsónak az én Édesanyám, a te dédnagymamád.

- És hol van Sárisáp Papa?

- Sárisáp Észak-Dunántúlon, Komárom-Esztergom vármegyében, a Gerecse hegység közelében található. Története azonos számos magyar település történetével. A virágzó települést a török pusztítja el az 1540-es években, mert egy 1570. évi összeírás szerint „Sárisáp puszta, lakatlan hely”, és ez így is maradt közel 200 évig. A török hódoltság megszűnése után az akkori földesúr, Sándor Menyhért báró vármegyei alispán, az elnéptelenedett falvakba, így Sárisápra is a felvidéki Trencsén és Nyitra vármegyéből tót zselléreket telepített le. (Pont, mint nálunk Nagyvázsony környékére a Zichy család a svábokat.) Így kerülhettek Édesanyám szülei is Sárisápra, hiszen családnévük Szeiler volt. A nevéből azt hiszem, hogy eredeti lakóhelyükön kötélgyártással foglalkozhattak.

- De Papa, akkor, hogy lett ükpapa neve Takács? Ez is magyarosítva lett?

- Nem. A dédimama leánykori neve volt Szeiler, csak mikor hozzáment a Takács papához vette fel az Ő nevét.

- Értem! – mondtam.

- A gróf a parlagon heverő földek megművelésével bírta meg az áttelepített felvidéki családokat. A virágzó település élete egy csapásra megváltozott, mikor óriási széntelepzet fedeztek fel, ezzel megkezdődött a kőszénbányászat.

Édesanyám, aki mindig megsértődött, ha azt mondták, hogy sárisápi születésű, büszkén vallotta magát Annavölgyinek. (Pedig az ő idejében Annavölgy csak,

mint Sárísáp része létezett.) Arra véletlenül emlékszem, mit mesélt nagypapa arról, hogyan találtak rá itt a szénre.

- És hogyan találtak rá? – kérdeztem.

- A monda úgy szól, hogy egy kanász, aki erre terelgette a disznóit, arra lett figyelmes, hogy az egyik állata egy nagy fekete tömböt próbál kitúrni a földből.

A kanász rögtön jelentette az uraságnak, aki ekkor gróf Sándor Móric volt, kinek anyagi támogatásával kezdődött el a szénbányászat.

- Őt hívták „ördöglovasnak”, akiről meséltél, mikor elkezdtem lovagolni, és figyelmeztetted, ne legyek olyan, mint Sándor Móric gróf. Aki úgy lovagolt, hogy mindig veszélyeztette mások életét meg a lováét is. Ugye?

- Igen, jól tudod, ő volt az „ördöglovas”. Az innen nem messze lévő bajnai kastélyban élt.

A kortársak azt írták róla, hogy csak” a lónak, a lóért, a lóval élt”. A lovak iránti szeretetét az apjától örökölte, aki a ménes alapjait megvetette. Bajnán, a kastély mögött gyönyörű istállót építtetett.

„A sok csínt és pompát, a rendkívüli ízlést jóval felülmúlja mindaz, amit az istállóban lát az ember. A parádés lovak épületét valósággal szégyen istállóknak nevezni. Két sor toszkánai oszlop tartja a négyszögletes helyiség merész boltozatát. A lovak jászla művészi vasmunkával van díszítve, és a vályúk márványból készültek” - írták az akkori újságok.

Egyszer, amikor néhány hónapot Londonban töltött Móric gróf, mindenkit ámulatba ejtett lovastudományával. Miután fogadásból betört egy addig teljesen kezelhetetlen lovat, majd versenyt nyert vele, a ló gazdája így kiáltott fel: „Ez nem egy ember, ez egy ördög”. Ettől kezdve Londonban, Bécsben, Pesten szájról szájra terjedt az ördöglovas legendája.

- És miért nevezték el pont Annavölgynek?

- Az Annavölgy elnevezés egyébként a bányavidékekről betelepült németajkú bányászoktól ered. A bányászok védőszentjüknek Szent Borbála mellett Szűz Mária édesanyját, Szent Annát is védőszentjüknek tartották.

A védőszent sokáig védte a családot is. A mélységben dolgozó Takács papát sem érte baleset, s a II. világháború viszontagságai is egy ideig elkerülte őket.

- Az üknagypapának már nem kellett bevonulnia?

- Nem, mert ő koránál fogva már „obsitos” volt, így nem kellett bevonulnia. Illetve azért sem, mivel a bányában dolgozott, és rájuk nagy szükség volt a szén kitermelése miatt.

- Akkor a háború alatt végig Annavölgyben maradtak? És hova menekültek, ha baj volt?

- A harcok idején hol a család házában pincéjében, vagy ha nagyobb légítámadásra figyelmeztettek a szirénák, a bányában húzták meg magukat a többi bányász családdal együtt.

Aztán ahogy ritkultak a légítámadások, a ház pincéje volt a lakhelyük.

„Ez volt berendezve hálószobának - mesélte Édesanyám, - meg nappalinak, itt zajlott az életünk. A konyhában csak addig voltunk, amíg az ebéd elkészült, és nővéreim elmosogattak. Édesanyánk főzött, tüzelőről Édesapánk gondoskodott. Egyszer, amikor már nővéreim végeztek a mosogatással, és éppen jöttek lefelé a pincelépcsőn, belövést kaptunk. A lövedék, talán egy akna a házunkkal szemben lévő udvarban robbant fel, s a bomba szilánkjai megsebesítették nővéreimet. Marika és Erzsike is több sebből vérezve szédültek le a pincébe, ahol édesapánk sebtében bekötözte őket, majd nagy nehezen eljutottak az orvoshoz, ahol ellátták őket. Hál Istennek, enyhe sérülésekkel megúszták, megúsztuk a háborút, pedig a front sokáig Sárísáp közelében állott, így mindennaposak voltak az ágyúzások.”

- Nagyon nehéz lehetett így élni hónapokig. Még hallgatni is szörnyű, nem, hogy megélni! – feleltem szomorúan.

- Igen, nem lehetett könnyű! Aztán egy szép március végi napon véget ért a három hónapi pincei élet, a félelem és a rettegés a mindennapos ágyúzástól és belövésektől. Annavölgy lassan magához tért, az emberek hozzákezdtek a házaik kijavításához, a belövések, háborús sérülések eltüntetéséhez. A bányászok nekiláttak a bánya újraindításához.

„Éhesen és rongyosan fogtunk neki a munkának – mesélte édesanyám bátyja – szerszámok nélkül a tönkrement bányában. A kibányászott szén egy részét magunknak foglaltuk le, elvittük Dorogra, ahol elcseréltük mészre a házak renoválásához. A maradékot aztán elcseréltük élelemre. Két falubeli ezzel a szénnel elindult az Alföldre, ahonnan csöves kukoricával és lenolajjal tértek vissza. A kukoricából 5-5 kiló jutott családonként, az olajból pedig egy deci.”

- Csak egy deci... Nehéz idők lehettek, remélem nekünk ilyen időket nem kell majd megélnünk! - feleltem.

- Én is remélem - majd folytatta. „A két idősebb bátyám – mesélte tovább Édesanyám – fiatal felnőttként már tevékenyen részt vett a falu életében. Képzeld el, hogy Annavölgyön a háború előtt nem volt mozi, a közeli Dorogra vagy Tokodra kellett elmenni, ha a fiatalok egy-egy jó filmet meg akartak nézni. Ezt unták meg a bátyáim, és a többi fiatallal együtt többletmunkát vállaltak, hogy az így kitermelt szén el tudják cserélni mozi felszerelésekre. Egy ízben a szénért annyi fehér ágynemű anyagot kaptunk, hogy minden dolgozónak 10 métert tudtunk volna kiosztani. Igen ám, de a fiatalok azt javasolták, hogy csak a felét osszuk ki, a másik feléből mozi felszerelést vásároljunk. No ez az ötlet azért nem mindenkinek tetszett, igen hangos és indulatos vita alakult ki, melyet egy dörgő hang szakított félbe: „Emberek a gatyá elszakad, de a mozi megmarad!” Nagy nevetés tört ki a teremben, a kedélyek megnyugodtak... Így lett mozi Annavölgyön.”

- Ez nagyon jó! – mondtam felnevetve. És azt tudod hogyan kerültek Pestre?
 - Azt kérdezed, hogyan kerültünk Pestre? Sajnos ezt nem tudom, és sajnos már nincs is kitől megkérdezni. Talán a háború viszontagságait unták meg nagyszüleim, vagy már nem volt munka a bányában az egyre idősödő nagypapa számára, vagy az a tragédia, amely nem sokkal a háború után érte Annavölgyet.
 - Miért mi történt? – kérdeztem izgatottan.
 - Arra emlékszem, hogy 1947-es esztendő dermesztő hideggel köszöntött be, kezdte a történetet Édesanyám. Este a két bátyám és a két nővérem elkeseredve jött haza a moziból - engem akkor még nem engedett el nagypapa - hogy nem tudták nézni a filmet, mert folyton áramszünet szakította meg, sőt a végén minden indok nélkül befejezték a vetítést. Biztos valami komolyabb baj történt a bányában – mondogatták az emberek. Ám mi nem gondoltunk semmi rosszra. Pista bátyám indult legkorábban dolgozni. A máskor sötét, kihalt csendes utcákat halk beszédfoszlányok, síró-zokogó asszonyi hangok töltötték meg. Mire elértem a munkahelyemre, már sejtettem, hogy valami szörnyű tragédia történhetett a bányában tegnap este. Ott már mondogatták az emberek, hogy az X akna egyik vágatában tűz keletkezett, és a sűrű füstben, menekülés közben sok bányász megfulladt. Mindenki a bánya bejáratához igyekezett, megtudni, vajon az ő hozzátartozója nincs-e az áldozatok között. Sajnos egyre többen döböntek rá, hogy a fia vagy a férje vagy éppen az apja a füstben lelte halálát. Ezen a napon, január 20-án, hétfőn 33 bányász lelte akkor a halálát.
 - Ez szörnyű! De jó, hogy üknapának nem esett baja! – feleltem.
 - Hát ennyit tudok mesélni neked Édesanyám és üknagypapád életéről.
 - Köszönöm papa! És dédipapa családjáról tudsz mesélni? Említetted a múltkor, hogy üknagypapát még Katznak hívták, innen magyarosították Szegedire.
 - Igen, kincsem, persze. A Katz nagypapa üknagypapája, Napóleon ellen harcolt a Győri csatában. De tudod mit? Ez legyen egy másik történet.
- De a nagymama édesapukája, a Vanek papáról is vannak érdekes történetek, mint például, amikor a pengő elértéktelenedett, és az ablakon dobálták ki, a dédipapát az összes pénzéből vett egy szamarat.
- És mi történt? – kérdeztem kíváncsian.
 - Ez is legyen egy másik történet! – mondta papa mosolyogva.

Szegedi Emese

Naphegyi napló

Életmese

73 év a Krisztinavárosban, a Naphegyen. Nagycsaládos életünk a valóságban.

Családom, dédszüleim, nagyszüleim a Krisztinavárosban a Mészáros utcában laktak, egy polgári házban sok ismerőssel rokonnal a környezetükben, nap mint nap Krisztinavárosban tartották a kapcsolatot az emberekkel. Ezen a kis területen lakók, mint egy kis faluban összetartottak, mindenki tudott mindenkiről, segítették egymást, a boltban beszámoltak a terveikről, gondjaikról. Az örömben osztoztak, a bajban megsegítették egymást. Nagymamám Würtzler Mici naplót vezetett 1916-tól, 17 éves korától egy teljes éven át, részletesen napi szinten leírta az eseményeket és az érzéseit, gondolatait. Fiatal lányként írta le, a szerelem első rezdüléseit ismerhetem meg ebből a füzetből. Naponta részletesen leírta a otthoni teendőit, a családi ebédeket, a rokonság programjait, a sétákat a Várban, a Belvárosban, mozi és színház látogatásokat, a délutáni baráti találkozókat, az ünnepeket, kisebb betegségeket, szóval mindent leírt, amit egy esküvő előtti lány írhat.

1916. november 23-án, szerdán azt írta, „Meghalt a király, szegény.” (Ferenc József Magyarország királya). Számomra külön érdekesség volt olvasni, hogy a vőlegényét az eljegyzésig csak vezeték nevén nevezi, de az eljegyzést követően, amikor már karonfogva is mutatkozhattak az utcán, keresztnevén említette az írásaiban, és így írt róla „Lajos”. A naplója egy év után ér véget, amikor is a Krisztinavárosi templomban összeházasodtak és elutaztak nászútra Bécsbe. 1920-ban megszületett édesanyám, aki gyerekkorában és az egyházi iskoláiban kiváló nevelést kapott. Jól tanult és egy nyáron szülei levitték az Adriára, Abbáziába. Ez a nyaralás igazi feltöltekezést jelentett Édesanyám és szülei számára. Mindig csillogó szemmel emlegették. Édesanyám szigorú volt önmagához, majdan hozzánk, gyerekeihez is.

Nagyapám 1931-ben felépített egy kis egyemeletes, kétlakásos családi házat a Naphegyen, a Tigris utcában, s oda költözött a családunk, szüleim, nagyszüleim, dédszüleim. Amíg a ház épült, egy kedves baráti család, Viczentyék befogadták Édesanyámékat és a nagyszülőket. Ott lakhattak a Tigris utca Tibor utca sarkán néhány hónapig, hiszen a Mészáros utcai lakást el kellett adni az építkezés miatt. Akkor mesélték, hogy Édesanyám fiatal tízéves kisleány volt, Viczentiéknél az összes tükröt letakarták, hogy ne nézegesse magát, ne legyen hiú.

A világháború, Budapest ostroma, mely 1944 karácsonyán kegyetlenül megsemmisített sok házat, palotát, épületeket, olyan tragédia volt, amelyről még évtizedek múlva is meséltek nekünk a nagyszüleink, szüleink. Az ostrom itt épp karácsonykor volt a leghevesebb. A háború napjait az asszonyok a pincében

vészelték át a hároméves bátyámmal és a vidéki rokonokkal. Édesapám sokat mesélt a borzalmakról, a halott katonákról, az elásott lovakról, romokról és a villany és vízhiányról. Vízért a Pálya utcába és a Krisztina térre a templom mellé nagyapám ment. Ő azt mondta utólag nekünk, azért a legidősebb ember ment e veszélyes bombák, aknák, lövedékek járta helyre, mert, ha találat éri és meghal, ő most a család a legkevésbé „értékes” tagja, halála nem okoz olyan nagy veszteséget, mint a fiataloké. Hősiessége számomra mindig példa marad.

Az 1947. év januárja hideget és nagy havazást hozott. Szüleim az 5 éves bátyámmal együtt január közepére vártak engem. A nagy hó miatt édesanyám úgy döntött még időben, január első napjaiban a Vas utcai kórház közelébe, rokonokhoz megy lakni a megszületésemig, mert a közlekedés akkora hóban, hidak hiányában bizonytalan volt. Jól tette, mert néhány nap múlva meg is születtem. Az András nevet szánták nekem. Édesapám mikor megkapta a kórház szülészetétől a jó hírt azonnal a Postát hívta telefonon és hogy táviratozzon a rokonságnak, a testvérének, a Nagy anyáméknak Abonyba a jó hírről. A postáskisasszony, aki a távírda kezelője volt, félreértette vagy rosszul hallotta apám izgatott hangját és a következőket gépelte le: „SZUELETETT, HAAROM MIKLOS, BARNA, ANDRAAS, MAGDI IS JOOL VAN!” Amikor a táviratot a távirat kihordó kézbesítette a rokonságnak és elolvasták igencsak meglepődtek és a fejükhöz kaptak, „Jezusom három gyerek!” ebbe a szegény világba! Másnap a lepedőket és ágyneműket kezdték el szétszabdalni, hogy legyen pelenkának való a három gyereknek! Csak másnap hívták fel apámat a rokonok telefonon, sajnálkoztak, hogy hirtelen 3 gyerek született. Édesapám megnyugtatta őket, hogy a táviratban elírás történt, mert ő bizony azt diktálta be a távírdán, hogy született: 3 kilós, barna András. A távirat sokáig édesanyám féltett emléke volt.

Ilyen családi izgalmak után, nyugodt és szép gyerekkorom volt. Szüleim nagyon szerettek, jó helyre születtem a Naphegyre, ahol még sokáig a háborúban lerombolt és megsérült házak, üres telkek voltak környezetünkben. Ez kiváló alkalmat szolgált, hogy gyerekkori barátaimmal a környéken rendetlenkedjünk, rosszkodjunk. Az elhagyatott és bozotos, üres telkekről, a gyenge és hiányos közvilágítást kihasználva egy hangos wecker órával riogattuk az embereket, különösen a szerelmespárokat. De követtünk el olyan csínyet is, hogy a járdán a lámpaoszlop és a kerítés közé hajszálvékony drótot feszítettünk ki, aki arra haladt könnyen átszakította a vékony drótot, ami eltűnt a szeme elől nem kis meglepetést okozván. De volt még izgalmasabb tettünk is. A vadsóska kerítés mögé elbújva a járdára helyeztünk egy damilhoz erősített pénztárcát, vagy golyóstollat. Mihelyt a járókelő észrevette azt és körülnézett, hogy a földön fekvő tárgyért lenyúljon egyszerűen berántottuk a kerítés mögé, nagy kuncogások kíséretében.

Voltak hasznosabb és jobb tetteink is: pl. a kertünkben a májusban nyíló orgonát leszedtük, volt bőven, még dupla fehér is, csokorba kötve a forgalmasabb

Mészáros utcában a buszmegállóban árultuk a járókelőknek. Sok szép gyerekkori emlékem van. Tőlünk három házzal feljebb lakott Tatár Pista bácsi. Nagydarab bajszos-szakállas, nagyhangú tanárember volt, amolyan melegszívű, de határozott, jó tanár lehetett. Három fia volt. Külön emlékezetes, hogy sokat fütyörészett, kezét hátra téve az utcán sétálva, mert akkor még nagyon sok ember sétált a környékünkön. Életemben még két ember volt, akik gyakran fütyörésztek. Az egyik édesapám a másik egy gyerekkori jó barátom Cserháti Laci. Amikor apám különféle nótákat fütyült tudtam, hogy jókedvű és velem sincs semmi problémája. Volt közös fütyty jelünk is, ezt az összes környékbeli fiú ismerte. Amikor meghallották, azt mondták nekem: „szaladj András, Édesapád hív! „csicsipúzik”

Az 1960-as római nyári olimpiai játékokat követően, felbuzdulva Tatár Pista bácsi irányításával a Naphegyen körbe (300 méter) futóversenyt, akadályfutást rendeztünk. Az akadályokat fa lécekből mi magunk készítettük. A környékbeli fiúk, mint jómagam is, mindegyike deltás fickó akart lenni. Ezért a közeli Déli pályaudvar területén az eldobált vasúti fékpofákból válogathattunk (5-7 kg/db). Egy méretes vasrúdra rákalapáltuk és versenyeztünk ki hányszor tudja kinyomni. Néhány gyereknek a környéken, volt saját maguk által készített rollerje. Az apukák valahonnan, hát honnan, a csakis a munkahelyről szereztek 10-12 cm átmérőjű használt golyóscsapágyakat. Ebből készült a roller, ami a mostanihoz hasonlított, fékezni a hátul lévő lábbal a hátsó keréken lehetett. Értékes kincs volt, „skírónak” is neveztük. Feltűnően erős hangja volt a nem túl sima aszfalton, vagy a járdán, ami kockaköves volt.

Sokszor együtt, mi fiúk a futballmeccseket is hallgattuk az előkertünkben, miközben mi is rugdostuk a labdát, ilyenkor a rádiót az ablakba kitettük. Az évszázad angol-magyar mérkőzését is így hallgattuk a nagyobb fiúkkal Szepesi Gyuri bácsi közvetítésével. Szüleim örültek annak, hogy egyénileg is erősítem magamat, sportolok, de kerestek tanárt számomra. Társaimmal hetente két alkalommal jártunk tornára Kaposi Gyuszi bácsihoz (ő korábbi olimpikon volt) a Derék utcába, a lakására. Szigorú tornatanár volt. Addig tanított, „gyötört”, képzett minket, míg egyszer felléphettünk az akkor felújított Budapest Sportsarnokban. Este a TV-ben megnézhattuk magunkat, ahogy tornázunk a szereken, fehér atlétatrikóban, fekete glott nadrágban és kék kínai tornacipőben. Nemcsak azért voltunk egyforma szerelésben, mert szerepeltünk, hanem azért, mert más tornaruházatot nem is lehetett kapni.

Szép és mozgalmas gyerekkorom volt, fára másztunk, indiánosdit játszottunk, számháborúztunk, gyümölcsöt szedtünk és sokat birkóztunk. Azért rendszeren jártunk iskolába és tanultunk is sok mindent, de ezek az iskolán kívüli a gyerekkori emlékek erősen bennünk maradtak. Jó lenne a mai ifjúsággal megismertetni az általunk átélt szabadidős játékokat. Persze a lakásban is találtunk sportolási lehetőséget, ez pedig

a gombfoci volt a lakás nagyszalán. Mindegyikünknek volt egy saját maga által kiválasztott, készített gombfoci csapata. A kapusnak mindig egy nagy méretű kabátgombot választottunk és megreszeltük, hogy meg tudja emelni a „labdát” a kirúgásnál, a fehér kicsi inggombot. A társas játékokat, a sakkot, a malmot nem hagytuk ki a szabadidős tevékenységünkől. A kártyázásra, a snúrozásra csak később vetemedtünk. Az olvasást sem hanyagoltuk el, a kötelező olvasmányokat biztos mindegyikünk elolvasta. Voltak kedvenc könyveink, a Tarzan, a Winnetou - indiánregények, Verne Gyula könyvei, majd az olcsó könyvtárban kapható remekművek. A későbbiek folyamán az ifjúkorban a Dunára, a Római partra jártunk evezni, kajakozni.

Egy visszatekintésre még megemlítek egy jelentős eseményt a gyerekkoromból. Édesapám a 10. születésnapomra 1957. január 16-ra írt nekem egy verset. Ez a vers a későbbiek folyamán is beleszólt és pozitív módon határozta meg a további életemet:

*Nem volt még virág, amikor születél, mégis tavasz lett, eltűnt a hideg tél,
Te hoztad nekünk a napsugarat, január 16-án a szürke ég alatt.
Napsugár voltál, akit nagyon vártunk, ma nagy fiú vagy, s mi előtted állunk.
Odakinn hó van, nem nyílik virág, ma is zúzmarás a téli világ.
Mindent befed a fehér hólepel, de a kis család Téged ünnepel.
Habár kinn fagy és hóorkán lehet, szívünkben forrón ég a szeretet.
Tíz éves vagy már, okos nagy gyerek egyél sokat, arcod így lesz kerek!
Az asztalnál ülj szépen, rendesen, viselkedj mindig engedelmesen,
hogy ne mérgeledjünk veled sokat, mindig rakd helyre a holmijaidat.
Szorgalom kell hozzá, nemcsak ész, hogy nagykorodban erdész lehess vagy építész.
Rajzolj, építs, kezed csak így lesz ügyes, figyelj meg mindent és légy szemfüles.
Segít magán ki nem támaszkodik másra és sok gondot fordít a tanulásra.
Az iskolában szerezz jó jegyet, légy figyelmes, udvarias és kedves, köszönetről sose feledkezz.
Tiszteld és szeresd a jó Nagymamát, aki vigyáz rád és sokszor enni ad.
Bármilyen nap van, hétköznap vagy vasárnap, fogadj szót mindig apádnak anyádnak.
És végül most ígérd meg, hogy mindig jó leszel, csúnyát nem beszélsz és rosszat nem teszel!
Ígéretedben hiszünk és ez valóra válik, Isten éltesse még nagyon sokáig.*

1957. január 16. Édesapád

Édesanyám pedagógus volt és matematikát és fizikát tanított az általános iskolában. Egy alkalommal kollégákkal együtt kiküldték, jutalmul Csehszlovákiába, ahonnan néhány nagyon hasznos ajándékkal tért haza. Versatil töltőceruzát, tolltartót, magasszárú túracipőt, mackónadrágos tréningruhát, színes ceruzákat és különleges formájú elefánt radírt hozott a nekem és a bátyámnak. Ezek az ajándékok rendkívül értékesek voltak számunkra. A magasszárú bőr cipőt

és a tréningruhát azért hozta, ha háború lenne és a pincében kell átvészelnünk legyen meleg ruhánk. Érdekes volt, hogy még mindig, sok évvel a második világháború után is benne volt a félelem és az aggodás.

Míg édesanyám Cseszkóban volt, nekem palacsintát kellett sütnöm, mert apám szerint volt érzékem hozzá. Én úgy éltem meg a palacsinta készítését 13 évesen, hogy hol sok tejet, szódát tettem, hol a liszt volt sok a tésztában, mindig korrigálni kellett a sűrűsége miatt. Szerencsére volt itthon elegendő tojás. Végül is 112 palacsintát sütöttem ki az első délután és estén. Úgyhogy édesanyámnak is jutott még a palacsintámból néhány nap múlva a hazaérkezésekor. Ez a palacsinta sütés eldöntötte a középiskola választását. Édesapám szerint, aki tud jó ételeket főzni, az megél ebben a világban, mert enni mindenkinek kell. Így kerültem én gimnázium helyett a Vendéglátóipari Technikumba. Jó döntés volt, mert sokat hasznosítottam az életem során a középiskola és az azt követő Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola tanításaiból. A jó tanár egyéniségek és példaképek jelentősen meghatározták az életemet. A technikumban francia és orosz nyelvet tanultam. Másodikos koromban anyám elvitt egy tanárnőhöz, a Gyárfás Piroska nénihez, aki a Farkasréti temető mellett lakott, hogy jól tanuljak meg franciául. Az orosz is akartam jól tudni a középiskolában, ezért Piroska néni ezt is tanította nekem, azért szerettem meg az orosz nyelvet is, mert sikereim voltak az osztályban. Érettségi után édesanyám ismerősei útján cseregyerekként Franciaországban töltöttem el öt hetet, majd a francia család hazahozott és Renével még két hetet töltöttem el Budapesten, míg a szülei a szegedi kajak-kenu bajnokságon bíraskodtak. Ennek eredménye az lett, hogy mire a főiskola beindult én már le is tettem a francia nyelvvizsgát. Majd Piroska nénihez németre is jártam, hogy a következő nyáron az NDK-ba tudjak menni szintén cseregyerekként. Ott nagyon könnyű volt ismerősöket barátokat szerezni, mert mindenki hozzánk akart jönni Magyarországra, Budapestre vagy a Balatonra. A főiskolán már németből is jó voltam.

Tanulmányaim elvégzése után szerencsémre sikerült gyakornoki állást kapnom. 21 évesen a Gellért Szálloda portájára, majd a recepciójára kerültem. Ott kezdetben az angol tudásom hiányzott, de mit tesz Isten, a jó Piroska néni azt is tanította nekem, újabb néhány évig jártam hozzá a kora reggeli órákban. Ilyen személy volt PIROSKA néni, az az ember, aki négy idegen nyelv kiváló tanára volt. Később, mikor a szállodában kilátásba helyeztek számomra egy olaszországi ösztöndíjat a Piroska néni felajánlotta, hogy járjunk együtt olasz tanfolyamra, mert azt is meg akarja tanulni. Rendkívül értékes ember volt!

A „párválasztásom” a családi életem rendkívül jól alakult. Feleségemnek, Sényi Katalinnak az esküvőnk előtt sokáig udvaroltam, ma úgy mondják, sokáig jártunk együtt. Ez az időszak arra is jó volt, hogy kiismerjük egymást. Terveinket, vágyainkat, tanulásunkat, kitartásunkat, de minden jellemző tulajdonságunkat

alaposan megismertük. Már akkor tudtuk alakítani egymást és önmagunkat is. Közös elgondolásokkal és hittel készültünk a nagybetűs önálló életre. Nagy családot terveztünk mindketten. Szerény, de szerető családi körben, szüleimnél kezdtük az életünket. Feleségemtől meglehetősen sok alkalmazkodást jelentett édesanyámmal való közös konyha, de a két okos asszony kiválóan elnavigált egymás mellett a családunkért. A közösség a szüleimmel és a feleségem szüleinek a lelki és testi közelléte komoly erőt adott nagy családi terveink megvalósítására. A családi házunkban több lépcsőben építkeztünk, beépítettük a tetőteret, ahogy sorra jöttek lányaink. Munkatársaim többször is említették, „hogyan lehet kibírni azt a sok nőt”. Mire a válaszom, a gyerekek olyanok, mint az anyjuk, ha az anyjuk nem nyavajgós, nem kényeskedős és nem tölt hosszú időt a fürdőszobában, akkor a gyerekek is olyanok lesznek. És olyanok is lettek, semmi gondot nem okoztak nekem. Igaz, néha mondtam az aggályoskodó embereknek, hogy egy karosszékot rendszeresítek az előszobánkba, hogy ülve várjam míg a lányok elkészülnek és indulhatunk a közös programra. Ezt azonban csak a poén kedvéért mondtam, mert rendkívül ügyesek, gyorsak voltak a lányaink.

Először két kis szoba, majd később egy harmadik, végül az egész tetőszint megemelésével még két kis helyiséget, egy felső három szobás kis lakást is sikerült felépítenünk. Ez volt életünk „építkezős” korszaka. Az én szállodai munkám sok délutános elfoglaltsággal járt, ez adott lehetőséget, hogy a gyerekeink reggeli óvodai, iskolai indítását és a lényeges házi munkákat délelőtt elvégezhettem. Ez nekem természetes volt, egyáltalán nem esett nehezemre! Néhány barátunknak is hozzánk hasonlóan nagy családja volt, s a frissen alakult Nagycsaládosok Egyesületének tagjai lehettünk. Az öt kislányunk nevelése közös feladat volt. Édesanyám nyugdíjba ment, ő a leválasztott kisebb lakásban, velünk egy szinten élt Édesapámmal. A lányok hozzájuk érkeztek meg az iskolából, s aztán feleségemmel együtt jól szervezett időbeosztással vittük őket sportolni, festeni, úszni, énekelni, hangszeres zenét tanulni. Mint a fákat úgy neveltük őket, hogy minden irányba fejlődhessenek, s majd maguk választhassanak mit is akarnak kezdeni az életükkel. A készséget és tapasztalatot azonban megadtuk nekik. Minket a naphegyi és környékbeli nagycsaládosokkal tartott kapcsolataink is erősítettek. Sok-sok szép családi és gyerek programon vettünk részt, hosszú éveken át. A farsangok, a gyerekzsúrok, a születésnap torták és persze a tánciskola, kirándulás, táborozások és szilveszterek felejthetetlenek. Emlékszem arra a farsangra amikor az öt leányt egyforma piros-zöld kötényruhába öltöztettük és a legnagyobb lánynak készítettünk egy nagy nyakig érő szoknyát abronccsal, majd a kisebbek belebújtak a szoknya alá, lassan ügyesen felmentek az iskolába a színpadára és ezek után egyesével előbújtak a nagy szoknya alól, mint a matrjoska babák..., ez nagy sikert aratott. Szép videó készült erről az estéről

Feleségem az esküvőnk után egyetemre járt kezdetben, majd a Szemklinikán dolgozott orvosként, majd szemész, gyermekszemész szakorvosként. Szerencséjének és szorgalmának köszönhetően az egyetemen maradhatott annak ellenére, hogy öt kislányunk született, ez nem volt jellemző az egyetemi oktatók körében. Keveset kellett ügyelnie, tehát nem borult fel a családunk rendje. Az öt lányt felneveltük, kitanítottuk, majd férjhez mentek szép sorjában, úgy ahogy születtek. Élénken emlékszem, hogy leányaimat férjhez menetelkor a testvérek a kertünkben népi énekekkel indították el az esküvőre. Nagyon büszkék voltunk és vagyunk most is rájuk. Kezdetben a kibővített, több kis lakásos, családi házunkban laktak a fiatal párok, s unokáink is ide születtek. Lassan azonban kirepülnek a fészekből. Még 3 család lakása persze itt van velünk és nem is örülnénk annak, hogy őket is elengedjük, de érthető – minden fiatal család tagjai a saját kis életüket szeretnék élni. Jó azonban látni a kis unokák cseperedését és jó az, hogy csak egy mobil-csengetés, s már megyek is valamelyikért az óvodába, vagy iskolába, vagy viszem különóra, ahogy épp az aktuális lányom azt kéri. Úgy neveztük ezt a Tigris utcai házat, hogy a röptető... Ahogy családjaik bővülnek, úgy ők is még nagyobb önállóságot próbálnak teremteni maguknak, de addig az alkalmazkodás és a testvér családhoz való elfogadható viszony volt egy jó erőpróba számukra. Mindegyik lány megteremtette a saját családi egységét. Természetesen nekünk szülőknek kellett néha harmonizálni, és egyengetni a nagy családi együttlétet. Ez a mai napig is jó példa a társasági és baráti körünkben. Boldogok vagyunk, ha az unokák összejönnek a kertben és önfeledten játszanak, énekelnek, a kicsik meg homokoznak, hintáznak. Természetesen a családi nagy létszám, az öt család 5x2 szülőpár a 14 unoka sok lemondást és alkalmazkodást, jó értelemben vett szolgálatot követelt és követel tőlünk szülőktől, azaz már nagyszülőktől. pl. adódik egy hosszú hétvége, amikor 3-4 napra elutazunk Balatonkenesére. De már jelzi valamelyik család, hogy jó lenne még indulás előtt elintézni valamilyen unokás feladatot, (indulás később) és majd kapjuk a kérést, hogy menjünk haza kicsit korábban, (hazautazás korábban), mert ez és ez a feladat. Nyilván teljesítjük a kéréseket, mert a családunkat, unokáinkat tekintjük fő célnak, fő feladatnak, ezt is tervezzük a továbbiakban is, még akkor is, ha ez sok embernek nem természetes. Mi akarjuk, hogy ez így legyen! Talán tudunk jó példát mutatni a környezetünkben. Sokan csodálkoznak, hogy hogy tudunk - feleségem a sok emberhez - ilyen rugalmasan és kitartóan alkalmazkodni. Nem így születtünk, de a szüleinktől is ezt a jó példákat láttuk, „csak” tovább kellett vinni és a jelen időben véghezvinni, megcsinálni. Kevesen hiszik el, ahogy ezt mi, derűvel és komoly hittel tudjuk csinálni. Persze ez a szolgálat kiérlelte bennünk a hasznosság érzését, mely boldoggá tesz minket. Ez az egyik tényezője annak, hogy változatlanul fiatalnak érezzük magunkat. Édesanyámtól nagyon sok jót kaptam, de legértékesebb az derű és optimizmus volt, ami tanulhattam Tőle. Mindig optimista

és derűs volt és csak a pozitív dolgokat osztotta meg az emberekkel. Mindenkiről csak a jót mondta, a rosszat nevelte, de nem terjesztette. Sokat mosolygott vidám és nyitott volt ez embertársak felé, mind munkahelyén, mind a családi és lakóhelyi környezetében. Jól tudom, hiszen már sokat tapasztaltam, hogy ez nagyon sok embernél nem lehetséges. De, ha már egy kis lépést is teszünk barátságosan köszönünk, akkor már tettünk valamit az embertársainkért és magunkért! Hisz ha mosolyt osztunk meg mosolyt kapunk. Ez lehetne akár életmottónk is!

Feleségemmel még az esküvőnk előtt jóval, megbeszéltük, hogy az egyetem elvégzése után szemész orvos lesz. Valahogy neki nagyon tetszett, hogy az emberi szem a testnek egy nagyon fontos szerve, szép - neki szebb mindennél. Szemész szakvizsgát követően a gyermekszemészetből is letette a szakvizsgát Ez egy meglehetősen új ága volt a szakmának. A gyermekszemek gyógyításával, a koraszülöttek szemproblémáival nagyon is alaposan foglalkozott. Bár sokszor a gyerekek kétségbeesett szüleit kellett „gyógyítani” megnyugtatni, reményt adni nekik. Ez komplett feladat sok erőt adott feleségemnek és ez kiváló alkalom volt számára, hogy a nagyon sok családnak az évek során életszemléletet, optimizmust és némi hitet is adjon. Tehetsége, szorgalma nemcsak a betegek elismerését váltotta ki, hanem a szemészeti szakma elismerését is kivívta, Batthány-Strattmann László díjjal tisztelték meg 2010-ben. Ez a kitüntetés további erőt adott a gyógyításhoz.

Amikor 63 éves koromban nyugdíjba mentem, a fő célom volt a feleségemet az otthoni teendőktől tehermentesítenem, azért, hogy ő a betegek gyógyítására tudjon koncentrálni. Ez nagyon jól sikerült, mert 2018-ban munkáját, tevékenységét a Szent Györgyi Albert Orvosi Díjjal is megjutalmazták. Én úgy éreztem, hogy ez elismerés a közös tevékenységünk „gyümölcse” volt. Mindketten kaptuk ezeket a díjakat.

Az első és egyetlen munkahelyem, a Gellért Szálloda volt. Ott 41 évig dolgoztam és onnan mentem nyugdíjba. Ehhez az kellett, hogy megtanuljam a szállodai és idegenforgalmi szakmát, tudjak előre lépni és fejlődni az évtizedek folyamán. Igyekeztem megújulni, külföldi tanulmányutakon szerzett tapasztalataimat hazahozni. Élénken emlékszem azokra az időkre, amikor bár fiatal főiskolát végzett szálló portás voltam, de nap mint nap kellett vinnem és hoznom a vendégek útleveleit, (100-120 db-ot) a külföldieket ellenőrző hivatalba. Délelőtti kommissiókat intéztem a Malévnál vagy színházjegyért mentem. Ez szép és változatos időszak volt a munkám során, amit ekkor megtanultam, a pontosság, a rugalmasság, a körültekintés és a felelősség a fontos munka precíz elvégzése során. Később ezek mind pozitív módon kihatottak a személyiségemre. Többször vettem részt szállodák közötti szakmai vetélkedőkön, ahol a mi csapatunk, többször is igen jól szerepelt.

Ezek a kis sikerek és a napi szorgalmas munka következtében 20 év recepción töltött munkát követően kikerültem a pultból és a szállodai résznek lettem a vezetője. A szálloda igazgatói mellett dolgoztam helyettesként több mint húsz évig. Jó volt érezni, hogy a munkahelyemen én voltam az állandó stabil vezető az igazgatók mellett.

A Budapesten időközben felépült szállodák közötti verseny a vendégekért, megkövetelte, hogy üzleti útra, vendégszerzésért sokszor és sokat utazzak külföldre, főleg Európába, de a tengeren túlra is eljutottam. Nemzetközi szakmai találkozókra vehettem részt, ahol is valóban sokat tanultam. A külföldi tapasztalatokat, ami csak lehetett megvalósítottam a szállodában. Sikeres, eredményes és szép évek voltak ezek. Különleges és érdekes élmény volt külföldön a szállodákban komoly vezető pozíciókba lévő magyar kollégákkal találkozni. (pl. így volt lehetőségem San Franciscóban a Sheraton Hotel egyik magyar tulajdonosával a Golden Gate hídon keresztül autózni vagy Bangkokban 24 óra leforgása alatt egy öltönyt elkészíttetni. De volt olyan élményben is részem, hogy hidroplánnal utazhattam Svédország és Finnország közötti Åland-szigetekenél, ahol magyar gasztronómiai napokat tartottunk. Vagy Rovaniemiben, ahol a Mikulás, Joulupukki lakik, további élményem volt, egy rénszarvas farmon, februárban, mínusz 27 fok hidegben a rénszarvas vezetői igazolványt megszerezni.) Végig, a munkám során az idegenforgalomban a vendégek között mozogtam. Kedvenc témám volt a protokoll, ez az a terület, aminek jelentős figyelmet szenteltem, hiszen a rendezvények során a protokoll, a helyes viselkedés mindig előkerült. Sokat tanultam Ottlik Károlytól és Görög Ibolyától a protokoll témában.

Korábban egy, az édesanyám által ajándékozott könyv volt számomra fontos. Dale Carnegie: Érvényesülés iskolája. Ebből megtanultam, hogyan szerezzek barátokat, hogyan tudjak másokra figyelni és elismerni a tudásukat, hogy mindig úgy cselekedjek, hogy a másik fontosnak érezze magát. Legtöbbet ér a baráti magatartás. Sohase mondd senkinek, hogy nincs igaza, mutass megbecsülést mások véleménye iránt. Légy derűs és jókedvű, mosolyogj sokat. Az ilyen embert mindig szívesen látják és előbb lesz sikeres az életben. Családi életem is nagyon jó és harmonikus volt. Gyerekeinknek mindig igyekeztünk jó példát mutatni. Tulajdonképpen nem törekedtünk arra, hogy az öt lányunk valamelyike is kövesse a mi szakmánkat. Így aztán gyermekeink nyelvtanárként, pedagógusként, optometristaként, jogi végzettséggel és gyógypedagógusként állnak helyt jelenleg a társadalomban.

Életem egy nagyon fontos és hasznos része volt, amikor 1989-ben egy német cserkészcsapatot meghívtunk a Krisztinavárosba, hogy a nyári táboruk keretén belül, a Bükk-fennsíkron bemutassák nekünk a CSERKÉSZETET, mint az egyik legjobb és eredményesebb gyermeknevelési módszert. Krisztinavárosból fiatal

felnőttek és néhány házaspár nagyobb gyerekeivel csatlakoztunk a táborhoz és tanultuk a Cserkészzetet, amit Magyarországon 1948-49-ben betiltottak. (Később az úttörő mozgalom a Cserkészzet mintáját vette alapul a gyermeknevelésben)

Egy év múlva megalapítottuk a cserkészcsapatunkat és mármint fogadalmat tett cserkészek mentünk Regensburgba a német cserkész táborba. Az azóta eltelt 30 évről most jelenik meg könyvünk, tele izgalmas és élményteli cserkész nevelésről, nyári és téli táborokról és a hétköznapi munkákról.

Az Magyarországon mindig más tájegységben tartottuk 10-14 napos táborainkat. Erdőben, sátorban építettünk fel a tábori konyhát, zuhanyzókat és latrinákat. Már ezek az építkezések komoly élményt adtak az abban részt vevő kamaszkorú gyerekeknek, mert mindent maguk csináltak a felnőttek irányításával. Munkájuk közben tanulták a természet szeretetét. A napi változatos programok, tábortűzi előadások, őrsökön belüli munkák, a szabadtéri foglalkozások, 2-3 napos kirándulások, (portyák), alvás a szabad ég alatt, kiváló nevelési alkalmak voltak a fiatalság számára, nyaranta 100-120 fiúnak és lánynak.

A nyári táborokban feleségem volt az orvos, és majd később a Cserkészcsapat vezetője. Jómagam meg kezdettől fogva az utóbbi évekig a tábor ellátója voltam. Kora reggeltől délutánig, majd este a vacsoráztatást és a tábori beszerzés irányítását végeztem. Hatalmas élmény volt naponta főzni, együtt az ifjúsággal, mindig más őrstagokkal, tálalni a sok jó étvágyú gyerekek az általuk készített ebédeket, és biztosítani számukra a megfelelő minőségű és mennyiségű ételeket. A 30 év alatt összeadva a nyári táborok napjait, több mint 360 napot töltöttem a természetben, erdőben, nyári táborok idején sátorban. Ez sok mindenhez adott erőt és kitartást az életem során!

Amikor a Korona vírus járvány alatt a balatoni nyaralónkban éltünk feleségemmel kettesben 100 napot, - azért, hogy a több generációs családi házunkban a fiatalabbak ne kockáztassák a esetleges betegség átadását –jól megvoltunk. Ez volt egy pót nászút. Újra táncoltunk beatzenére kettesben és rengeteget dolgoztunk a kicsi kertben.

Kertészkedtünk, állagmegóvás érdekében festegettünk, bicikliztünk olvasgattunk. Feleségem az internet segítségével gyógyította, nyugtatta a betegeit. Unokáinknak jó néhány házi feladatához adott segítséget irodalomból, történelemből, matematikából. Egy valódi karanténban lévő fiatal rokonunknak többször vittünk meleg ételt a Balaton nyugati sarkába. Ilyenkor az országúton szinte magányos autósok voltunk, szép áprilisi időben különleges élmény volt.

A naphegyi embereket jól ismerem, sokat sétálok, a Naphegy utcáin, hol az unokák levegőztetése, hol a hűséges kutyáink sétáltatása adott számomra okot a járkálásra. Kisgyerekkoromban Édesapám Zsuzsi kutyája, a kiváló szaglású vadász vizsla töltötte be a szívemben a hűséges kutya szerepet. Később a Réthy család Marci kutyája az egész Naphegyen ismert volt, mindig ott ült a házunk

lépcsőjénél a kőpadon. Onnan szemlélte a közlekedőket és barátságosan köszöntötte az ismerős embereket. Utána a drótszőrű magyar vizsla Lidi, aki nálunk szülte meg 7 kölykét. A régi konyhában a kulcslyukon figyeltem, hogy hogy zajlik a kiskutyák születése. Csodás volt, érdekes, hogy Lidinek nem kellett elolvasni az akkor divatos: Hirschler Imre: Szülészoba tessék belépni című orvosi könyvét. Kislányaim már csak az újabb vizslákat, Apród kutyát ismerhették meg. A melegszívű hűséges kutya, azt is megérezte, ha valakinek aznap nem sikerült a fejelete, szelíden vigasztalni próbálta ilyenkor, hízélgéssel. Igazi ember szíve volt. Most már lányaimnak vannak kutyusai, azokat is igyekszem sétáltatni, a nyugat szibériai lajka Kami, az angol pointer Masni és a francia buldog Vili kutyus családtagok lettek.

Itthon a Naphegyen nagyon szeretünk élni, szerencsések vagyunk. Gyermekeim, többen nagycsaládosak lettek és jóban vannak sok családdal, ez erőt ad és példamutatást is tanulnak kölcsönösen. Természetesen a különórákra való kíséretést is közösen oldják meg sokszor már nem ránk van szükségük. Sok-sok embert ismerünk, összejárunk barátokkal egymásnak erőt adva az unokás programjainkhoz, ezért is nagyon hálás vagyok. Feleségem osztálytársaival 1995. október 14-én, a Naphegyen Jávor Béla háza előtről indult az első „Sétáltvány” Ez a zárandoklatnak nevezett „sétáltvány” nekünk való szombati program, minden hónap második szombatján ismétlődik és tart azóta is. Négy égtáj felé 12-14 házaspár elindult egy-egy Mária kegyhely felé először Máriapócsra gyalog, majd délre Máriagyúdre, majd nyugatra Máriazellbe majd északra Galbatőre, és most délkelet felé Máriaradnára. Úgy őrizzük ezt a most már 70-80 éves résztvevőket tartalmazó kis csapatot, mint a legféltebb kincsünket. Ez a miénk. Minden hónap második szombatján, alapos előkészületek és térképnézegetés után Jávor Béla megtervezi a következő etapot, és gyalog megyünk a cél felé onnan, ahol előző hónap második szombatján abbahagytuk, majd 6-10-14 km megtétele után hazajövünk egy előre megbeszélt baráti busszal, aki minket mostanában már kísér, majd a következő hónapban ugyanonnan folytatjuk a gyalogutat, ahol egy hónappal előtte abbahagytuk. Így 4-5 néha 6 év alatt elérünk abba a célba, amit kitűztünk. Fantasztikus élmény megérkezni. Ünnepeljük a közben született unokáinkat („unokaivással” = pezsgő) és a dédunokáinkat is. Az unokáink száma már így a száz fő felé emelkedik. Minden unoka kap egy előnevet, azt a helyet, ahol a csapat koccintott az érkezésére. Így pl Györöki Csaba Zsófia, vagy Kecskeméti Agócs Hanga. Jól eljárszunk ezekkel az előnevekkel. Boldoggá tesszük az utolsó éveink betegségekkel tarkított időszakát. Megküzdünk minden nehézséggel.

Igaz mostanában a környékünkön több idős embertől kellett örökre búcsút venni, de itt vannak a gyerekeink, unokáink, a szomszédok gyerekei és az ő gyerekeik, akikkel a játszótéren a kertben átélhetjük a fiatalságunkat. Velük

visszaidézzük a mozgalmas és sokszor küzdelmes, áldozatkész múltunkat, de örömmel, némi megelegedéssel látjuk, és érezzük, hogy rájuk építhetjük a jövőt! Boldog vagyok, hogy ilyen szép napok - hetek hónapok - évek vannak mögöttünk, és tesszük a dolgunkat, amíg tehetjük.

Szelényi András György

Gyámoltalanok

Már csak a haja volt szép rajta, a haja meg a szeme. Barna, majdnem fekete, gyönyörű. Élesen elütött sovány, megsápadt arcától meg a sok fekvéstől gyűrött, fehér párnától. Talán az örökös láz tette, de az utóbbi napokban különösen megfényesedett a tekintete, akár a nagy, fekete bogarak csillogó páncélja.

A gyerek felé fülelt. A kicsi lány az udvaron játszott. Valami dalt dúdolgatott, óvodásat. Aztán hogy egy darabig csönd lett odakint, elfogta az aggodalom.

- Csak nem történt baja?

De már hallatszott is a kis fa kocsi zörgése, amit a lányka maga után húzott, ahogy jött befelé a szobába, egyenesen az anyja ágyához. Nagy gonddal rakosgatott ki néhány félérett szilvát a takaróra.

- Hoztam neked. Leestek a fáról.

- Vidd ki, kincsem! Piszkos lesz a takaróm.

Ahogy a szilvákat nézte, szeme akaratlanul is rátévedt arra a takaróba burkolt, lesoványodott valamire, ami a testéből megmaradt. Amit még nem égetett le róla a láz.

A gyerek kiment a konyhába. Már sötétedett. Pipiskedett, de így sem érte el a villanykapcsolót. A sámliról igen. Enni kezdte a szalámis, vajjas kenyeret, amit a nagymama készített ki neki, mielőtt elment.

- Apa mikor jön haza? – szólt be anyjának a szobába.

- Jön mindjárt, meglátod.

De tényleg. Mikor jön? Már rég itthon kellene lennie. Minden hétvégén egyre később ér haza. Mielőtt keserű könnyek gyűltek volna a szemébe, maga elé idézte a férje alakját, és furcsa elérékenyülés vett erőt rajta a vádaskodás helyett.

Szegény, minek is sietne? Egészséges, életerős, jóvágású férfi. Ahogy a szomszédok szokták mondani: „Kató, a maga ura igazán szép ember.” Elmosolyodott kicsit. Igen. Szép pár voltak ők ketten. Még a fényképész is rájuk csodálkozott az esküvőjük napján. Hat éve már. És mi lett öbelőle ezalatt az idő alatt? Nem asszony többé, nem anya, csak egy veritékszagú, fájó idegcsomó. Ma már az ujjai is alig engedelmekedtek, a kislány haját sem tudta befonni, csak kifésülte úgy ahogy.

A gyerek letette a nagy alvós babát, amivel a sarokban játszott, és szemét dörzsölgetve odament az ágyhoz.

- Anya! Álmos vagyok. Le akarok feküdni! Mikor jön már apa?
- Nem tudom, kicsim. De fordulj meg, kigombolom hátul a ruhádat, hogy le tudj venni. Aztán szépen lefekszel – mondta. Lassan, nehézkesen oldalra fordult, kikerülve a nyilallást a derekában.

A kislány engedelmesen várt. Aztán észrevette, hogy az anyja sír. Megfordult.

- Nem tudom kigombolni. Látod, nem mozog az ujjam.

A gyerek tágra nyitotta fekete bogárszemét. Csodálkozás és valami furcsa ráébredés keveredett benne. Hogy anyja beteg, abba beleszületett, ebben nőtt fel, szinte természetesnek vette, hogy így van. De most – még nem volt ötéves-, megsejtett valami olyasmit, amihez, úgy érezte, neki még nem lehet köze. Ez a felnőttek dolga. Hogy az anyja nem sokáig lesz már itt vele, hogy nem látja majd a fehér párnán a szép fekete haját, az izzadságtól mindig nedves homlokát, sápadt, sovány arcát és a szemét, ami mindig követte őt, bármerre is ment a szobában. Megfogta a merev, görbedt ujjakat, kisgyerek kezével próbálta kiegyenesíteni.

- Kopogj át, gyermekem, a falon a szomszéd néninek, majd ő átjön, levetkőztet, lefektet.

Ahogy később a kislány az álmából felneszelt, az apja hangjára ismert a halk puszogásból. Apja a betegágy szélén ült, valami kedveset mondhatott anyjának, de csak szófoszlányok jutottak el hozzá.

Majd izgett-mozgott még egy kicsit, aztán befúrta a fejét a párnába. Félálomban megnyugodva érezte, hogy legalább holnap reggelig ő is és az anyja is biztonságban vannak.

Szilasi Katalin

Őszibarack

Az én helyem, nagymamám mellett volt azokon a szép nyári napokon, amit Ürömnön tölthettem az iskolai szünet alatt. Leginkább a házimunkában segédkeztem, de nagyapám is befogott kisebb-nagyobb munkákra. Látta, hogy félek az állatoktól, ezért gyakran kitalált valami állatokhoz köthető feladatot. Nagymamám jókat nevetett a próbálkozásain, mert ő tudta, sosem fogom a lovat csutakolni, hiszen még a libák tömésére, a csirke nyakának elvágására sem tudtak rávenni.

Nagyapám nem tett le a szándékáról, ha alkalom adódott, magával vitt a termelőszövetkezetbe lovaskocsival, mert tudta, már a ló említése hallatán is libabőrös leszek. Felültetett a bakra maga mellé és útközben a lovak lassú

poroszkálása mellett mutatta, milyen szépen fejlődik a falu, sok új ház épült a hatvanas évek derekán.

- Ha meglátod a barackost a hegyen, akkor nézel majd nagyot! – mondta büszkén. Erre már felderült a képem, mert igencsak el voltam szontyolodva. A két ló vidámak kaptatott az ismerős úton, nagyapám kényelmesen ült, s azzal dicsekedett, olyan okos állatok ezek, maguktól is odatalálnak az őszibarackot szedő brigádhoz.
- Ha olyan okosok, miért az útra pottyantják a kakit, igazán kibírhatnák hazáig – szóltam szúrósan nagyapámhoz, mert bosszantott, hogy hol az egyik, hol a másik ló pottyantott útközben. Csapkodták a farkukat, aztán számomra émelyítő büzzel tették a dolgukat. Még szellentettek is! Egyenest az orrom alá.
- Ezek okos állatok? – adtam ki keserűségemet, mert nem ilyen kirándulásra számítottam.
- Majd másképpen beszélsz, a következő kanyar után – mondta nagyapám huncut szemmel.

Igaza lett. Ekkora őszibarack ültetvényt még a tanulmányi kirándulásokon sem láttam. Amerre néztem, gömbölyded lombú fák sorakoztak. Úgy heverésztek a domb oldalán, mint egy hatalmas, zöld, puha paplan. Ágaikról sárgás és halványzöld őszibarackok nevettek rám. A napsugár is örömmel bújócskázott a levelek között. A munkások nagyokat nevettek, tréfálkoztak, miközben széles ládába szedték, válogatták a szép barackokat. Nagypapa kérte, maradjak a bakon, felteszik a megrakott ládákat a lovaskocsira, s máris indulunk vele a termelőségvetkezetbe, mázsálni.

A lovak az útszéli füvet legelték, én kíváncsian figyeltem az embereket. Élveztem a friss levegőt, a szép domboldal látványát és hálás voltam nagyapámnak, amiért magával hozott. Rossz kedvem messze szállt, már a lovakra sem haragudtam. Nagypapa gyorsan végzett, sietve lépett fel a bakra, mellém ült és titokzatosan azt kérte csukjam be a szemem.

- Már kinyithatod – szólt lágyan, s én megszólalni sem tudtam meglepetésemben. Az orrom elé akkora őszibarackot tartott, amekkorát még képzeletemben sem álmodtam soha. Nem fért el a markomban, két kézzel fogtam meg. – Egyed pulyám a tied! – mondta boldogan, mert látta rajtam, olyan ajándékot kaptam, amire mindig emlékezni fogok.
- Köszönöm nagypapa! – és büszkén néztem rá, ahogy a lovakat csendes hangon kérte indulásra. Lassan poroszkált a két ló, nagyapám a jól végzett munka örömevel feszített a bakon. A következő pillanatot nem felejttem el, amíg élek. Beleharaptam a barackba. A szemem kikerekedett az undortól, ahogy egy hatalmas fülbemászó ijedten mászott kifelé a gyönyörű barack megrepedt magjából. Akkorát sikítottam, hogy tán még a Nagykevély is visszhangozta kétségbeesett ordításomat. A csodás barack nagy cuppanással esett a földre, de

nem ez volt a legnagyobb baj. A lovak velőtrázó sikításomat hallva felágaskodtak, fújtattak és nagyapám szavára fittyet hányva eszeveszett rohanásba kezdtek. Nagypapa ordítva rángatta a gyeplőt, de minden erőlködése hiábavalónak bizonyult.

- Kapaszkodj lányom! – hallottam valahonnan nagyon messziről az ismerős hangot. Kétségbeesetten, reszketve láttam, hogy nagyapám tehetetlenül markolja az ostort, a két ló eszeveszett sebességgel vágta a budakalászi útról a falu felé. Kanyar, kanyar után már elhagytuk a fogadót is, amikor eszembe jutott, ha ezek a megbokrosodott, okos lovak hazafelé szaladnak, akkor a Lenin utca felé fordulva olyan élesen kanyarodnak majd, hogy mindketten lerepülünk a bakról és a kocsi ránk fog borulni. Mindketten meghalunk! És mindez miattam! A kényeskedő, finnyás természetem miatt.

A lovak valóban okos állatok voltak, nem hazafelé fordultak, hanem tovább trappoltak a Fő utca felé, Jaj, nekünk! Ha a mozi felé fordulnak, ott is éles a kanyar. Nekünk végünk! Ebben a pillanatban a két állat, hirtelen lassítani kezdett, nagyapám kicsit ráfékezett a kocsira. Mintha nem is ugyanazok a lovak lettek volna, békésen, fejüket rázva, egyre lassabban haladtak. Nem fordultak azok semerre sem, hanem a presszó előtt egészen lassan elhaladva, a bolthoz érve átballagtak az úton, és szép kanyarral beálltak a vendéglő elé. Nagypapa egy szó sem szólt, csak ült a bakon lehajtott fejjel. Azután felállt, szeme körbejárta a barackos ládákat, majd visszaült mellém.

- Gyi, te – szólt foghegyről a lovaknak, mintha mi sem történt volna, s azok ütemes pata kopogással indultak a téesz felé. Dolgunk végeztével, lassú poroszkálással mentünk hazáig, de nagyapám egy szó nem sok, annyit sem szólt hozzám az egész út alatt. Némán ültem a bakon, szégyelltem magam. Alig vártam, hogy végre hazaérjünk. Hanem a két ló, most is a vendéglő felé kaptatott. Békésen vártak, míg nagyapám bement az ajtón, kicsit időzött odabenn, majd ahogy visszaült a bakra, a két jámbor állat végre hazafelé vette az irányt. A kapu előtt nagyapám leemelt a bakról, s csak annyit mondott:

- Na, eriggy, nagyanyád szoknyájához!

Sietve fürödtem, halkán suttogva meséltem el nagymamámnak szörnyű kalandomat. Nem is vacsoráztam, gyorsan ágyba bújtam, mire nagyapám lecsutakolta, ellátta és bekötötte az istállóba a lovakat. A takaró alól fülelve tudtam meg, hogy a lovak valóban okos állatok, mivel minden este hazafelé menet nagyapám megáll velük a vendéglőnél. Ott gyűlik össze a falu férfínépe megbeszélni az aznap történéseit, a következő nap tennivalóit, egy-egy fröccs mellett iddógálva. Addig a lovak türelmesen várakoznak, majd kényelmesen poroszkálva hozzák haza a munkában elfáradt nagyapámat. Ez volt a szerencsém! A két okos állat! Betéve tudták a dolgukat. Hüppögve fogadkoztam, soha többé

nem szidom, nem bántom a két lovat, de fel sem ülök többé a bakra, akárhogy hív is nagypapa.

- Holnap a kukoricagórékhoz viszem ki a lányt a kocsival – hallottam félálomban nagypapa hangját. - Meg kell tanulnia, hogy az állat az ember barátja, de tudni kell vele bánni, érteni kell a nyelvüket. Tartást kell tanulnia, nem sikoltozhat kedvére, mert az állat csak állat, s az ember az ember.

A többire nem emlékszem. Az átélt izgalom nagyon kifárasztott. Hamar elaludtam. Reggel nagymama kedvesen ébresztett, félve súgta a fülembe, ma megint nagypapának kell segítenem. Nem akartam kinyitni a szemem. Bánatosan tettem, hogy még alszom.

- Hun van már az a lány? Türelmetlenek a lovak, menni kell – hallottam nagypapa ellentmondást nem tűrő hangját beszűrődni az ablakon. Ijedten öltöztem, s futottam az udvarra. Nagypapa a lovak mellett állt. Addig nem indultunk el, amíg meg nem simogattam a két állatot. A lovak fejüket lehajtva túrték, nagy barna szemekkel pislogtak rám. Amikor felültem a bakra, nagypapa csendes szóval indította el két kedvenc patását, miközben a zsebéből a kezembe nyomott egy hatalmas, hibátlan őszibarackot.

Szolnoki Irma

Zefirvirágok

Láttam hogyan csinálja, tanította is, nekem mégsem sikerült. Különleges adottság, csak azoknak adatik meg, akik szeretik a növényeket. Anyámat zöldujjúnak becézték, mert minden kihajtott a kezében. A vihartól letört rózsaszál, üveg alatt gyökeresedett. Muskátli, fukszia, hortenzia virágözönnel köszönte a gondoskodását. Figyeltem és jól fejembe véstem a szavait, melyik növény milyen gondozást kíván.

Egy nap rám maradt minden, anyám, apám után vágyott, és az égi kertek gondozója lett. Szomorúan, de ösztönösen ápoltam a növényeket, kapáltam a veteményest, locsoltam és féltőn óvtam anyám virágait. Az utcabeli asszonyok dicsértek:

- Az anyukája most boldog odafent, szép kertje jó kezekben van.

Büszke voltam, mert dús virággal virított a muskátli, illatozott a lilium, a krizantémok sokszínű csokrétaiba kötve díszítették szüleim sírját. Bódító illattal pompázott tavasszal az orgona és a gyöngyvirág, a margaréták kecses táncot jártak a langyos szélben.

Idővel felszaporodtak a gondjaink. Munkanélküliség, pénztelenség, a félig kész ház befejezése, két fiam iskoláztatása, hatalmas terhekkal sújtott. Férjem

mindenben segítségemre volt, de öcsém és bátyám halálának feldolgozásához, az ő szeretete is kevés volt. Árva lettem, a szívem bánattal teli, kezem remegve simogatta anyám kedvencét, a szép zefírvirág rózsaszín szirmait.

Eljött az ősz, majd a teletetés, míg a harsogó tavaszban ismét helyére került a kertben a sok virág. Valami lassacskán mégis megváltozott. Az éghajlat szárazabb lett, az UV sugárzás káros hatásait is megismertük, én is megöregedtem, a gondjaink sokasodtak. A virágok is megéreztek, ez már más, mint az anyám teremtette paradicsomi állapot. Előbb a hortenzia, majd a fukszia halt el, kála is csak mutatóban maradt. A muskátli dugványozás se mindig sikerült, ritkulni kezdtek a hajtásai. A zefírvirágra különös gondot fordítottam, vigyáztam, védtem, locsoltam. Hálásan köszönte sok-sok rózsaszín szírommal a törődésemet.

Ám, ha a rossz betéved valahová, ott megtelepszik és eluralkodik. Nagy baj történt, a bokám törött. Arccal estem a betonra. A gyógyulás és a felépülés rengeteg időt és fáradtságot felemésztett. Az ágy és a lakás fogja lettem, a virágokat férjem nevelgette. A zefírvirágot a polc alatt felejtettük, férjem alig találta meg, hiába magyaráztam, hová dugtam a cserepeket a téli fagyok elől. Majd kétévnyi lábadozás után végre bicegve ugyan, de ki tudtam menni a kertbe, hogy a tavaszi virág beültetéseket saját kezembe vegyem. Jócskán megcsappant az állomány, de szép növény sarkot sikerült kialakítanunk, a húsvéti kaktuszok is bőven bimbóztak, hús árnyékot adva a zefírvirág hagymáinak. A növények megéreztek a közelségemet, dús levelekkel, hatalmas hajtásokkal köszöntöttek. A két cserép zefírvirág vékony, fűszálú levelei zöldelve integettek. A fákön madarak kórusa zengett, és én élveztem, ha bicegve is járok, gyönyörködhetek a szépen viruló kertben.

De a könyörtelen Nap kegyetlen sugarai, kiszárították a földet, a madarak szomjasan estek a növényeknek, és a szemtelen galambok tövig tépték ki a zefírvirág hajtásait. Sírva fedeztem fel locsoláskor, hogy anyám kedvencéből, egy nap leforgása alatt, semmi sem maradt, az éles csőrök még a hagymákat is kikezdték, ki tudja, miért támadt rá gusztusuk.

Zokogtam, míg próbáltam a szétbarmolt hagymákat átültetni. Anyám arcát láttam magam előtt. A mosolyát, amikor a rózsaszín virágok özönnel pompáztak a cserepekben, tölcserükkel a Nap felé mosolyogva hirdették a természet nagyszerűségét. Most vége, hiába vennék másikat, az már nem az anyám virága lesz!

- Ne sírj, majd rendbe jön – vigasztalt a férjem, de én mérgesen kiáltottam rá.
- Vége! Felzabálták! Feltrancsírozták az összes virághagymát – és dühösen vágtam földhöz a cserepeket. Sírva gubbasztottam felette,átkoztam az egészet. Nem vagyok zöldujjú, lehetetlen megmentenem anyám kedvenceit. Férjem átölelt, megsimogatta az arcomat, majd magamra hagyott. Tudta ezt a veszteséget egyedül kell feldolgoznom.

Magamnak is alig mertem bevallani, nem értek az átültetéséhez. Ezek a repedt, agyonhasznált cserepek az első ültetésű hagymákat rejtették és nevelték nyaranta. Mit kezdjek velük?

„Nem tudhatod kislyányom, a Jóisten mit miért tesz, milyen terve van velünk, de sohasem hagy magunkra, ezt ne feledd!” – jutott eszembe drága nagymamám szava, és ettől lecsillapodtam. A könnyem elapadt, szigorú szemmel vizsgáltam az egymásba nőtt hagymagumókat.

- Na, nézzük Istenem, mit akarsz mondani nekem? – és úgy, ahogy anyámtól láttam, tüzetesen megvizsgáltam a hagymákat. Jócskán kihízták a cserepeket, rengeteg gyökér fonta egybe. Különválasztottam az épeket, és a sérülteket. Új cserepeket kerestem, és nem túl szorosan egymás mellé ültettem a hagymákat. Betakartam földdel, belocsoltam, a legsilányabb darabokat sem dobtam el. Két cserép helyett öt cserép dugványom lett. Úgy helyeztem el, hogy a napfény segítse fejlődésüket, de az ártó szándékú galambcsőrök ne férhessenek hozzá. Vártam, de semmi. A cserepek mohón szívták magukba a locsolóvizet, de a földje sima barna tekintettel nézett rám, egy árva kis hajtás nem sok, annyi sem kandikált ki belőle.

- Értem én Uram! Azt akartad, hogy lássam, már régen át kellett volna ültetnem, hisz anyám már hány éve halott! Elhanyagoltam a kedvencét, s most ezzel büntetsz, meghalnak, végük, s ez az én tudatlanságom miatt következett be. Én vagyok a hibás! Nem szidhatom az oktalan galambokat, őket Te küldted hozzám Istenem, hogy figyelmeztess.

Megbékélve locsolgattam a cserepeket, de már beletörődtem, ebből semmi sem lesz, ősszel a szemétdombra kerülnek, s jövőre majd új hagymákat veszek. De mégis, hátha? A hit és a remény, az anyám emléke iránti szeretet, vajon mire képes?

Már lemondtam róluk, csak megszokásból locsoltam, amikor hűvösebbre fordult az idő. Lány eső öntözte a kertet, langyos szél simogatta a leveleket. Egy hete esett. A növények napsugarakra vágytak, én dideregve ültem a teraszon. Néztem a pirosuló muskátlikat, a húsvéti kaktusz különleges virágait, a hajladozó orgonabokrokat. A lenge szellő a hajamat borzolta, mintha valaki megsimogatná a fejemet, végigfutott hátamon a hideg.

„Valaki itt van a túlvilágról, mert mondandója van” - véltem hallani nagymamám babonás szavait. Abban a pillanatban szemem a cserepekre tévedt. Mind az öt dúsan zöldellt, rózsaszínű bimbókkal volt tele. Mozdulni sem tudtam, csak néztem a látványt és sírtam örömben.

- Igen! – kiáltottam fel. – Sikerült, mert itt volt velem a zöldujjú anyám, az okos nagymamám, és a Jóisten is biztatva simogatta meg kételkedő, hitetlen buksi fejemet!

Szolnoki Irma

Korlátolt kötelék

Nem értettem anyósomat. Azt nem mondhattam rá, hogy utálatos, de azt sem, hogy szeret. Merev arccal ült az asztalnál, szó nélkül evett, köszönte az ebédet, de sohasem dicsérte meg. Nem tudtam a kedvére tenni. A férjemmel beszélgetett ugyan, de az is csak udvarias kérdezősködés volt. Leginkább hallgatott. Nézte a zajongó családot, a lányait, a vejeit, az unokákat és sóhajtozott.

Azt hittem, ha megszületik a gyermekem, megváltozik és kedvesebb lesz. Nem így lett. A család egyre sűrűbben látogatott el hozzánk, nem miattunk jöttek csak kihasználták az alkalmat, az ingyen vacsora esélyét. Bosszantott az erőszakosságuk, és az, ahogyan beavatkoztak az életünkbe. Hiába morogtam, el kellett viselnem, a családi kötelék így kívánta.

Egy alkalommal anyósom a szokottnál is szótlanabb volt. Gubbasztott az asztal mellett, fel sem nézett a hangoskodó családjára, akik rá sem hederítve, egymás szavába vágva vitatkoztak. Megsajnáltam az öregasszonyt. Leültem mellé és megkérdeztem mi baja? Rántott egyet a vállán és olyan szomorú szemekkel nézett rám, hogy belesajdult a szívem. Sűgva beszéltem hozzá, meséltem magunkról, a fiáról, a fiaimról. Egyre vidámabb lett, élénken figyelt, még mosolygott is. Hozzám hajolt és sűgva köszönte, amiért odaültem és beszélgetek vele. Nézzem meg a becses családját, mindenki diskurál, de hozzá senki sem szól.

Ebben a pillanatban a lányai észrevették a társalgásunkat.

- Anyu, ne szólj semmit, ne beszélj velem! – kiáltottak rá. Az öregasszony összerezsent, remegni kezdett. Ekkor jöttem rá, fél a lányaitól! Felálltam, kimentem a konyhába. Becsomagoltam pár sütit és amikor végre hazaindult a társaság, anyósom kezébe adtam. Köszönte és megszorította a kezem. Majdnem felszisszentem, olyan erősen markolta.

Este elmeséltem a férjemnek a történeteket és a véleményemet.

- Szerintem valami nincs rendben nálatok, anyád fél a lányaitól. Valami nagy titkot takargatnak a testvéreid. Anyád tud róla, és ők rettegnek, mi lesz, ha véletlenül kikotyogja.

Férjem nevetett, rémeket látok, a testvérei jót akarnak, kímélik anyósomat. Nem hittem el, mert csak az a búcsú kézfogás járt az eszemben.

A következő családi összejövetelen figyelni kezdtem az élősöködő nébereket. Fél szemmel az anyjukat lesték, s ha bármit mondani akart nekem, rögtön a szavába vágta, nem hagyták szóhoz jutni. Gondoltam egyet és az asztalterítő takarásában megfogtam anyósom kezét. Hangosan kérdeztem az egészsége felől, ízlett-e a vacsora, és minden más közhelyet. Ő válaszolt, de az abrosz alatt egészen mást érzett a kezem. Aztán kérdezni kezdett, érdeklődve, kedvesen, de az ökle

erre-arra mozdult, jelezve, éppen az ellenkezőjét gondolja. Kialakult köztünk egy láthatatlan érzelmi kapocs, egy jelrendszer, a kezek és ujjak játéka. Értettük egymást és örültünk, mert senki sem vette észre.

Apósom halála után változott a helyzet. Szenteste anyósom mindenkinek felesleges lett. Lányai a saját családjukkal ünnepeltek, boldogan bólintottak rá, anyósom azon a napon velünk lehet. Férjemmel reméltük, most már nyíltan el fogja mesélni mi bántja annyira.

De anyósom hallgatott. Évek múltak el így. Örömben, jókedvvel teltek a szentesték, de ha szóba került mi bántja, nem mert beszélni. Nem kérdeztük többé, nem akartuk elrontani a jó hangulatot. Ettünk, nevtünk, beszélgettünk, mintha minden rendben lenne.

Egy nap már nem bírta tovább. Remegve szorította a kezem és úgy mondta el, a lányai titokban eladták a házát, szabadulni akarnak tőle is. Megígértük, másnap érte megyünk, összeszedjük a holmiját és hozzánk költözik.

Reggel boldogan készülődött, már éppen indultunk volna, amikor a lányai és a vejei beléptek az ajtón.

- Anyu beteg, ágyban a helye! Kifelé, menjetek! A ház az enyém! Nektek többé itt nincs keresnivalótok! – mondta ellentmondást nem tűrően az egyik lánya, és a két vej megragadta a férjemet. Lökdösték, tuszkolták. Én anyósomat öleltem, védtem a lányaitól, mindhiába.

- Eljövök érted – kiabált férjem kétségbeesetten az anyja felé.

Anyósom jól sejtette, nemcsak őt, a fiát is meglopták, minden a lányoké lett. Megszégyenülve mentünk ki a kapun. Soha többé nem léphettünk be rajta. Az volt az utolsó találkozás, az a fájdalmas kézzszorítás, ahogy anyósom belém kapaszkodott. Egy hónapig tűrte a rabságot, mire teste feladta a küzdelmet. Az orvos szerint a tenyere ökölben, a bal kéz öt ujjá behajlítva szorította a jobb kéz görbült ujjait. Úgy, ahogy a pontonhíd egyik eleme a másikba kapcsolódik, úgy, ahogy az asztalterítő takarásában a kezembe kapaszkodott.

Szolnoki Irma

Hotycsakna!

Fehér takaró alá bújt reggelre a kisváros. Az út mentén, mint egy királyi díszőrség tagjai, oly feszesen, oly büszkén álltak a fagyos levegőben a lámpaoszlopok. Úgy tűnt, hogy ma reggelre az acélpóznák komorsága is enyhült. A felhőkből a földig érő hópihe függönyöket meg-meglibbentette a szél. Már nem hullott oly kiadósan. Légies táncot lejtett a csillagmilliárdnyi, mókustenyérnyi szikrázó hópohely. Egyformán gyönyörű hópaplan csillogott a rozoga, toldozott-foltozott palatető bódék, az ütött-kopott faházak, a nemrég épített stadion lelátójának, meg a gazdag vállalkozók villáinak a tetején is. A tegnap délután mindent szürkéségbe bugyoláló hófelhő igazságosságot, mindenhova ragyogó tisztaságot hintett. Mintha angyalok festették volna ily szépségesre a tájat.

- Nagykám, ugye ma lehet szánkózni? – kérdezte Benedek, amikor felhúztam a redőnyt, és megpillantotta a szemközti ház tetején a vastag hótakarót.
- Lehet, kincsem. Papa már le is hozta a padlásról a szánkót. Akkorát szánkózunk ebben a szép hóésésben, hogy csak na!
- Nagyi! Mekkora az a *hotycsakna*?
- Az nagyon nagy. Elmegyünk a város túlsó széléig, meg onnan vissza. Apának is elmondjuk majd, hogy milyen messze járunk.
- Apa tudja, hol van a *hotycsakna*? Az magason van? –
- A „hogy csak na” nem egy hely. Azt fejezi ki ez a három pici szó így együtt, hogy sok, nagyon sok. Az én nagyapám szavajárása volt, és most eszembe jutott. Tudod, mi volt még a szavajárása? – kérdeztem unokámat, aki láthatóan erősen gondolkodott azon, hogy hogyan és hova járt a dédpapa szava, ezért rögvest megbeszéltük. – Valakinek a szavajárása lehet egy szó vagy egy rövid mondat, egy kifejezés, amit gyakran mond. Az én nagyapám ritkán szólított bennünket a keresztnévünkön. Mindenkihez így fordult, hogy „*Gyere, édes lelkem! Hozd ide, édes lelkem, Ne szomorkodj, édes lelkem!*” Ez is a szavajárása volt.
- Meg a hogy csak na! – kiáltotta most már tiszta kiejtéssel Benedek, és huncut mosollyal kérdezte: – Nagyi, mennyit szánkózunk ma?
- Ma annyit szánkózunk, hogy csak na! Amikor gyerek voltam, különösen a téglagyári rapátban volt jó szórakozóhely. Látod, már ezt a szót, hogy rapát, ezt sem használjuk. Régen lovas szekerekkel jártak az emberek. Nem voltak betonos vagy bitumenes utak, csak földutak. Ilyenek vezettek a dombokra és a szőlőhegyre is. Ezeknek a hol homokos, hol agyagos utaknak a két oldalát egyre szélesítette a lezúduló víz. Az ilyen kis lejtőkön, amiket úgy neveztek, hogy rapát, jó volt lecsúszni a szánkóval. Otthon pedig boldogan újságoltuk, hogy akkorát csúsztam, hogy csak na! Néha meg azt is, hogy akkorát estem,

hogy csak na! És napokig a lila-zöld-sárga foltjainkat kenegette édesanyánk. De ma nagyon vigyázunk, jó? – fordultam aggódva az unokákhoz.

- Hát persze nagy, úgy vigyázunk, hogy csak na! Zizi kutyám is velem jön szánkózni, jó?
- Persze! Zizi sem látott még ekkora havat.

A szánkón elöl ült Dani, mögötte bátyja, Benedek, akinek a hátizsákjából kukucskált ki Zizi, a legkedvesebb plüssállat. Csilingelt már az első métereken a két gyermek vidám hangja.

*Halihó, halihó,
siklik a szánkó, jaj de jó!*

Hazafelé már azt terveztük, hogy a délutáni alvás után a cseresznyefa mellé hóembert építünk.

- Gyúrjunk hókutyát is! Ne legyen egyedül a hóember! – állt elő az ötletével Dani.
- Inkább egy jegesmedvét, ahogy a jég alól halat fog ki! – javasolta Benedek.
- Uzsonna előtt az egyiket, utána a másikat – próbálta terelgetni a gondolatokat nagypapa, mert kell a nagyszülői szívnek egy reménysugár, hogy mindkét unoka kérését teljesíteni tudja, és a sorrendről sem lesz vita.

A hóember hamar elkészült. Bal kezében vesszőseprűt tartott. Fején kissé félrecsúszott bádofazék kalapja. Kékre festett fagolyó szemével huncutul kacsintott, s hogy messze ellásson, még szemüveget is kapott. Fénylő alumíniumdrótból hajtogatta neki Benedek.

- Gyertek, hempergessük végig a kapuig ezt a nagy hólabdát, ez lesz a kutyus teste – hívta a gyerekeket nagypapa, majd hozzátette – Mami, te már kezdheted a fejét formázni.
- Milyen kutya lesz? Fehér puli? Nagy komondor? – kérdeztem ijedten, és teljesen elbizonytalanodtam, hogy elég ügyes vagyok-e ehhez a feladathoz. Egy sóhajtásnyi szünet után jött is a válasz:
- Mint a Zizi. Ilyen aranyos – Elég gyorsan haladtunk a hóállat készítésével. Hallgatózott, hegyezte a füleit, s ahogy a hóban ült, mellső lábait előre nyújtotta.
- A hóembernek sálja van, neki meg tegyünk a nyakára szalagot! – fordult hozzám Dani. Csendben simogatták a fejét, amíg felkötöttem a széles piros selyemszalagot. Váratlan, furcsa zajra lettünk figyelmesek, aztán egy tompa puffanást hallottunk. A szomszédék garázsáról egy nagy hókupac éppen mellettünk landolt.
- Nini, akkora farkincája lett, hogy csak na! – kiáltott fel Benedek.
- Ez már nem is kutya, hanem lompos farkú róka – állapította meg Dani.
- Sajnálom – mondtam szomorúan.

- Nagyi, nincs semmi baj! – jegyezte meg oly természetességgel kisebbik unokám, mintha minden a legnagyobb rendben történt volna. Testvére eközben azt próbálgatta, hová is kerüljön a két aprócska kavics, ennek a figyelmes kis állatnak a szeme.
- Ugye gyúrunk hókutyát is? – fordult nagyapjához Dani, aztán megölelte bátyját, és kérlelve folytatta – meg jegesmedvét is?
- Uzsonna után elkészítjük mindkettőt – válaszoltam.
- Kész állatkert lesz ez a kis udvar. Nem lesz sok ennyi állat? – kérdezte nagyapa.
- Dehogy! Elfér itt sok állat – állapította meg Dani, s ahogy ránézett a járda melletti magas hókupacokra, lelkesen folytatta – lesz ezekből annyi, – a végét pedig már együtt kiáltották: – hogy csak na!

Szoporyné Szabó Piroska

A zsebóra

A nagyvizit, mint a reggeli és az esti is a váróteremben vette kezdetét. A kórterem illeténi megnevezése, amit az osztály személyzete sem tartott illendőnek és kizárólag belső kommunikációban volt használatos, a reménytelen betegek szobáját jelentette, amiben egyedül egy daganatos beteg, Viktor bácsi feküdt immáron már negyedik hete, akit senki nem a vezetéknevén, vagy iktatott számon ismert és szólított, hanem minden esetben keresztnévén, már csak azért is, mert a név győzelmet jelent.

- Akinek ez a neve, az legyőz minden kórt, egészséges lesz, sokáig fog élni! - fordultak felé és szólították kedveskedő élcelődéssel és biztatással. Ennek és ilyesmi hallatán Viktor bácsi tovaillanó kényszermosolyt erőltetett mélyszántásokkal barázdált arcára miközben azonos stílusban reagált:
- Ez természetes, csak nem fogom meghazudtolni keresztnévemet, a tisztelt orvosaimat, a kedves személyzetet?!

Pedig tisztában volt állapotával, a prognózissal, csakis az idő volt kérdőjeles.

- Doktor úr - fordult a távozni akaró kezelőorvosa felé, - amint lesz egy kis ideje, kérem, jöjjön vissza hozzám, mondani szeretnék valamit.
- Mondja csak most, Viktor bácsi, hallgatom!
- Nem, most nem. Kérem, látogasson be később, de ha lehet még ma – mondta érezhető hangsúllyal.
- Éjszakai ügyeletben leszek, igyekszem időt szakítani, hogy eleget tegyek kérésének - mondta búcsúzva. Betartva ígését, kötelességei elvégzését követően visszatért az esti órákban Viktor bácsihoz, aki látható örömmel fogadta.

- Bizalommal fordulok az én kezelő orvosomhoz, de nem csak, mint kitűnő szakorvoshoz, hanem elsősorban, az emberhez, kiben maradéktalanul megbízok, azt is mondhatnám, mint gyermekemhez, mert hajlott korom erre akár fel is jogosít, amennyiben persze a doktor úr nincs ellene.
- Ahogy óhajtja, Viktor bácsi, nem vagyok ellene, nincs semminemű kifogásom!
- Köszönöm, igyekszem visszafogott lenni, mert szűken mért mindkettőnk ideje. Fogadja el ezt tőlem, de nem fizetségként – emelte ki kezét takarója alól, tenyerében egy zsebórával.
- Megtisztel, Viktor bácsi, de nem fogadhatom el, és nem is értem ezt a gesztust.
- Ne értsen félre, doktor úr, nem fizetni szándékozom, annál inkább, hogy ennek az órának ára meg sem közelíti a velem való törődés, a kezelés, az ápolás értékét. Ennek az órának-kortyolt néhányat a kért vízből-története van, a múltja az érték mércéje s éppen ezért nem szabad magammal vinnem, önre, egy méltó emberre szeretném bízni.
- Kitüntető a bizalma, mi ez a múlt, ami az órához köthető?
- Nézze csak—adta kezébe, - ez egy egyszerű, mármint nem nemesfémből készült örökjáró. Anyai nagyapámé volt egykoron, aki Amerikát járt ember volt a gazdasági krízis éveiben s valahol ott, vagy útban hazafelé vehette. Mindig is irigykedve, de nagy élvezettel nézegettük, mi unokák, a számunkra akkor még ismeretlen szerkezetet, amennyiben nagyapa megengedte néha-néha, hogy kezünkbe vegyük...

Mivel hangja fakulni kezdett az emlékezés hallgatója megjegyezte:

- Pihenjen, későre jár, holnap is nap lesz, találkozzunk és folytatja.
- Nem, nem vagyok biztos abban, hogy lesz még erőm holnap, vagy azután, hadd mondjam végig. Szóval: az órát a legidősebb unoka, az unokatestvérem örökölte, aki már legény tollazattal büszkélkedhetett, de inkább azzal, hogy tanítóképzőben készült jövődöbéli hivatására, a tanítói pályára, amiért büszke volt rá az egész család. Én a természet szerelmese és tisztelője erdész lettem, végigjártam a szaklétrát, részlegvezető lettem a Keleti-Kárpátok egyik legnagyobb erdészetében. Idővel anyagilag is megszilárdulva már a nősülést terveztem, hisz voltam én is valamikor szerelmes—élcélődött élenkítendő mondanivalóját - de közbeszólt a történelem: a sátán béklyót vetett a békére, kitört a háború, engem is angyalbőrbe bűjtatott a kényszer.

Kinn, a kórház falain túl, mintegy színházi megjelenítéseként az elhangzottaknak, sötétbe burkolózott a természet.

- Közel az otthonomhoz és munkahelyemhez, a Kárpátok hegyeibe vezényeltek, ahol az Árpád-vonalat építettük s ott is estem fogságba anélkül, hogy egyszer is használtam volna fegyveremet. Az Árpád-vonal egy hatalmas, használaton kívülre került hadászati emlékmű lett...

Ügyeletes nővér lépett a kórterembe, egy másik beteghez szólította az orvost, aki félórányit foglalkozott a rászorulttal, amit azért sem bánt, mert – gondolta - ezalatt Viktor bácsi pihen, de lehet, hogy el is alszik, ami az ő állapotában ajánlott...

De nem így történt, ébren fogadta.

- Nem fáradt, doktor úr, nem untatom még?
- Folytassa csak, Viktor bácsi, érdekel, amit mesél, kezd izgalmas lenni.
- Visszagondolva a történetekre valóban izgalmas, de inkább lesújtó, testi-lelki gyötrelmekkel telített események vették kezdetét: az oroszok átereltek bennünket, az egyre sokasodó fogoly-csapatot a Kárpátokon. Napokig vonszoltuk magunkat étlen-szomjan és segítségre kényszerült bajtársainkat, kiket, ha nem bírtak menni, a helyszínen agyonlőttek, amennyiben nem kaptak támogatást tőlünk.

Elhallgatott, lecsukta szemeit, mintha elrejtőzni akarna a súlyos emlékek elől, mint aki a rossz álmok világába szeretné kényszeríteni a valóságot, majd egy halk sóhajt követően folytatta:

- Szamor, egy Kárpátokon-túli városka alá megérkezve egy hatalmas kiterjedésű táborba tereltek, ahol félájult rúgásokra ébredtünk, hogy lökdösve, káromkodásokkal körítve a tábor közepére hajtsanak a részeg gépfegyveres örök, ahol egy őrnagy szólott hozzánk:
- Aki tud akár néhány szót oroszul, lépjen előre!

Mielőtt gondoltam volna a következményekre, kiléptem a sorból, mert ha oroszul nem is, de ruszinul tudtam, mert beosztott munkásaim, a favágók, a tutajosok szinte kizárólag ruszinok voltak, kiktől elsajátítottam nyelvüket

- Hozzám!- intett az őrnagy - Az eléd vezetett foglyokhoz csak egy kérdésed lesz: milyen nemzetiségű vagy? Értetted?!
- Értettem- reagáltam.

Asztalt hoztak, két írnok ült mögé, én előttük állva fogadtam az örök által kísért fogolytársaimat, és egyenként mindegyiktől megkérdeztem nemzeti hovatartozását, amit rám parancsolt az őrnagy, aki a kezdetekben árgus szemekkel követte a történeteket, majd el-el tűnt, hogy még ittasabban térjen vissza, mint azelőtt.

A megkérdezett foglyot, aki magyarnak vallotta magát, jobbra parancsolták, aki szlováknak, ruszinnak, vagy épp csehnek, azt balra. Az utóbbiaknak megengedték, hogy leüljenek a csupasz földre, sőt egy idő múlva vizet és kenyeret kaptak, a magyarokat vigyázállásba kényszerítették, míg folyt a válogatás.

A szelektáltak sorsa ismert: a szlávokat hazaengedték, míg a magyarokat pokoljárásra készítették Szibéria emberfaló bugyraiban, ahonnan vajmi kevesen térhettek haza sok-sok szenvedés után.

- Most már tényleg pihennie kellene szakította meg az orvos nyomatékosan, de a beteg folytatta:

- Mikor a sokadik foglyot vezették elém, földbe gyökerezett a lábam: az unokatestvérem volt, akit inkább ösztönösen, mint tudatosan ismertem fel, mert úgy nézett ki, mint történelmi múltunk egy gyászos fejezete: szédelgett, sántított, sovány és vértelen volt, fején hatalmas turbán-kötés éktelenkedett, ami csakis azért nem csúszott le, mert a rászáradt vér a koponyájához betonozta, meggyötört testén cafatokban lötyögött az egyenruha, de volt tekintetében, szemeiben valami zsarát, valami lefojtott tűz, ami csak lehetőségre, parancsra várt, hogy újra lobbanjon. Azt tudtam, hogy karpaszományosként szolgál és harcol valahol a Don-kanyarban, ahonnan utolsó levelét küldte, de több hír, legalábbis az addigi találkozásig nem érkezett felőle. Úgy tűnt, hogy ő is felismert, mert valamiféle olvashatatlan torz mosolyt küldött felém, mikor felé léptem és súgtam:

- Ne mondd, hogy magyar vagy, mert elvisznek, mondd, hogy szlovák vagy!

Rám emelte tekintetét, és felém nyújtotta kezét benne az órával:

- Ezt vidd haza, hogy emlékeztessen rám.

Majd az őrnagy felé fordulva kiáltott:

- Magyar vagyok és magyarként halok meg! - s indult bajtársai felé.

Az őrnagy figyelmét nem kerülte el a jelenet, szigorúan rám rivallt:

- Mit pofáztál azzal a szeméttel és mit adott neked? Azonnal add ide!

Miután átnyújtottam az órát nézegetve forgatta, majd újra rám szólt:

- Ez meg mi a fene?

- Mondtam, hogy óra.

- Ne hazudj, mert falhoz állítalak! Milyen óra ez, amin nincs szíj, nem lehet karra erősíteni?!

- Ez egy zsebóra-reagáltam némi megkönnyebbüléssel, mert nem érdekelte unokatestvérem, csak az óra. - Adja ide, felnyitom, látni fogja.

Átadta, a fedél felnyitása nehezen sikerült, mert horpadás volt benne, ami deformálta. Aztán az őrnagy megint csak forgatta, a füléhez emelte.

- Nem működik. Ezek - mutatott a számlapra - miféle kaparások?

- Azok római számok.

- Miféle római számok? Miért nem normális számok vannak rajta? És még zseb is kell hozzá-szakadt ki valamiféle kacaj torkából. - Kinek kell az ilyen úgynevezett óra?! Ezek az igazi órák! - húzta fel zubbonya kezelőjét és tette láthatóvá mindkét alkarján a karórákat. - Ezt a sz...t meg neked adom - dobta felém a zseborát - emlékeztessen a jó szívemre, ha hazakerülsz ruszin barátainkkal egyetemben.

Az őrnagy eldöntötte, hogy csakis ruszin lehetek, ha beszélem a nyelvet. Úgy történt, ahogy mondotta volt: a háború befejeztével hazaengedtek, unokabátyámat meg hiába vártuk, soha nem tért haza, valahol a végtelen Szibéria fagyos földjében alussza örök álmát.

Nekem a mai napig lelkiismeret furdalásom, önvádam van, mert akkor ott nem segíthettem rajta.

- Nem szabad, nem kell vádolnia magát - próbálkozott az orvos - mert akkor, az ottani körülmények, a háborús hangulat, a muszkák bosszúvágya, kegyetlensége kizárta a segítség lehetőségét.
- De miért nem hallgatott rám, talán nem voltam meggyőző, vagy erélyes, mikor kértem, mikor figyelmeztettem? Vagy árulónak látott engem, mivel tolmácsoltam? Soha nem tudtam megnyugtató választ adni magamnak ezekre a kérdésekre.
- Az órára nagyon vigyáztam, valami mágikus erővel ragaszkodtam hozzá. Nem mutattam meg senkinek, nem is javítottam.

Életemet agglegényként éltem, eltemettem szeretteimet, barátaimat. Telt-múlt az idő, fakultak az emlékek, dehogyan ez az életregény kerek egész legyen, arról unokabátyám valamikori katonatársa, akivel együtt élték meg és túl a Don-kanyar poklát, felkeresett, miután átjárhatóbbak lettek az államhatárok, és sokat mesélt együttlétük háborús megpróbáltatásairól. Mikor elővettem a zsebórárt és megmutattam neki, vegyes érzelmekkel vette kezébe bajtársa látható emlékét és belelapozott a múlt történéseinek tárházában.

- Ez a horpadás az óra fedőlapján orosz golyótól származik. Egy éjszaka felderítésbe indultunk, mikor kivette zsebéből és zubbonya felső zsebébe süllyesztette mondván, hogy kúszás közben elveszítheti. Épp egy orosz előörst szándékoztunk foglyul ejteni, felegyenesedtünk, hogy rátámadjuk, mikor sorozatot kaptunk: egy golyó a barátom szíve fölötti órát találta megmentve őt a biztos haláltól.

Az ablak mögött egy ideig kíváncsiskodó hold is nyugovóra készült elfáradva az éjjeli őrzésben, az osztály folyosóján is megszorodtak a serénykedő személyzet léptei.

- Fogadja el tőlem, tőlünk - szorította gyengéden az orvos kezét mikor beletette az órát - javíttassa meg, hátha életre kel, hogy végezze kötelességét: számlálja a végtelen idő perceit, óráit és emlékeztessen azokra, akik már nem hallhatják ketyegését.

Dr. Szöllősy Tibor

Pali bácsi

Széltében-hosszában úgy ismerték, mint a vidék legjobb asztalosmesterét, s nem alaptalanul, mert olyan munkát adott ki keze alól, hogy azt megnézhetette bárki. Nem is munkák voltak, amit csinált, hanem valóságos remekművek: két konyhaszekrény vagy könyvespolc, vagy bármi más, ha hasonlítottak is, nem voltak azonosak, mert Pali bácsi mindig újított, belevitt a következő megrendelésbe egy polcot, más ajtót, készített, a díszítő elem köré egy-egy új motívumot csempészett be. Ezek voltak az ő monogramjai; a szemlélő azonnal megismerte, hogy ezt vagy azt a darabot Pali bácsi remekelte. A megrendelők szótlanul elfogadták újításait, mert Pali bácsi nemcsak precíz munkát végzett, az ízlése is egyedülálló volt.

Képkereteket is készített. A kuncsaft, ha csak a méreteket hozta magával, akkor megkérte, hogy hozza a képet is, mert nem mindegy, hogy milyen rájába kerül. Volt olyan eset is, nem is egy: nem fogadta a rendelést, visszautasította, mert kifecamított ízlésről tanúskodott a festmény, ő meg – mint mondotta – „nem tud, nem akar csúnyább ráját készíteni az előbbieknél.”

Néhány rosszmájú megjegyzés is elhangzott olykor-olykor:

- Ne filozofáljon a Pali mester, hanem csinálja azt, amit kérnek tőle, hisz megfizetik a munkáját.

Ezekre a kontyosrádió-hírekre, ha egyáltalán fülébe jutottak, nem is reagált. Mestersége a génjeiben volt. Ha megmászta volna felmenőinek létráját, minden fokon asztalosmesterrel találkozott volna.

Eléggé szófukar volt munka közben: órákig, napokig meg sem szólalt. Tudta ezt a családja – nem is zavarták - a szomszédok se jártak be hozzá napközben, a megrendelők is általában este keresték fel.

Voltak kivételek, ezek, általában, két estben történtek. Az egyik, mikor kész volt a legújabb darabbal. Akkor komótosan elhelyezkedve a vele egyidős széken, hellyel kínálva a vendéget, órákig tudott beszélni, kérdezni, hallgatni, megvitatlatolgatta a városka, meg a világ dolgait, gyűjtötte a híreket, átszűrte agysejtjei finom szitáin: a kétségest, a rosszat kiselejtezte, a jót, a hasznosat elraktározta.

No meg a jóra való idők estéin, mikor a nap már ásítózva bukdácsolt a nyugati hegyek vonulatán, kiült a ház elé a maga faragta lócára, kivárta, míg szomszédjai, vagy az éppen arra vetődő ismerőse egy-egy „Jó estét!”, meg „Hogy vagyunk, Pali bácsi?” után mellé telepedett. A mindig hosszúra nyúlt tereferének az Esthajnalcsillag hunyorgása, vagy éppen felesége édes-kedves unszolása vetett véget.

Reggelenként is volt kivétel, igaz csak néhány percnyi, mikor vonult a csorda a legelőre. A csordás ekkoron mindig a fejüket lépteik ütemére lóbáló tehének elé

sietett, hogy míg az utolsó is elhagyja Pali bácsi portájának határát, néhány szót váltson a mesterrel, aki nem mulasztotta el sosem, hogy végigmustrálja a vonulást.

Ez is hozzátartozott az eseményekben nem éppen dúskáló mindennapok összetevőihöz, mint ahogy Pali bácsi léte a Kossuth utcához, a takaros házhoz, amit még nagyapja épített, az örökösök meg hozzá-hozzáragasztottak valamit: egy verandát, a színt toldották, vagy éppen a műhelyhez toldottak egy helyiséget, kicserélték a kisméretű ablakokat.

Pali bácsi és örökké mosolygós élete párja három gyerekre bízta családjuk folytatását: egy leány, s két fiú vitte volna a beléjük plántált örökséget, de a sors úgy rendelkezett, hogy mindhárman kitanultak, idővel csak hazalátogató vendégek lettek.

A leány férjhez ment Magyarországra, le is telepedett rövid időn belül. Majd asszonyt talált a bátyjának, aki szintén budapesti lakos lett. A harmadik csak megismételte azt, amit testvérei végigjártak – ő is a fővárosba költözött.

Pali bácsi éppen nem szomorkodott, de ha gyermekei sorsának alakulásáról volt szó – nem is volt kimondottan vidám.

A gyerekek vitték magukhoz az anyjukat. Kezdetben egy-két hétre, majd egyre hosszabb időre, mígnem Pali bácsi azt újságolta, hogy a gyerekek kötik az ebet a karóhoz: települjenek a szülők is át Magyarországra. Lakás van, bármelyiküknél lakhatnak, ha meg úgy gondolják: hol az egyiknél, hol a másiknál.

Pali bácsi évekig nem adta be derekát. El-elutazott néhány hétre gyermekeihez, de javarészt itthon volt, míg két éve engedett az unszolásnak: áttelepedett ő is. Nehezebbre esett a változás: a papírijai már régen rendben voltak, de ő – ilyen-olyan kifogással élve – húzta-halasztotta az utazást. A két fia jött érte: többnapos futkosással elintézték a ház adásvételét, felpakolták a maradék holmikat. Pali bácsi kézzorítással búcsúzott a szomszédoktól, meg avval, hogy „hamarosan hazajövök.”

„Vajon hogy van az öreg mester?” – kérdezték egymástól a szomszédok anélkül, hogy választ vártak volna, majd egyre kevesebbet, ritkábban emlegették, ha meg mégis, akkor az volt az egyöntetű vélemény, hogy „biztos semmi baja, a gyermekeinek jól megy soruk, szeretik az öreget, törődnek vele.”

A tegnap láttam Pali bácsit. A Kossuth utcán hajtottam, mikor felfedeztem ismerős alakját volt portája előtt. Megálltam, odasiettem hozzá. A városban, úgy látszik, duplájára mérik az éveket, mert arcára függesztve gyorsan pergett volt a kalendárium. Nem értettem meg azonnal: sírt-e vagy szájzuga felé igyekvő ráncai magukkal húzták szemhéját és az dacolva és erőlködve belepirosodott a hasztalan próbálkozásba?

„Isten hozta, Pali bácsi! Hogy tetszik lenni?!” – nyújtottam parolára kezemet.

Az öreg simuló barátságba küldje jobbját, rámnézett, és halkán mondta:

„Köszönöm, szomszéd, köszönöm! Látja: ez hiányzik nekem, ez ami nincs. E nélkül nagyon nehéz nekem.”

Csak gondolkozott a folytatáson, vagy felfogta kérdező pillantásomat, mert nagyot nyelve, egy kis idő múltán folytatta:

„Megvan mindenem, a gyerekek mindent megadnak, drága feleségem is mindig mellettem van. De ez nagyon hiányzik: „Hogy van Pali bácsi? Hogy érzi magát?”

Órákig állhatok a ház előtt, senki rám se hederít. Mindenki mindig rohan, nem áll meg, nem jön oda senki egy hogyvagyra. Nekem meg nagyon hiányzik...”

„De, Pali bácsi – próbáltam valamiféle megnyugtatót kipróbálni magamból - a gyermekei, és már hál’ istennek az unokái ott vannak, együtt vannak, ők biztos törődnek biztos megkérdezik?!”

„Igen, igen... – pásztázta végig az utcát fáradt szemeivel – aranyosak, figyelmesek, érdeklődnek, megkérdik a reggeli rohanáskor, no meg este is, ha éppen holtfáradtan hazavánszorogva nem felejtik el. Rohanás ott az élet... Szerettem volna folytatni a mesterségemet, de a gyerekek azt mondták, hogy egy ilyen nagy városban sok pénzbe kerül, meg nehéz is műhelyt berendezni, meg a fa nem is divat már... Minden műanyagból van, az meg szófogadatlan, nem követi az ember akaratát, kezét, meg hát eleget dolgoztam életemben, pihenjek már... Hát ebbe lassan belenyugodtam” – küldte pihenőre kimondott gondolatait, majd két lélegzetnyi szünet után, míg azon gondolkodott, hogy egy mondatba keretezze lelkét marcangoló fájdalmát, folytatta:

„De erről nem tudtak lebeszélni, hazajöttem, mert arra vágytam, hogy kiálljak a ház elé, mert tudtam, biztos voltam: valaki jönni fog, kezét szorít és szól, megkérdezi: Adj isten, jó napot, Pali bácsi! Hogy van? És ha még ismer, ha van egy kis ideje, hát elbeszélget velem...”

Dr. Szöllősy Tibor

Az anyajegy

Kiterjedt rokonságunkban nagyon sok olyan dolog történt, ami első hallásra hihetetlennek tűnik. Nagymamám bölcs mondása szerint nincsenek véletlenek, mert minden okkal történik. Csodák viszont történhetnek velünk, ha erősen hiszünk bennük. Dédimamáék családjában történt eset is bizonyíték rá.

- Jó reggelt kedvesem! Képzeld álmomban megtaláltam az édesanyámat!

Elmondhatatlan érzés - mesélte lelkesen Eszter.

Gábor szeretettel ölelte át feleségét - elhiszem drága Hópihém! - Hiszek abban, hogy egyszer tényleg rátalálok!" A nap is minden nap felkel, történjék bármi. Higgyetek a csodában, mert vannak csodák és valóra vált álmok!" - Mindig ezt mondta nekik Marika néni az intézetben, aki végtelen szeretettel és türelemmel próbált mindenki anyukája lenni. Nyolcévesen került nevelőszülőkhöz, ahol már volt egy tízéves és egy tizenkét éves fiúgyermek. A fiúkkal igazi testvérként nőttek fel. Nagyon szeretik egymást, részt vesznek egymás életében. A nevelő- szüleik mindent megtettek azért, hogy igazi családként éljenek. Tiszteleggel felnevelték és tanították őket. Kati anyuék büszkék voltak diplomás gyermekeikre. Boldogok voltak mikor nagyszülők lettek. Imádták az unokákat. Marika nénit mindig meghívták életük nagy eseményeire. Az ő segítségével sikerült kideríteni, hogy a fiúk szülei alkoholisták és bűnözők voltak, akiket börtönbe zártak. Egyszer elmentek látogatóba, de nem akarták látni őket. A fiúk végtelenül szomorúak voltak, de tudomásul vették és onnantól Kati anyuék tekintették igazi szüleiknek. Eszter is szerette volna megismerni az édes szüleit. Hosszas kutakodás után Marika néni annyit tudott kideríteni, hogy egy jó hírű gazdag család megesett lánya volt, aki szülői fenyegetésre mondott le a babáról. A szegénytől és a családtól menekülve került hét hónapra a vidéki rokonokhoz, ahol életet adott egy kislánynak. Pár hetes volt a pici, amikor beadták a lelencházba. Ha bántották vagy fájt a lelke mindig a képzeletbeli édesanyjához menekült, aki szép és okos volt. A kérdéseire megnyugtató válaszokat adott. - Igen! Nagyon fájt neki mikor erőszakkal elvették tőle! Nem múlt el egyetlen nap, hogy ne gondolt volna rá! Biztos benne, hogy megtalálják egymást! Ezek a gondolatok jártak Eszter fejében egy furcsa megmagyarázhatatlan érzés kíséretében. Sok mindent szeretne csinálni a hétvégén, ezért kért péntekre szabot. A gyerekek vasárnap jönnek az unokákkal, akik biztos lázasan készülnek Gáborral együtt az Ötvenedik szülinapjára.

A piacon hamar végzett, a tojásos nénit hagyta utoljára. Csak pár lépés volt hátra, mikor a pult előtt álló hölgy elcsúszott egy törött tojás által hagyott folton. Gyorsan felsegítették egy fiatalemberrel. Szegény nagyon fájlalta a karját. Eszter nézte a fájdalomtól könnyes szemeket, s közben olyan érzése volt, hogy valahonnan ismeri ezt az arcot.

- Ha ennyire fáj, lehet, hogy eltört meg kell röntgenezni! Szívesen elviszem a közeli kórházba! - Összeszedték a táskákat és elindultak. Nem sejtették, hogy ez a találkozás meg fogja változtatni az életüket.

A balesetin sokat kellett várni a vizsgálatra és még többet a röntgenre. A várakozás hosszú órái alatt beszélgettek. Olga néni sírva fakadt mikor felajánlotta, hogy értesíti a családját. - Drága csillagom! Sajnos nekem nincs családom. Két éve költözött az angyalok kertjébe az én drága férjem Egy Mariska nevű segítóm van, aki heti háromszor jön, rendben tartja a lakást és intézi a dolgaimat, amit én nem tudok. Ő szokott vásárolni én csak apró cseprő dolgokat veszek. A piacra az emberek miatt járok, jókat lehet beszélgetni. Tudod kedves! Nem nagyon találok a helyem ebben a városi forgatagban. Mi öt éve egy alföldi településről költöztünk ide, azért, hogy a beteg férjem a legjobb kezeléseket és ellátást kapja meg. Mindent megpróbáltunk, de legyőzte őt a gyilkos kór. Negyvennyolc évig voltunk jóban, rosszban együtt. A kezdeti nehézségek ellenére, ami az én ellenállásomat jelentette. Mivel a szívem akkor még Marciba a lovászkunkba volt szerelmes, akivel fájdalmas emlékek kötöttek össze. Az én Zoltánom nagyon türelmes és kitartó volt. Szép lassan összeszoktunk, boldogok voltunk, mikor megszületett a kisfiúnk. Az évek múlásával az egymás után lebetegedő szüleinket szeretettel ápoltuk gondoztuk, ami nagyon megterhelő volt. Csak Zolika hozott vidámságot az életünkbe. Egyszer anyám megjegyezte milyen kár, hogy csak egy unokájuk van. Ezzel nagyon szíven szúrt, majd elmesélem, hogy miért. Egymás után mentek el sok szenvedés után. Hiányuk fáj, bármennyire is tisztában vagyunk azzal, hogy ez az élet rendje. Árvák lettünk, se szüleink se testvéreink. Barátaink voltak és vannak, de az nem olyan, mint egy vérségi kötelék. Csak egymásra számíhattunk. Zolika volt a mindenünk. Örültünk mikor szerelmes lett egy aranyos kislányba. Vártuk az esküvőt és titkon reméltük, hogy több gyermekük lesz. Nekünk sajnos nem lett, pedig szerettük volna. Imádta a lovakat, jó lovas volt. Huszonöt éves korában az esküvője előtt egy hónappal, végzetes lovas baleset miatt indult el a fényösvényen a csillagok közé. - Eszter pisszeni sem mert, nehogy megzavarja az emlékezés folyamatát. - Nem értettük, hogy a jóisten miért büntet minket? Felfogni a felfoghatatlant, megérteni az érthetlent egyszerűen nem tudtuk! Az otthonunkba a fájdalom és keserűség költözött. A barátaink próbáltak enyhíteni a lelki gondjaikon, mégis hosszú időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy újra éljünk.

Kitaláltuk, hogy gyerek programokat szervezünk és tanítjuk őket a birtokon. Zolim agrármérnök volt én pedig francia nyelvtanár. Nagyon jó ötletnek bizonyult, sok gyerek járt hozzánk. A gyerekekkel való foglalkozás örömet hozott sivár életünkbe. Újra boldognak éreztük magunkat! – Dr. Kocsisné - kiabálta a nővérke a röntgen ajtóban. - Olga néni magát hívják! - Ránézett az órájára negyed kettő volt, - jól elment az idő! Most már mindegy nem hagyhatja itt a nénit egyedül, még haza kell vinni szegényt. - Gyorsan felhívta Gábort, pár szóval elmesélte mi

történt, és nem tudja mikor ér haza. - Azért próbálj időben jönni jószágos tündérem! Ma én készítek vacsorát! - Ezért imádom ezt az embert, mosolyogva tette el a telefonját.

A röntgen elkészült és alsó kartörést mutatott. - Menjenek át a gipszelőbe! - adta ki az utasítást, a cseppet sem kedves nővérke. Mikor meglátták a várakozókat azt gondolták, hogy ott fognak éjszakázni. Eszter a büféből hozott innivalót és szendvicset. Jólesett nekik az étel - Miért nem tetszett haza menni, ha ennyire egyedül érzi magát Olga néni? - Tudod kedves, csípőműtétre várok és utána megyek. Hamarosan rám kerül a sor. Most egy barátunk gyermekei élnek a kisebbik házban ők tartanak mindent rendben. Nagyon belefáradtam a magányba. Ráadásul a lelkemet kízó büntudat gyötri, aminek terhét cipelem egész életemben. - Lassan fogyatkozott a várakozók száma. Négy órakor hívták a gipszelőbe. Nem kellett sokat várni, könyékig gipszben volt a bal karja mikor kijött. - Hazaviszem! Hol tetszik lakni? Nap utca három. - Érdekes, hogy még nem találkoztunk? Mi a szomszéd Hold utcában lakunk és arra szoktunk sétálni Zsömi kutyánkkal. - Téged az égiek küldtek nekem! Az egész napodat velem töltöttem pedig biztos lett volna ezer más dolgod. - Ne tessék, ezzel foglalkozni örülök, hogy megismertem! - Nagyon elfáradtam - mondta miután leült a kényelmes fotelba. - Nem értem mi történt velem? Nem szoktam így kinyílni idegen embereknek. De olyan furcsa érzésem van, mintha mi valahonnan ismernénk egymást. Amikor a tekintetünk találkozott egy pillanatra úgy éreztem mintha Marci nézett volna rám! - Meséljen Olga néni! Van időm! - Gáborom készít vacsorát és pár perc alatt hazaérek. - Vannak gyerekeid Csillagom? - Igen, egy fiú és egy lány és gyönyörű unokák. - Akkor te nagyon boldog lehetsz! - Fáj a lelke, hogy nem tudtam nagymama lenni. Tudom én, hogy a gyerekek és az unokák szebbé teszik a mindennapokat! - Sajnos az én gyerekeim nem tudták élvezni az igazi nagyszülők szeretetét. A férjem szülei és a nevelő szüleim korán itt hagytak minket. - Mi történt az édes szüleiddel? - Csak annyit tudok, hogy pár hetesen beadtak egy gyerekotthonba. Nyolcéves koromban kerültem nevelőszülőkhöz. Kati anyu és Béla apu csodálatos emberek voltak. Saját gyermeküként neveltek minket, igazi család vagyunk! Kerestük a szüleinket. A fiúknak sikerült, de nem akarták látni őket a börtönben lévő szüleik. Az én édesanyámról azt tudjuk, hogy fiatal megesett lány volt, akit szülei kényszerítettek arra, hogy mondjon le a gyermekéről. Marika néni a nevelőnk mindig azt mondta, hogy higgyünk a csodában, mert léteznek csodák! Kati anyu is biztatott, hogy ne adjam fel! Meddig várjak? Április huszadikán vasárnap leszek ötven éves! Ne tessék sírni! - Megszakad a szívem, ahogy hallgatlak. Én is bízom az égiek segítségével, és hiszem, hogy megtalálom a kislányomat! Neki is vasárnap lesz a születésnapja, ötven éve keresem. - Olga néninek van egy lánya? - Meséltem neked Marciról, a lovász fiúról, együtt nőttünk fel. A szülei is nálunk dolgoztak. Három évvel idősebb volt nálam. Ügyes volt

mindenhez értett, tanult. Többre szeretett volna jutni, mint a szülei. Vele éltem meg az első szerelem minden csodáját. Hamar állapotos lettem. A szüleim hallani sem akartak arról, hogy egy csóri parasztgyerekhez adják egyszem lányukat. Ezért elvittek messzire a vidéki rokonokhoz és ott született meg az én drága gyermekem. Julianna Eszter gyönyörű baba volt. Éjjel nappal sírtam, hogy ne vegyék el tőlem. Marcival felneveljük, hiszen mi vagyunk a szülei. Anyám kiabált apám pedig csak hajtogatta, hogy micsoda szégyen! Lelenházba adjuk a porontyot és folytatjuk tovább az életünket! Tanulsz tovább! Mi majd kiválasztjuk a férjedet! A lovász fiút a családjával együtt elküldtük! Mindkettőt elfelejtetted! Érted! Kitépett a szívemből egy darabot mikor elvette tőlem és azt mondta - „ezt a fattyút még az emlékeidből is ki kell törölni megértetted! „- Szerettem a szüleimet, akkor szememben ők voltak a világ leggonoszabb emberei. Nem tudtam meg, hogy hová adták az be az én kicsikémet. Hát ez az én nagy fájdalmam. Szerintem nem volt véletlen a találkozásunk. Még soha senkinek nem meséltem erről. Olyan mintha régóta ismernének. - Érdekes, hogy ezt tetszik mondani, mert én is valami ilyesmit éreztem, amikor felsegítettem. Lassan mennem kell. Leírom a telefonszámomat, ha valamire szüksége lenne. Holnap délután hozok egy kis sütit. - Köszönöm a mai napot Csillagom! Várlak!

Gábor finom vacsorát készített. Eszter egész este mesélt. - Nagyon aranyos, ilyennek képzeltem az édesanyámat. - Az érzések, jelzések az elmének tudod drága segítő angyalom! Micsoda szülinapi ajándék lenne ez neked! Pihenj és álmoldj szépeket Hópihém!

Olga néni és Eszter is nehezen tudott elaludni. Próbálták feldolgozni a napot és érzéseket, amiket a találkozás váltott ki bennük. A szívüket átjáró melegség, nem a véletlen műve, ismerik egymást valahonnan. Biztosan van rá magyarázat csak még nem jöttek rá.

Szombaton Gábor segítségével kész lett minden, az ételeket előkészítették, a sütit megsütötték. - Csomagolok és indulok! - menj, látom, hogy izgatott vagy. - Viszek egy fényképalbumot, hogy megmutassam a családomat.

Olga néni boldogan nyitott ajtót. - Megjöttél Csillagom! Egész éjjel a tegnapi nap járt a fejemben. Teljesen összezavarodtam. - Én is így vagyok ezzel a találkozással - mondta Eszter. - Segítsek valamit? - Később jól esne egy kis zuhanyozás, most inkább beszéljünk. - Meséljen Marciról. mi történt vele? Él még? - annyit tudok, hogy utánam akart jönni. Budapestről sok levelet írt, amit anyáék eltüntettek. Ezt ők mesélték el sok év után, a levelekből tudták meg, hogy diplomás mérnök lett, és Németországba ment dolgozni. Anya nevetve mondta, hogy azt írta amíg él csak engem fog szeretni és nem felejt el, hogy valahol él egy gyermekünk. Bízik az Isteni gondviselésben és reméli, hogy fogunk találkozni. Gőgösen és megvetéssel mondták, a buta parasztja mit akar egy fattyúval? - Ha meghallgatott az úr, akkor nem maradt életben az a csenevész poronty - könnyeivel

küszködve mesélte el, hogy szülei így adták tudtára Marci leveleinek tartalmát. Nem törődve azzal, hogy fájdalmat okoztak neki ezzel.

Szerettem a férjemet, de az első szerelmet soha nem lehet elfelejteni. A közös gyermekünk pedig egy fájdalom csomókkal teli kötelék, ami örökké összeköt bennünket.

Ha szeretné, megpróbáljuk az internet segítségével felkutatni! A fiam majd segít. - Ez nagyon izgalmasan hangzik, köszönöm! Most mesélj te Csillagom! - Tegnap már beszéltem Kati anyuéről akik a világ legjobb szülei voltak. Szerető családban neveltek minket. Sajnos nagyon korán kapták meg az égi behívót. Hiányérzetem csak az édes szüleim miatt volt. Egész életemben kerestem őket, sajnos nincs semmi azon kívül, amit elmondtam. De nem adom fel! Hiszek abban, hogy megtalálom őket valami csoda által. Van egy áldott jó férjem, akire mindenben számíthatok. A gyerekeink boldog házasságban élnek. Az unokáink két fiú és két lány bearanyozzák a napjainkat. Hoztam fotókat is hogy megmutassam őket. Itt vannak az én kincseim! - Olga néni gyönyörködve nézte az aranyos gyermek fotókat. Aztán egy hirtelen mozdulattal felkapta és felkiáltott Zsolti felnőtt képét meglátva. - Uramatyám ez nem lehet igaz! - Zokogva szorította magához. - Mi a baj? Mi történt? - kérdezte rémülten Eszter - Úgy éreztem mintha Marci nézne rám! Nem értem, hogy hasonlíthat rá ennyire a fiad? - Az én Zsoltim olyan, mint Marci volt? - Pontosan emlékszem a szemére, a göndör barna fűrtjeire, a szép formás ajkára, hidd el Csillagom! Van egy régi képem az éjjeli szekrény fiókjában, légy szíves hozd ide! - Eszter megtalálta a megsárgult fotót, amin fiatalok voltak egy csokorba. Felismerte Olga nénit, a mellette álló fiú tényleg olyan, mint az ő fia. - Most már hiszel nekem? - Igen, megdöbbentő ez a hasonlóság! - Végig nézték a többi képet is, de közben mindketten azon gondolkodtak, hogy ez nem lehet véletlen. Akkor még nem sejtették, hogy a fürdőszobába olyan felfedezést tesznek, ami mindent megváltoztat.

Szép lassan elkezdte vetkőztetni Olga nénit, aki nagyon szégyellte elesettségét. Ott állt pőrén, mint egy sebzett kismadár. - Eszter hirtelen felkiáltott - Uramisten ez nem lehet igaz! Nem hiszem el! - Mi történt? Mi a baj Csillagom? - kérdezte rémülten szegény - Baj? Nincs baj! Tessék nézni! - gyorsan szabaddá tette a hasát. - Látja ezt? Kérdezte szinte kiabálva. Édes Istenem segíts! Mindketten látták a másik hasán a köldökhöz közel lévő körte alakú, egyforma nagyságú anyajegyét. Zokogva ölelték egymást. - Édesanyám! - Drága gyermekem! Megtaláltalak! - Ezt mondogatták egymásnak miközben patakokban folytak a könnyek. Eszter gyorsan lemosta, a víz és a könnyek összefolytak. - Tudtam! Éreztem, hogy ismerlek valahonnan, Kislányom. - Én is hasonlóan éreztem anya az első pillanattól! Hihetetlen és mégis igaz, hogy vannak csodák! Ötven évet vártam arra, hogy ki tudjam mondani a világ legszebb szavát Édesanyám! - Eszter csókolta, ahol érte. Mindig velem voltál drága kislányom. Kérlek, bocsáss meg nekem! - Anya boldog

vagyok, hogy rád találtam! Többet nem engedlek el! - Telefonálok Gábornak, hogy jöjjön át! - Hálás vagyok neki, hogy vigyázott rád, és helyettem is szeretett, a családjáért és mindenért, amit tett!

Gábor mosolyogva érkezett. Csodálkozva nézte a két könnyű áztatta arcot. Sok hasonlóságot fedezett fel rajtuk. - Mi történt kedvesem? - Eszter kihúzta magát és mondta - Bemutatom az édesanyámat! - Csaknem? Tényleg megtaláltad? Biztos? - Az anyajegy nem hazudik! Az élettörténetben is minden jel arra utal, hogy én vagyok az a gyermek, akitől elszakították annak idején! - Drága Olga néni ez egy csoda, hogy ennyi év után végre megtalálták egymást! Mindenki nagyon várta, hogy Eszternek sikerüljön, mert ő biztos volt benne, hogy megtalálják egymást. - Késő estig beszélgettek. Az éj bóbórpálástja alá bújva próbálták meg érzéseiket kordában tartani. Izgatottan várták a másnapi találkozást a gyerekekkel. Az unokák boldogan ölelték őket, észre sem vették a fotelban ülő Olga mamát. Addig amíg fel nem kiáltott mikor Zsolti is belépett. Édes Istenem! - Mi történt anya? - Nem csak hasonlít, hanem pont olyan! Azt hittem Marcit látom az ajtóban! - Ő Zsolti az unokád és Rita a párja. A két fiú az övékké. - Mi van? Ki kicsoda? - kérdezte Zsolt elképedve. - Igen! Megtaláltam! Ő az édesanyám! - Végre sikerült! Meg vagy nagyi! Nagyon boldog vagyok felkapta és pördült vele egyet. - A fiúk ölelgették, dédimami jó, hogy itt vagy! - Katicák is megérkeztek. A kicsik szaladtak eléjük - Itt van a dédimami! - Miről beszélnek? - kérdezték Gábortól - Meglepetés! Mindjárt megtudjátok! - Gyerekek megtaláltam az édesanyámat! Ismerjétek meg Olga mamát! - Anya ez hihetetlen - sírva ölelte Katica őket. Micsoda szülinapi ajándék! - Ez maga a csoda, hogy itt lehetek veletek együtt! Él a gyermekem, vele kaptam egy szerető családot vannak unokáim és dédunokáim. Köszönöm Istenem! - Meséljétek el a csodát Anya! - kérték a gyerekek. Eszter elmondta a véletlen találkozás a segítőkészségével kezdődött. Az életszilánkok apró töredékei mind közelebb vitték egymáshoz őket. A megmagyarázhatatlan érzés mintha már ismernék egymást. A mélyen eltemetett fájdalmas emlékek felszínre hozása. Az őszinte kitárulkozás, amin ők is meglepődtek. A katarzisz megélése, amikor felfedezték egymáson az anyajegyét. Fogták egymás kezét és tudták, hogy soha többé nem engedik el. - Sok év telt el egymás nélkül. A hátralévő életemben szeretném megélni azt a csodát, amit a család összetartó ereje és szeretete jelent! Megadjátok nekem ezt a lehetőséget? - Ezernyi kérdés hangzott el, mindent tudni akartak egymásról, sokféle érzelm tört felszínre, sírtak és nevettek. Mindenki tisztában volt vele, hogy az elmúlt éveket nem lehet pótolni. Viszont a hátralévő időt közösen tudják megélni. - Tudod nagyi mi a szülinapunkon anyának hozunk életvirágot, azzal köszönjük meg neki, hogy életet kaptunk tőle. Épphogy befejezték a mesélést. Eszter jött egy szál rózsával és életében először ötvenévesen, megköszönte édesanyjának a létét. Szem nem maradt szárazon, azon napon már sokadszorra nyíltak a könnyesapok. Eszter

gyermeki szeretettel ölelte, végre itt vagy édesanyám! A szívem azt súgja, megtaláljuk apát is. Az Isteni gondviselés segíteni fog nekünk! Higgyünk a csodákban, mert csodák vannak!

T. Bernáth Panni

Könnyű?

Nehéz megélni a távolságot,
Nehéz átélni a bezártságot.
Nehéz vagy könnyű veled élni
48 éve társam?
Távol van gyerek, unoka, barát...
Önként bezártuk magunk, hát
találjunk ismét egymásra,
48 éve társam!
Távolra szakított tőlünk
a műszakos munka,
bár tudtuk: itt vagy. Szilárdan.
Háttérben, gubózva,
48 éve társam.
Sok lett a feladat, ott volt a család.
Szüleink, gyerekek, munka, unokák...
figyelem-morzsa jutott csak rád,
48 éve társam.
Kényszerű-kettesben lassulok hozzád.
A külső világ csak média.
Vájberen, fészbukon lát család, barát.
Otthon-szigeten most kezdjük újra...
48 éve társam.

Takácsné Tóth Márta

Visszatekintő

Elmúltam hatvan.
Mint harmadik gyerek születtem
Ratkó korszakban, de
Felcseperedtem.
Nőttem!
Négy évesen a kiságy rácsán
A lábam kilógott, ekkor lett nagy
ágyam,
És hat évig szalmazsákos ágyban
Nagyanyám a társam.
Tíz évesen lett fekhelyünk keskeny,
Nem volt mit tenni, külön ágyat
kellett venni!
Lányoké lett a kisszoba:
Nővérem, én és nagymama.

Szolgált ez, mint étkező, nappali,
Egyben tanulószoba.
Ezalatt bátyánk az ünnepi
Ebédlőt bitorolta!
Röpke nyolc év és jött az egyetem,
Mikor kedvenc,
Első és egyetlen
Férjemmel megismerkedtem.
Ez lett a sorsom,
Azóta ágyam vele osztom.
Az L-t és két X-et
Két év múlva írom.
Ötven éve mellettem ő szuszog.
Még, hogy szuszog? Horkol!
De már rutinos vagyok,
Visszahorkolok!

Takácsné Tóth Márta

Így olvasok én

Szóval, én nagyon szeretek olvasni. És ez régen is így volt. Már akkor is, amikor még nem is tudtam olvasni. Bár én már nem emlékszem ezekre a történetre, de anyukám elmesélte, hogy hogy történtek.

Két testvérem van, egy nővérem és egy húgom. Amikor a húgom megszületett, kicsivel múltam hároméves. Mariann először csak evett-aludt, de ahogy teltek a hónapok, egyre többet mocorgott és azt akarta, hogy anya mindig vele legyen. Így szinte semmit nem tudott nyugodtan megcsinálni. Szerettem volna anyukámnak segíteni, hogy nyugodtan tudjon reggelizni, ezért megkértem, hogy tegye mellém az ágyra a hujit. Majd leültem mellé, és levettem a szekrényről egy érdekes könyvet. Bár akkor még nem is tudtam olvasni, néztem a képeket és az alapján nagy beleéléssel kezdtem „olvasni” neki. Sőt nem csak, hogy mondtam a történetet, hanem lapozgattam is a könyvet közben, hogy még valóságosabbnak tűnjön. És addig anyukám nyugodtan meg tudott reggelizni, mivel a húgom békésen feküdt, amíg a történeteimet hallgatta. Pedig olyan kicsi volt, hogy nem is érthette, miről mesélek neki.

Anya azt is elmesélte, hogy ovis koromban, amikor utaztunk, mindig vittem magammal könyvet a hosszabb utakra. Persze ekkor sem tudtam még olvasni. De azért vittem magammal. És itt is eljátszottam, hogy magamban olvasok, mert azt láttam, hogy a családban a többiek is ezt csinálják. Felnőttes és komoly dolognak tűnt. Ám valójában csak lapozgattam, és közben vártam is egy kicsit, hogy úgy tűnjön, mintha ténylegesen a könyvet olvasnám. De legtöbbször nem valami gyerekönyvet fogtam, hanem anyukám könyvei közül választottam egy éppen szimpatikusnak tűnőt. Egy alkalommal anyukámnak egy angol nyelvű regényét szemeltem ki. A busz éppen leelő állatok mellett haladt el és anyukám szólta is, hogy nézzek ki az ablakon. Erre én azt feleltem, hogy „Mindjárt, csak még gyorsan elolvasom ezt az oldalt.” Aztán így is tettem. Végignéztem a sorokat, majd lapoztam és felnéztem. Ugyan már nem sok mindent láttam, de ez nem zavart, mert azt gondoltam, hogy az olvasás fontosabb.

Azóta jó néhány év eltelt, de számomra az olvasás még mindig ugyanolyan fontos. Bár manapság azt hiszem, inkább kinéznék az ablakon, hiszen tudom, hogy a könyv megvár, míg vannak olyan élmények, amelyeket, ha elszalasztunk, nem térnek többé vissza.

Tengler Gabriella

Családi rege

Ajánlás: Szeretettel Péter fiamnak 25. születésnapjára

Mert „*Gyökereket és Szárnyakat*” szeretnék adni neked.

Gyökereket, hogy tudd honnan jöttünk, kik vagyunk, hova tartozol;

És szárnyakat, hogy szabadon élj, szabadon válassz, messzire szállj!

Vidd tovább az örökségünket, de mindig tudd merre és meddig szárnyalsz.

Előszó

Érzem, amint összeroppanok az emlékek és felfedezések mázsás súlya alatt.

Darabokra török, majd összerakom magamat és keresgélek tovább, olvasok, levelezek, kutatok, adatokat gyűjtök. A ház minden zugából dobozokat veszek elő, majd a ház minden szabad felületére anyagokat terítek szét. Válogatom a régi fotókat, rég elfeledett tárgyi emlékeket, relikviákat. Az enyémeiket, a tiédet, a családunkét. A családét, akinek a tagjait megtépázta a történelem vihara, akik a világban sodródva úgy szóródtak szét a szélrózsa minden irányába, mint az elszakadt gyöngysor szerte guruló gyöngyszemei.

Rokonaink fellelhetőek Kanadában, Ausztráliában, Németországban, Párizsban; itthon Budapesten, Debrecenben és Hosszúpályin, Szegeden, talán Pécsen is; az otthonmaradtak Újvidéken, Bácsfeketehegyen, Szabadkán, Titelen, újabban már Londonban is. Apád révén pedig Szabadkán, Tordán és Nagybecskerekén, akiről tudunk.

Családfánkából kitűnik: Sokan vagyunk, te mégis oly kevés emberrel voltál körülvéve! Keveseket ismersz oly színes családjából. Nem adatott meg az élettől a találkozás öröme a sok unokatestvérrel, a közös játék, a huncutságok, a nagy családi összejövetelek élménye. Mindig felnőttek között mozogtál. Ettől mondjuk korán tudtál érettként gondolkodni, jól kijössz az idősekkel, ellenben úgy érzem, talán éppen ezért kell néha előtörni a „Rosszcsont Peti énednek”, kiélni a nem kiélt gyermeki, kamaszos csínyteteket.

Tudtuk, hogy foglalkoztat felmenőid kiléte. Sokat kérdeztél Terényről is, kikerested a térképen és még kislányként megfogadtad, amint megkapod a személyit, oda motorozol és felkutatod az összefüggéseket.

Felmenőket ott nem találtál, mégis, olyan büszke voltam, amikor első épített choppereden, a kék Simsonból fekete csodává varázsolt 50 köbcentissel elmotoroztál Terénybe. Árkon-bokron, hegyen-völgyön át tekertél szakadó esőben a Nógrádi kis faluba. Érdeklődve fogadtak és kedvesen megkávéztattak Terény Polgármesteri Hivatalában. Jól eláztál, de a kitűzött cél megvalósult, a terved SIKERÜLT! Óriási!

Én most összeállítom neked „legendás családunk kalandos történetét” visszamenőleg az 1800-as évekig, egészen Szépapádig úgy, ahogyan a családom tagjaitól hallottam, ahogy kislányként megéltem és azon iratok alapján, amiket fiókjaim, dobozaim rejtnek.

Családi történetem kalandos kezdete

Akik cirógattak

Amit felmenőimről otthon hallottam, amolyan regényszerű történet. Olykor vidám, néha mesészerű és hihetetlennek tűnő, gyakran szomorú tények, az utódok sorsát befolyásoló élettörténetek ezek...

Nagymihályiné Éva, a dédanyám

Órá még emlékszem. Ismertem. Róla kaptam a keresztnévemet. Dédike a lányával, nagyanyámmal és annak családjával élt hön szeretett nagyapám házában Újvidéken*, a Darányi Telepen. Nehéz gyermekkor volt, de kamaszlányként

férjhez ment dédapámhoz és a nagy korkülönbség ellenére is hosszú, boldog életük volt.

Dédike a felső udvarban ücsörgött karosszékében, az ezüsthfnyő alatt. Fekete ruhát és fekete kendőt viselt, lábán fekete mamusz volt, de orcája jóságot, melegséget sugárzott. Szeme csillogásával megtörte a nagy feketeséget, így emlékeimben is úgy él, amint ragyogás veszi körül. Emlékszem, ahogyan édesanyám odahajol hozzá, gyengéden megcsókolja, engem az ölébe ültet, ő pedig mosolyogva ringat és cirógat.

Az óriási ezüsthfnyő számtalan családi összejövetel színhelye volt. Nagyanyánk fogta össze, ölelte egygyé a családot. Ott ünnepeltük a születésnapokat, ott ültük meg a családi, vallási és állami ünnepeket, mindig az adott történelmi állam aktuális történelmi ünnepét; és az ezüsthfnyő alatt tartottuk a nagy vasárnapi ebédeket.

Kecskeméti udvarunkban is van egy ilyen fa. Születésedet követően vettük nagyapáddal, nagyanyád pedig beültette a felső kert közepébe. Nem sikerült alatta nagy családi összejöveleteket tartani, pedig mindketten úgy vágytunk rá, de a veled egykorú ezüsthfnyő végigkísérte életed eseményeit. Koronája a te élettörténeteid tanúja.

* (Neoplanta/Neusatz/Novi Sad) Végel László: Neoplanta, avagy az Ígéret Földje
1748-ban összefogtak a németek, a szerbek, a magyarok, a zsidók, az örmények meg a többi itt élő nemzetség, összekaparták megspórolt pénzüket, bankkölcst vettek fel, és a tömérdek bankóval Bécsbe utaztak, hogy Mária Terézia császárnőtől megvásárolják a szabad királyi város címet. A császárnő megkérdezte, mi a neve a városuknak, mire az alapító atyák töredelmesen bevallották, hogy nincs neve. Felkérték őfelségét, legyen városuk keresztanyja. A császárnő elővette arany pennáját, és gyöngybetűkkel írta a latin nyelvű alapító okiratra: Legyen a neve Neoplanta, és minden nép nevezze saját nyelvén. Éljenek békében, szeressék egymást, ez a soknemzetiségű város legyen példája a különböző nációk békés egymás mellett élésének. Eltelt több mint 250 év. Neoplanta – azaz Újvidék – népei azóta folyamatosan gyilkolják egymást.

Összefércelt történetek

Ótata

(id. Bálint Imre (1895. november 4. – †1968) református vallású)

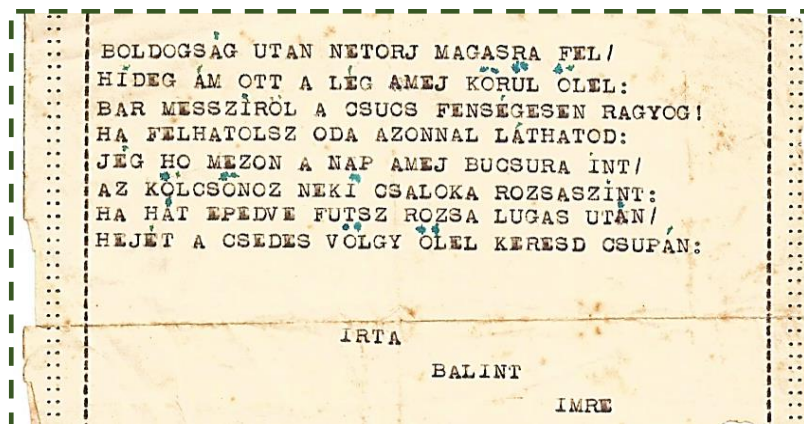
Rajongtam érte. A kedvence voltam, emlékezetes és fájdalmas megszületésem órájától.

Én már kopaszodó, sokat megélt öreg úrként ismertem meg. Égszínkék, igéző szeme volt. Hetyke bajsza ekkor már deresedőre fordult. Becsületes, halk szavú, derék ember volt. Kerülte a vitát, ő már csak az élet szép oldalát kívánta magának

és a családtagjainak. Ezermesterként ismerték és igazi polihisztor volt. Beszél magyarul, szerb-horvátul, németül és a fogságban megtanult oroszul. Gyönyörű énekhangja volt és több hangszeren játszott: asztali citerán, nagybőgőn és balalajkán. Élénk színekkel festett, többnyire akvarelleket. Könnyen faragta a rímeket, verseket írt, a legtöbbet nagyanyámhoz, az orosz fogságból.

Ettől volt gazdag, a tehetsége volt az a felbecsülhetetlen érték, amit unokáinak örökül hagyott; a Duna és a virágok, meg az állatok szeretete él mindnyájunkban, egy-egy talentumából merítve pedig mi, az unokák többen is művészpályára léptünk. Ő kertészmérnöknek tanult, tanulmányai kimenetelét nem ismerem. Az oklevél megszerzésének vagy a háború állt gátat, vagy ami megmaradt belőle, az sajnos a tűz martaléka lett neje halála után több jelentős irattal és emlékekkel együtt.

Kalandozó életútja során megtapasztalta a hideget, a magányt, a fájdalmat, az epekedő vágyat. Erről egyik fennmaradt versrészlete tanúskodik. Keltezés nincs a lapon, nem magyar írógépen gépelték.

Ótatának ladikja volt a Kis-Dunán, a Sodrosnál. Hajnalban lejárt horgászni. A nyári konyhában reggel 7-kor már ropogós rántott hal várta az ébredőket. Néha pizsamában rohantam ki pusztit cuppantani ráncos arcára, néha viszont magával vitt a Dunára. Ez maga a csoda volt. A fiú unokákat nem szerette a csónakban, izgetek-mozogtak, zajongtak, elzavarták a halakat, mindig valami bajuk volt. Én csendben maradtam, mert egy másik világba csöppentem, egy belső képzeletvilágba.

- Miért kelted hajnali 4-kor a lányt? – kérdezte ilyenkor zsörtöklődve nagyanyám.
- Mert szeretünk együtt kint és mert az este megígértem neki, hogy jöhet – válaszolta.

Persze álmosan keltem ki az ágyból, de percekben belül mérhetetlen öröm feszítette a mellkasomat: a Dunára vezető úton az ember még beleborzongott a hűvös hajnalba, de a felkelő nap sugarai hamarosan verőfényes napot jelezvén ragyogták

be a Duna vizét. Madarak serege csivített és jelezte hangosan az új nap és az új örömteli élmények kezdetét. Testem-lelkem átjárta a hajnali bódulat. A levegőben a föld és a víz jellegzetes illata keveredett, amit ma is úgy keresek, amikor otthon járok. Kimondottan élveztem kievezni vele a Kis-Dunáról a Nagy-Dunára. Összeérő zöld ágak között haladtunk. Érdekes hangokat hallatott az evező, a víz csobbanása, a levelek susogása, és az állatvilág a kis szigeten, ahogyan siklottunk a Sodroszon. Én őserdőnek képzeltem azt a szakaszt, magamban kaland történeteket játszottam el, ezek filmként pörögtek le a szemem előtt. Gazdag volt a képzelet világom, te ezt megérted, fiam. Emlékszem, akkor még valóban kék volt a Duna. A dunai halászlé főzéséhez a folyóból mertünk vizet, a bográcsról a zsírt pedig dunai homokkal dörzsölte le nagyapám.

Ő a vízen és a kertben érezte jól magát. Miután államosításkor elvették a Duna túlsópartján Szerémségben Kamanc-i szőlőjüket, már csak a két nagy kert maradt a Bálint nagyszülők birtokában: egy a háznál és egy a telken a szomszédos utcában, közel a Dunához. Ez lett volna édesanyám öröksége – (Sajnos az unokák, menyek és vők összefogtak az ügyvéd – építész bagázssal, így ma egy szálloda, kávézó és parkoló állja el az utam, az örökségemnek fuccs...) Ezért nagyszüleimnél csupán a megmaradt két kert primőr gyümölcsseiből készült a lekvár, a befőtt és a bor. (A híres szerémségi ürmös, amit egykoron Mátyás király elé is gyakran tettek a Budán és nemrég hallottam, Petőfi Sándor kedvelt bora is ez volt.) Persze pálinkába is jutott. Volt barack, szilva, alma, és eper pálinka is a nagyszülői háznál! Természetes, 42 fokos házipálinka. Ótata sűrű szövésű zsákot terített a két nagy eperfa alá, úgy gyűjtötte be a fekete és fehér eper szemeket. Amikor lovas kocsin szentet, fát szállítottak hozzánk, bizony abból lettek megkínálva a rakodómunkások. A Darányi Telep utcáin akkortájt lovas kocsit hozta házhoz a méreteres görögdinnyét. Mi gyerekek szaladtunk a kocsit után és a kocsissal együtt kántáltuk:

„Itt a mézédés dinnye! Dinnyét vegyenek!”

15-16 kilósakat vásároltunk. A kert közepén álló gémeskútban hűtöttük le. Ómamáéknál akkor még nagycsalád ült a terített asztalhoz. Nagynénik, nagybácsik és unokatestvérek egész serege!

Úgy hozták ki a szikvizet és az üdítőket is, pl. a Sinalco Colát. Ha jó voltam, kaptam egy 2 dl-es üveggel és én bezzeg jó kislány voltam.

Tehát a pálinkafőzéskor keletkezett rézalja nem fogyasztásra, hanem a fájós lábak bedörzsölésére szolgált. Egy jeles alkalommal mégis előfordult, hogy cefre került a vendég elé, és éppen leánykéréskor hozta elő anyám – tévedésből a vőlegény jelöltnek... Ő lett a nagyapád, élete összefonódott a Bálint család életével.

Kelemen Lajos

(szül. 1924.01.13.-án Újvidéken, magyarként, miután az 1920-as trianoni békeszerződés a várost a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság területéhez csatolta, elhunyt 2007.04.02-án Kecskeméten)

Az egykor nagy álmokat szövő ifjú, az éppen aktuális történelmi háború kényszeréből éppen aktuális uniformisát viselő katona, majd a bölcs és utóbb szigorú családapa, a tősgyökeres református magyar Lajcsi, a családnak csak Öcsi félárva volt. Édesapja Kelemen Sándor korai halála után özvegy édesanyjával eltemette hűgát, bátyját is, gyorsan családfenntartó lett. Hite, életereje, optimizmusa mégis mindvégig töretlen maradt.

...

A leánykérés

Szóval háztűznézőbe érkezett Bálintékhoz a Kelemen Lajos. Kissé zavarban volt. De zavarban voltak a háziak is, leültették a kérőt, házitáji finomságokkal kínálták. A családfenntartó a lányát küldte be pálinkért, hogy koccintsanak a vendéggel és oldják kissé a hangulatot egy kupicával.

„Azt a jó barackot hozdad Margitom, ami az ablak alatt van.” – mondta és mesélt a vő-jelöltnek szőlejéről meg a pálinkafőzésről, arról, hogy az ő tiszta barackpálinkáját mindenki dicsérő szavakkal illeti. Nagyanyám töltött, a férfiak koccintottak és a jövődöbeli kortyolt. Nagypám kíváncsian leste a hatást... de a kérő fintorogva tette le a fityókot. Levegőért kapkodva vizet kért. Az öreg nem tudta leplezni csalódottságát. Összenézett nejével, aki olvasta gondolatát.

„Ez a jó erős házipálinka nem ízlik neki?! Hát miféle kocsmatöltelék lehet ez? Ilyen ember nem viszi innen a lányt sehova!” De hangosan csak ennyit mondott: „EZ a barack nem ízlik, fiatalember?”

Apám, aki világeletében őszinte volt, ami a szívében az a száján, nyelt egyet. Azt gondolta magában:

„Leány ide, vagy oda, az öreg pálinkája pocsék, ezt inni egy életen át...?” - majd hangosan így szólt: „Ha EZ az a jó pálinka, amit úgy dicsértek Imre bátyám, akkor Uram bocsá, kár volt kifőzni!”

Nagyanyám felugrott és beleszagolt a demizsonba, majd hangos kacagásba tört ki.

„Mit hoztál ide Margitom? Hát ez fájós lábam borogatására való!”

Anyám, aki amúgy is irult-pirult, ekkor lángvörösen rohant ki a szobából. A belső szobában két ablak alatt álltak üvegek, az ágyhoz közel a gyógyszer, a másik alatt meg a vendégnek bekészített finom barack! Lányos zavarában ezeket keverte össze. A ház ura felállt, újra töltött és azt mondta:

„Bátor és őszinte fiatalember maga Lajos. Akkor ezt megbeszéltük. Na, koccintsunk és menjen a leányom után. A kertben lesz, a rózsalugasban.”

Ott volt bizony, ott sétált le s fel a vörös királynő-rózsák- és kételyek közt, de ettől a szűzies szép arcpírtól csak még vonzóbb lehetett, mert az őszinte legény megkérte a kezét. Hát így lett kitűzve augusztusra az esküvő napja, és így vitte haza édesapám drága jó édesanyámat Mámihoz, az özvegy Kelemen Máriához, akit egy viláért sem hagyott volna magára. És így kapta anyám a nagy szülői ház és illatos kertek helyett lakhelyül a városközpont közeli házrész a Puskin utcában, a megkeseredett és az ápolásra szoruló anyóssal, meg a többi idős, beteg, vagy magatehetetlen rokonnal együtt. És itt kapta a „Flancos Menyem” családi gúnynevét is. Ide kívánczok néhány részlet a nagyanyámról írt fejezetből:

Édesanyám Kelemen, szül. Bálint Margit
Anyám 1923. szeptember 14-én azért látta meg a napvilágot, hogy egy angyallal több legyen a földön: hogy az árvák, az özvegyek, a nélkülözők, elesettek, magányosok, tanácstalanok tudjanak kihez fordulni. Ő ott volt mindenkinek és saját egészségét, idejét, erejét nem kímélve nyújtott védő kart. Kék szeme színét a vajdasági mezőkön nyíló búzavirág adta, vörös hajkoronája színét a Duna felett lenyugvó nap lángnyelvei kölcsönözték. Jó alakja volt és mindig csinosan mutatkozott. Szerető családban nőtt fel, de túl sok szomorúság és munka, számtalan nehéz betegség jutott neki. Tizenkét műtéten esett át életében, nem csodálom, hogy nem szerette a kórház szagot és a fehér köpenyt. Átlagon felüli empátiával és emberek feletti teherbírással, lelki és fizikai erővel áldotta meg az Úr, hogy mindezt elviselte.

Mi szél hozott?

Nem tudom, hány gyermeket terveztek szüleim, de én egyke lettem. Anyám Zolikát akart, apám Zsuzsikát várt. Dédi után és azért, hogy mindenki tudja, mikor van a névnapom Éva lettem. Születésemet apám így emlegette:

„1959. november 3-án örült szél fújt.”

Később, ha valami butaságot követtem el, mindig hozzátette:

„Tudtam, hogy olyan szeles lesz, mint az a nap, amikor megszületett”.

Nem szeretem a szelet. Sem a háborúk szelét.

Édesanyámat sokára tudtam csak kifaggatni arról a napról. A terhesség alatt sokat dolgozott és mindvégig gondozta a szívére helyezett lelkeket. Kamaszkori alultápláltsága, a háborús megtorlások következtében a más-más csapatok elől a szekrény mögötti falba rejtőzve töltött órák, alkati adottsága és anyósa konyhája sem könnyítettek a helyzetén. Ama szeles napon estefelé begörcsölt és elfolyt a magzatvíz. Apám úgy döntött, indulnak a Betániába. (Nem értem, miért nem szaladt valaki a szomszédból mentőért, vagy egy közeli fülkébe telefonálni.)

Gyalog vágtak neki a nem rövid útnak és mire odaértek a szülészetre, anyám átfagyva, kimerülten és csurom vizesen esett össze. Azonnal tolták be a műtőbe.

Hamarosan odaért nagyapám, úgyhogy fültanúja volt, amikor az orvos kijött és megkérdezte apámat:

„Kit választ, az anyát, vagy a gyermeket? Gyorsan kellene döntenie”.

Apám csak dadogott, halálsápadtan roskadt magába és meg sem tudott szólalni, egyre csak a fejét rázta. Ótata pedig ekkor eltűnt egy éjszakára. Másnap, nov. 4-én lett volna a születésnapja. Egyetlen leánya kisunokával ajándékozta volna meg és most az a veszély áll fenn, hogy elveszíti valamelyiket, ne adj Isten mindkettőt! Feldolgozhatatlan. Kitántorgott a kórházból, de nem ment haza.

Minden családtag más-más helyszínen virrasztott, amíg mi az életünkért küzdöttünk anyámmal. Túléltek az éjszakát.

Ő újra született, én pedig megszülettem. És akkor, ott megszületett még valami: egy kötelék, egy szoros érzelmi kapocs kettőnk között, és mivel a habitusunk meg az ízlésünk nagyon különbözött, nemcsak szerettük egymást, folytatódott az örök harc és küzdelem, immáron közöttünk.

Hajnaltól édesapám így jó hírrel távozhathatott a Betániából. Megmaradtunk. 51 cm, és 3100 gramm ajándék voltam az Élettől.

Nagyanyám leborulva imádkozott tovább; már csak a férjét várta haza.

Reggelre előkerült vörös szemekkel, átfagyva és kimerülten nagyapám is. A jó hír hallatán már örömkönnyekeket sem tudott hullajtani, kisírta valahol a Duna partján az összest. Lelkét viszont átmelengette a gondolat, hogy lányunokája és ő sokat lesznek majd együtt, ezentúl együtt ülik meg a születésnapjukat, és megfogadta: csak nevetnek, kacagnak majd a nagyvilágba.

Sok időt töltöttünk együtt. Rengeteget mesélt nekem. pl. Mátyás királyról. Én akkor ezt úgy éltem meg, hogy ősrégi időkről regél, hogy az Igazságos király egy olyan mesefigura, mint mondjuk János Vitéz. Mindig kint lehettem vele a kertben. Megtanította nekem a hortikultúrát. Mesélt a jó magyar földről, a magvakról, gumókról, hagymákról. Együtt palántáztunk, gyomláltunk, locsoltunk. Megmutatta, hogyan kell a fákat beoltani, rózsát nemesíteni, növényeket pelcelni. Ahogyan mifelénk mondanák, olyan aranykezünk volt, hogy amit csak elültettünk, minden megfogant, na és ha bukfencet vetettünk, abból is kikelt valami. A téli kertben együtt csodáltuk a citrom, narancs és mandarintermést. A citrom évente kétszer virágzott és micsoda illat áradt körülötte! Bálint Imre kertész elsőként hozott be Hollandiából Újvidékre fekete tulipánt és elsőként nemesített kék rózsát! Szegénynek igencsak sok bosszúságot okozott, amikor a fiú unokák kiszabadultak a kertbe és ott gyakoroltak motorozni, döntögetni meg driftelni. Este lelkiismeretfurdalással követtem őt. Könnyes szemmel gereblyézte újra az ágyások közti utat, miután a fiúk távozása után felmérte a kárt. Én szégyelltem

magam, de unokatestvéreim idősebbek voltak, sokáig én voltam a legkisebbik, ráadásul leány unoka, az egyke és a kedvenc. Bizony az én vadóc természetem és homo-duplex egyéniségem rávitt, hogy felüljek mögém a motorra, sikongva örüljek a száguldásnak, élvezzem, ahogyan hosszú hajfonatomba belekap a szél, és ahogyan a térdünk majdnem a földet éri, úgy bedőlünk a kanyarba a kertkapunál.

Nagyapánk érdeklődött a Világ dolgai, a külpolitika iránt, de soha nem politizált. A híradót egyedül szerette hallgatni. Átment a tisztaszobába. Ő Rádiószobának hívta. Úgy vágyódtam oda, de nem mehettem vele. Akkor meg is fogadtam, ha nagy leszek, én elmegyek majd az igazi Rádiószobába, én biz belülről hallgatom majd az adást!

(Megadatott. És nem csak hallgattam, de évekig hallható voltam jómagam is az Újvidéki Rádió hullámhosszán.)

Huncutságból meglestem őt. Leült a készülékkel szembe és rágyújtott a pipájára. Ilyenkor kék dohány illata és füstje lengte be a helyiséget, úgy hallgatta a világ eseményeiről szóló híreket és az időjárás jelentést. A Pesti Nagyrádió és az Újvidéki Rádió híradásait és műsorait hallgatta felváltva, néha külföldi adókra kapcsolt. Valós képet úgy hiszem, így sem kapott a világról. Voltak idők, amikor arról számoltak be, amiről szabad volt. És gyakran sok mindenről nem volt szabad.

Én akkor még azt sem tudtam, szabad –e templomba járni, és ha nem, miért nem. Vasárnap szépen felöltözött a család. Az ünneplőt nálunk mindig a feleségek készítették ki az uruknak, Ótatának a fekete díszmagyart és a kalapot. Kézen fogott és átsétáltunk a kilences istentiszteletre, ahol Buda tiszteletes úr szolgált. Én ünnepek előtt kaptam az új ruhát, új cipőt. A templomban viseltem először a krém színű ballonkabátot, a fekete lakkcipőt. Tudtam, hogy sántikálva fogok hazajönni, mert feltöri majd a sarkamat. Mindig feltörte az új lábbeli az ember sarkát, mert a gyártók nem ismerték a francia és olasz cipőkészítők titkát! Évtizedekig az érzékeny női lábak sarok élénél éktelenkedett az a kemény varrás! De a templomban lenni jó volt. Ott semmi sem fájt. Az ajtóban el kellett engedni a biztonságot nyújtó kezet, mert a férfiak jobbra, a nők a baloldali padosorokba ültek be. A gyermekeket pedig a tiszteletes asszony kísérte vagy az imaházba, vagy ünnepnapokon az első padosorokba, egyenesen a szószék elé, az Úr oltalmába. Szerettem az orgonaszó kíséretében felhangzó zsoltárokat, és kihallottam nagyapám erős és méltóságteljes baritonját. Kár, hogy a templomunknak nem volt énekkara. Nyaranta lakodalmakban is lehetett hallani a hangját, el-el hívták zenélni-énekelni, igazi nótafa volt az öreg!

Még egy olyan mozzanat volt Ótata életében, amikor egyedül akart lenni, amikor nem mehettem vele. Ha szóba került az orosz fogság, a háború borzalmai; vagy felcsendült valahol a balalajka hangja, egy gyönyörű orosz románc. Olykor alkonyatkor, a kemény napi munka után láttuk amint elhomályosul máskor oly csillogó, égszínkék szeme. Tekintete a messzibe révedt, vagy a pattogó tűz táncoló lángjait figyelte szótlánul. Volt, hogy ő maga kezdett oroszul énekelni: „Ocsi csárnye i prekrásznye”. Ilyenkor is előkerült a faragott pipa és az illatos, kék pipadohány. De ekkor nem pödört hetyke bajuszán. Nem. Ólmos súlyú terhét cipelve felállt és vette a széles karimájú fekete kalapját.

Neje kérdésére: „Mi a baj Imrém” – csak legyintett és elindult a lugasba a rózsái közé. Ha utána szaladtam, csupán annyit mondott: „Most menj vissza nagyanyádhoz, majd jövök.”

A múltba nem követhettem, ott nem lehettem vele.

Néha sokáig vártuk. Ültünk Ómamával könnyes szemekkel és a kutyákat simogattuk. Pusztit, a fehér pulit és Vörkét, a tacsakót. Gyermekként persze egy idő után unatkozni kezdtem. Nem mondtam ki hangosan, csak mocoogtam. Nem volt ildomos kimenni, hát önkéntelenül harangozni kezdtem a lábaimmal. Nagyanyám észrevette, megtörölte könnyes szemét, sóhajtott még egy nagyot, aztán megigazította ősz hajfonatból készült kontyát. Felállt, és én ekkor eszméltem rá: ültében szinte összezsugorodott a félhomályban, olyan mélyre húzta le a fájdalmas emlékezés, az átkozott háborúk nyomasztóan kísértő árnya. Utálok a háborúkat, ugye tudod, fiam.

Ómama lámpát gyújtott és így szólt: „Gyere lányom, csinálunk vacsorát. Sütünk mellé valami finomat is, jó?”

Néhány emlékkép Ómamáról kihagyhatatlan.

Bálint, szül. Nagymihályi Mária, (szül. 1900. Újvidéken) Katolikus vallású Ómama a szó szoros értelmében erős asszony volt. Szerintem nem csak vaskos karját és felsőtétét, de vasakarátát is továbbadta nekem jussul. Újvidéken, a magyarul Darányi Telepen vállalta férje mellett a főállású anya, az üzlettárs, a jó szomszéd és néha az igazságosztó szerepét. Tanulmányaiba az első-, majd a második világháború szült bele. Nem végzett magas iskolákat, de született pszichológus volt, empatikus és diplomatikus; ennek sokat köszönhattunk mindannyian életünk során. Az erről szóló részletek kor dokumentumként szolgálhatnak, a Családi Regében olvashatod fiam.

Tehát a hűséges feleség, odaadó családanya végigigzulta a világháborúkat és csendben szenvedett. Közben tette a dolgát és óvta a gyermekeit, a megmaradt vagyont. Nem kételkedett egy percig sem, hogy férje, a nagyapánk visszatér az orosz fogságból. Várta a levelet, de csak ritkán jött hír a messzi távolból, az is egy-egy kézzel festett képeslap volt, rajta a cenzúrázott írás vers formájában. Mint már

említettem, Ótata igazi polihisztor volt, és ez lehetett a szerencséje: zenei, festői tehetségének és nyelvtudásának köszönhetően könnyen kommunikálhatott az oroszokkal, talán ezért jöhettek meg üzenetei, versbe foglalva egy hadifogoly viszontagságait a maga festette képeslapokon, mígnem egy napon nyílt az utcakapu és belépett rajta ő maga, csont soványan, őszén és ráncosan, de élve! Hazajött a családjához.

Ómama a család és férje kertészetének 24 órás szolgálatában állt, illatozó virágok között élt és dolgozott. Amikor locsolt, magasra tartotta a rózsakannát, a vízcseppek szivárványként törtek meg a virágágyások felett, és mint a hajnali harmat, úgy csillogtak a virágszirmokon. De helytállt a konyhában is. A sparhelten és a lerniben mindig rotyogott valami finomság. Engem ő tanított meg sütni, piskótát készíteni húsz perc alatt. Talán még 6 éves sem lehettem, amikor konyhájában elkészült az első piskótaroládom. Mindig volt ideje az unokákra, türelmes volt velük.

A konyha volt a második birodalma. Mindent olyan könnyedén, szellősen csinált. Amikor sütött, lisztfelhő borította be a konyhát és ősz hajfonatból tűzött kontya ilyenkor még fehérebbnek tűnt. Semmit sem mért, marékra tette a lisztet a tálba, édesanyámnak is eszerint diktálta a recepteket: 5 marék ebből, 2 marék abból és liszt, amennyit felvesz. Óh, de nehezen birkóztam meg eleinte ezzel a mértékkel! Hát mennyit vesz fel? A markunk sem volt azonos nagyságú, valószínűleg ez volt néha a gond.

Nagyapám aznap sokára jött be, már sötétedett. Mi a konyhában sürgölödtünk. A két kutya türelmesen várta, hogy megjöjjön és beletegye az 1-1 szem kockacukrot a szálas teába, mert csak így voltak hajlandók meginni azt, mielőtt a gazdi megvacsorál.

Szóval: Nem mesélt Oroszországról. Mondjuk gyermekként nem biztos, hogy értettem volna, de utóbb dokumentumfilmekből értesültem róla, hogy szabaduláskor ezt szigorúan meg is tiltották nekik, mintegy újabb ítéletet mondtak ki ezzel a hadifoglyokra: Az örök hallgatás ítéletének pecsétjét égették a lelkükbe.

Ótata lassan szótlanná vált. Torokrákban halt meg, és az utolsó hetekben-hónapokban nem tudott, már nem bírt beszélni. Csak Ómama értette igéző szép szeméből, hogy mire gondolhat. Számtalan történet a sírba szállt vele, kimondatlanul.

Terényi-Kelemen Éva

Cigarettafüst

„Kelt levelem 1942. augusztus 27-én.”

„Kedves feleségem és kedves édesanyám és kedves kis családjaim” – rótt a sietve a fiatalember a kimerültség és az izgalom különös egyvelegétől remegő kézzel. Katonaember lévén más öröme nem maradt már, mint családjának szerető, délibábként lebegő emlékképe és hű, sokat látott bajtársa, a cigaretta. Mélyeket szippantott füstös legéből újra és újra, ahogy kusza, hibás mondatai sokasodtak a gyűrött papíron. „Ezen pár sor írásom a legnagyobb és legfrissebb egészségben találjon benneteket én hála Istennek egészséges vagyok, egyéb bajom nincsen csak ti a kis aranyos kis bogaraim hiányoztok nagyon” Tiszta szívéből beszélt, közvetlenül, egyszerűen, mindennél jobban remélve, fohászkodó szavai mihamarabb meghallgatásra találnak. Egy pillanatra elgondolkozott, körültekintve a tábor piszkos sátraiban, kunyhóin, a nyári zápor itt-ott ütemesen kopogó cseppjein, majd ismét belemélyedt kanyargó betűinek fürge szaporításába.

*

1943. január 17.

Havas, fagyos nap köszöntött a Don-kanyarra, melynek jeges, mínusz harminc-negyven fokos hidege végképp a táborban maradásra készítette az ott tartózkodó katonákat. A megtépázott sátrak, szanaszét heverő fegyverek és rozsdás lőporos hordók által körülvett ötszemélyes társaság élénken csevegve falatozta szegényes ételét egy rádió recsegő, halk melódiájának dallamára és vitatta meg a legújabb híreket a frontról.

- Hallottátok-e, mekkora pusztítást végeztek a muszkák Scsucsje környékén? – szólalt meg egy fiatal tüzér száraz kenyerét majszolva.
- Hogyne hallottuk volna – felelt egy társa – a csapból is ez folyik – csak a víz nem. Vajon meddig bírjuk még ezt az elnyomást?
- Én akár a világ végéig is. – szólalt meg a sátor bejáratában ücsörgő megnyúlt, sovány férfi, elégedetten húzva elő egy megtermett, friss cipót a zsákjából. Van ellátásom.
- Azt mégis honnan szerezted? – horkant fel a mellette ülő Ferenc, majd sikertelenül a cipó felé kapva székestül elterült a földön.

Miközben fejszoválvá feltápáskodott a latyakból, a méretes kenyér tulajdonosa önelégülten elmosolyodott, és belekezdett mondókájába.

- Nem messze innen áll egy ház, amiben két szép szál leány lakik, s ahogy a minap szállást kértem, vendégeltek meg ezzel a cipóval. Nagyon szép kis ház volt, ők meg szívélyesek. A kandallóban tűz égett, a kenyerük meg puha és meleg – hát még az ölük! Milyen szép éjjel is volt... - majd egy, a lőporos

hordók takarásában kucorgó alakra vetette pillantását. – Miért búsulsz, András? Netán irigy vagy?

- A feleségem nem válaszolt a legújabb leveleimre... Talán meg sem kapta őket. Talán nem is látom többé odahaza. – mormogta az csalódottan. – Már úgy hiányoznak mind...

Ferenc hanyagul leporolta magát, majd vigasztaló céllal hátba veregette, és nagy robajjal elé csapott egy megviselt flaskát.

- Igyál lankasztó teát, az mindig jót tesz! – s várakozva tekintett bánatos cimborájára.

- Ugye tudod, hogy valójában nincs varázsereje? – motyogta András, s vonakodva bámult az üvegre.

- Dehogynincs! Majd meglátod, ezek a németek tudnak valamit a teáról. Kicsit elhúlt ugyan, de az íze megmaradt.

Mivel András látta, nincs értelme az ellenkezésnek, sóhajtva megrázta a fejét, majd egy nagyot kortyolt belőle, a többi jelenlévő nagy örömeire. Savanyú fintorát észre sem véve Ferenc vígan felkiáltott, s maga is bőségesen meghúzta, majd végül elégedetten eltette, és bizalmasan körülnézett a többiekben.

- Őszintén kérdem... Az őrnagy úr már tudja?

- Mit? – kérdezte értetlenül az elsőnek szóló férfi, aki most a rádióra tekeredő karokkal próbálta belőle kipofozni a recsegő híreket.

- Hát a lovat... Tudod, ami nemrég...

- Vigyázz, itt jön! – püsszgte András a hordók rejtekébe húzódva, de már késő volt: az őrnagy egyenesen feléjük tartott.

Mind az öten szélesebességgel vigyázállásba pattantak, zsákjuk alá separték az óriási cipót és a lankasztó teát, majd készségesen kihúzták magukat és csendben várták, hogy az őrnagy eléjük toppanjon. Az alacsony, zömök kis ember gyanúsan végigmérte őket, majd meglepően éles hangján megszólalt.

- Miféle lóról volna szó, uraim? Netán arról a bizonyos szürkéről, melynek hiányát jelenteniük kellett volna nekem, de nem tették?

Egy emberként fordultak a cipó fukar birtokosa felé, aki fejét enyhén megbiccentve, rezzenéstelen arccal így szólt:

- Az őrnagy úrnak alázatosan jelentem, a ló elszökött.

Ezt a kijelentést rövid néma csend kísérte, mind az öten várakozva pillantottak egymásra, miközben apró feljebbvalójuk alaposan kihápogetta magát, majd maradék méltóságát összeszedve ismét megszólalt.

- Késő próbálkozás, Dömötörfy. És mondja, mi lett a ló bőrével?

Dömötörfy halványan elmosolyodott – bizonyára érezte, hogy kapóra jött az alkalom egy kis vigadozásra, majd kifejezéstelen faarcát magára öltve, legalázatosabb hangján kezdett most beszédébe.

- Jelentem az őrnagy úrnak, a ló kirántotta a gyepelőt a lovasa kezéből, majd elfutott a végtelen orosz pusztába. A bőrét mindenhol kerestük, az istállóban, a jászolban, a jászol alatt, de nem találtuk sehol. Minden bizonnyal azt is magával vitte.

Az ironikus választ társai oldaláról fojtott kuncogás, az őrnagy részéről pedig még egy adag hápogás, majd felháborodott recsegés követte, miután pedig – fejét vadul lobogtatva – végül feleletre méltatta a katonát.

- Ezt... Ezt a mélységes tiszteletlenséget... Ezt... - Sziszegte egyre vörösödő arccal, majd, hogy szavai nem tették meg hatásukat, hirtelen hangnemet váltott, s magából kikelve üvöltözni kezdett, apró lábacskaí dühösen taposták a havat. – Fegyház! Fegyház! Fegyház! Egy hétig – nem, egy hónapig! Fegyház! Fegyház! – majd, ahogy lassanként csillapodni kezdett, mérgesen megperdült tengelye körül, és szaporán fújtatva elindult az ellenkező irányba, utoljára azonban még visszakiáltott, szavait Andrásnak címezve. – És Kummer, ma este maga lesz őrségben Tóthtal. – azzal megcsóválta a bosszúságtól még mindig füstölgő fejét, s végül ismét magukra hagyta őket, döngő lépteivel szedve a lábát a következő sátor felé.

Ahogy parányi sziluettje lassan eltűnt a horizonton, András lassan Dömötörfy felé fordult, és kérdőn bámult rá, az pedig ugyancsak hasonlóképp nézett az ő szemébe. Még egy percig némán álltak, meglepetten, majd a kis közjátékot Ferenc törte meg, még mindig az imént történetek hatása alatt.

- Milyen nagy szája van, pedig még a földiepret is létráról szedi... - csóválta meg a fejét, majd Dömötörfyre nézve csak legyintett. – Majd csak lesz valahogy, addig is csak fejezzük be a nagy eszem-izsomot, az éjjeli őrségben úgy sem lesz sok öröm. Apropó, még maradt a lankasztó teából. Igyál belőle, hiszen mindig jót tesz!

Azzal lassan visszaültek eredeti helyükre, s mintha mi sem történt volna, folytatták beszélgetésüket, egészen naplementéig.

*

Mikor a Don-kanyarra rátelepszik az est, egészen megváltozik még a fák békés susogása is, olyan vészjósló módon, mintha az ágak rengetegében örökké rejtőzne valami. A levegő lehül, s fagyos halotti lepelként borul a tájra, az állatok motozásában pedig a surrogó ellenség lépteinek rémképe lapul. A tábor sem nyújtott már menedéket sötét sátraival az éjjeli öröknek, kiket a hosszadalmas üres várakozás már lassan az örületbe kergetett – legalábbis ők úgy érezték.

Némán strázsáltak helyükön, egyre fáradtabban szívva a táj csípős, dermesztő legét, jól tudva, nem pihenhetnek egy pillanatig sem. A süvítő szél néha-néha keresztülszáguldott a pusztaságon, pajkosan meglobogtatva a gyér növényzetet, ezzel idegtépően borzolva a töretlen készenlétben álló katonák kedélyét. András

csendesen, mozdulatlanul állt a bokáig érő hóban, s néha fel-felkapta fejét, árgus szemekkel bámulva a mellette a szélben lengedező bozótost. Nyomasztó eseménytelenségben teltek a percek, melyek órákká nyúltak, s lassanként teljesen besötétedett. Az összes mozgást a surranó kisállatok fúrge lábai, s a ritkás növényzet ütemes hajladozása képezte, a csendbe pedig csupán a hó ropogása, vagy egy éles recsenés hasított bele időnként. András óvatosan körültekintett az éji sötétségbe burkolózó tájon, és hogy közel, s távol nem volt nyoma ellenségnek, zsebéből észrevétlenül előhúzott egy megviselt cigarettát.

A fronton a legtöbb katonához hasonlóan igencsak rászokott, hisz a máskor rendelkezésre álló javakat helyettesíteni másképp nem tudták, s a nyugtatóan gomolygó füst eddig sosem hagyta őket cserben, ha megtépázott idegeikről volt szó. Elégedetten, megbékélve helyezte ajkai közé a csikket, s egy törött gyufa segítségével meggyújtotta végét. A parázs vidáman sercent egyet, némi reményt adva a fekete éjszakában, s ő boldogan szippantott egyet mámoros füstjéből.

Mielőtt épp felocsúdíhatott volna vígan pőfékelő felhőtlenségéből, a bozótban valami moccant, s egy orosz fegyver csöve dörrent kegyetlenül, elosztatva az éjszaka háborítatlan hallgatóságát. András szemei előtt hirtelen elsötétült a világ, érezte, hogy lábaiból kifogy az erő, s ernyedten a rogyott a földre. Az előbb még oly élettelen tulin füstölgő cigaretta a vér áztatta hóba hullott, s lángja lassan kialudt, messzire szállva a csillagos ég felé.

*

1943. február

Magyarországon eközben nagy volt a megkönnyebbülés, kihirdették a Don-kanyarban harcoló katonák hazaszállítását. András felesége három csemetéjükkel örömmel sietett a peronra, s legszebb ruhájukban, arcukon széles mosollyal, tükön ülve várták, hogy apjuk hazatérjen, s hogy nem jött, már előre reménykedtek a következő járatban.

Így ment ez napokig, hetekig, s még mindig kitartóan reménykedtek, várták, hogy a rozsdás vonat végre hazaszállítsa szerettüket, éj s nap várták, egyre várták őt, s tán még lelkük mélyén most is várnák apjukat, a katonát, a hőst, ki soha nem tért vissza otthonába, s kinek emlékét szeszélyesen elfújta a doni levegővel kószán kerengő, vékony cigarettafüst.

Tóth Anna

A nyugalom illata

Lassan, csikorogva húzta az asztal mellé az öreg, biccenő lábú Thonet karosszéket. Nehézkesen, óvatosan ereszkedett bele, két tenyerét pár percig a bögre oldalán melengette. Kevéske tejet öntött a kávéba, míg halvány barnára nem hígult, majd egy fél kiflit csipdesett aprócska darabkákra és egyenként a kávéba nyomkodta azzal a megsárgult, kicsi ezüstkanállal. Szürcsölve tolta fogatlan ajkai közé a megázott kifli darabokat és sokáig nyammogott vele. Minél tovább ki akarta élvezni az ízét. Büszke voltam, hogy én segíték mindig a kávé megdarálni. Kiköveteltem magamnak. A kis sámlira ültem nagymama széke mellé, ölembe, vékony gyerek combjaim közé szorítottam a kopott, sötétbarnára érett, sarkain már kifényesedett Leinbrock kávédarálót, s a tetején félretolva a kis ablakocskát, egy evőkanál babkávával töltöttem meg a fészket, majd visszatoltam a fedelet és nekiveselkedtem. Lassacskán megtelt örleménnyel a kicsiny fiókja, s amikor kihúztam, finom kávé illat kúszott fel az orromba. Mélyet szippantottam belőle, majd újra és újra. Korábban egy szem babkávét is megkóstoltam, összerágcsáltam, majd a vödörhöz szaladva köptem bele a kesernyés törmeléket. De az illata! Nahát! Az csoda finom volt. Nem is értettem, mitől lehet olyan finom olyan furcsán egzotikus illata ennek a borzasztó, keserű ízű dolognak.

A kávé törökösen főzte. Kicsi, fehér, zománcos lábaskában forralta fel, s mikor fölhabzott, a teaszűrőn öntötte át, a zaccot a sparherd melletti fekete szenesvödörbe kopogtatta ki belőle. A levét egy nagy, fehér porcelán bögrébe öntötte át, melynek talpán kék, beégetett matrica díszlett „*Germania*” - felirattal, majd egy deci langyos tejjel vegyítette. Szigorúan kettő kanál kristálycukrot szórt bele, egy, még az anyjától örökölt ezüst kiskanállal. Semmi más nem volt a meg abból a készletből, csak az az egyetlen ujjnyi ezüstkanál. Pedig volt valaha. Amikor a régi, Ilona utcai sarokházacskába azon sosem felejthető délutánon a kaput is betörve beözönlöttek az oroszok, és „*davaj, davaj, poigym viszeh!*” - *mindenki kifelé!* - kiáltásokkal géppisztollyal hadonászva tereltek ki mindenkit, bentről csörömpölés, robaj hallatszott, valamit felrúgtak, majd dübörögve rontottak ki és már a másik házat kezdték a szomszédban kifosztani. Dédnagymama rögtön besietett a szobába. Az ágyat felfordították, a fiókokat a földre rángatták, s a kis kredencből semmi más nem hiányzott, csak az az ezüst evőeszköz-készlet, amit nászajándékba kaptak. Más értékük semmi nem volt, lassan mindent el kellett adogatni abból a kevés holmijukból, amit évek alatt összegyűjtöttek. A feketepiacon egy ötkilós zsákocská lisztet adtak dédmama egyetlen, mosásoktól drótvékonyra kopott arany jegygyűrűjéért.

- Űristen! - sikoltott fel a mama: - a kislány! Hol van a kislány? Nem talán ezek magukkal vitték, Szűzmáriám segítség! - Klári! Klárka! - kiáltozott

kétségbeesetten, s egy vékonyka hang felelt rá a kert sarkában bokrosuló bodzahajtások közül.

Hát ott ült a drágám a földön, bizony, a te anyád, félujjnyi beleszáradt szilvalekvárt próbált kikapargálni az ölébe szorított dunsztos üveg aljáról és csodálkozva nézte, ahogy ölje kapják, sírva-kacagva ünneplik, hogy megvan és nem vezett el, nem vitték el ezek a vágott szemű, uráli katonák. S könyékig lekvár-maszatosan ott kaparászott a bokor takarásában az elrabolt, elzabrált ezüst készlet egyetlen megmaradt, kimentett kiskanálával.

A háború kisémmizett mindenkit. Az üzletekben jegyre adták az élelmiszert, a boltokat szinte kifosztották, s áru csak néhanapján érkezett, amit rögtön elkapkodtak a sokszor bolt előtt éjszakázók. A front katonáknak vittek el mindent. A feketepiacon persze nem volt olyan hiány, az élelmesebbek bespájzoltak és méregdrágán apránként adogatták el a vermekben, istálló sarkában széna vagy deszkapadló alatt elraktározott, dugdosott ételmet. Sokan meggazdagodtak ekkor mások nyomorán, az utolsó családi porcelánt, festményeket, ünneplő ruhát, hímzett terítőket, a torontáli fali szőttest, a nagypapa még szinte új bőr csizmáját, lisztért, pár kiló cukorért, egy-egy darab vajért, vagy egy fél téglányi mosószappanért, hogy el ne tetvesedjenek... Mindig csodálkoztam, nagymama kredencében miért van szinte minden egyes tányérnak, kanálnak más-más formája? Miért nem egyforma a konyhában a két szék? Két bögre, két pohár?

- Nem fontos - válaszolt. - Tudod, kisfiam, csak az a lényeg, hogy van miből megélni, s az, hogy élünk. Nem az, hogy két pohár sem egyforma. Tudod: az élet. Az élet a fontos egyedül! A többi meg majd kialakul valahogy. A sors az egyiknek ad, másiktól elvesz. Egy valamire kell vigyázni, mert abból csak egy van. S az az életünk. Amit elvettek, a Jóisten majd visszaadja.

Mindenkinek visszaadja. Annak is, aki elvette, annak is, akitől elvették. A

Sors nem marad adósa senkinek. Csak éljünk meg valahogy. Más nem számít. A bögre fölé hajolt, mélyen beszippantotta a kávé édes páráját, lassan hátradólt, csendesen elmosolyodott. Lassan emelte le vastag üvegű, sok dioptriás szarukeretes szemüvegét, mutatójával sokáig dörzsölgette kivörösödött szemhéjait. - Te sírsz nagymama? - kérdeztem halkán, ijedten. - Dehogy sírok, kisfiam, tudod, csak emlékezem. Csak emlékezem a nyugalom illatára...

Tóth György

Apám

Apám igen vígkedélyű, tréfás kedvű ember volt. Annak ellenére, hogy bizony nehéz sorsot szánt neki a Fennvaló. Már nyolcévesen árván maradt öccsével, apjuk 1935-ben halt meg. Nagyanyám, Nagy Eszter, akit a Nagyok gyakorisága miatt beregszásziként különböztettek meg, nem nagyon értett a gazdálkodáshoz. Hiába maradt egy kis föld, nem sokra mentek vele. Apámat szabó inasnak adták, de pár nap múlva megszökött, nem tetszett neki. Inkább beállt mészárosnak, akkortájt vágóhíd volt a faluban és több mészárszék is. Fehérnek hívták a mészárost, üzlete is volt, itt árulták a frissen vágottak húsát, de tepertőt, szalonnat, hurkát, kolbászt is készítettek és árultak. Apám kitanulta a hentes és mészáros mesterséget, és a faluvégi vágóhídon és a mészárszékben tevékenykedett. Szerelmi afférba is keveredett a tulaj lányával, Mucival, ám volt annyi esze, hogy a kitanult, idősebb hölgy nem csavarta el teljesen a fejét néhány romantikus találka után sem. Legénykedni a Tót utca végére járt, ott voltak barátai, sőt, a mai nyelven csajozásnak nevezett műveletet is ott iktatta életbe. Meg ahol sikerült. A II. világháborút megúsza, hiszen annak kitörésekor csak 13 éves volt. Aztán ismét „román világ” lett, Bukarestbe vitték el, majd 20 évesen katonának. Ott valamit csinálhatott, de nem szívesen beszélt róla, mert büntető századba került pár hónapra. Aztán ott is folytatta mesterségét. Rendkívül nyílt ember volt, de szerelmi kalandjaival nem szeretett dicsekedni, bár voltak neki, hisz néha utalt bizonyos cselédlányokra, akikkel összehozta a sors. Volt olyan is, aki szívesen jött volna vele haza, de ez nem tetszett apámnak, hiszen csak egy kis kalandra vágyott, nem állandó kapcsolatra. Mikor leszerelt, az otthoniak annyira elgazdálkodták magukat, hogy több hektár föld után is kölcsön búzából örültek lisztet. Így civil ruhát sem kapott otthonról, úgy kuporgatta össze pénzét, hogy az ócskán vegyen valamit, amivel haza tud jönni. Itthon a nagy semmi fogadta, öccse előszeretettel mulatozgatott cimboráival, apám egyetlen jó csizmáját teljesen elnyűtte, nem volt mit felvegyen a lábára. A házuk egy udvaron volt apja József, és annak testvére, Sándornak a házával, még kerítést sem húztak egymás közé. Nagyanyám és a sógornője annak konyháját osztották meg, ám elég sokszor összezördültek, ekkor a terebélyes termetű Ida néném úgy főzött, hogy hatalmas terjedelmével uralta a konyhát, nagyanyám nem fért a spórhoz, mert az sem volt neki. Ilyen körülmények között 1952-ben apám nősülésre szánta el magát. A még a katonaság előtt kiszemelt Györkei lány, Imre és Irma legidősebb lánya, Erzsébet volt, aki megvárta apámat tisztességgel, bár voltak udvarlói és kérői. Az az igazság, hogy a lakodalomhoz sok minden kell. Jó, hogy a meghívottak ajándékot vittek, ezzel jelezve részvételi szándékukat. Lisztet, zsírt, cukrot, tyúkot, tojást, ki mit tudott, hozott. De ez még kevés volt, bár távolról sem volt olyan nagy felhajtás, mint

manapság. Nagypám vágott egy borjút, valahonnan disznó is került, megvolt a lakodalomra való. Az esketésről jövet kiadós májusi zápor öntötte őket nyakon, tornácon, a házban terítettek. Kölcsönbe vett ruhában esküdött apám, anyámék egy kicsivel jobban álltak, de a végeredmény olyan volt, mintha két üres tarisznyát összetennének. Dolgoztak mind a ketten keményen, alakulgatott az életük, olyannyira, hogy 1959-ben már saját házat is építettek. Kalákában, mert ez akkortájt egy jól bevált módszer volt. A ház falait agyagból döngölték, amit a Kincsveremnek nevezett helyről hoztak szekerekkel. Akkor már négyéves voltam, a szomszéd ház féleresze alatt volt nagyanyámmal a szállásunk, de volt kenyérünk, szalonánk, etetni kellett a kalákásokat. Felépült a ház, lassan az adósságokat is letörlesztették, apám földjeit is művelte, mellette mesterségét is folytatta. Mikor már lettek volna úgy ahogy, beütött a kollektivizálás, mindent elvesztettek, kezdhették előlről az egészet. Apám víg kedve erősen megcsappant, kék szemei tétován fürkészték a jövő ködös képeit: mi lesz velünk?

Hát lassan beletaláltak a kerékvágásba, persze ezért sokat kellett dolgozni, normázní, ahogy mondták. De összejött lassan, anyám otthon még varrogatott, apám meg gyakorolta mesterségét. Ez télen kapott nagyobb szerepet, mikor beindult a disznóvágási szezon. Olyankor minden nap oda volt szinte, nagyon felkapott lett. Este fáradtan, hússal, kolbásszal, hurkával felszerelve jött haza, sőt még pénzt is kapott. Telt az idő, egyre javult a helyzetük. Apám valahogy rájött a gumiragasztás fortélyára, csizmákat, bicikligumikat ragasztgatott, majd egyre több megbízást kapott a kollektívától is, ugyanis gumis szekerek voltak akkor már, „furgonok”, ahogy nevezték, meg traktorok és teherautók is. Volt elég munka, amiért otthon dolgozva kapta a normákat, sőt a többletet anyám nevére íratta, hogy minél kevesebbet kelljen járnia a mezőre. Tanáraimmal jóban volt, hisz mindnél disznót vágott, azok egy kicsit toleránsabbak is voltak velem, de nem volt gond, fogott a fejem, ment a tanulás. Bár nem szeretett iskolába járni, nagy ákombákom betűkkel írt, ezt restellte is egy kicsit, de rendkívül jó logikája, emberismerete volt. Rossz jegyeket, ha néha hoztam, hosszú beszédben döngölt erkölcsileg a földbe, ami nekem jobban fájt, mintha jól elvert volna. Nagyon büszke volt fia zsenge megnyilvánulásaira, első versem mikor megjelent a Pionír Újságban, alig tudta lenyelni a könnyeit, szemei jobban csillogtak a legtisztább esti csillagoknál. Nagyon szeretett engem, bár sohasem tudta kimutatni. Otthon születtem, bábával, ő is jelen volt az eseménynél. Rendkívül büszke volt, hogy fia született, de mikor meglátott zsírosan, finnyás ember lévén, egy éves koromig nem csókolt meg. Mikor már nagyobbacska lettem és nagyon felhúztam valamivel, már lecsapni készült, kínomban nevetni kezdtem, ami rá is átragadt, így megúsztam egy kiadós verést, ami eléggé fájdalmas lett volna, hiszen nehéz keze volt, én meg cingár gyerek. Mikor már legénykedtem, nem bánta, azzal engedett el:

- Nem bánom mit csinálsz, de vigyázz, hogy ne tegyenek nekem ide semmit az ószlagba. Az ószlag az egyetlen megmentett ablaka volt a régi, lebontott háznak, ugyanis abban a házban elől üzlethelyiség volt, annak kirakat-ablakát nevezték ószlagnak. Ezzel a részéről a szexuális felvilágosítás el volt intézve. Aztán elkerültem a szülői házból, csak hétvégeken jártam haza, örömmel várt mindenkor, de nem állhatta meg, hogy ne mondja, nem csak nekem, hanem Erzsikének és Sanyinak is, ha jöttek Váradról:
- Na, jön a kurva városi, zebre dugott kézzel, és úgy megy vissza, mint egy uradalmi számár, mindennel megrakodva.

Mondta, mondta széles vigyorral, de az utolsó szál kolbászt is odaadta volna a padlásról. Egészsége kitűnő volt, annak ellenére, hogy hajtott, mint egy gőzmozdony. Ám egyszer valahogy sikerült alaposan berúgnia, annyira el volt tájolva, hogy a ház helyett a csűrbe (depó) ment lefeküdni, a szalmára. Már hidegek kezdtek lenni az éjszakák, jól felfázott a veséje. Nyavalygott is vele egy darabig, aztán ment tovább dolgára. Nagy nehezen elcipeltük egy orvoshoz, akinek a vizsgálat után azt mondta:

- Doktor úr! Egy parasztember nem halhat meg addig, míg tíz kiló kormot és öt kiló pókot meg nem eszik!

Ezzel a mezőn dolgozó ember szinte kizárólagos táplálékára, a sült szalonnára utalt, amire az összeszedett rőzséről rámásztak a pókok, bogarak, vagy beleesett a hamuba. Egy évet gyengélkedett, látszott rajta nincs jól. Orvoshoz annak ellenére, az Atyaúristennek nem tudtuk elvinni. Végül sikerült egy vizsgálatra meggyőzni, mert akkor már érezte, hogy akár baj is lehet, de nem akarta elhinni. Még eljött velünk Segesvárra, az öccséhez, én két lányommal mentem. Előtte már panaszkodott, hogy nem tud enni, nem megy le a falat a torkán. Otthonról úgy jött el, hogy hátra sem nézett, anyámtól el sem köszönt. Hosszú volt az út, éjfél tájban érkezünk Segesvárra, fáradt volt, lepihent, összerázta a vonat. Hajnalban keltünk bátyámmal, mentünk horgászni a Küküllőre. Délelőtt 11 körül értünk haza, szinte üres kézzel, apám azzal fogadott megijedve, hogy kiverte a hideg veríték, azt hitte meg fog halni. Nagyon megijedtem, mert ilyennek sohasem láttam. A kórház a Florilor utca végén volt, bátyámat is ott hozták vissza a halálból, bízott benne. Apámat beutalták, ám állapota egyre romlott. Megkérdeztem az orvostól, mi a teendő. Azt mondta, gyomorrákja van, és leblokkolt a veséje is, tüdeje tele van vízzel. Óriási dilemmában voltam. Mit tegyek: ha haza szállítom és meghal az úton, az én lelken szárad; ha itt hagyom és meghal, megint én vagyok a hibás. A doktor biztatott, hogy hétfőn mentővel viszik Vásárhelyre, talán van egy kis esély. Vonatra ültünk a lányokkal, mert csak kevés pénzt hoztunk. Hétfőn veszek ki a CEC-ből, délután jövök vissza - terveztem. Kimentünk Piskoltra, anyámat tájékoztatni a fejleményekről. A tornácon üldögéltünk, halkán beszélgettünk, még a lányok sem lármáztak. A közénk ereszkedett csendben, bár szellő sem rezdült, a

mellöttünk lévő ládában összekoccantak az üres üvegek. Hallgatóztunk, de semmi. Ez 5 óra 20 perckor történt. Visszautaztunk Szatmárra. Ahogy beléptünk már csörgött a vonalas telefon. Nagybátyám hívott:

- Apád ma 5 óra 20 perckor meghalt!

Török József

Anyám

Azt mondják, a múltat megszépíti az emlékezés. Akkor emlékezem a pontosan két éve eltávozott anyámra, mert akire emlékeznek, az örökké él szerettei szívében. Négy éves dedunokáinak nehéz volt megmagyarázni, hogy Dédi, akit szobájában kerestek, már nincs, akárhol is keresték a házban. Azt mondtuk, felköltözött a csillagokba, onnan vigyáz ránk, ez egy kicsit megnyugtatta őket. Aztán megtalálták rollerjeiket és vidáman karikáztak az udvaron. Mi is igyekszünk találni valami elfoglaltságot, hogy tompítsuk a fájdalmunkat és tovább tudjunk lépni az élet számunkra kiszabott útján.

1952-ben kerültek össze apámmal, mint két üres tarisznya. De bizakodva, egymásba kapaszkodva, lassan összeszedték magukat. Akkor még az évszakok évezredes rendben meneteltek és váltották egymást. Nagy tél volt februárban, 80 centis hóval. Apám a kiskertbe tett hurkokat, feljöttek addig a nyulak a gyümölcsfák kérgét rágszálták. Anyám már a terhesség utolsó napjaiban volt, estére szólt is apámnak, hogy baj van, szaladjon a bábáért. Tapasztalatlanok lévén, mindketten zavarban is voltak. De apám pár pillanatnyi kapkodás után már rohant is a bábáért. Arra sem kellett sokat várni, felkapott pár holmit és a járdáról méter magasnyira separt hófal mentén hamar meg is érkezett. A szülés normálisan zajlott le, bár nem könnyen. Óriási bömböléssel érkeztem e furcsa világba, a petróleumlámpa sápadt fényében. Apám ott volt a szülésnél, segédkezett a bábának nagyanyámmal együtt. Mikor a világra jöttem burkomból kiszabadulva, magamon viseltem annak minden adalékát. Fejem kissé megnyúlt, hajam vöröses színben látszott a lámpafényben. Apám, miután minden rendben lett, örömeiben szaladt barátaihoz, a Kovács fiúkhoz: jöjjenek már, fogott egy nagy kani vadnyulat. Ami igaz is volt, hisz a kertben egy szegény nyuszi kínálta a hurokban a húsát és a bundáját. A Kovács fiúk, Lajos és Árpád, meg is jelentek, ám a meglepetés az újszülött volt, meg a nyúl is. Előkerült az ünneplő pálinka, nagyot köszöntöttek rám belőle a barátok, apámat majd szétfeszítette a büszkeség, hogy fia született. Hamarosan a nyusziról is lekerült a bunda és húsa vidáman sercegett egy nagy vaslábasban.

A keresztségben a József nevet kaptam, apám, nagyapám és ki tudja hány ősöm után, aki ezt a nevet viselte. Tény és való, hogy a piskolti református egyház

könyveit kutatva a '70-es években, 1477-ig visszamenőleg találtam Török nevet. Azóta is furdulta az oldalamat a kíváncsiság a nevem eredete kapcsán. Még a XVII. században is volt török betörés, ami érintette Piskoltot, viszont a név sokkal régebbi eredetű. Két lehetséges variáció képzelhető el nevem eredetére: valami arrafelé portyázó török egyik ősanjával lépett erőszak útján frigyre és így lett a születendő gyerek ragadványneve „a török”, vagy valamelyik vitéz őszám elpáholta a rabló fosztogatókat, így ragasztották rá hálából ezt a nevet. Nemrég ez is kiderült: egy kedves budapesti ismerősöm, aki genetikai vizsgálatot végez egy szakosodott intézményben, mintáim után megállapította, hogy semmi közöm genetikailag a törökökhöz, hiszen az Y-kromoszóma vizsgálat alapján haplo B1b csoportba tartozom. Maga az R haplocsoport hozzávetőlegesen 18-19 ezer éve jelent meg Nyugat-Ázsiában, valahol a mai Kazahsztán területén, viszont Németország északi részén a legelterjedtebb. „Ha esetleg nem pont úgy néz ki, mint egy tipikus német, teljesen normális, ugyanis az Y-kromoszóma változatlanul öröklődik apáról fiúra és így tovább. A fenotípusos jelleget több autoszómás gén határozza meg. Ez az Y-kromoszómális vizsgálat azt „mondja” meg, hogy az „ősapja” honnan származik, illetve honnan származott el” - írja kedves ismerősöm.

Neveltetésem legnagyobb részét anyám végezte. Velünk egy fedél alatt élt nagyanyám, ő vigyázott az „egykére” szigorú apai instrukciók alapján, ha szüleim távol voltak. Ahogy cseperedtem, megkértem anyámat, hogy tegezhessem, nagylelkűen beleegyezett. Apámat meg sem mertem erre kérni. Ebből is látszik, anyámmal sokkal bensőségesebb volt a kapcsolat. Ha távol voltam, anyám írta a leveleket, egyszerű szavakkal, de azokból mindig kisütött a kimondhatatlanul nagy szeretet.

Apám 1996-os halála után egyedül találta magát mindennel. Akkor még három hektár földet dolgoztak meg a háztáji és a szőlő mellett. Aztán azt is beadtuk az „szociációba”, amely a mai napig is elfogadható bérletet fizet érte. Nekem körülményes volt Szatmárról kijárni, még öt évig műveltük a 16 ár szőlőt, aztán azt is eladtuk. Nem bírtunk ketten vele, és a bor sem kellett már senkinek. Csak hétvégeken tudtam hazamenni, elég volt az udvart meg a háztájit elrendezni, anyám is túl volt már a hatvanon, de kitűnően bírta magát. Kértem, hogy költözzön Szatmárra, eladjuk a szülői házat, veszünk itt neki egy lakást. Ez kivágta nála a biztosítékot: „Engem ne dugjatok egy katujába!” 2001-ben jött rá, hogy rajtam kívül nincs támasza, és beleegyezett a költözésbe. De feltételül szabta, hogy falura, nem a városba. Akkor már Vetésen tanítottam és kultúrotthon „igazgató” is voltam. Találtam is egy házat a Szugolynak nevezett utcában, oda költöztettem anyámat 2001 júniusában. Azt hittük nem találja fel magát, de nem olyan fából faragták. Piskoltról disznót, tyúkot, libát, rucát hoztunk és legnagyobb részt a 15 ár kertet is ő művelte 69 évesen. Barátnőt is talált hamarosan, három házzal arrébb, Kalocsai Rózsika nénit, akivel sűrjén látogatták egymást, sokat beszélgettek.

Később postás lettem, délben ebéddel várt, a legnagyobb szeretetét főzte bele a mindennapi ételbe. Aztán ahogy telt az idő, lassan gyengülni kezdett. Már nyolcvanon is túl volt, mikor lemondott a kertészkedésről, már nem bírta - azért nem tudta megállni, és néha lement a kertbe egy kicsit kapálni, hiszen szinte egész életében szinte azt csinálta. Életének utolsó két évében már a főzés is nehezebbé esett. Nagyon legyengült, szomorúan láttam, hogy épül le napról napra. Ágyban életének utolsó hetében volt csak, de ellátta magát. 2019. október 2-án hoztam haza az új autót. A kíváncsiság még elhajtotta a másik szobában lévő ablakig, meg kellett néznie az új szerzeményt.

- Hiába, ami új, az csak új! - állapította meg visszafeküdve az ágyba, dagadt jobb lábát lefogva. Széket tettem alá, hogy legalább ne csüngjön. Október 4-én egész délelőtt vele voltam, már nem evett és a gyógyszert sem vette be.

Reggel tisztába tettem, karomon jött ki a fürdőbe és utolsó erejével megmosakodott. Egy órára vártuk a családi orvost. Anyám nyugodtan feküdt az ágyon, egyenletesen lélegzett. Kiszaladtam az utcára, hátha itt a doktornő. Nem telt el két perc, jött is az asszisztensnővel. Azonnal a dagadt lábra nézett és erősebb vízajtót írt fel. Én a hátánál álltam és a félhomályban fekvő anyámat néztem. Nyugodt arca ugyanolyan volt, mint pár perce, de mintha nem lélegzett volna. Egy óriás kéz szorult a torkomra. A doktornő ekkor nézett az arcára, azonnal a pulzusához kapott, majd a sztetoszkópot tette a mellére. Aztán hozzám fordult. Már tudtam mit akar mondani. Azt mondta, még életfunkciói vannak, de már mély kómában van, és azt tanácsolja engedjük el, ne hívjuk a mentőket, csak „megkínózzák”. Elengedtem anyámat. Kimentem az utcára, levegőt venni. Nemsokára jöttek a szomszédasszonyok. Gyöngyike néni vezetésével elmondták a Miatyánkot. Nagyon üres lett a lelkem, most már teljesen árva lettem.

Török József

A csesztonsapka

Az este úgy tört a falura, mint a koldus egész nap összekotort vacsorájára. Kiteríti, nézegeti, felméri, majd szinte egyben szeretné felfalni, egész napi koplalás után. A lámpák sorra gyúltak, szomjas állatok bőgték bele elégedetlenségüket a lopakodó sötétbe, közben az elkóborolt gazdát figyelmeztették, hogy megfeledkezett róluk. Vacsorához készülődött a család. Az alacsony mennyezetű házban a mestergerendára házi szappanok és Biblia volt feltéve. A pitvarban az ablak mellett nagy kemence nyílás volt vágva, a másik szobában, amit suszter nagyapám műhelynek is használt, volt a kemence teste. Jó nagy kemence volt, teteje deszkákkal körbekerítve, bundák és takarók adták a kényelmet. Sokat másztam fel oda, élveztem a magaslatot, az egésznek a hangulatát. Nagyapám míg a cipőkkel, csizmákkal serénykedett, végtelen meséket és vicceket költött és adott elő, annyira bonyolultak és hosszúak voltak, hogy viccein csak ő nevetett. Leginkább a cigány szerepelt vicceiben, történeteiben, miközben szorgalmasan kalapálta a faszégeket a talpakba. Nem emlékszem már egyre sem, de jó volt hallani monoton hangját, amitől a kemence tetején édes álomba merültem. Őt gyermeket neveltek fel nagyanyámmal, korán munkára fogva őket, mert ez így volt szokás falun. Ami pénzt csinált a foltozásból, talpalásból, azért földet, jószágot vett.

Szegénység volt; ha ebédre vagy vacsorára került a sor, mindenkinek megvolt az adagja. Nagyanyám az asztal mellett evett, sohasem ült a többiekkel. Különös étrendje volt, csak tejes termékeket és krumplit evett. Disznótorokon még az ekkor nagy mennyiségben terjengő „szagok” is zavarták. A gyerekek sóváran tekintettek a tálba, vajon kinek jut több, vagy kevesebb, nagyanyám igyekezett kiporciózni az egy szegény vasárnapi csirkét. Persze ez általános felháborodással járt:

- Miért apu kapja a combját, mi csak a szárnyát, ekhóját?!

Anyám, vagy Ilona néném, már nem emlékszem, kapott egy sapkát. Nagy dolog volt, hiszen a vásárfia ritka madárként repült be néha-néha a suszter házába. Persze nagy volt az öröm, hiszen vásárról jövet nagyapám leginkább zsebkendőbe csomagolt pár szem savanyú cukrot hozott. A legkisebb lány, Irma, nővérei örömét és ajándékát nagy irigységgel nézte. El is húzódott az egyik sarokba, míg azok próbálgatták a sapkát, egyetértve a szülők azon döntésével, hogy kié is legyen az ominózus fejfedő. Ami nem volt más, mint egy piros csesztonsapka - kerek fejfedő, teteje közepén egy kis antenna-szerűséggel. Eredetére nézve svájci sapka, csak nem tudom ma sem, miért lett cseszton a neve.

Nekem is volt gyerekkoromban. Vallásórára jártunk rendszeren konfirmálás előtt, szombaton, aztán vasárnap délelőtt kötelezően templomba. Apám ezen a tájon nagyon ritkán fordult elő, valami nagy eseménynek kellett történnie, hogy ő

beüljön a Törökök székébe, ami ugyebár öröklött jog volt az ülésrendben. Annyi biztos, hogy a keresztelőmon és a konfirmálásomon ott volt, a két esemény között alig 14 év telt el. Vasárnap reggel harangszóra csatarendbe állított anyám. Előszedte legjobb ruhámat, persze könnyű volt, hiszen egy ünneplő és pár viselő ruha lógott csak a sifonban. Szandál, fehér zokni, pántos rövidnadrág és fehér ing volt a szerelésem, nagyjából el voltam magammal, hiszen amúgy sem volt más. A károlyi útjáról anyám hozott nekem is egy ilyen csesztonsapkát, vadonatúj volt, szép sötétkék gyapjúból, tetején a kis antenna és a szépen vasalt karima, boldogságom netovábbja - gondolta anyám. Szépen a fejemre is illesztette a fejfedőt, amitől én enyhe viszketést éreztem, de hősiezen viseltem a mai szemmel ufóra hasonlító alkotmányt. Anyám kikísért az utcára, szemeiben jóleső ragyogással csinos gyermeke láttán. Már az utcaajtóig igencsak felerősödött a viszketés azon a körön, ahol a sapka érintkezett a fejemmel. Gondoltam, majd leveszem, ha az Ilka néni nagy gesztenyefái eltakarnak anyám kísérő tekintete elől. A járdán elbúcsúztunk, megindultam a templom felé, ami nagyjából 300 méternyire lehetett. A Nap épp a hátsó udvarunk felett haladt át, így elém vetítette árnyékomat. Mikor megláttam fejemet csesztostonostól, antennástól, mintha úrlény lettem volna, a viszketés kétségbeesett dührohamba váltott át. Lerántottam és földhöz vágtam a fránya fejfedőt, szemeimet ellepték a könnyek és sivalkodtam, mint herélésre előkészített malac. Anyám, aki már átélt egy ilyen epizódot, teljesen kétségbe esett. Megbántva érezte magát szegény, jó szándéka eme rosszra fordulása miatt, másrészt akkoriban nem illett még a gyerekeknek sem fejfedő nélkül megjelenni, pláne vasárnapi templomozáson. A sivalkodásom nem maradt abba, talán bele is rúgtam a szegény fejfedőbe. Kétségbeesett anyám összekaparta porral jól elkevert sapkáját és beszaladt a házba.

Jómagam sem szívesen látogattam volna a templomot, ha nem lett volna muszáj. Volt egy öreg kántor, Simoni Feri bácsi talán, aki akkortájt a fegyelemtartásnak a vesszővel támogatott változatát részesítette előnyben. Pár perc múlva anyám ismét megjelent, egy zöld kalappal a kezében. Apám hallva a nagy zsinatot, kiállt a ház ajtóba, szigorú tekintettel, ami mögött helyzetem okozta kacagógörccse rejtőzött. Ez a tekintet elég meggyőző érv volt arra, hogy a kalapot elfogadjam és igyekezzek a templomba, hiszen már belekezdtek a második harangozásba. Persze ettől az erős kislibazöld kalaptól sem lettem jobban, de iszkoltam, nehogy elkéssek. Közben megfogalmazódtak bennem a fejfedők iránti őszinte utálat, ettől egy kicsit megnyugodtam.

Irma néném azonban pontosan ennek az ellenkezőjére hangolódott rá. Neki nagyon tetszett a piros cseszton, és alig várta, hogy nővérei beteljenek vele. Aztán elkunyerálta egy kis próbára. A tükör előtt, ami már akkor százéves mivoltában halványodott a falon, csodálatosnak látta magát; dús hajára szépen illett a sapka. Izgett-mozgott a tükör előtt, pózolt, mint egy színésznő, hiszen minden este az ágy

végére állva teljes átéléssel szavaltta el a Csákó tehén című verseményt. Nővérei lefekvéshez készülődtek és kérték vissza a sapkát. De az már úgy ránőtt Irma fejére, hogy nem is akart onnan lekerülni. Enyhe erőszak sem segített, nagyanyám sem tudta meggyőzni, hogy az nem az övé. Mikor ráncigálni kezdték, mindkét kezét a fejére szorította, semmi erő nem volt képes lefeszíteni azokat a sapkáról. Miután kimerültek a sapka ostromban, mindenki legyintett és lefeküdtek. Irma újabb agressziótól tartva szinte ébren töltötte az egész éjszakát, kezei már rádermedtek védelmezően a sapkára.

Török József

Töredezett lapok igaz meséi

„A régieknek emlékezete is gyönyörködtető! Századok folynak le, s mindent változtatnak az idő fergetegei, egyik enyészetre, másik épülésre vonja figyelmünket. Maradék! Tekints be a múltnak fátyollal vont homályába, s hiú képzeletedben ne szárnyalj magasra!”

id. Márk Ferenc milotai lelkész, 1843

A szüleink után legtöbben csak a nagyszüleinkre, dédszüleinkre emlékszünk, halványan fel tudjuk idézni az arcvonásaikat, alkatukat, hangjukat, mosolyukat és néhány mozzanatot az életükből, amelyek valamiért megmaradtak bennünk. Két szülő, négy nagyszülő, nyolc dédszülő, tizenhat ükszülő, harminckét szépszülő és hatvannégy ősszülő, sőt, további ősök nevei is ott állhatnak mindannyiunk képzeletbeli vagy akár a valóságban elkészült családfáján. Egy ilyen hatalmas fa láttán talán eszünkbe jut, hogy időben távolodva sok esetben csak neveket és évszámokat találunk, hogy mennyire keveset tudunk azokról, akik két-háromszáz évvel előttünk azért éltek és dolgoztak, harcoltak és haltak, hogy mi itt és most a lehető legjobb, legteljesebb életet éljük. Egy ilyen hatalmas családfa - időben távolodva az ismeretlen, mégis kölcsönösen megálmodott, eszményi képeken alapuló, századokon átívelő - tökéletes szeretet fája.

Minden család őrzi a saját legendáit, idővel azonban az emlékek megkopnak, a történetek felelevenítése nélkül lassan elfelejtjük az őseinket, akikre egykor talán olyan büszkék voltunk. Nem marad belőlük más, csak egy ismételtetett foglalkozásnév, egy jellemző mondat, később már csak néhány tulajdonságunk, érdeklődésünk, aztán némelyik ősünk teljesen eltűnik az emlékezetünkből, eltűnik belőlünk, de még akkor is olyasvalaki lesz, aki nélkül nem léteznénk.

Szerencsés vagyok, mert az őseim emlékét őrző családfán több, mint háromszáz ősöm nevét ismerem. Édesapám, amikor teheti, régi iratokat böngész,

a felmenőinket kutatja és sokat mesél nekem róluk. A családjunk legendáit írott történeti forrásokkal, anyakönyvekkel, összeírásokkal, sőt, végrendeletek vagy akár boszorkányperek anyagaival támaszthatjuk alá vagy cáfolhatjuk meg. Bármit is találunk, az igazság keresése minden egyéb szándékot felülír, ehhez pedig alapvetően szükséges a képzelőerő és a kételkedés. Egy ilyen nyomozás során nem egyszer fordul elő, hogy amit bizonyítani szeretnénk, annak éppen az ellenkezőjét sikerül igazolni, ez sok esetben mégis megelégedéssel tölti el a kíváncsi kutatót.

A következőkben három távoli ősöm és az apai ősapám bátyjának feltárt élettörténetét osztom meg az olvasóval.

A szerelemgyerek

Az anyai nagyapám mindig büszkén említi, hogy a családnevük nem egyszerűen Molnár, hanem valójában „Szentlélek Molnár”. Közelebbit sokáig nem tudtunk meg, végül közel kétszáz éves iratok segítségével sikerült megérteni, mi állhat a kettős családnév hátterében.

A szépapám, Molnár László Kispaládon élt a XIX. század második és a XX. század első felében. Huszonnyolc éves korában vette feleségül a szépanyámat, az akkor tizenkilenc esztendőös Bartha Teréziát. A házassági anyakönyvből derült ki, hogy Molnár László szépapám Csaholcon született 1852-ben. Csaholci keresztelese szerint az édesanyja Molnár Eszter, apa viszont nem került bejegyzésre. Tekintve, hogy Molnár Eszter kisnemesi családból származott, először felmerült, hogy a „szentléleki” nemesi előnév lehet, de ez az elmélet alaptalannak bizonyult. Fény derült azonban arra, hogy a XIX. század közepén, a kis faluban, Csaholcon élt egy nemes Szentlélek család, akikkel Molnár Eszter családja közeli kapcsolatban állt.

A Szatmár vármegyében élt, nem túl kiterjedt Szentlélek birtokos családot Nagy Iván Magyarország családai című könyvsorozatának tizedik kötete említi, a vármegye tisztikarának tagjai voltak. Kölcsey Ferenc Szemere Pálhoz írt levelében az alábbiakat írja:

„Szentléleki Antaltól egy Homerusi Parafrázist, azaz, az Iliász első énekét a Minervában megjelent fordítás után szabadon dolgozva, annak megmutatására, hogy nekem nem kellett volna szorosán az eredetihez tartanom magamat, s avult formákat keresnem. Szentlélek nálunk Exactor volt, most elsőrendű táblabíró, Izsáknak nagy barátja. Mindemellett is engem szeret, s még a Csokonai recenziójának is nagy pártfogója volt. Ezen Homerusi leckét a jólelkű öregnek (64 esztendőös) semmiképpen rossz néven nem veszem.”

Cseke, 1827. szeptember 27.

Az említett „Izsák” kisdobronyi Isaák Sámuel, Szatmár vármegye alispánja, akit még az utolsó történetemben említeni fogok.

Kende Zsigmondhoz írt levelében az alábbiakat írta Kölcsey:

„Az ég árássa rád áldásait! Tiszti társaimat köszöntöm; az öreg Szentléleky bátyámnak vidd meg tiszteletemet. A napokban válaszolok neki.”

Pozsony, 1833. január 28.

A fentiekből kitűnik, milyen szoros baráti viszonyt ápolt Szentléleky Antallal hazánk egyik legnagyobb irodalmi alakja.

Saját történetem szempontjából jelentős, hogy a Molnár és a csaholci nemes Szentléleky család is minden bizonnyal közeli kapcsolatban állt egymással. Már Szentléleky György és Nagy Borbála 1827. február 13-án történt esketésénél Molnár Eszter anyai nagyapja, nemes Máté Mózes volt az egyik tanú. Molnár Eszter nővérenek keresztszüleiként Szentléleky György és Nagy Borbála kerültek bejegyzésre, ahogy a birtokosok Szentléleky József nevű fiának keresztszüleit a csaholci nemes Máté család adta.

Édesapám néhány évvel ezelőtt, mielőtt ismertette az anyakönyvekben találtakat, megkérdezte az anyai dédapám hűgát a Szentléleky névről, aki annyit mondott, hogy a nagyapjuk, Molnár László apja egy csaholci birtokos fia volt, aki valamiért nem vehette el a nagyanyjukat, így Molnár Eszter máshoz ment feleségül fia két éves korában és Kispaládra költöztek. Az anyakönyvek megerősítették, hogy Jósa Péter, negyvenhat éves kispaládi özvegy 1855-ben, Csalolcon nőül vette a bejegyzés szerint akkor huszonnégy- valójában huszonhárom éves Molnár Esztert, Molnár László két és fél esztendőskorában.

Nem tudhatjuk biztosan, hogy a titokzatos Szentléleky, miért nem fogadott örök hűséget Molnár Eszterrel. Szentléleky György és Nagy Borbála egyetlen felnőttkort megélt fia, Szentléleky József három évvel volt idősebb Molnár Eszternél. Tizenegy éves korára meghalt az édesanyja és a testvérei is, az édesapja pedig eltűnt. Ilyenkor a korabeli szokások szerint a keresztszülők vették gondjaikba a gyereket, így a nemes Máté családnak kerülhetett, Eszter anyai rokonságához. Szentléleky József soha nem nősült meg, ötvennyolc évesen tüdővészben halt meg Csalolcon. Vélhetően ő volt Molnár László apja, de nyitva marad a kérdés, miért nem vehette feleségül Molnár Esztert.

Szentléleky Molnár László nemes Szentléleky György és nemes Nagy Borbála talán utolsó élő leszármazottja hosszú, tevékeny életet élt a közösség aktív tagjaként. Édesanyja fiatalon, 41 évesen meghalt. László szepapám első két fia, József (sz.1881) és László (sz.1886) majd két lánya, Erzsébet (sz.1890) és Eszter (sz.1893) mindannyian a kor gyermek betegségeinek áldozatául estek, egyedül a harmadik fiú, az ükapám, Molnár József (sz. 1897) élte meg a felnőttkort, hogy kiterjedt családot alapíthasson. Elgondolkodtató, honnan kapta a József

keresztnevet, talán az anyai nagyapjáról, akit ugyanígy hívtak vagy talán az apai nagyapjáról, aki Szentlélek József lehetett. Talán mindkettőről. Az ezres lélekszámot egykor éppen csak elérő Kispalád törekvő, gazdag falunak számított, amit mi sem bizonyít jobban, mint a XX. század elején épült ötvenhárom méter magas templomának méretei, tekintélyes tornya a büszke múltat idézve magasodik a kis falu fölé.

A fenti rövid történet jól szemlélteti, hogyan kopnak ki a családi emlékek generációról generációra és hogyan erősítik meg a korabeli iratok az idős beszámolóit, mint ahogy arra is jó példa lehet, hogyan őrizhetjük meg a család egy-egy történetét az utókornak.

A felvidéki tanító

Tamás András, református tanító, az apai nagymamám szépapja 1794. március 23-án született a Zemplén vármegyei Nagyráskán. Az édesapja közrendű szabóként dolgozott 1810-ben bekövetkezett haláláig. András felvételt nyert a Sárospataki Kollégiumba, ahol az évszázadok során hazánk számos nagy alakja töltötte diákéveit. 1819. április 25-én Matolcsra „kérték ki” rectornak és ettől az évtől Kiss Kálmán 1878-as A szatmári református egyházmegye története című könyve szerint 1824-ig a matolcsi iskolában tanított, mint „szorgalmas tanító”. Az egyház és az ekkoriban mezőváros Matolcs vármegye szerte elismert iskolát tartottak fenn.

Tamás András 1824. május 17-én vette feleségül a tizsakóródi Varjú Borbálát. 1825-től Tizsakóródon folytatta a szolgálatát, ahol a fentebb említett könyv az alábbiakat jegyzi róla:

„1825-30. Tamás András, ki alatt az iskola virágzó állapotban volt. Különben papnak készült.”

1826. szeptember 17-én megszületett Eszter nevű lányuk. András közkedvelt ember volt, számos tizsakóródi gyermek keresztapjaként jegyezték be a falu anyakönyveibe. Úgy tűnhetett, semmi nem állhat a boldogságuk útjában, de a felhőtlen, közös évekből csak kevés adatott. Borbála súlyosan megbetegedett, „pokolvar”, a lépfene nevű halálos kór egy formája jelent meg a bőrén, a rendkívül fájdalmas, súlyos fertőzésbe pedig 1829. július 18-án belehalt. András a tragédiát követően talán Eszter lányára tekintettel szokatlanul korán, 1829. szeptember 30-án, háromszori kihirdetés után feleségül vette a szintén tizsakóródi Papp Erzsébetet. Első gyermekük, József 1830. november 22-én még Tizsakóródon született, nem sokkal később azonban elhagyták a tragikus emléket idéző falut.

Tamás András 1833-tól Tiszabecsen tanított. 1833. április 24-én megszületett Károly fiúk, édesapám szépapja, de ugyanezen esztendő nyarán „vérhas” ütötte fel

a fejét Tiszabecsen, ami egy hónapon belül három gyermek halálát okozta a faluban, a tanító pedig elveszítette hétéves leányát, Esztert.

Fontos megjegyezni, hogy Magyarországon ez időben számos járvány sújtotta a lakosságot. Hazánkban 1831-ben jelent meg a kolera, amely nem kímélt se időst, se fiatalot, se a gyerekeket.

A környékbeli településeken ugrásszerűen emelkedett meg a halottak száma, a halál okaként pedig rendszerint „typhus” vagy „kolera” került bejegyzésre. Közel kétszáz év távlatából is megrendítő olvasni az emberi tragédiák, árván maradt gyermekek, gyermeküket elvesztő szülők, végleg elenyésző családok sorokba szedett adatait. A kolera, lépfene, himlő, torokgyík vagy a gümőkór okozta váratlanul bekövetkező vagy éppen lassan, de kérlelhetetlenül felülkerekedő halál gyakorisága minden bizonnyal megkeményítette eleinket, akik sokszor ma már elképzelhetetlen, letaglózó sorshelyzetekből tudtak újra és újra felállni.

Napra pontosan három évvel Károly születése után, 1836. április 24-én megszületett Tamás András és Papp Erzsébet harmadik fia, Pál. Immár három fiúgyermek apjaként szolgálta a falu iskoláját a tanító, amikor 1837. január 17-én egy köhögő rohamot követően váratlanul meghalt. Mindössze 42 éves volt.

Kiss Kálmán 1878-as „A szatmári református egyházmegye története” című könyve így említi Tiszabecs tanítói között:

„1833 - 37. Tamás András, ki itt jan. 17. meghalt.”

A nevét a fiai vitték tovább. Tamás József az elsőszülött lányát a nővéréről Eszterről nevezte el, így őrizve meg az emléket, ahogy Tamás Endre ükapám keresztnévben a felvidéki tanító örökét hordozta. Tamás András rövid élete ellenére nagy hatással volt a környezetére, három fiától pedig legalább négy pedagógus származik szerte Magyarországon.

Egy német katona a jó palócok között

Édesapám anyai nagymamájának ükapja, Kruisz Mihály 1809. augusztus 29-én született Fejér megyében, Kislángon. A „Kruisz” szó hollandul keresztet jelent. A római katolikus, német falu az egyik első szabályos, mérnök által aprólékosan megtervezett település volt Magyarországon. A ma is látható, négyzetrács rajzolatú utcáin a házak, udvarok pontos méreteit és a járdától való távolságát is előre meghatározták.

Felmerülhet a kérdés: hogy lehet német falu Magyarországon? A válaszhoz ezer évre kell visszatekintenünk. Szent István uralkodása óta több hullámban érkeztek német telepések hazánkba, ezek nagyban összefüggtek a külső támadásokkal, egyes területek elnéptelenedésével és időnként a Német vagy Teuton lovagrend tevékenységével.

II. András 1211-ben a Barcaság területén adott menedéket a Szentföldről visszatérő Német lovagrend számára. Fő feladatuk a keletről várható támadások kivédése volt, ám a lovagrend a pápa támogatásával független államként kezdett viselkedni, amit II. András nem tűrhetett, így seregével kiszorította őket az ország területéről, fontos megjegyezni azonban, hogy az erdélyi századoknak nem esett bántódása. A betelepítések legnagyobb számban a törökök kiűzése után történtek. Mind az állam, mind pedig a földbirtokosok jelentős számú német telepest hívtak hazánkba, akik évekig adómentességet és különféle kedvezményeket kaptak. A Német lovagrend a Wesselényi-felkelést követően ismét befolyást szerzett Magyarországon. A magyar közigazgatást 1673-tól 1681-ig egy pozsonyi székhelyű direktórium irányította, amit a lovagrend nagymestere elnökölt. 1705-ben I. Lipót császár 500 000 rajnai forintért zálogba adta a teutonoknak Lacházát és a környékbeli falvakat. A zálogosítás ellen a jászok és a kunok élénken tiltakoztak. 1715-ben végül az osztrákok engedtek és érvénytelennek nyilvánították a vételt, de a területet még tizenhat évig tulajdonában tartotta a lovagrend és csak 1731-ben adta vissza. Kruisz Mihály édesapja, Kruisz János Lacházán született 1776. október 4-én. János és családja 1809-től a császárpárti, fejér megyei Zichy család birtokain élt, a római katolikus anyakönyvek juhászként jegyezték. 1817-ben Ercsiben telepedtek le. Miután 1825-ben a felesége és újszülött lánya meghalt, 1828-ban, ötvennégy évesen János újra megnősült, a huszonkét évvel fiatalabb Windhart Julianna pedig fiút szült neki 1829-ben.

Kruisz Mihály ekkoriban állt katonának. Ercsi birtokosa, Eötvös Ignác báró, más királyi biztosokkal ellentétben többnyire német katonákat toborzott. A császárhű birtokos vezette a felvidéki kolerafelkelés leverését 1831-ben. A kolerajárvány okozta társadalmi sokk miatt erőszakossá vált ellenállást kilencezred katonaság fojtotta el, köztük Rühling kapitány százada. Megtorlasként a teljhatalmú királyi biztos kinevezett báró Eötvös Ignác rögtönítélő bíróságai Zemplénben 64 halálos ítéletet hoztak. A királyi biztos szigorú fellépése rémületbe ejtette a népet. Tetteiért sokan hazaárulónak titulálták, de akadtak olyan főurak is, akik túlzott engedékenységgel vádolták.

Eötvös Ignác királyi biztos 1834-ben Heves vármegye tisztújítási mozgalmainak vizsgálatára kapott megbízást.

A báró fegyveres támogatását biztosító német katonákat a környék településein szállásolták el. A helyi parasztok számára nagy terhet jelentett a katonák és lovaik ellátása, így a királyi biztos fegyveres kíséretének tagjai nem örvendtek túl nagy népszerűségnek.

A közelben található Egyek lakói nagyrészt római katolikus palócok voltak, akiket az 1770-es években telepítettek északról a kiürült faluba.

A palócokról többnyire azt olvashatjuk, szorgalmas, munkabíró, erkölcsében tiszta, becsületére féltékeny, általában büszke, önérzetes nép. A dédmamám, aki

nagyrészt egyeki ősoktól származott, gyakran felemlegette boldog, gondtalan gyermekkorát, amit Egyek és Tiszafüred között töltött a család gazdaságában.

Eötvös Ignác királyi biztos 1834. ápr. 14-én kibocsátott végjelentésében keményen megróttá a megyét, felsorolta név szerint azokat a személyeket, akik ellen büntetőeljárást kellett indítani. A megbízás teljesítésével nem minden katona távozott végleg. Kruisz Mihály 1836. január 18-án megnősült Egyeken és juhászként folytatta életét. A katonavilág borzalmi után a palócok zárt, csendes közösségében békére talált. Összetartó nagy családot alapított, majd Nádudvar határában, Kösélyszeg tanyavilágában szereztek birtokot. A német katonából lett magyar juhász ötvenöt évet élt, családja körében halt meg 1865-ben. Első fia, az ősapám már Nagy Mihályként vette el Toldi Annát 1860-ban, bár az egyeki anyakönyvben jelzik, hogy névváltozás történt. Nagy Mihály unokája, édesapám dédapja, Nagy Mihály Béla már csak arra emlékezett, hogy a dédapja „katonaember” volt. Örízte apja, Nagy János bibliáját, aminek már a borítója is leszakadt, éppen ahová szokás szerint az őseiket jegyezték eleink. Mára új kötést kapott a Szentírás az előttünk járók neveivel.

Az igazi Turi Dani

Móricz Zsigmond Sárarany című regényének főhőse Turi Dani, aki zsellérfiúként kezdve életét elszántságával, újításaival egy nagy gazdaságot épített fel, de közben elidegenedett a családjától, örömet pedig semmiben nem talált. Sokszor magára hagyta a feleségét két gyermekével még akkor is, amikor az egyik fia súlyosan megbetegedett. A nagy terveit sikerült ugyan megvalósítania, végül mégis mindent elveszített, mert a legfontosabb dolgokkal nem törődött.

A történet több helyen egybecseng az ősapám, Turi István bátyjának történetével. Turi János 1813-ban született Nagyszekeresen, az apjuk északról érkezett Szatmár vármegyébe, az akkori alispán, kisdobronyi Isaák Sámuel kocsisa, testőre volt, édesanyjuk pedig egy helyi presbiter lánya. Az alispán a református egyház szervezőjeként, támogatójaként szerepel a helytörténeti forrásokban, a kocsisa mégis a „hegyi oroszok” konokságával ragaszkodott a saját vallásához, hiszen 1833-ban bekövetkezett korai halála után görögkatolikus szertartás szerint temették el. A lányai református, a fiai görögkatolikus keresztelésben részesültek.

A kárpát-oroszok vagy ruszinok ószláv eredetűek, a Kárpátok vonulatain menedéket lelt népek, főként korai szláv törzsek, kisebb részben kelta, germán és balkáni csoportok leszármazottai, kialakulásukra hatással voltak a hunok, a gótok és az avarok is. Századokon át békében éltek a magyarok mellett az ország peremterületén, a számukra biztonságot jelentő Kárpátok lejtőin. Valódi vezető réteg hiányában soha nem volt önálló országuk vagy szilárd alapokon nyugvó

nemzettudatuk. A történelem viharos időszakait „hátukat a hegynek vetve” vészelték át. Mint annyiszor, a ruszinok a magyarság mellé álltak a Rákóczi szabadságharc idején is, II. Rákóczi Ferenc ezért a leghűségesebb népeként (gens fidelissima) említette őket. A török hódoltságot követő jelentős áttelepítések a hegyi, állattenyésztő életmódból kiszakított ruszinokat sok esetben kiszolgáltatottá tették, emiatt kezdetben az adófizetés alól is felmentést kaptak. Minden bizonnyal a megélhetési nehézségek miatt Bél Mátyás 1738-ban írott munkájában „iszonyú, kegyetlen, nemtelen nemzetségnek” nevezte őket.

Az addig zárt közösségek kénytelenek voltak idegeneket befogadni, akik az új környezetben segítették a boldogulásukat. A történetem szempontjából lényegesebb az 1772. esztendő, amikor a Monarchia kihasználva a lengyel zűrzavart, elcsatolta Lengyelország déli részét.

Ekkor számos ruszin család költözött északról a Kárpátok déli oldalára. Némelyik ilyen család fiai katonának álltak, egyikük pedig a szatmári alispán testőre lett Nagyszekeresen. Halála után a fiai, János és István Szárazberekre költöztek, ahol az ősapám a bilkei Galgóczy és a Galgóczyakkal házasuló Kölcsey család gulyás számadója lett. Jánosnak mándi, református felesége két gyermeket szült, de egyiküket korán elveszítették.

Az önálló gazda felépítette Szárazberek határában az úgynevezett „Turi majort”, amit még 1881-ben is említ a helységnévtár. Valamikor 1854 és 1858 között az ősapám, István a porcsalmi Galgóczy birtokra költözött a családjával, János pedig eltűnt a múlt homályában. János egyetlen fia, a presbiter dédapjáról elnevezett, de katolikus Pál 1865-ben Porcsalmán élt, ahol fia született, többet róluk sem tudunk.

Turi Dani a Sárarany kitalált főhőse, mégis lehet, hogy a történetét valós személyek és körülmények ihlették. Turi János élete elsősorban azért hasonlít a regényhez, mert a semmiből épített fel egy majort. Turi Dani református volt katolikus feleséggel, Turi János katolikus volt református feleséggel. Mindkettőnek két gyermeke született, János egyetlen fia érte el a felnőttkort, Turi Dani esetében csak azt tudjuk, hogy az egyik fia súlyosan megbetegedett a regény végén.

A névbeli, földrajzi és történeti hasonlóság ellenére mondhatjuk, hogy talán semmi köze a főhősnek a valós személyhez, de adódtak még érdekes egybeesések. MórícZ Zsigmond anyai-anyai dédanyja kisdobronyi Isaák Erzsébet a Nagyszekeresen és Darnón birtokos kisdobronyi Isaák családnál nevelkedett, mint árván maradt rokon gyermek. Ugyancsak a kisdobronyi Isaák családnál szolgált Turi János édesapja. János négy évvel volt idősebb Erzsébetnél, minden bizonnyal jól ismerték egymást.

Erzsébet lánya, Móricz Zsigmond anyai nagymamája, Nyilas Katalin Porcsalmán született 1839-ben, a keresztszülei éppen azok a bilkei Galgóczyak, akiknél később az ősapám, Turi István szolgált, akik a szépapám és a Porcsalmán született testvéreinek keresztszülei is voltak. Az is kérdéseket vet fel, miért élt fiatalemberként Turi János fia, Pál inkább az ősapám mellett Porcsalmán, miért nem maradt Szárazberekén a Turi majorban?

Kevés nehezebb dolog létezik, mint kideríteni egy irodalmi mű valós alapjait, de nem lehetetlen. Móricz Zsigmond hallhatott Turi Jánosról az édesanyjától, Pallaghy Erzsébettől, aki az író nagymamájától, Nyilas Katalintól ismerhette a történetet. Ha valóban János élete ihlette Móricz regényét, nem tudhatjuk pontosan, mi valós és mi az, amit Móricz fantáziája szült.

Egy családfa az élet fája. Távolról az egyik legősibb szimbólum, közelről pedig egybeforrt élettörténetek összessége. Gyökereit az elhunyt ősök, törzsét a szülők, ágait a leszármazottak alkotják. Az elődök ismerete segít önmagunk megismerésében, megértésében, amely által más szemmel tekinthetünk a saját életünkre és a körülöttünk élő családok szövetére. Felfedhetjük-e azonban az ősök valódi arcát, feltárhatjuk-e milyenek voltak, hogyan éltek? Ahogy a bevezetőmben idéztem id. Márk Ferenc milotai lelkész találó gondolatát: „Tekints be a múltnak fátyollal vont homályába...”. Az adott nép tulajdonságaiból, szokásaiból, a lejegyzett történetekből, eleink döntéseiből a legjobb esetben is csak homályos képet kapunk a régiekről, a hiányzó részletek helyét pedig önkéntelenül a fantáziánk tölti ki. A múltkutatás azonban soha nem ér véget. Mindig akadnak korábban ismeretlen, egybevágó vagy teljesen eltérő források, újabb, hitelesebb módszerek, amelyek egy lépéssel közelebb visznek az igazsághoz.

Turi Nimród

Béke legyen

A Bakony alján egy kis faluban születtem, 1940-ben. A 2. világháborút gyerekként éltem át. Szülőhelyem elhelyezkedése olyan volt, hogy a falu egynegyede az erdővel volt határos.

Emlékszem, ebben az erdő részben voltak az orosz hadsereg szállásaira szolgáló lágerek. Amik fa építmények voltak. Ezekben laktak a harcok után a katonák. A második világháború alatt a település többször cserélt gazdát. Hol német, hol orosz katonák települtek be.

Az egyik ilyen cserefolyamat alatt történt a családommal, hogy nem mertünk a lakásunkban maradni. A szüleim, a velünk együtt lakó apai nagyanyám, a legszükségesebb holmikat összeszedte. Szekérre rakták, s elindultunk az erdő fele. Ám a hadi események következtében, a falu főutcájában lakó anyai nagyanyám testvérééknél szállásoltak el bennünket egy ideig. Majd folytattuk utunkat az erdő felé.

Két emlékezetes esemény is történt közben. Édesapám testvérének a férje-magas szikár ember volt.

Amikor utunk közben az orosz katonák meglátták, német katonaszökevénynek nézték. Két alkalommal is lekísérték a falu végében folyó patakhoz, hogy agyonlőjék. Szerencsére egyik esetben a hadi események, másik esetben a parancsnokuk akadályozta meg a kivégzést.

Volt olyan szörnyű élményünk is, amikor a ház padlásán hosszában átrepült egy ágyúgolyó. Mikor a harcok csillapodtak, folytattuk utunkat az erdő felé. Egy éjszakát aludtunk a szekéren. Az erdőben táborozást nem tartották jó megoldásnak a szüleim, másnap visszajöttünk a faluba. Az erdő szélén voltak a grófi birtok tehénistállói. Ezekbe szállásoltuk be magunkat. Féltünk. Pár napot itt töltöttünk. A harcok csendesedése, a német csapatok visszavonulása felbátorította szüleimet a hazatérésre.

A lakásunk tipikus, abban az időben divatos, hosszú, keskeny épület volt. Első és hátsó szoba, közte a konyha. Konyhában téglából rakott tűzhely és kemence. A kemence felső része kúposan csúcsosodott, ebből emelkedett ki a kémény. Az udvar felőli oldalon gádor volt. Ez egy jó méter széles nyitott házrész volt. Hazaérkezésünk meglepetéssel párosult. Mielőtt eljöttünk a ház hátsó szobájában laktunk. Szüleim azt gondolták a legvédettebbnek. Az ágyak, szalmazsákok az ablaktól távolabb a falak által védett helyen voltak. Most a szoba hátsó falán egy méteres lyuk tátongott. Ágyúgolyó szakította át a falat. Ott ahol az ágyak szalmazsákok voltak. Mindent belepattintott a por és a törmelék. Először éreztem az Isteni gondviselést.

Húgom akkor 3 éves volt. Nem emlékszik semmire, mégis rossz érzéssel tölti el, amikor ma a televízióban háborús képeket lát. Mélyen az elrejtett tartományokban ott vannak az emlékek, amik tiltakozásra buzdítanak.

Aki nem élte át a háború borzalmait, nem tudja milyen. Ma mikor a modern haditechnika új és új fegyvereket gyárt, egy dolgot felejtenek el azok, akik kiadják a parancsot. Ártatlan emberek, gyerekek halnak meg és élnek át olyan borzalmakat, amit életük végéig cipelnek, letehetetlenül.

Vadász Ferenc

Életút

Dédmamám 1931-ben született Horgoson. Miután férjhez ment, az ustorkai tanyavilágban élt. Az 50-es évekről mesélt nekem.

Azokban az időkben nagyon nehéz körülmények között tudták a családot fenntartani. Nem volt áram, ásott kútból fogyasztották a vizet. Házi állatokat neveltek és saját maguk állították elő az élelmet. Dédmama gyakran ment a városi piacra. Volt neki egy nagy kosara, amelyben egy pár tyúk, egy kacsa és sok tojás elfért. Hajnalban, gyalog elindult a 15 kilométerre lévő piacra. Amikor eladta a portékáit, megvette a szükséges dolgokat: gyufát, petróleumot, sót, cukrot, ecetet. Így újra tele lett a kosár. De egy valamiről sohasem feledkezett meg! Hogy a gyerekeknek vegyen egy kis cukorkát! A fia, aki az én nagytatám, minden alkalommal fölmászott a diófa tetejére, és onnan nézte, hogy mikor jön haza az anyukája. Mindig megőrültek az édességnek, amit kaptak.

A családban a gyerekek sokat segítettek a ház körüli munkákban. Etették az állatokat, kiterelték őket a legelőre, kapálták a veteményest. Az aratásban is részt vettek. A család saját lisztből otthon sütötte a kenyeret. Ilyenkor a gyerekek lepényt is kaptak, amit elrágcsáltak az állatok őrzése közben. A családi összefogásnak köszönhetően lassan gyarapodott a vagyonuk, és elindultak a jobb élet útján. A tanyáról Ludas faluba költöztek. A gyerekek iskolába jártak.

Dédmamám ma is ebben a takaros házban él. 92 éves. Mindig boldogan mesél a régi időről.

Valković Gréta

Az igaz(i) építő

Kardvirág és kréta

Drága, szeretett nagymamám Mászlé Lászlóné Zahonyai Anna Hermina, a tamásipusztai tanító néni örök emlékére

Hamvas bőrét pirította az alföldi napsugár, pirosposzsgás arcán a remény tükröződött. A tanyasi ház kis udvarán szorgosan ténykedett, a virágokat szépen sorban ültette el – megannyiról közülük olvasott már a növényhatározóban. Szívvel-lélekkel, de legfőképp türelemmel végezte az aprónak tűnő munkát. A kardvirág lett a kedvence: mindenféle színben pompázva igazi kerti szivárványnak tűnt tőle a puszta. Tudta, hogy meg kell becsülni a természetet, a dolgokat és legfőképp az embereket. Tapasztalt már jó pár dolgot az életben fiatal kora ellenére: például, hogy a viszontlátás öröme felülírja a búcsúzás fájdalmát, osztozni a boldogságon csak együtt az igazi, a

csalódást pedig enyhíti a következő nap reménykedése. A felhalmozott gyermekkori veszteségek gyarapodtak az évek alatt, ám akadt egy kapaszkodó az életében: a tanulás. Megtudni a világról nap, mint nap valami újat, érdekesebbet, többet. Jobbá és teljesebbé válni az ismeret által igazi kincset jelentett számára. A kertészkedésre hobbiként tekintett, de könyveket olvasni és nap, mint nap újat tanulni igazi lélektöltekezés volt számára. Hermina mindig is szerette az iskolát: a kréta tekintélyt parancsoló illatát, a fehér betűk példamutatását, a frissen vasalt köpenyt és a zsvajjal teli udvart.

Ami igazán megfogta az iskolai létben az a frissen szerzett tudás öröme mellett az emberekkel töltött idő volt. Tudta, hogy mindenki ott lakozik az indíttatás arra, hogy megismerje a világmindenség egy apró zugát a betűkön és számokon keresztül. Szerette az otthonát, a Tamásipusztán élő közösséget, ugyanakkor látta tehetetlenségüket, és a hétköznapi kihívásokat. Aprónak tűnő, de korántsem elhanyagolható helyzeteken keresztül érezte, hogy az analfabéták elé mennyi akadály hárul a vidéki periferián: a mindennapi életben alig tudtak boldogulni... a vonat menetrendjét nem tudták leolvasni a tábláról és a boltban is nehézségek adódtak a fizetéssel. A küzdeni akarás tapintható volt a levegőben. Át szerette volna adni a tudást azoknak is, akiknek kevésbé volt lehetőségük tanulni. Egyre inkább megértette, hogy a folyamatos tanulás nemcsak a saját maga szempontjából fontos, ezeket az értékeket másokkal is meg kell osztani.

Észrevette, hogy a türelem és a megértés mennyi mindenben tud segíteni a társainak, így tudta, hogy nem hiábavaló a munka. Szívesen korrepetálta őket. Nem csoda, hiszen közeli, jó példa állt előtte: a kis tanyasi ház tornácán édesapja tanítóként az órák után is segített felzárkózni azoknak, akik lemaradtak a tananyaggal. János bácsi hosszú esteiken, gyertyák fáradt lángja mellett javította a dolgozatokat, Hermina pedig segített neki kupacokba gyűjteni a papírhalmot, ketten rendszerezték az egészet. Talán a mai világban asszisztensnek hívják ezt a fajta munkát, de Herminának sokkal több volt ez annál: cél, hogy mindenkinek legyen esélye a jobb életre, a világ felfedezésére. Ott bujkált egy másik ok az életében, ami miatt érdemes lett küzdeni: hogy olyan hivatása legyen, aminek életét és szabadidejét is örömmel szenteli. Édesapja hivatástudatát örökölvén, lelkesedéssel folytatta tanulmányait Debrecenben, hogy ő is tanító lehessen.

Nekivágott tehát a nagyvárosnak, ahol a továbbképzés megerősítette a tanításba vetett hitét. Az évek alatt rájött, hogy a tudásra mindig is értéként tekintett. A másokon való segítség érzése sem halványodott el, megmaradt, sőt egyre tovább erősödött. Ez táplálta motivációját a továbbképzés évei alatt is. Az új barátok, tanító társak és tudásanyag mellett szemléletformálást is kapott. Máshogyan látta a kihívásokat, és újfajta megoldások is eszébe jutottak. Úgy gondolta, hogy a régi alapokra új tudás pilléreket kell felhúzni. Építkezni kell a jó dolgokra, a friss szemlélet azonban elengedhetetlen. Herminában ekkora fogalmazódott meg, hogy

az írás és olvasás mellett a szép kiejtésre fogja helyezni a fókuszot: mert a szavak szeretete olyan képesség, amely mással nem pótolható, egyben gyógyír a lélek számára a kevésbé derűs napokon. Bátorítani, tanítani türelemmel és szépen lehet csak igazán. A számokkal jól lehet kalkulálni, de a szavak segítenek jól bánni az emberekkel.

Visszatért a tanyasi világba, új hű társa a kréta lett. Debrecenből megannyi tudás mellett ötleteket és bátorító szavakat hozott magával a tamásipusztai közösségnek. Nemcsak szellemileg kellett építkezni, hanem a valóságban is. Az idősebb tanyasi lakók is szerettek volna írni és olvasni megtanulni - látták, hogy a fiatalok mennyire egyszerűen és jól tudnak az életben boldogulni, haladni arra, amerre van lehetőségük. Építkezni csak úgy lehet, ha van miből. Kellett az ötlet mellett a megvalósításra szánt idő is. Az esti iskola elindítása nagy reményekkel kecsegtette a már dolgozó, de írni és olvasni nem tudó embertársait is. Haladtak az órák, egyre több ember tudott eligazodni a hétköznapi életben az írás és olvasás által. A létszám miatt bővült az iskola, és megépült egy kis helyiség, amely az órák előtt és után alkalomadtán könyvtárként is üzemelt. Kezdetben az iskola mellett lévő épület könyvtárként heti két nap működött, majd egyre több és több olvasni tudó ember szeretett volna kikapcsolódni, így alakítottak a nyitvatartáson. Boldog és tartalmas délutánokat töltöttek együtt a művelődni vágyó fiatalok szeretetben és békességben. A parányi épület maga jelentette a művelődés, a kulturálódás helyszínét, sokat adván az oly keveset kérő olvasóközönségnek. Sokszor a villany nélkülözése miatt gyertyákkal oldották meg a késő téli könyv délutánok pótlását. Hermina szerette a könyvtárosi teendők végzését, úgy érezte, ezzel is hozzájárult a tanyasi fiatalok életéhez és a hasznos szabadidő eltöltéshez: látta, ahogy a könyvek által a világ megnyílik mások számára is.

A tanyasiak mindennapi életében évről évre egyre jelentősebb szerepet töltött be nemcsak tanítóként, de közösségformálóként is, hiszen segítőkészsége és elhivatottsága mellett csak a szíve volt nagyobb. Az évtizedek alatt nélkülözhetetlen „hozzátartozója” lett a tamásipusztai iskolának, és a közösség lámpásává is vált: mindig fényt adott, és szavaival melegséget hozott az ott élők szívébe. A kertjébe belépve megannyi szín fogadta a megérkezőket, és a diákoknak mindig őrt álltak a méltóságteljes kardvirágok – mintha a konyha ablakpárkányát sasolták volna szép virágaikkal. Az ablakpárkányt, ahol mindig ott csücsült a ceruza, toll és kréta – hátha valaki betéved tanulni. A felejthetetlen délutánok emlékét a volt diákok hálával, örökké őrzik szívükben. Olyat sikerült létrehoznia és felépítenie, amit nagyon kevesek tudnak az életben: közösséget és lehetőségeket, amivel nemcsak a tudás, hanem az értékek átadását is ösztönözte... hiszen egy igazi építő az emberek lelkében épít maradandót, olyat, amelyet nem lehet elfeledni.

Varga-Véghvári Enikő

Többet ésszel, mint erővel - Az asszonyi fondorlat története

A történet 1945 tavaszán, egy kis sváb falvacskában játszódik. Júlia napja pont úgy kezdődött, mint bármikor. Hajnalban felkelt, megetette a háztáji állatokat és előkészítette gyermekeinek a szerény reggelit, a langyos tejben áztatott néhány napos kenyeret.

Az idő még hűvös volt, ezért igyekezett minél előbb ellátni az udvari munkákat, hogy bemelessen a házba a konyhában álló egyetlen tűzhely mellé. A kis család tisztességes munkával kereste a kenyerét. Az asszony tejet és különféle terményeket árult, a férje saját üzletében javította és árulta az órákat. Csendben, szeretetben nevelték gyermekeiket egy olyan korban, amikor az utcákat körülöngte a háború és a gyász hangulata. Ezen a tavaszi napon katonák érkeztek a faluba és szálláshelyet kerestek maguknak. Mindenki attól rettegett, hogy az ő otthonukra esik a választásuk. Júlia éppen a kenyeret dagasztotta, amikor a ház csendjét megtörve a szomszédasszony berohant hozzá a konyhába. Minden erejével azon volt, hogy menekülésre biztassa az ott élő családot. Elmondta, hogy kihallgatta a katonák beszélgetését, akik a ház előtt állva arról döntöttek, hogy az órásmester otthona lesz a legmegfelelőbb hely számukra. Az asszony kételkedve hallgatta a történetet, de szíve egyre hevesebben vert. Tudta, hogy erővel itt semmit nem ér, ki kell találnia valamit. A gyermekeit levitte a ház alatti pincébe, amit a háború alatt óvóhellyé alakítottak, ő pedig beszaladt a szépszobába, és tanácstalanul körbenézett. A férje nem volt otthon, a katonák pedig estére beszéltek meg a házfoglalást. Júlia erős asszony volt, szívében bátorsággal telve. Minden erejét összegyűjtve elhatározta, hogy a szeretett otthonuk falait bekeni sárral kevert állati ürülékkel, hátha ez elveszi a katonák kedvét a beköltözéstől. Miután ezt megtette, ő maga is elbújt, majd feszülten várakozott. Hat óra körül idegen léptek és hangos beszélgetés hallatszott az udvaron. Júlia hallotta, ahogy körbe járnak a házban és a férfiak ideges beszélgetése veszekedésbe fordul. Hosszas tanakodás után egy hangos ajtócsapódás jelezte a kéretlen vendégek távozását. Az asszony még sokáig nem mert előbújni, de az éhség és a gyermekek sírásra arra kényszerítette, hogy kimerészkedjenek a biztonságos rejtekükből.

Az asszony döbbenetben állt az összepiszkolt szobában, melynek falán még nedves volt a sár. A katonák semmit sem bántottak. Ott jártukat csak egy idegen nyelven íródott, összetépett papír jelezte. A határozat, ami a ház elfoglalásáról szólt, semmissé vált. Júlia könnyes szemmel borult le az ágyra, majd tekintetét a szoba falán lógó feszületre emelve hálát adott az égnek, hogy otthonuk megmenekült. A házfalakat még néhány hétig nem merték tisztára meszelni. A félelmük azonban idővel eloszlott, és az egyre erősödő Nap melegével hitük is lassan visszatért.

Varró Tünde Viktória

Nótáskedvű őseim

Szeretném nektek bemutatni az anyai ági dédapámat. A padéi Pintér család legkisebb fia volt Imre.

Népes családjához tartozott sok-sok nagynéni és sógor Temesvárott, Szegeden, Belgrádban és Amerikában. A dédapám apukája szolgált az első világháborúban. Imre dédnagyapám Szabadkára járt tanítóképzőbe Padérról. Jó időben komppal, télidőben pedig átsétált a jeges Tiszán, hogy Bácskába jusson.

Csókán telepedett le, és negyven évet tanított. Újvidéki vizsgáinak köszönhetően zenét is oktatott. Míg élt énekelt és lejegyezte a nótákat és a népdalokat. A naptárjain, a zsebében lévő cetliken egy-egy sor, dallam mindig látható volt. A dédmamám Joli mama és dédnagyapám az Újvidéki rádiónak énekelt. Sok hanganyagot hagytak hátra.

Ha köztünk lennének, örülnének, hogy a dédunokáik is így szeretik a népzénet.

Vörös Márton

Egy régi szerelmi történet

Nagyon szeretem, amikor a nagymamám mesél nekem. Úgy tud Ő mesélni, mint senki más, minden vele töltött pillanat egy áldás.

- Miről meséljek ma neked, csillagom? - kérdezett nagymama lágy hangon.

- Mesélj nekem az igaz szerelemről, a régi élményedről! Mi a szerelem?

Mama csak mosolygott, majd olyan frappáns választ adott, hogy kezem rögtön a szívemhez kapott:

- A szerelem? Olyan, mint a téli influenza, ha elkap, akkor biztos észre fogod venni, és nincs mit tenni.

Na de nagymama! - Nevettem el magam, bár tudtam, hogy a java még hátravan.

- Régi történetek már ezek, de még mindig fényesek. Majd, ha te is idős leszel, és tele leszel emlékekkel, meglátod, hogy a boldog, vicces pillanatok az életképedben a legszebb kirakós darabok.

- Igazad lehet. Remélem, majd én is továbbadhatom unokáimnak az én bölcsességeimet.

- Persze, ilyen korban már tudni fogsz felelni minden kérdésre. De most ülj kényelmesen, mert elmesélem, milyen volt először nálam a szerelem.

„Már gyerekkoromban is sokat dolgoztam, majd, ha felnőtt leszek, én is tanító leszek, mindig ezt gondoltam. Ezért az álomért pedig sokat tanultam, jegyeim

kitűnőek voltak. Kedvenc óráim volt az irodalom, imádtam a verseket. Csak sajnós az én koromban nehéz volt a szegénységből felemelkedni, nem is tudtam, hogy fog sikerülni. Minden nap, minden délután, kivéve vasárnap, ami édesanyám szerint ünnepnap, kimentem iskola után a legelőre, és vigyáztam kora estig a tehenekre. Tudod, a tehén őrzés nem egy szórakoztató tevékenység, de ezt teszi a pénztelenség. Miközben a tehenekre vigyáztam, mindig a jövőről álmodoztam. Elképzeltem, ahogy felnőttem, és már magamnak parancsolok. Egy osztályteremben tanítom a gyerekeket, és többé nem őrzöm a teheneket. Ekkor pedig mindig mosolyogni kezdtem, és végtelenül boldog lettem. Néha, amikor már megírtam a házi feladatot is, és unalmassá vált a munka, elővettem egy papírt, és kiírtam mindent magamból, ami nyugtalanít. Áldottam az írást, ami ennyire felszabadít.

Egyik szokásos tavaszi délutánnak indult az a bizonyos nap, ki hitte volna, hogy akkor elindul egy folyamat. Ugyanúgy nőtt a fű, ugyanúgy telt a munka, soha nem gondoltam, hogy az érzés betör, mint egy bomba.”

- Még mindig úgy emlékszem, mintha tegnap lett volna.

„Én szokásomhoz híven iskola után a teheneket őriztem, miközben gondolatban a jövőm terveztem, mikor is egy hang zökkentett ki a gondolataimból”:

- Kezét csókolom, Mária! - szólított meg egy mély, határozott hang.

„Én a hang irányába fordítottam a fejem, és láttam, ahogy János közeleg. Jánosról azt kell tudni, hogy egy osztályba jártunk, még kiskorunkba is együtt játszottunk, de ahogy iskolások lettünk, hamar szétváltunk. János nem tartozott sosem a szép legényekhez, de mindig is oda tartozott a jószívű, megbízható emberekhez. „De ennyi nem elég a szerelemhez” - mondta egyik barátnőm, ha János szóba került nálunk. Mert bizony mi, nagylányok is beszélgettünk sokat a legényekről, pont, ahogy a legények is a nagylányokról. A barátnőm, Rozika mindig külső alapján ítélte meg a legényeket. Nála az már szerelem volt, ha egy legény szép volt. De nálam az a fontos szempont, hogy legyen a legényben, ami megfog. Volt valami mindig is Jánosban, ami szavakkal nem elmondható, és kézzel se leírható.”

- Jó napot! - mondtam meglepetten, mivel nem értettem, mit keres János itt. János egy pillanatig csak hallgatott, nem tudott kimondani egy épkézláb mondatot.

- Minek köszönhetem a szerencsét? - törtem meg a csendet, hogy ne váljon kínossá a helyzet.

- Az osztályteremben hagyta a ceruzáját, gondoltam, hogy szólok, később ne legyen ebből gondja.

- Most írtam a ceruzámmal, itt van nálam. Lehet, hogy valaki más ceruzáját találta meg. De azért kedves, hogy rám gondolt.

- Ha már itt vagyok, segíthetek a teheneket hazavezetni. Egynél mindig több a kettő.

- Ez nagyon hízelgő, de boldogulok magam is, ahogy eddig is.
 - De én ragaszkodom hozzá!
 - Hát, ha ez tenné boldoggá. Nem bánom, kísérjen el.
 - Csak ne haladjon gyors léptekkel! Szeretném látni, ahogy a nap lenyugszik, és az égbolt lassan csillogóvá változik. Tudja, én azt hiszem, ha egy szívnek értékes emberrel sétálunk naplementekor, a lenyugvó nap sugarai megvilágítják szívünket, és akiknek a szíve egy ritmusra dobban, azt megérezik a fentiek a csillagokban, és Ő lesz majd az egyetlen ebben az életben.
 - Ez nagyon szép! - mondtam mamámnak meghatódva.
 - Megmondom neked őszintén, ekkor tudatosult bennem, hogy ez a legény kell nekem.
 - Csupán ettől a mondattól lettél szerelmes? -kérdeztem meglepődötten.
 - Ennyiből még nem lesz szerelem. Csak ekkor indult meg nálam egy megállíthatatlan folyamat. A szerelem akkor lesz igazi, ha már ismeritek egymás minden apróságát, de még így is látjátok egymás csillogását.
 - És ti mindig láttátok egymás csillogását?
 - Hallgasd tovább a történet folytatását!
- Sétáltunk a naplementében, én csak mosolyogtam, mire egyszer csak megszólaltam:
- És honnan tudja, hogy a mi szívünk egyforma?
 - Igazából ezt nem tudom biztosra. Csak azt, hogy a szívem foglalom már régóta. Lenne a közös történetünk másik írója?
 - Hát így vallottak nekem először szerelmet. Én neki adtam a szívem, elfogadtam a szívét, és úgy kezeltük éveken át ezt a szerelmet, mint életünk művét. Csak sajnos nem tartott egy életen át, hamar itt volt a változás. A kötelesség sokszor mindennél erősebb, fontosabb. Tudtuk már akkor, hogy majd nálunk is bekopogtat. Így váltunk szét, remélve, hogy egyszer majd visszatér. De nem tért vissza soha. Sok év után ismertem meg a tatádat, mikor már kezdett enyhülni a fájó bánat. Nála jobb embert nem is tudnék most már magam mellé elképzelni, de tudod, ilyen idősen is, néha szoktam még a múltra gondolni.
 - Szóval igaz szerelem csak egyszer van az életben?
 - Nem. Nemcsak egyszer történhet meg velünk. De egy igazi szerelem mindig nyomot hagy bennünk, még akkor is, ha jön egy új, amit elkezdhetünk. Szerelemhez mindig két ember kell. Ketten raktok össze egy egészet, és nem félték attól, hogy valamikor is összetörhet. Nehéz megtalálni, de én úgy vélem, mindenkinek van ilyen párja valahol a világon, csak engedni kell, hogy megtalálja. Mert sosem úgy érkezik, hogy elképzelted, mégis, ha elfogadod, meglátod, az egész világod megszépíted.

Vukovity Klaudia

Harmóniában élni

Istenem, Istenem,

mondogatom én ezt csendben magamnak, de néha azért úgy fél hangosan is. Nem szokásom panaszkodni, csak ha úgy bántanak, vagy kételyeim vannak, hívom Öt.

Igaz nem volt ez mindég így. Kisgyerek koromban tisztán láttam a világot. Kételyeim nem voltak nékem, ezen világról. Hogy miért, Isten bennem élt a maga valóságában, az Isten gyermekében, annak lelkében.

Születtem én a Csallóköz szívében, szeretett ősi falumban. Majd múltak az évek s én felcseperedtem. Később felnőtté váltam, majd megöregedtem. Jócskán leéltem az életemet, amit a sors nékem szánt. S ez alatt az idő alatt csupán úgy viselkedtem, amit magammal hoztam onnét az előző életemből. Édesapám meghalt a II. Világháborúban, a születésem idejében, úgy hogy én övele nem találkozhattam. Az édesanyám nagyon fiatalon szült meg engemet. S jött a háború vége. Az amit a felmenőim a munkájukkal megszerezték, minden elúszott az új rendszerben. Nékem a félárvának maradt a lyukas cipő, télen is, ezért van elfagyva a kisujjam a lábamon. Igaz sajnálattal közlöm, hogy akkor ennél sokkal rosszabbul is jártak a társaim a falumban.

Most egy kis idő után az elhatározásom szerint úgy döntöttem, hogy folytatom a leveleimet a sok csalódás után, amit átéltem. A megaláztatás az elutasítás áldozatává váltam én.

Tudom, hogy miért. Ennek oka az én életem és a tapasztalataim az életemben az életfelfogásom. Az őseim hívő katolikusok voltak, majd 1525-ben az akkori, felmenőnk felvette a saját házában a Szebeni Nagypiac tér 8. számú házában, János, aki akkor a családi hagyomány szerint már a harmadik polgármestere volt Szebennek a reformációt. Az én családi ágam a Bodrogi Csukások a Póka leszármazottak is így tettek. Ez már az ismert történelem. Nem az én írásom. A Révkomáromi Református Egyház Isten szolgája, aki Püspök volt a szószékről hirdette, hogy ideje megreformálni az egyházat. Én értettem és tudtam, hogy akkor miről beszél.

Hogy ma hová és meddig jutottunk a hitben és a vallásban, s hogy ez mennyire képes szolgálni az Isten által teremtett világot a válasz a számomra ismeretlen. Keresem én ma erre a választ. S tudatom Önökkel, hogy ennek érdekében hajlandó vagyok, az általam lehetséges energiát és a tudásra szánt lehetséges időt felhasználni. Az időnk nem a 000-dik évében kezdődött a mi időszámításunk szerint, de jóval korábban. Ezek a számunkra eltitkolt évek.

... szerettem volna visszavonulni a hosszú utazásaim után, mint bűvár. A víz alatt leúsztam cca. 20 000 kilométert a negyven év alatt. Reggel fél hét van, s most vége a munkanapom első hosszú szakaszának, ami életem egyik alkotó szakasza.

Utazok innét bezárva magam mögött a kiskaput az időben, találkozok a vitéz és nemes őseimmel s megbeszélem a napi gondjaimat velük, azért, hogy tudjam, hogyan kelljen élnem.

Talán eljött az idő, hogy beszéljek eleimről. Már húsz éve kutatom az Ő életüket. Az oka ennek az, hogy árva gyerekként nem volt lehetőségem megismerni Őket. Anyai Nagypám, kisgyermek koromban ugyan sokat mesélt az Ő csodálatos életéről, de abban az időben nem volt ildomos ezt a témát feszegetni. Így aztán elkezdtem és ma is kutatok a család történelmében. Odáig jutottam, hogy ez a tevékenység kevésnek bizonyult, mivel megismertem az elődeim életét, szerettem volna megismerni a kort, a társadalmat, amiben éltek. Így kerültem kapcsolatba a Nemzetem történelmével, s talán ma kijelenthetem, hogy annak őstörténelmével. Az egyenes ági felmenőnk a Szentesi Pókáig (1138-1190) töretlenül a fellelhető dokumentumokból ismerjük apai ágon az elődeinket. A Nemzettségünk két részből áll. A Magyarországi – Bodrogszentesi Csukás ágából és az Erdélyi a Széki Csukás ágából, amelyet ismerünk 1404-ig, Zsigmond királyig.

Szentesi Póka elődei Csongrád-Csanád megyében éltek. Póka a királytól, III. Bélától a Zempléni királyi várbirtokból egy birtoktestet kapott. Itt egy templomot épített és köréje jobbágytelkeket. A Szentes nevet adta ennek a helynek. Ebből lett a mai Bodrogszentes község. A templom is áll, ma felújítva az UNESCO védelme alatt. Sokáig töprengtünk azon, hogy III. Béla miért is adta ezt az ajándékot az ősöknek. Mostanra talán megismerhettük ennek az okát. Egy feladattal bízta meg Pókát és annak a jövődöbeli utódait. Pókának két fia volt Vethe és Pike. A Vethe utódai a Vékeiek, Ők is templomot építettek a falujukban. A Pike leszármazottak a mai Csukások. Az Ő fészük Eszenke - Kiseszény, ma már pusztá, majd Zetény. Az Ő templomuk Kerektón volt - Kiseszényi birtokukon. Sajnos ez nem maradt fenn. A Póka utódoknak mindig is részük volt a Nemzettség ősi központi településén, Szentesen is. A király megbízását a Póka leszármazottak teljesítették négyszáz éven keresztül. Majd egy olyan korszak jött Mohács után, amikor úgy hozta a sors, hogy ezt a feladatot feleslegesnek tartotta az akkori karhatalom és a Póka utódoknak menniük kellett, vagyonukat otthagya, amelyet négyszáz éven keresztül megőriztek, mert ez is a feladatuk volt a királytól. Talán még annyit, hogy ezt a történetet és az akkori világot leírtam „A Szózat, folyóirat - Muskátli rovatában, Zetényi Csukás D.László - Ismerd meg a múltat című elbeszélésemben „A Nemzettségünk nem halt ki, de él a mai napig. Minden generáció azóta is adott egy-egy értékes embert a közösségnek. Legyen az egyházi ember, tudós, katona, nagy tettekkel, az utóbbi Kálmán bátyánk, majd az irodalmár, István bátyánk, ki meséiben olyan országot, világot teremtett, ahol lehet élni. Mezőgazdász, állattenyésztő-tudós ember, vagy egyszerű bádogosmester, akiből szobrász lett a Pécsi Csukás házban és a Bagolyvárban tette le a kézlenyomatát. Sorolhatnám Őket.

De, hogy mindez ne vesszen el az utókorban, jó pár éve ötszáz év után összegyűlt a ma élő Zetényi Csukás család gyülekezete. Jó százan voltunk csak, mivel akkor volt az izlandi vulkánkitörés és a repülőgépjáratok részben törölve voltak. Sok Csukás szétszéledt a világban, ezért aztán nehéz őket felkutatni. De azért részben sikerült megtalálni azokat a nagyvilágban, kik letették a kézjegyüket a választott új hazájukban.

Akkor ott Szegeden megöltük a Csukások Szer-ét, és családfőt választottunk. Azóta is mindenki folytatja az életét oly módon, hogy szégyent ne hozzon a nevére.

Ideje, hogy rátérjek az erdélyi a széki Csukás Nemzetségre. Kezdem én a XV. században, de tudom, hogy az Ő gyökereik jóval mélyebbre nyúlnak vissza a székekben.

Ismeretében vagyok annak, hogy én az Életmesémben csupán a saját írásomat helyezhetem el, de megpróbálom itt leközlölni egy latin dokumentum magyar fordítását.

A Csukás Nemzetség törzsi címere (Grosses Siebenmacher Wappenbuch, s a Haller krónika)

II. Ulászló által kiadott Nemesi Bizonyosság és adománylevelél egy feljavított címerrel Csukás Györgynek Szeben háromszor újraválasztott polgármesterének, Királyi Kamarásgrófnak a Székek bírójának, a Szászok Grófjának, aransarkantyús lovagnak a Kenyérmezei csata hőségének. Kiadatott Budán, Boldog György vértanú ünnepén az Úr 1493.esztendejében... magyarországi uralkodásunk harmadik, csehországi regnálásunk 22. évében

(1493. április. 24-én)

A megtalálható a szebeni szász levéltárban, készítette György tisztelője és csodálója Teuts történész, kinek szobra megtalálható a szebeni kéttornyú evangélikus templom előtt. Az eredeti a Rosenfeld család birtokában van. Rosenfeldek őségnek felesége György egyik lánya Euszébia volt.

György Nemesi bizonyító levelének magyar fordítása:

Szeben város bölcs férfainak: Szabó Györgynek, a város polgármester helyettesének és hasonlóképpen a városbíró és esküdt urainak, tiszteletreméltó barátainknak! Ulászló, Isten kegyelméből Magyarország, Csehország királya és Morvaország grófja stb. neked, hívünknek, nemes Csukás Györgynek szebeni kamarásunknak stb. boldogságot, királyi pártfogásunk és jóakaratumk növekedését kívánjuk!

A te kiemelkedő baráti segítséged és hűséged, melyeket irányunkban mindig tanúsítottál, arra sarkallanak minket, hogy téged méltó tisztelettel megajándékozzunk, és a neved fényesen adjuk át az utódoknak. Ugyanis Te oly nagy becsületességgel és igyekezettel, továbbá álhatatos hűséggel szolgáltál nemcsak a felséges uralkodónak, néhai Mátyás királynak, közvetlen elődömnök, de Királyi Felségünknek is, miként az számunkra is nyilvánvalóvá vált, miután az isteni rendelés minket az ország seregeinek élére szólított, úgyhogy azt gondoljuk, hogy illendően cselekedtünk, hogy Téged minden jóakarásban, tiszteletben és jóindulatban részeltettünk, és azt határoztuk, hogy hűségedről és híres cselekedeteidről valami módon ezen oklevéllel is röviden meg kell emlékeznünk.

Mindenekelőtt az ötlük eszünkbe, hogy amikor a török császár a keresztény nép örökös ellensége még a néhai és megdicsőült Mátyás király uralkodása idején a törökök csaknem határtalan sokaságát küldte az ország erdélyi részére Ali bég és igen sok más vezérek vezetése alatt, hogy oda betörjenek és pusztítsanak, és a törökök egész tömege állt a kenyérmezei síkon, és közben az említett néhai Mátyás király parancsára a jeles Báthory István erdélyi vajda és Kinizsi Pál temesi Gróf megütközni kész seregükkel odamentek a háború oly nagy veszedelmébe, rólad az a hír járja, hogy a többiek között részt vettél nemcsak a harcban, hanem hatszáz lovasnak az élén álltál és derekasan harcoltál. Továbbá amikor a böjt elmúlt és a török átkelt a hegyeken, és hasonlóképpen behatolt Erdélybe, hogy zsákmányoljon és pusztítson, Te nem felejtkezve meg szokásos harci erényedről, mielőtt mások segédcsapatai megérkeztek volna a törökök kiűzésére, Te magad néhány embereddél, akiket hirtelen össze tudtál szedni, bátor lélekkel megtámadtad őket és lecsaptál rájuk, hogy a zsákmánnyal, amit magukkal vittek, hirtelen ne tudjanak eliramodni és ott mertél maradni. Továbbá azt tartják rólad, hogy nem középszerű katonai vitézségeddel másokat is buzdítottál a haza védelmére. Végül ennek az lett az eredménye, hogy a törököket részint megölték, részint pedig igen súlyos futásra kényszerültek, s így az ország ezen részei a Te és más híveink révén megszabadultak a török betöréstől.

Biztos tudomást szereztünk arról, hogy Te ezeket tetted, és más igen nagy számú dicső cselekedeteket is végrehajtottál, és mindig készen álltál és állsz a haza védelmére a katonai erény iránti, bajtársaidat meghaladó páratlan lelkesedéssel. Ezekre való tekintettel tehát, és hogy Téged irántunk és az ország iránt még nagyobb szolgálatok tanúsítására és igen dicső harci erények felvállalására serkentsünk, úgy tűnik nekünk, mint megsarkantyúzni egy már amúgy is vágató lovat.

Ezért erős elhatározással elrendeltük, hogy Téged, mint hős katonát minden tiszteletre méltósággal és az ilyenkor szokásos ünnepélyességgel királyi akaratnyilvánításunkkal és hatalmunk teljességénél fogva kitüntettünk és előléptettünk, hogy Te mostantól fogva képes és erős legyél élvezni minden olyan

egyedi és egyetemes jogot, szabadságot és mentességet, méltóságot és kiváltságot, amelyeket a többi katona a jog és szokás szerint birtokol és élvez, és képes legyél és tudjál ezeknek örülni. Ezenfelül Néked és János, Mihály és Miklós nevű fiaidnak a korábbi címeretekhez, tudniillik a csukához három rózsával egy sértetlen griffmadarat is rendelünk királyi szabadságunknál fogva és feltett szándékkal, hogy azt hozzá kell adni és azzal ki kell bővíteni, miként jelen levelünk legfelső részén, avagy kezdetén saját színeivel és művészi módon van ábrázolva és megfestve. Megfontolt lélekkel és Királyi Felségünk biztos tudatában adtuk, indítványoztuk, engedjük át és ajándékoztuk ezt Nektek és utódaitoknak jelen levelünkkel hogy Ti és örököseitek, utódaitok az előbb említett címert vagy nemesi jelvényt a többi fegyvert forgató nemesek szokása szerint – oly módon, mint azelőtt – mindenütt a csatában, lándzsás harci játékokon, párbajokban, harci tornákon és mindenféle nemesi és katonai bajvívásokon, pecsétgyűrűkön, házaikon és általában bármiféle ügyek és hadjáratok nemeiben viselhessétek és hordhassátok valamennyien és egyenként, kedvezésképpen, tisztelettel és szabadsággal, amelyekkel a többi fegyverforgató is él, bármiféle jog és azt Ti is élvezhessétek és élhessétek vele és tudjatok örvendeni neki, hogy szép sorjában annál jobban szilárduljon meg szándékotok a királyi méltóság irányában, minél jobban érzékelitek, hogy a király bőségesebb pártfogásával és kegyeinek adományozásával megelőzött benneteket.

Ennek a dolognak az emlékezetére és szakadatlan megszilárdítására határoztunk úgy, hogy ki kell adni számotok ezt a titkos pecsétünkkel megerősített oklevelet, melyet, mint Magyarország királya használunk. Kiadatott Budán, Boldog György vértanú ünnepén (április 24.), az Úr 1493. magyarországi stb. uralkodásának harmadik, csehországi regnálásunk 22. évében.

Csukás György Szeben polgármestere, Királyi Kamarásgróf, a Székek bírása, a Szászok Grófja Aranysarkantyús lovag. A kenyérmezei csata hőse.

A válasz lent, hogy minek alapján nevezték ki Csukás György (1444) fiát, Györgyöt a kenyérmezei csata hősiét, majd az Ő fiát Jánost, majd az ő fiát Györgyöt Szeben polgármesterének:

A ~ későbbi jogállásának alapja a II. András által 1224: ajándékozott → Andreanum (aranyszabadságlevél), mely megszüntette a ter. kisebb ispánságait és a szebeni provincia lakóit a szebeni ispán alá rendelte, akit a kir. a m. (értsd a magyar urak, s nem a szászok) urak közül nevezett ki. Ő ítélkezett nagyobb ügyekben a kir. helyett, a kisebbekben saját bírái. Ez az egységesítés a „Diploma Andreanum”-ban foglalt „unus sit populus” elvnek a jelentése.

Elmélkedem azon, hogy a Csukás hegységet kiról is nevezték el?

Kivonat:

Zetényi Csukás Dénes László Felvidékről hívta fel a figyelmemet arra a Csukás nemzetségre, akik zárt rendben a király katonáiként már az Aranybulla előtt Rév Komáromban éltek, majd közülük sokat a király a XIII. században a határ védelmére telepített Hétfaluba és a Székelyföldre, sok más magyar családdal egyetemben, olyanokkal, akik addig is hűségesen szolgálták a királyt és a hazát.

1444-ben Csukás György (ki a Várnai csatában Hunyadi János kapitánya volt), Nagyszében polgármestere, majd az évszázad vége felé ismét Csukás György a polgármester, aki a kenyérmezei hőstettéért II. Ulászlótól dicséret oklevelet kapott és egy griffet a már meglévő címeréhez, továbbá lovaggá ütötte – Miles Aurates – vagyis Aranysarkantyús lovaggá. György királyi kamarás gróf, királybíró, az aranybányák bérlője és a nagyszébeni pénzverde bérlője volt. A saját címerével verte az aranyforintot. Fia János szintén nagyszébeni polgármester.

Az akkori királybíróval Pfempfinger Márkkal támogatták Luther tanait. János fia, akit a nagyapja után ismét Györgynek hívtak Nagyszében városgazdája volt. Ő irányította a kettős védőfal építését, később polgármester lett. Blasio Csukás 1453-ban régens és pápai nuncius volt, Kolozsváron élt. Egy másik Csukás György 1404-ben Zsigmond király udvarmestere volt Budán. Utunk a térképen Zetényi Csukás Dénes László nézete szerint a hegység névadója Csukás György Miles Aurates lehetett, akit a történelem százosz nevén Georg vagy Georgius Hecht-ként emleget...

Jánost, igaz a tettéért máglyára nem vetették, de az ítélet felette megvolt már. Ennek oka a mohácsi ütközet volt. Ezután komolyabb problémák is akadtak. Az utolsó, János fia György, ki polgármester volt a Csukások közül Szebenben. Vagyonukat elvesztették, a sok százéves harc és helytállás után gyorsan elfelejtették még a nevüket is.

Essen pár szó most én rólam is. Lehettem vagy egy éves, amikor búcsúkor a cigányasszonyok a házakban kéregettek. Bejöttek a Nagyszüleimhez is. A cigányasszony köszönet gyanánt a Nagymamámnak jósolt. Látott engemet és rám mutatott. Vigyázzanak erre a gyerekre, mert nagyon fogja szeretni a vizet és az lesz a végzete. Nagyszüleim megfogadták a tanácsot. Bizony a közelünkben nyitott vízfelület nem volt, ezért nekem még az is nagy öröm volt, amikor titokban belekukkantottam a gémeskútba az udvaron. Múltak az évek, majd, amikor 7 éves lettem édesanyám elhurcolkodott velem Révkomáromba. Az Erzsébet szigeten kaptunk lakást. Na itt aztán vízből volt bőven. A Nagyduna, a Kisduna vette körül a szigetet. Nem messze volt a Vághduna, felette meg a Nyitra folyó, a Holtvág és a rengeteg ásott kanális, amely a víz szintén folyt. Igaz ekkor még úszni nem tudtam, de biciklizni már igen. Ezért aztán és számtalanszor bejártam az Erzsébet szigetet, ismertem a Békacsárdát, majd később a Gólya csárdát és a sziget minden

zugát. A Kisdunán volt egy hely ahová fürödni jártam. Tavasszal ezután, amikor ismét fürödni mentem az ismert helyre, rutinából belementem a vízbe. Pár lépés után elmerültem és fuldokolni kezdtem a vízben, mivel úszni meg nem tudtam. A télen ezt a helyet kibágerozták, s én ezt nem vettem akkor észre. Szerencsémre ezt látta egy fiatalember, aki fürödni készült. A magaspartról nekiiramodott és kimentett a vízből. A cigányasszonynak igaza volt. De én megmenekültem, ugyanis a Jó Isten nékem más feladatot szánt. Igaz a cigányasszony nem azt mondta, hogy majd vízbe fúlok, de, hogy az lesz a végzetem. Ezek után a Vágdunában megtanultam úszni, úgy 10 éves koromban, mivel áthurcolkodtunk a városba a Duna utcába, majd onnét a Vágdunasorra. Ez meg akkor a Vágh szomszédságában volt. Majd 12 éves koromban az osztálytársaim, kik akkor már egy éve kajakoztak, meghívtak a csónakházba, ami akkor a Holtvág mellett volt. Megtetszett ez a sport. De mondták nékem, hogy te ne kajakozz, kenuzz, mivel kenustánk most nincs. Ezt csináltam vagy 12 éven keresztül. Igaz megszakításokkal; az ipariskola Losoncon meg a katonaság Csehországban. Távollétemben is edzettem, de csak a szárazon készültem. Majd katonaság után eljött az én időm, végre itthon. Nagyon boldog időszak volt ez az életemben. Míg 24 éves koromban februárban a Nyitra folyón edzés közben kifordultam a kenuból. Egyedül voltam, mivel én mindig egyedül edzettem. Levettem a vizes edző ruhámat és rövidnadrágban és ujjatlan trikóban eveztem haza. Az út kb. 12 km volt hazáig. Ennek aztán meglett az eredménye. Egy komoly vesemedence gyulladást kaptam. Sokáig gyógyítottak, de edzeni már nem tudtam. Megházasodtam. Született egy kisfiunk, nem volt lakásunk és nem is volt remény, hogy szerezzünk, ezért aztán megterveztem és a család segítségével, no meg a sok jóakarató szakemberek segítségével, ugyanis építész vagyok, sikerült a nagy munkát befejezni három év alatt. Na ekkor kezdtem én elgondolkodni azon, hogy mit fogok a szabadidőmben csinálni. Az evezősöknél nem akartam edző lenni, habár még éveig segítettem a klubot. Aktív akartam maradni. S elgondolkodtam, az evezős éveimben ugye naponta a jobb térdemen térdeltem a kenuban és húztam a vizet órák hosszat. Igen, de a víz tükre eltakarta előttem, hogy mi van alatta. Ekkor jöttem rá, hogy tudat alatt én erre mindig is kíváncsi voltam. Később jöttem rá, hogy annak a derék cigányasszonynak milyen igaza volt! Elhatároztam, hogy bűvár leszek. Na, nem volt ez olyan egyszerű, még akkor sem, ha két bűvárklub volt a városban. Beiratkoztam az egyik klubba. Egy évig voltam a tagja. Ezalatt egyszer sem vittek a vízbe. Ekkor elhatároztam, hogy bűvár klubot alapítok. Könyvekből sajátítottam el a tudást, senki sem tanított. Majd foglalkoztam azokkal, akik a klubunkba jelentkeztek, tanítottam őket, már amennyire tudtam. S levizsgáztunk egy páran. Így váltunk egy élő klubbá. Teltek az évek, s mi eljutottunk odáig, hogy az akkori Csehszlovákiában már számítottunk, számoltak velünk. Igen ám, de néhányunknak nem volt elég az alapvizsga, én pl. bűvároktató

szerettem volna lenni. Ahhoz kellett volna három csillag, mint bűvárnak. S elkezdhettem volna az oktatói tanulmányaimat. Nem adtam fel. A kétszillagos bűvár vizsgán kétszer megbuktattak. Az elsőn nem sokat teketóriáztak velem, a másodikon a prágai háromszillagos oktató, aki a fővizsgabiztos volt, megkérdezte, hogy hány merülésem van. Gondolkodtam, hogy mit hazudjak neki, hogy baj ne legyen. Hazudtam neki, hogy 400. Valójában volt már 1200. Na erre Ő teljesen kikelt magából és kijelentette, hogy hazudok és ezért nem vehetek részt a vizsgákon. Estére még ott maradtunk, de másnap reggel elindultunk haza. Az úriember az este lealanyocsodott annyira, hogy szóba állt velem. Megkérdezte, hogy miért hazudtam? Bevallottam az igazságot. Tudom, hogy nem hitt nekem. Rendben mondtam neki, hogy utazz el hozzánk egy hosszú hétvégére, és majd merülhetsz velünk. Ő elmesélte, hogy Ő a háromszillagos bűvároktató és az országban a bűvároktatók vezetője, s neki van 300 merülése. Jó, ha eljössz hozzánk, majd meglátod, hogy amikor majd mészhaza, lesz már 310. Erre csak mosolygott, de a meghívást elfogadta. Nagyon jól érezte magát, mint vendég és amikor utazott haza, a naplójába beírta a 310-ik merülést. Azután már nem kellett hívni. Csak bejelentkezett és mi fogadtuk, kedves vendégként. A következő évben megkaptam a 2. csillagot, mint bűvár. Viszont azt is tudtam, hogy tovább ennél nem juthatok, bizonyos okok miatt, amin én nem tudtam változtatni, s nem is akartam.

Már a bűvár életem kezdetén elkezdtem a víz alatt fotózni. A legegyszerűbb módon álltam hozzá a kérdésnek. Mivel pénzem az nem volt ezért plexi lapból kivágtam a doboz részeit, amit majd összeragasztottam, oldalt egy vastag műanyag csővecskét ragasztottam a kivágott lyukhoz. Ezen keresztül behelyeztem egy Praktika fényképezőgépet, majd a csőre egy gumikesztyűt húztam. Ezen keresztül használtam a víz alatt a fényképezőgépet. Sikerült is színes diapozitív képeket készíteni. Na amikor már meg tudtam különböztetni a bűvárt rajta a nagy harcsától nagyon boldog voltam. Csakhogy már 3-5 méter mélységben a víz nyomása által a kezemet úgy beszippantott a doboz, hogy képtelen voltam manipulálni a géppel. Ekkor magánszorgalomból már majdnem felépítettem a víkend házamat Dunaradványon a Duna mellett. Arra az időre, majd, hogy ide járjak nézni a Dunát.

Csakhogy hamar rájöttem arra, hogy erre nem lesz időm, mivel minden szabadidőmet a bűvárkodásnak szentelem, és sajnos a Dunában nem lehet fotózni, mivel ahhoz kristálytiszt víz kell. Ezért aztán elhatároztam a családom beleegyezésével, hogy eladjuk a víkendházat a fele pénzt a családnak adom a másik felén megveszek egy Nikont a Nikonos IV. A-t. Na ez sem ment könnyen, mivel márkát nem vehettem, nem volt hol, csak feketén. Aztán meg Hamburgban kellett megvenni a gépet. Mindent megoldottam, megsértve a rendszabályt. Fotóztam rendületlenül. Hamar rájöttem, hogy a víz alatt bizony nem megy vaku nélkül. A feleségem megszánt és odaadta a víkendház másik felét. Azon

beszereztem a villanót és még egy előtétzet lencsét a makrófotózáshoz. Mehet a munka. Naponta munka után egy merülés egy tekeres diafilm. Az elején csak Foma meg Orwo filmet kaptam. Később megjött az Agfa, Kodak. Hamar rájöttem, hogy ezekre a havi filmekre a fizetésem nem elég. Ekkor jött segítségemre a szponzorom. Egy idő után rájöttem, hogy szeretném, ha a filmemben megmozdulnának a halacszkák. Ráálltam a szegények filmjére, a Diaporámára. Két vetítővel kell vetíteni a képeket úgy, hogy azok egymáson áttűnjenek. S olyan effektus jön létre, mintha a kép megmozdulna. Még az átkos időben a mai Zlín városban rendezték az országos fesztivált a bűvár fotósoknak. A világban már létezett a diaporáma elektronikus vezérlése. Ilyen nálunk még nem volt. De a csehek csináltak ilyen elektronikus berendezést, no nem cég, de otthon barkács munkával. Én is egyet. Mivel az elektronikához nem értek, megoldottam másként. Az ötletet az a jancsi figura adta, amit gyerekkoromban a búcsúban árultak. A jancsi egy zsinóron lógott s mikor a másik zsinórt meghúzták az széttárta a kezét, lábát. Vettem egy lapot, arra ráhelyeztem a két vetítőgépet egymás mellé, s eléjük meg elhelyeztem egy paprikajancsit. Ha meghúztam a rudat, akkor egy ollószerű alumíniumból kivágott dolog az egyik objektív előtt elzárta a vetítést, de a másik objektív előtt meg kinyitotta. Így értem én el az áttűnést a képekkel. Persze mikor a vetítő előtt bezárult a kép, nekem akkor át kellett a diát kapcsolni a következőre. Ide oda húzogattam a rudacsát és cseréltem a képeket. Ez a berendezés még azt is tudta, amit az elektrikus vezénylés nem. A zene tónusa szerint kicsit játszottam a húzogató rúddal. Így a kép nem váltott, de a zenére táncolt.

Aztán nekem fel kellett játszani a kívánt szöveget, majd a zenét is. Amikor mindez megvolt begyakoroltam a zenére a manuális váltások ütemét. Nem lehetett, hogy megelőzzem a végére a szöveget vagy a zenét. Ennek teljes szinkronba kellett történni. Végre sikerült, minden tónusra már álmomban is tudtam a váltás ütemét. Zlínben előttem vetített elektronikusan a kollégám.

Megtapsolták őt. Majd a telt ház előtt bemutattam az én berendezésemet, és meghúzogattam a kart a síri csendben. Az egy kicsit zörgött, mivel nem volt beolajozva. Sebaj majd a zene ezt elnyomja. Mikor aztán a közönség, akik engemet figyeltek nagy nevetésbe fogtak. Tudtam én, hogy ez nem az elismerés mosolya, egyszerűen kiröhögtek. Ezután sötét lett és én elindítottam a műsoromat. A címe az volt, hogy „Új élet születik a víz alatt“. S mikor az utolsó kép is elsötétedett a zene elhallgatott mindenki felállt és most már mosolyogva vastapssal éltetett.

Jöttek a fesztiválok, siker. A franciaországi Antibes városában rendezték a Világ bűvár fotósainak és filmeseinek a fesztiválját. Elküldtem a képeimet. S jött a meghívás a Szervezőtől a polgármester Úrtól, s a Fesztivál fővédnökétől az Alber Hercegtől, Monaco Hercegtől egy galaestre, koktélpartira a számomra és a nejem számára. Indultam én azonnal a rendőrségre kérelmezni a kiutazást Franciaországba a

fesztiválra. Átnyújtottam a meghívólevelet. Az Úr, akkor még elvtársnak hívták nem tudta elolvasni, ezért behívta a nyelvtudó kollégáját, aki elolvasta és lefordította neki. Majd összenéztek és óriási röhögésbe kezdtek. Azt mondták, hogy ez viccnek is jó volt, majd visszaadták a meghívót és ajánlották, hogy most a koktélparti helyett elmehetnek a sarki kocsmába bevághatok egy féldecit, meg egy sört és aztán higgadjak le. Még ma is fülemben cseng a röhögésük.

1988-ban rendezték Hallstattban az első édesvízi fotós Európa víz alatti bajnokságot. Engem is meghívtak. Egy hétig tartott a verseny az Alpesi tavakban. Kaptunk négy darab Kodak diafilmet és három témát. Ezt tudtuk előre, csak a témák nem voltak megnevezve. Elutazásunkkor leültem az udvarra a cseresznyefa alá és átvettem magamban a lehetséges témákat. A fő téma a bűvár lefotózása volt a víz alatt. Amikor a verseny előtt felállítottak bennünket, ki kellett rakni a felszerelésünket. Néztük a fényképezőgépeket. Mindenkinek volt vagy három szuper gépe Víztmentes tokokban, sok cserélhető objektívvel a hozzávaló cserélhető tubusokkal. S persze mindenkinek legalább három fotomoddellje. Gyönyörű fiatal hölgyek széteresztett szőke, barna, meg fekete hajjal, színes neoprén bűvárruhákban. Nekem is volt, igaz csak egy. Nem, hölgy, de a barátom, velem egyidős. Alacsony volt, nem is karcsú, de annál nagyobb volt a pocakja. Fekete egyszerű bűvárruhában. Mikor végignézték bennünket szomorúan bólogattak, de legalább nem röhögtek ki bennünket. A halas témát semmiség volt nekem lefotózni. Azt viszont, már itthon kitaláltam a cseresznyefa alatt, hogy modell kollégámat hogyan örökítem meg. Amikor a zsűri megnézte a képemet, amelyet erre a témára fotóztam a következőt látta. A bűvár úszik 5 m –es mélységben. A teste körvonalai láthatók, azért a pocakját nem hangsúlyoztam ki. A bajuszán a szőrökét meg lehetett olvasni. Viszont a reduktorja szájában a chromozott része fény csíkot húzott maga után. A többi része éles volt. A kezében tartott reflektor teste éles volt. De a fénycsík itt is megvolt, olyan amikor este a világító autó lámpái fény csíkot húznak, de az autó maga elmosódott. Hogy csináltuk. Merülés előtt mondom a Zolinak, ússzál lassan 5 m mélyen nyújtsd előre a karoddal a lámpát bekapcsolva és én lefotózlak. Kérdi: és? - mondom ennyi.

A záróest bankettjén közösen együtt ültünk az osztrák bűvárokkal. Befogadtak bennünket. Majd odajött a zsűri elnöke, ki az egyik legelismertebb német fotós volt, és megkérdezte tőlem, Te Laci, hogy csináltad? Mondom neki, tudod, hogy milyen gépem van. Egy tökéletes Nikon a maga egyszerűségében Leika objektívvel és egy hozzá gyártott villanóval. Igen tudom, mondta. - De, hogy csináltad? Persze mondom én. Nos bekapcsoltam a villanót a gépet manuálra tettem. Belenéztem a kukucskalóba és vártam. Amikor úgy éreztem, hogy jó, akkor megnyomtam azt a kis piros gombot, amivel exponálni lehet. S tovább, kérdi? Ez minden. Mindenki szemé rá tapadt és senki se tudta igazán, hogy most bolondot csinál-e belőle? Dehogy, én ilyet nem teszek. Az igazat mondtam, de

mindent azért nem mondtam el, mivel ez verseny, nem is akármilyen. Ő elkezdett vörösödni, de szerencsére nem húzott be egyet. A végül elmosolyodott, legyintett a kezével egyet és továbbment.

Most itt elmondhatom hogyan csináltam. A manuálban a villanóval ott együtt cca 5.6 lencsenyílást kellett volna alkalmazni és közben a villanóval villantani. Én a lencsenyílást bezártam a legkisebb nyílásra a 22-re. Az exponáló időt hosszúra tettem. Exponáltam az arca, mivel közel volt meg lett így is világítva. Én viszont hosszú időre exponáltam, tehát cca.10 másodpercig a lencse még nyitva maradt. Így jött létre a fénycsík a fényes részek és a lámpa fénye által. A bűváruha neutrális maradt a hosszú exponálásnál. Sőt a Feri alakját sem érzékeltette. Ebbe az esetben a csúnya fekete bűváruha alárendelte magát az én számításomnak. A harmadik helyet kaptuk a mezőnyben.

Később volt még egy második helyezésem, és majd egy különdíjam a zsűritől.

Néhány szót a víz alatti filmezésről. Mikor úgy 3-4 ezer merülésem volt rászántam magamat, hogy veszek egy víz alatti Soni kamerát egy vízmentes tokkal 75 mélységig. Bécsbe csináltak nekem lámpákat akkutankkal és egy szárnyal, ami a vízben stabilizálja a berendezést. A kapcsoló nagyon ügyesen meg volt oldva. Filmezés közben tudtam a kamerát a lámpákat tetszés szerint kapcsolgatni, anélkül, hogy a felvétel berezegjen. Számomra ez egy nagy investíció volt. Tettem én ezt akkor, amikor rájöttem, s ilyenkor elsőnek kell kimondani a dolgokat a világon, hogy mi az oka annak, hogy a bűvár, amikor kijön a vízből, mindegy, hogy fiatal vagy idős, kezdő vagy tapasztalt öreg róka egy rövid ideig nagyon boldog. Ennek a titka az, hogy ott lent a vízben a víz alatt, ahol súlytalan állapotban van, egy régi emlék elevenedik fel a tudatában. Az a boldog emlék, amikor a világra jövetele előtt a születése pillanatától az Édesanyja szíve alatt megélt. Amikor az a két bizonyos sejt egyesül és majd osztódással szaporodik, már a szíve ver. Tehát élt. A génjeiben hordja az elődei DNS láncát. Ezt az érzést idézi elő a merülés a víz alá. S amikor kijön a vízből a bűvár, lehetősége nyílik arra, hogy teoretikusan újjászülessen, s egy picit jobb emberré váljon. Erre a csodára szerettem volna a rejtett kamerával felhívni a nézők figyelmét. A film címe „Álmaim folyója“. Európai, nemzetközi filmfesztiválokön nagydíjakat nyertem. Külföldön az angol verzióval versenyeztem. Az első igazi nagy sikert Olaszországban Sondrióban értem el. A Nemzeti Rezervációk világfesztiválján. A beérkezett kétezzer filmből az előzsűri kiválasztott tíz alkotást és a szerzőt s a nemzeti Park igazgatóját meghívták Sondrióba egy hétre a fesztiválra. Diskoveri öt, kettő National Geographic az én filmemet, még ezenkívül két filmet. A fesztiválon nagy amerikai lobbi volt érzékelhető. Csak az én filmem az Álmaim folyója volt Európában forgatva. Már az első napon barátságba kerültem az amerikai Wattson úrral. Csodálatos hét volt. Az utolsó nap a színházban levetítették a filmeket és kiosztották a díjakat. Amikor már minden díjat

kiosztottak, Wattson úr elkezd böködni, hogy menjek ki. Mondja, hogy hívnak, csak rosszul mondták a nevedet. Ez volt az ottani 13. fesztivál. A zsűri először adott át Nagydíjat. Azt kaptam ott én. A végén az alkotókat a zsűri elnöke meghívta a köszöntőre a bárpulthoz és azt mondta: nem elég jó filmet csinálni, ez feltétel itt, de, hogy valaki igazán labdába rúgjon, annak újat is kell mondania.

Majd jött a franciaországi Antibesz városában megrendezett jubiláris bűvárfotós és Világfilmfesztivál. Ott ugyanez a filmem a francia film és video federáció különdíját kapta. Az olaszok az alapiskoláknak lefordították olasz nyelvre az enviromentális oktatás keretében. A franciák ugyanezt megtették a francia alapiskoláknak.

Mint kiderült a Wattson úr az Amerikai Belügyminisztérium dolgozója volt és az Amerikai Nemzeti Parkok Szuperintendánsa. Ő felügyelt a Virgíniában a Fehér ló kastélyban létrehozott a Nemzeti parkok szakdolgozóinak továbbképzésére. A filmemet ide elkérte bemutatásra. Mint tudjuk a Fehér ló kastélyból indult el a háború észak és dél között a rabszolgaság felszabadításáért.

Ja, azt még nem mondtam el, hogy a Hallstadti barátom Gerhard Zauner, az első Európa Bajnokságon megkérdezte, Te Laci és neked milyen minősítésed van? Mondom neki, hogy kétszillagos bűvár vagyok. Komolyan ezt Ő nem hitte el. S nem akarsz tovább jutni a ranglétrán? Mondom, hogy ez minden álmom. Felvette a telefonját és hosszasan beszélt valakivel. Mikor letette, mondja: most beszéltem a DIWA a Professzionális bűvároktatók Világszövetségének elnökével, Costa Ricában Rolf Jedlicke úrral. Elmeséltem neki a Te történetedet, s Ő erre ezt a választ adta. Szívesen látjuk a Lacit a köreinkben, kontaktusba fog lépni a DIWA Deutschland Nemzeti elnökével, aki majd megszervezi a továbbképzését. Na így lettem én fokozatosan háromszillagos bűvároktató. Közben a regisztrált bűvárvállalatomban, Nemzetközi kommerciális bűvár iskolámat regisztráltattam itthon (nem ment könnyen, de a végén még 1990-ben sikerült). Így aztán első voltam tudtommal, Kelet Európában, aki megdöntötte a régi rendszer hegemoniáját ebben az ügyben. Mint már mondtam, mindig elsőnek kell lenni. Azóta ez már mindenhol megtörtént, s nálunk is természetesen.

A DIWA International nékem a DIWA Czechoslovakia, Nemzeti elnöki címet adományozta. Ezután a Világszervezet elnökségi Tanácsának is tagja lettem Costa Ricában, San Joseban. A technikai bűvár mérnöki diplomámat az A2-es patentot Costa Ricából, Düsseldorfban nyújtotta át nekem a Világszövetség elnöke 2001. január elsején. Ezzel kezdhettem az új évezredet. Köszönöm szépen.

Itt a küzdelemnek nincs vége. A harc a jövőbe vetett hit reményében új szakaszba lép, de erről talán majd később.

Zetényi Csukás D. László

A mami gyűrűje

A mami ujján egy nagy átlátszó kő csillog egy érdekes foglalattal. Nem olyan, mint általában a jegygyűrűk, pedig az. Elmesélem a történetét.

Tizenhárom évvel ezelőtt, pünkösöd hétvégéjén, a papim Judit nagynénénkhez érkezett, de nem egyedül. A mami is vele volt. Ez még a születésem előtt történt, a szüleim fél éve ismerték egymást. Akkor este a papi elújságotla, hogy a Lánchídnál megkérte a mami kezét, de gyűrűt még nem tudnak mutatni, mert az még nincs. Ekkor Judit néni meghatottan, csendben és méltósággal elővette egy dobozból ezt a különleges gyűrűt. Judit néni mesélni kezdett.

Ez egy több százéves gyémánt, a foglalat maga nem régi, elég modern. Manapság egy ilyen nagyságú drágakövet egészen másképp csiszolnak. Nagyon sok generáció óta van a család tulajdonában, nem is tudjuk ki volt az első birtokosa és hogy honnan származik, hol csiszolták. A kommunisták hatalomra kerülésével a család minden ingatlanát és ingóságát elvesztette. A kitelepítés hírére dédapám infarktust kapott és meghalt. Mindannyian munkatáborba kerültek, majd a Sztálin halálát követő hónapokban lassan szabadulhattak és kezdhettek új életet. Van, aki egy pincében, van, aki egy teraszt bérelt fekvőhelyül, a szerencsésebbeknek volt konyhájuk vagy kályhájuk is. Bár mindenük odaveszett, a méltóságuk még megvolt és nem is voltak megtörve. Amikor ezerkilencszázötvenhatban kitört a forradalom, a család tagjai reménykedni kezdtek, megtöltődtek életörömmel. Viszont a szabadságharc leverése után nagyobb lett az elkeseredettségük, mint valaha. November elején a dédnagymamám, a friss házias nagymamám és nagypapám, Judit nénink a férjével Magyarország elhagyása mellett döntött. Egy éjszaka az osztrák-magyar határvidék erdejében, a már fagyos földhöz tapodva, azon kúszva, a haláltól rettegvé menekültek mind az öten. Az alig száz méterre mögöttük menekülőket a katonák elfogták, soha többé nem hallottak felőlük. Az előttük csúszókat lelőtték. Ők öten csodák csodájára épen átértek Ausztriába. Mivel több nyelven beszéltek és sok mindenhez értettek, nem sokáig kellett a menekülttáborban maradniuk. Hamar kaptak munkát, csak épp a lakásra nem volt pénzük. És hogy mi köze a gyémántnak ehhez a történethez? Amikor a családtól mindent elkobozták, ezt a követ megmenekítették, rejtegették, belevarrták egy ruhába. Dédnagymamámmal a drágakő megjárta a legnagyobb nyomorúságosabb időköt is: a ruhába varrva ott volt a kitelepítésen a Jászságban, a kegyetlen munkatáborban, a pincelakásban is, átvészelte a forradalmat és átkúszott az Alpokalján. Ezek az évek után, a nyugati életük kezdetén dédanyámék úgy döntöttek, hogy előveszik, és azt hasznosítják. Úgy jutottak öök öten egy szobához Ausztriában, hogy beadták a követ egy bizományiba és az érte kapott pénzből kibéreltek egy helyiséget pár hónapra kaucióval együtt. Mivel mindannyian keményen dolgoztak, alig negyed

év után ki is tudták váltani. Így a kő mindenki öröme visszajutott a családhoz. A következő évtizedekben Ausztriában, majd Németországban éltek. Ezért is születtem én is Münchenben. A nagyapám csak egyszer, közelgő halála előtt hetvenévesen tért vissza Magyarországra, hogy elbúcsúzzon. A nagymamám és dédanyám a menekülésük után harmincöt évvel jött haza látogatóba. Judit nénink az oroszok kivonulása után, a saját visszatérése, hazaköltözése öröme a gyémántot gyűrűbe foglaltatta. Ezek után dobozba tette és nem vette elő még húsz évig. Pontosan addig az estéig, amikor szüleim a Lánchídtól jövet, neki elsőként elmesélték az eljegyzésüket. Judit nénink akkor este átadta a platina gyűrűt a nagy kővel, ami ma is a mami ujján van.

Ez a gyűrű a családukban a folytonosság, a remény, az Istenbe vetett hit, az egymás iránti szeretet és felelősségvállalás jele. Mondtam az elején, hogy ez nem olyan, mint általában egy jegygyűrű. Ez sokkal több annál!

(mami=édesanyám, papi=édesapám)

Zichy Mária-Jozefa

Egykori monoki élmények

Időnként eltűnődöm azon, hogy mennyivel másképpen töltötték szüleim a szabadidejüket gyerekkorukban. A tőlük hallott történetek időnként viccesek vagy tanulságosak, azonban számomra mindegyik külön-külön is egy kis életmese. Ők még nem hordtak a zsebükben mobiltelefont, és nem szisszentek fel, ha valamit az internet nem töltött be azonnal. Szabad óráik mégis élményekkel telve teltek, ugyanúgy, ahogy a nyári szüneteik is.

Apától legtöbbször a monoki élményekről hallottam. Amikor ezekről mesél, szeme felcsillan, tükröződik benne a csintalan kisgyermek megannyi átélt emléke. Nagymamája él Monokon, aki tyúkanyóként gyűjtötte maga köré unokáit. Szeretettel vigyázott rájuk a vakációk idején. Az addig csendes kis házat időről-időre megtöltötte a gyerekzsivaj.

A hosszú, zárt tornácos kis házba egyetlen lépcsőfok vezet. Előtte dús, zöld gyepel a belső udvar terül el. A ház melletti hatalmas, lejtős kert végében ma is csordogál egy hús patak. Arra a kis ház előtti alacsony lépcsőfokra előszeretettel ül le mindenki. Amikor a család „otthon” van, ott ritkán akad szabad hely. Mágikus ereje lehet! Ugyanis, ha valaki be szeretne jutni a házba, a lépcsőn ülők inkább összehúzódnak, mintsem felállnának, hogy meg ne törjön az a bizonyos „varázs”.

A házból kilépve senki tekintetét nem kerülheti el a szemben húzódo hegy, a Szentes. A korábban csodás, zöld hegyoldal ma már sokkal kopárabb, de nekem így is gyönyörű. Ide többször is kirándultak a szünidős unokák. A sétához botot vettek magukhoz. A friss levegőn figyelték a növényeket, madarakat. Ám ha vaddisznó nyomot találtak vagy a száraz avarban valami mozgolódott, úgy futottak, ahogy a lábuk bírta. Apa igazat adott abban, hogy nemigen volt ott vaddisznó. Egymás ugratása, és ennek hatására a futás volt inkább a cél. A nagyszülői háznál nem lehetett unatkozni. Az üres kukoricagóré volt a fiúk törzshelye. Tökéletes volt a bújócskázásra, beszélgetésre, tervezgetésre.

A szünidős gyerekek a játék és a pihenés mellett sokszor kivették a részüket a munkából is. Egyik feladatuk a szárazbab cséplése volt. Ehhez cséplő botot használtak és a földre kiterített babot püfölték vele. Így vált szét a bab meg a héja. Úgy gondolom, ez ma egy nagyon stresszoldó elfoglaltság is lehetne.

A család két szülőültetvényt is művelt a híres tokaji borvidéken. Az egyik Monok alatt, a Meggyes lejtőjén, a másik pedig Tállya felé terült el. Az unokák ahogy cseperedtek kimentek a „szőlőbe” egy-egy napra serénykedni. Dédnagymama a ponyusba rakott ételt a vállára dobta és elindultak együtt, gyalogosan, énekelve a hosszú munkára.” Góbi zsidó ül a szekér tetején...” hangzik a dédnagymama által tanított egyik dal, ami máig élénken él Apa emlékezetében. Az Ő tapasztalatából tudom, hogy a „szőlőben” a kétágú kapával

mindig hegynek felfelé kell haladni, sosem hegynek lefelé, nehogy lebukfencezzen az ember a hegyoldalon. Utóbbi igencsak fura és egyben vicces látvány lenne. Én még sosem kapáltam, de kíváncsi lennék, meddig bírnám csinálni? Előfordult, hogy Apa és az öccse pihenésképpen felmásztak egy közeli cseresznyefára egy kicsit torkoskodni. Dédi ilyenkor igencsak aggódott, nehogy leessenek. Kedvesen lecsalogatta a gézengúzokat, majd nevelésképpen a fenekükre is suhintott egyet a kezével.

Apa az őszi szőlő szüreteken később, már felnőttként vett részt. Mesélte, hogy a nagy puttony az egész hátát betakarta. Elképzelttem milyen nehéz, és egyben illatos is lehetett a szőlővel telerakott puttony. Amikor egy - a földön lévő puttony megtelt a finom, lédús szőlővel -, a „Puttonyos!” felkiáltásra felsegítették azt egy erős férfi hátára, aki a lovasszekérig vitte a terhét. Igazi férfimunka volt. Ezt a nők nem is végezték. A szőlőből kiperéselt nedű rögtön a ház mellett lévő pince előkészített tölgyfa hordóiba került, hogy ízletes, szomjoltó tokaji bor készüljön belőle. A megmaradt törkölyből pedig később mindig törkölypálinka készült. Ebből is, abból is jutott mindenkinek. A dédszüleim borospincéjének valamikori hatalmas, az úttestet is átszelő méretét én már nem csodálhattam meg. De elképzelttem, milyen csodás látvány nyújthattak a hosszan sorakozó tölgyfa hordók a kellemesen hűvös pince levegőben. Ha apa ezekről az élményekről mesél, olyankor szinte én is átélem az Ő emlékeit.

Amikor Monokra megyünk látogatóba, a kacskaringós utakon túl abból is tudom, hogy közeledünk a dédnagymamához, hogy már messziről feltűnik a régi tokaji TV-torony. Tokajnál pedig mindig elvarázsol, ahogy az út együtt fut a Bodroggal. Ám amikor az úton az utolsó lejtőről legurulunk az autóval, meghitt, kellemes érzés tölt el. Megérkeztünk. Nemsokára láthatom Dédit, akivel baba korom óta szoros kötelék alakult ki. Engem sosem zavart a fekete öltözete, a fekete kendője, bölcsességet áraszt. Vékony, törekeny termetű, séta közben szeretek belekarolni. Nagyon sok dalt és verset hallottam már tőle. Szerintem bármilyen alkalomra tud odaillőt mondani, énekelni. Egy tőle kapott idézet: „Fiacskáim csak szeressétek egymást...” is azt érzékelteti számomra, hogy az egymás iránti szeretet és tisztelet igazi kincs.

Mindig nagy élvezettel hallgatom szüleim gyermekkori élményeit, ugyanakkor én már egy digitalizált világban élek, és szeretek ebben a világban gyerek lenni.

Zöldi Zselyke

Emlékezés

Van egy szó a magyar nyelvben, ami mindenkinek megmelengeti a szívét, ha azt meghallja. Számomra ez a szó: család. Egy közösség, ahol az ember önmaga lehet, mert elfogadják a hibáival együtt, megértik őt, és soha nem hagyják egyedül. A mi családjunkat a szeretet, odaadás, béke jellemzi, melynek kulcsa a bizalom, és az együtt töltött minőségi idő.

A minap a nagyszüleimnél töltöttem a hétvégét. Nagypapám csodálatos ember, erős, bátor, tettei hősiessé, néha szigorú. De én ismerem egy nagyon különleges oldalát is, amikor elérzékenyül, bár ezt ritkán mutatja meg a külvilágnak.

Elkezdünk beszélgetni, és régi, kopott képeket nézegetni. Előkerült dédnagypapám kazettája. Csodás kézírással volt rácímezve, hogy Emlékezés. Nagypapám behelyezte a kazettát a lejátszóba, s láttam rajta, hogy kicsit reszket a keze, s megrökönyödött, mikor meghallotta a számára oly ismerős, mély hangot. Szinte éreztem, ahogy visszaemlékszik az édesapjával töltött régi szép időkre.

Sajnos én már nem ismertem dédapámat csak képekről. Ő látott engem, tartott a kezében, amikor még csak pár hónapos voltam. Énekelt nekem, ringatott. Ezt az éneket is videóra rögzítették, s mikor megláttam egy hihetetlen érzés kerített hatalmába, valami átvillant az egész testemen. Egy olyan pillanat volt, melyhez foghatót még nem éltem át. Dédnagypapám így kezdte a mesélést: Keszegh Dezső vagyok, Kulcsodon 1922. január 23-án születtem. Kiskoromban gyermekként csak a csínytevések, csatangolások érdekeltek. Szerettem a gyerekek közt, de jobban lekötötte a figyelmem az, hogy a felnőttek mit mesélnek, beszélnek, dalolnak. Koller bácsi falubeli pásztor volt. Egész nyáron legeltette a juhokat. Volt egy dudája, mellyel télen minden vasárnap fújta a nótákat. A házánál összegyűltek a menyecskék, én is mentem idesanyámmal, megbújtam a szoknyák között. Jó meleg volt, mert befűtöttek. Pezsgett ám a hangulat, táncoltak a dudánótára, mely így szólt: „Öregapád igen jó, nyáron csikó, télen ló.”

Egyre csak nőtem, a mászkálás által sok csizmát szakasztottam szét, ezért szüleim úgy döntöttek, feladnak öt évesen iskolába. Mindent úgy tanultam, mint a hatévesek. Egy évvel később, mikor hivatalosan első osztályba léptem már mindent tudtam, unatkoztam. Kérdezett a tanító elvtárs és csodálkozott, hogy tudom a választ, ha nem figyelek?

1930-at írunk harmadik osztályba jártam, nagy baleset történt velem. Beköszöntött az ősz, lehullottak a falevelek. Hűvös októberi napon a szüleim elmentek a közeli faluba vásárba. Magam maradtam otthon, de hogy ne unatkozzak feladatot osztottak nekem. Mivel voltak lovaink szecs kavágóval kellett nekik aprítanom a száraz kukoricacsuhét. Mint minden gyerek, szerettem volna minél hamarabb végezni a munkával, hogy játszhaszak. Szaporán tekintem

a szecs kavágót, és pillanatok alatt levágtam négy ujjam. Két hónapig kellett kötözésre járnom. Büntetésből gyalog mentem a töltésen Kulcsodtól egészen Balonyig. Zsebemben húsz koronával. Deics orvos, zsidó úr, egy nagyon jó ember volt. Minden második nap jártam hozzá kezelésre. Szerettem őt, csokoládét is kaptam tőle. Bár szüleim ezt nem csodálták, hisz drága volt, húsz koronáért a földeken dolgozó napszámosoknak két napig kellett dolgozniuk. A balesetnek elég nagy súlya volt, le kellett operálni az ujjperceim, mert a fogaskerek elfertőzte, összetörték, tönkrementek. Ujjak nélkül nőttem fel, sokszor csúfoltak kortársaim csonkavitéznek.

Kijártam az alapiskolát, elszuhant ez a nyolc év szinte úgy, hogy az ember észre sem vette. Mindig is szerettem a történelmet, a magyart és a földrajzot is. Csak a szlovák fogott ki a képességeimen. Gyorsan vége lett, 1936-ban kiálltam.

Kezdetét vette az ifjúkor. Legénykedtem, de akkoriban csak azt tartották igazi legénynek, aki a kaszát a vállán vitte, és dolgozott a felnőttekkel. Sokszor történt, hogy a kasza megette az ebédem, mivel olyan nagy erőfeszítéssel szerettem volna dolgozni, mint a felnőttek. Majd úgy elfáradtam, hogy enni sem volt energiám. Tizenhat éves koromban elkezdtem udvarolni, lányokhoz járni. Nem úgy volt az, hogy „sutty, gyere Kati”, hanem el kellett menni a lányos házhoz jó reggelt, jó estét kívánni. Ha megengedték a szülők elmehettünk sétálni vagy kiültünk az utcára beszélgetni. Számunkra ez jó világ volt, összehasonlíthatatlan a maihoz képest, mert ez a mostani fiataloknak nem felelne meg.

1942-ben besoroztak Bősön katonának, húsz évesen csak önkéntesen mehettem volna. A törvény 21 évesen már kötelezte a katonaságot. 1943. október 1-jén berukkoltam magyar Komáromba a Monostori Erődbe. Második utász önálló zászlóaljhoz, nem volt egyszerű, mivel utászoknál délelőtt vízen, délután az akna mezőn kellett biztosítani az útvonalat. Három hónap után beosztottak verkekbe Észak-Komáromba rádiós tanfolyamra. Mikor visszakerültem az utászokhoz, hajógyárban hidat kellett verni. Rossz idő volt, eső esett, a szél meg erősen fűjt, megfáztam. Fulladtam és összeestem. Két napot a gyengélkedőn töltöttem, majd visszaküldtek dolgozni. Katonáéknál amíg nem volt lázad nem törődtek veled komolyabban. Egy idős, százados doktor vizsgált meg - „fiam tele vagy vízzel” - helyőrségi kórházba vittek, akkor már alig kaptam levegőt, négy hétig nagyon gyenge voltam. Szabadságra hazaengedtek. Épp ekkor bombázták Győrt, szörnyű emlék. Szabadságról visszaérve beosztottak Erdélybe a frontra a menetszázadba 1944 augusztusában.

Egy héten át vonultunk 52 szerelvénnel, melyet egy mozdony húzott egy pedig tolt. Mentünk hegyen-völgyön, havason, serpentinén át. Teljes felszereléssel lovak, lovaskocsi ami az aknákat hordta. Volt köztünk tüzér, zászlós, aknász, baka. Sok mindenen keresztül mentem. Karácsonytájt jött a parancs, kivesznek a frontról, átvezényelnek bennünket. Február vége három hét kiképzés

új fegyverekre. Irány a Németországi front! Mikor ezt meghallottuk nem hittünk a fülünknek. Szőnyegbombázás, mindent lőttek, nem láttuk a napot, gyújtóhasábbomba azzal tüzeltek az erdőket. Kérte is az egyik zászlós áss nekem lövészárkot, de én inkább magamnak ástam. Jó Isten velem volt, sokszor magam is csodálkozom hogyan lehetett megmaradni. Fogságba estünk. Felhajtottak a kocsikra és kivittek a határba. Bekerítettek bennünket. Éhség eluralkodott felettünk olyannyira, hogy feltúrtuk a krumplit a földből és nyersen meg is ettük. Dolgoztunk, röpteret kellett csinálni. Vagonokba vittek bennünket, akkor már falubeli kulcsodiak is érkeztek a lágerbe 1945-ben. Eközben lebetegedtem, s 47 kg-ra lefogytam. Kórházba kerültem, egy nővér mindent megtett, hogy felerősödjek, az ő ura elesett a háborúba, jó szívvel mindenkin segített. Jött a hír két vagon, azaz 2000 katonát a magyar tiszt hazahozathat. Elhoztak bennünket Csehszlovákia határához, nem engedtek be, nem is tudtuk, hogy mi már nem Magyarországhoz tartozunk, de a szívünk mindig odahúzott. A magyar, szívvel lélekkel örökre magyar marad. Német oldalon egy hétig ott álltunk. Megfordult a mi szerelvényünk, a gőzös visszavitt Mainzba a lágerbe. Ácsokra volt szükség kiknek pajtát kellett építeni. Kiválasztottak 10 katonát, szerencsémre engem is. Fegyverek kísérték ki a kastélyudvarba, ahol pajtákat kellett építeni. Bebiztosítottak mindent szeget, fát, munkaeszközöket. Építész irányította a munkánkat. Egész télen át dolgoztunk, megbetegedtem.

Orvosi vizsgálat igazolta, hogy letört a forgómból, hazaküldtek a lágerből. Március 12-én elindultam. Soká tartott az út gyalogosan míg Bécsbe értünk a konzulra, ott megtudtam, hogy a pozsonyi határon várnak, de nincs mivel hazajönni. Gyalog újra útnak indultam. A pozsonyligetfalui lágerbe 1946-ban kerültem. Minden nap jelentkezni kellett a katonáknak, majd eldöntik, hogy mi lesz velünk. Itt a papír mehetek haza! Alig hittem a szememnek. Kis kötős füzet, minden papírom benne volt. Le a cipő, s irány mezítláb haza! Fáradtan, csak az éltetett, hogy haza kell érnem. Katonák mindenhol, éjjeliőrök igazoltattak még a faluba is, nem ismertek meg. Édesanyám kinézett az ablakon, és nem hitt a szemének. 1946. április 1-jén hajnalban érkeztem haza 2 év után.

Csend van. A kazetta lejárt. Nagyapám és én csendben szegezzük egymásra tekintetünket, szólni nem tudunk, csak hallgatunk némám. Egymásra borulva tisztelgünk dédapám emlékében. Hős volt, igazi hős, harcolt értünk, a hazáért.

Zsidó Leila

Képzeltetek el egy olyan délutánt...

Képzeltetek el egy olyan délutánt, amikor az időjárás nem kedvező. Esik az eső, szürke felhők borítják az eget. Kedved lehangoló, szomorkás. Ott ülsz a meleg szobában a kályha mellett, ropog a tűz, izzik a parázs. Forró teát kortyolgatva nagyapád közelségére vágysz.

Ő ott van veled, mesél neked. Felvidít, hogy hallhatom nagyapám erős, határozott, bátorító hangját, ahogy elkezdi mesélni. Látom a ragyogást a szemébe. Ilyenkor megáll az idő, és sodródunk a múltban, átéljük a régi kalandokat. Ez az érzés az élet megfizethetetlen kincse. A régi időkben - ahogy nagyapám meséli - a napi teendők után a kikapcsolódást számukra az összejövetelek jelentették. A falu fiataljai teadélutánokat szerveztek a közeli falukba. Általában minden második hétvégén volt teadélután - emlékszik vissza nagyapám. Kulcsod kis falu a Duna mentén, nagyapám szülőházaja. Szomszéd falu Csicsó volt a rendezvény helyszíne. Ötórai kezdettel a helyi közeli falu fiataljai összejöttek, biciklivel vagy lányokkal karonfogva jutottak el oda. Szép szóval kérte nagyapám édesanyját. – El szeretnék menni a teadélutánra. – Elengedlek fiam. - válaszolta dédnagymamám és zsebébe tíz koronát nyomott. A belépő öt korona volt, még maradt neki öt, amin üveges kofolát tudott venni úgynevezett krakedlit, melynek egy korona volt az ára. Szeszes ital nem volt a kínálatba. A mulatság éjfélig tartott, ahol élő zenekar HeLion Boys szórakoztatta az ott táncolókat. Az elnök Úr, Kósa bá vigyázott a rendre. Ha valami rosszul sült el Kósa bá tíz perc alatt hazaküldte őket. Nagyapám nemcsak szeretett, de tudott is táncolni, az összes lányt megtáncoltatta. Boldogan emlékszik vissza a széttáncolt félcipőire. Jelentős dátum volt életében az ötödik évfolyam, amikor a Hattyúk tavát kellett eltáncolni. Nagyon várta ezt a hősi feladatot, hogy hattyúként betáncoljon a színpadra. Saját kézzel készített hattyújelmezben tündökölt. Nagyapám most is ragyogó szemmel mesél róla. A kulcsodi kultúrház tele külföldről érkező vendégekkel, ami akkoriban nem nagy divat volt. Hatalmas nagy siker, óriási tapsvihár – idézi fel az emlékeket papám. Napjainkban is szívesen járnak nagymamámmal bálókba, táncünnepségekre, nyugdíjas találkozókra, ahol mindenkit elkápráztatnak táncukkal. A keringő nagyszüleim kedvence. A családukbán én örököltem nagyapámtól a táncos lábakat. Egy csodálatos csapathoz tartozom a Kis Megyer és Csilizke Gyermek Néptáncgyűtteshez, ami 15 éve működik. Vezetőnk Mészáros Magdolna, aki a felnőtt néptáncsoport tagja is. Tánc közben felszabadul a lelkem, szárnyakat ereszték és szabadnak érzem magam. Különböző tájegységek táncait sajátíthattuk el. Táncoltunk mezőföldi, jobbágytelki, gömöri, kalocsai, szatmári, - táncokat. Nyolc évvel ezelőtt ismertem meg tánc alapjait. Emlékszem, mikor tulipán formák segítségével sajátítottam el a csárdást. A

Fölszálott a páva tehetségkutató műsorban is részt vehettünk, ami óriási megtiszteltetés és hatalmas boldogság. Örök emlék, tele élményekkel. Szlovákiában az Országos Gyermek Néptáncfesztivál arany érmét is miénknek tudhatjuk. Fellépések, versenyek, különböző néptáncalálkozók szépítik történetünket. A fellépéseken erőt ad, és magabiztosságot dédnagymamám alsós szoknyája, amely az ő vászonlepedőjéből készült, így ő is velem lehet. Táncos cipőmet is a családkból örököltem, ami segít a tánclépések elsajátításában. Táncanítónőnk saját kézzel készített viseleteket biztosít nekünk, melyekben öröm táncolni. Hajtűinket, nyakláncainkat együtt fűzzük táncösszejöveteleken, tánc táborokban, ahol ezernyi élménnyel gazdagodtam.

Ahogy nagyapám nekem továbbadta a tánc szeretetét, én is szeretném, ha majd az én gyermekeim is tovább vinnék igazi családi hagyomány útján. Legyenek majd ők is nagyapám büszkeségei, táncoljanak szívvel, lélekkel.

Zsidó Leila

Díjazottak névsora

I. korcsoport			
1.	Márton Csanád	Nyárádszentmárton	Erdély
2.	Czaun Marcell	Barnag	
3.	Rózsa Bianka	Barnag	Délvidék
3.	Szabó-Maák Bálint	Debrecen	

II. korcsoport			
1.	Farkas Boglárka	Vigántpeterd	
1.	Zichy Maria-Jozefa	Siklós	
2.	Szegedi Emese	Nagyvázsony	
2.	Varró Tünde Viktória	Siklós	
3.	Bodnár István	Páskaháza	Felvidék
3.	Tóth Anna	Tárnok	
különdíj	Nagy Bálint Gergő	Nagymegyer	Felvidék
különdíj	Turi Nimród	Fehérgyarmat	

III. korcsoport			
1.	Sipos Tímea	Szentegyháza	Erdély
2.	Harka Sára	Budapest	
3.	Ferenczi Noémi	Kolozsvár	Erdély
3.	Sigér Fruzsina	Debrecen	
különdíj	Soós Georgina	Szabadka	Szabadka
különdíj	Varga-Végyvári Enikő	Debrecen	

IV. korcsoport			
1.	Balássy György Ferenc	Zalaegerszeg	
1.	Gál Zoltán	Farmos	
2.	Bács Béla János	Csíkszereda	Erdély
2.	Mán Éva	Győr	
2.	T. Bernáth Panni Tóth Lászlóné	Perbál	
3.	Lőrincz Sarolta Aranka	Ipolybalog	
3.	Pfeiffer Gábor	Csolnok	
3.	Szabadkainé Ágoston Eszter	Újszász	
4.	Mihály Tibor	Oroszhegy	
4.	Ulicska Tiborné Hodos Éva	Albertirsa	
különdíj	† Borús Sándor	Kisvárd	
különdíj	Nagyrédei Gondozási Központ Klubtagjai	Nagyréde	
különdíj	P. Kárándi Júlia / Lőrinczi Lia	Debrecen	

Testvérdíj

Benik Antónia	Rozsnyó	Felvidék
Benik Róbert	Rozsnyó	Felvidék

Hűségdíj

Bíró Ernő	Kolozsvár	Erdély
Fazekasné Szabján Erika	Ózd	
Richter Anikó	Budapest	

Kimagasló teljesítményt nyújtó iskolák és tanáraik:

Zentai Petőfi Sándor Általános Iskola	Tripolszki Csilla
Kanizsai Dorottya Általános Iskola - Siklós Beatrix	dr. Holczknechtné Szunyog
Érdi Vörösmarty Mihály Gimnázium, Családtörténet-kutató diákkör	Maksa Katalin
Thurzó Lajos Általános Iskola - Zenta	Pék Domonkos Ibolya
Dénes György Alapiskola - Pelsőc	Mogyoródi Anett
Rozsnyói Református Egyházközség Alapiskolája	Mgr. Martinovics János, Farkas Alíz, Tóth Lucia,
Élesdi Constantin Serban Elméleti Líceum	Ciavoiné Létai Andrea Hajnalka
Cseh Károly Általános Iskola - Ada	Ferencz Nacsa Xénia

Felkészítő pedagógusok

Badar Gabriella	Majlát Hermina
Bodnár-Csomós Beáta	Marton Irén
Borbély Magdolna	Mgr. Nagy Valéria
Csernyák Szilvia	Mgr. Szabó Gabriella
Dávid Zoltánné	Nagy Gábor
Farkas Adrianna	Povázsayné Ujabb Katalin
Ferencz Nacsa Xénia	Szimáné Vljak Mária
Gyurkovics Anikó	Szűcs Lászlóné
Kátai Judit	Török József
Kőrösi Mária	Valóczkiné Docsa Marianna
Kucsora Zsolt	Vámos Andrea

Köszönet a tanítóknak és tanároknak, szülőknek és a névvel, vagy névtelenül segítőknek!

Kiemelten köszönjük
Gyarmati Barna önzetlen, kötetszerkesztő munkáját!

2023-ban pályázatot beküldők

Pályázó neve	Település	korcsoport
Acsádi Kamilla	Sióagárd	1
Áfra Piroska	Hajdúnánás	4
Agócs Anna	Siklós	2
Ajtai Dániel	Deszk	1
Antal Bianka	Kuntapolca, Felvidék	2
Antal Dávid	Érd	2
Ariana Neskovic	Zenta, Délvidék	
B. Orosz István	Debrecen	4
B. Rózsás Erzsébet	Bicske	4
Bács Béla János	Csíksereda, Erdély	4
Bacsi Boglárka	Ada, Délvidék	2
Baka Nikolett Kornélia	Kuntapolca, Felvidék	2
Bakonyiné Nyitrai Gizella	Ajka	4
Balássy György Ferenc	Zalaegerszeg	4
Balázs Andrea	Csóka, Délvidék	3
Balázs Kristóf	Nyárádszereda, Erdély	1
Balla Eszter	Élesd, Erdély	1
Bándi Kund	Budapest	4
Barna Elena	Zenta, Délvidék	1
Bartha Blanka	Élesd, Erdély	1
Bartók Andrásné Gyöngyvér	Leányfalu	4
Bartus Mia	Ada, Délvidék	2
Bata Johanna	Orom, Délvidék	4
Beke Vivien	Gömörhorka, Felvidék	2
Belovai Klári	Sándorfalva	4
Dr. Bence-Kiss Krisztina	Kaposvár	3
Benedek M. Elek	Kápolnásfalu, Erdély	4

Benik Antónia	Rozsnyó, Felvidék	1
Benik Róbert	Rozsnyó, Felvidék	2
Bereczki Péter Tas	Érd	2
Bertalan Ramóna	Nagyvázsony	1
Besneyi Júlia	Nagyabony, Felvidék	4
Birkás Péter	Baja	2
Bíró Ernő	Kolozsvár, Erdély	4
Bíró Jozsef	Nyírbéltek	4
Bodnár Bianka	Nyíregyháza	1
Bodnár István	Páskaháza, Felvidék	2
Bodor Katalin	Csíkszereda, Erdély	3
Bogáromi Alexandra	Ada, Délvidék	2
Bolla Dorina Jada		
Borka Zsuzsanna	Tatabánya	4
Boros Blanka	Siklós	2
Borsos Dávid	Zenta, Délvidék	2
Borus Sándor	Kisvárd	
Botos Izabella	Gyömrő	1
Brada Hanna	Óbecse, Délvidék	1
Bucsás Zsombor	Élesd, Erdély	1
Budavári-Bókkon Andrea	Budapest	3
Czaun Marcell	Barnag	1
Csapó Csanád	Érd	2
Császár József	Debrecen	4
Csehák Fanni	Zenta, Délvidék	1
Csizmadia Dávid	Zenta, Délvidék	1
Csorba János István	Budapest	4
Dancs Petra	Miskolc	2
Darázs Balogh Katalin	Tardoskedd, Felvidék	4
Debreczeni Dénes Istvánné / Jártó Róza	Orosháza	4

Dégi József	Debrecen	4
Detki Eleonóra	Zenta, Délvidék	4
Egyed-Husi Boglárka	Budapest	4
Fábián Krisztina	Abádszalók	4
Fábián Szilárd	Hajdúszoboszló	1
Fábián Virág	Hajdúszoboszló	2
Farkas Ármin	Zenta, Délvidék	2
Farkas Boglárka	Vigántpetend	2
Farkas Ferencné Pásztor Ilona	Budapest	4
Farkas Ottó	Dobfenek, Kárpátalja	4
Farkas Réka Rebecca	Somorja	3
Farnas Hanna	Siklós	2
Fazekasné Szabján Erika	Ózd	4
Fেকে Angelika	Ógyalla, Felvidék	3
Fekete Emese Hajnal	Zenta, Délvidék	1
Félegyházi Kinga	Visegrád	3
Ferenczi Anna Dominika	Ekecs, Felvidék	3
Ferenczi Noémi	Kolozsvár, Erdély	3
Fóris Kinga	Budapest	3
Földeákiné Bogdándi Mária	Debrecen	4
Földesi Balázs	Ada, Délvidék	2
Frankó Franciska	Zenta, Délvidék	1
Fremda János	Érd	2
Fülöp-Kovács Katalin	Letskés	4
Fürediné Szabó Krisztina	Hatvan	4
Gábor Ferenc	Köröstárkány	4
Gábor Lea Viktória	Miskolc	2
Gál Zoltán	Farmos	4
Gálik Sarolta	Tokodaltáró	4
Gável Ábel	Kosd	2
Gecse Regina	Zenta, Délvidék	1

Gere Gréta	Zenta, Délvidék	1
Gordán Máté	Zenta, Délvidék	1
Göblös Gergő	Ada, Délvidék	2
Guelmino Kristóf	Zenta, Délvidék	1
Gyurkovics Anikó	Egyházkarcsa, Felvidék	4
Hámori Vilmos	Budaörs	2
Harka Sára	Budapest	3
Harkai Csanád	Érd	2
Haupt-Kutas Mónika	Budapest	4
Hédli Emma	Siklós	2
Hegedűs Gábor	Algyő	4
Hidvégi Anikó	Esztergom	4
Hodos Éva	Albertirsa	4
Holécziné Tóth Zsuzsa	Piliscsaba	4
Hóli Virág	Zenta, Délvidék	1
Holló Emma	Miskolc	3
Hornyák Jánosné Csiszárík Mária	Debrecen	4
Hudák Viktória	Nagyhegyes	3
Hugyár Veronika	Csoltó, Felvidék	2
Huszák Helén	Mohol, Délvidék	2
Huszka Isabel	Budapest	4
Ilona János	Arad, Erdély	4
Iochom Zsolt	Székelyudvarhely, Erdély	3
Ippler Zsoltné	Budapest	4
Istenes Nimród	Érd	2
Jámbor Ildikó	Eger	4
Járdány Zsoltné Erika	Budapest	4
Jósvai Éva	Debrecen	4
Juhász Hanni	Fehérgyarmat	2
Juhászné Vanyó Erzsébet	Noszvaj	4

Kabók Luca	Ada, Délvidék	2
Kádár Sára Hajnalka	Sepsiszentgyörgy, Erdély	4
Kátai Kristóf	Nyárádszereda, Erdély	1
Katona Kitti	Ada, Délvidék	2
Kelemen Anett	Mohol, Délvidék	2
Kelemen Bata Mária	Vecsés	4
Kisgyörgy Ágnes	Kézdivásárhely, Erdély	4
Kisimre Ferenc	Szeged	4
Kiskartali Judit	Andornaktálya	4
Kiss Antónia Anita	Debrecen	4
Kiss Tamás	Zenta, Délvidék	1
Kodán Hanna	Siklós	2
Kolompár Tamara	Zenta, Délvidék	1
Kopcsák Dalma	Érd	2
Kopjár Eszter	Pécs	4
Kosztics Mirella	Siklós	2
Kovács Botond	Zenta, Délvidék	1
Kovács Dalma	Koroncó	3
Kovács Dobák Heléna	Zenta, Délvidék	2
Kovács Gergő	Siklós	2
Kovács Noémi	Érd	2
Kovácsné Juhos Orsolya	Budapest	4
Kömüves Vivien	Siklós	2
Körmendy Szabolcs	Kalocsa	4
Körtvélyessy Csilla	Nyírbogát	4
Kövesi-Hosszu Bettina	Szombathely	3
Kucsora Zsolt	Lakszakállas, Felvidék	4
Kunosi Dorina	Érd	2
Labancz Eszter Csenge	Budapest	3
Lakatos Ferencné	Berettyóújfalu	4
Lálity Adél	Zenta, Délvidék	1

Lehócki Szabasztján	Ada, Délvidék	2
Leitold Flóra	Mencshely	2
Léner Csanád	Óbecse, Délvidék	1
Lengyel Csaba	Ada, Délvidék	2
Lengyel Piroska Noémi	Bugyi	4
Logan Ainsley Moore	Portsmouth, Egyesült Királyság	4
Lőrincz Sarolta Aranka	Ipolybalog, Felvidék	4
Magi Zsolt László	Debrecen	4
Magó Ákos	Ada, Délvidék	2
Magyar Tímea	Simonfa	3
Majoros Albínka	Tornalja, Felvidék	4
Mán Éva	Győr	4
Marafkó Viktória	Dunaszerdahely, Felvidék	3
Márton Csanád	Nyárádszentmárton, Erdély	1
Máté Janka	Siklós	2
Máthé Gyöngyi	Gyergyószentmiklós, Erdély	4
Mészáros Magdolna	Felsőszeli, Felvidék	4
Mészáros Márkó	Érd	2
Mihály Tibor	Oroszhegy, Erdély	4
Milinkov Márk	Óbecse, Délvidék	1
Mitiner Mária	Jásztelek	4
Mogyoródi Fanni	Gömörhorka, Felvidék	2
Mogyoródi Szabolcs	Gömörhorka, Felvidék	3
Mogyorosi Márk	Szihalom	3
Molnár Imréné	Törökszentmiklós	4
Molnár-Varga Zita	Budapest	4
Móroc László	Kecel	3
Mucsi Erik	Zenta, Délvidék	1
Nagy Andrea Csilla	Nyárádszereda, Erdély	2
Nagy Bálint Gergő	Nagymegyer, Felvidék	2
Nagy Dénes	Debrecen	2

Nagy Fanni	Gömörhorka, Felvidék	2
Nagy Ferenczi Réka	Cornesti-Somosd, Erdély	3
Nagy Léda	Ada, Délvidék	2
Nagy Margareta	Mohol, Délvidék	2
Nagy Mélykúti Kristóf	Zenta, Délvidék	2
Nagy Szabolcs	Mohol, Délvidék	2
Nagyrédei Gondozási Központ ellátottai 10 fő	Nagyréde	4
Németh Marika		4
Németh Nikoletta	Nagyrecse	3
Némethné Péntek Zsófia	Ajka	4
Nógrády Anna Réka	Siklós	2
Oláh István	Bácskossuthfalva, Délvidék	4
P. Kárándi Júlia / Lőrinczi Lia	Debrecen	4
Dr. Pánti Irén	Budapest	4
Papp Lajosné Mzsuzso	Debrecen	4
Pekár Balázs	Óbecse, Délvidék	1
Perjéssy Katalin	Szeged	4
Péter Juli	Zenta, Délvidék	1
Péter Levente	Fehérgyarmat	2
Pfeiffer Gábor	Csolnok	4
Pichlerné Kondra Katalin	Répcelak	4
Pósa Csanád	Zenta, Délvidék	2
Rác Szabó Fanni	Zenta, Délvidék	2
Rádlér Róbertné	Sopron	4
Dr. Radmila Marković	Kishegyes, Délvidék	4
Radnai István	Budapest	4
Ráduly Attila Gabrielin	Síter, Erdély	3
Ráduly Katalin	Debrecen	4
Rákász Botond	Nádszeg, Felvidék	3
Recskó Dorka	Zenta, Délvidék	2

Rébb Terézia	Hatvan	4
Richter Anikó	Budapest	4
Ricz Bálint	Óbecse, Délvidék	1
Rokob Zsófia	Tárnok	2
Rózsa Bianka	Zenta, Délvidék	1
Rózsa Iván	Budakalász	4
Salánki Anikó	Mezőtúr	4
Salber Felícia		3
Sallai Imréné	Tiszacsege	4
Sándor Ella	Alsósófalva	4
Sebők Mihály	Szentkeresztbánya, Erdély	4
Seprényi Kinga	Debrecen	4
Sigér Fruzsina	Debrecen	3
Sipos Tímea	Szentegyháza, Erdély	3
Soós Georgina	Szabadka, Délvidék	3
Soósné Dr. Faragó Magdolna	Budapest	4
Spitzer Lola	Siklós	2
Spitzer Regina	Siklós	2
Stančulov Anna	Zenta, Délvidék	1
Štipčič Zsófia	Gömörhorka, Felvidék	2
Stirber Lajos	Komárom, Felvidék	4
Süli Maxima	Siklós	2
Süli Noel	Siklós	2
Svraka Bence	Siklós	2
Szabadkainé Ágoston Eszter	Újszász	4
Szabados-Molnár Virág	Tahitótfalu	2
Szabó Anasztázia	Szamossályi	3
Szabó Jolán	Budapest	4
Szabó Lóránd Márk	Szalárd, Erdély	1
Szabó Némedi Ádám	Zenta, Délvidék	2
Szabó Szabados Kristóf	Zenta, Délvidék	2

Szabó Tamás	Érd	2
Szabó-Maák Bálint	Debrecen	1
Szabóné Bencze Zsanett	Kalocsa	4
Szakácsné Kozári Piroska	Pécs	4
Szalkai Áron	Zenta, Délvidék	1
Szamay Edina	Ebes	3
Szegedi Emese	Nagyvázsony	2
Szegzárdi Nagy Vendel	Szekszárd	4
Szelényi András György	Budapest	4
Szilasi Katalin	Szolnok	4
Szloboda Saulin	Óbecse, Délvidék	1
Szolnoki Irma	Gödöllő	4
Szoporyné Szabó Piroska	Répcelak	4
Dr. Szöllősy Tibor	Nyírmada	4
Szücs Ilona	Miskolc	4
T. Fiser Ildikó	Felsőtárkány	4
T. Bernáth Panni / Tóth Lászlóné	Perbál	4
Tabajdi György Pál	Debrecen	4
Tácsi István	Gyál	4
Takácsné Tóth Márta	Paks	4
Tápai Emma	Ada, Délvidék	2
Tari Eszter	Galánta, Felvidék	3
Taschner Katalin	Bátonyterenye	3
Tengler Gabriella	Siklós	2
Terényi-Kelemen Éva	Kecskemét	4
Tímár Klára	Nagytarcsa	4
Tordai Hanna Lilla	Élesd, Erdély	1
Torma Varga Maja		2
Tóth Anna	Tárnok	2
Tóth György	Szeged-Kiskundorozsma	4

Tóth krisztina	Zenta, Délvidék	1
Tóth Maxim	Zenta, Délvidék	2
Török József	Vetés	4
Törzsök Tiborné / Steiner Györgyi	Székesfehérvár	4
Turi Nimród	Fehérgyarmat	2
Tuza s Tibor	Sirok	4
Ugrai Richárd	Debrecen	3
Vadász Ferenc	Komárom	4
Valkovity Gréta	Zenta, Délvidék	1
Vándor Tamás	Budapest	4
Varga-Végyvári Enikő	Debrecen	3
Vargha Balázs Krisztián	Gice, Felvidék	3
Varró Tünde Viktória	Siklós	2
Vas Szilárd	Zenta, Délvidék	1
Vas Viktória	Élesd, Erdély	1
Veres Tamásné	Eger	4
Vörös Bernadett	Békés	3
Vörös Márton	Zenta, Délvidék	1
Vukovity Klaudia	Királyhalom, Délvidék	3
Winczheim Tibor	Fót	4
Zábori László	Érd	4
Zapletán Noémi	Ada, Délvidék	2
Zétényi Csukás László	Komárom, Felvidék	4
Zichy Maria-Jozefa	Siklós	2
Zilizi Tibor	Pered, Felvidék	3
Zöldi Zselyke	Debrecen	2
Zsidó Leila	Nagymegyer, Felvidék	2

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
Zsúri	6
A születésnap kívánság	7
Szerinted Bence vagy Dani?	8
Rózsa és Viola.....	9
Az anyám	12
Alkonyat a havason.....	16
Barátság és szeretet a szomszédságban.....	19
Csak az hal meg, akit elfelejtenek.....	21
Kalandos nyári vakáció.....	31
„Láthatatlan” mókuska története.....	32
Dédi meséje.....	37
Esetem a légyölő galócával.....	39
Nagymamám gyermekkori álma valóra vált.....	42
A legszebb kirándulásunk anyával, ami megváltoztatta az életünket	45
Dédnagyapám igazsága.....	47
Dudás János története	49
Boldog gyermekkor	53
Karjaimban.....	56
Gergelicét ajándékba.....	60
A repülő szekér	63
Apám katona korában	64
A békesség szigete	66
A munkácsi vár alatt	69
Papa.....	71
Nagyapám emlékei.....	73
A birkanyíró dédi	75
Születésnap	77

A legértékesebb karácsonyi ajándék!.....	86
A diófa láda.....	87
Füge	88
Lépcsők.....	90
Juhász élet szépségei.....	91
Egy különleges emlék.....	93
A vak prímás.....	95
Apukám, Csunyo János története.....	97
A mennydörgés.....	99
Emlékek és valóságok hálójában.....	101
Ahogyan én emlékszem rád.....	105
A bonchidai hercegnő.....	114
Történetek apai nagyanyámról.....	125
Alex és a három A.....	127
Jániskó.....	131
Galambleves.....	135
Gőzgombóc.....	139
Az özvegyen maradt szüle.....	140
Ha <i>meggyűnnek</i> a pulyák Húsvétra.....	141
Egy I. világháborús kard emlékei.....	147
A hegedű.....	148
Szerelmet szó.....	151
Lábad nyomát keresem.	152
A háború véttlen áldozatainak emlékére.....	163
Emlék-cseppek.....	165
Életek meséi – családi anekdoták.....	169
Régi autó.....	174
A betétkönyv.....	176
Nyugodalmos élet.....	177
A szegény rokon.....	185

Nagyszüleim mesélték.....	188
Isonzótól az Uz-völgyéig	189
Kolhoz gyerek szemmel.....	193
Jancsi és a libák.....	193
A bölöni farsang.....	196
Játékaim, játékaid.....	199
Régi szép idők.....	202
Életünk meséje.....	203
Családi ebéd.....	210
Virágot majd a síromra hozzatok!.....	212
Dédim mesél	214
A cseresznyefa	215
Az olasz katona	218
Nagyapó macskái	228
A nagyapa öröksége.....	229
Isteni csuda.....	231
Színházi élmény	231
Fogathajtásom kezdete.....	232
Az élet folytonossága.....	233
Isteni csoda, hogy túléltek!	243
Rekviem egy sóbányáért.....	246
A mi molnárunk	255
Hadgyakorlat.....	256
Misi vallomása	261
Karácsony szombatja	264
Egy hosszú élet	271
Az elhagyott bicska.....	273
A virágos kert.....	276
Paradicsomleves.....	277
Miből lesz a cserebogár?.....	278

Letűnt idők nyomában	280
A fagyjárás.....	281
Mesék a SUFNIBÓL.....	282
Pöttyös nyakkendő	285
A somlói holló meséje	287
Karácsonyi csoda	290
Keresztelő	292
Molnár Zoltán krónikás portréja	293
Mese-mese... ..	298
Kárpátalja - Rahó	300
Mikor nyugaton kél a nap	302
Nagyapa mesél.....	305
13 sor szőlőkaró, nehéz örökség	309
Ünnepeink.....	311
I. Róza.....	316
II. Rómeó	318
III. Róbert.....	320
Nagyszüleim gyerekkora	322
Pünkösdi kedves avagyTüszi , Kalánka és Drágakincsmama.....	325
A mesterség titka.....	326
Nagymosás.....	329
Dédanyám történetcsokra.....	330
Dédnagyamám és a topolyai zárda	333
Aki szereti, megvárja	335
Ünnepszalogató.....	340
Vince tata és az eltűnt ellenőrző	344
Rézi néni esete a fűskamrával	344
Körtánc, szeptemberben.....	346
Átölel a múlt	350
Emlékezvén drága szüleimre!	352

Mama szeme fénye	361
Nagyanyáim Bibliái	365
Kicsi Tata, aki számunkra a legnagyobb volt!	366
Írány az Esztena!	369
Úton az eperfák felé	372
Drága kicsi Nusi néni!	376
A nagyszüleim találkozósa	382
A szüleim találkozósa	382
Dédnagyszüleim története	383
Az én nagyapám	384
Húsvét régen és ma	385
Lakodalom régen	386
Elengedés	388
Családi történetek a Kárpát-medencéből	391
Az akácfa árnyékában	394
A nagymama féltett tányérai	396
A maradék vakarcs	399
Vetesse el, anyuka	403
A huszár üknagyapapa	407
Naphegyi napló	412
Gyámoltalanok	423
Őszibarack	424
Zefirvirágok	427
Korlátolt kötelék	430
Hotycsakna!	432
A zsebóra	434
Pali bácsi	439
Az anyajegy	442
Könnyű?	448
Visszatekintő	449

Így olvasok én.....	449
Családi rege.....	450
Cigarettafüst.....	461
A nyugalom illata.....	465
Apám.....	467
Anyám.....	470
A csesztonsapka.....	473
Töredezett lapok igaz meséi.....	475
Béke legyen.....	483
Életút.....	485
Az igaz(i) építő.....	485
Többet ésszel, mint erővel - Az asszonyi fondorlat története.....	488
Nótáskedvű őseim.....	489
Egy régi szerelmi történet.....	489
Harmóniában élni.....	492
A mami gyűrűje.....	504
Egykori monoki élmények.....	506
Emlékezés.....	508
Képzeltetek el egy olyan délutánt... ..	511
Díjazottak névsora.....	513
2023-ban pályázatot beküldők.....	516
Tartalomjegyzék.....	526
Kötetünk támogatói.....	532

Kötetünk támogatói

Kövér László

a magyar Országgyűlés elnöke

**KÁRPÁT-MEDENCEI
CSALÁDSZERVEZETEK
SZÖVETSÉGE**

Együtt könnyebb...

**Nagycsaládosok
Országos Egyesülete**

**NAGYCSALÁDOSOK
ORSZÁGOS
EGYESÜLETE**
1987

**Debrecen
Megyei Jogú Város**

**Nemzeti
Együttműködési
Alap**

MINISZTERELNÖKSÉG

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

Ezúton is köszönjük megtisztelő támogatásukat!